עולמו של חסיד

רבי מנחם מענדל גופנר
זכה צדק לברכה

ספר

שמעו של חסיד

עולם מופלא של

אהבת השי"ת, אהבת התורה, ואהבת ישראל

במסכת חייו של הצדיק החסיד המפורסם

מנקיי הדעת בירושלים של מעלה

רבי מנחם מנדל ראובן גפנר זצ"ל

עמוד שכולו חסד ותפלה עבור כלל ישראל

ב' ניסן תרס"ה - ח"י טבת תשמ"ח

כרך ראשון

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

נלקט ונערך בחמלת השי"ת ע"י

נכדו **ברוך** בן אאמו"ר הר"ר **ישראל בנימין גפנר** שליט"א

בן הרה"צ ר' **מנדל** זצ"ל

את הספר אפשר להשיג:

בירושלים:
הר"ר ישראל גפנר הי"ו
רח' זית רענן 6
קרית צאנז
ת. ד. 1993
02-5382214

בבני-ברק:
ברוך גפנר
שד' ויז'ניץ 2
קרית ויז'ניץ
03-6771893

כל הזכויות שמורות

©

היות ומושקע בספר זה עמל ויגיעה רב של קרוב לשני עשורים, החל במחיצתו של הסבא רבי מנדל זצ"ל, לשמוע, לרשום, לסדר ולאסוף המון גנוזות עפ"י בקשתו. וכלה בעריכת תוכן הענינים במשך השנים, בעבודת נמלים בעמל ויזע רב.

על כן בוודאי שארית ישראל לא יעשו עוולה, להעתיק או לתרגם את הספר או קטעים ממנו בשום צורה שהיא, ללא קבלת רשות בכתב מהעורך.

ברוך גפנר שד' ויז'ניץ 2 קרית ויז'ניץ בני-ברק
טל: 03:6771893

בית כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
רח' אהבת שלום 15–13
קרית ויזניץ בני ברק 51111
טל' 6748494–6749057
פקס, 6772844

ב"ה ועש"ק לס' זאת חקת התורה ח' תמוז
יומא דהילולא של הרה"ק המפו' בעל האמרי נועם מדזיקוב זי"ע "מקראי קודש" לפ"ק

החוה"ש וכטו"ס למעלת כבוד ב"א האברך כהלכה פאר הברכה

המו"מ בתוי"ש וחסידות מוהר"ר **ברוך גפנר** *הי"ז*

ר"מ בישיבתנו הקדושה

נכנסתי בקודש פנימה לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א כבקשתך עם דפי הספר "עולמו של חסיד" תולדות חייו ופעליו הנשגבים של זקניך הא' גברא רבא חו"פ מנקיי הדעת בעיה"ק ירושלים ת"ו הרה"צ המפו' רבי מנחם מענדיל גפנר זצ"ל

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א עבר והביט על גליונות הספר ונהנה מאד מתוכן הענינים ודיבר בערגה על דמותו של אותו חסיד צדיק ונשגב שערך תפלותיו בהשתפכות הנפש בקול חוצב להבות אש כאחד מיחידי סגולה שבדור הקודם ורבות ונצורות פעל ועשה לעורר הלבבות לתשובה תפלה וצדקה ולהתאסף יחדיו בבתי מדרשות להפיל תחינה לפני שוכן מדומים בעתות צרה וצוקה להמתיק הדינים ברחמים וחסדים ולקרב גאולתם של ישראל

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א דיבר בקדשו בחשיבות חיבור זה למען ידעו דור אחרון דמותו של חסיד מהו האיך התחיל בימי נעוריו לעבוד את הש"ת מתוך הדחק ומסר נפשו על קוצו של יוד עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה בין ברכי ת"ח והקדיש כל רגעיו להתמיד בתורה ועבודת הש"ת וחיזק ידים רפות במעשי צדקה וחסד במדה גדושה והכל בהצנע לכת עם ד' אלקיו מתוך הסתפקות במועט ובשמחה דקדושה באמונה ובטחון בהש"ת

נצטויתי מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א למסור ברכת קדשו
יה"ר ותזכה להוציא מחשבתך הטובה מכח אל הפועל לברך על המוגמר להועלת ולזיכוי הרבים הצמאים לדבר ד' ללמוד אורחות חיים ונתיבות יושר לעלות במסילה העולה בית קל ותזכה להמשיך במעשיך הטובים להרביץ תורה יראה וחסידות מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש יקויים בך הפסוק לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך עד עולם לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות מתוך בריות גופא ונהודא מעליא

הכותב בפקודת הקודש

בית אדמו"ר שליט"א
ת.ד. 1130
קרית ויזניץ, בני-ברק

בעז"ה כ"ט - משפ"ק

אליהו שמואל שארלר
ראש ישיבת צאנז
קרית צאנז - נתניה
טל. 053-311173

בסיד אדר"ת א"י ת"ש"א

שלום ומשב אהבה יקירי ידידי הגב המופלג כמדי מוקיר וכו'
הרה"ג מוהר"ר ברוך גפנר שליט"א.

ובזה עניני בראשי גליונות מספרך "עולמו של חסיד" המהווה ערוגה נפלאה לפעולתו הרוממה של מו"ח הרה"צ המקובל ושב ורפא מרגלית זצ"ל, אודה ל' פרקי חיון עוברים בתוך השני מעגלים ושלוחים בעבודת השי"ת ומורתו, באהבה ה' ואהבת ישראל כמפורסמות ונעלה ביותר, וזכינוך אמונתך תמיד באמתן ונפלא.

ספרי לה אינו מהווה קונה סיפורים לשם סיפורים גרידתא, אלא הוא ספרי תינוק מאדרגה ראשונים להמתמיד לענין ולמעשה ממנו של חסיד אומיתי מה הוא, להשרים בני השיעור ללמד בדרכיו באמרה ומסד ובכל ל אפשר בספרי פנים יפות, אשר ל ימי חיון מסר נפשם עליהם וכל פעולותיו המשפיעות חיים לה סובבים והלבבים של אהבת ה' ישרל ואמרתא וקיימה עמודתן ל ישם.

ולכן אודיעך לך אחיי ותלמיד יקיר בהוצאת ספרי מאיר לה, והגה"ח יעזור ותצליח בדרכך של המאציל ש"ה, חלק לא ושלים ש"ווונך לעשי עפ"י דרכו לעם כי יבין לאור ולהבדיל ל הימים" בעצה, ואוה"צ בעד ועזרך בעד ועזרה

הדו"ש בהצלחה בדוד והעתידות

ברכת הצלחה

שלום שמואל שארלר

תוכן הספר

פרק א - הביטו אל צור חצבתם ..... יז
שישים גבורים / משמח את המקום / והיה ה' מבטחו / בהתקשרות אל רבו / מחצבת קודש / באחרית הימים / ציונו הקדוש / דוד מלך ישראל חי וקיים

פרק ב - תפארת אבות ..... ל
איש אמו ואביו תיראו / ברכת הרבי על ראש הפעוט / במעלליו יתנכר נער / שתולים בחצרות ה' / ברכת ה' היא תעשיר / ענבי הגפן בענבי הגפן

פרק ג - טל ילדות ..... מג
גירסא דינקותא / מזקנים אתבונן / תמים תהיה עם ה' אלוקיך

פרק ד - גולה אחר גולה ..... מח
מלחמת העולם הראשונה / מקל נדודים / קרבן פסח / העשירי קודש לה' / וקבצנו יחד מכנפות העיר / ושבו בנים לגבולם / כל חפציך לא ישוו בה

פרק ה - גולה למקום תורה ..... סג
בית וועד לחכמים / סדרי הישיבה / מתוק מדבש ונופת צופים / באהבתה ישגה תמיד / ללמוד וללמד / יראת ה' טהורה / שבתי בבית ה' כל ימי חיי

פרק ו - הכיסופין לארץ הקודש ..... עג
הבוטח בה' חסד יסובבנו / סרטיפיקאט / בקנאו את קנאתי / ישועת ה' כהרף עין / זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו / בקדושה של מעלה / חביבות ישוב ארץ ישראל

פרק ז - בישיבת שפת אמת ..... פה
כך דרכה של תורה / תורתך שעשועי / והיו עיניך רואות את מוריך / והוי שותה בצמא את דבריו / הדבק במדותיו / שמחה של מצוה / חסד נעוריך / נפשי חולת אהבתך

פרק ח - פרק "האיש מקדש" ..... צט
חסד ואמת נפגשו / עת דודים / בטח בה לב בעלה

פרק ט - בית מדרשו של שם ..... קיא
ארץ ישראל נקנית ביסורין / מעז יצא מתוק / אדמת קודש / שבע שנות שובע / הוי זהיר בגחלתן / שומר נפשות חסידיו / בשבילי תורת הח"ן / עם נקיי הדעת שבירושלים / הצדיק הנסתר / טוב לצדיק טוב לשכנו / קרא לשמ"ש ויזרח אור

פרק י - מאורעות תרפ"ט ..... קמג
בפרוע פרעות / השליחות שנכשלה / עבד כי ימלוך / בכי בכותל / פנה הודה / ב"מאה שערים" / במשא השכונה

פרק יא - אשרי העיניים ..... קנח
באהלה של תורה / בשבילי תורת הח"ן / מסכת מידות / בחצרות בית ה' / יראת ה' - אוצרו / אחרית הימים

פרק יב - חנוך לנער ..... קפז
מסירות נפש למען החינוך / מגן ותריס בפני הפורענות / כל כבודה בת מלך פנימה / לדוגמא ולמופת / הנשמה׳לעך / הסגולה להורים להנצל מכעס / אהבת התורה / אהבת ישראל / מפי עוללים ויונקים יסדת עוז / איזהו עשיר השמח בחלקו / אהבת אחים / אברהם אוהבי

פרק יג - מה אהבתי תורתך ..... רכח
פארו של השולחן / בית של תורה / סיומים שהם התחלות / עד כלות / תורה שלמדתי באף / ארגון תורה שבעל פה / החוב המעיק / ונחנו מה? / אחת שאלתי / דמותו של סבא / כל זמן שהנשמה בקרבי / אוצר בלום

פרק יד - שומר פיו ולשונו ..... רסב
רגלי חסידיו ישמור / מעין עולם הבא / חינוך לקדושת האכילה / תיקונו של התרנגול המוזר / תיקון לנשמה נידחת / מי האיש החפץ חיים

פרק טו - חיים של אמונה ..... רעז
הפלא ב״חנות של גפנר״ / סיבוב קטן - ו״חסד יסובבנו״ / גביר אדיר / הקונדסים החלולים / הכל מידו הרחבה

פרק טז - אש תמיד תוקד ..... רפח
עננה כבדה / אותות מבשרי רעות / לה׳ הארץ ומלואה! / חסד ומשפט אשירה / שריפה באישון-ליל / האדמו״ר מריבניץ בברית

פרק יז - בצל רבותיו ..... דש
בחצרות אלוקינו יפריחו / לאורו של בעל ״דמשק אליעזר״ מויז׳ניץ זצ״ל / עיניים צופיות / חיבה יתרה / לאורו של בעל ״אמרי חיים״ מויז׳ניץ זצ״ל / עידוד ותמיכה / המילים שילוו לנצח / ישועה פלאית / עלי ועל כתפי / ה״קוויטל״ האחרון / בהתקשרות אל כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א מויז׳ניץ / חסידו העשיר של הרבי / לאורו של בעל ״שפע חיים״ מצאנז-קלויזנבורג זצ״ל / צריך להרעיש עולמות! / לאורו של הרה״ק מביאלה זי״ע

פרק יח - חכמת נשים בנתה ביתה ..... שלט
בטח בה לב בעלה / ואני - תפילה / עת רצון / קול ברמה נשמע / גדלות מאחורי הדלפק / אם הבנים שמחה / חמדת הימים / ויהללוה בשערים מעשיה / מסירות נפש לאהבת התורה / ותעש בחפץ כפיה / תורת חסד / אך שמח

פרק יט - ליבם של ישראל ..... שס
עימו אנכי בצרה / נטפי נחמה / אשרי המאמין! / ברוך השם! / לברך את ישראל / ה״כפרה״ / מה יפו פעמייך / בעול החובות - למען הזולת / נתת שמחה בליבי / הנה אבא / מונית באישון ליל / גילוי אליהו / פכים ״קטנים״ / לכל אדם / בכל עת

פרק כ - עולם חסד יבנה ..... שצד
קריאת קודש / הרעיון / במשעולי שכונות הערביים / ״מלביש ערומים״ ו״מתיר אסורים״... / מפעל העזרה / עזרת - חינם לחסרי-כל / שנים של עשייה / במצור ובמצוק / בגלות / לרפא לשבורי לב / עזרה לעניי דעת... / קול חתן וקול כלה / גמילות חסדים אהבת ציון וירושלים / יותר משבעה״ב עושה עם העני / אעלה את ירושלים על ראש שמחתי

פרק כא - כל דכפין ייתי וייכול ..... תמה
עולם חסד יבנה / שלושים יום קודם החג / "בדעת חדרים ימלאו" / כולו "מצה" / משכיל אל דל / מאוהביו של מלך / ממרחק תביא לחמה / מעיד על עיסתו / שולחן עורך / זעקת הדל / י"ג בניסן - / ליל התקדש החג / ליל שימורים לה' / כל דכפין ייתי ויצרך / גילוי שכינה

פרק כב - הרחיבי מקום אהלך ..... תפה
בעניין השיכון / ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם / כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים / דורש טוב לעמו / הפרס שהושב לשולחו / אשרי הגבר אשר מילא אשפתו

חלק שני

פרק כג - ואני - תפילה ..... תקכג
ר' מנדל'ס מנין / מזמור שיר ליום השבת / תל תלפיות / פועל ישועות / יוצאים ביד רמה / ברכה מרובה בבית הזה / קול ששון וקול שמחה / ממוות לחיים / ויקרא שמו בישראל

פרק כד - יהודי של משיח ..... תקנג
ציפית לישועה / אחכה לו בכל יום / ועיני מקור דמעה / מבכה עם בניה

פרק כה - כינוסם של רבבות לימי התפילה ..... תקס
בשם כל ישראל / לך כנוס את כל היהודים / קול קורא בחיל / היכון לקראת אלקיך

פרק כו - עת צרה ליעקב ..... תקעה
מן המיצר קראתי י-ה / מאת ה' היתה זאת / בהר ציון תהיה פליטה / "עיני מקור דמעה" / מסירות נפש עבור כפרת כלל ישראל / כשהן יורדין, יורדין עד עפר

פרק כז - משמרת מאה הימים - תש"ח ..... תקצב
ארץ ישראל נקנית ביסורים / הרפיון בשמירת התורה בישובי הארץ / העברת השלטון בארץ ישראל / שערי הארץ נעולים / במצור ובמצוק / אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' / בזעקך יצילוך קבוציך / מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה / ישועת ה' כהרף עין / מלחמות הדת בארץ הקודש

פרק כח - ימי תפילה וזעקה ..... תרלג
"כי יצר לו אויבו בארץ שעריו" / אשר יגורו מנהיגי ישראל האמיתיים בא - / "דבר כי יהיה" / גדול המחטיאו יותר מן ההורגו / המערכה נגד מחריבי האומה / פתח שערי שמים לתפילתנו / צו גיוס חובה... / מפני הרעה נאסף הצדיק / הצדיק אבד - לדורו אבד / החושך יכסה ארץ - / חזקו ויאמץ לבבכם...

פרק כט - נס פורים תשי"ג ..... תרסג
"שבי קשה מכולם" / קול ברמה נשמע / "להשבית אויב ומתנקם..."

פרק ל - משמרות תהלים ..... תרפב
"הגיבורים אשר לדוד" / קהל הקודש בירושלים / ג' משמרות / "בעת רצון עניתיך" / ולכל גויה וגויה די מחסורה / ישועות בקרב הארץ / חיילות בית דוד / גדול עומד על גביהן / עקרונות החבורה: / תמידין כסדרן / האלף לך רבי שמואל / מודים דרבנן - היינו שבחייהו / "במשמרת את כל משאם"

פרק לא - עתות מלחמה ..... תשלט
הפקדתי שומרים / כנגד חרב המסתננים / "בקום עלי מרעים לאכול את בשרי" / "מאין יבוא עזרי" / "מי יקום לי עם מרעים" / "להשבית אויב ומתנקם" / "לא נחתי ולא שקטתי" / תשרי תשכ"ז -

פרק לב - מלחמת ששת הימים ..... תשסב
"מפחד אויב תצור חיי" / "התעוררי ירושלים..." / כלום יש אדם כשר באותו הדור / הומים צועקים געוואלד / זה לעומת זה / כינוס המונים בימי רצון / "בהנחל עליון גויים..." / "יודו לה' חסדו" / ושבו בנים לגבולם / מאת ה' היתה זאת

פרק לג - בין ששת לעשור ..... תשצ
חרב ושבי / שפכו דמם כמים / דע מה שתשיב / הקפות סביבות ירושלים / 'שיתוף פעולה' / דם ואש ותימרות עשן / "פתח לנו שער..." / "גוי אכזרי אשר כרה לי שוחה" / צעקה לעתיד והודאה לשעבר / "להתהלך לפני אלוקים באור החיים" / בצרה ובשביה / לעורר ישיני עפר... / סוד ה' ליראיו

פרק לד - מלחמת יום הכיפורים ..... תתמט
עננים שחורים מעיבים / הקדמת תפילה לצרה שלא תבוא / אזעקת אמת / שערי תשובה / מחכי קץ ישועתו / מבצע אנטבה-יונתן

פרק לה - זכות ישיני עפר ..... תתעה

פרק לו - אבן מאבני הכותל ..... תתפד
מעולם לא זזה שכינה / והיו עיני וליבי שם כל הימים / ופרש כפיו אל הבית הזה / אל מול קודש הקדשים / ושמעת אל תחינת עבדך / יברך יראי ה' / יאכלו ענוים וישבעו

פרק לז - המערכה על קדושת הכותל ..... תתצט
"אחר כותלנו" / "כל המקודש מחברו - חרב הימנו" / המאבק על צביון הכותל / רבי מנדל במערכה / תשתפכנה אבני קודש

פרק לח - יסוד מעמדי ברכת כהנים ע"י הכותל המערבי ..... תתקלה
קדושתו של אהרן / כהניך ילבשו תשועה / זקניך ויאמרו לך / ברכה משולשת / מתוך כובד ראש / "כהנים - עם קדושיך" / "יאר ה'" - זה מאור תורה / עומד אחר כתלנו / "כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל" / גדול עומד על גביהם / כה תברכו / עלה בליבו של ר' מנדל שיאמר שירה... / על עמך יערימו סוד / שישים גבורים סביב / "כי היית מחסה לי" / "מי יקום לי עם מרעים"

פרק לט - באחרית הימים ..... תתקפא
מעבר ל"חוקי הספר" / ההחלמה הניסית / יסורים של אהבה / נר אלוקים טרם יכבה / קשה עלי פרידתכם / תפילות על ציון הרה"ק מויטבסק / כמעיין המתגבר / הצוואה / עוד חמש שנים...

פרק מ - אגורה באהלך עולמים ..... א'לב

מפתח אישים ..... תקיא

צוהר קטן לעולמו של חסיד

מבוא

קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, מה אשיב לה׳ כל תגמולוהי עלי, אשר הנחני בדרך אמת וזיכני להתחמם לאורו של זקני, הצדיק המפורסם רבי מנחם מנדל גפנר זכר צדיק לברכה; שנפל בחבלי לשבת בצלו ולמלא אוצרותי בטללי רוחו השופעת, כמעיין המתגבר היה דולה ומשקה מתורת רבותיו ומפרי הגיגיו. שעות רבות של התרוממות הנפש חויתי בצל האילן הגדול, כשכל מילה היוצאת מפיו מדודה ושקולה בפלס, מרווה את הנפש הצמאה בטללי תחיה.

לא אחת - טרם החל להנחיל מורשתו לצאצאיו - פתח סבא את פיו בחכמה וביקש: ״רשום נא עלי גליון כל אשר אדבר, למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם, וישימו באלקים כסלם, ולא ישכחו מעללי א-ל, ומצותיו ינצורו (תהלים ע)״.

דבריו נאמרו תמיד בלהט, אש קודש ליהטה סביבותיו, עיניו המאירות הבריקו, וכל עצמותיו ריננו. בדברו, חשנו כאילו חווים אנו עמו את סיפור המעשה, כי היה אמן בתיאור העובדות, ברגש ובעוצמה.

סבא מדד במאזני זהב כל מילה טרם יצאה מפיו, סיפוריו על צדיקי הדורות היו מקוריים ומדוייקים. את אשר שמע מאביו, הסבא רבי שמואל זצ״ל, אהב להנחיל לדורותיו אחריו, והקפיד תמיד להעביר את הסיפור כצורתו. פעמים רבות חזר על סיפור העובדות, והמתכונת - שווה תמיד, מעולם לא הוסיף ולא גרע מדיוק הדברים מאומה.

כך גם עת ישב וסיפר בערגה ובכיסופים לצאצאיו על ״שבע שנות השובע״ - כלשונו - בתקופת מגוריו בדירת הרש״ש זי״ע, על ימי ההתעלות במחיצת האדמו״ר בעל ״אמרי אמת״ זי״ע, בלמדו בישיבת שפת-אמת; על נפלאות הכותל-המערבי

שחזה במו עיניו בתרפ״ט; על קדושתם של צדיקי הדור שזכה להסתופף בצילם; על נפלאות ההשגחה העליונה, שליווהו לכל אורך ימי חייו, על כל צעד ושעל, ועל מגוון דברים נעלים ונשגבים. היו דבריו משומרים כיין המשומר, ומפיצים ניחוח בשמים כריח לבנון.

בצילו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכי. גליונות רבים זכיתי למלא לשביעות רצון קדשו על שולחנו. הדברים היו למראה עיניו, פעמים רבות הוסיף ותיקן בכתב ידו, נופת תטפנה שפתותיו דבש וחלב תחת לשונו, בהרעיפו ברכות למכביר.

❋

שרשים אלו ינקתי בבית אבא, אדוני מורי ורבי הרה״ח ר׳ ישראל בנימין שליט״א, אשר נפשו היתה קשורה בנפש אביו בעבותות אהבה, בל ינתקו לעולם. מסירות נפשו לכבודו של אביו נחרתה עמוקות בנבכי לבבי. חב אני את כל חיי לכבוד אבא מארי שליט״א, אשר בכוחו הגדול הגביהני עוף לחסות בצל כנפי הסבא זצ״ל, באצילות נפשו ובחכמתו הטביע בצאצאיו את חותמו של בית אבא, בהליכות דרכיו ובפיו המפיק מרגליות הגביה את צאצאיו אל עולמו של סבא, למען ידבקו בדרכיו וילמדו ממעשיו. ממנו ינקתי את האהבה לאותו גן-עדן עלי אדמות, את הערגה לשהות בד׳ אמותיו של סבא, ולהתעדן מצוף נועם אמרותיו.

ומאז נפלה עטרת ראשינו, בהלקח האי חמדה גנוזה, האי גברא רבה לבית עולמו, בח״י טבת תשמ״ח - הרי ש״גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם״, ועבותות האהבה נכפלו ונקשרו בקשר בל ינתק. בכל יום ויום עורג אבא שליט״א אל דמותו הנעלה של סבא, ועדיין רוחו חופפת עליו כל היום. אותה מסירות-נפש שליוותה את אבא שליט״א בחיי-חיותו של אביו, כאשר טרח למענו בכל הענינים ובכל המישורים - באותה מסירות נפש הוא פועל גדולות ונצורות, למען יהא המשך וקיום לכל פעולותיו הנשגבות של סבא, למען ימשיכו לפכות מעיינות החסד והתפלה, להנציח את זכרו הטהור בקרב הדורות הבאים.

הוא הגבר הוקם על בעידוד ובדרבון העריכה וההוצאה לאור של כתבי הסבא זצ״ל, הוא לא נח ולא שקט במשך כל השנים, הרבה כוחות-נפש שאבתי מן הידיעה שגדול עומד על גבי, וכל מה שיש כאן, שלי ושלכם - שלו הוא!

יתן ה׳ וזכותו הגדולה של הסבא זצ״ל תגן על אבא מארי שליט״א, ועל אמי מורתי הצוה״ח מרת רבקה תליט״א, אשר כל השנים עומדת לימינו במסירות-נפש

בחינוך הצאצאים בדרך התורה והיראה, עם מידות טובות וישרות, ומסייעת להוציא לפועל את כל אשר נדב לבו הטוב, ומסירותה לבית סבא זצ״ל היו לשם דבר. יזכו להתברך ממרומים בשפע ברכות עד בלי די, וירוו מכל צאצאיהם נחת לרוב, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, לאורך ימים ושנים טובות.

לא אמנע מלהזכיר לטובה ולברכה כבוד זקנתי הצדקנית המפורסמת במעשיה הטובים מנב״ת מרת הינדא צירל כ״ץ תליט״א, בחכמה ובתבונה בנתה ביתה ותורת חסד על לשונה, יתן ה׳ לה אורך ימים ושנות חיים, לרוות רוב תענוג ונחת דקדושה מכל יוצ״ח, מתוך בריאות ושלימות הגוף והנפש, וכל טוב סלה.

❋

הברכה אחת היא לדודי היקרים, הני צנתרי דדהבי, בני וחתני סבי הרה״צ ר׳ מנדל זצ״ל. כולם אהובים כולם ברורים, ממשיכים בדרכו הטהורה, ומוסיפים חוליות של זהב בתורה, בחסד, בתפלה, ובמסירות-נפש עבור צרכיהם של ישראל. כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך.

ברכה מיוחדת בהדרת-הכבוד למעלת כבוד דודי, הגאון הגדול רבי אליהו שמואל שמרלר שליט״א, ראש ישיבת צאנז, שהאיר פניו והאציל מהודו בכל שלבי עריכת הספר. הקדיש מזמנו היקר ועבר על כל פרקי הספר, העיר הערותיו והארותיו המחכימות ונתן הסכמתו וברכת-קדשו. יתן ה׳ שיזכה להאריך ימים על ממלכתו בקרב הארץ, לעמוד על המשמר בהרבצת התורה, יפוצו מעיינותיו חוצה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, יחד עם נוו״ב, הצוה״ח הרבנית תליט״א, בתו הבכירה של רבי מנדל זצ״ל.

כן אזכיר לטובה ולברכה את דודי היקר הר״ר יהודה אריה גולדברג הי״ו, שבנועם דבריו חזקני מאוד בעבודת הקודש.

ברכה מעומק הלב שגורה בזאת לדודי היקר הר״ר צבי אריה גפנר הי״ו, שפתח לפני את גנזי אוצרותיו היקרים בעין טובה, ובמאור פנים מסר מסמכים ותמונות נדירים ביותר, עצותיו המחכימות היו לי לעינים. והברכה אחת לדודי היקר הר״ר מרדכי יצחק גפנר הי״ו, שמסר לי גנוזות שהיו תחת ידו, עודדני וחיזקני בצוף אמרותיו משך כל שלבי עבודת הקודש.

❋

חובה נעימה לי להכיר טובה וברכה לגיסי היקר, איש אשר רוח בו, הר״ר ברוך לוי הי״ו, על עידודו הרב ועצותיו הנבונות. הוקרה מיוחדת והערצה רבה רוחש ליבי לאחי הגדול הר״ר שמואל גפנר הי״ו, אשר יחד ישבנו בימי נעורינו בבית סבא ובבית אבא שעות על גבי שעות, באיסוף וסידור החומר הרב; יחד ערכנו את הספר ״פרדס-מנחם״ על התורה, ולאורך כל הדרך הארוכה עמד לימיני בעצה ובתושיה, במעש ובמלל, בכל התחומים. בפרט בתקופה האחרונה היתה דלתו פתוחה בפני במאור פנים, לכבודו של בית אבא, למען נוכל לברך על המוגמר, ולהוציא תחת ידינו יצירה מושלמת. ואתם עמם יתברכו גיסי היקרים הר״ר מנדל פולק הי״ו, הר״ר יצחק וידר הי״ו, והר״ר ישראל הערש אפל הי״ו, ואחי היקר הבה״ח המופלג יוסף אריה ני״ו, אשר בשלבי עריכת הספר ישבנו בצוותא לא אחת, ושאבנו מהם עידוד וחיזוק רב.

מתוך אושר ונחת הנני להזכיר לטובה ולברכה את בני היקרים מנחם מנדל ראובן ני״ו, נפתלי מרדכי ני״ו, יוסף אריה ני״ו וחיים מאיר ני״ו, ואת בנותי היקרות תחי׳, שכולם סייעו לי רבות באהבה ובשמחה בעבודת הקודש.

ולסיום, עלי להביע מקרב לב הוקרה והערצה רבה לנוו״ב, העומדת לימיני ומסייעת בידי למען אוכל לשבת באהלה של תורה, ולהוציא מהכח אל הפועל את שאיפותי לכבוד בית אבא - ה״ה מנב״ת מרת פייגא תחי׳ בת חותני הרה״ח ר׳ יעקב יצחק שמרלר שליט״א, יהי רצון שזכותו של זקני הגדול תגן עלינו, הוא ימליץ טוב בעדנו ובעד כל צאצאיו, שנזכה כולנו לגדל ולחנך את צאצאינו כשאיפתו הטהורה, אותה הביע בצוואתו הקדושה, כי ״שרשרת הזהב מכל הדורות - החל מאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב - לא תופסק ח״ו על ידינו בחוליות ברזל חלודה ושבורה ר״ל, אדרבה: יהי רצון שיתוסף חוליה של זהב בתר חוליה, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן, ותהי זאת תפארתנו בלכתנו בדרך אבותינו הקדושים״, אמן ואמן.

הכ״ד המלקט והעורך הצב״י

ברוך גפנר

בן אאמו״ר הרה״ח ר׳ **ישראל בנימין** שליט״א

בן הרה״צ ר׳ **מנדל** זצ״ל

תווי הקדמה
מתוך הספר "חיים שיש בהם"

משיראי ירושלים ושיריה

נשירה נא לרבי מנדל משירי ירושלים. נשאירה נא את רבי מנדל בשיראי ירושלים.

שבחי ירושלים את ה'. הללי והעלי אחוזת רקיע עלי ארץ, אשר ירושלים שמך. את ירושלים, אבנייך ועפרך ירושלים, ויש באנשייך שכל כולם פיסת ירושלים. יופייך הנהדר מסוך בבנייך, אלה הלחים תמיד בטללייך, והדר טהרתך חופף עליהם. כל זווית הניבטת מהם - חן ירושלים. כל שעליהם וצפונותיהם - רזי ירושלים. בכל פניות שפונים בהם, מוצאים רק הוד ירושלים וזיווה. על מורד פניהם הנה בדולח דמעתך, עיר אלוקים כאובה. דוק צער על עלותך וחורבנך הנה נסוך על דיוקנם עם אמונה ותקוה. ובכל זאת הם לי״ה ועיניהם לי״ה - - -

בכדי לחוש ירושלים אין צורך להתהלך על אדמתה ברגלי בשר, אין צורך לראותה מקרוב וללמוד ספרי קורותיה. פוגש אתה בבן-ירושלים, כזה אשר כשמה כן הוא: ירא ושלם, נְשָׁא מבט אל ריסי עיניו והנה לנגדך העיר הקדושה, על חומותיה ושומרי החומות. כופף הטייה אל מילותיו והנה מורגש בחיכך העסיס הירושלמי העתיק והנקדש. קרב אל קפטנו ואל זקנקנו עד כדי הרחה, וכבר תחוש רעד-מיתר של כיסופא עמיקתא, מין כמיהה דקה מן הדקה מחלחלת בך. נעטף אתה, כאתרוג בפשתן, בריח יהודי ירושלמי שאין לו תחליף: כריח החופף על קלף ספר התורה, כניחוחה של טלית בצאתה מצויצת מתיק התפילין - - -

הריח והכיסופין, הניחוח והכמיהה, הטעם והתחושה הללו - כובשי נפש המה, יהודיים הם, ירושלמים הם, אתה בהם והם בכולך. אנשי ירושלים לנגדך, שמחת באומרים לך בית ה' נלך. והנה, בהתבוננות בהם: עומדות רגליך בשערי ירושלים, עם שבטים שעלו שמה להודות. הנה, על נשמתך - שלום ירושלים שלווה בארמנותיה.

באלה ועם אלה, הבה נראה כאן בטוב ירושלים: רבי מנדל גפנר.

ואנא: "רבי מנדל" ותו לא. בלי הרה"ג. הגאונות והבקיאות, פלאי פלאים של ידענות נדירה, פריה של התמדה בת שבעים ובת שמונים בתוככי הבית פנימה - אינה אלא שליש אחד מרבי מנדל. גם היא רז בלתי נודע, החבוי מצטמק בין חרכי ה"חדר וחצי" הידועים, כהתחבא פתקא בין אבני הכותל...

ובמטותא: "רבי מנדל" ותו לא. בלי הרה"ח. עמל חסידותו והתחסדותו עם הבורא עם צדיקים ועם הבריות - אינם אלא עוד שליש ברבי מנדל. אלפי נהני חסדו, מן המצות הדקות והזולות ומן היין והשמן ומן הקוקוס והסוכר של ערבי פסחים, מן הבגדים והגמחי"ם ומן התפילות והתחנונים ומן הברכות והתהילים וברכת הכהנים ההמונית - לא ידעו מעולם כי כל אלה אינם אלא שליש.

יורשה נא: "רבי מנדל" ותו לא. בלי הרה"צ. וגם כי קומם בתפילותיו חומת מגן וצינה סביב העם במסעי תלאותיו, וגם כי היה במשמרות תהילים שלו לענן הגנה על ירושלים ועורגיה שבכל העולם, וגם כי סוכך בכנפי תפילה כל ימיו - עם כל זאת: גם בכך אין כי אם שליש. כי על שלושה היה עולמו עומד: על התורה, על עבודת התפילה, ועל החסדים. על שלש אלה העמיד עולמות רבים, השעינם על עמודיו שלו.

יש סיני ועוקרי הרים, נחלת תורה שפרה עליהם. יש עמודי צלותא שבדור, סביב לעמוד התפילה ישקקו כל ימיהם. יש גומלי חסדים בסתר ובגלוי המעניקים חיים וחסד לבאי עולם. אולי איה התואר הממצה שיוצב לפני שמו של "רבי מנדל" אשר כלל בכל רגע מחייו את שלושת העמודים גם יחד, בלל בכל מעשה ומידה את יקר נועמם של כל אחת מהנה: איך מבטאים את התבונה העילאית, לצלול אל שלושת המעמקים, לעלות מהן ועוד להיוותר רק "רבי מנדל"...

אמרנו: אולי הגה"ח? אולי הגה"צ? אולי שניהם? אולי תואר חדש נכנה לו, כולל וממצה התואם רק לו? אלא שניחוח סמטאותיה של ירושלים עלה אז באפנו, ביופיים, בשפלות-מבטם, בעדנת פשטותם, מצה כפי שהיא...

קימורי ארמון ה"חדר וחצי" כופפו לנגדנו גוו, כמו רבי מנדל יוצא ונכנס בהן בחן, ואז אמרנו: יוותר נא "רבי מנדל" במחלצות ירושלים שלו, אין נקיים ומרהיבים מהם. נשירה לרבי מנדל משירי ירושלים נשאירה נא את רבי מנדל בשיראי ירושלים...

פרק א

הביטו אל צור חצבתם

מיט א "יחוס" שעמט מען זיך (עם "יחוס" מתביישים) - מילים אלו היו מורגלות בפי רבי מנדל בשם אביו רבי שמואל.

רבי מנדל הינו נצר מאילן רב פארות, ממשפחות המיוחסות בישראל. נין ונכד, בן אחר בן, דור שביעי להרה"ק רבי דוד לאהקעס זי"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, שהיה דור חמישי בן אחר בן לרבן של ישראל רבינו יהודה ליואי המהר"ל מפראג זי"ע. ורבינו המהר"ל מפראג הינו דור כ"ב בן אחר בן לרב האי גאון בן רב שרירא גאון, צאצא למלכות בית דוד משיח ה'.

אולם רבי מנדל אינו מתפאר ביחוסו כלל וכלל. אדרבה, מצניע היה את יחוסו, כי הרי היחוס מחייב אותו "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", ורבי מנדל מרוב ענוותנותו מתבייש בטענה זו.

מחשבה זו היא שרוממה את רבי מנדל לשאוף להתעלות ולהתדבק בדרכי אבותיו הקדושים. הכל לפי המבייש והמתבייש... שפלות רוחו מיחוסו הרם, היא שהגביהה את נפשו של רבי מנדל להיות חסיד מורם מעם, הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו. במקום ענוותנותו שם אתה מוצא גדלותו, והענוה היא שעשתה את כח התפילה עטרה לראשו, להפציר ולהתחנן לבקש רחמים על עם בני ישראל, ולבקוע רקיעים כדי לבטל כל גזירות קשות ורעות.

וכך היה אומר לצאצאיו, בעת שהיה מחדיר בלבם יראת שמים ומזכיר מעלת אבותיו למעלה בקודש: הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור

ציון קדשו של המהר״ל מפראג זי״ע

נקרתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם (ישעיה נא א-ב). הביטו והתבוננו במעשי אבותינו, איך העבירו את שנותיהם עלי אדמות. הביטו על עצמכם ותשתוקקו להתדבק במעשיהם הטובים והישרים. או אז כאשר תרצו להמשיך את דרכי האבות להיות חוליה בשרשרת הדורות הטהורה, יקויים בכם מאמר חז"ל (ב"מ פה.) "כי לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אמר ה' מעתה ועד עולם" - כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו עד עולם, אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

שישים גבורים

"היה היה דבר ה' ביד הבעל שם, ויגזור אומר ויקם, אחד היה, ומהקדמונים לא קם כמוהו, ואחריו על עפר מי יקום".

אלו הם דברי קדשו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטבסק זי"ע, שנכתבו באגרת קודש על מורו ורבו, רבן של ישראל אור שבעת הימים, הבעש"ט הק' זיע"א.

ומקובל מפי צדיקי אמת, שנשמתו של רבינו הבעש"ט הק' לא רצתה לרדת לזה העולם, ונתנו לו שישים גבורים נשמות צדיקים לשמרו (נתיב מצותיך, נתיב התורה א, יג).

אחד מהמובחרים מאותם שישים גבורים, היה הרה"ק ר' דוד לאהקעס, אב"ד קהילת-קודש באר, בן הג"ר ישראל. בפי חבריו הקדושים נקרא: **"המופלג"**, בגלל היותו מופלג בתורה וביראת ה', בכל מידה נכונה - ובפרט במידת השמחה ובמעלת הביטחון.

משמח את המקום

על הרה"ק ר' דוד אמרו, כי כל שעה בחייו הינה "עידנא דחדוותא" - שעת שמחה, וכי אילו יכל - היה מבטל את כל התעניות, מלבד יום -

הכיפורים וצום תשעה באב. אף את ה"קינות" בתשעה באב - קרא בניגון של שמחה...

בית מדרשו של הבעש"ט הק' זי"ע במז'יבוז'

באופן מיוחד גברה שמחתו והתלהבותו של הרה"ק ר' דוד בעת רקוד. הודות לשמחתו המופלגת, זכה אף לקבל מרבו את המשרה, להיות "למנצח בנגינות" - ולשמש כמנצח על המחולות בכל שמחה. על עת רקוד שכזו מסופר: היה זה בשמחת תורה שנת תק"ח. בעת שרקדו תלמידי הבעש"ט הקדוש וחוללו לפני האלוקים, נקרעה סוליית נעלו של הרה"ק רבי דוד לאהקעס. מרת אדל - בת הבעש"ט - שהבחינה בכך, מיהרה להביא זוג נעליים להחלפה. עמד רבי דוד ובירכה, שתזכה לשני בנים, שיאירו את העולם. באותה עת כבר חלפו שנים מספר מנישואיה, ועדיין לא זכתה לבנים. מרת אדל זכתה אכן לקיום הברכה, בהיוולד לה הרה"ק ר' משה חיים אפרים - בעל "דגל מחנה אפרים" מסדילקוב, ואחיו - הרבי ר' ברוך ממז'יבוז' - זי"ע.

בעת מסיבות המרעים, היו בני החברייא קדישא שותים "לחיים", והרה"ק רבי דוד היה זה שנהג להביא את המשקה מבית המזיגה. הוא לא חס על כבודו, טלטל בעצמו את הבקבוקים, בגודל תשוקתו להרבות בשמחה, ולא איפשר לאחרים ליטול ממנו את תפקידו.

גם בעת שנפטרה עליו רעיתו, וכן כל בניו שנגדעו בחייו - אחר שהאריך ימים על פניהם - לא התעצב, התפלל כהרגלו בקול ערב ועליז, ואת ה"קדיש" אמר בקול שמחה - למרות שנותר ערירי ללא צאצאים מזיווגו הראשון. בעת שישב "שבעה" היה מראה פניו מעודד את הרבים שבאו לנחמו, לבל יצטערו. עד שאמרו, כי במחיצתו אין יצר העצבות יכול לשלוט.

וכה היה הרה"ק רבי דוד רגיל לומר בשם רבו: **"באמירת 'גם זו לטובה' - אין די, יש לומר: 'זו לטובה'! כי אין רעה בעולם"** - - -

❋ ❋ ❋

רק פעם אחת בכה הרה"ק רבי דוד - המופלג במידת השמחה וקבלת היסורים - בבכי תמרורים: היה זה לאחר פטירתו של הבעל-שם-טוב הקדוש. הרה"ק רבי דוד התאבל על הצאן אשר נותר יתום ללא רועה, אולם לאחר בכי מועט מיד התעשת ופסק. בתום ימי ה"שבעה" ערך סעודת הילולא קטנה לעילוי נשמתו של הבעש"ט הקדוש.

כן מסופר, שכאשר ישב הרה"ק רבי דוד באבלות על זוגתו הצדקת, הגיעו לנחמו ממרחקים שני תלמידי-חכמים. הם לא ידעו את טבעו השמח, והיו משמיעים באנחות פסוקים שונים, כגון: "מה אנוש כי תזכרנו..." "משול כחרס הנשבר" ועוד. אמר להם הרה"ק רבי דוד: "לא כך קבלתי מרבי הקדוש, הוא היה אומר, כי האדם הינו כלי יקר מאוד, אף יותר מן המלאך והשרף; נשמתו חצובה מתחת כסא הכבוד, והשכינה מסוככת עליו תמיד, בזה ובבא. צדיקים אף במיתתם קרויים חיים, והאדם תמיד כבן מלך. הנה, הבעש"ט הקדוש התבקש לישיבה של מעלה - אולם נותר בחיים, 'חי חי יודוך'". ומשאמר רבי דוד פסוק זה, היה יוצא מאליו בזמר ובהתלהבות, וברוב התרגשותו פרץ קילוח דמעות מעיניו. הרה"ק רבי דוד חשש מן העצבות, ובתום ה"שבעה" הזדרז לרכוש "משקה", כדי לדבוק שוב במידת השמחה...

והיה ה' מבטחו

בבטחון מוחלט בטח הרה"ק ר' דוד בה' אלוקיו, ללא דאגה או חשש כלשהו. אירע פעם בעת פרעות, שחיל פורעים התקרב אל העיר באר, ואמורים היו לפרוץ אל שעריה ביום השבת. רב העיר באותה עת היה הרה"ק ר' יעקב שמשון משפטיווקא זי"ע, והרה"ק רבי דוד שימש כדיין ומורה-צדק במקום. רבי יעקב שמשון נחבא עם חסידיו במקום מסתור, אולם רבי דוד לא התייחס לסכנה המתקרבת ולא הסתתר כלל. בצאת השבת נשלחו שליחים ע"י רבי יעקב שמשון, לבדוק את המתרחש בעיר - ונודע, כי הפורעים הקיפו את המקום ופנו לדרך אחרת. כשיצאו הנחבאים, מצאו את רבי דוד יושב בסעודה-שלישית בראש קהל חסידיו... פנה רבי דוד אל רעו הצדיק בשאלה: "**והלא חכמים הנכם, והחלטתם להסתתר - אולם מה פעלתם בכך? לא שמעתם קריאת-התורה, ולא סעדתם חמין של שבת... ואילו אני - 'פתי יאמין' - פתי אני, ומאמין בה', ו'שומר פתאים ה'**" - - - "

עוד מסופר על בטחונו של הרה"ק רבי דוד בה', וכוחו הגדול בפעולת ישועה: כשנזדקק פעם לכסף, ביקש מה' יתברך: "אנא עזרני, שיתקיים הדבר שאבטיח - לזה אשר יעניק לי את המעות הדרושות!" ואז הכריז: "**אני זקוק לחמישה זהובים! זה אשר יבקש לזכות בבן זכר - מחירו שני זהובים; ומחיר בת - זהוב אחד!**"

אדם חשוך-בנים שעמד שם, מיהר לשאול, האם אפשר 'לקנות' בעד הסכום כולו? ונענה לו רבי דוד בחיוב. **שילם איפוא האיש את כל חמשת הזהובים, ו'רכש' שני בנים ובת.**

השמועה על כך נפוצה בעיר, ואנשים רבים באו להפציר כי ברצותם לשלם ולרכוש זרע של קיימא... אולם רבי דוד נענה: "אין לי מה למכור עוד".

בהתקשרות אל רבו

צדיקים העידו על רבינו הבעש"ט הק' זי"ע, שכאשר למד עם תלמידיו הקדושים, היתה אש מלהטת סביבותיהם, ומתקבצין מלאכי השרת, והיו שומעין הקולות והברקים ואמירת אנכי ה' אלקיך מפי הגבורה (היכל הברכה, ואתחנן).

הרה"ק רבי דוד היה מקושר לרבו הבעש"ט הקדוש עד מאוד. ברבות מן העובדות המסופרות על הבעש"ט הקדוש, מוזכר שמו של רבי דוד זי"ע.

מסופר, כי בעת שגזר הבישוף לשרוף רח"ל את כל ספרי הש"ס, נכנס רבי דוד וקרא אל רבו בכאב: "האתם תחרישון? והלא ה'חדרים' ננעלו, הגמרות עולות באש, ואין לנו במה לעיין... מדוע נגזרה גזירה כה חמורה על כלל ישראל?!"

ענהו הבעל-שם-טוב במשל: מלך אחד התאלמן מאשתו המלכה, ונשא תחתיה את שפחתו. הוא הלבישה בגדי מלכות, והושיבה על כס המלוכה. אולם, שפחה זו התקשתה להתנתק לחלוטין מהרגליה, וברבות הימים שבה להתרועע עם חברותיה השפחות... אזי ציווה המלך, כי בעת שהמלכה ישנה - יטלו ממנה את בגדי המלוכה, ויניחו תחתם את בגדי השפחות. כאשר קמה המלכה משנתה - לא היתה לה ברירה, אלא ללבוש בגדי שפחה... הלכה אל המלך, ושאלה אותו לפשר הדבר. ענה לה: אני הכנתי לך בגדי מלכות, כדי שתשבי במחיצתי - אולם, כדי לשבת ולשוחח עם השפחות - די לך בבגדי שפחה...

"כן הדין עמנו", סיים הבעש"ט את דבריו, "בדורות הקודמים היו הוגים בתורה הקדושה לשמה, ולכן העניק לנו הבורא יתברך את הספרים הקדושים; אולם, כאשר כל אחד לומד לשם כבוד, ולא לשמה - נלקחו הספרים הקדושים, והינם נשרפים, רחמנא ליצלן!" - - -

קרא רבי דוד: **"רבי! אולם אני איני לומד עבור כבוד!"**

שאלו הבעש"ט: "אם-כן, מה רצונך איפוא?"

"**שתתבטל הגזירה!**" השיב רבי דוד.

"מיד?" חפץ הבעש"ט לדעת.

"**אכן כן! תיכף ומיד!**" ענהו התלמיד. שלח הבעש"ט שליח אל הבישוף, בהוראה לבטל את הגזירה - ולא - מרה תהיה אחריתו. הבישוף לא התייחס לאזהרות - ואז נענש במיתה משונה, והגזירה בטלה.

❋ ❋ ❋

אמונתו של הרה"ק רבי דוד ברבו היתה עצומה. אירע פעם, שרבי דוד ביקש מאדם אחד שיתן לו מעות. הלה השיב, כי אין לו - ואכן אמת דיבר. נענה לו רבי דוד באומרו: "אנו - היתה לנו אמונת חכמים! פעם אחת, בעת שישבנו במסיבת מרעים, ובראשנו רבינו הקדוש הבעש"ט, שתו המסובים 'מעד' - משקה מי דבש, שהיה יקר מאוד. והנה, פנה אלי הרבי וביקש: 'דוד'ל, תן אף אתה 'קווארט' מעד' - מידה זו של משקה עלתה אז שני זהובים, סכום גדול מאוד. הושטתי ידי לכיסי - אף שידעתי בבירור כי אין בו מעות מזה שישה שבועות, מגודל עניותי - אולם האמנתי, כי אם הרבי מבקשני כך - מסתמא יש לי את האפשרות לתת! **ואכן, מצאתי בכיסי שני זהובים!** אך בימינו אלה", סיים רבי דוד את דבריו באוזני האיש - "אם סבורים שאין את האפשרות - לא נותנים!"...

מחצבת קודש

מוקף היה רבי דוד בחבילי יסורין, צרות רבות השיגוהו, את כל בני משפחתו שיכל ונותר בודד ללא משען ומשענה. כך צורף בכור היסורין כאברהם אבינו בדורו, וההשגחה העליונה מצאה את לבבו נאמן לבוראו, והועידה אתו לגדולות, להיות ראש וראשון לשלשלת היוחסין של גדולי ומאורי ישראל, אשר רבבות אלפי ישראל נהרו לאורם.

כאמור, בהגיעו לגבורות נתאלמן ל"ע מזוגתו הראשונה. בסמוך לביתו התגורר רבי צבי בלומקעס, זוגתו היתה אחותו של הגאון הנודע בעל ה"שאגת אריה" זצ"ל, ובתו של הגאון רבי אשר, מצאצאי המהרש"ל ומגזע

הריב"ם נכד רש"י. פנה הרה"ק רבי דוד לר' צבי והביע את רצונו לשאת את בתו שיינדיל לו לאשה, בהבטיחו נאמנה כי תזכה להבנות ממנו בדורות ישרים ומבורכים.

ר' צבי לא אבה לשמוע להצעת השידוך, לתת את בתו הצעירה ליהודי ישיש שהגיע לגבורות. ויהי בחלום הלילה הופיע אביו לפניו, והזהיר אותו לשמוע לקולו של הרה"ק רבי דוד ולתת את בתו לו לאשה. ויהי בבוקר ותפעם רוחו בראותו שהזיווג מן השמים, ונתן הסכמתו לשידוך.

זכתה מרת שיינדל להיות אמה של מלכות. שני בנים ובת נולדו להם. הבן הראשון הרה"ק רבי מאיר זי"ע. בנם השני הרה"ק רבי משה אריה לייב זי"ע. ובתם היחידה שהקימה את ביתה עם הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע.

✵

על נשואיה של בת זו מסופר: לאחר שזוגתו הצדקת של הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל נפטרה לבית עולמה - הציע לו הרה"ק ר' גדליה מליניץ, לשאת לאשה את בתו של הרה"ק רבי דוד לאהקעס זי"ע. קם רבי מרדכי ונסע אל רבי דוד, אך לא קיבל את הסכמתו לשידוך.

שאלו הרה"ק מטשרנוביל: "יבאר נא לי את סיבת הדבר: אם מפני מזונות - הרי שביכולתי לספק לה את מזונותיה בהרחבה".

נענה לו ר' דוד ואמר: "לא זו הסיבה; אלא צופה אני שלכבודו יהיו שמונה בנים, ולבתי - שבעה. כיון שיש לו כבר שלושה מאשתו הראשונה, תצטרך בתי להיות אלמנה, אחר שתלד חמישה בנים, ולהינשא לאיש אחר, ואז תזכה לעוד שניים".

ביקש הרה"ק מטשרנוביל שהות של שלושה ימים, כדי להתיישב בדבר. אחר שב ואמר לרבי דוד: **"שאלתי את פי הבעש"ט הק', והוא הסכים לשידוך, באומרו, כי 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' - כלומר, ששניים מנכדינו ייחשבו כבנינו, והם יצטרפו להשלמת שבע הבנים".**

אזי הסכים רבי דוד לשידוך.

בשם כ"ק האדמו"ר מרחמסטריווקא שליט"א מסופר, כי בתחילה סירב הרה"ק ר' דוד להצעת השידוך. אזי הציע לו הרה"ק ר' מרדכי, לבוא עימו יחד למקוה, ואכן הלכו בצוותא. אחר הטבילה אמר רבי דוד, כי הינו מסכים כבר, כיון שבמקוה **הראה לו המגיד מטשרנוביל את הדורות העתידים לצאת מזה הזיווג...**

באחרית הימים

הרה"ק רבי דוד האריך ימים, ונפטר בגיל מאה ושלוש-עשרה שנים. כשנה וחצי לפני הפטירה ניטל ממנו כוח דיבורו, ולא יכל לדבר - אלא בדברי תורה ותפילה. צדיקי הדור אמרו על כך, כי זו הבחינה שהיתה אצל יעקב אבינו, שהסתלק ממנו הדיבור כדי שלא יגלה את קץ-הימים - - -

ביום האחרון היה חלש עד מאוד. דייני העיר באר ישבו בחדר החיצון, והנה הגיע לפניהם דין קשה. רצו להיוועץ בו - אולם בני-הבית לא הניחו להם, בגלל מצבו הקשה של רבי דוד. אולם, הצדיק שמע זאת בחדרו, התגבר כארי וקם ממיטתו, וקרא לבני-ביתו שיבואו אליו. בהגיעם, היכה על השולחן בכוח רב, עד שזווית אחת של השולחן נשברה מעוצמת המכה, וקרא אליהם: "הרי כל דיין אשר דן דין לאמיתו, נעשה שותף לה' יתברך במעשה בראשית - ואתם רוצים למנוע ממני את השותפות הזו? רצוני שהדיינים יבואו תיכף ומיד!" הדיינים אכן הגיעו, הציעו את שאלתם, ורבי דוד פסק להם.

באותו יום השיב רבי דוד לאהקעס זי"ע נשמתו ליוצרה - יום כ"א בניסן תקנ"ט.

ציונו הקדוש

הרה"ק רבי דוד נטמן בבית-החיים בעיירה באר, מקום שם כיהן כאב"ד ומורה-צדק, באהל רבו - הרה"ק ר' זאב וולף הכהן זצ"ל, שנפטר בשנת תק"ז.

עד למלחמת העולם השניה, שימש האוהל כאבן שואבת לאלפי יהודים, שהגיעו לשטוח תפילותיהם בסמוך לציוני הצדיקים הקדושים. בפרט, נודע מנהגם של אדמו"רי בית טשרנוביל ומכנובקא - צאצאי רבי דוד, אשר היו פוקדים את ציון-קדשו של זקנם הקדוש, בכל עת צרה, וכאשר היה עליהם לבטל גזירה קשה. וזאת, על אף המרחק הרב ממקום מושבם, עד לבאר. וכה התבטא הרה"ק ר' יוסף מאיר ממכנובקא זצ"ל: **"עם 'קוויטל' קשה - נוסעים לבאר"** - - -

על התפילה באותו אוהל קדוש, נתגלה לאחרונה כתב-עת מלפני מאה וחמישים שנה לערך, ובו נכתבה צוואתו של הרה"ק רבי דוד לאהקעס זי"ע, וכה נאמר שם: **"...וקודם פטירתו ציוה לבני משפחתו, כי בשנה אשר יחול ערב ראש-חודש אלול ביום רביעי, והיה מי ממשפחתו אשר יבוא בו ביום**

צאצאי הרה"ק ר' דוד לאהקעס זי"ע בהשתטחות על ציון קדשו בעיירה באר, ביום ד' ער"ח אלול תש"ס

בערב ראש-חודש לבקר את קברו, יענו לו מן השמים על בקשותיו, אשר יבקש על קברו".

זכותם של הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

דוד מלך ישראל חי וקיים

כאמור, זכה הרה"ק רבי דוד להיות רועה אבן ישראל לשושלת של גדולי ישראל. חתנו הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע נטע שמונה ארזים בכרם בית ישראל, ורבבות אלפי ישראל בפזורות הגולה נהרו לאורם, הלא המה: הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל. רבי משה מקאריסטשוב. רבי יעקב

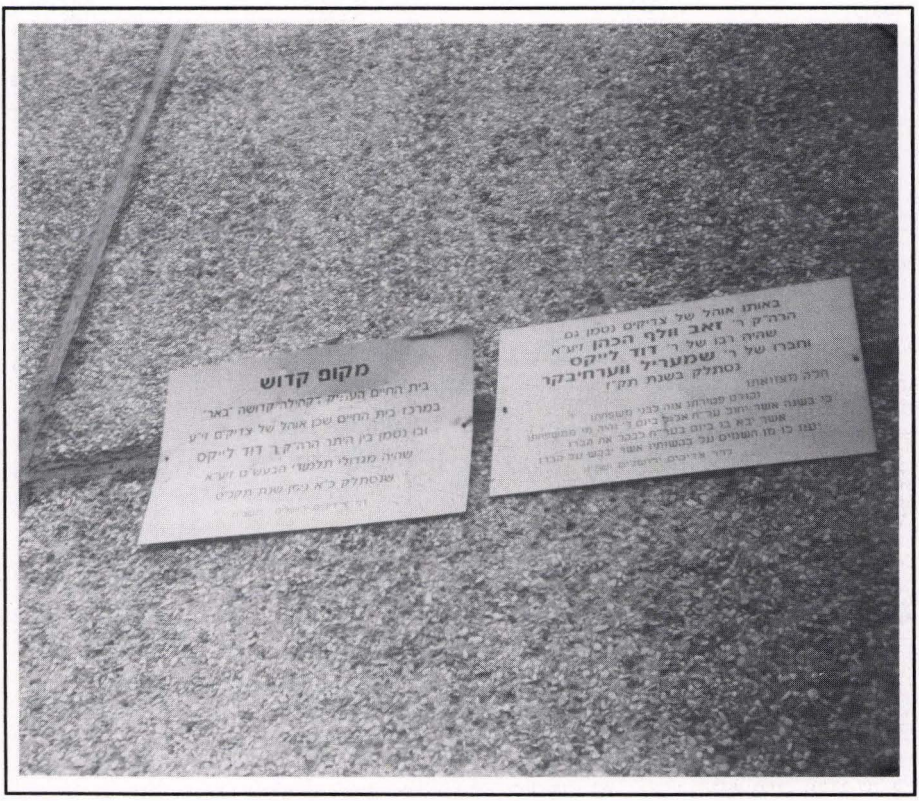
בתפילה על הציון: מימין לשמאל: הר"ר שמואל ברוך ב"ר דוד גפנר, הר"ר אביש גפנר, ונכדו של כ"ק האדמו"ר ממודזיץ שליט"א

ישראל מטשערקאס. רבי נחום ממקארוב. רבי אברהם מטריסק. רבי דוד מטאלנא. רבי יצחק מסקווירא. ורבי יוחנן מרחמסטריווקא. זכותם יגן עלינו.

עליהם אמר הרה"ק מרוזין זי"ע: סמוכים לעד לעולם - יש להם סמיכה מדוד המלך ע"ה, למלוך על בני ישראל, ומדוע, כי - עשויים באמת וישר!

הרה"ק בעל ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זי"ע אמר: אלו הם שבעת קני המנורה, ואהרן (הרה"ק מטשרנוביל) עומד ומטיב את הנרות...

משמונה עמודי עולם אלו, מהם יתד ומהם פינה לחצרות הקודש של רבים מגדולי החסידות בדורות האחרונים, ההולכים בדרכם ומפיצים מעיינותיהם לאורו של הבעש"ט הק' זיע"א, לרבבות אלפי ישראל המקושרים לאילנא דחיי לדרך החסידות.

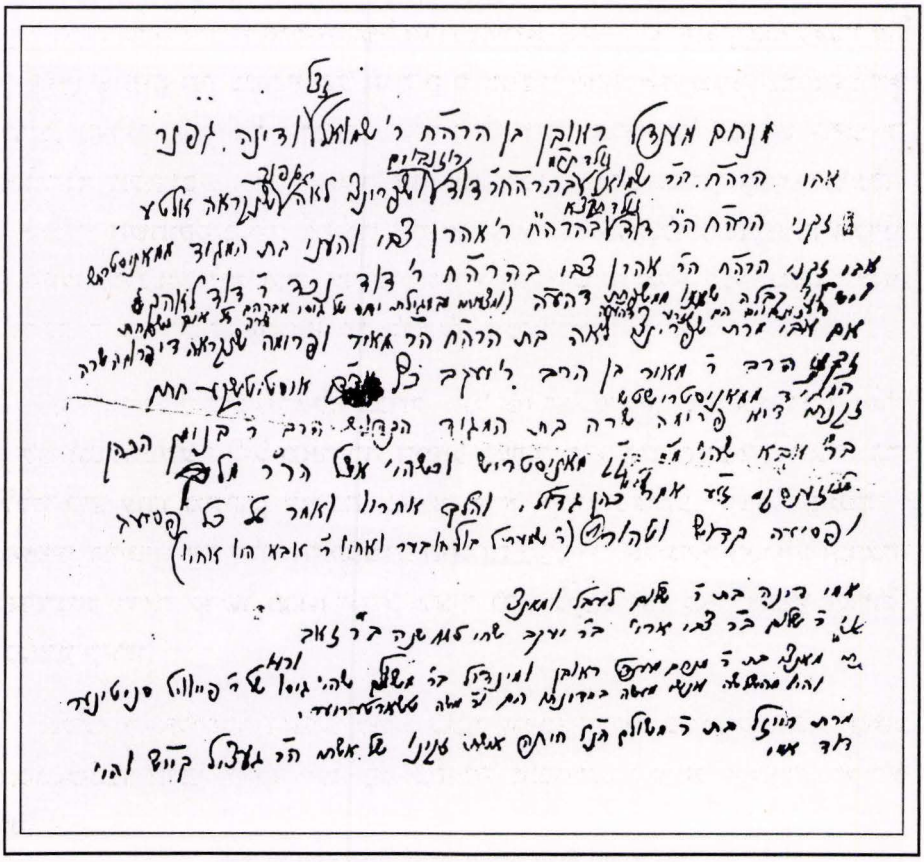

שלט על חזית חבית הקרוב למקום הציון בעיירה באר.

פרק ב

תפארת אבות

שנת תרל"ט. בזאבלטוב אשר בגליציה החלה לפכות מסכת חיים מופלאה. בן נולד לרבי דוד רוזנבוים ולרעיתו מרת שפרינצא לאה - ויקרא שמו בישראל: שמואל.

יחוס אבות בכת"י של ר' מנדל

רבי דוד הינו צאצא, בן אחר בן, דור חמישי להרה"ק רבי דוד לאהקעס זיע"א. אביו ר' אהרן צבי היה בנו של ר' דוד בן הרה"ק רבי משה אריה לייב בן הרה"ק רבי דוד לאהקעס זיע"א.

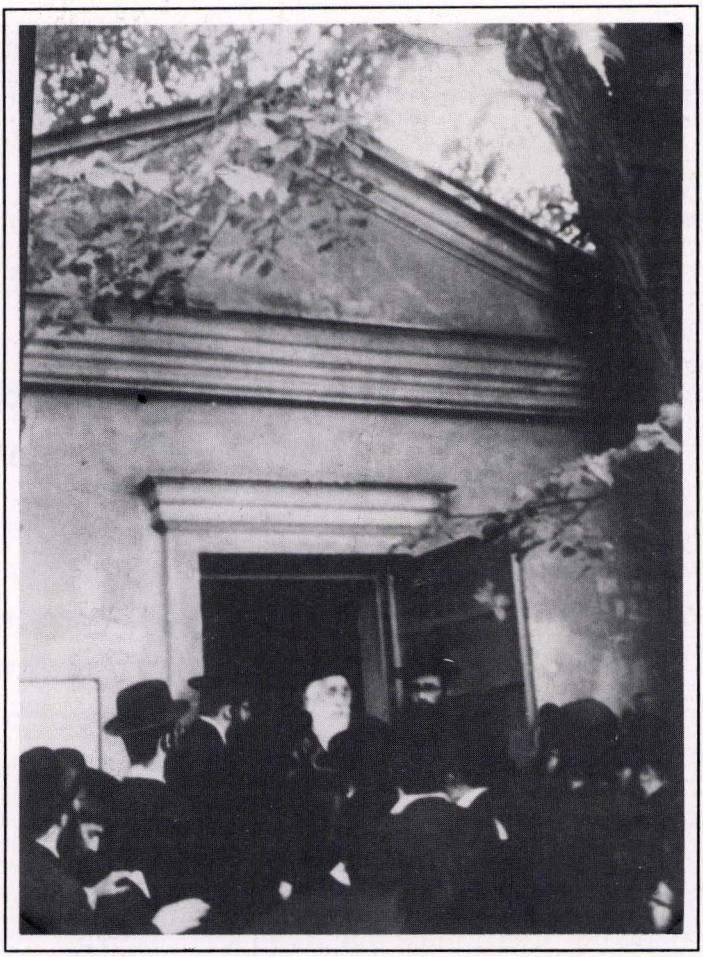
מרת שפרינצא לאה היתה בתו של החסיד רבי מאיר גפנר בן הגאון רבי יעקב כץ אב"ד אוסטישקע.

אמה מרת שרה ע"ה היתה מפורסמת בכל הגלילות כפועלת ישועות, ונקראה בפי-כל בשם: **"די פרומע שרה"**. גם לאחר פטירתה, היו יהודים מתאספים כדי להשתטח על קברה, ולשאת תפילה על כל צרה שלא תבוא.

מרת שרה היתה אחותה של מרת העניא אשת רבי אהרן צבי (אביו של ר' דוד) שתיהן היו בנותיו של הגה"ק ר' בנימין הכהן - ה"מגיד" ממונסטריץ' זצ"ל. בערוב-ימיו של ה"מגיד", הגיע לאוזניו שמעו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'נסק זי"ע - אשר אז יצא שמו בעולם כאחד משרפי-מעלה. ה"מגיד" השתוקק מאוד לחלות את פני הרבי ר' אלימלך ולחזות בו מקרוב - והחליט לנסוע לליז'נסק. אולם, חסידיו המקושרים אליו מנעו ממנו לצאת אל הדרך הארוכה, אשר היתה למעלה מכוחותיו.

תשוקתו של ה"מגיד" לא כבתה, ועל אף התנגדותם של המקורבים אליו - קם ונסע. בשעת-ליל מאוחרת הופיע בשערי ליז'נסק, וחיפש אכסניה כדי ללון בה. עודו מתכונן לשינה, כאשר קרא "קריאת-שמע - שעל-המיטה" - נשמעו דפיקות על דלת האכסניה. היה זה הרבי ר' אלימלך בכבודו ובעצמו שהרגיש ברוח קדשו בבוא צדיק לעיר ובא לקבל את פני **"הכהן הגדול"** כלשון קדשו.

הרבי ר' אלימלך הזמינו לבוא עימו למעון קדשו, כשהחל המגיד פוסע עמו, נענה הרבי ואמר על כל פסיעה ופסיעה: **"קדוש וטהור", "קדוש וטהור"...**

כ״ק מרן אדמו״ר מויז׳ניץ שליט״א בצאתו מציון הרה״ק ר׳ אלימלך מליז׳ענסק זי״ע

איש אמו ואביו תיראו

ראשית ימיו של שמואל הקטן נעטפה ביתמות. תינוק קט, בן חודש ומחצה היה - וכבר נפטרה אמו לבית עולמה ביום אדר״ח כסליו תר״מ, אחר יסורים וחולי, והיא בת ארבעים ושתים בלבד. שכרו איפוא לילד הרך אשה שתטפל בו, ותאכילהו. היתה האשה קצרת-רוח, וכשסירב הילד לאכול - היכתה אותו, עד שהוכרח לאכול... ותעל שועתו של היתום האומלל אל האלוקים.

באישון-ליל, התגלתה האם המנוחה, מרת שפרינצא לאה ע"ה, אל האשה בחלומה, והזהירה אותה: "חלילה לך מלהכות את בני! הישמרי והיזהרי לטפל בו כיאות!" ומני-אז, אכן טיפלה בו האשה בכבוד...

כל ימיו שמר ר' שמואל אמונים לאמו, אשר אף לא הכירה. הוא אף שינה את שם משפחתו, לשם משפחתה היא, לפני נישואיה: "גפנר" - ובנו, ר' מנדל, היה דורש על כך: "גפנר" - ראשי-תיבות: **ג'עזונט, פ'רנסה, נ'חת-ר'וח...**

ברכת הרבי על ראש הפעוט

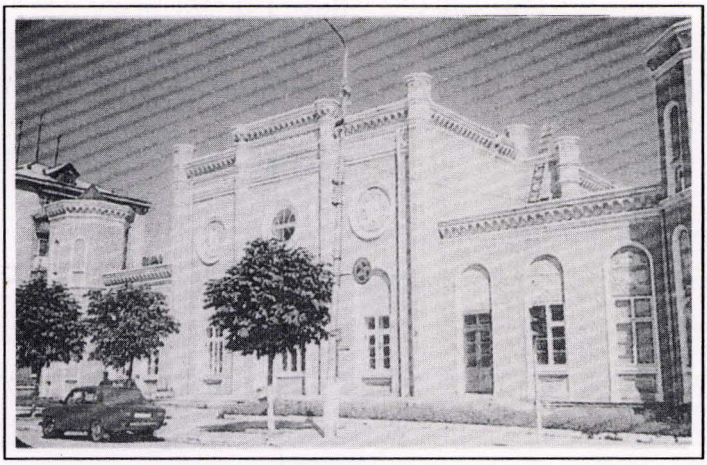
הילד שמואל גדל והתפתח, אולם, בהיותו בן שנתיים ימים - חלה בדלקת ריאות חריפה. באותם ימים, לא מצאו הרופאים מזור למחלה זו, ועל ראשו של הפעוט ריחפה סכנת-חיים. אץ ר' דוד אל רבו, האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, ותינה לפניו את צערו. "אל תדאג",

הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע (צילום שנדפס בחייו בגלויות דואר).

הרגיעו הצדיק, "**ער וועט נאך זיין א אלטיטשקער (-הוא עוד יהיה זקן מופלג)!**"

מני אז, דבק בשמואל הקטן הכינוי: "**דער אלטיטשקער**". ומדי בואו של ר' דוד לטשורטקוב, היו החסידים מתעניינים לדעת: "מה שלומו של ה'ישיש' שלך?"

ה"קלויז" בטשורטקוב

במעלליו יתנכר נער

בימים ההם עת היו חסידים יושבים ומספרים סיפורי צדיקים, לא הניחו לילדים ולאברכים צעירים לשמוע, כדי שלא יוסיפו "נופך" משלהם, וכך יעברו הסיפורים מדור לדור במתכונת משובשת. אך את שמואל הקטן בהיותו בן י"ב שנים, הושיבו החסידים אצלם, וסיפרו לו סיפורי הוד. אכן, תמיד היו באמתחתו סיפורים נפלאים, וכשסיפר אותם, לא היה הבדל במילים ובתנועות העיניים והידיים, בין הסיפור שסיפר שלושים שנה קודם לכן, ומה שסיפר לאחר שנים... הכל היה ספוג אותו ניחוח קדום ואמיתי. כך נחשב ר' שמואל למקור מוסמך ביותר.

בהיותו בטשורטקוב, היה ר' שמואל עוקב אחר כל תנועה של הצדיק. עת ישב הרה"ק רבי דוד משה ליד שולחנו הטהור, נהג לסמוך ראשו על ידו

הימנית, וכך לשבת שעה ארוכה. נכנסה תמונה זו לליבו של ר' שמואל, ובשבת שאחר ביקורו בטשורטקוב - מצאו אביו יושב אל השולחן בתנועה דומה. הדבר לא נשא חן בעיני ר' דוד, וכמעט שסטר לו על כך. לפתע הביט בפניו של בנו, וראה כי התבוננותו דומה להתבוננותו של הרבי, והניח לו לשבת ארוכות תפוש בשרעפיו, כשאינו שובע לרוות נחת מבן יקיר זה - - -

ר' שמואל זכה להנות מאורו של האדמו"ר הזקן, שאף הניח לו את התפילין ביום הבר-מצווה. לימים, אמר האדמו"ר מטשורטקוב על ר' שמואל, כי הוא "נוטר". בהזדמנות בירך הרה"ק מטושרטקוב את ר' שמואל ואמר לו: **"'הוא הטיב, הוא מטיב, הוא ייטיב לנו' - יעזור ה' שיהיה לנו טוב, שאנו נהיה טובים, ושתצא מאיתנו טובה"** - - -

שתולים בחצרות ה'

שם, בטשורטקוב, זכה ר' שמואל להתבשם מה"אריות" של התקופה ההיא: המהרש"ם, ה"מחזה אברהם" מברוד, הגאון רבי מאיר אריק והגאון רבי אברהם יעקב הורוויץ מפרוביזנא, זצ"ל. כאשר חסה לאחר-מכן אצל

הגאון רבי שלום מרדכי, המהרש"ם מברעזאן זצ"ל.

הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל עם הגאון רבי אברהם מנחם שטיינברג אב"ד ברוד מח"ס שו"ת "מחזה אברהם" זצ"ל, בכנסיה הגדולה.

הרבי ר' ישראל מטשורטקוב, התיידד עם מייסדה של ישיבת לובלין, ומחולל רעיון ה"דף היומי": הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל.

ברכת ה' היא תעשיר

פעם, בהגיע ר' שמואל עם קויטל לרבו, הזכיר את עצמו בתפילה: שיהיו דבריו נשמעים, עת הוא מעורר בביהכנ"ס שלא לשוחח בשעת התפילה...

אמר לו הרה"ק: הנה אמרו חז"ל שדברי העשיר נשמעים, בעל המאה הוא בעל הדעה, א"כ אברך אותך שתזכה לעשירות מופלגת, וממילא יהיו דבריך נשמעים...

נענה רבי שמואל ואמר: נסיון העושר קשה מאד, במיוחד עלול הדבר להזיק לחינוך הילדים, על כן אין ברצוני להתברך בעשירות, אך זאת אבקש

מרבינו, הרי חז"ל גם אמרו (ברכות ו:) כל שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, יברכני רבינו שאזכה ליראת שמים וממילא יהיו דברי נשמעים...

בשמוע זאת אמר הרה"ק: **וזאת הברכה אשר אברך אותך: אשר כל מה שתצטרך, לעולם לא יחסר לך - - -**

ברכת הרבי נתקיימה במלואה, בתקופות הסוערות ביותר שעברו על ראשו בימי חייו, במלחמת העולם הראשונה ובימי המאורעות בירושלים, בתקופת הצנע ובמלחמת תש"ח ודומיהם, מעולם לא חסר בביתו הצנוע לחם לפי הטף ובגד ללבוש.

אמנם ר' שמואל עצמו לא דרש מאומה, די לו בקב חרובין, את נפשו הוא השביע בפת במלח ומים במשורה, ושמח בחלקו כמו בעשירות מופלגת.

רבי שמואל לעת זקנותו בשמחת אחד מצאצאיו

שנים רבות סעד את ליבו בשאריות הלחם שהותירו הילדים או הנכדים מיום האתמול, עליהם מרח מעט שום, והשביע את נפשו.

עד לשנתו האחרונה ליוותה אותו ברכת הרבי על כל צעד ושעל, הוא זכה לבריאות השלימה ומעולם לא נזקק לטיפול רפואי. בכוחות דשנים ורעננים עבד את קונו כאילו היה אברך צעיר במיטב שנותיו. כך התמזגו ונשתלבו ברכות הרבי "ער וועט נאך זיין א אלטישקער" "וכל מה שיצטרך לא יחסר לו" למקשה אחת, שנסכו בר' שמואל את שלימות הטוב של "הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו".

ענבי הגפן בענבי הגפן

ר' שמואל נישא בסטאנוויץ אשר בגבול המחוז בין גאליציה לבוקובינה, בצפון מזרח הרי הקרפטים, ולשם העתיק את מגוריו. רעיתו מרת דינה היתה

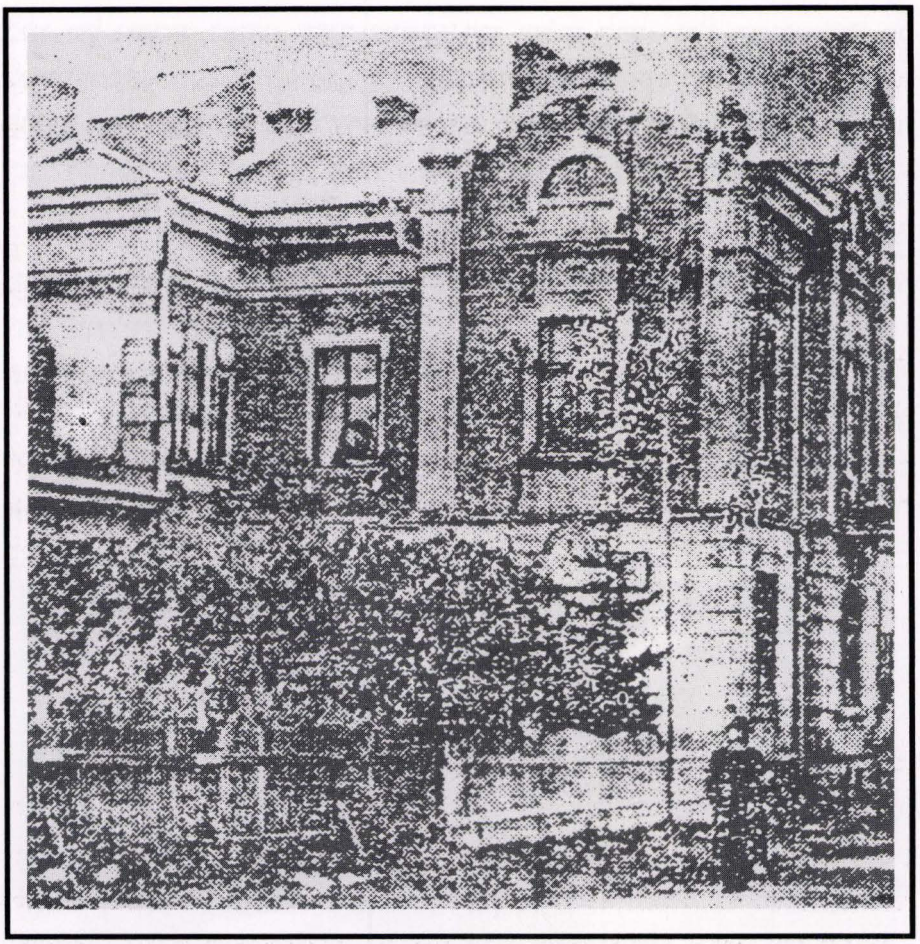
הרה"ק בעל לקט עני מקאסוב זי"ע

בתו של החסיד הנודע "דער שותק" רבי שלום לבל זצ"ל, שנודע בפי כל לנוצר לשונו מדבר טוב ועד רע. מעודו לא שח שיחת חולין, וקידש את פיו לדברי תורה ותפילה בלבד, ועל כן זכה לכינוי **"דער שותק"**. התאבק בעפר רגלי רבותיו לבית קאסוב, הרה"ק בעל "לקט עני" זי"ע ולמעלה בקודש.

הוא היה חתנו של הרה"ח ר' מנחם מנדל ראובן בלייווייס ז"ל, מחסידי קוסוב, בן החסיד המפורסם ר' משולם מטיסמעניץ ז"ל, אשר היה מחסידיו המובהקים של בעל "תורת חיים" זי"ע מקוסוב, ומשלושה אנשי מעשה במדינתו, בצוותא עם גיסו ורעו ר' פייביל סניטינער ז"ל, ור' משה טשורטעבער ז"ל. כך התקשר ר' שמואל לצדיקי בית ויז'ניץ, ואף שלח את בניו ללמוד בישיבת ויז'ניץ, אשר בראשה עמד בעל "דמשק אליעזר" זצ"ל.

הרה"ק בעל דמשק אליעזר מויזניץ זי"ע

הישיבה בויז'ניצא

ר' משולם זכה לנס הצלה מופלא, בזכות רבו הקדוש. וכה היה המעשה: בבעלותו של ר' משולם היה בית-מרזח, ואחד השכנים הגויים, שנהג לבוא ולקנות שם יי"ש, היה מעביר בקביעות את כל הבוץ שהתקבץ בפתח חצרו - אל חצר שכנו היהודי.

באחד הימים, כשהבחין ר' משולם במעשיו של השכן, יצא אליו וכיבדו בסטירת-לחי. הלה נפל מתעלף - ומת בו במקום... חרדה רבה אחזה בר' משולם, בחששו מפני נקמתם של הגויים. ואכן, באותו יום הובל לבית-הסוהר, כשעל ראשו מרחף משפט קשה, וגזר-הדין ידוע מראש...

בצר לה, קמה רעיתו של ר' משולם ונסעה אל הרבי, לקוסוב. שם שפכה את לבה, על הגורל הצפוי להם. נענה הרבי לעומתה, ואמר: **"לא יתכן, שיהודי חלש כר' משולם - יצליח להרוג גוי במו-ידיו!"**

והנה, הגיע יום המשפט. ר' משולם ישב על ספסל הנאשמים, ושלושה שופטים חמורי-סבר עיינו בכובד-ראש בתיקו ושקלו את גזר-דינו. לפתע, נענה אחד השופטים כי יגש אליו.

קם ר' משולם, ופסע לעבר השופטים ברגליים כושלות ובלב חרד. השופט הביט עליו, נטל את ידיו ובחן אותם בתשומת-לב, כשלבסוף הגיב: **"יהודי חלש כל-כך, ידיו כה רזות - לא יתכן שיוכל להרוג בן-אדם!"** - - - אחר פנה אל חבריו, ושאלם: **"מה דעתכם, האם ייתכן שאיש כזה הצליח למחוץ אדם למוות?"**

השופטים הביטו אף הם, ונענו: **"אכן, לא ייתכן..."**

וכך יצא ר' משולם זכאי בדינו - - -

עמוק בתוך אותו הלילה, נשמעו נקישות על דלת ביתו של ר' משולם. הוא ניגש לפתוח בלב הולם, ובפתח ניצב גוי מסורבל בבגדים ורעול-פנים. הלה נכנס פנימה, הוריד את הצעיף המכסה את פניו, וכאן נתגלה השופט שהמתיק את גזר-דינו. האיש פנה אליו בקול נחרץ: "נכון הדבר, שיצאת זכאי במשפט - אולם רציתי לספר לך, את אשר שמעתי מפי חבריו של ההרוג - כי הם חפצים לנקום את דמו. על-כן באתי לייעצך, שתמכור את כל אשר לך - ותברח מכאן!"

ר' משולם נרגש לנוכח מסירותו של הגוי, שלוחו של בורא עולם, והודה לו בכל לב. מיד החל במכירת רכושו, ועזב את המקום. בברכת רבו, בעל "תורת חיים" זי"ע, עלה לארץ-הקודש והתיישב בעיר טבריה. שם, בבית-החיים העתיק, מנוחתו כבוד, בסמוך למקום ציוניהם של תלמידי הבעל-שם-טוב הקדושים - זי"ע.

✡

במשך תקופה קצרה שימש ר' שמואל כרב בטשרנוביץ. בעל כורחו קיבל על עצמו מינוי זה, שכן מעודו שנא את השררה, וכלל לא ראה את עצמו ראוי לעטות איצטלא זו. אולם, כוחו הרוחני היה רב, ומילתו נשמעת בשמי מרומים. פעם אירע, שסוחר פתח את חנותו ביום השבת. ר' שמואל מיהר להזהירו - ולפתע מעד על הארץ מלוא קומתו. הסוחר נהנה וצחק: "זהו, הרב נחל מפלה...".

על-אתר השיבו ר' שמואל: **"כאשר נופלים וקמים - יש להודות לבורא יתברך; אולם, אוי לו למי שנופל ואינו קם!"**

לא חלפה יממה, והאיש נפל ומת - - -

פרק ג

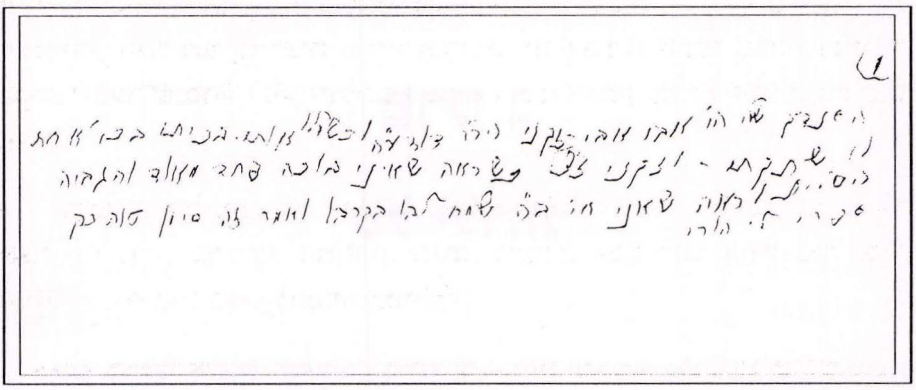
טל ילדות

עם נצנוצי שמש האביב, ביום ב׳ בניסן תרס״ה, נולד לרבי שמואל ולזוגתו הצדקנית מרת דינה, בנם בכורם אשר נקרא שמו בישראל: מנחם מנדל ראובן. הבית כולו נתמלא אורה, כשקיבל רבי שמואל מכתב מרבו הרה״ק ר׳ ישראל מצ׳ורטקוב זצ״ל, בו נכתב בעצם כי״ק:

״פריו מתוק לחיכי״ - - -

הרה״ק רבי ישראל מטשורטקוב זי״ע

כתב ידו של ר׳ מנדל שרשם בניסן תשמ״ה: הסנדק שלי היה אבי אבי, זקני הר״ר דוד ע״ה, וכשמלו אותי בכיתי בכיה אחת ושתקתי. וזקני זצ״ל כשראה שאיני בוכה פחד מאוד, והגביה הטלית וראה שאני חי ב״ה, שמח לבו בקרבו ואמר זה סימן טוב. כך סיפרו לי הורי.

משחר נעוריו ינק מנחם מנדל בבית הוריו גינוני תורה וקדושה.

אביו ואמו השגיחו עליו בשבע עיניים, וחנכוהו לאהבה יוקדת לתורה ויראת שמים טהורה.

בבית משפחת רוזנבוים שמרו מכל משמר על ה״אוצרות״ היקרים, הלוא הם הילדים אשר חנן אותם ה׳ ברוב טובו וחסדו הגדול. ההורים התנזרו ממנעמי העולם הזה, הסתפקו במועט, והקדישו את רוב זמנם להנחיל את מורשתם לצאצאיהם היקרים.

שעות רבות ייחד רבי שמואל ללימוד התורה עם מנדלי, להעניק לו את מיטב ההגיון וההשקפה התורנית, ולהדריכו באורחות חיים ותוכחות מוסר של מנחילי המורשה, גדולי התורה והיראה, ההולכים בנתיבות ״אור שבעת הימים״ מרן הבעל שם טוב הקדוש, תלמידיו ותלמידי תלמידיו זי״ע לדורותיהם.

גירסא דינקותא

אישיותם הדגולה ומסירות נפשם של הוריו למען החינוך הטהור, חישלו את רוחו הצעירה של ה״יניק וחכים״ והם שעמדו לו עם התבגרותו, לעמוד

איתן בניסיונות התקופה כשתנועות ורעיונות שונות כקומוניזם, הציונות ודומיהם, התפשטו בארצות מזרח אירופה, והשפעתם היתה ניכרת במיוחד בקרב הנוער שנסחף במערבולתם המסחררת והתנתק בהדרגה ממסורת בית אבא.

השפעתו של האב על הילד, היתה כה עמוקה וחודרת לנימי הנפש, עד שכל ימי חייו, עד יומו האחרון, היתה תמונת אביו לנגד עיניו בכל צעד ושעל. שגור היה בפיו להזכיר בסילודין:

"כך ראיתי אצל האבא", "כך שמעתי מאבא", או: **"כך נהג אבא".**

דבריו נאמרו במתיקות כזו, עד שנדמה היה שאביו עומד לנגדו בשעה זו ומשמיע לו את הדברים. הדבר הפליא, כי הלוא בימי בחרותו בהיותו בן שבע עשרה שנה, עזב את בית אביו וגלה למקום תורה, ובמשך השנים עלה בגפו לארץ הקודש, ורק בהיותו בעל משפחה בת שש נפשות, נפגש שוב עם אביו כשהלה עלה לארץ ישראל. אין זאת אלא שגירסא דינקותא של שנות נעוריו, בהם ספג מלא חופניו מתרומות מידותיו של אביו ודבק בהם ובמשנתו, ושינן את הדרכתו וסיפורי הצדיקים ששמע מפיו, הם שנחקקו על לוח ליבו ואותם הנחיל לזרעו אחריו למשמרת.

מזקנים אתבונן

כד הוינא טליא, סיפר רבי מנדל בערוב ימיו, היה אבא מראה לי את השכנים שדרו על יד ביתנו. היו אלה יהודים זקנים באים בימים נשענים על משענתם.

האחד, היה חולה ותשוש כח, אך, תענוג היה לראותו, יושב היה בחצר לרוח היום ומרבה באמירת תהלים, קובע עיתים לשיעורי תורה בחומש, משניות ובגמרא.

לעומתו היהודי השני אשר קפצה עליו הזקנה, היה יוצא יום יום לאויר החצר, ובוהה בחלל העולם, מידי כל כמה רגעים הביט השמימה, לראות את מהלך השמש, אם עדיין עולה היא לרקיע, או שכבר נוטה מערבה.

את גניחותיו שמענו עשרות פעמים ביום.

למראה שכנים אלו, אמר לי אבא: **"הנך רואה מנדלי, אם תנצל את ימי נעוריך, ותתמיד בתורה בחשק ובהתלהבות, אזי בהגיעך לימי הזקנה, יהיו הימים לברכה עבורך, ותוכל לשבת בשלוות הנפש ובמנוחת הדעת, לקבוע עיתים לתורה. ברם, אם לא תשכיל לנצל את ימי הנעורים, או אז בזקנותך, בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר...**

ועוד אמר לי אבי:

"אם בימי הנעורים תתייגע להבין ולהשכיל את השקלא וטריא בדברי הגמרא, את המחלוקת בין רש"י ותוס' ואת דברי הראשונים והאחרונים, תוכל בימי הזקנה לכל הפחות להגיד מזמורי תהלים... אבל אם בימי הנעורים תרבה רק באמירת תהלים ואת הגמרא תלמד בשטחיות, ללא עמל ויגיעה, בהעריב ימיך, גם תהלים לא תוכל לומר...

❋

ואכן, "חמין ושמן" שסכו לו הוריו בילדותו, הם שעמדו לו לרבי מנדל ולזרעו אחריו. וכפי שסיפר הוא עצמו **אשר עוד בהיותו בן שש שנים, חנכו אביו להתפלל מידי יום ביומו שיזכה לזיווג הגון ולדורות ישרים ומבורכים...**

תמים תהיה עם ה' אלוקיך

בימי ילדותי - סיפר לימים ר' מנדל - שינן לי אבא שצריך לשפוך דמעות כמים לזכות לסייעתא דשמיא להתהלך בתמימות עם רצון הבורא, לקיים המצוות בשלימות ובישרות, ללא התחכמויות.

אבא המחיש לי עד היכן צריך להתחנן אל ה' לזכות להתהלך בתום וביושר, בהראותו לי על אחד מזקני וחשובי יהודי העיר, שנודע לצדיק נשגב המתנהג בפרישות יתירה, הצם משבת לשבת ומשביע את נפשו באגוזים בלבד.

והנה באחד הימים הגיע אורח למעונו, והלה כיבד אותו באגוזים שהיו על שולחנו. האורח טעם מהאגוזים וטעמם ערב לחיכו מאד. בהנאתו המרובה החליט להשיג אגוזים מאותו זן, ולקחת עימו לביתו מלא חפניים.

לאחר שבירר אצל בעה"ב שניתן להשיגם אצל הגוי שדר ממול, פנה לביתו וקנה אצלו חופן גדוש אגוזים טריים. אך מה מאד נתכרכמו פניו עת טעם את האגוזים, ולא חש בהם אותו טעם נפלא שהרגיש אצל מארחו.

בלב מלא כעס ורוגז חזר לביתו של הגוי, וזעם עליו על שלא נתן לו מהסוג הטוב והמשופר שגדל בגינתו.

לשמע דבריו תמה הגוי ולא הבין על מה עלה חרון אפו, עד שסח לו היהודי שזה עתה נתארח בבית פלוני, וטעמם הערב של האגוזים בהם כבדוהו שם עודו מתוק לחיכו.

בשמעו זאת סח לו הגוי ואמר בשוויון נפש: האגוזים שטעמת אצל אותו יהודי הם אותם אגוזים, אלא, היות ואותו יהודי אינו אוכל כל השבוע, הנני טובל את האגוזים תקופה ממושכת בשומן-חזיר, השומן נספג באגוזים, וכך היהודי אוגר כח באכילת האגוזים לבד...

לשמע הדברים נזדעזע היהודי ונחרד עמוקות, ומיד רץ כחץ מקשת להודיע למארחו על המכשול שנמצא תחת ידו.

כשמוע אותו פרוש את דברי האורח, כמעט פרחה נשמתו, ולא ידע לשית עצות בנפשו, על אותם שנים רבות שנכשל מבלי משים באכילת חזיר, ה' ישמרנו.

אבא סיים בהתרגשות את סיפורו, ואמר: **הרבה יש ללמוד ולהפיק לקח מסיפור זה, אם אמרו חז"ל (יבמות צט:): צדיקים, אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, ובמיוחד במאכלות כשרות, כנראה שצריך הרבה להגות בדברי החובות הלבבות בשער הפרישות, ולדעת איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם במידת הפרישות, לא להפריז יתר על המידה, ולא להמעיט בה, אלא להתנהג בתום וביושר, על מנת לזכות לסייעתא דשמיא, מיוחדת, לא להכשל במאכלות אסורות.**

פרק ד

גולה אחר גולה

מלחמת העולם הראשונה

השנים המתוקות של ימי הילדות, חלפו להם במהרה.

בהגיע מנדלי לשנתו התשיעית, בשנת תרע״ד, בימים המיועדים לפורענות, ימי בין המצרים, בשבוע שחל בו תשעה באב, פרצה מלחמת העולם הראשונה.

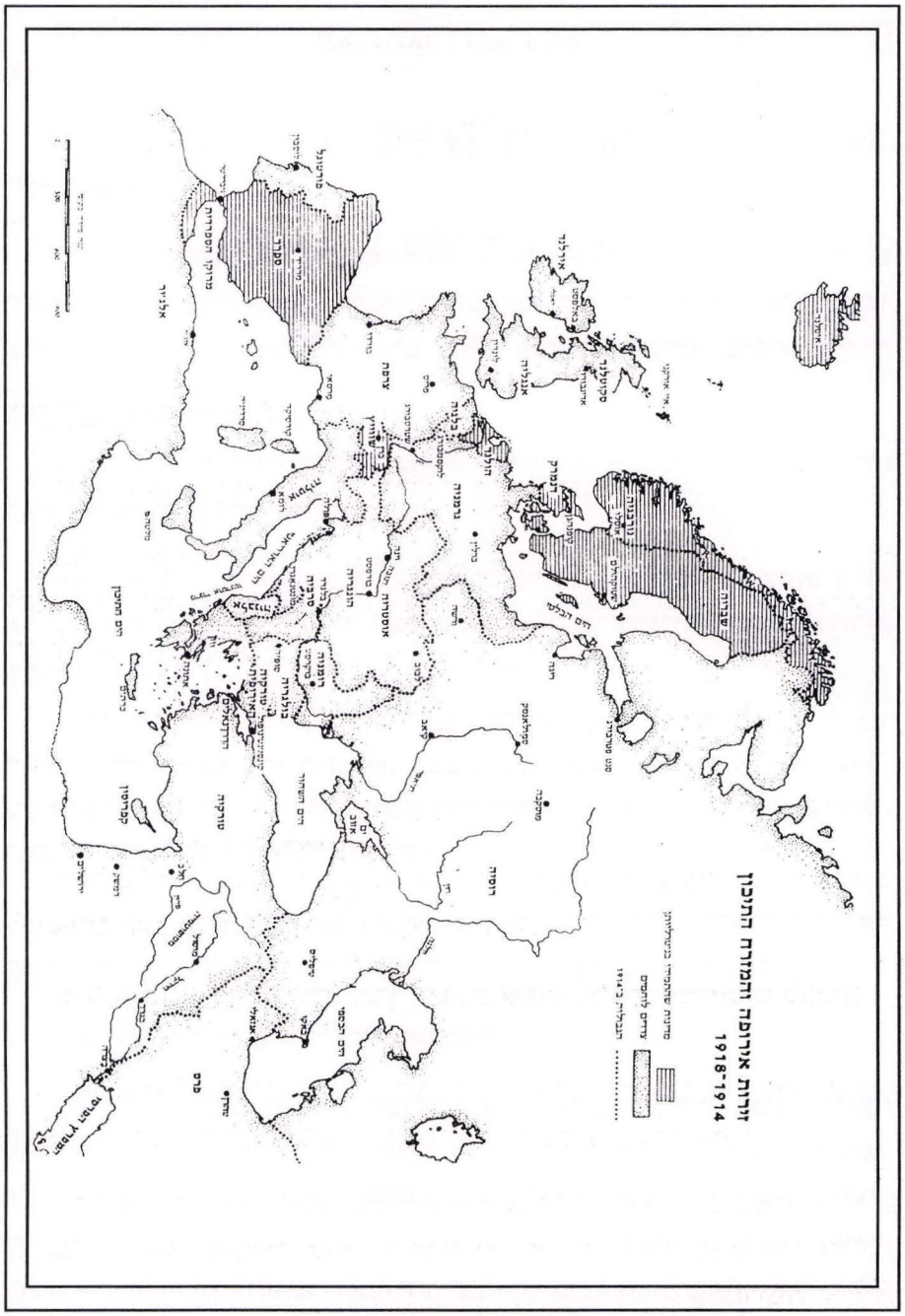
בערב תשעה באב נוהג היה רבי שמואל לטבול בנהר הקר, על מנת לחוש בצער חורבן בתי-המקדש. הפעם, לקח עימו את בנו הבכור מנדלי, לעורר רגשות לבבו הרך, להרגיש בצער הגלות.

בדרכם חזרה מהנהר, עברו ע״י בנין העירייה, והנה יצא מאן-דהו לקראתם וזעק בחלחלה, כמי שאחזו פלצות:

מ ל ח מ ה! כל הגברים מבן שמונה עשרה ומעלה מגוייסים לצבא!

המעצמה האוסטרו-הונגרית הכריזה מלחמה על סרביה, לאחר שיורש העצר האוסטרי פרנץ פרדיננד ואשתו נרצחו בסרבוי בידי מורד.

ממדיה של המלחמה התפשטו למלחמת עולם, מלחמת העולם הראשונה. מדינות רבות עמדו לצידה של סרביה, ביניהם: צרפת, רוסיה, בריטניה ויפן. שיצאו להשיב מלחמה שערה נגד אוסטריה, והמדינות שעמדו לצידה: גרמניה, בולגריה, טורקיה ועוד.

המדינות שנלחמו במלחמת העולם הראשונה

למעלה משנתיים התנהלו הקרבות, ברחבי אירופה כולה, ובאזורים נרחבים ביבשות אסיה וצפון אפריקה.

במהלך מלחמה זו נכבשה ארץ-ישראל שהיתה תחת שלטון הטורקים, בידי האנגלים.

היתה זו מלחמה נוראה, שטלטלה טלטלה עזה את כל קהילות ישראל ברחבי העולם כולו. רבבות אלפי יהודים, אזרחים מן השורה, נהרגו במשך שנות המלחמה, מלבד כחמישים אלף חיילים יהודים שנהרגו בזירת הקרבות.

מאות ערים ועיירות בהם חיו קהילות ישראל, וניהלו חיי תורה ומצוות לשם ולתפארת, נמחקו כלא היו.

מאות אלפים, ובהם משפחות שלמות על נשיהם וטפם, גורשו או ברחו מביתם, והיו נעים ונדים מעיר לעיר על פני מרחבי השדות, בינות לכדורים ששרקו מכל עבר.

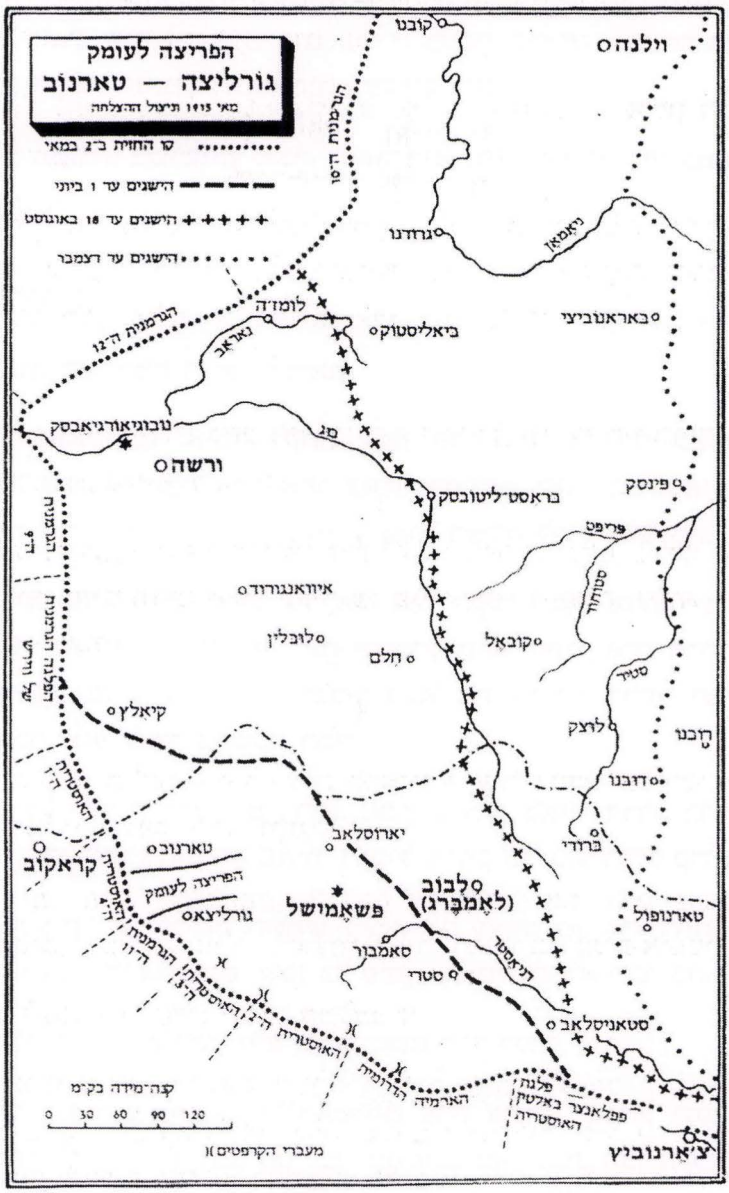
❋

עשרה קבין תלאות וסבל נטלה סטאנוויץ, עיר מגוריו של רבי שמואל, הנמצאת על גבול אוסטריה רומניה.

מיד עם פרוץ המלחמה, הרגישו היהודים את נחת זרועם של הקומוניסטים, אשר השתוללו בחוצות העיר, וצעקו בגרמנית-אוסטרית:

האב לעבע דער קריג - תחי המלחמה!

לא ארכו הימים וכוחות הצבא האדום נכנסו לעיירה, וערכו פרעות זוועתיות ביהודי המקום. היו אלה שבועות וחדשים של סיוט מתמשך, יהודים יראו לנפשם, ומיעטו להתהלך בחוצות קריה. שמועה רדפה שמועה, כל יום קללתו מרובה מחברו, שערות הראש נזקפו, לשמע הבשורה המחרידה: פורעים רוסיים תקפו יהודים, הכו בהם מכות רצח, ותלו אותם על גבי חוטי טלגרף.

סטאנוויץ סמוכה ונראית לצארנוביץ על גבול קו החזית

מרוב פחד ואימה, פרחה נשמתה של הדודה פסיה עליה השלום, אחותה של מרת דינה. היה זה ביום צום עשרה בטבת תרע"ה. רבי שמואל קרא עליה את הקינה הנאמרת בסליחות לעשרה בטבת:

"רכה וענוגה, בשושנים סוגה, ועתה היא נוגה, מסורה ביד קמים" - ה' יקום דמה.

מקל נדודים

מוראות המלחמה הגיעו לשיאם.

רבי שמואל גמר אומר לקחת עימו כלי גולה ולברוח עם כל בני המשפחה. במוצאי שבת אחד אחר צאת-הכוכבים, החל לארוז את חפציו. מרת דינה עוד הספיקה לאפות כמה לחמים כצידה לדרך הארוכה.

רבי שמואל הרים בזרועותיו את הבן הקטן יוסף, מרת דינה נטלה בזרועותיה את הבת שפרינצה לאה שתבדלחט"א (היום, א"ח הרה"ח הרב מרדכי העניג שליט"א). מנדלי הבכור נשא את ככרות הלחם ועוד כמה חפצים, וכך יצאו לדרך בחשכת הלילה.

משך כל הלילה הלכו במהירות, מתוך בהלה, באזור הררי, בדרך קשה ומפותלת, והצליחו להתרחק מאזור הגבול מרחק של כשלושים קילומטרים.

לפנות בוקר, עם זריחת השמש, מצאו את עצמם בעיירה נדחת, אך לא מצאו כל טעם להישאר שם, שכן כל סימן של יהדות לא ניכר בה.

כך גלו ממקום למקום, ולא מצאו מנוח לכף רגלם.

באחד הנדודים, ניתכה על ראשיהם צרה צרורה. פטרול רוסי הבחין בהם, והחל לרדוף אחריהם. תוך כדי מנוסתם נפל יוסף, הבן הקטן, ונחבל קשות ברגלו.

בהיותם בנכר, בשעת מלחמה, לא מצאו רופא שיעלה ארוכה למכתו. יוסף התפתל מכאב, יסורים נוראים אפפוהו, ולא היה לאל ידם להושיעו.

קשיי הנדודים הוכבדו שבעתיים, הטיפול ביוסל׳ה דרש מסירות נפש של ממש בתנאי המלחמה.

רעב וצמא היה מנת חלקם, וסבלו של יוסל׳ה עלה על כולנה. ביסורים קשים ומרים התייסר יוסל׳ה הקטן, אך נשא אותם בגבורת נפש עילאית, עד אשר השיב את נשמתו הזכה ליוצרה.

וכך סיפר רבי מנדל:

אחי יוסל׳ה נשא את סבלו למעלה משנתיים, בסבל נורא בל ישוער, צדקתו ותמימותו עברו את גבולות השכל האנושי. הוא היה גדוש ביראת שמים, ובימי חוליו אמר: **הכל לטובה ולכפרת עוונות.** על אף גילו הצעיר היה ספוג באמונה זכה וטהורה, באחד הימים כתב ממיטת חליו ע״ג גליון את רחשי לבבו, ודבריו הפעימו את כולם. מבין השיטין נבעו מעיינות אמונה ובטחון, חיזוק ועידוד, שתאמו לאחד מבני עליה הכותב מספסלי בית-המדרש. אך לדאבון כל לב, כעבור כשנתיים בהיותו בבית החולים בוויעהן, שבק חיים לכל חי, למגינת לב הוריו המסורים, וכל בני המשפחה. השם יקום דמו.

קרבן פסח

מסכת סבלם של בני המשפחה לא תמה.

היה זה בערב חג-הפסח, הרעב הציק להם נוראות, בשנים כתיקונם היה הבית מתמלא משלל הריחות הנעימים שנדף מבישולי ערב החג, ועתה, רחוקים הם מהבית, נעים ונדים ממקום למקום, וסובלים חרפת רעב.

שפרינצא, אחותה של מרת דינה, לא יכלה לעמוד בסבל. מרוב רעב התנפחה, ובליל התקדש החג השיבה את נשמתה המזוככת ליוצרה, השם יקום דמה.

לימים סיפר רבי מנדל:

קמנו בבוקרו של חג, ולא ידענו אם אנחנו נמצאים בין החיים או בין המתים...

בלילה שלאחר מכן, ליל יום-טוב שני של גלויות, ערכנו את הסדר, ו"כרכנו" את ההלל עם המרור שכן במרירות רבה אמרנו את ההלל...

למחרת בבוקר, יו"ט שני של גלויות, הובילוה לקבורה בבית החיים היהודי.

לאחר הלוויה הלכנו להתפלל תפילת שחרית, בתפילה ובקשה: מי שאמר לעולמו די, יאמר לצרותינו ולצרות עמו בית ישראל, די...

העשירי קודש לה'

בני המשפחה המשיכו בגלותם, בכל מקום בואם לא מצאו את שאהבה נפשם: השקט והשלווה, הרחק משאון המלחמה.

בקיץ תרע"ז הגיעו לעיירה שקטה, והנה, נדמה היה להם שהגיעו למקום מנוחה, בו יוכלו להשקיט את סערת נפשם הנעה ונדה בין הגויים זה תקופה ארוכה, ולמצוא מנוח לכף רגלם עד לסיום המלחמה. אך רבי שמואל לא אבה להישאר שם. המקום אכן רגוע ושקט, אך קיימת בו גלות רוחנית, אין בו מנין לתפילה בציבור, ויהודי כרבי שמואל לא יוותר על תפילה בציבור, גם במחיר גלות בעידן מלחמה.

יהודי המקום שמצאו לפניהם אוצר כה יקר, משפחה יהודית שהגיעה לתחומם, התחילו להפציר ברבי שמואל שיחוס על נפשם ויקבע את מושבו בעיירה.

לאחר בירור נודע לר' שמואל כי בעיירה גרים שמונה יהודים, יחד עימו הם תשעה אנשים, זאת אומרת שחסר עוד יהודי אחד בלבד להשלים את המנין.

אם כן, מקומי כאן - אמר ר' שמואל. וכך הטעים את דבריו: **קבלה בידינו, מרבן של ישראל, אור שבעת הימים, הבעש"ט הק' זי"ע, שאם ישנם תשעה אנשים, בוודאי ימצא העשירי להשלמת המנין.**

זאת ועוד, בנו מנדלי, מלאו לו זה עתה י"ב שנה, וכבר נפסק בשולחן ערוך הרב (סי' נה סעי' ה) בזה הלשון: **יש מתירין לומר דבר שבקדושה בט', וצירוף עבד או אשה או קטן, לפי שעל כל עשרה בני ברית השכינה שורה, אלא שאינו כבוד שמים לומר דבר שבקדושה פחות מט', שט' נראים כי'. ובלבד שיהיה הקטן יותר מבן ו' שנה, ויודע למי מתפללין. ויש אומרים שאין מצטרפין בשום ענין, אלא צריך שיהיו כל עשרה זכרים בני-חורין, גדולים, ואפי' ע"י ספר תורה שביד הקטן אין לצרפו, וכן עיקר. ואעפ"כ אין למחות באותן שנוהגין להקל בשעת הדחק לצרפו ע"י חומש שבידו, או אפי' בלא חומש, כיון שיש להם על מי שיסמכו. עד כאן לשונו.**

אין לך שעת הדחק גדולה מעת מלחמה, הכריע רבי שמואל. וכיון שכל בני העיירה עומדים ומצפים בכיליון עיניים, להשלמת מנין לתפילה בציבור, אין זה מן הנכון לעזוב אותם לנפשם.

❁

כך מצאה לה משפחת רוזנבוים מקום מקלט, לנוח מעמל הדרך הארוכה, רבת הסבל והתלאה.

בכל התפילות, שחרית מנחה וערבית, היה מנדלי העשירי שהשלים למנין, בעמדו עם חומש בידו. לאושרו לא היה קץ, על כך שזכה להשלים מנין, על אף גילו הצעיר. תחושה זו ליוותה את הנער, לאורך ימים ושנים. האושר הרוחני של תפילה בציבור נחקק עמוק עמוק בלבבו, וברבות השנים, היה לעמוד צלותהון דישראל, וזכה להקנות בקרב תנוקות של בית רבן את האושר, של תפילה בציבור, וכמסופר להלן בפרק חנוך לנער.

מה רבתה השמחה בהגיע מנדלי לעול התורה והמצוות, מעתה נשלם המנין ע"י עשרה גדולים, וכל התפילות נאמרו בציבור כראוי, כדת וכדין,

לרווחתם ולאשרם של כל בני העיירה. אך כעבור תקופה קצרה, נמוגה שמחתם, אחד מבני העיירה נסתלק לבית עולמו.

העדרו של העשירי שהשלים את המנין, העיבה מאד את רוחם של התושבים.

בראות רבי שמואל, שאפסה כל תקוה, לא מצא עוד טעם להשתהות בעיירה זו, כי מה טעם יש להם לחיים, ללא קדיש, קדושה, ברכו וקריאת התורה...

שוב נטל עימו ר׳ שמואל כלי גולה, והמשיך לנדוד עם בני המשפחה למקום מושב, שיש בו עשרה מישראל.

וקבצנו יחד מכנפות העיר

לאחר כמה ימים של נדודים הגיעו לעיירה בורסק. בתוך העיר עמד בית-כנסת מפואר, ור׳ שמואל קיוה שימצא שם מקום מנוחה. בהגיע זמן התפילה, הופיעו ר׳ שמואל ובנו הבחור מנדלי לבית-הכנסת בהתרגשות רבה, דרוכים ומוכנים להתפלל בציבור, לאחר שזה כמה ימים הוכרחו להתפלל ביחידות למגינת לבם.

הם עמדו בבית-הכנסת, וציפו לראות את יהודי העיר מתכנסים לתפילה, עברה שעה, עברו שעתיים, עוד זמן קט יעבור זמן התפילה, אך איש לא בא.

המתינו עד בוש, ובשברון לב התפללו ביחידות.

✵

לאחר התפילה, פנה רבי שמואל לתור אחר יהודי העיר, למצוא איזהו מקומן לתורה ולתפילה.

בדרכו נפגש עם אדם, שהכרת פניו ענתה בו שהוא יהודי ושאלו על מקומות וזמני התפילה בעיר. מה מאד נצטער לשמוע מפיו, שעד לפרוץ המלחמה, היתה קיימת בעיר קהילה יהודית משגשגת, עם שיעורי תורה ותפילה, ומסגרות רבות של פעולות צדקה וחסד. אך מאז התחילו ימי

המלחמה, נהרסה הקהילה כליל, יהודי העיר ברחו או נהרגו, והנשארים ירדו והתדלדלו במישור הרוחני, פרקו מעליהם עול תורה ומצוות, ואין איתם יודע תפילה מה היא.

חכך ר׳ שמואל בדעתו, האם לנטוש את העיר ולהמשיך לנדוד ליישוב שיש בו חיי תורה ותפילה, או מכיון שדרכי ההשגחה הביאוהו הנה, למקום שחיים בו יהודים שנתרחקו מדרך התורה והמסורה, אולי מוטלת עליו המשימה, להחזירם בתשובה, ולהכניסם תחת כנפי השכינה.

בסופו של דבר נפלה ההכרעה, להישאר בעיר ולהחזיר לבית הכנסת את דמותו המקורית, שהיתה לו טרם החלה המלחמה, עת נתקיימו בו תפילות ושיעורי תורה.

הלך אותו צדיק, וחיזר אחר יהודי העיר, במאמץ רב עלה בידו לפגוש שמונה יהודים. מהם, היו ששמחו בו כמוצא שלל רב, והביעו קורת רוח מרובה לשוב ולהתפלל בבית-הכנסת, את כל התפילות כראוי. אחרים, ניסו להתחמק בתחילה, אך ר׳ שמואל במאור פניו ובנועם אמרותיו לקחם בדברים, והעלה בליבם הרהורי תשובה, עד שהסכימו לבוא לבית-הכנסת.

אחד היה, שדבריו של ר׳ שמואל לא נכנסו לאזניו, והתנגד נמרצות. אולם ר׳ שמואל שחשש שכל מאמציו עלולים לרדת לטמיון, שהרי אם לא ייכנע לבבו של יהודי זה, לא יהיה להם מנין לתפילות. הרבה להפציר בו ולשכנעו בדבר מתיקות חיי היהדות, צוף נועם טעמה של התפילה, זיו עונג השבת, ועוד ועוד...

לאחר שהירצה בפניו שעה ארוכה, הפטיר היהודי: **״הנני רואה שבנפשך הדבר ובכן, אבוא לבית-הכנסת, שיהיה לכם מנין״...**

ושבו בנים לגבולם

למעלה מארבע שנים השתוללה מלחמת העולם ברחבי אירופה, ורק בתחילת שנת תרע״ט לאחר מאמצים של מנהיגים רבים, בהצבת גבולות חדשים למדינות האיזור, הגיעו תרועות המלחמה לקיצם. ברם סבלם של

היהודים לא תם, ברחבי מדינות פולניה, הונגריה, רומניה, וסלובקיה, התפשטו עלילות שונות נגד היהודים. הגויים שהיו מדוכאים מהרס המלחמה הנוראה, שפכו זעמם על ראשם של היהודים. במקומות רבים השתוללו פוגרומים, בהם הועלו באש ביתם ורכושם של היהודים.

כך אירע גם בסטאנוויץ, מקום מגוריהם של משפחת רוזנבוים לפני המלחמה. שנאתם של הגויים המקומיים לישראל הביאה אותם לעריכת פוגרום בבתיהם ורכושם של היהודים. בפעולות אלו אחזה האש בבית המשפחה, וכילתה הכל.

ר׳ שמואל ובני משפחתו שהגיעה לאזנם בשורת השלום, התכוננו לסיים את גלותם ולחזור לביתם לאחר ששתו את כוס התרעלה, באבדם את בנם יוסף הי״ד, את הדודה פעסיא והדודה שפרינצא הי״ד. ולאחר שנעו ונדו במרחבי רומניה, בעירום ובחוסר כל, ציפו בכליון עינים לחדש ימים כקדם, ולחיות בשלוות הנפש במנוחת הדעת בביתם השקט והרגוע.

אך מה מאד עגמה נפשם בראותם את ההרס והחורבן בביתם השרוף, את פניהם הנפולות של בני הקהילה שכמוהם חזרו שבורים ורצוצים ממלתעות המלחמה ומצאו את ערש מולדתם כעיי חרבות.

ר׳ שמואל אזר כגבור מתניו, והחל בשיקום ההריסות לשפץ את הבית ולהחזיר את החיים למסלולם. עד מהרה נשמע קולו הערב של ר׳ שמואל מתנגן בין כתלי הבית, יושב ולומד את שיעוריו במתיקות. עימו נשמע קולו הצעיר של מנדלי, שהיה שקוע ראשו ורובו בעולמה של תורה, בהתמדה ויגיעה עצומה.

שעות אחדות מידי יום ישב ולמד ר׳ שמואל עם בנו מנדלי, לאחר מכן היה מנדלי משנן וחוזר בכוחות עצמו את אשר למד עם אביו.

כל חפציך לא ישוו בה

לאחר שנים רבות סיפר רבי מנדל, כי מסירות נפש ללימוד התורה, למד מאמו הצדקנית עליה השלום, באותה תקופה. וכך היה המעשה:

כשחזרנו הביתה לאחר שנות נדודים בימי המלחמה, היה מצבינו הפיזי בכי רע. סבלנו הרבה מתת תזונה, כך שהורגלנו להסתפק במועט, ושמחנו על כל פיסת לחם כמוצא שלל רב.

ההורים, כמעט לא בא אוכל לפיהם, שאריות הלחם והמזון שהותרנו אנו הילדים השביעו אותם, כשהם מורחים עליהם קצת שום ותו לא. אמא עליה השלום, היתה לבושה באותם הבגדים שחזרה עמם מן המלחמה, בלויים ומוטלאים לאחר שנות הסבל והתלאה. רהיטי הבית היו רעועים, רובם ניזוקו קשות בלהבות שאחזו בהם בימי הפרעות.

והנה ביום אחד, יצאה אמא בשעה מוקדמת לטשרנוביץ, העיר הסמוכה, ורק בשעות הערב חזרה, מתנשפת כולה, ובידה: לא יאומן כי יסופר...

ש"ס גדול, כליל המעלות, דפוס זיטאמיר...

לאושרה לא היה קץ. **מעודי לא ראיתי את אמי כה מאושרת!**

היתה זו משאת נפשה. תקופה ארוכה קימצה בהוצאות הבית, ומנעה מלחמה, פרוטה ועוד פרוטה, עד שעלה בידה לצבור סכום כסף הגון. את סודה הכמוס לא גילתה אפילו לאבא.

או אז, הפתיעה את כולנו, והגיעה הביתה, כבת מלך המאושרת עלי אדמות, ובידיה - **האוצר הגדול!**

✵

מאוחר יותר סיפרה אמא, שבדרכה חזרה מטשרנוביץ לסטאנוויץ, פגשוה כמה מכרות, שכנות וידידות. לשאלתן, מה היא סוחבת בידה. ומדוע היא כה מתאמצת ענתה להן מתוך סיפוק נפשי: **מביאה אני את האושר לביתי...**

אחת השכנות התחילה ללעוג לה, ואמרה: סבורה אני שירדת חלילה מדעתך... הביטי על השמלה שלך! אם יש לך כסף, קני בו שמלה חדשה, מדוע את מבזבזת את כספך, בשעה שאין לך תלבושת הגונה...

מסכת

ברכות

מן

תלמוד בבלי

עם פירש"י ותוספות ופסקי תוספות ורבינו אשר ופסקי הרא"ש

ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל.

וחלופי גרסאות ותוספות ישנים איש איש על מקומו והגהות הגאון מוה' ישעיה ברלין זצ"ל:

ובסוף כל מסכת הרב **אלפסי** עם נושאי כליו. וספר **חכמת שלמה** להגאון מוהרש"ל זצ"ל

וספר **מהרש"א** עם חדושי אגדות. וספר **מהר"ם לובלין** על כמה מסכתות הנמצאים בחיבורו

ופירוש **מעדני יום טוב**. ודברי חמודות. ופלפולא חריפתא על הרא"ש

מהגאון האמיתי בעל תוספת יום טוב זצ"ל: הכל כאשר נדפס מכתב בסלאוויטא:

ושהה נדפס מחדש. נמצאות בזה למעלה מ' מקדש. מחוסרים ומה הגהות יקרים. חסי נמחקים. אלה הם:

(א) הוספה על האלפסי. רבות הבמות והאיכות **אלפסי** ורמב"ן על נדרים עם ביאור **הריטב"א** ונמוקי **יוסף**. והלכות חלה והלכות בכורות **להרמב"ן** עם ביאור מהר"ך **יום טוב** אלגזי.

(ב) הגהות על מהרדי מרגן של כל בני הגולה רביעו **משה** איסרלש זצוקל"ה. עם איזו שורות אשר השיב לתלמידו בקצרה אשר נמצא ספון ושמון באסתותיו סביב המהרדי אשר למר בו. כתוב בכתב ידו ממש.

(ג) הגהות על הש"ס ופרש"י והוספות והרא"ש ממהרינו ורביני הגאון האמתי בעל **הב"ח** זצ"ל.

(ד) ספר **מהרי"ם שיף** עם ביאורו.

(ה) ספר **תפארת שמואל** על הרא"ש.

(ו) ספר **קרבן נתנאל** על הרא"ש.

(ז) ספר מאיר נתיב מהגאון מו' **שבתי** נבר של הרב הגאון מוה' מאיר זצ"ל אביו של בעל שפתי כהן.

(ח) הגהות מהרב הגאון המפורסם ר' **יחזקאל** סג"ל לנדא זצ"ל.

(ט) הגהות מהרב הגאון החסיד ר' **אלידן** זצ"ל מווילנא.

(י) הגהות מהגאון הרב ר' **בצלאל** הישבורג זצ"ל.

(יא) הגהות מהגאון המפורסם ר' **עקיבא** איגר זצ"ל. הכתובים בשם גליון הש"ס.

(יב) הגהות מהגאון מו' **אברהם** זצ"ל בעל המחבר ספר משכיל לאיתן. ונקרא בשם מצפה איתן:

(יג) עתה מצאנו אור יקרות אלפסי יקר עם הגהות וכו"ם והערות מהגאון בעל **חות יאיר** אשר ר"ם בכתב יד קדשו סביב האלפסי אף חתם שמו עיידים, והעתקתיו על גליון האלפסי.

נדפס ע"י השותפים נכדי הרב מסלאוויטא הרבני מוה' **חנינא ליפא** והרבני מוה' הגדישע העשיל **שפירא**

בזיטאמיר

בשנת **תרכב** לפ"ק

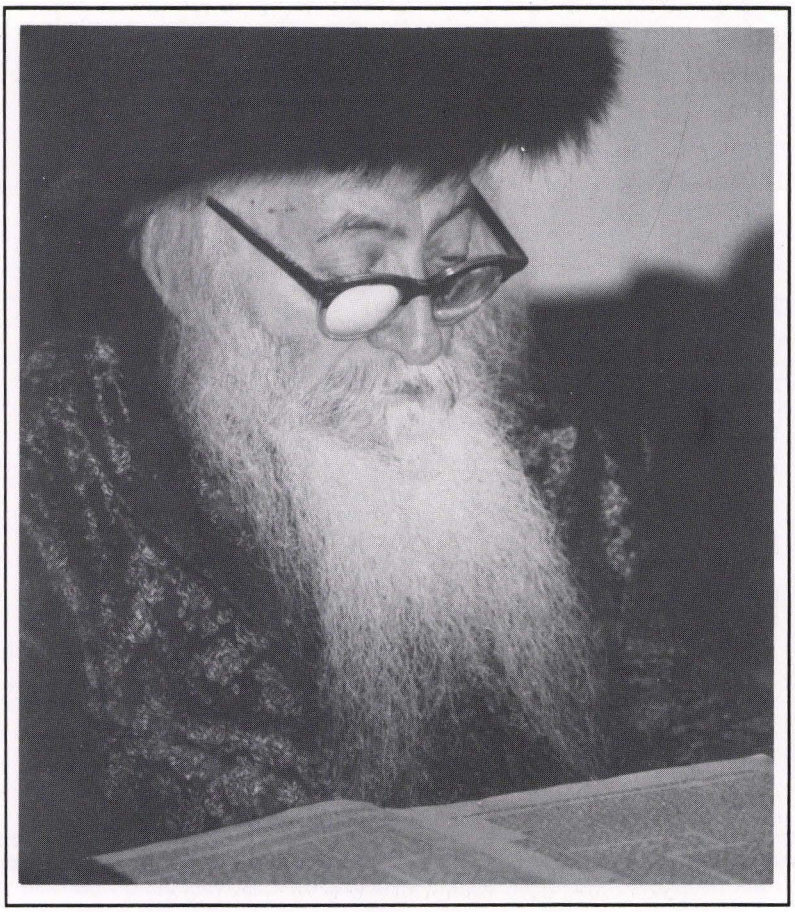
צילום דף השער של ש"ס דפוס זיטאמיר. נדפס בשנת תרכ"ב

אמא לא היססה לרגע, והשיבה לה בגאון ובעוז: **זוהי התלבושת היפה ביותר ההולמת אותי: ש"ס זיטאמיר!**

כרכי הש"ס שעמדו על הארון, כמו דיברו אל נפשו של מנדלי:

ראה והביטה היאך הגענו למקום הזה. כמה אהבת תורה יקדה בלב אמך, עד שראתה אותנו עומדים כאן אל מול עיניה הנוצצות מאושר. מנדלי! השתדל לגרום לה נחת, והגה בהם יומם ולילה!

ואכן מנדל לא אכזב את אמו, אהבתו לתורה גדלה פי כמה, ושקידתו ויגיעתו העצומה היו לשם דבר.

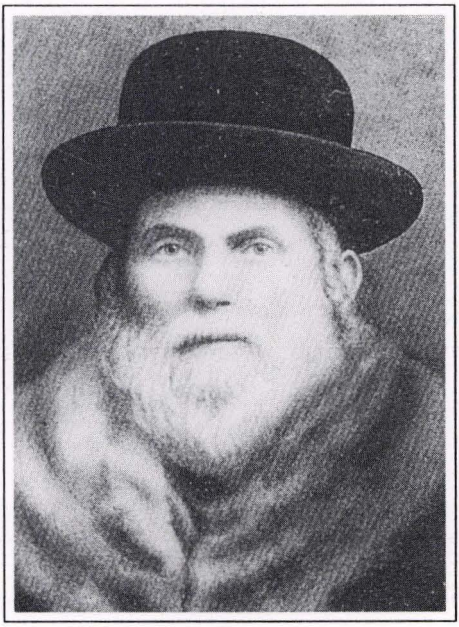
כתב ידו של רי מנדל שרשם לנכדו בחודש ניסן תשמ"ח, לאחר ששיפר לו בארוכה על קדושת אותה תקופה.

פרק ה

גולה למקום תורה

מנדל עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה. בהיותו בן שבע עשרה שנה, לאחר שמילא כריסו במאות דפי גמרא, ובמשנתו הטהורה של אביו רבי שמואל, החל להתכונן לקיים מאמר חז"ל (אבות פ"ד מי"ד): "הוי גולה למקום תורה".

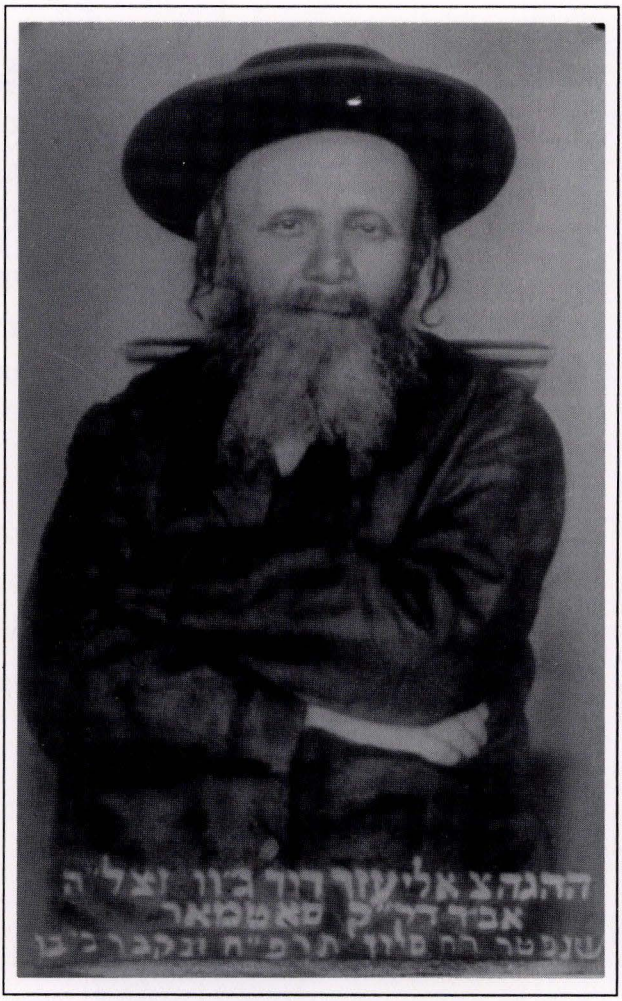
מנדל הצעיר, יצא לדרך ארוכה, עם חבר נעוריו הרה"צ רבי יהודה זינדל הגר בן הגה"צ רבי יצחק מאיר זצו"קל רבה של סטאנוויץ, מגזע הרה"ק הרבי ר' משה מסאווראן זי"ע. נטלו עמם צידה לדרך וילכו שניהם יחדיו מרחק של

הרה"ק רבי יצחק מאיר הגר מסאווראן זצ"ל רבה של סטאנוויץ

מאות ק״מ מביתם, לישיבתו הגדולה של פאר הדור והדרו, הגה״צ רבי אליעזר דוד גרינוולד זצ״ל בעל ה״קרן-לדוד״, ששכנה כבוד בעיר סאטמר שבחבל טרנסילבניה.

מאות בחורים מרחבי הונגריה ורומניה, נהרו לישיבת סאטמר, שנתפרסמה כמבצר רוחני אדיר להתעלות בתורה, בכמות ובאיכות, בשילוב יראת שמים טהורה, לאורו של ראש-הישיבה. בין כתלי הישיבה צמחו וגדלו

הגה״צ רבי אליעזר דוד גרינוולד זצ״ל, בעל ״קרן לדוד״.

גדולי תורה, רבנים מובהקים, ראשי ישיבות ומרביצי תורה, אשר ברבות הימים כיהנו פאר בעשרות קהילות הפזורות ברחבי הגולה.

מנדל וזונדל השתוקקו להיות נמנים בחבורה קדושה זו, לספוג בקרבם את רוח אהבת התורה והיגיעה בהתמדת לימודה בעיון ובחשק רב, בצילו של המאור הגדול בענקים. בלכתם בדרך כמעט שלא חשו בטלטוליה, כי הגיגיהם ורעיונותיהם היו שקועים במשנתם, בשינון וחזרה על כל מסכת חולין בעל-פה.

נרגשים עד עמקי נשמתם מצאו את עצמם עומדים בחיל ורעדה, אל מול פני המנורה הטהורה, ראש הישיבה. יגיעתם העצומה עמדה להם, בהיבחנם על ידו על כל מסכת חולין - גפ״ת, ובהכירו ביראתם הקודמת לחכמתם נשאו חן בעיניו וקיבלם בזרועות פתוחות, להיות מחובשי ספסלי בית מדרשו.

בית וועד לחכמים

לשמחתם לא היה גבול. מיד פנו לדירת זקנו של זונדל הגר, הגאון הגדול רבי ישכר דוב באב״ד זצ״ל, מחבר הספר הנפלא: ״אוצר יד החיים״.

הרב באב״ד אשר כיהן כרבה של ביסק שבגליציה, נמלט לעיר הבירה וינה בשנות מלחמת העולם הראשונה, כרבים מיהודי גליציה ורבניהם. משם עבר להתגורר במשך כמה שנים בסאטמר שבהונגריה שהיתה עיר ואם בישראל, מקום סופרים וחכמים. את דירתו קבע סמוך ונראה לישיבה הגדולה, כדי שיוכל להשתעשע בלימוד התורה עם תלמידיה.

הרב באב״ד שמח לקבל בצל קורתו את נכדו וחברו, ופינה להם מקום בדירתו ללון. בדירה זו התאכסנו שניהם במשך כל שנות לימודיהם בישיבה, בצילו של גדול בישראל, שהאציל עליהם מהודו ומזיו חכמתו. מידי יום היה מטייל עמם קצרות וארוכות בכל מקצועות התורה, והשפיע עליהם שפע רוחני רב מאוצרו הבלתי נדלה.

סדרי הישיבה

בישיבתו של בעל ה"קרן לדוד" למדו בשיטת הישיבות בהונגריה. בנוסף ללימוד העיוני "על הדף", למדו בכל "זמן" כמה סוגיות, בעיון רב ובהיקף רחב. היו חודרים לנבכי הסוגיא, צוללים בים התלמוד ושולים מרגליות הקשורים לסוגיא הנלמדת מדברי חז"ל הפזורים על פני מסכתות הש"ס, כדרכן של דברי תורה, העניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, ומעמיקים בדברי גדולי הראשונים והאחרונים, עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

מפיו של החסיד הישיש הר"ר שמחה לייב שטרן זצ"ל, שמענו את סדרי הלימוד בין כתלי הישיבה: כל סוגיא היתה נלמדת בעיון, במשך ששה שבועות. יום יום היה מלמד הרבי שיעור בסוגיא הנלמדת, ולפעמים, כשהיתה זו סוגיא קשה ומסובכת במיוחד, לימד שני שיעורים ביום אחד. מלבד השיעורים בעיון, היה סדר לימוד בבקיאות (-שיעור פשוט), ושיעורים קבועים בשולחן-ערוך אורח-חיים ויורה-דעה.

החסיד הישיש הר"ר שמחה לייב שטרן זצ"ל

בכל ליל שישי, היה ה"קרן-לדוד" בוחן את תלמידי הישיבה את אשר למדו במשך השבוע בגמרא, בעיון ובבקיאות. מפעם לפעם היה בוחן גם בלימודי ההלכה בשו"ע. בכל מוצאי שב"ק היה בוחן ללא הודעה מוקדמת, מספר בחורים ובודק את ידיעותיהם בפרשת-השבוע עם מפרשיה כרש"י, הרמב"ן ועוד.

מתוק מדבש ונופת צופים

עד מהרה השתלב מנדל בין הלומדים המובהקים, ונחשב לאחד מהמיוחדים שביניהם. גם בהנהגותיו התבלט כבן עליה, ולדמות נערצת בין בחורי הישיבה, שראו בו ובהליכותיו "ספר מוסר חי".

חיבה יתירה נודעת לו למנדל, מרבו בעל ה"קרן לדוד" זצ"ל. כה סיפר אחד מחשובי התלמידים באותה תקופה, הגה"צ רבי דוד מושקוביץ לימים רב ואב"ד דק"ק באהנהיד: "בעת המבחן השבועי היינו יושבים, בכובד ראש וביראת הכבוד, דרוכים למשמע השאלה הנשאלת מפי ראש-הישיבה, ומצפים לראות אל מי יפנה הפעם בשאלתו. אושרם של אלו, שזכו להשיב בשפה ברורה, ולהרוות את רבם נחת, היה לאין ערוך. תופעה מסוימת סיקרנה אותי מאד. נוכחתי לראות שראש הישיבה היה בוחן בקביעות, בכל מבחן שבועי, את מנדל רוזנבוים אחרון לכל הנבחנים. עקבתי זמן רב אחר תופעה זו, וסקרנותי עלתה יותר ויותר, עד שבאחד הימים אזרתי עוז, ניגשתי למורי ורבי, ושאלתיו מה ראה על ככה. בשמעו את שאלתי, עלתה בת-שחוק על פניו המאירות, וענה:

הלוא "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" כדי שלא יעבור טעם הפסח מפיו - את הטעם הטוב אוהב אני להשאיר לסוף המבחן (קומפוט לאזט מען צום לעצט!)"...

באהבתה ישגה תמיד

התמדתו של הבחור מנדל היתה לשם דבר, שעות רבות ישב והגה בתלמודו, ברציפות ובעונג עילאי. בשעה שהיה מתעמק בסוגיא, היה

מעיין בדברי הראשונים בהתרכזות מוחלטת עד שלא היה חש במתחולל סביבו.

אירע פעם שראש הישיבה עבר בין שולחנות התלמידים ובלכתו עצר ונתעכב על יד מנדל, שהיה בשיא הלהט וההתלהבות בליבון הסוגיא, עם החברותא.

ה"קרן לדוד" עמד והתבונן בהם, ולא שבעתו עינו מלהביט עוד ועוד, ולהתמוגג מנחת. לפתע הבחין שהשולחנות של מנדל והחברותא - שהיו צמודים - זזו ממקומם, בשעת המשא והמתן הלוהט במלחמתה של תורה. מיד ניגש הרבי ובמו ידיו קירב את שולחנו של מנדל והצמידו לשולחנו של החברותא שעמד מנגד, כשבת שחוק מרחפת על פניו המאירות. רק אז הבחינו מנדל והחברותא ברבם, העומד למולם...

ללמוד וללמד

לא ארכו הימים, ומנדל נבחר להיות מבין "בחורי-החזרה".

כנהוג בישיבות הונגריה, היו משלבים את הבחורים הטובים מבין המבוגרים ללמוד עם מספר בחורים צעירים יותר, לחזור עמם את שיעורו של ראש הישיבה, ולפקח על התעלותם בדרך הלימוד באופן הרצוי. בחורים אלו היו מכונים "בחורי החזרה".

על "בחור החזרה" היתה מוטלת אחריות כבידה, שכן אם התלמיד הצעיר לא הצליח לעמוד במבחן השבועי, לא היו נוקפים אצבע מאשימה כלפיו, אלא כלפי מי שהיה צריך להכין אותו לקראת המבחן.

עתה הוטלה המשימה גם על מנדל, על אף גילו הצעיר.

יראת ה' טהורה

בדרכו החינוכית הטהורה החדיר ה"קרן לדוד" בקרב תלמידי הישיבה, את ההכרה כי את התורה הקדושה יש ללמוד לשמה, מתוך יראת שמים

טהורה. הוא הדריך את התלמידים שכשהם מתקשים בלימוד עליהם לצפות שיחוננו אותם מן השמים בהבנה אמיתית לרדת לעומק דברי רבותינו, ויש להתפלל להשי"ת על כך בכל עת. כך שמחזה נפוץ ביותר בין כתלי הישיבה, היה לראות את הבחורים, בעידן ריתחא דאורייתא, כשהם מתנצחים ביניהם בהבנה ובעיון, והנה פותחים הם ספר תהלים, מזילים כנחל דמעה ומתחננים: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"... "פניך האר בעבדך ולמדני את חוקיך"...

גם תפילתם הקבועה של הבחורים שלוש פעמים ביום בקעה רקיעים, כמאמר חז"ל (תענית ב.) על הפסוק (דברים יא, יג) "ולעבדו בכל לבבכם" - איזוהי עבודה שבלב, הוי אומר זו תפילה". מאות בחורים, שרובם הגיעו מבתים חסידיים, עמדו ונשאו תפילה לא-ל חי, בהתלהבות אש קודש. התרוממות הנפש בתוככי בית המדרש היתה עצומה, וקול התפילה נשמע למרחוק.

ראש הישיבה שהתפלל בבית המדרש של הבעלי-בתים בעיר, היה עולה הרבה פעמים לפקוח עין על תפילתם של הבחורים.

מנדל, כבר ראה מימיו תפילה מה היא. הוא הלוא ראה את אביו רבי שמואל בתפילתו, כשהתלהבותו היוקדת וכוונותיו הטמירות והנשגבות הורגשו בעליל על בגדיו שהיו רטובים מזיעה לאחר כל תפילה, גם בימות החורף!

מנדל, ברא כרעא דאבוה, היה נעמד בקרן זוית, פניו אל הקיר, ומתפלל ביקוד אש חסידית, בקול רם, מילה במילה כמונה מעות, ושופך את נפשו לפני ה' בהמיה ובתחנונים. לא אחת אירע, שה"קרן-לדוד" עמד שעה ארוכה, והביט על תפילתו של מנדל, והיה הדבר לשיחה בפי בחורי הישיבה.

שבתי בבית ה' כל ימי חיי

בהגיע מנדל לגיל שמונה עשרה היה בקי בהלכות איסור והיתר, והגיע לכלל הוראה. רבותיו ראו בו כלי מפואר, ורצו לעטרו בסמיכת ההוראה,

אך למרבה הפלא הם הופתעו לשמוע ממנו, שאינו חפץ להתעטר בעטרה זו.

את מצפוני ליבו גילה לאחד מרבותיו. טענתו היתה כי בקהילות רבות באותה תקופה, נבחרו לפרנסי הקהילה אינשי דלא מעלי, הללו השתלטו על קופת הקהל ועשו בה ככל העולה על רוחם. במקרים רבים היה הרב דמתא כבול תחת עול פרנסים שכאלו, ובלית ברירה היה נכנע תחת לחצם מבלי יכולת למחות בהם ובמעשיהם. מנדל בנפשו האצילית בחל בכל אלה ואמר:

עול הרבנות הוא נסיון עצום, לפי מצב התקופה הנוכחית. זקוקים לגבורה נפשית עילאית, לעמוד איתן כצור החלמיש, נגד דעת בעלי-בתים ונגידים. אינני רואה חובה לנפשי, להיכנס במערבולת החיים ולהתמודד במצבים אלו... שאיפתי היא להמשיך ולהמית עצמי באוהלה של תורה, ולעלות במסילה העולה בית א-ל, בהצנע לכת עם ה' אלוקים!

✵

מנדל הגיע לפרקו. שמו התפרסם בכל הסביבה כמתמיד עצום, אשר יראתו קודמת לחכמתו, חריף ובקי טובא בש"ס ופוסקים. שדכנים רבים החלו להתדפק על דלתו של ר' שמואל, ועל פתחו של ראש הישיבה, לדבר "נכבדות". הצעות שידוכים ממשפחות מכובדות אשר הבטיחו להעניק נדוניה כראוי לבחור כליל המעלות, ואף רבנים מפורסמים אשר ייעדו לו את המשך כהונת הרבנות בעירם.

נסיונו של הבחור מנדל גדל שבעתיים. הוא עמד על שלו ברוחב בינתו ודעתו הברורה בנידון, והביע התנגדות נחרצת. גם כשהוצעו הצעות נכבדות ביותר, וההורים ר' שמואל ומרת דינה רצו מאד לגמור את השידוך בכי טוב, ולראות את מנדל, פרי ההילולים, משגשג ומלבלב תחת צילו של אחד מחשובי הרבנים המפורסם בגאונותו ותפקידו הרם, הביע מנדל את דעתו מתוך דרך ארץ, ושכנע את הוריו, שהזיווג ההגון המיועד עבורו לא יהא כרוך בקבלת משרה של רבנות והוראה, אלא יוכל להמשיך לשבת באוהלה של תורה בשלווה וברוגע.

כתב ידו של ר׳ מנדל משנת תרפ״ה. שבח לבורא עולם בחרוזים באלפא ביתא, לאחר מעמד ברכת החמה בערב פסח (ראה בעמוד הבא)

אשירה נא לדודי
בשירה וקול תודה
גמל עלינו בחסדו
דברו מקים לעבדו
החיינו מכל התלאות
וקיימנו בימי המלחמות הנוראות
זמן קידוש–החמה למחזור ר"ג
חדשנו אותה בערב הפסח
טובה האירה פני תבל ברֻתַּח
יום ד' בבוקר קדשנוה בברכה
כדין וכדת אל המערכה
לשנת ארבעים וחמש לימי אבי מורי נרו יאיר.
משנים באוהל תבורך אמי מורתי נרה יאיר כאור בהיר
נהיתה ארבעים ושתים בשנה ההיא
סמוך על שולחנם הייתי אז אני מנחם ראובן בנם הבכור
עדי עברו שָׁנִים עשרים עד זאת התור
פני שנת הארבע עשרה לאחי חיים גבריאל באו כְּעַן
צעדה שנת העשירי לאחותי שפרינצא לאה לכאן
קדוש החמה ראה אחי שלום והוא בן חמש
רב כי אחי דוד הוא הקטן בן שלש
שמע ה' וחנני, כשם שזכינו לקדש קידוש החמה
תחיינו ונזכה עוד לראות פעמים כמה.

והיה ה' למלך על כל הארץ

פרק ו

הכיסופין לארץ הקודש

לאחר שעלה ונתעלה במעלות התורה והיראה ומילא כריסו בש״ס ופוסקים, משכוהו נימי נפשו האצילית של מנדל לעלות לארץ ישראל. להגיע לעיר הקודש והמקדש ירושלים ת״ו ולחונן את עפרה, לספוג בנפשו את אווירת הוד הקדומים, ולהתאבק בעפר רגליהם של גדולי וצדיקי העיר, ושם לכונן את עתידו ואת ביתו על יסודות איתנים.

את משאת נפשו זו גילה להוריו, באמרו שאינו מוצא מנוח לנפשו באזור מולדתו, שכן רובו של הנוער בחבל בוקובינה, פרק מעליו עול תורה ומצוות. רוחות תנועות ההשכלה, הקומוניזם והציונות, עשו שמות בלב הנוער. גם בסטאנוויץ עיר מולדתו, היתה ההתדרדרות נוראה, ואווירת התפרקות שררה בראש כל חוצות.

ההורים בשמעם זאת, נתלהבו ונצטרפו גם הם לשאיפתו לעלות לארץ הקודש. כולם היו בדעה אחת, שלמען עתידו של החינוך הטהור ברוח ישראל סבא, הגיעה השעה לברוח מארץ העמים, ולהתרחק ממשיכתם של ההשכלה והציונות השולטות בכיפה. לעלות ולהשתקע בארץ הקודש, בצילם של קדושי ומאורי עולם.

הבוטח בה׳ חסד יסובבנו

אך דא עקא, באותם ימים היתה העליה לארץ ישראל כרוכה בקשיים מרובים, כפי שכבר העידו חז״ל ואמרו: (ברכות ה.) ארץ ישראל נקנית ביסורים. וכפי שתיאר רבי מנדל עצמו את סיפור עלייתו ארצה:

שבעה מדורי גיהינום חייב היה היהודי לעבור עד שהשיג את האישורים המתאימים לעליה לארץ הקודש. הן את אישור היציאה ממדינתו, והן את אישור הכניסה לארץ ישראל שהיתה תחת שלטון המנדט הבריטי.

הקשיים התחילו אצל שר העיר, בפנים חמורות סבר דחה מפניו את היהודים שבאו להתחנן בפניו לקבלת אישור יציאה. אמרו עליו: שמעולם לא הלך ד׳ אמות ללא ״נטילת ידים״... כי על כן לולי מתנת יד הגונה לא היה ניתן להשיג ממנו מאומה. ביותר הקפיד והחמיר מאד אצל היהודים, שלא ילכו מאתו בטרם יקיים בהם ׳נטילת-ידים׳ בתכלית ההידור...

משנודע לאחד מבני גילו של מנדל, על שאיפותיו ומאווייו לנדוד מביתו למרחקים, עד לארץ ישראל, ניסה לשדלו בדברים של טעם ולהניא אותו מלבצע את תכניותיו. וכך אמר:

מנדל, מה לך ולצרה זו? ראה כמה יהודים מחכים בכליון עיניים זה תקופה ארוכה, ואין לאל ידם להשיג את אישורם. הן פלוני, מנגידי העיר, עושה ככל אשר ניתן לעשות ומפזר מהונו סכום רב, אך כל מאמציו לא עשו פרי, ועיניו כלות לראות את האישורים בידיו. זאת ועוד, מה מאיץ בך בתקופה זו, בהגיעך לפרק האיש מקדש, לעזוב את ארץ מולדתך ולנטוש את בית אביך, לעלות בגפך למקום שאין מכירים אותך?

כתשובה נענה מנדל ואמר במתק לשונו: **אותו נגיד מבקש לעלות בעזרת הכסף, ולכן אינו עולה בידו, אבל אני תקוותי לעלות לארץ ישראל בעזרת השם יתברך, ולבי סמוך ובטוח שהשם הטוב יהיה בעזרי, להשיג את כל האישורים ולעלות לציון ברינה.**

חדור אמונה ובטחון בהקב״ה, התייצב מנדל לפני שר העיר, הניח לפניו סכום כסף וביקש ממנו אישור לצאת מרומניה לעבר ארץ ישראל. שליו ורגוע עמד מנדל לפני המושל, כשכולו סמוך ובטוח שהשי״ת לא יעזבנו, ויתן את חינו לפניו.

לאושרו ולשמחתו, חתם שר-העיר על האישור, ללא אומר ודברים. עם צאתו, פלט השר מפיו: שר-הפלך, גם הוא צריך לחתום על יציאתך והוא לא יחתום לך כל כך בקלות כמוני...

אך למרבה הפלא, גם שר הפלך, שנודע בעקשנותו ובקשיחות לבו, לא פצה את פיו, ונתן את חתימתו בקלות...

❋

עתה אצה להם הדרך, למנדל ולאביו ר׳ שמואל שנילווה אליו, לנסוע אל המפקד הצבאי של האזור, ולקבל גם ממנו אישור יציאה. בדרכם, פגש ר׳ שמואל את אחד מידידיו, הלה הבחין בעננת דאגה הנסוכה על פניו של ר׳ שמואל, ושאל אותו לאן פניו מועדות. נענה רבי שמואל וסיפר לו על מטרת נסיעתם. כשכולו נרגש ונפעם אמר הלה: אין זאת אלא השגחה פרטית נפלאה! מפקד האזור שוהה בבית המלון, אשר בבעלותו של חתני, הנני בדרכי להתאכסן שם, ואשתדל לסדר את העניין על צד היותר טוב...

לאושרם לא היה קץ - השגחה שמיימית שניתן למששה בידים! ואכן, לא ארכו הימים, ואותו ידיד הגיע לביתו של ר׳ שמואל בסטאנוויץ, ובאמתחתו האישור המיוחל ממפקד האזור.

סרטיפיקאט

לאחר שזכו לראות עין בעין ישועת ה׳, ואישוריהם של שר העיר, שר הפלך ומפקד האזור, הגיעו לידיהם בלי קשיים, היו הם מלאי תקווה ובטחון שיד ה׳ תנחה אותם להשיג בנקל את הסרטיפיקאט - אישור הכניסה לארץ ישראל.

בימים ההם שלטו האנגלים בארץ ישראל, לאחר שכבשוה מידי התורכים, במלחמת העולם הראשונה בשנת תרע״ז. באותה שנה הסכימו האומות המאוחדות על מתן מנדט לבריטניה על ארץ ישראל, לחזק את הישוב היהודי בתוכה. ברם, הנציב האנגלי בארץ ישראל נטה לחזק את הישמעאלים בארץ וסביבותיה. האנגלים העלימו עין ממהומות הדמים

GOVERNMENT OF PALESTINE

حكومة فلسطين ממשלת פלשתינה (א"י)

DEPARTMENT OF MIGRATION

دائرة المهاجرة מחלקת העליה וההגירה

File No ..... Registration Serial No. H/1370/46/3/24

I This is to certify that .....

.....

has|~~have~~ been granted permission to remain in Palestine as an immigrant under the Immigration Ordinance, 1933.

26. 4 1946.

H. Barzel

Asstnt. Commissioner for Migration

INSPECTOR OF FRONTIER CONTROL

HAIFA PORT

اشهد بأن .....

قد صرح لهم|لهم بالبقاء في فلسطين كمهاجر | كمهاجرين بموجب

لسنة ١٩٣٣

١٩ .....

זאת לאשור שנתנה רשות

ל .....

להשאר בפלשתינה (א"י) בתור מהגר ..... בתור

העליה משנת 1933.

١٩ .....

M|45 INSPL

ILESTINE

GRT CONTROL

26780—10000—27-4 35-Sl.P.

סרטיפקאט

אותם ביצעו הערביים, ומאידך הגבילו מאד את זרם עליית היהודים לארץ הקודש. כמות מצומצמת של אישורי כניסה ניתנה לידי הסוכנות היהודית-הציונית, ועסקניה חילקו אותם בין מבקשי העלייה. על יהודי הגולה שחפצו לעלות ארצה נדרש להמתין במשך שנים לקבל אישור כניסה לארץ ישראל, כיון שעדיפות ראשונה בקבלת הסרטיפקאט ניתנה לאנשי שלומם של אותם פקידים.

בקנאו את קנאתי

באופן פלאי זכה מנדל להשיג את מבוקשו לאחר שקידש שם שמים ברבים, ומעשה שהיה כך היה:

באחד מימי בין המצרים תרפ"ה, בין מנחה למעריב יושבים היהודים המקומיים בבית מדרשה של סטאנוויץ, וממלאים את חללו בשיעורי תורה, מנדל יושב לו באחת הזויות ומשנן את לימודו בהתמדה נפלאה. לפתע נשמע באוזניו קול צחוק מתגלגל ורועם, חבורת צעירים תפשו להם מקום בתוככי ביהמ"ד, וגלגלו שיחה בדברי הבאי, בקולות פרועים ובקלות ראש. אחד מבני החבורה, גברתן אלים ומוכר בסביבה, פער את פיו והחל ללגלג ולדבר סרה על דברי חז"ל הקדושים, ולהוציא לעז על דבריהם הקדושים של התנאים והאמוראים, רחמנא ליצלן. דברי הבלע, נשמעו היטב בחלל בית-המדרש, דממה השתררה מסביב ואין פוצה פה. זקנים ונערים חלו ורעדו מפניו של אותו ברנש ולא העיזו לצאת חוצץ נגדו. השומעים נשכו שפתותיהם, המעיים התהפכו בקרבם מרוב חלחלה ועגמת נפש, על חוצפתו הנלוזה של אותו פורק העול, במחיצת יהודים תמימים יראים ושלמים היושבים והוגים בתורה, בבית מקדש מעט.

אחד היה שלא יכל להבליג על החילול המחפיר של כבוד שמים, וכבוד תורתו הקדושה - תורת אמת, היה זה מנדל רוזנבוים. הוא קם ממקומו, ובפני כולם צעד לעברו של הברנש, פתח את פיו בחכמה וענה לו:

"חשבונך וודאי מבוסס על ידיעותיך הקלושות והשטחיות. אבל אינך אלא בור ועם הארץ, גם בדברים הפשוטים ביותר שתינוקות של בית רבן

בקיאים בהם, אינך בקי". בהביאו ראיות מדברי חז"ל ממדרשים שונים בנושא דחה מנדל את דבריו של אותו מחוצף, באומרו לו: "הלוא תודה על בורותך ודלות ידיעותיך בדברי חכמינו זכרונם לברכה, שכל דבריהם אמת ויציב, וכל תיבה ותיבה שיצא מפה קודשם היא קודש קדשים, עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע כמלא נימה..."

פיו של המלגלג נאלם דומיה, הוא עמד ועיניו משוטטות בחוריהם, כמחפש מקום מקלט...

הקהל שנכח בבית המדרש עמד משתומם לנוכח אומץ רוחו של מנדל. הם התבוננו בו בהתפעלות, והפנו את מבטיהם מלאי הבוז והקלון לעבר הברנש שנהפך ללעג ולקלס לעיני כולם. טרם עמדו להתפלל תפילת ערבית, ניגש אחד ממתפללי בית-המדרש, ולחש באוזנו של מנדל:

"דע לך שהנך יכול לגנוז כעת את כל תוכניותיך לעלות לארץ ישראל. אדם זה עובד במשרד ארץ ישראל של הסוכנות היהודית בטשרנוביץ, שם מתקבלת הכמות המצומצמת של הסרטיפיקאטים מהנציבות הבריטית בא"י והם מחלקים אותם כרצונם. בפרט מערימים הם קשיים על יהודים חרדים המבקשים לעלות ארצה... כעת בוודאי ינקום זה בך לנצל את מעמדו למנוע ממך קבלת הסרטיפיקאט המיוחל".

אך מנדל לא נבהל מדבריו וענה לעומתו:

"כל מה שעשיתי לא עשיתי לכבודי אלא לכבוד שמים. מחיתי על חילול כבוד שמים ברבים, וכי אפשר לשבת בשלווה בשעה שכבודו של מקום מחולל בתוככי בית-המדרש?! ובאשר לעליה לארץ ישראל, בה' אשים מבטחי, כשם שהטה חסדו עמי עד הנה, כן יעזור השי"ת ויזכני לממש את מאוויי לעלות לציון ברינה".

והנה לא ארכו הרגעים ולהפתעת כולם, ניגש אותו ברנש למנדל, ולעיני כל הקהל ביקש את סליחתו, כשעיניו מושפלות לקרקע... הוא לא הסתיר את מצפוני ליבו ויסורי נפשו, ואמר לו גלויות: **"ניצחתני!"**

ישועת ה׳ כהרף עין

מאותו יום גדלה הערצתו למנדל ללא גבול. לכששמע שהוא משתוקק לעלות לארץ ישראל אלא שקבלת הסרטיפיקאט מעכבת את עלייתו, נכנס לעובי הקורה והפעיל את כל כובד משקלו לזירוז ההליכים. לא ארכו הימים, והלה קרא למנדל לבוא ולהתייצב במשרד ״ארץ ישראל״ ולבקש את הסרטיפיקאט המיוחל.

מנדל נטל עימו את ידידו ורעו הרה״צ רבי זונדל הגר יחד עם אחיו רבי יחיאל מיכל זצ״ל, ויחדיו ניגשו אל הממונים כששפתותיהם מרחשות תפילה חרישית ומתוך בטחון חזק בישועת ה׳ אשר בוא תבוא. בהגיעם, נשאלו לשם מה הם מעונינים לעלות לארץ ישראל?

תשובתם היתה: ״רצוננו לעבד את אדמות ארץ ישראל...״.

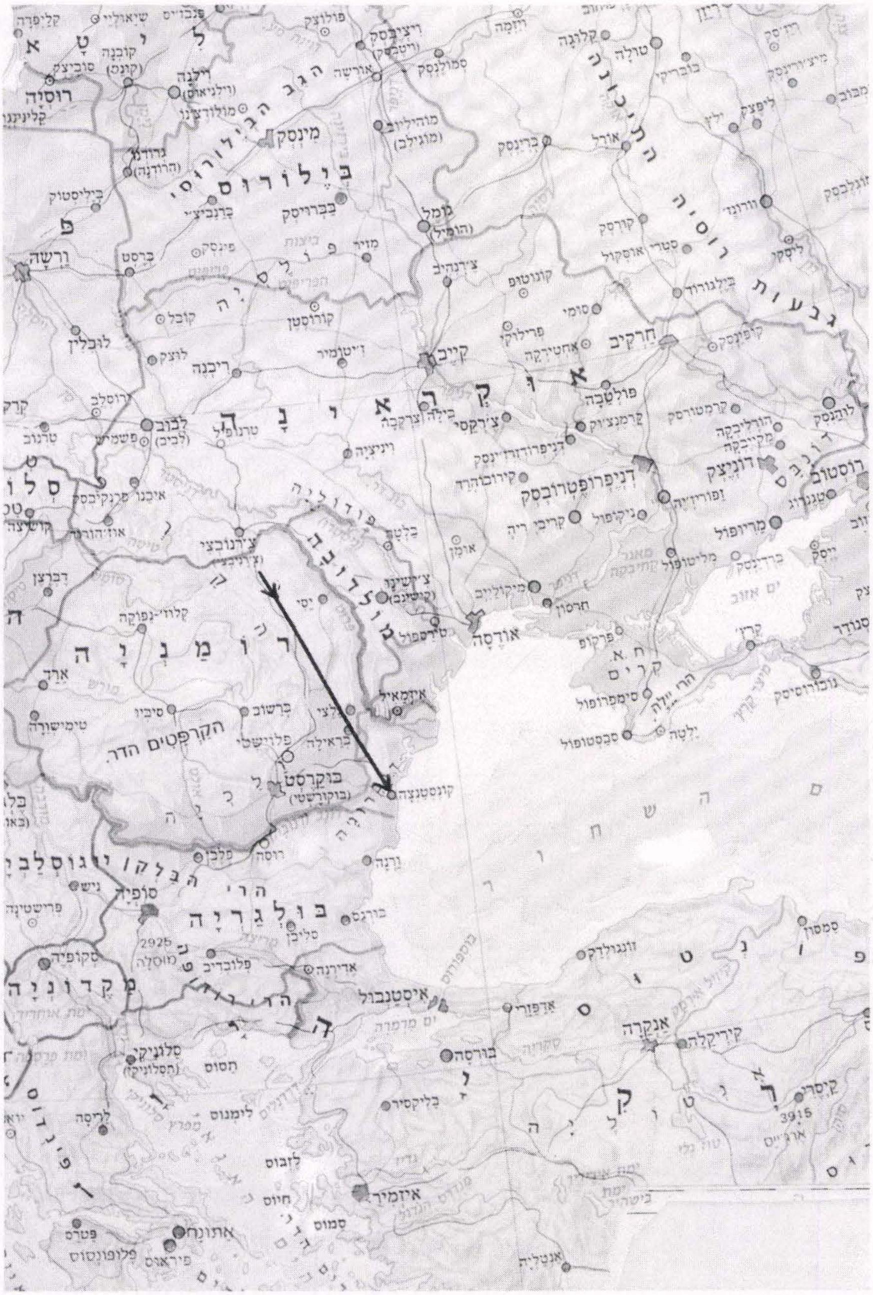
להפתעתם הרבה, קיבלו מיד שלשה סרטיפיקאטים, ללא אומר ודברים!

בעיני בשר ראו הכל את יד ההשגחה העליונה, אשר בזכות אותו מעמד של קידוש שם שמים בבית מדרשה של סטאנוויץ, השיגו השלושה בנקל את הסרטיפיקאט המיוחל, ודווקא ע״י אותו פורק עול. ״מאת ה׳ היתה זאת היא נפלאת בעינינו״.

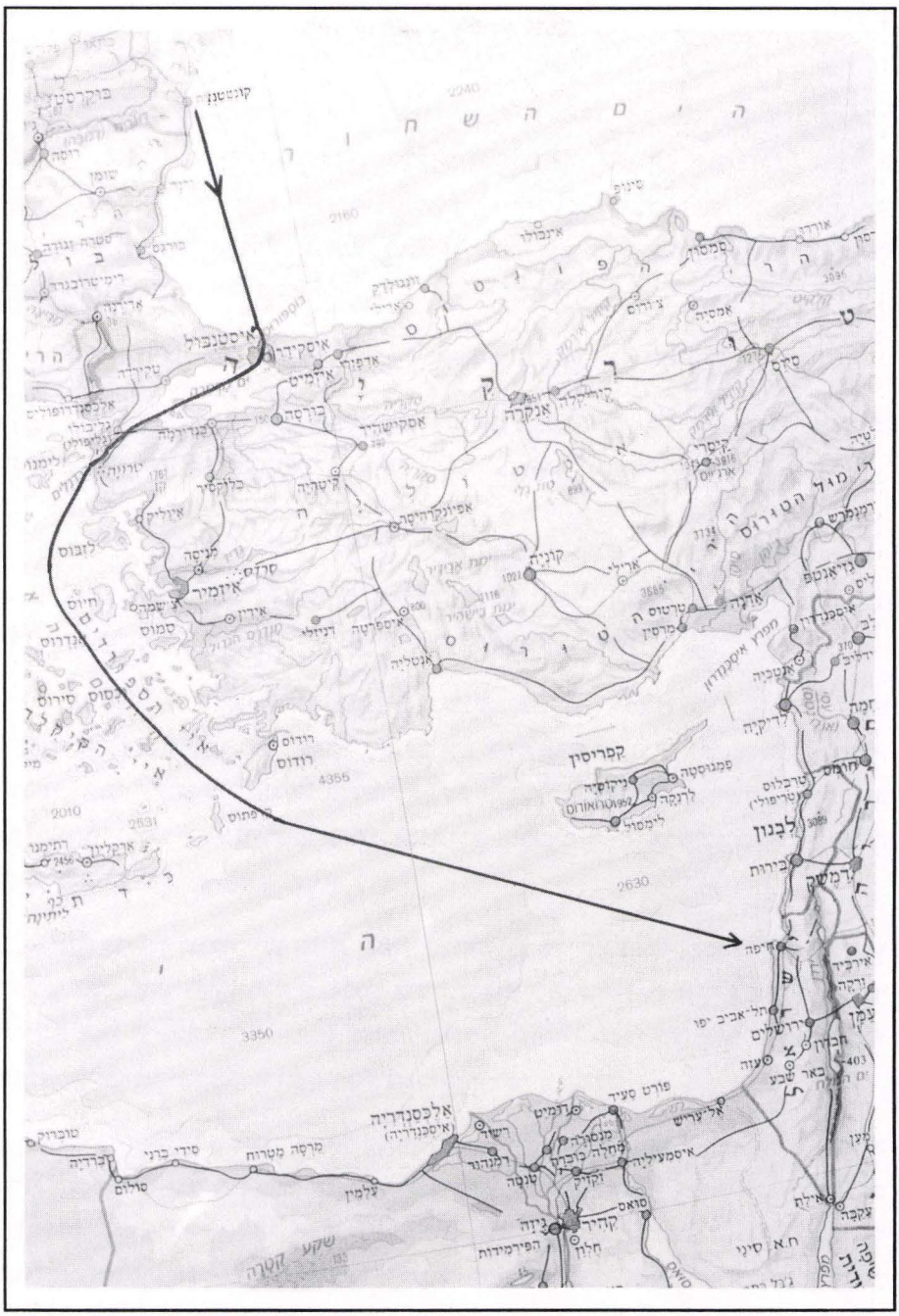
בשלהי חודש מנחם אב, נפרד מנדל מבית אביו ומארץ מולדתו, ושם פעמיו לעבר ארץ ישראל, חמדת הלבבות.

נרגש ביותר היה אותו ברנש, **הוא לא יכל לעצור בעד דמעות עיניו** בשעת פרידתו ממנדל.

יחד עם חבריו יצאו לנמל קונסטנציה, משם הפליגו שלשה ימים ושלשה לילות לעבר ארץ הקודש. הם יצאו ביום שלישי על מנת להגיע ליעדם לפני בוא השבת. ואכן בערב שבת קודש ראש חודש אלול תרפ״ה, נתגשמה משאלת ליבם, ומנדל וחבריו הגיעו לשערי ארץ הקודש.

המסע מצרנוביץ לקונסטנציה.

נתיב ההפלגה מקונסטנציה לנמל חיפה.

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו

יום זה, ראש חודש אלול, נחרט על לוח ליבו של רבי מנדל לעד. כל שנותיו היה מזכיר בסילודין ובשמחה רבה, שביום זה זכה לעלות לארץ-ישראל. מידי שנה בשבת מברכין אלול היה מרבה בשירות ותשבחות, ובסעודה שלישית היה מזמר "אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה" בהתעוררות ובחדוות נפש.

גם בצוואתו אותה ציווה לבניו אחריו, מציין הוא תאריך זה:

"ב"ה זיכני השי"ת וברכני במה שכתוב (שמות כג, ל): "עד אשר תפר"ה ונחלת את הארץ" הקדושה, כי אז בשנת תרפ"ה באתי לארץ הקודש..."

❋

באחד הפתקים שנמצאו בין גליוני הש"ס של ר' מנדל, נמצא כתוב בכתב ידו (ונדפס בספרו "פרדס מנחם" עמוד קיא) בזה הלשון:

בפרשת כי תבוא אומר הכתוב (דברים כו, ג) ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ, וכתב רש"י ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה. מכאן שצריך תמיד להודות להשי"ת, על שזיכנו לבוא לארץ ישראל, ולקיים בה תורתו יתברך. וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל (דברים ד, ד) שעיקר חיוב המצוות הוא בארץ הקודש ולא בחוץ לארץ.

ומי שאינו עושה כן הוא כפוי טובה, ומכל שכן מי שמשבח את חוץ לארץ נגד ארץ ישראל ח"ו, וכמו שכתוב (תהלים קלז, ד) איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר, ר"ל. וכמו שאמרו חז"ל (חולין סג:) על עוף טמא ששמו ראה, שעומדת בבבל ורואה נבילה בארץ ישראל.

והשי"ת יזכנו לשכון כבוד בארצנו הקדושה תמיד, כי אמרו חז"ל (סוטה יד.) הלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא וכו' אף אתה וכו', ואמר הכתוב (תהלים קלב, יג-יד) כי בחר ה' בציון אוה למושב לו וגו', פה אשב כי אויתיה, ולכן אנו בניו צריכים ללכת בדרכיו, כמו שאמר הכתוב והלכת בדרכיו, ולאהוב את אשר אבינו שבשמים אוהב, ואפילו בזמן חורבנה, כמו שאמר הכתוב (דברים יא, יב) ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה "תמיד".

והשוכן בתוכה בתשוקה ראויה, יזכה לשכון בה בבנינה ע"י משיח צדקנו ב"ב אמן, ויהא חלקנו עמהם, אמן כן יהי רצון.

בקדושה של מעלה

בהגיעו לארץ ישראל, נשא מנדל את עיניו למרום והתחנן לפני הקב"ה, שיזכהו להתנער מטומאת ארץ העמים ולהתקדש בקדושת הארץ. הוא עמד והתפלל מעומק לבבו, וביקש מהשי"ת שישכיח ממנו את לשונות הגויים, ההונגרית והרומנית, בהם שלט היטב, כדי שלא תהיה לו שום זיקה לארץ העמים.

תפילתו של מנדל התקבלה. תוך תקופה קצרה ביותר הוא שכח לגמרי את השפות הלועזיות. גם כשנפגש עם יהודי מיוצאי רומניה או הונגריה, והלה התחיל לדבר עימו בשפות אלו, לא הבין מנדל את דבריו, כאילו מעולם לא הכירם. ויהי הדבר לפלא מכופל, כי גם מבטא שפתיו נשתנה לתושב ארץ הקודש, מבלי להבחין בדיבורו את ארץ מוצאו.

✲

מאז זכה לעלות לארץ הקודש עד סוף ימיו, לא אבה רבי מנדל להיפרד ממנה ונזהר מאד שלא לצאת מתחומיה. בכל עת שנסע להשתטח במקומות הקדושים בגליל, למירון, צפת וטבריה, הקפיד מאד שלא לנסוע בדרך העוברת מעבר לירדן וגם בסביבות עכו שהם נחשבים לחוץ לארץ. טרם נסיעותיו היה מברר מהו מסלול הנסיעה, ועל אף שדרכים אלו מקצרות את הדרך באופן משמעותי, לא הסכים לנסוע בהם, והעדיף את הדרך הארוכה יותר ובלבד שלא לצאת את גבולות הארץ.

חביבות ישוב ארץ ישראל

אהבתו העצומה לארץ הקודש באה לידי ביטוי מוחשי בספרו "פרדס מנחם", שם נקבצו ובאו דברי תורתו שרשם משך השנים על גבי גליונות, מחיבת הקודש נצטט בזה כמה קטעים מדבריו:

אברהם אבינו ע"ה כשנתדבק בהקב"ה ונתקרב תחת כנפי השכינה, היה משתוקק לעבוד את השי"ת בקדושה וטהרה, ולעלות ממדריגה למדריגה בכל יום יותר ויותר, ולכן עלה בדעתו לחפש את המקום הקדוש והטהור ביותר שבעולם, ששם יוכל לעלות מעלות רמות בעבודת השי"ת להשיג רוח הקודש.

והנה כתב הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"ב ה"ב): ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן שנברא, ומשם נברא, עכ"ל. ולכן השתוקק להשתקע בירושלים למקום הזה כדי לקנות שם השלימות הגמורה.

❋

אמרו חז"ל (שבועות מז:) למה נקרא נהר פרת בשם "הנהר הגדול", (דברים א, ז), והלא הוא הנהר הרביעי המנוי בנהרות גן עדן (בראשית ב, יד), אלא על שהוא סמוך לארץ ישראל קרוי גדול. וה"ה גבי "והיה לכם הים הגדול וגבול" (במדבר לד, ו), קשה ג"כ הלא האוקיינוס הוא הים הגדול, אלא על שסמוך לארץ ישראל נקרא גדול. מכאן אנו רואים שכל דבר אפילו אם הוא רק נוגע בארץ ישראל נקרא גדול, ואפילו מים, ומכש"כ איש יהודי שהוא קדוש מתחילתו כמו שכתוב (ירמיה ב, ג) "קדש ישראל לה'", כשהוא בארץ ישראל בפרט בירושלים ובפרט בבית המקדש, נקרא גדול וקדוש, כמו שכתוב (שמות כט, לז) "כל הנוגע במזבח יקדש".

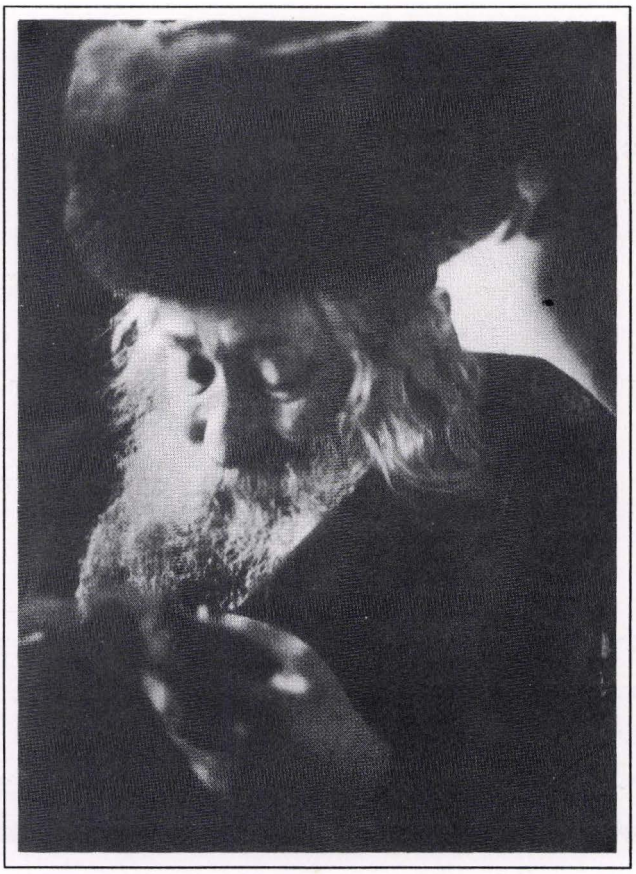
❋

כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ובנמצא דנייד הלך אחר הרוב (כתובות טו.). מכאן יכולים ללמוד גודל חשיבות ישיבת קבע בארץ ישראל לאיש יהודי כי שם ביתו, ואע"פ שאנו עם קטן ודל, מ"מ כשאנו קבועים בארצנו הקדושה, אנחנו שקולים ככל העולם, אבל בנייד בין הגויים הדין הלך אחר הרוב. וכיון שהרוב הם גויים הרי זה רע ומר ליהודי, אבל כשיושבים בארץ הקודש בקביעות, אנו שקולים נגד כל העולם כולו, וד"ל.

פרק ז

בישיבת שפת אמת

מנדל וחברו זונדל הגיעו ירושלימה, ושמו פעמיהם לעבר הישיבה הגדולה ישיבת "שפת אמת" שנוסדה לא מכבר ע"י ראש גולת אריאל כ"ק

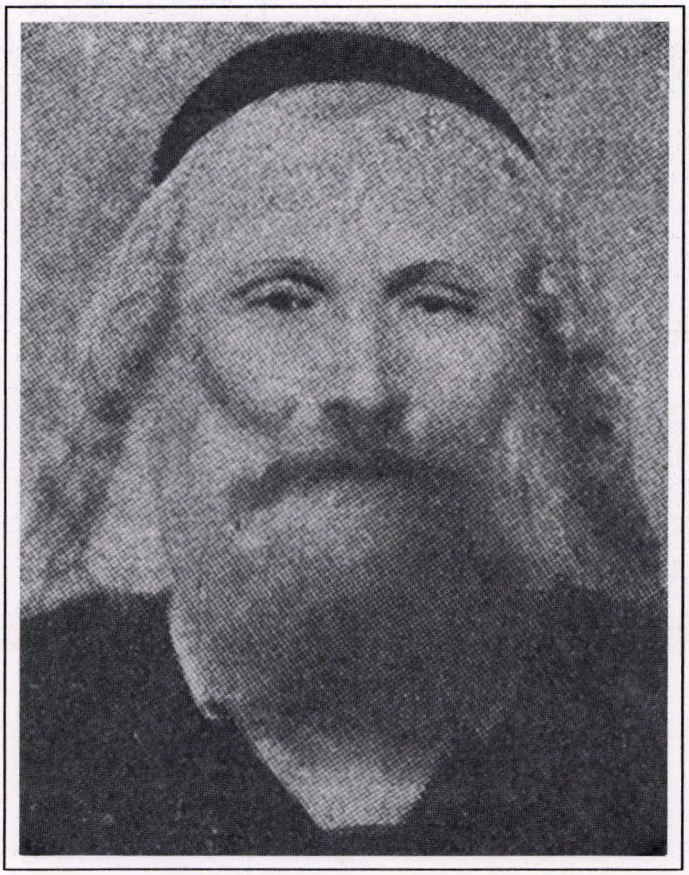

הרח"ק רבי אברהם מרדכי אלתר מגור זי"ע, ה"אמרי אמת"

מרן בעל ה"אמרי-אמת" מגור זי"ע, שהעמיד בראשה את הגה"ח רבי מנדל כשר זצ"ל והגה"ח רבי יעקב העניך סנקביץ זצ"ל בהתקבלם לישיבה, השלימו שניהם את המנין הראשון של התלמידים.

בתקופה הראשונה למדו הבחורים בבית-הכנסת של בתי ורשה. עם ריבוי התלמידים שבאו מהארץ ומהגולה והתדפקו על דלתות הישיבה שיצאו לה מוניטין כבית גדול שמגדלים בו תורה, יראת שמים צרופה וחסידות, הורגש הצורך בהקמת בנין לישיבה.

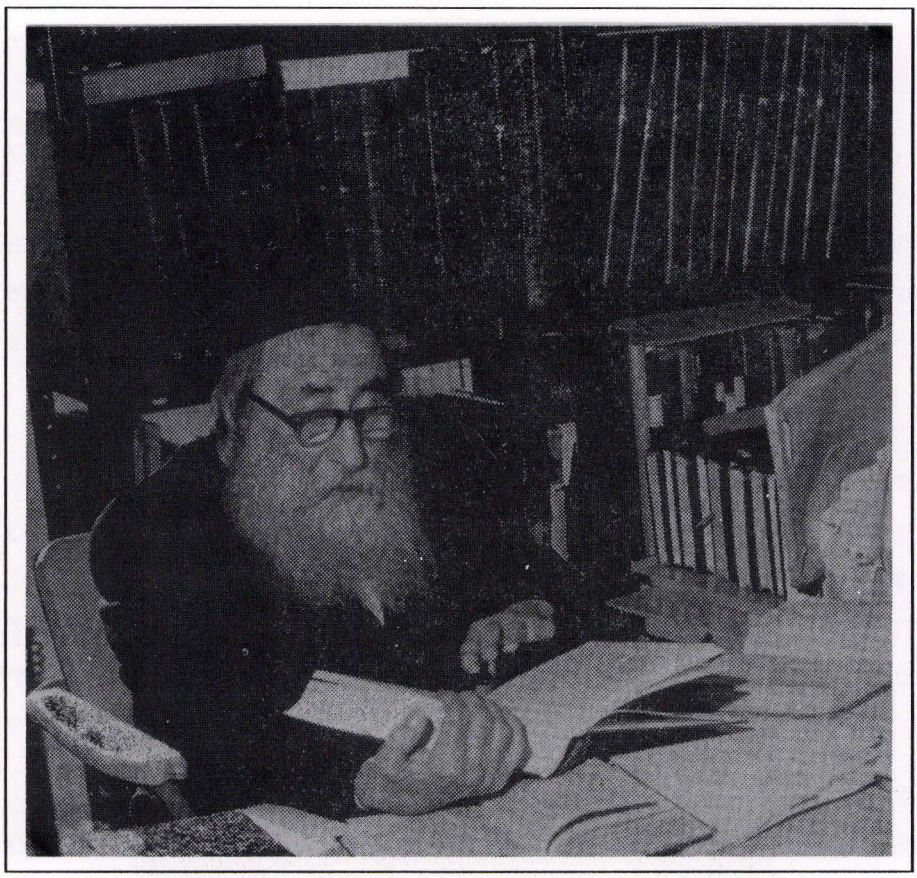
ביום ט"ו בתמוז תרפ"ו נחגגה הנחת אבן הפינה לבנין הישיבה ברחוב החבשים. באותו מעמד נטלו חלק כל גדולי וגאוני העיר, ובראשם גאב"ד

הגה"ק רבי נחמיה אלתר זצ"ל

ירושלים מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל והגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל.

קדמה לאותו מעמד, עליית בנו של ה"שפת-אמת" הגה"ח רבי נחמיה אלתר זצ"ל הי"ד ארצה. בעמדו בראשות הישיבה האציל מהודו על התלמידים למעלה מחמש שנים, משנת תרפ"ו ועד תרצ"א.

הגה"צ ר' מנדל כשר זצ"ל

כך דרכה של תורה

הבחורים שהיוו את הגרעין הראשון לישיבת "שפת-אמת", היו לשם ולתהילה בפי כל. היו אלה בחורים מורמים מעם, אריות שבחבורה, שהמיתו

עצמם באוהלה של תורה מתוך עוני ודוחק בתנאים קשים מנשוא, וקיימו בתכלית ההידור את המשנה (אבות פ"ו מ"ד): "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן"... לא פעם אירע שהם נתיישבו ללמוד שש שעות ברציפות, בטרם טעמו דבר, מאחר שגם פירור לחם לא נמצא תחת ידם. בלילות ישבו ולמדו לאור מנורת הנפט שדלקה מכח אותם טיפות שעדיין נותרו בקרקעית העששית.

מצב זה הביא את האדמו"ר בעל ה"אמרי-אמת" לקרוא לאנשי שלומו, בתקנה שנתפרסמה בה' בשבט תרפ"ו, בזה הלשון:

..."כאשר נתאספנו היום כאן לטכס עצה, הצעתי לעשות ניסיון בתקנה חדשה, בכל בית תפילה של אנ"ש שיחיו, בקריאת התורה בשבת ויו"ט, יעשו מי-שברך נוסף, עבור המורים והתלמידים בישיבה בירושלים, לעולים לתורה"...

התלמידים התאגדו בינם לבין עצמם בקבוצות קבוצות לעבודת ה' בצוותא - "חסידישע חבורות". חבורתו של מנדל קבלו על עצמם לחסוך במשך השבוע כמה אגורות שחוקות ובסכום שנצטרף עד ערב שבת-קודש, קנו לעצמם מעט צרכי שבת כפי מיסת ידם. כך קיימו את המצווה "זכור את יום השבת לקדשו - מחד בשבתא לשבתא" במסירות נפש, בחוסכם מפיתם הדל במשך ימות החול.

הרה"ח ר' מתתיהו מינץ ז"ל, שגם הוא נמנה בין בני חבורה זו סיפר על כך לעת זקנותו: "איזו תענוג נפלא חשנו באוכלנו מקופסת הסרדינים שהצלחנו לקנות בפרוטותינו העלובות לכבוד שבת קודש, היה זה מעין עולם הבא! ישבנו יחד מול הנרות המרצדים והכבים אט אט, וחילקנו את הסרדינים בינינו שווה בשווה מתוך אחדות נפלאה. אכלנו את סעודות השבת בצוותא ושרנו זמירות שבת בדביקות נפלאה. הטעם הטוב ההוא לא נמוג מאתנו עד זקנה ושיבה"...

באווירת הוד קדומים זו, עלה מנדל ונתעלה במעלות התורה, לא היו לו אלא ד' אמותיה של תורה, ישב ושקד על משנתו ביגיעת הגוף והנפש, ונזדכך במ"ח קנייני התורה, מתוך מיעוט שינה ומיעוט כל צרכי הגוף, בדוחק ובצמצום, בדלות ואביונות.

לימים, בשנת תשמ"ג, בשכבו על ערש דווי, הזכירוהו לרפואה שלימה אצל האדמו"ר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שנענה ואמר:

הכרתיו עוד בימי בחרותו, ער איז געווען א ערליכער בחור, ער האט שיין פארברענגט די יונגע יאהרן... (הוא היה בחור ירא שמים, הוא ניצל היטב את שנות הנעורים!).

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, בימי בחרותו

תורתך שעשועי

באותה תקופה למדו בישיבה מסכתות זבחים ומנחות. מנדל למד בעיון רב ובהתמדה נפלאה, שעות על גבי שעות ישב ברציפות כשהוא מתעמק בדברי הראשונים והאחרונים, בנבכי הסוגיות. הוא הצליח לצלול לעומקן של כמה וכמה סוגיות חמורות מאד בסדר קדשים, וחידש מערכות שלימות בהבהרת המושגים והשיטות.

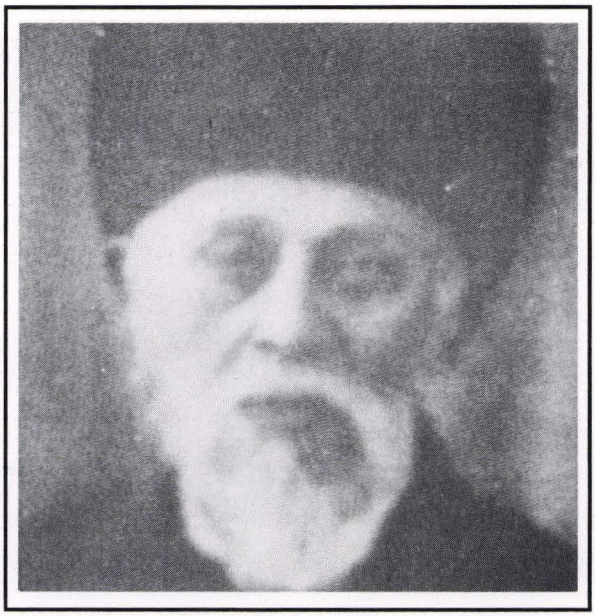
את הגיגיו וחידושיו העלה על הכתב ומילא גליונות ארוכים גדושות ומלאות בפלפולים וביאורים. שנים רבות שמר רבי מנדל על אוצרו היקר והשתעשע בחידושי תורתו, כשהוא מעלה פנינים וחידושים רבים ומוסיף עליהם. עד שלפתע אבד תכריך הכתבים. מיד בהיוודע לו אובדנם החל לחטט ולחפש בחורים ובסדקים, אך כל מאמציו לא נשאו פרי, המחברות לא נמצאו, כאילו בלעתן האדמה...

צערו של אותו צדיק היה גדול מנשוא. תורתו שלמדה באף, מתוך דוחק ועוני, במסירות נפש ממש, היתה למחיה עבורו. שכן פעמים רבות היה חוזר ושונה את פרקו, מעיין במה שכתב, מוסיף או מתקן כפי שהעלה ללבן ולחדד את הדברים יותר ויותר. ועתה, כל עמלו היה לריק, הכל ירד לטמיון. כל ימיו הצטער על אובדן החידושים ודיבר עליהם בגעגועים עזים. בליבו לא אפסה התקווה אולי באחד הימים ימצאו את האבדה, אך לשווא היתה תוחלתו.

חבל על דאבדין, ולא משתכחין!

והיו עיניך רואות את מוריך

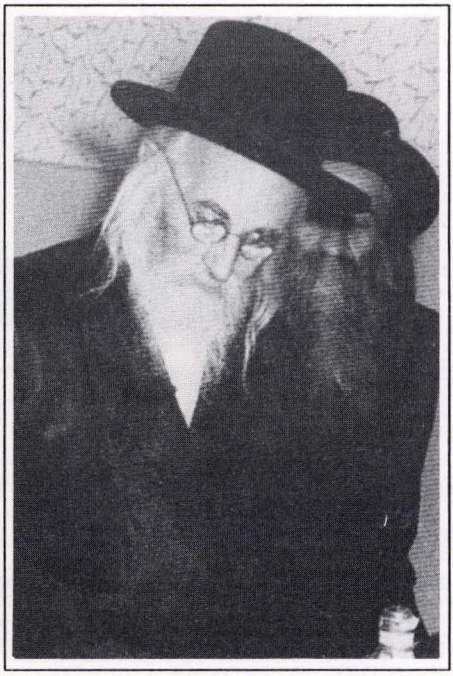
בישיבת "שפת אמת" זכה מנדל ללמוד בחברותא עם מי שהיו לימים גדולי הדור, הלא המה הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטריווקא זי"ע והרה"ק רבי מרדכי מזוויעהל זי"ע. חברותא זו נמשכה גם לאחר נישואיהם, ושנים רבות ישבו ולמדו שעות רבות ברציפות.

הרה״ק רבי מנחם נחום מרחמסטריווקא זי״ע

הרה״ק רבי מרדכי מזוויעהל זי״ע

הרה״ק רבי יוחנן מרחמסטריווקא זי״ע

תמונה נדירה מאותה תקופה: מימין, הרה״ק רבי יוחנן מרחמסטריווקא. משמאל, הרה״ק רבי מרדכי מזוויעהל. במרכז עומד, הרה״צ ר׳ זונדל הגר זצ״ל.

באחד הימים עת ישב מנדל בבית המדרש הישן של חסידי רחמסטריווקא (ברח׳ שפת-אמת 6) ולמד בבין-הסדרים (בשעות הצהרים) עם הרה״ק ר׳ יוחנן זצוק״ל, את שיעורם הקבוע בשינון פרקי משניות, הגיע לפתע משמשו בקודש של הרה״ק ר׳ מנחם נחום מרחמסטריווקא זיע״א - זקנו של הרה״ק ר׳ יוחנן, ואמר לרבי יוחנן: **הרבי קורא לך.** הדבר היה לפלא בעיניהם, כי מעולם לא קרה להם כזאת, שהרבי יפסיק אותם באמצע לימודם.

כשחזר הרה״ק ר׳ יוחנן סיפר למנדל את הקורות עמו:

בחדרו של הרבי ישב יהודי אחד, וכשנכנסתי לחדר קדשו פתח הרבי ואמר: **דא איז דא א יוד וואס האט א מעשה, איך וויל זאלסט הערן דיא מעשה פון איהם אליין.**

בחרדת קודש פתח היהודי ואמר בקול רוטט:

נהגתי כל ימי, להקביל פני מורי ורבי, הרה״ק רבי מרדכי מרחמסטריווקא זיע״א, בכל יום ויום. גם לאחר שנסתלק לגנזי מרומים, לא החסרתי מעודי מלעלות לציון קדשו במעלה הר-הזיתים מידי יום ביומו, ולהתפלל ולהעתיר לרחמי שמים.

אתמול, קמתי בבוקר וראיתי והנה השלג כיסה את עין הארץ, כל הדרכים בחזקת סכנה, אין יוצא ואין בא. התלבטתי אם לצאת לדרך הארוכה ולסכן את נפשי, והחלטתי לא לוותר על הקביעות שיש לי, ובוודאי זכותו של רבינו תגן עלי להגיע למחוז חפצי לחיים ולשלום.

יצאתי לדרכי וצעדתי בזהירות, התבוססתי בשלג הצח שהתפרס בגובה רב על פני הארץ, וכעבור שעה ארוכה הגעתי לציון הק׳, כשכולי נושף בכבידות ורועד מהקור העז שחדר לעצמותי.

אך מה מאד עגמה נפשי, דלת האוהל נעולה ואת המפתח שכחתי בבית.

במפח נפש חזרתי את כל הדרך עד לביתי, נטלתי את המפתח, ועליתי שוב לציון הקדוש, במסירות נפש ממש.

בלילה, והנה בחלומי הנני רואה את פני קדשו של רבינו זיע״א, וכך אמר לי: **מיין קינד. סאיז זייער חשוב אז מקומט מתפלל זיין ביי דעם ציון, אבער אז מ׳קעהן נישט, איז אויך זייער חשוב אז מ׳איז מתפלל אפילו ביי די טיר פון אינדרויסן... קומסט דען צו דעם גוף, אדער צו די נשמה...**

[בני, מאד חשוב שבאים להתפלל ע״י הציון. ברם אם אין יכולים, חשוב גם מאד אם מתפללים ע״י הדלת מבחוץ... האם הנך בא בשביל הגוף או בשביל הנשמה...].

כשסיים הרה"ק ר' יוחנן לספר זאת למנדל, אמר לו: **סבא כ"כ החשיב את המעשה, עד שהבין בדעתו הקדושה, שכדאי לו להפריע אותנו מהשיעור הקבוע, ובלבד לשמוע מבעל המעשה את החזיון הנפלא.**

כ"ק מרן אדמו"ר מויזניץ שליט"א, בבואו מאוהל הציון הק' של אדמו"רי רחמסטריווקא

והוי שותה בצמא את דבריו

בשנת תרפ"ז זכו תלמידי הישיבה להסתופף בצילו של כ"ק ה"אמרי אמת" מגור זי"ע שעלה לארץ ישראל ושהה בה תקופה מסוימת. באותם ימים התחמם מנדל לאורו של ה"אמרי אמת", כל הגה שיצא מפי קודשו רשם מנדל בפנקסו ומילא בו דפים שלימים של אמרות טהורות, דא"ח שנאמרו בשלחנו הטהור ושיחות קודש.

לימים השאיל מנדל את פנקסו זה לאחד מחסידי גור, שהשתוקק לחזות בנועם ה׳ ולהגות בדברי קודשו של הרבי מאותה תקופה. כעבור זמן מה שכח רבי מנדל למי השאיל את פנקסו, וגם הלה לא החזירו. רבי מנדל המליץ עליו טוב ודן אותו לכף זכות, שכנראה כמו שהוא שכח מי שאל ממנו, כמו כן שכח השואל מי המשאיל או ששכח לגמרי מכל העניין, ולא היה בליבו כל טרוניא עליו. אך צער עמוק הצטער על אובדן הפנקס, שנגנז בו אור גדול, חכו ממתקים וכלו מחמדים, את אשר זכה לשמוע מפי קדוש ישראל ולהעלות על הכתב להיות לו למשמרת עולם.

הדבק במדותיו

שמירת הזמן - אמר לימים רבי מנדל - למדתי מהרה״ק ה״אמרי אמת״ זי״ע באותה תקופה. ראיתי את האדם הגדול בענקים, גדול מרבן שמו, אשר נהירין ליה שבילי דרקיעא כשבילי דנהרדעא, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ועם כל זאת שמר מכל משמר על סדריו ושיעוריו, שהיו מחושבים להפליא בניצול כל רגע ורגע מרגעי היום והלילה, באופן מופלא מאד שהדהים את כל תלמידי הישיבה.

הנהגתו הרוממה של הרבי, החדירה בנו את המושג להעריך כל רגע. לייקר את הזמן ולקבוע עיתים לתורה בכל שעות היממה. הרווחנו בכך רגעים רבים שאלמלי כך אמורים היו ללכת לאיבוד, מחוסר שימת לב לחשיבותם של אותם רגעים.

ואכן כך, כל ימיו היה רבי מנדל למופת ולדוגמא בניצול הזמן, מעולם לא ראו אותו מאבד רגע לריק! עתותיו היו קודש לה׳ ולתורתו כ״ד שעות ביממה, תמיד ישב רכון על ספריו והוגה בהם בשקיקה, בולע עוד שורה גמרא ועוד שורה תוס׳, כמו היה שולה מרגליות יקרות ממעמקי הים.

שמחה של מצוה

את ימי הפורים חגגו בחורי הישיבה באותה שנה בצל קדושתו של כ״ק ה״אמרי אמת״ זצוק״ל. אם במשך כל ימות השנה ניחינו הבחורים בשמחה חסידית מובהקת, על אחת כמה וכמה שבימי הפורים, עברה השמחה את

גדותיה ושעות ארוכות רקדו ופיזזו הבחורים לכבודו של מקום. בליל פורים יצאו חבורות חבורות מבני הישיבה לרחובה של עיר, רוקדים ומכרכרים בעוז עד עלות השחר מתוך שמחה אמיתית, שמחה של קדושה, שמחה של מצוה, שתמיד ריחפה על פניהם, וכעת הרקיעה שחקים...

בעיצומו של יום הפורים, עת הגיעה השמחה לשיאה, הביט האדמו"ר הזקן מגור בעיני הבדולח, על עבודת שמחתו המופלאה של מנדל, והתבטא בלשון קדשו:

א איש אמת!!!

בשנים מאוחרות היה רבי מנדל לרב של פורים, בקהל יראים של ה"מארמרושע שול" (-בית הכנסת של יוצאי מארמרוש) שבשכונת מאה שערים. רבי מנדל נשא שם משא תורני-פורימי, מתובל בדברי דרוש וחסידות, כשמעליו נפרשה חופה שמארבע רוחותיה משתלשלות ציציות מוזהבות. כשסיים לשאת את דבריו, ליווהו בריקודים לביתו.

חסד נעוריך

באותם ימים התחבב מנדל מאד על בנו של ה"אמרי אמת": הרה"ק רבי שמחה בונם זי"ע בעל ה"לב שמחה" מגור.

כעבור כשישים שנה ביושבו על כס האדמורו"ת, היה הרבי זצוק"ל מזכיר לרבי מנדל את אהבת נעוריהם, באומרו כשחיוך רחב נסוך על פניו: **"מנדל, הנך זוכר עדיין את אותה תקופה..."**

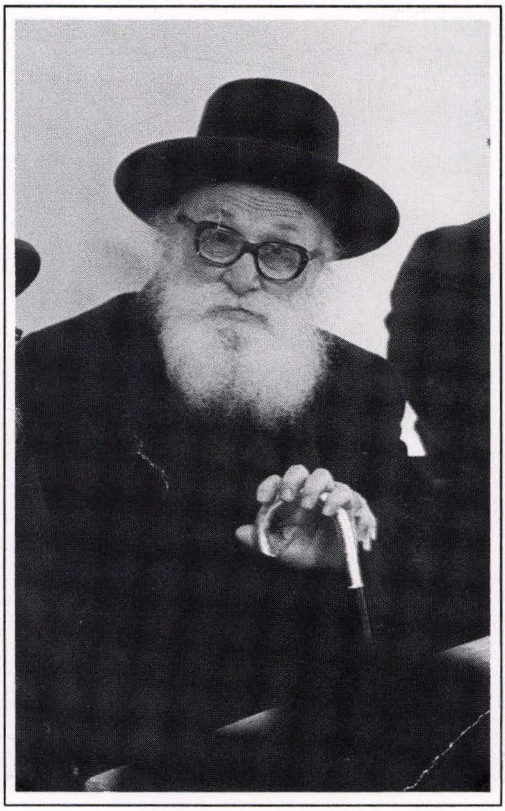
נפשי חולת אהבתך

עד היכן העפיל מנדל באותם הימים במדריגות הפרישות, יראת ואהבת הבורא, נודע כעבור עשרות שנים, לעת זקנתו.

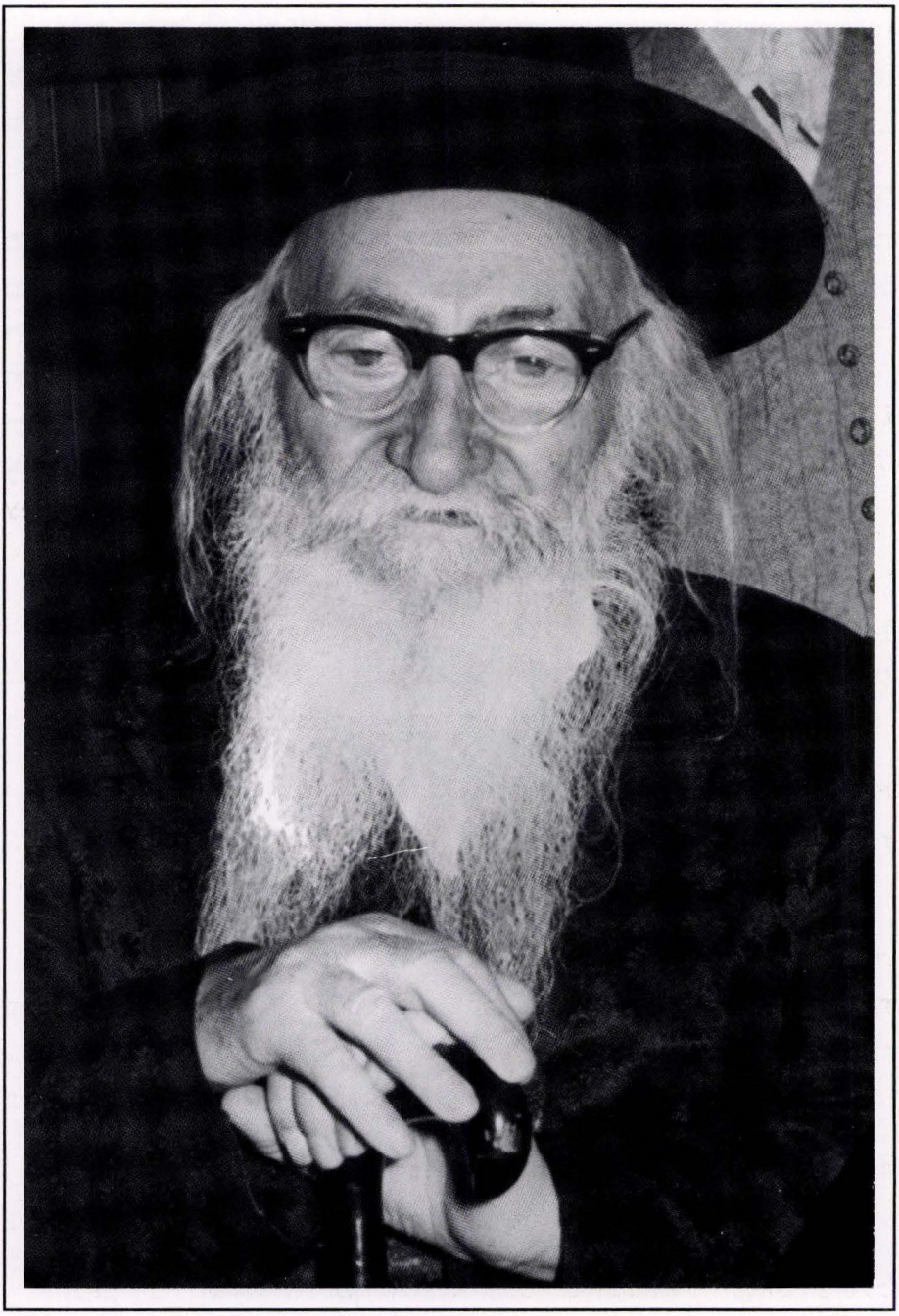
היה זה באחד מימי שנת תשמ"ג, רבי מנדל לא חש בטוב, חולשה תקפתו, והנה נכנסה אחת מכלותיו ובידיה ארוחת צהרים מוכנה: כרוב ממולא. היא הבחינה שרבי מנדל חש ברע, דרשה בשלומו והגישה מיד את הכרוב, להחיות את נפשו. אך רבי מנדל היסס לרגע, ולאחר התלבטות אמר:

"רוב תודות לך, אך אין באפשרותי לטעום את התבשיל בטרם אתיר את נדרי, שכן מימי בחרותי לא הכנסתי לפי כרוב ממולא, כיון שמאכל זה היה ערב לחיכי קבלתי על עצמי למסור את המאכל האהוב עלי ביותר להקב"ה"...

כדי לשבר את אוזנה, חזר בפניה על דברי תורתו של בעל ה"צמח-צדיק" מויזניץ זי"ע המבאר את כוונתו של יעקב אבינו ע"ה, שקרא קריאת-שמע עת נפגש עם בנו יוסף הצדיק. כיון שרגע זה היה חביב על יעקב אבינו יותר מכל דבר שבעולם, כי לאחר שבמשך כ"ב שנה חשב שיוסף מת מיתה משונה, ולא רצה לקבל עליו תנחומין, זכה להיפגש עימו ולראותו בצדקתו ובגדולתו וכבודו - כבוד מלכים, על כן מסר יעקב אבינו את הרגע החביב עליו ביותר לאהבת הקב"ה, לקבל עליו עול מלכות שמים.

הרה"ק רבי שמחה בונם אלתר מגור זי"ע, ה"לב שמחה"

רבי מנדל

פרק ח

פרק "האיש מקדש"

שמו של מנדל הלך לפניו כאחד מבני עליה שבירושלים, בשערים נודעה גדולתו בהרבה מקצועות שבתורה, במידות חמודות והגונות, ובעבודת ה׳ צרופה ומזוקקת שבעתיים.

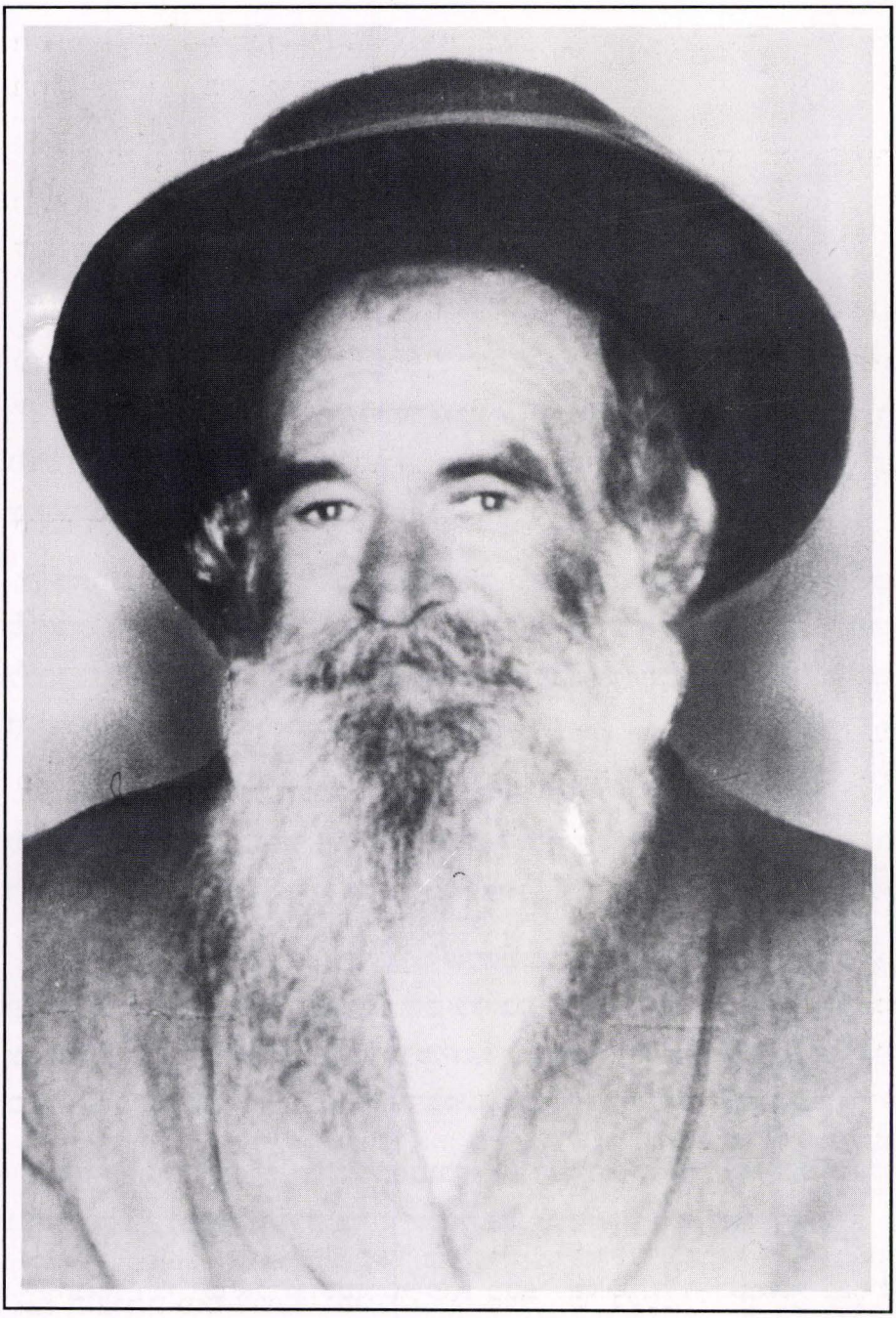
באותה עת גר בירושלים ש״ב הנגיד והנדיב רבי פסח יעקובזון זכרונו לברכה, שהיה אחד מנכבדי עיר הקודש ירושלים ת״ו, שחפץ לקחתו לחתן לבתו המושלמת אסתר מירל, כשהוא מוכן לקבל על עצמו את עול הוצאות הנישואין, ולהחזיק אותם סמוך על שלחנו.

כאשר שמעתי על הצעת השידוך - סיפר רבי מנדל ברבות הימים - לא ידעתי להשית עצה לנפשי. לא היה לי למי לפנות להתייעץ או לשמוע חוות דעת, שהרי אבי ואמי עדיין היו בחוץ לארץ.

על כן החלטתי לפנות אל אבינו שבשמים להביע לפניו את רחשי ליבי. פסעתי אל עבר הכותל המערבי, שם בקרבת השכינה הקדושה שטחתי את צפונות לבי כבן המתחטא אצל אביו, ושפכתי את ליבי לפני הקב״ה שינחני בדרך אמת למצוא את זיווגי הנכון למען אוכל לבנות בית נאמן בישראל.

עם סיום תפילתי - סיים רבי מנדל את דבריו - הרגשתי כי אבן כבדה נגולה מליבי, ובנפש רגועה פניתי לטפל בענינים הקשורים לשידוך.

הגאון רבי ישראל גרוסמן שליט״א מספר שאביו היה הממונה בכולל בוקובינה, והשתדל רבות למען הצלחת השידוך. גם אמו ע״ה זירזה את

הר״ר פסח יעקובזון ז״ל, חותנו של ר׳ מנדל

העינים, והלכה לראות את המדוברת, ובמשך כל התקופה עמדו מצידו של החתן שהתכונן בגפו ליום שמחת לבו.

בשעה טובה ומוצלחת, ביום ז' לחודש טבת תרפ"ז באו בקשרי השידוכין, כשרבי פסח מקבל על עצמו להחזיקו על שולחנו, למען יהא בידו להמשיך ולשבת באוהלה של תורה, בהרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

המחותן קיבל על עצמו: שנתיים "קעסט" ושכר-דירה, רהיטים, שטריימל עבור החתן, ועוד מאה פונט. החתן מנדל שעמד לבדו מצד עצמו, התחייב לשלוח מתנות כמקובל...

בכך נתמלאה משאלת ליבו הטהור של מנדל, למצוא את זיווגו, אשה יראת ה' היא תתהלל, ולהמשיך להתעלות בתורה ובעבודת הבורא.

חסד ואמת נפגשו

רבי פסח היה בנו של הרב יעקב ידניצר וזוגתו מילכה ע"ה, מעיר הקודש טבריה. בימי בחרותו עלה רבי פסח לעיר הקודש ירושלים להתעלות בין החומות ולספוג בקרבו מאווירתה ונשאר לגור בה לאחר נישואיו עם מרת דבורה רייזל בתו של ר' עובדיה קייש ז"ל.

רבי פסח היה ידוע כאיש ישר דובר אמת בלבבו, אשר כל מעשיו שקולים ומדודים, נוח למקום ונוח לבריות.

במלחמת העולם הראשונה, גויסו כל ילידי הארץ למערכה, לצבא הטורקי. כדי להימלט מגזירת הגיוס, שינה רבי פסח את שם משפחתו ליעקובזון (-בן יעקב) על שם אביו. כיון שאלו שהיה בידם מקצוע חיוני לציבור זכו לקבל פטור מן הצבא, החליט ר' פסח לבחור מקצוע כזה על מנת להתחמק מן הטורקים.

הוא פתח מאפיית לחם בעיר-העתיקה, מול ביהכ"נ חב"ד, שם גם מכר את תוצרתו. מאז דבק בו הכינוי: **רבי פסח דער בעקער** (-האופה). ברבות הימים הצליחה המאפיה מאד, שמונה פועלים הועסקו בה, חפץ ה' בידו

קול
ישראל
עתון חרדי שבועי

תנאי התחרות
ארץ ישראל
לשנה 30 גרוש
לחצי שנה 15
מאמריקה לשנה 5 דולר
בשאר הארצות לפי ערך הדולר
בהצטרפות המוסכמה
חצי המחיר.
על המעונים להכנים בפוקדם
את דמי המנוי.
המו"ל: המתרחות
אגודת ישראל
הוצאה:
דפוס עסקים בכלי
רחוב הרצל צוקרמן בירושלים

מחיר המודעות
על שורה שורה ½ גרוש
לפרסומות רגילות.
תנאים מיוחדים
אין המערכת אחראית בשום
תוכן המודעות ומענן.
מאמרים וכתבות, שאינם
נדפסים אינם מוחזרים.
הכתובת לכל עניני המערכת
והאדמיניסטרציה:
Redaktion „Kol Israel"
P.O.B. 513. Jerusalem
Palestine.
מספר הטלפון: Tel. 681

VOL. VI JERUSALEM
FRIDAY 17 DECEMBER 1926

מפרסי אגודת ישראל:
לפתוח ברוח התורה והמצוה את
השאלות והשערות אשר תעלינה יום
יום על הפרק בחיי עם ישראל.

שנה ששית עדיק ירושלים חיי
יום ו' עש"ק פ' ויחי ר"ב טבת תרפ"ז
מוצאי כ"ג

זמן הדלקת הנרות

עיר שבת		מוצאי שבת	
ירושלים	4 — 36	שעון שמשון	5 — 27
חיפה	4 — 2	" ראשי	5 — 11

במקום הזמנה פרטית
הננו מתכבדים להזמין בזה את כל קרובינו, ידידינו ומכרינו לבוא להשתתף בשמחה כלולה שצאצינו יחיו
חתן הבחור החסיד הכלה הבתולה המהוללה
מר חיים דוד נ"י עב"ג מרת חנה תחי'
שיחיה אריה בשמים ביום ועש"ק פ' ויחי ר"ב טבת תרפ"ז בשעה השע שרבית
בבית אבי החתן: הרה"ח נתן משה
הרה"ח יואל יהודה
בן ציון יואלעזר שמואל תפלינסקי
בחיי מוהר"ר מורי הר"ר
וזיעוי הענדי וזיעוי דבורה
אסתר ברכל דב זילברמן
בת הרה"ג בנציון בחרב ר' אברהם ליב
מברעז זצוק"ל
מאורשים
ביום טבת תרפ"ז

ברכות לבניות
הגה אגודת ישראל מברכת בזה את ברכותיו מעמק הלב לחתן נברת רבקי הקדמי, מזרין בשמחה טובה

השבת בארץ ישראל

מטרי תמורה מאת כל המפלגות והעדות הלאומיות לסיעתן ועד האכזרים המרוחלים הבזדים שהלאומיות פרשה כנפי עליהם לקדשם ולהכניסם לחתנה ישרא-לחברי סלוחה ולקרא הרב על תוך הוכה בשמחה בשמחה של הדת, זו הבריה אשר היתה לאות בין אלקי ישראל ובין עמו, השבת!

כמו כל העמים שמאיר היהודים בן גם הדתיר הלאומיות מסתיים ללקוח והשלכים כדרכי ראה רוב ונכוחי כי בל עוד השבת זו העשיה הדתית התקיים בישראל כן גם יתקיים העם חוף ללכת בהארתו ולהבן בהוב. זו שהיא כל כך שונה נפשם. זו שבת אך בה הם רואים את אחיהם הבני מדוא ואת צורי הסכסל ואבני הנגף הבי הקדים בהרגם הנהלאת, ובכי אלה בן אלה הרב קראו על השבת'בבה של היהדות—והלך בהם חוש והשהיה עמן על שמרי השבת הללו בחלוי יום הקדוש והתגעשות בקדושתו לעיני שומרי הדן והלך הלך והתגעש האן בך יום שאין פרצוני מרגוה סיום שלפניו.

שמירה על שמירה הבא ושכר על שבר כי פשטו הלאומים את יריהם בקדש קדשנו, עיר לא נתנו מרגוע של מרשיעי בריה אלה מסה שעשו את השם והלילי קדש בפרהסיה, עדינו מצלצל באזנינו הלילי הזעום של מדוראי ה'שכבתי' אשר הקעי את הרגם המגואלה בתוך הוכת של ירושלם בלבה של היהדות, הלזל אשר ועזע את כל שלמות של והיהדות ואשר לא אבו רשעים השב הרגם אליהם ועדיין עושים במדרם, והנה זעקה תרשה התשרון!—

קול מדוצה והיצת, מחללים את השבת בפרהסיה ובפומבי על ידי פתיחה חניות, מסעדות, שלמניות, בתי מלאכת, נסיעה ברכבת באוטומובילים וטנלחה וכדומה לעיני כל איה הבואים והנדנים למראה ולול הלזל קדש זה!

(כרת הדברים בדומה).

אחת האלימו אלה הבנים הלאומים להשמיע כל קול שבין ישראל לבין אביהם שבשמים והתעמד את חתם על אמתה מפלה של חוה לעומת שבת אל

במקום הזמנה פרטית
הננו מתכבדים להזמין בזה את כל קרובינו, ידידינו ומכרינו להשתתף בשמחת כלולה שצאצינו יחיו
חתן הבחור החשוב הכלה הבתולה המהוללה
זאב וואלף זיסל
שיחיה אריה בשמים ביום ר' עש"ק פ' שמות בשעה ט' ערבית
בבית אם הכלה בשכונת בנגא ישראל.
אבי החתן אם הכלה
ברוך יוריא בלויא לאה לעווי
אלמנה מרת רחל בריל זצ"ל
בת הרב חיים מאן חיו

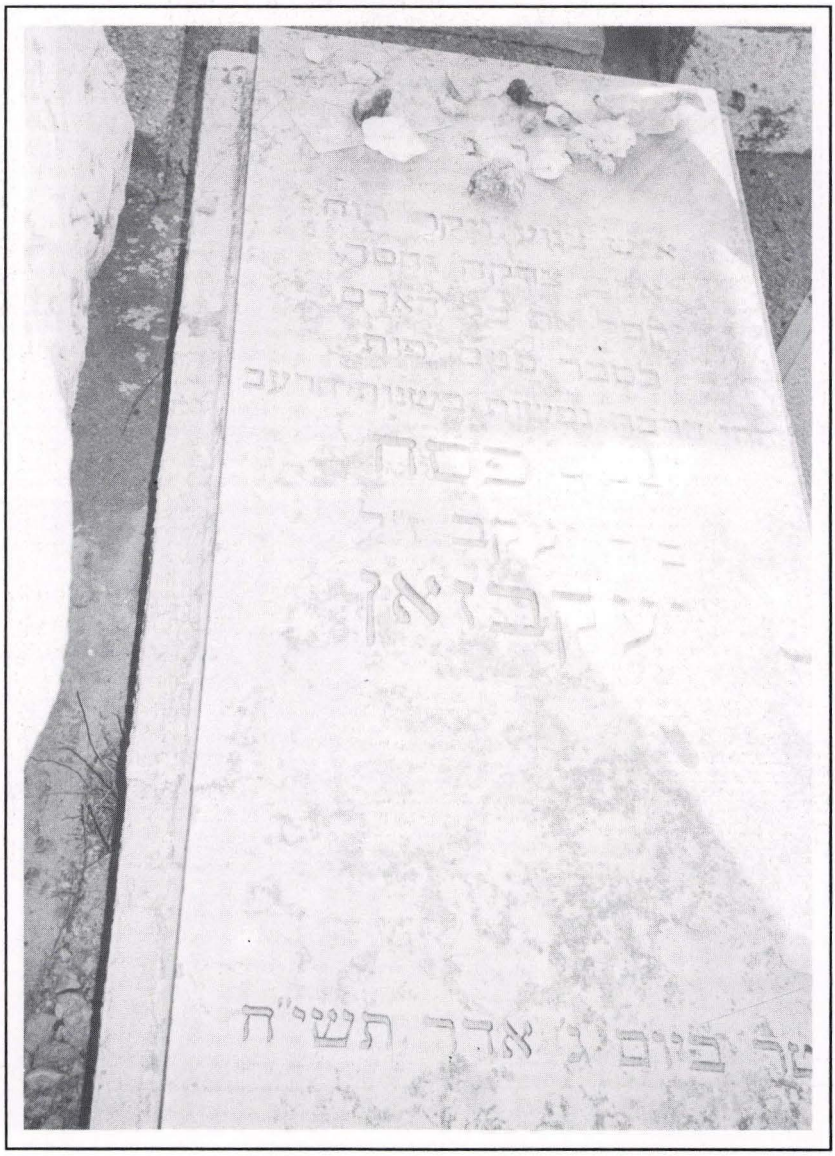
ברכת מזם
ברכת מזם חסה ולבניה הנגו מנשים לך חבריהו היקר הבחור המופלג בתורה
כמר מנחם מענדיל נעפנער נ"י ויזרה
דרצלי בתו בברית השידוכין.
יהא רעוא שהוכה לבנות ביתך ברוח החכמה והמסורה על ידי ציון וירושלים.
חבריך בישיבה „שפת אמת"

ברכת מזם!
הננו מברכים בברכת מ"ז לידידינו ולחבריגו חבר המרכז של פועלי אגודת ישראל בארץ ישראל
מר אפרים נ"י קלעפפיש לרגאוי.
חבת לבנות ביתו על ידי יהודה ברוח התורה.
ירושלם מרכז פאגי באי.

בום תמזומן
הננו משתתפים עמק עמוק בצערו של חבר ומקורבנו הנסיך המפואר הכי.

הצליח, הוא ראה ברכה במעשי ידיו, עסקיו שגשגו ועשו פרי, והוא זכה להיות מחשובי נגידי ירושלים עיר הקודש באותה תקופה.

הצלחתו הכלכלית אפשרה לו להרבות במעשי צדקה וחסד ושמו היה ידוע כמקור מחיה וסעד לנצרכים רבים. בזמני מצוקה, שלא היו נדירים

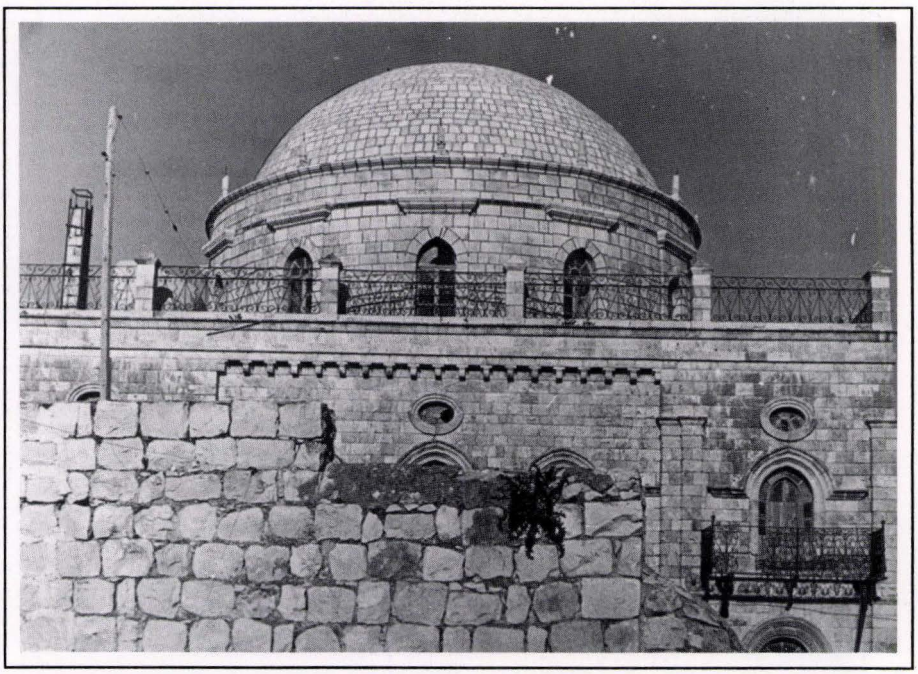

בירושלים של פעם, שינס מותניו, והיה לעזר ולאחיסמך לעניי ואביוני העיר. פעמים רבות אף חילק בחינם לחם לכל בני העיר. וכך נחקק על גבי המציבה שעל קברו:

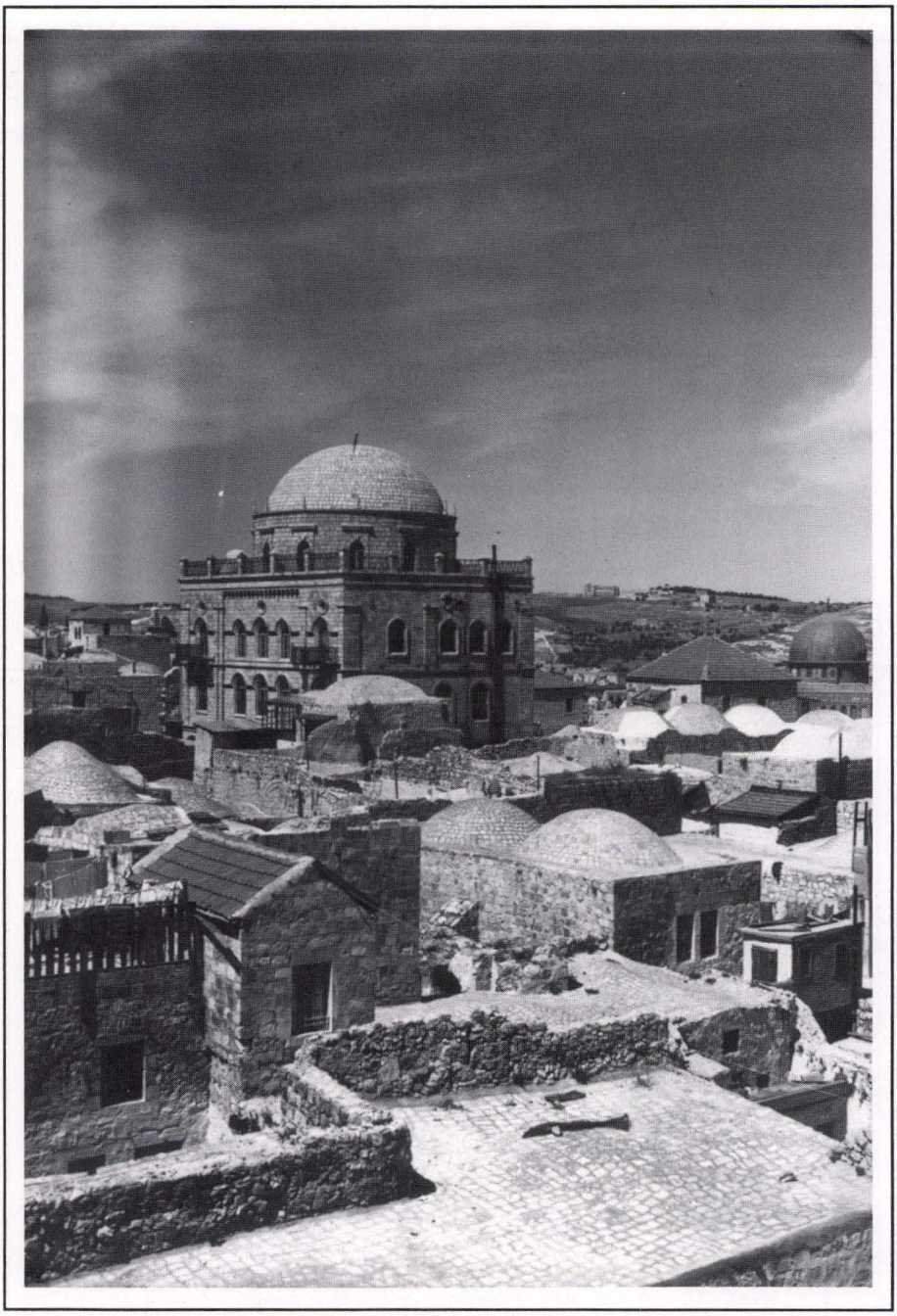
פ"נ איש צנוע ויקר רוח
אהב צדקה וחסד
קבל את כל האדם בסבר פנים יפות
החיה הרבה נפשות בשנות הרעב
הר"ר פסח ב"ר יעקב ז"ל יעקבזאן
נפ' ביום ג' אדר תשי"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

עת דודים

זמן הנישואין נקבע ליום שישי ערב שבת-קודש, י' בסיוון. החופה נערכה כמנהג בני ירושלים, על גג בית הכנסת "תפארת ישראל" המכונה "ר' ניסן

גג ביהכ"נ ר' ניסן בק

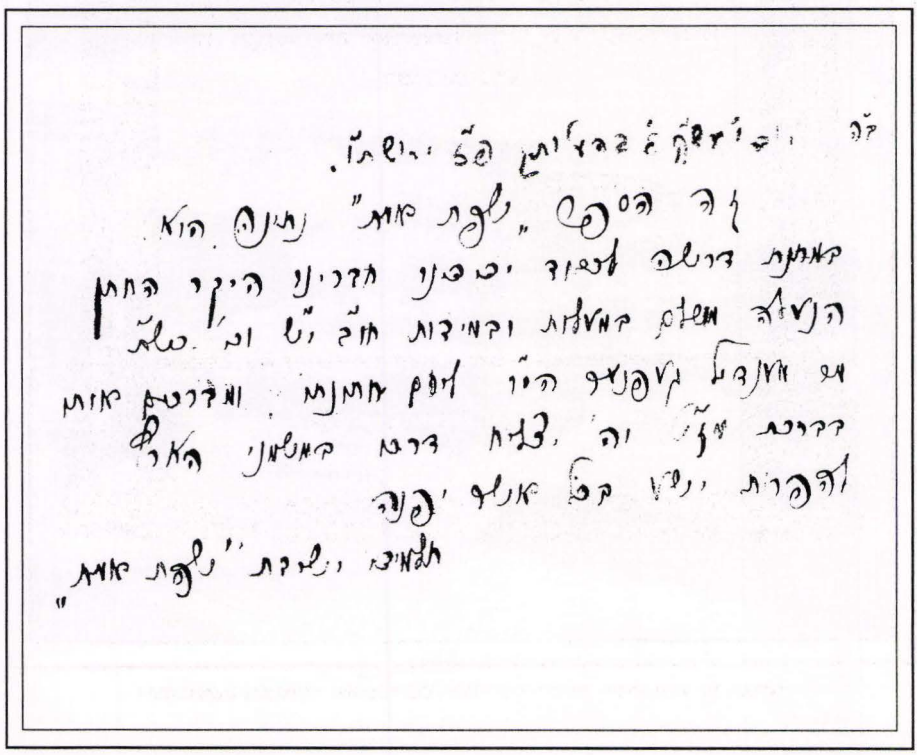

"ר' ניסן בקי"ס שולי" במלוא הדרו. בצד ימין - כיפת הסלע שעל הר הבית

בק׳ס שול״, משם השקיפו לעבר מקום המקדש, על הר ציון ששמם שועלים הילכו בו, וקיימו את הפסוק: ״אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי״.

גדא טבא

ברכת מז״ט אנו שולחים לתלמיד
ישיבתנו, החתן המופלג בתוי״ט
מר **מענדל געפנער** הי״ו לנשואיו.
יהי׳ שיוכה לבנות ביתו על בסיס
התורה והטסורה.
ועד והנהלת ישיבת **שפת אמת**

מנדיל בר"מ מגנו

ספר

שפת אמת

חלק שני

מאת

כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו קדוש ישראל ותפארתו

רשכבה"ג מרן יהודא ארי' ליב זצוקלה"ה

מגור יע"א. אשר השאיר אחריו ברכה כתוב בעצם כתב

ידו הקדושה. וזה יצא ראשונה הידושי תורה על כל שבתות

השנה וזמועדים

מנדיל בר"מ מגנו

דורון דרשה מתלמידי ישיבת "שפת אמת": הספה"ק שפת אמת על התורה

לימים סיפר רבי מנדל, שבלכתם לחופה נאלצו לחפש אחר עשירי להשלים למנין. שכן הוריו וכל בני משפחתו היו עדיין בחוצה לארץ בסטאנוויץ, ולא זכו להשתתף בשמחתו, וכשושבינו שימש ידידו מנוער הרה"צ ר' זונדל הגר זצ"ל, רובם של בני משפחת הכלה גרו כאמור בטבריה, ואילו אחיה היו מתחת לגיל בר-מצוה. חבריו של החתן תלמידי ישיבת "שפת-אמת", לא השתתפו בעריכת החופה, כמנהג הישיבות הקדושות המנוהלות על טהרת הקודש בדרך החסידות, כך מצאו את עצמם מחפשים אחר עשירי להשלים למנין לעריכת החופה.

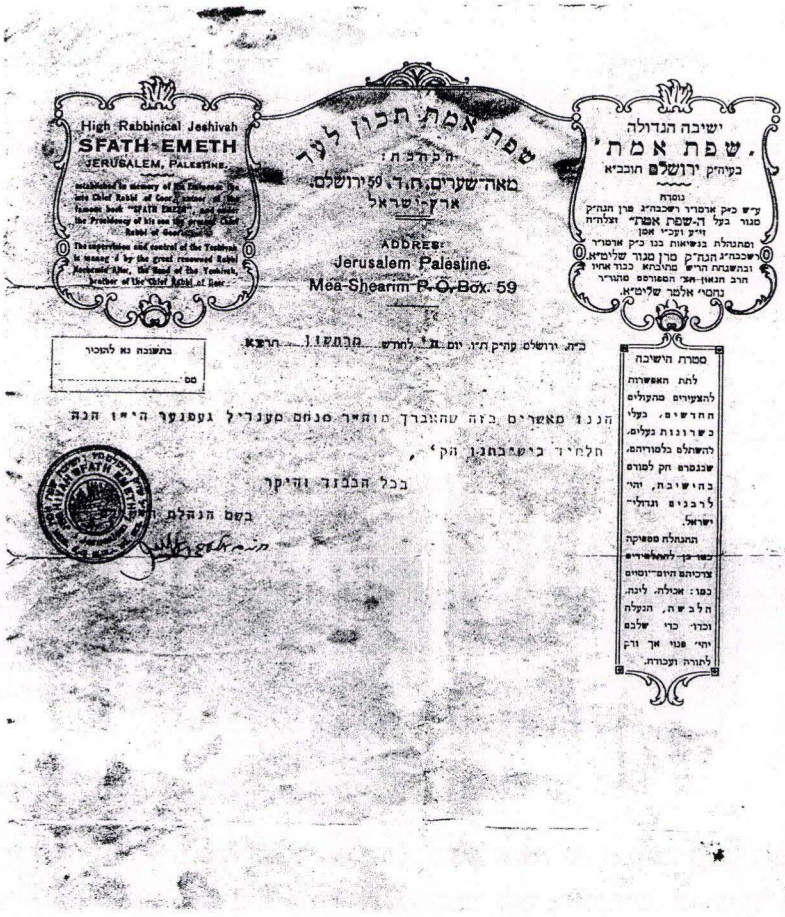
סעודת החתונה נתקיימה ברוב פאר והדר בשולחן השבת, בביתו של רבי פסח ברחוב חב"ד, בנוכחותם של חברים וידידים רבים וחבורת המשמחים של העיר-העתיקה שבאו לשמח את החתן. השמחה היתה עצומה, רקדו ושרו בשמחה וצהלה ניגוני חתונה וזמירות שבת-קודש, כמנהג בני ירושלים.

בימי בחרותו לבש רבי מנדל לבוש חסידי מובהק, כפי שנהגו ללבוש בארץ מולדתו. עם נישואיו שינה את מלבושיו כמנהג אנשי ירושלים, בהשפעת חותנו ר' פסח ז"ל, שעמד על כך שחתנו הצעיר יתעטף במחלצאות עיר הקודש, באומרו, שהלבוש הירושלמי הוא למגן ומחסה בפני הרוחות הרעות המנשבות ברחוב.

בטח בה לב בעלה

זכה ר' מנדל, ונתקיים בו הכתוב, "מצא אשה מצא טוב, ויפק רצון מה' הטוב". הוא שעזב את בית אביו ועלה בגפו לארץ הקודש, כשעיקר מגמתו להקים בית בישראל בגבולות ירושלים, להשתית את אדניו על טהרת הקודש ולהמשיך את שרשרת הזהב כמסורת אבותיו, והנה נתממשה שאיפתו והוא זכה למצוא את זיווגו בין-החומות, וביכולתו להמשיך ולהמית עצמו באוהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת וישוב הנפש, כשלימינו עומדת אשת חיל, המסורה בלב ונפש להתעלותו בתורה ועבודת השם, אשר ברבות הימים העיד עליה ואמר:

שלי ושלכם שלה היא!

ישיבה הגדולה
.שפת אמת'
בעיהק ירושלם תובב"א

נוסדה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רשכבה"ג פרן תנח"ק
סגנר בעל ה"שפת אמת" זצללה"ה
זי"ע וצ"ו אמן
ומתנהלת בפיאות בנו כ"ק אדמו"ר
שכבה"ג תנה"ק מרן סגנר שלומ"א
ובהשגחת הרה"ג מתוכחא כבוד אחיו
תרב חנאון-תצ' הספרדם סתנרר
נחמי אלמר שלומ"א.

שפת אמת תכון לנר

כתבת:
מאה שערים, ח.ד. 59 ירושלם
ארץ-ישראל

ADDRES:
Jerusalem Palestine.
Mea-Shearim P. O. Box. 59

High Rabbinical Jeshivah
SFATH-EMETH
JERUSALEM, PALESTINE.

established in memory of his Holiness the late Chief Rabbi of Gor, founder of the famous book "SFATH EMETH", and under the Presidency of his son his present Chief Rabbi of Gor-Poland.

The supervision and control of the Yeshivah is among'd by the great reverend Rabbi Mordecai Alter, the Rosh of the Yeshivah, brother of the Chief Rabbi of Ger.

בית ירושלם עתיק תיו יום ת"י לחדש מרחשון תרצא

בתשובה נא להזכיר
מס

סטרת הישיבה
לתת האפשרות
להצעירים מהקולים
מחדשים, כללי
כשרונות נעלים.
להשתלם בלמודיהם.
שבנפרם חק למנים
בחיי שיבה, יהיו
לרבנים ונהולי-
ישראל.
תתנהלת ספשוקה
כפי בן להאלשירים
צרכיהם היום-יומים
כפו: אכולה. לינה.
הלבשה, הנעלת
וכדו' כדי שלבם
יהיו פנוי אך ורק
לתורה ועבודה.

הננו מאשרים בזה שהאברך מופיר מנחם מענדיל געפנער הייו הנה
תלמיד בישיבתנו הק',
בכל הבבוד והיקר
בשם הנהלת

לאחר נישואיו, נתקיים בו ברבי מנדל דברי חכמינו ז״ל שאמרו: כל הנושא אשה זוכה לתורה, והמשיך ללמוד בישיבת ״שפת אמת״ כשהוא מתקדש ומתטהר במעלות התורה והיראה, מתוך הרחבת הדעת ושמחת הנפש.

סיפור נורא הוד סיפר אחיו הרה״ח ר׳ חיים גבריאל ז״ל. היה זה כשנתיים לאחר נישואיו של ר׳ מנדל, באמצע תפילת קבלת-שבת הבחין ר׳ חיים שר׳ מנדל יוצא מביהמ״ד, ומסתובב בחדר הקידמי תפוס ברעיונתיו.

תופעה זו עוררה חשש בליבו של ר׳ חיים שאחיו איננו מרגיש בטוב, הרי מעולם לא ראה אותו יוצא מביהמ״ד באמצע התפילה. הוא ניגש אליו ושאלו: אחי יקירי, כלום יש לך כאב ראש או כאב לב? נאנח ר׳ מנדל אנחה חרישית ואמר: חס ושלום, פשוט סי דאוונט זעך נישט...

מדי דברו הבזיק במוחו פתרון התעלומה, הוא החל לחטט בכיסו, והנה כסף באמתחתו! השבת שמרה עליו לבל יכשל בטלטול מוקצה. בזיק של שמחה חזר ר׳ מנדל לביהמ״ד ופתח בתפילתו ברגש רב ובלהט אש קודש.

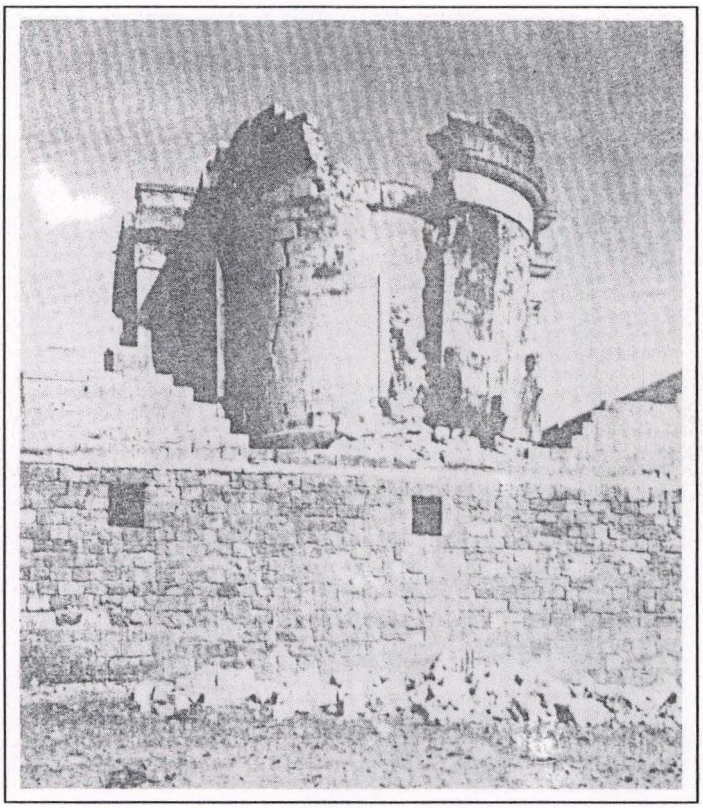
ר׳ מנדל עם אחיו ר׳ חיים בחוהמ״פ ע״י הכותל המערבי

פֶּרֶק ט

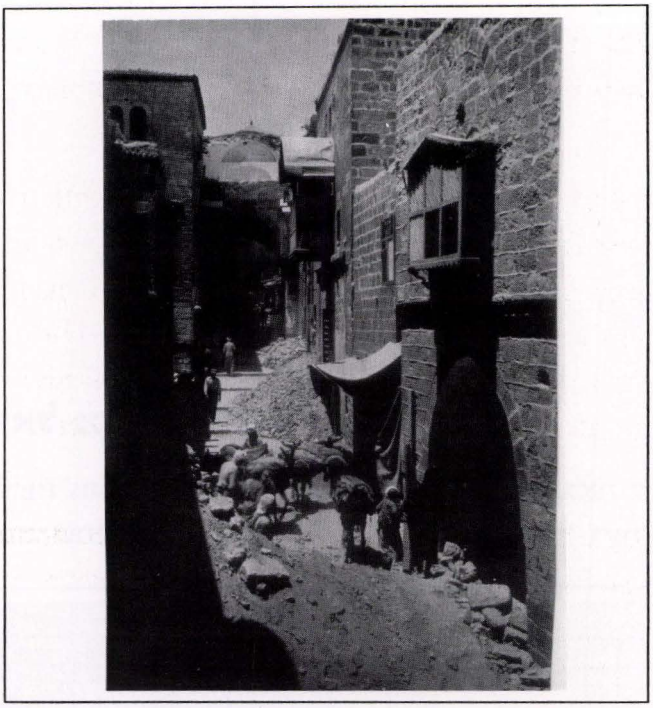
בית מדרשו של שם

ארץ ישראל נקנית ביסורין (ברכות ה.).

שנת תרפ"ז נחקקה בדפי ההיסטוריה כשנת סבל ותלאה לעם היושב בציון. באותה שנה נזדעזעה ארץ ישראל בשמונה עשר רעידות אדמה.

מעון הנציב העליון פלומר בהר הזיתים, שנהרס ברעידת האדמה

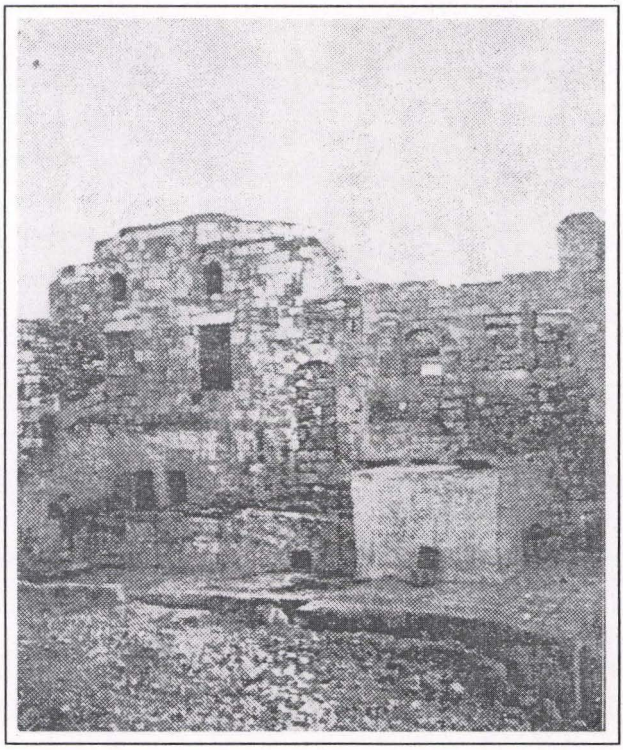

בתי הערביים בעיר העתיקה בירושלים שנפגעו קשות ברעידת האדמה

למרבה הפלא בכל הרעידות לא נהרג אף לא יהודי אחד, ויהי לנס! וכעדותו של הגאון רבי חיים יעקב סופר זצ"ל בספרו "כף החיים" (או"ח סי' תקעו סקכ"ו):

"בירושלים עיה"ק אין גוזרין תענית ציבור על הרעש ומפולת כי לא הזיק מפולת בירושלים (פה"א ח"ד דף ו.). ובשנת התרפ"ז י"א לחודש תמוז היה רעש גדול בירושלים ת"ו וכל סביבותיה, ונהרסו כמה כותלים ומהם נתרועעו, והיה נסים ונפלאות שלא נפקד אחד בירושלים ת"ו רק בכפרים נעשה הריסות גדולות ומתו כמה עכו"ם לתפ"ץ (-לא תקום פעמיים צרה) וה' שמר ישראל והיה פלא בעיני הרואים והאמינו בה' גם ההולכים עפ"י הטבע והעידו כי יד ה' עשתה זאת".

רעידה נוספת ארעה באותה שנה בי"ז באלול, בה נהרגו מאות ערבים בשכם. יהודי ירושלים שנתקפו במתח וחרדה נסו בקול בהלה לעבר

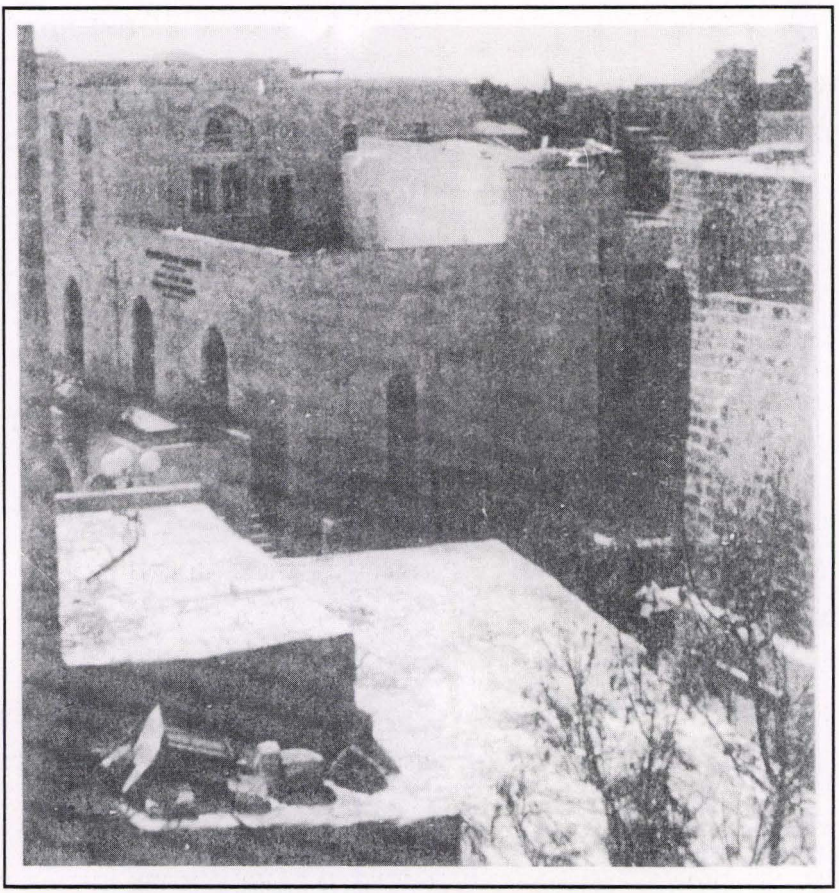

בית מדרשו של שם בחורבנה

הדייטשען-פלאץ [- השטח הגרמני] שהיה מגרש פנוי רחב ידיים רחוק מבתים ומבנים מסוכנים, ושהו שם כל אותו היום. ושוב נגלו לעיני כל חי רחמי ההשגחה על כלל ישראל ומבני ישראל לא מת אף לא אחד.

מעז יצא מתוק

עקב רעידות האדמה, ערכה הנציבות הבריטית בדיקות בכל רחבי הארץ לקבוע את יציבותם של הבתים, לשפץ את הטעונים שיפוץ ולהרוס את אלו מהם שנמצאים בסכנת התמוטטות.

בית מדרשו של שם לאחר שיקומו

בבדיקה שנערכה בביתו של רבי מנדל נמצא שהפגיעה בו היתה קשה והוא נצטווה לעזוב את ביתו. כיהודים רבים אחרים שנעו ונדו ממקום למקום בחיפושיהם אחר קורת גג, גלו רבי מנדל וזוגתו מחדרון אחד לחדרון שני, מדירה סרוחה ומוזנחת לדירה אחרת מושפלת הימנה, אחת עשרה גלויות עברו ולא מצאו מנוח לכף רגלם.

עד שמשמים סיבבו, ומעז יצא מתוק! בתום מסע הגלגולים שנמשך שנה שלימה זכו להיכנס לדירה שיסודותיה ספוגות קדושה עילאית, שכן באותה דירה התגורר לפני שנים המקובל האלוקי רבינו שלום שרעבי זי״ע, המכונה הרש״ש. בבית זה זכו רבי מנדל ומשפחתו להתגורר במשך שבע שנים.

הגאון הגדול מרן ה״חזון-איש״ זצ״ל, בהגיעו לראשונה בעיה״ק ירושלים ת״ו לפני מלחמת תש״ח, בדרכו לעבר הכותל המערבי נכנס תחילה לבית מדרשו של שם, הוא התעכב שם והתבודד ארוכות. על פניו הק׳ ניכרה התרגשות גדולה מאד, ובצאתו מן הקודש נהרו פניו משמחה ואמר: זכות גדולה היא לבקר ולראות מקום בו למדו גדולים וקדושים בסוד ה׳ ליראיו, מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים, וזה שער השמים!

אדמת קודש

דירה זו שכנה בבנין ישיבת המקובלים בית א-ל.

על ייסוד הישיבה מסופר, כי בשנת תצ״ג נשלח הרב המקובל רבי גדליה חיון זצוק״ל כשד״ר (-שלוחא דרבנן) מירושלים לגולה, לאסוף תרומות עבור יהודי העיר חברון שנמצאו תחת איום של עריכת פוגרום, אם לא ישלמו סכום עתק לערביי העיר. רבי גדליה יצא לקושטא עיר בירתה של תורכיה, והצליח לאסוף סכום הגון להצלת נפשות ישראל.

בד בבד עם שליחות זו התרים רבי גדליה את עשירי קושטא עבור ייסוד ישיבה ובית מדרש למקובלים בעיר הקודש ירושלים. כשחזר רבי גדליה לירושלים, הקים בה את הישיבה המפורסמת ״בית-אל״ וקהילת יודעי ח״ן

חותם בית המדרש בית א-ל

בשם "מדרש-חסידים". הדירה העליונה שבבנין הישיבה שימשה למגוריו של רבי גדליה.

לאחר פטירתו של רבי גדליה חיון זי"ע, שימש כראש הישיבה חתנו, המקובל האלוקי רבינו שלום שרעבי-מזרחי זי"ע.

ברבות הימים כונן את היכל הישיבה "מדרשו של שם", על שמו שכן האותיות ש"ם הם ראשי תיבות ש'לום מ'זרחי.

במקום קדוש זה זכה הרש"ש לגילוי אליהו הנביא זכור לטוב. משרתת אחת ששירתה בנאמנות את הרבנית, זכתה בגודל צניעותה ויראתה, לחזות בחזיון הנפלא של גילוי אליהו, כך העיד עליה רבינו הרש"ש, לאחר שהכינה פעם שתי כוסות חמין, לרבינו הרש"ש וליהודי נוסף היושב לימינו ולומד עמו. קרא אליה הרש"ש: אשרי מי שראה פניו... וביקש ממנה לנצור את סודה הכמוס.

ב"בית מדרשו של שם", לא נדם קול התורה יומם ולילה, משמרות קבועות של לומדי תורה התחלפו בלימודם, זה אחר זה. בני משמרת אחת התחילו את סדר לימודם בעריכת תיקון חצות, בבכיות נוראות ובדמעות שליש, על גלות השכינה וחורבן בתי-המקדש. אחר עריכת התיקון למדו במשך כל הלילה בספר "עץ-חיים" ובלימודי קבלה נוספים. בני המשמרת השניה קבעו את חוק לימודם בשעות לפני הצהרים, ומשמרת שלישית עסקה בתורת הנגלה, ש"ס ופוסקים, מחצות היום ואילך.

קרוב למאתיים שנה עמד הבנין על תילו. המקום שקק חיים, גדולי עולם ואנשי שם חסו בצילו, והתעלו לפסגות רום המעלות בתורת הח"ן, ובעבודת ה' על פי כוונותיהם של האר"י הק' והרש"ש.

חתימת יד קדשו של רבינו הרש"ש זי"ע

בשנת תרפ"ז, לאחר רעידות האדמה, נצטוו לומדי הישיבה לפנות את המקום, שכן יסודות הבניין התרועעו, והבית מט ליפול. בצער רב נפרדו חכמי "בית-אל" מהבית המקודש שנהרס בפקודת האנגלים. לאחר תקופה קצרה מאד, נבנתה הישיבה מחדש ברוב פאר והדר על יסודותיו של המבנה ההרוס ובראש חודש אדר תרפ"ח חגגו את חנוכת הבית.

שבע שנות שובע

כאמור זכה רבי מנדל לרכוש את דירת המגורים ולהשתקע ב"בית מדרשו של שם", דירתו של רבינו הרש"ש זי"ע.

לצידו של בית-המדרש בו התפללו המקובלים, דר רבי מנדל בחדר צנוע וקטן, אשר רק קיר דק מאד הפריד בינו לבין בית-המדרש. בצידו השני של החדר היתה מקוה-הטהרה, אשר בו התקדשו ונטהרו המקובלים יודעי ח"ן, ונזדככו בדביקות הספירות העליונות.

עד אחרית ימיה עלי אדמות סיפרה מרת אסתר מירל לצאצאיה, על אותם שנים נפלאות ומתוקות, בהם זכתה להתעסק בעבודות השוטפות של ניהול הבית כשקול תפילתם העריבה של המקובלים נשמע ונתפשט בחלל הבית וחדר תוך תוכה. בגעגועים עזים היתה מתארת בפניהם את אופן תפילתם במתון, מילה במילה, כשכל תיבה ותיבה - "ברוך" "אתה" נמשכת ומתנגנת בפיהם.

באחרית ימיו של רבי מנדל, התבטא ואמר: **"דומני שהתקופה הזוהרת ביותר בחיי, היתה התקופה בה זכיתי לגור בדירת הרש"ש זי"ע. היו אלה שבע שנות שובע - ברוחניות".**

עוד העיד על עצמו ואמר: "בשנים אלו לא היו לי חלומות שווא ודברים בטלים. כל חלום טמן בקרבו ענינים נעלים ונשגבים, והיו חלומות שעל פיהם ידעתי להכריע בנושאים שעמדו לי על הפרק".

באחת הלילות נתוודע לר' מנדל בחלום, שיזכה להשתדך עם צאצאיהם של "אור שבעת הימים" הבעש"ט הק' ושל תלמידי תלמידיו: החוזה מלובלין, הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק, הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב, הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן ועוד, זכותם יגן עלינו. לימים כשהגיעו צאצאיו לפרקם, והציעו עבורם שידוכים הגונים, הכריע וקיבל את ההצעות שתאמו עם מה שנתוודע לו.

בהגיע בתו השביעית מרת שרה חיה תחי' לפרקה, הופיע אחד ממכריו ואמר לו: "ר' מנדל ברצוני להציע עבורך בחור יקר-ערך בעל יחוס חשוב ביותר - נין ונכד להרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א.

הר״ר יוסף ויזניצר זי״ל, עומד לימינו של כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א בעת הנענועים חוהמ״ס. (זכה להתפלל כל התפילות לימינם של אדמו״רי ויזניץ, לאחר שה״אמרי חיים״ זי״ע, אמר לו: הנך נכדו של הרה״ק מברדיטשוב זי״ע סניגורם של ישראל, על כן רצוני שתעמוד על ידי בעת התפילות.

הר״ר יוסף ויזניצר עם חותנו ר׳ מנדל

ר׳ מנדל ניגש לבתו ואמר לה: ״זה כשלושים שנה שנודע לי שבתי השביעית תזכה להינשא לצאצא של הרה״ק מברדיטשוב זי״ע, והנה זה עתה באו והציעו עבורך את אחד מצאצאיו״...

נפעמת ונרגשת ענתה שרה חיה לאביה: ״אבא, כל אשר תאמר יקר וקדוש מאד בעיני״. בשמחה רבה נגמר השידוך בכי טוב, עם החתן הרה״ח ר׳ גבריאל יוסף ויז׳ניצר ז״ל מגזע הבעש״ט הק׳, הרה״ק רבי נחמן מהורדענקא והרה״ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי״ע.

הוי זהיר בגחלתן

בין גיליונות כתב ידו של רבי מנדל, נמצא ביאור בגמרא על פי מה שראה בחלום הלילה, וכך הוא כותב:

״הקורא לחברו רשע יורד עימו לחייו״ (קידושין דף כח.) ופירש רש״י מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו. ובפירושו למסכת בבא-מציעא (דף עא.) הקשה היאך יתירו חכמים לישראל להינקם ולגמול רעה. ובתוספות (שם) הביאו תשובת הגאונים בשם רבי צדוק גאון: ״יורד עימו לחייו״ - רשאי לשרוף שליש תבואתו. ותמהו שם בתוספות מנין לו זה.

ונראה לפרש על פי מה שראיתי בחלום בהיותי דר בדירת הרש״ש זי״ע, ויש בקבלה שבזו הדירה למד אתו אליהו הנביא ז״ל, וראיתי שם כמה חלומות נפלאים אשר על פיהם ידעתי להתנהג כמה זמן אחר זה. ובאותו החלום ראיתי שישבו בית דין של כ״ג דיינים, והביאו איש אחד ודנו אותו על שזלזל בכבודו של הרה״ק מרוזין זי״ע, ועמד אחד מהיושבים והרשיעו ונידוהו, ויצא הפסק דין שירד האיש המזלזל לזה העולם, וגם את האיש המרשיע הוציאו משם והורידו גם אותו לזה העולם. ונתגלגל הדבר שזה האיש נהיה מחסידי צאצאיו של הרה״ק מרוזין זי״ע, והמרשיעו היה אצלו לחתן לוקח בתו, וסבל יחד עם חמיו הרבה תלאות. והחסיד הנ״ל דר בשכנותי והיה איש נכבד מאד, וכל רואיו ומכיריו תמהו על הצרות והתלאות הרבות שמצאוהו ברבות הימים, ועליו נסב החלום.

ולפי זה יש לפרש: "הקורא לחברו רשע יורד עמו" אחר כך לזה העולם "לחייו" ודי למבין.

שומר נפשות חסידיו

נס גלוי אירע לו לרבי מנדל באותם ימים. היה זה באחד מימי חול המועד סוכות, רבי מנדל ישב בסוכתו בחצר דירת הרש"ש, ולפתע קלטו אזניו קול רחש של נחש.

רבי מנדל תר אחר מקור הרחש, אך לא ראה מאומה. הוא חשב לתומו שכנראה טעה בדמיונו, והרוחות שנענעו את נוי הסוכה על גבי הדפנות, נדמו לו כקול זחילתו של נחש. עברה שעה מועטת, רבי מנדל נכנס לדירתו וחזר לאחר זמן קט לסוכה והנה לנגד עיניו משתלשל נחש מבין ענפי הסכך וראשו קצוץ...

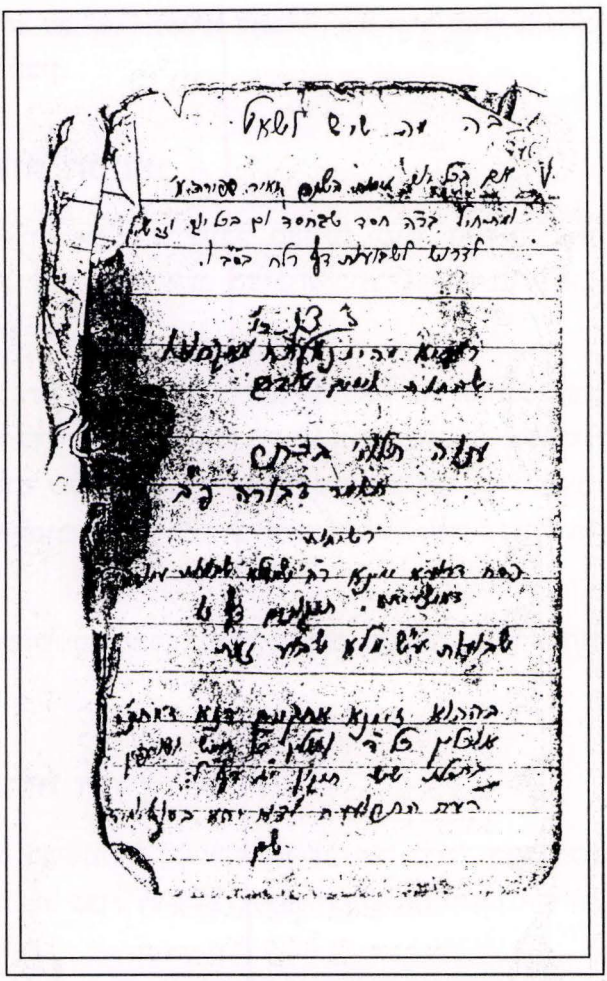
מן השמים שמרו על רבי מנדל הצדיק, היה זה נס גלוי! חתול פגע בנחש והרגו.

בשבילי תורת הח"ן

נפשו של רבי מנדל נקשרה בנפשם של גדולי המקובלים שהסתופפו ב"בית מדרשו של שם". הוא דבק בהם ובמשנתם וינק מארחות חייהם גינוני קדושה ופרישות.

רבי מנדל הגה בתורת הנסתר, והיה לאחד הבקיאים בכוונות סידור הרש"ש. בקיאותו העצומה בסידור הרש"ש נתגלתה כעבור שנים, כאשר האדמו"ר מביאלה הרה"ק ר' יחיאל יהושע רבינוביץ זצוק"ל קרא לפניו את אחד מחסידיו הנאמנים הר"ר שלום כהן ז"ל, ובקשו להשיג עבורו את סידור הרש"ש.

רבי שלום הלך ודרש אחר סידור הרש"ש, אך למגינת ליבו הסידור לא היה בנמצא בחנויות הספרים. לאחר יגיעה ועמל נודע לו כי בחנותו של מוכר הספרים הגה"ח רבי זעליג שטיגליץ ז"ל ניתן לקנות סידור כזה. בהגיעו

כתב ידו של ר׳ מנדל

לר׳ זעליג מצא שליח האדמו״ר את מבוקשו, אך נצטער צער רב בהוודע לו מפיו שדפי הסידור נקרעו ויצאו מן הכריכה והוא מסופק אם החזירם למקומם הנכון. כיון שזה היה סידור הרש״ש היחיד שהיה ברשותו של רבי זעליג, ובלי סימני סדר הדפים החליט רבי שלום להביאו לרבו כמות שהוא. כששמע האדמו״ר על הספק בסדר הדפים של הסידור, הורה להראותו לרבי מנדל גפנר.

רבי מנדל בדק את דפי הסידור, ואישר שהדפים מונחים על מקומם הנכון. בשמחה רבה חזר רבי שלום לאדמו״ר זצ״ל ותשובתו של רבי מנדל

מ"מ

סידור

תפלה

למו"ר הרב הקדוש שלום שרעבי זצוק"ל
דינק דובשא וחלבא מהני כתבי קודש של
מרנא רבן של ישראל מוהרח"ו זי"ע נאמן
בית קדשו של רבינו הקדוש האלקי האר"י
הח"י זיע"א וסדר לן סידור כוונות אמיתיות
לכל סדר התפלות לכל השנה, והמה
בכתיבות חבור גדול וגורא מאד ולע"ע יצא
חלק זה ע"י התעוררות חכמי ישיבת שער
השמים הנוסדה ללמוד חכמת האמת, ויהא
רעוא דכשם שזכינו להאי צוציתא דנהורא
כן נזכה לאור הגדול כולו.

כ"ד המוציא לאור סידור הקדוש הזה
ראובן נ"ר ברוך האאז זלל

פעה"ק ירושלם תובב"א

שנת תרע"א לפ"ק

אדרעססע להמו"ל RUDOLF HAAS
JERUSALEM (Palästina)

דפוס הגדול לעווי ושותפיו הי"ו

סידור הרש"ש עם חותמו של רבינו הרש"ש

בפיו. נענה הרה"ק זי"ע ואמר במאור פנים: **"אם רבי מנדל גפנר בדק את הסידור ואישר, הסידור אכן מאושר"...**

עם נקיי הדעת שבירושלים

רבי מנדל קיים בנפשו את דברי הרמב"ם (הלכות דעות פ"ו ה"ב): **"מצות עשה להידבק בחכמים ובתלמידיהם, כדי ללמוד ממעשיהם. לפיכך צריך אדם להתחבר להם בכל מיני חיבור, שנאמר: "ולדבקה בו".** הוא התחבר עם החכמים ותלמידיהם, הצדיקים והפרושים, שחיו בזמנו בירושלים, ועקב אחר דרכיהם הנסתרות.

❋

הסתופפותו של רבי מנדל בצילם של קדושי עליון, עשתה עליו רושם עז, וכפי שכתב הרמב"ם (שם ה"א): **"דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם".**

רבי מנדל בחן בעינו החדה את התנהגותם ומעשיהם של חכמי "בית-אל", ונכספה וגם כלתה נפשו להבין ולהשכיל את דרכיהם הנשגבות, ולעלות גם הוא במסילה העולה בית א-ל.

עקב רבי מנדל אחר אחד היושבים, שישב שעות ארוכות על הקאנאפע [-ספה], כשהוא מביט לתוך הספר "עץ-חיים" מבלי להניד עפעף עין וללא הניע אבר מאיבריו. התנהגותו המוזרה עוררה את סקרנותו של רבי מנדל שביקש לעמוד על טיבו של אותו חכם, ולפתור את פשר התעלומה. רבי מנדל הבחין שגם בשעה שמתקרבים למקומו, ומסתירים ממנו את האור הבוקע מן החלון, הוא אינו נע כאילו היה קפוא במקומו... השתוקקותו וצמאונו של רבי מנדל גברו שבעתיים, להכיר את גדלותו וקדושתו של היהודי הנפלא. באחד הימים, עת ישב מנדל בבית-המדרש ולמד, הבחין שאותו חכם יצא לשעה קלה, ודפי ספרו נשארו פתוחים. בחרדת קודש ניגש רבי מנדל להציץ במה עוסק היהודי בשעות אלו. להפתעתו הרבה גילה

שמתחת לספר "עץ-חיים" מונח ספר קטן ובו סודות נוראים ונשגבים על כוונות עליית-נשמה, ושאלת-חלום...או אז הבין רבי מנדל את גדולתו של אותו צדיק, וכי לא לחינם אינו זז ממקומו שעות ארוכות, שכן משוטט ומרחף הוא בעולמות העליונים ומתדבק עם קונו בקדושה ובטהרה.

מתוך ערגה וצמאון עז, סיפר רבי מנדל על הקשר העמוק שהיה לו עם הגה"צ רבי בן-ציון הרש מיכל'ס זצוק"ל [בנו יחידו של הגה"צ רבי צבי הערש מיכל שפירא זצוק"ל] אשר גם הוא היה מיושבי "בית מדרשו של שם", וכך תיאר את דמותו: יהודי המוצב ארצה וראשו מגיע השמיימה. בהיותו מנותק מכל הוויות העולם הזה, לא הכיר בצורת מטבע. בכל ראש-חודש עת קיבל לידיו את דמי הישיבה, היה מבקש ממני שאסדר לו את המעות.

"אני חייב חמש פרוטות לבעל המכולת" - אמר רבי בן-ציון.

נטלתי איפוא חמש פרוטות מן המשכורת, עטפתים בנייר ומסרתיו לידיו של רבי בן-ציון.

"עשר פרוטות חוב בחנות העופות" - עטפתי עשר פרוטות בנייר ונתתי לרבי בן-ציון.

כך נהגתי במשך תקופה ארוכה מידי ראש-חדש והלקח היה עצום.

הצדיק הנסתר

דמות מופלאה נוספת שנתגלתה לרבי מנדל ב"בית מדרשו של שם", היתה דמותו של אחד משואבי המים שבעיר.

יום יום, בשרב ובחורף, היה נושא את דליי המים הכבדים בסמטאותיה המפותלות והצרות של ירושלים על מנת להרוויח את הפרוטות הזעומות ולהשביע את נפשו.

תופעה אחת הקשתה מאד על הלקוחות, הוא היה אילם, מעודו לא פתח את פיו, את עסקיו ניהל בעזרת אצבעותיו בהם סימן את מחיר המים, פרוטה או חצי פרוטה.

לילה אחד בשעה מאוחרת, עבר רבי מנדל עם אחד מחבריו סמוך לביתו של שואב-המים. לתדהמתם לא היה גבול, שכן מבעד לחלון נשמע בבירור קולו של שואב המים כשהוא לומד את הזוהר הקדוש בניגון נפלא ומתוק...

למחרת, כשנפגשו עם שואב-המים, פלט החבר מפיו: "שמענו אותך לומד את הזוהר"...

מאז נעלמו עקבותיו של הצדיק הנסתר, שוב לא ראו בין-החומות את שואב -המים...

טוב לצדיק טוב לשכנו

סמוך ונראה ל"בית מדרשו של שם", איווה למושב לו האדמו"ר מלעלוב הרה"ק רבי שמעון בידרמן זי"ע. גם בית מדרשו היה בקרבת מקום על יד בית הכנסת "ר' ניסן בק".

עד אחרית ימיו סיפר רבי מנדל בחרדת כבוד על איש האלוקים שזכה לדור בקרבתו, על גודל ענוותנותו ועבודת הקודש שלו שפילחה לבבות. אהבתו ויראתו את השם ניכרו על פניו הקדושות שהיו מאירים כספירים, מלאים זיו ומפיקים נוגה.

ברגשי קודש סיפר רבי מנדל; שכאשר שהה הרה"ק בבית חולים בפאריס, לצורך טיפול רפואי ממושך, לא מת אפילו אדם אחד בכל אותה תקופה שנמשכה 52 יום, בכל מרחב בית החולים הגדול. ויהי לנס ולפלא ולשיחה בפי הבריות. גם לאלו שאינם בני ברית...

❋

איש חסיד היה בירושלים ושמו ר' פנחס פלדמן ז"ל, משרידי זקני חסידי ויז'ניץ שהסתופף בצילם של הרה"ק בעל ה"צמח צדיק" ודורותיו אחריו זי"ע.

בצוואתו שכתב בשנתו הצ"ו, כשלשה חדשים לפני פטירתו כותב בזה הלשון: הספרים שלי יתחלקו לאנשים דלמטה עפ"י הגורל, לרב משה ניימאן, ולר' נחום ערליך, לר' זונדל האגער, ולר' מענדיל חתן ר' פסח בעקיר.

הרה״ק רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זי״ע

קרא לשמ״ש ויזרח אור

כאמור, זכה רבי מנדל לדור בדירת הרש״ש במשך שבע שנים, באותה תקופה נולדו לו בנים ובנות - בנו בכורו הר״ר יעקב שלום הי״ו, ולהבחל״ח בנו הר״ר דוד ז״ל, ובנותיו מרת מנצ׳ה ברכה, ומלכה ציפה תחי׳.

ר׳ מנדל בדירת הרש״ש עם בניו הר״ר יעקב שלום הי״ו, והר״ר דוד ז״ל, בילדותם

בלילה שלפני עריכת הברית של הבן הבכור, ערך רבי מנדל וואך-נאכט כנהוג בירושלים מקדמת דנא. לא השיגה ידו של רבי מנדל לערוך את השלחן כי אם במעט יי״ש לשתיית לחיים וכמה כעכים, אך השמחה היתה רבה.

האחים יעקב שלום הי״ו ודוד ז״ל

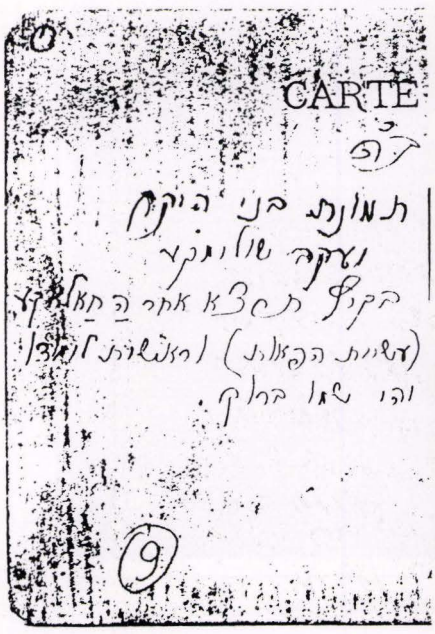
חבורת משמחים שוררו ניגון ועוד ניגון, זמר ועוד זמר, והר״ר מתתיהו דייטש ז״ל, יצא באישון ליל בשליחותו של ר׳ מנדל לתור אחר טעימה

לחוגגים. סמוך לשער יפו מצא את שאיותה נפשו, מעט יי"ש, קנאם במחיר מלא והביאם לשלחן הוואך-נאכט, והשמחה עלתה עד שמי רום.

לימים, סיפר החסיד הר"ר דב ולצר ז"ל, ששמע מרבי מנדל שכאשר התכונן לעריכת הברית של בנו בכורו, לא היו לו הפרוטות הזעומות עבור הוצאות סעודת המצוה, ובקושי הצליח להשיג קצת לחם ותבלין אחד.

והוסיף: אבל בעיני בשר ראיתי, עם כל תינוק נוסף שנולד לנו בחסדי ה' בא עימו שפע רב מן השמים (-גם טרם העניקה ביטוח לאומי את המענק לידה...).

באותה תקופה הגיע לביקור בארץ ישראל אחד מגדולי העשירים מסטאנוויץ - עיירת מולדתו של ר' מנדל. בהגיעו לירושלים תר אחר מעונו

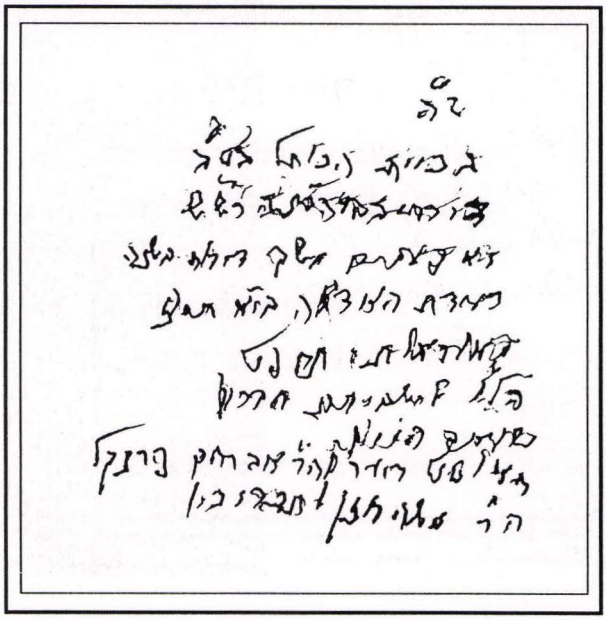
של ר׳ מנדל, למסור לו פריסת שלום מאביו ר׳ שמואל, כשנכנס לביתו הדל, השתומם ונאלם דום מגודל העניות והדחקות ששרר בבית.

ר׳ מנדל הרגיש במבוכתו ופתח ואמר בחכמה: הננו חיים כאן בעשירות מופלגת... ברוך השם לא חסר לנו דבר, כולנו ב״ה שבעים, ויש לנו מקום ללון, ולא אמר אחד מעולם צר לי המקום...

כשחזר הגביר לסטאנוויץ נכנס לר׳ שמואל ואמר לו: **מה הנך חושב שאני הנני הגביר, לא כן הוא, בנך ר׳ מנדל הוא גביר אדיר ומופלג בעשירות יותר ממני...**

❋

כעבור למעלה מארבעים שנה, בשנת תש״ל, חיבר רבי יעקב שלום שליט״א, חיבור מקיף רב הכמות והאיכות ספר ״אור השמש״ ובו תולדות חייהם ופעולותיהם הנשגבות של רבינו הרש״ש זיע״א, וחכמי ״בית מדרשו של שם״, מאה ועשרים חסידים מורמים מעם אשר שאבו ממעיין קדשו בבית א-ל, במשך שנות דור.

כת״י של ר׳ מנדל בשנותיו האחרונים, מה שכתב לנכדו לאחר שסיפר בארוכה קורות השתלשלות התקופה.

ס פ ר

אור השמש

תולדות חייו ופעולותיו של איש האלקים נורא מאד

אשר שמו יצא לתהילה מקצה תבל עד קצהו

רב שר שלום שרעבי זלה"ה

זרעו וזרע זרעו, תלמידיו ותלמידי תלמידיו

אשר בש"ם יקראו, מאה ועשרים חסידים,

קדושים וטהורים אשר שאבו מים טהורים ממעין

קדשו, הוא "בית אל".

חלק ראשון

אשר לקטתי ואספתי בעזרת השם

הצעיר **יעקב שלום גפנר**

נעיכ"ק ירושלים תובב"ה

שנת התש"ל לפ"ק

בהוצאת מפעל „חלקת מחוקק"

פרק י

מאורעות תרפ"ט

בפרוע פרעות

שנת תרפ"ט נרשמה באותיות של דם על דפי ימי ההיסטוריה היהודית. הערביים שהתגוררו באותה עת בארץ-הקודש עשו ככל העולה על רוחם, כשהם פורעים ורוצחים ביהודים שנואי נפשם. הנציבות האנגלית בארץ הוסיפה לגיטימציה משלה למעשיהם - הנציב העליון, סיר ג'ון צ'נסלור, נטה לחזק את הנציגות הערבית בארץ ישראל, וחסם בכל דרך שהיא את התפתחותו של היישוב היהודי.

מחאותיהם הנמרצות של היהודים נתקלו במבוי סתום. הממשלה הבריטית התייחסה למצב הבטחוני באדישות ולפעמים בעזרה סמויה, והערביים חגגו בחוצות הארץ כשהם מפריחים סיסמאות: "**דולה מענא - הממשלה איתנו!**" במיוחד, היו מפגינים נוכחותם הצעקנית בימי אידיהם, כאשר המונים מהם צעדו בראש כל חוצות, מנופפים בחרבות ובסכינים, משתוללים וצועקים בגרון ניחר מצמאון לדם: "**איטבח אל יאהוד!**" - - -

ירושלים עיר הקודש היתה נתונה בעוצר כבד. מידי יום ביומו, בשעה שש בערב, ננעלו שערי החומות - אין יוצא ואין בא. מחוץ שיכלה החרב, ומחדרים - שם הסתגרו היהודים הנפחדים - אימה. אדם שהעז לצאת אל הרחוב - אחת דתו; הוא לא שב עוד.

מספרים על קבוצה של צעירים יהודיים שנהגה לפקוד את קבר רחל, ובאחת הפעמים איחרו לשוב. השעה שש כבר חלפה, ובהתקרבם אל החומה

התנפלה עליהם כנופייה של בדואים, שנטלו מהם כל אשר להם, אף את בגדיהם לבשרם. כל עוד נפשם בם הגיעו הצעירים היהודים אל החומה והידפקו על השערים הנעולים, עד שריחם עליהם השומר ופתח את השער. היה צורך לדאוג עבורם לבגדים, למען יוכלו להיכנס לירושלים...

ברם, בדרך-כלל לא הסתפקו הערביים בשוד בלבד, אלא היו רוצחים לשם רציחה, רח"ל, לפיכך שממו רחובות ירושלים לעת ערב. רק אחד היה, שהעוצר לא הרתיעו ולא עצר את צעדיו - "המכוון" - שליח-הציבור בבית-הכנסת "הרש"ש". הוא התגורר בבית הראשון הסמוך לבתי הערביים, ובכל לילה, בהגיע זמן "תיקון-חצות" - היה הוא היהודי היחיד שהגיע לבית-הכנסת "הרש"ש", לשפוך שיח ולקונן על גלות השכינה.

השליחות שנכשלה

בקיץ של אותה שנה, נערך הפוגרום האכזרי בישיבת "חברון" אשר בחברון. ר' מנדל זצ"ל היה מספר, כי חודשים ספורים לפני שנערך הפוגרום, ניגש אדם בלתי מוכר ליהודי ירושלמי, אשר למד בישיבת "חיי עולם", ואמר לו: "הרי למדת בעבר בחברון; ובכן, אבקשך בכל לשון, שתסע לישיבה ותאמר לראש הישיבה, **כי הגיעה השעה לעזוב את חברון!**"

היהודי השתומם למשמע אוזניו, אך הבין כי אין אלו דברים של מה בכך. על אף טורח הדרך בימים ההם ופחד הסכנות האורבות - קם ויצא לדרכו. בהגיעו לשם, אמרו לו - כי ראש-הישיבה איננו.

חזר האיש לירושלים, ובחלוף ימים אחדים - שוב פגש ביהודי ההוא, אשר שאלו: "ביצעת את השליחות?" אחר ששמע את תשובתו, האיץ בו היהודי ואמר לו: **"סע בשנית, כי פיקוח-נפשות תלוי בך!"**

קם תלמיד-הישיבה לשעבר, ונסע שוב בדרך הקשה, חברונה. אבל גם הפעם לא הצליח לפגוש את ראש-הישיבה, על אף מאמציו המרובים לאתרו. שב לירושלים - והיהודי הטמיר מבקשו שוב, כשהוא מוסיף: **"אם לא תמצאנו בפעם השלישית - הינך נקי מן השליחות שהטלתי עליך!"**

הלה נסע בשלישית - אך למרבה הצער, לא עלתה בידו.

עבד כי ימלוך

חוצפתם של הערביים הגיעה לשיאים. באותה שנה, זכה ר' מנדל להתלוות אל כ"ק האדמו"ר בעל "אמרי אמת" מגור זי"ע, בנוסעו להשתטח על קברי אבות בחברון. הרבי מגור עלה על המדרגות שבמבנה הממוקם מעל מערת המכפלה, ובהגיעו למדרגה השביעית - דחף אותו ערבי בבוז. "התחושה באותם רגעים היתה קשה מנשוא. בן בא להשתטח בקברי אבות - ואין מניחים לו! שם, במקום הקדוש, בועט עבד גס ונבזה, בלהבדיל אלף אלפי הבדלות - הרבי מגור!" התבטא ר' מנדל בכאב.

מערת המכפלה

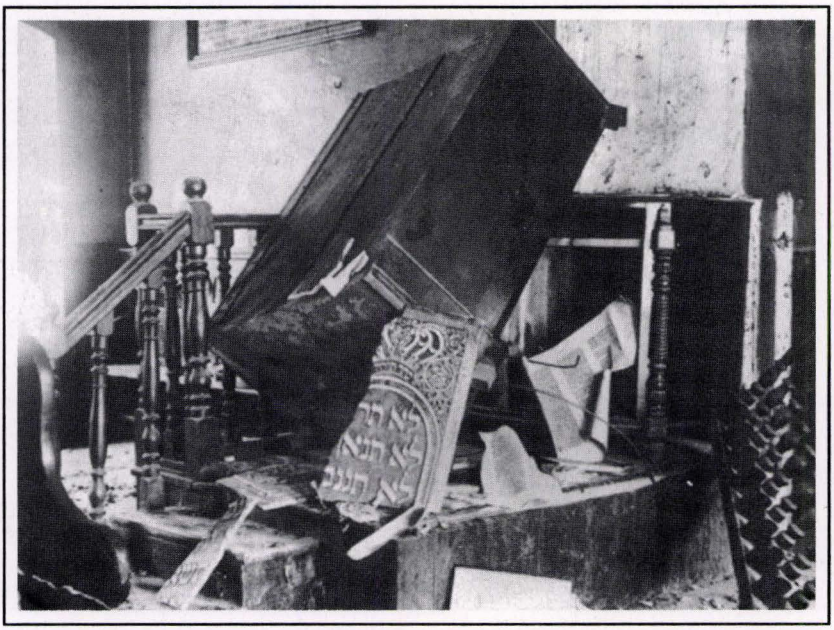
ליהודים לא היה העוז להגיב על כך, מפחד שמא יפרוץ פוגרום. האימה היתה רבה, אולם בנים המשיכו לנסוע ולשפוך צקון שיחם על קברי אבותיהם.

בכי בכותל

בליל תשעה באב של אותה שנה, ימים אחדים לפני הפוגרום, השתאו באי הכותל המערבי לנוכח מחזה נורא-הוד: **אבני הכותל המערבי הגירו מים, כמו הזילו דמעות** - - -

יודעי ח"ן אמרו, כי השכינה בוכה על צער הגלות. לאחר מספר ימים, בהגיע הידיעות המזעזעות על הטבח בחברון - הבינו הכל את בכיו של הכותל.

יום לפני הפוגרום, התפרעו הערביים בחוצות ירושלים. למעלה מאלף ערבים התפזרו ברחבי העיר, ותקפו כל יהודי שנזדמן בדרכם. למעלה ממאה איש נרצחו באכזריות רבה, ולמעלה משלוש-מאות נפצעו בירושלים

הרס וחורבן בביהכ"נ תורת חיים בעיר העתיקה בירושלים, לאחר התפרעויות הערביים בתרפ"ט

ובגלילותיה. למחרת - אירע הפוגרום האכזרי בחברון, שבו נטבחו כשישים יהודים - אנשים, נשים וטף - ה' יקום דמם.

פנה הודה

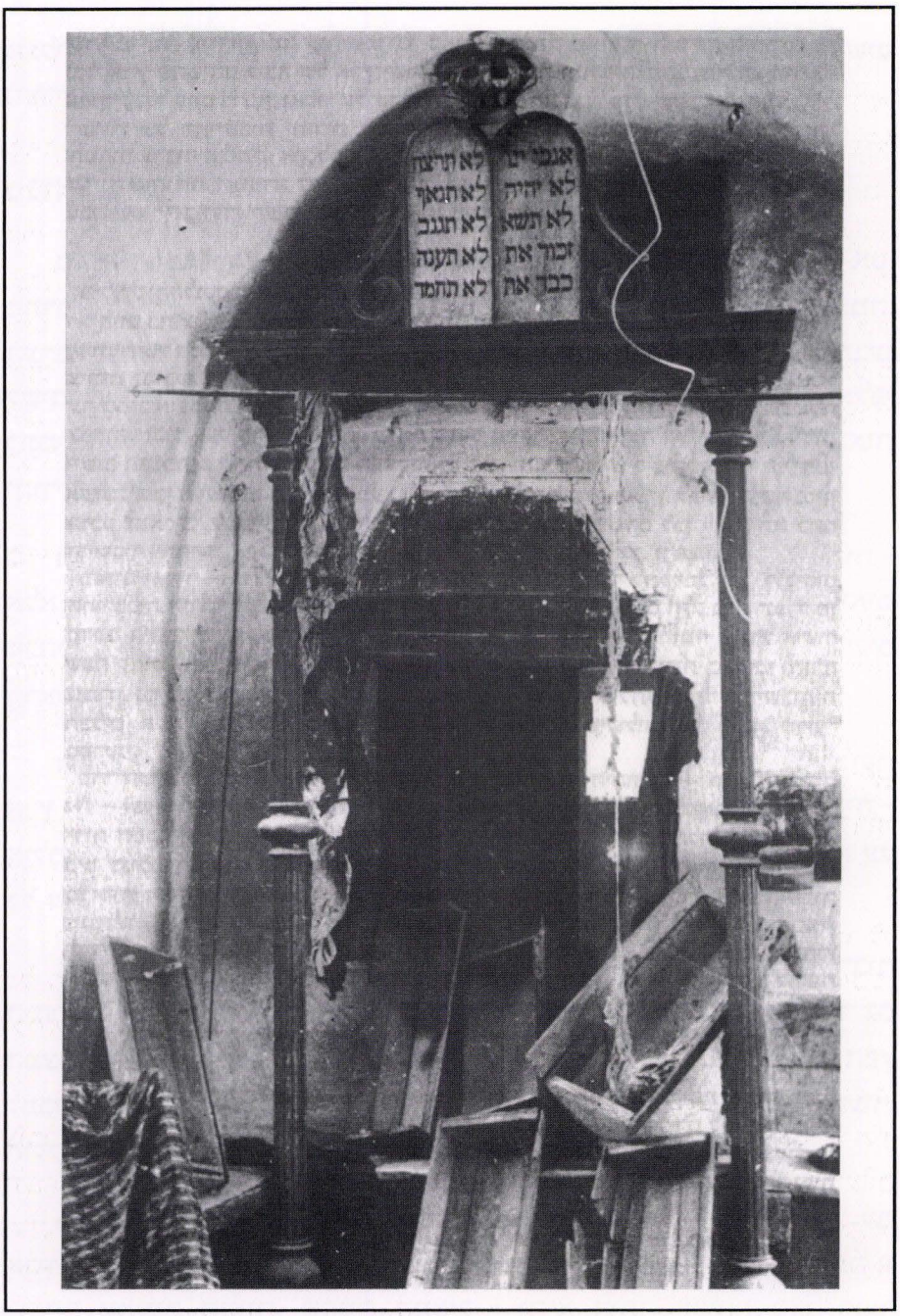
בשנים הבאות החל היישוב היהודי בארץ הקודש מתפתח אט-אט. מתרפ"ט ועד תרצ"ג, כמעט הכפילה האוכלוסייה היהודית בארץ את עצמה. הערביים ראו זאת, כמובן, בעין רעה, ומנהיגיהם בירושלים התכנסו ותבעו לשים קץ לעליה היהודית. שוב פרצו במעשי שוד ואלימות, השמידו אלפי דונמים של אדמה חקלאית בבעלות יהודית, הציתו בתים, ורצחו מאות יהודים חפים מפשע.

הממשלה הבריטית - לא זו בלבד שלא נקפה אצבע לדיכוי המהומות - אלא שעוד חככה ידיה בהנאה. רק לאחר שהמהומות הגיעו לשיאים מבהילים, כאשר יהודים נרצחו למאות, נהרגו ונפצעו ממארב בכבישים הראשיים - החל הצבא הבריטי להלום בכנופיות הערבים.

הממשלה הבריטית מינתה וועדה ממלכתית, אשר המליצה על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות נפרדות, כשביניהם רצועה עם שליטה בריטית - אולם, הערבים לא חפצו לשמוע על שום פשרה באשר לשלטונם המלא על כל הארץ.

בינתיים גברו המהומות, בפרט בתחומי ירושלים שבין החומות. רבים היהודים שנפלו שם חלל על מזבח יהדותם. בעקבות המצב הקשה, ירד גם המצב הכלכלי לשפל, מה-גם שהערבים החרימו כל מוצר שיהודי חפץ למכור, והגבילו בכך את הסחר. המזון המועט שהצליח להגיע לתחומי העיר, חולק במידה ובמשורה - מצבם של היהודים היה בכי רע.

בתרצ"ז - החליט ר' מנדל להעתיק מושבו מן העיר העתיקה, יחד עם אביו ר' שמואל, ולעבור לגור ב"מאה שערים" אשר מחוץ לחומות. היתה זו בריחה מאימת המוות, מחמת המציק - והיא היתה אפופת כאב וצער אין-קץ. הן שם, בעיר העתיקה והמקודשת, אשר סמטאותיה מלאו ביהודים

הרס וחורבן בביהכ״ס אברהם אבינו בחברון לאחר הפוגרום

של מעלה - מסולאים ומסולתים; העיר הסמוכה ונראית אל מקום המקדש - שם עשה ר' מנדל את מיטב שנותיו, כשהוא מתקשר אל צדיקים וקדושי עליון וצועד במסילתם. שם זכה לדור בדירתו של הרש"ש הקדוש, התפלל ב"קרלינער שול" אשר בו התלהטו יראים ושלמים בתפילה יוקדת, ביניהם: הרה"ח ר' מאטיל סופר, ר' הירש קריניקער, ר' יהושע העשיל הלטובסקי - זצ"ל, ועוד רבים; שם התדבק בצדיקי עולם: בהרה"ק ר' שלומ'קע מזוויעהל זי"ע ובהרה"ק מלעלוב זי"ע; שם ספג קדושה וטוהר שהרעיפו שמיה של ירושלים, שהדיפו אבניה העתיקות בניחוח רווי הוד - וממנה, מן העיר העתיקה והמקודשת הזו - נאלץ עתה ר' מנדל לברוח... ר' מנדל ואביו ארזו חפציהם ונטשו בלב כבד את הבית הקטן והמקודש, אל מחוץ לחומות.

ב"מאה שערים"

שכונת "מאה שערים" נוסדה בתרל"ח, על אדמה סלעית ומלאת מהמורות, שורצת נחשים ועקרבים שהתחפרו בה במשך השנים. על אדמה זו קמה והתנוססה השכונה הנודעת לתפארת עד ימינו אנו.

עינו של אחד הערבים היתה צרה בתושבי השכונה החדשה, והוא התנכל אליהם. הלכו היהודים אצל הפחה, והעניקו לו מתנה לכבוד יום-הולדתו: קופסת טבק מהודרת, מלאה בזהובים ובנפוליונים.

הפחה עלז במתנה, ושאל את היהודים מה יבקשו תמורתה. סיפרו לו על מעלליו של הערבי. למחרת היום היה הערבי תלוי על-יד שער שכם, וליהודים היתה הרווחה - - -

אמנם, "מאה שערים" נבנתה כשכונה מוקפת ומוגנת, אך גם בה היה צורך להתגונן מפני צלפים ישמעאלים שירו על היהודים. לעיתים, היו הערבים אף פורצים בחמת זעם אל השכונות שמחוץ לחומות, כאשר היישוב היהודי מתקשה לעמוד על נפשו. רק לעיתים הצליחו לעשות זאת - אירע פעם, שקבוצת ערבים מוסתים שבה מאחת ההפגנות שלהם, והתקדמו לעבר בתי היהודים שמחוץ לחומה. עמדו שם שני צעירים חרדיים, ובידם נשק. הללו הניחו לערבים להתקרב, ואז פתחו עליהם ביריות, שהתלוו לקריאות:

רחובה הראשי של שכונת מאה שערים

"אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא" - כך ירו מטח אחר מטח, והניסו את הערבים המופתעים, הלוקקים פצעיהם וסוחבים פגריהם...

במשא השכונה

ר' מנדל רכש את דירתו ברח' עין-יעקב בדמי-מפתח, ונכנס להתגורר בה עם בני משפחתו. זכתה "מאה שערים" לשכן בקרבה יהודי כר' מנדל, זכתה

פרין משובב נתיבות לשבת: הרחיב מקום אהלך

לזרע יצחק בארץ ההיא ויעש בשנה

ספר

התקנות

למאה שערים ה"ו

בנבנה מחדש בעיר הקודש ירושלם ה"ו באחת מחורבותיה, לפאת צפונית מערבית הר בית קדשנו, מהלך ערך י"ב רגעים.

נוסדה בעזר השוכן בציון והבונה ירושלם

לפרט ברוך אתה בעיר

וְהָיָה שָׁם וְכָל הַשְּׁדֵמוֹת עַד נַחַל קִדְרוֹן עַד פִּנַּת שַׁעַר הַסּוּסִים מִזְרָחָה קֹדֶשׁ לַה' לֹא יִנָּתֵשׁ וְלֹא יֵהָרֵס עוֹד לְעוֹלָם: (ירמיה ל"א, ל"ט)

נדפס

פעה"ק ירושלם תובב"א

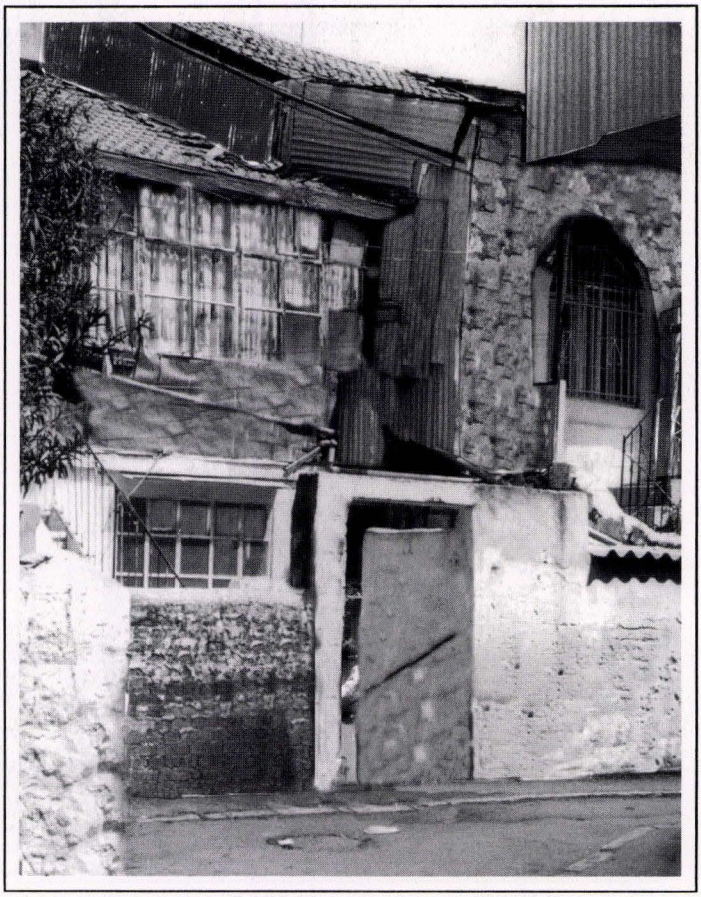
שנה תרמ"ט לפ"ק

נדפס זכרון שלמה לכבוד הקם על ידי הנאמנים מר הריל לעווי ז"ל

שער ספר התקנות לשכונת מאה שערים לאחר היווסדה

הדירה הקטנטנה, בת החדר ומחצה, זכו הקירות העבים והחלונות הקמורים - מעתה החלו לספוג בקרבם את ניחוחו הקסום של ר׳ מנדל, וחיים של מעש ועבודה החלו מפכים וזורמים בבית הקט.

זה הבית, שארח בקרבו יהודים רבים לאין-ספור, בהיותו תל תלפיות לכל מר נפש, לכל דכפין. הבית הקט שבו גדלו ועיצבו את דמותם שבעה עשר ילדים, בלא עין הרע, בשמחה, בטוב-לבב - ומעולם לא אמר מי מהם, כי צר לו המקום. זה הבית שבו זעזע ר׳ מנדל עולמות בתפילתו היוקדת והמשתפכת, והמס מנעולים בדמעותיו; הבית שהיווה אכסניה למעשי חסד כה רבים, נגלים ונסתרים.

רח׳ עין יעקב 85, שער הכניסה לחצרו של ר׳ מנדל

זה הבית, שקול התורה לא פסק בו, ובין כתליו עלה ונתעלה ר' מנדל לפסגת המעלות בגאונותו המדהימה, וביגיעתו ללא הרף בהתמדת התורה בקדושה ובטהרה.

"מאה שערים" התהדרה מעתה ביהלום מאיר, אשר הקרין מהודו על כל סביבותיו. הוא שדאג את דאגתה, ועשה רבות ונצורות לתועלת תושביה. ר' מנדל נמנה על חברי הועד, שהיו מתאספים מפעם לפעם כדי לבדוק את הצריך תיקון, ולחקור היכן יש לסייע. הוא הפך להיות אחד מדמויות ההוד ב"שטיבלאך" של השכונה, בתפילותיו, באמרותיו ובמאור-פניו.

הר"ר צבי אריה גפנר ובניו על פתח הבית. בקצה החצר משמאל נראה "בור המים".

הרה״ק רבי אברהם יצחק קאהן האדמו״ר מתולדות אהרן זצ״ל

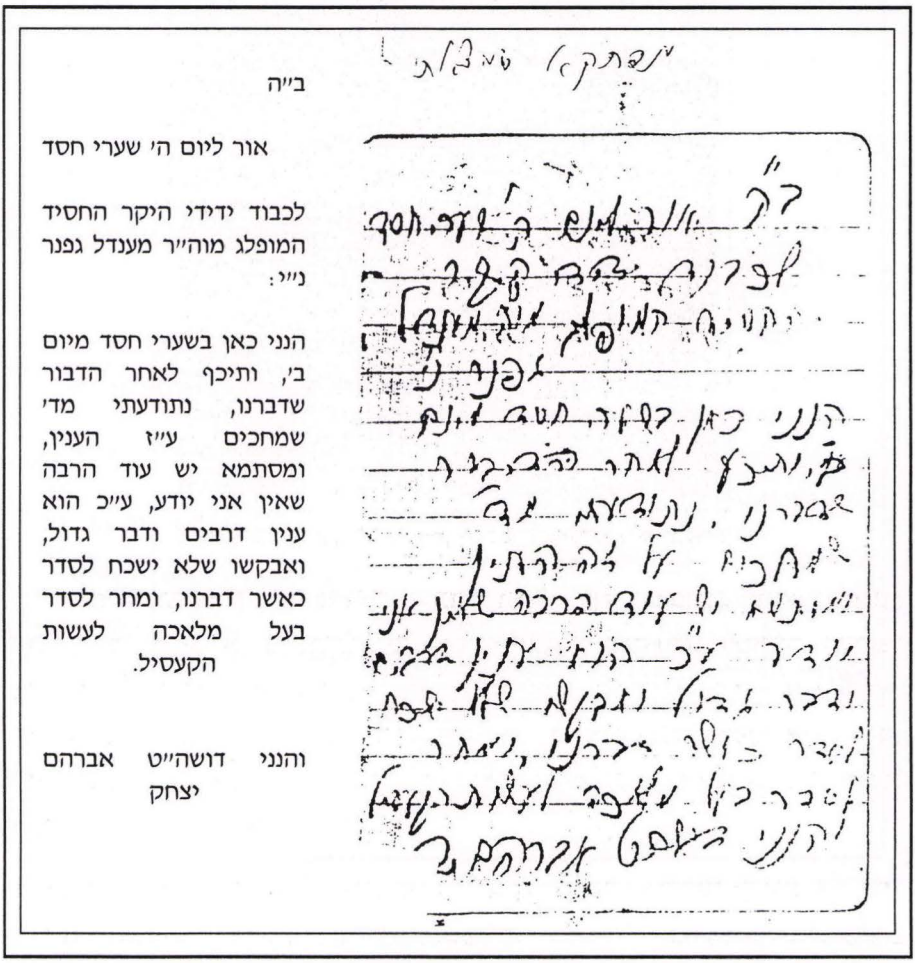
רבים ומגוונים היו התחומים, שבהם נשא בעול השכונה, שלא על מנת לקבל פרס: לדוגמא, מציינים את מסירות-נפשו העצומה לטהרת ישראל ומאמציו לשם כך. יחד עם כ״ק האדמו״ר בעל ״תולדות אהרן״ זי״ע הלך, ובצוותא ניקו את אוצרות המקווה במטליות, ובצאתם משם נטפו אגלי זעה, נשמו בכבדות מן המאמץ הגופני, והיו שוהים על עומדם זמן מה, באפיסת כוחות, עד שרוחם שבה אליהם...

כן מספרים, כי באחת השנים פקדה שרשרת של טרגדיות קשות את בתי השכונה. כשקיעת השמש בצהרים נקטפו בפתאומיות אבות ואמהות, בתים

נהרסו, השכול והיתמות זעקו מכל עבר.

מה עשה ר' מנדל? קם והלך עם הרב דוד אייכלר, ובדקו את המזוזות הקבועות בכל שערי השכונה. לתדהמתם וכאבם - נמצאו כולן פסולות! עוד באותו היום רכשו מזוזות כשרות בתכלית ההידור, קבעום בשערים - והמגפה נעצרה.

ר' מנדל נחקק לדורות בין דפי ימיה של "מאה שערים", באותיות של זהב מאירות. הוא שפתח בה שערים והאיר לבבות, ודמותו הקורנת כמו מהלכת עדיין בין הסימטאות, מאצילה מהודה על אבניה ועל בניה.

ב"ה

אור ליום ה' שערי חסד

לכבוד ידידי היקר החסיד המופלג מוה"ר מענדל גפנר נ"י:

הנני כאן בשערי חסד מיום ב', ותיכף לאחר הדבור שדברנו, נתודעתי מדי שמחכים ע"ז הענין, ומסתמא יש עוד הרבה שאין אני יודע, ע"כ הוא ענין דרבים ודבר גדול, ואבקשו שלא ישכח לסדר כאשר דברנו, ומחר לסדר בעל מלאכה לעשות הקעסיל.

והנני דושה"ט אברהם יצחק

מכתב מכ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע בנוגע לתיקון מקוואות

כ"ה פעה"ק ירושלם תובב"א כ"א תמוז תש"ח

באסיפה שהתקיימה היום בביתו של הרה"ג אפרים זלמן האלפרין שליט"א

הוחלט כדלהלן:

1) מצב המקוואות בעיר הקודש אפילו בשנים כתיקונם דורש התעניות מרובה מצד האברכים בני התורה, ובפרט בתקופת המצור על ירושלים, אשר שאלת המים והדלק נהפכו לשאלות קשות, אשר בלי עזרה מכשיה מצד הקהל אין לפותרם.

2) הוחלט על כן לקבוע לכל אחת השכונות: גאולה, בית ישראל, מאה שערים, שערי חסד וכנסת ועדות של ...איש שעליהם להתעניין בתפידות בכל מה שנוגע למקואות אשר בשכונותיהם הן בשאלות אספקה של מים ודלק, הן בכל דבר אשר יש צורך בו להנהלת המקוה כסדרה וכתיקונה.

3) בהחיסתו מאשר כל אחד מהנוכחים את הסכמתו להחלטות אלו ואת רצונו לעמוד בלי נדר לפקודת ועדות הנ"ל אשר בסמיכתו בכל מה שידרשו ממנו לבא לעזרתם בכדי להבטיח את הנהלת המקואות כסדרן.

4) לפקוח עליון על ענייני מקוה בכל העיר נבחר ועד של 3. אנשים דהיינו:

הר"ר... [illegible] .....

הר"ר... [illegible] .....

הר"ר... [illegible] .....

גנזי שמואל
ע"ש הרה"ח
פתחיה באלוטוצקי ז"ל

אשר עליהם להשגיח על המשך פעולות הועדות הנ"ל ואשר אליהם יהי' אפשר לפנות בכל ענייני תלונות וכו', נגד ניהול המקואות בעיר, ואשר ברשותם לדבר בשם כל ההתומים מטה בעניינים הנ"ל.

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

פרק יא

אשרי העיניים

בשנת תרצ"ד פנו ר' מנדל ואחיו ר' חיים אל הרב משה בלוי ז"ל, שהיה מגדולי וטובי עסקני אגודת ישראל, בבקשה לפעול לקבלת אשרות כניסה להוריהם, הרה"צ ר' שמואל זצ"ל ורעיתו מרת דינה ע"ה, יחד עם צאצאיהם הבנים ר' שלום ז"ל, ולהבחל"ח הר"ר דוד שליט"א.

מאמציהם עשו פרי, ובאותה שנה עלו ההורים אל ארץ-הקודש. טרם עלו, שלח ר' שמואל להודיע לבנו, ר' מנדל, כי יכין בעבורו דירה - אך ורק בשכנותו של יהודי ירא-שמים. ר' מנדל שמח מאוד לקראת בואו של אביו, ומצא לו דירה בשכנות לאחד מגדולי ירושלים וגאוניה.

בהגיע ר' שמואל אל העיר, נטלו ר' מנדל אל ביתו החדש, כשהוא מבשר לו על שכנו הגדול והגאון. אולם לתדהמתו, הגיע האב למחרת היום לביתו, חרד ומבוהל, נסער ונרגש: "מה עשית ליי?" קרא בצער, "הזה נקרא שכן טוב?"

פניו של ר' מנדל נפלו, הוא התקשה להבין על מה נזעק אביו הצדיק. אולם ר' שמואל הבהיר לו: "היום, בשובי מתפילת שחרית לא יכולתי להיכנס הביתה... השכנה עמדה בחצר ותלתה כביסה - כשראשה אינה מכוסה כראוי, ומקצת משערותיה נראות".

שמע ר' מנדל וניסה להבהיר לאביו, כי בחוג שעליו נמנה אותו גדול נחשב הדבר לכשר וצנוע - אולם לא נחה דעתו של ר' שמואל, עד שהעתיק את דירתו בסמוך ליהודים יראים ושלמים, אשר מלבושם הולם את שאיפת ליבו הטהור, כמסורת בית אבות, בחן חסידי מובהק.

את הרי והשלים

בי"ה.

מרכז אגדת ישראל בארץ ישראל, ירושלם ת"ו

טופס־בקשה

ע"ד רשיון עליה בשביל קרוב מחוץ לארץ

אני 1) [illegible] מבקש את מרכז אגדה ישראל באי"י

לאשר רשיון־עליה בשביל 2) [illegible]

שם(ה)	גיל	מקצוע	הכתבת (בכתב לטיני)
Samuel Geffner	55	רב	LenTestij de jos jud Sadagura Romanig

יחד עם משפחתו

	שמות (בכתב לטיני)	גיל	יחס הקרבה	שמות (בכתב לטיני)	גיל	יחס הקרבה
1	Dine	51	אשתו			
2	Schulem	15				
3	Dawid	13				
4						
5						
6						

התעודה: לצרף העתקה על שיכותה(ה) להתהדות החדרית באגדת ישראל בעיר של הגדרשה(ה) ואם אין אגדה בעיר להביא מהרב דשם.

באתי לאי"י ביום ..... לחדש ..... שנה ..... דרך (יפו, חיפה וכו') ..... באניה .....

אני מתחיב בזה, לקבל את הגיל (ומשפחתי) כשיבא (ת"י) לאי"י על אחריותי ועל חשבוני בכל הנוגע לפרנסתו (ת"ע) שבלי שיהיה (ת"י) זקוק (ת"ב) לעזרה של איזה סוכר שהוא, והריני מקבל עלי למפרע לשלא את ההתחייבותי זו בכל זמן שהנהלת מרכז אגדת ישראל לאי"י הדריש ממני דבר זה.

אני שהעסק ב.....

הכנסתי לחדש 3) .....

רכושי .....

מקום עבודתי / עסקי .....

כתבתי [illegible] רחוב הירדן, ישלם.

בני משפחתי הנמצאים באי"י, על פרנסתי:

ש ם	גיל	יחס־הקרבה 4)

אני מאשר בזה, שכל הידיעות שמסרתי בבקשה זה הן נכונות והריני אחראי על אמיתיתן.

החתימה [illegible] רחוב היהודים

מקום ירושלים תאריך [illegible]

אנחני החתם 1) ..... כתבתי .....

2) ....

מעידים בזה שכל הפרטים הנ"ל הם נכונים ושה ..... יכיל לפרנס את קרובי הנ"ל (יאת משפחתו) ומסרתי לעבודה בשיבא (ת"י) לאי"י:

מקום ..... תאריך ..... נאם .....

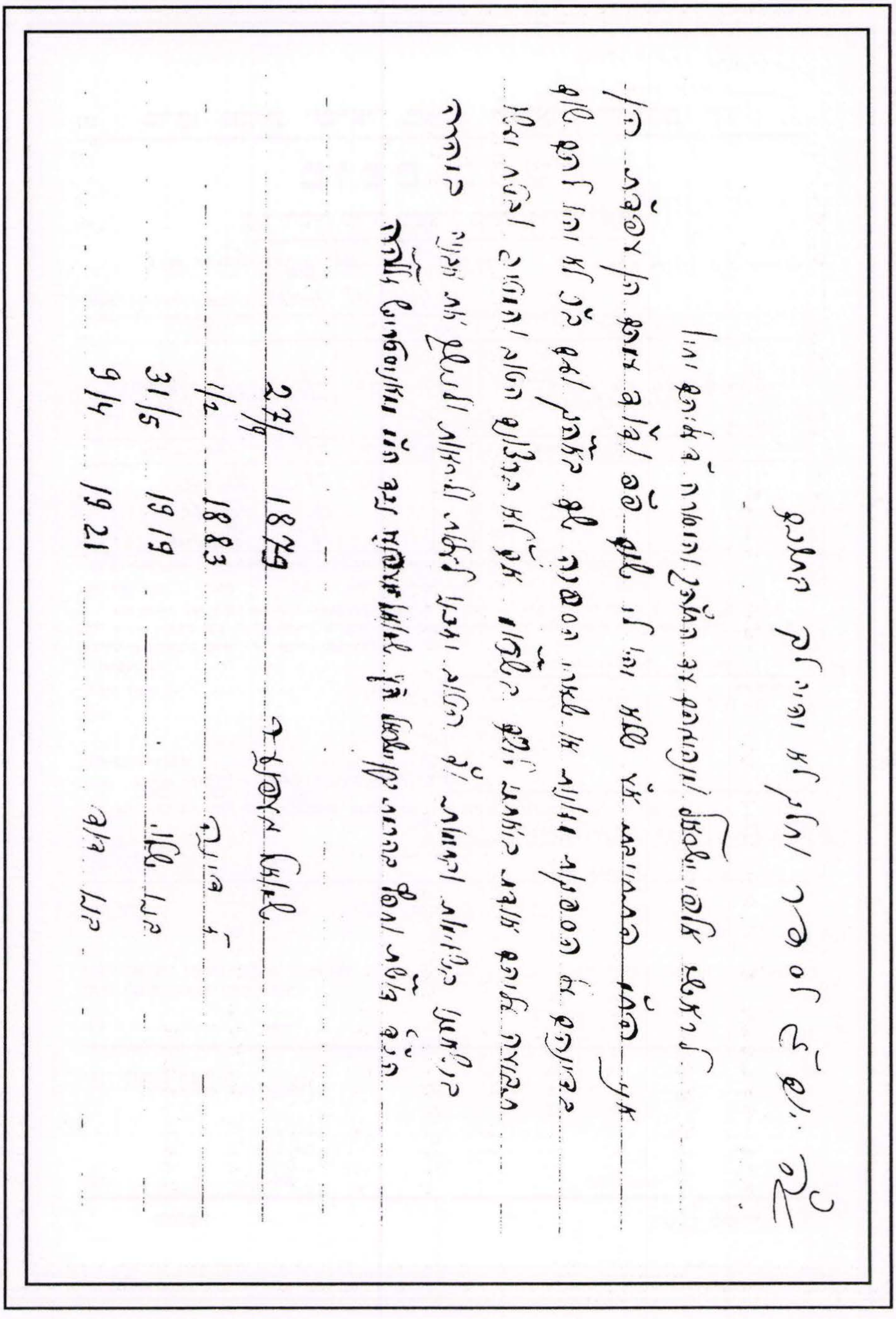
נאם .....

דעת לשכת העליה

מקום ..... התאריך ..... חתימת המנהל .....

החלטה

הערות משרדיות

ב"ה יום ב' לסדר וחלק לא יהיה לך בתוכם

לראשי אלפי ישראל [illegible] יחיו

[illegible]

שמואל [illegible]	1879	27/9
[illegible]	1883	1/2
בנו שלום	1919	31/5
בנו דוד	1921	9/4

כה אב צד 6.8.34

מעלת כבוד

מנהל מחלקת העליה

ירושלים

מעלת כבודו ,

הרב שמואל גשפנער , רב-בעיר לעניעסמי , רומניה , ידוע לנו
כהוא הנהו רב בעובל , ואנו מבקשים מאת מע"כ לתת לו ולמשפחתו
את האשרון כניסה לארץ ישראל .

הרב הנ"ל יעמיד קרוב רב גם בארץ ישראל ואנו שוראים שהוא לא
יפול כמשא על הצבור .

אנו מצרפים בזה את כתב הרומיר בוחנו כרוך .

בכבוד רב הוקרה והערצה

Comunitatea evreiască Sadagura.

Nr. 103/34 Sadagura la 5 Iunie 1934

Adeverință

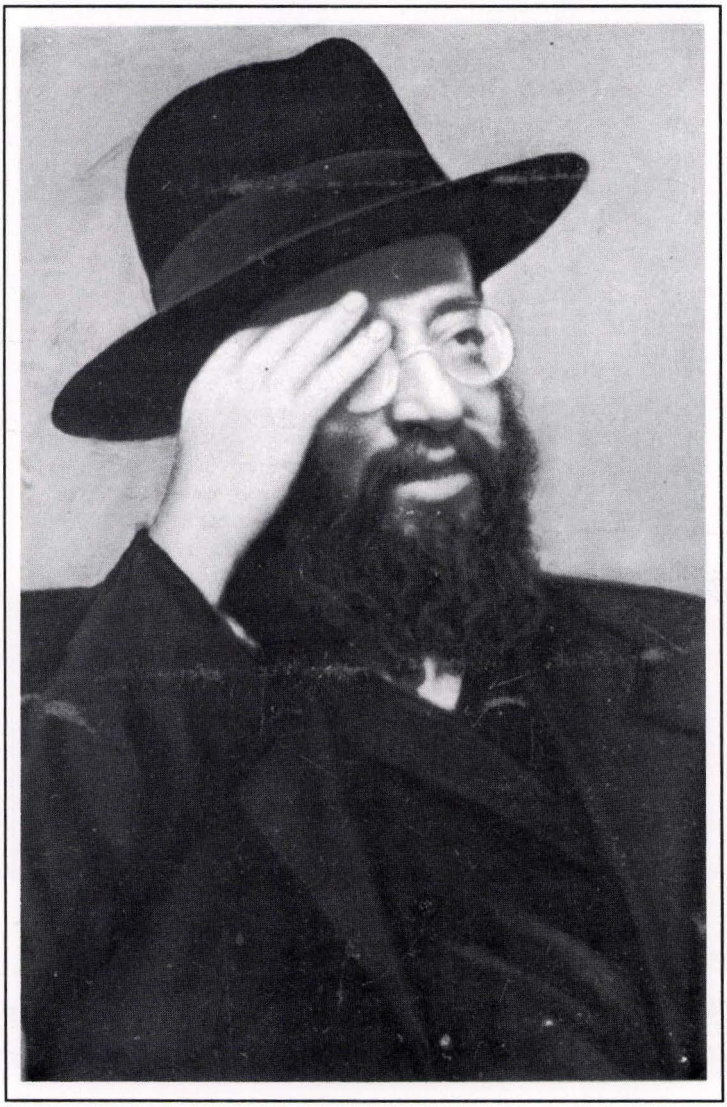
Prin prezenta Comunității evreiești din Sadagura se adeverește că dl Samuel Geffner născut la 27 Septembrie 1879 în Zablotow Polonia, cetățean român și fost șamaș-șoiat în Stanislau de Jos actualmente din Kendiștie de Jos Județul Cernăuți conform adeverinței rabinatului Sadagura din 20 Maiu 1934, depusă la uricarul Comunității evreiești în Sadagura sub Nr. 103/34, a fost recunoscut rabin în toate ținutele religiunei mozaice și este pleni privit rabin în circumscripția Comunității noastre.

Președinte,

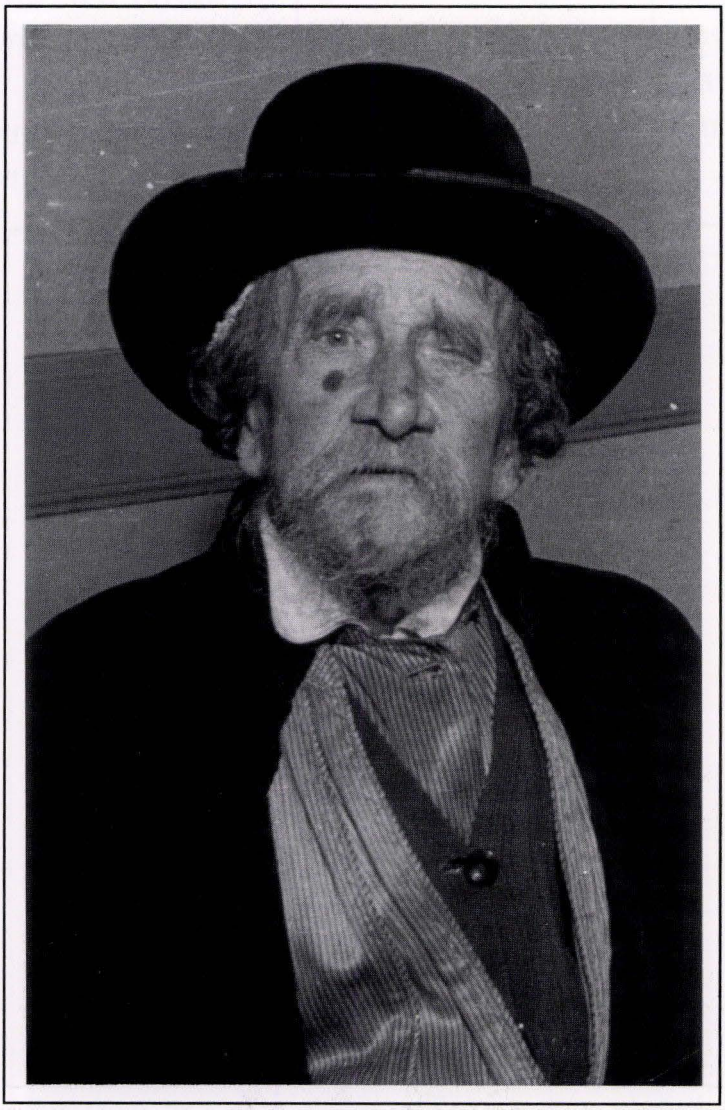
Fr. Leon Brenkstein

ROMANIA SADAGURA Comunitatea Evreiască

באותם ימים התקבצו חסידים ואנשי מעשה הנמנים על עדת חסידי סלונים וחסידי קרלין, ובאו לחזות בעיני הבדולח של ר' שמואל. כי כן התבטאו רבותיהם הק' בלשון קדשם: "אשרי העינים שרואים את העינים, שראו את פני הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א"... עתה מיהרו החסידים לראות את העינים האלו...

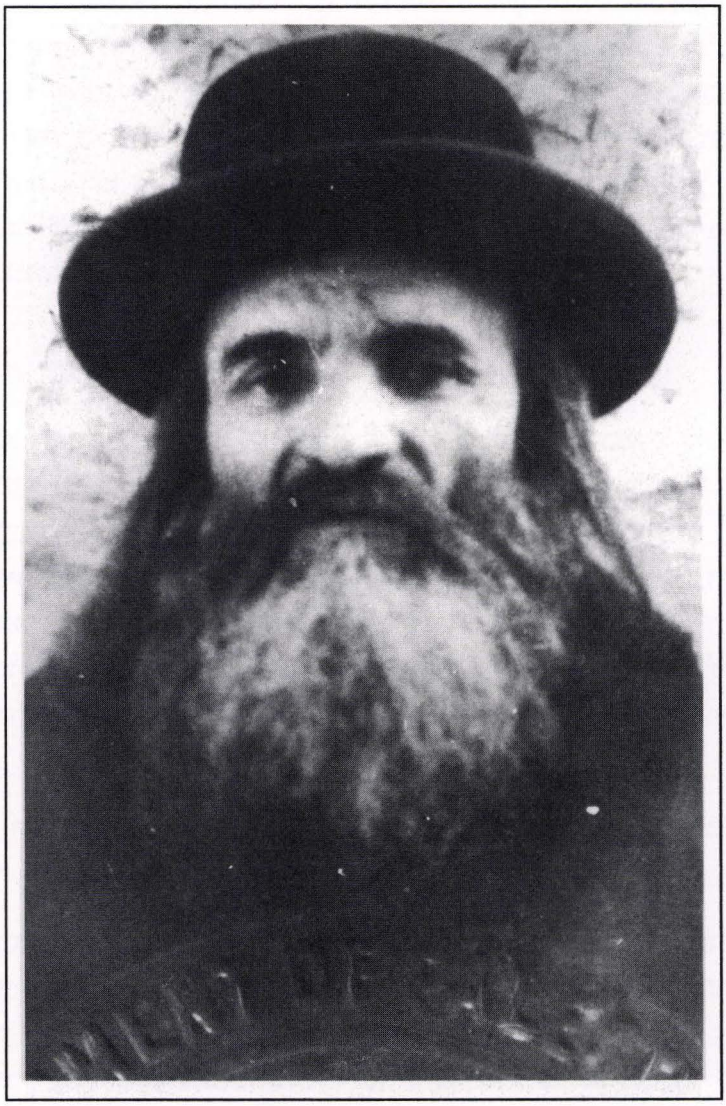
הרה"ק רבי יוחנן מקרלין זי"ע

הרה״ק רבי מרדכי חיים מסלונים זי״ע

גם ר׳ שמואל עצמו כשהיה נפגש עם רעו ר׳ נחמיה בקר ז״ל, שהיה מרואי פני רבו מטשורטקוב, היה מביט בעיניו באומרו, גם אני רוצה לראות את העינים שראו את הרה״ק מטשורטקוב זי״ע.

❋ ❋ ❋

רבי שמואל בעלותו ארצה. העינים שראו את הרה״ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי״ע

שאלתו הראשונה של ר׳ שמואל את בנו, ר׳ מנדל, בעלותו מן הגולה - היתה: ״בני! היכן ישנו בית-מדרש אשר בו מתפללים בהתלהבות?״

״בקרלין!״ היתה התשובה.

הלך ר' שמואל להתפלל בבית-הכנסת הקרלינאי, הסמוך לדירתו שבחצר חב"ד, והיה זועק בתפילה כמותם. חלף לו הזמן, והנה הלכו וקרבו הימים הנוראים. פנו חסידי קרלין אל ר' שמואל, וביקשוהו כי ישמש בראש-השנה כ"מקריא" לבעל-התקיעה, ר' מאטע סופר זצ"ל. באותם ימים עלה ארצה הרבי מקרלין, והתעניין לדעת אצל ר' שמואל, מהן הכוונות שאותן הוא מכוון בעת שהוא מקריא את התקיעות. ר' שמואל השיבו, והרבי לימדו כוונות מיוחדות שנהוגות בקרלין.

באהלה של תורה

שעת חצות. בביתו של ר' שמואל נשמע רחש לחש, כמידי ליל משכים הוא לעסוק בעבודת הקודש. שיעורים קבועים לו בנגלה ובנסתר, ובשעה שלוש לפנות בוקר כבר נשמעים צעדיו ברחוב הירושלמי המנומנם (- מביתו אשר בסימטה הקטנה, בקצה "מאה שערים" - יוצא הוא אל ה"מקווה". אחר עולה בגרם המדרגות המוביל אל ישיבת "תפארת בחורים" שמעל ה"שטיבלאך", פותח את הדלת הנעולה ונכנס אל בית-המדרש), לסיים את ספר התהלים לפני תפילת שחרית. עיתים, שהוא מסיים את הספר שלוש פעמים.

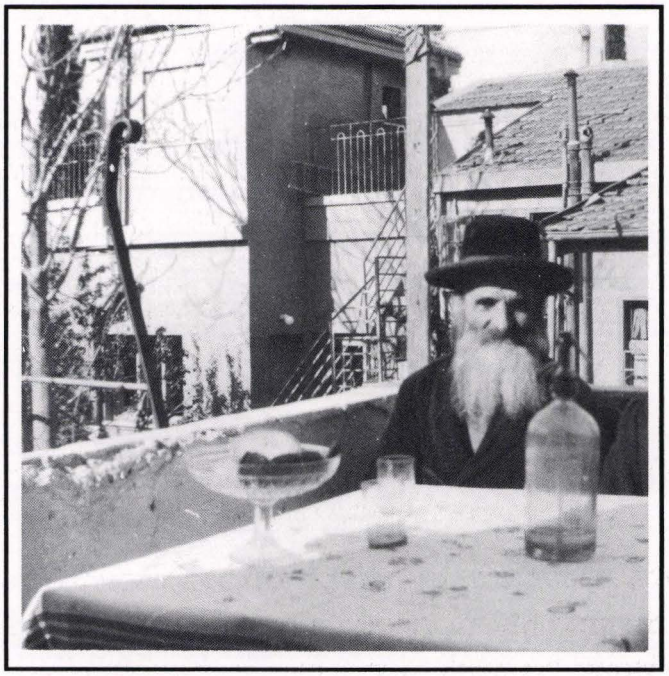
כזו היא עבודת השחר של ר' שמואל. כל שעות יומו גדושים בתורה ובעבודת ה', וכמעט שאינו פוסק מלימודו, עד השעה עשר בלילה.

למראית עין - הינו בעל חנות לממכר ממתקים בשכונת רוממה. במשך שעתיים ביום הינו מוכר סוכריות בשקיות ניר מחודדות וגם תורמוסים וגרעינים - אולם פיו משנן כל העת. "**רצונך לנקום בר' שמואל?**" אמרו אז בירושלים - "**לך לקנות בחנותו...**" - כך סיפר הרב מנחם פרוש. "היתה זו פשוט 'נקמה' בעבורו, כשהפסיקוהו מלימודו..." וגם אז, היה משיב לקונה בתנועות ידים וברמיזה.

היה האדמו"ר בעל "בית ישראל" מגור זצ"ל ניצב לפעמים אל מול החנות, בפינת הרחובות דוד ילין - יוסף בן מתתיהו, ומביט על ר' שמואל, ברצותו לראות כיצד נראה יהודי בחנותו. במשך תקופה מסויימת, היה נכנס

מידי יום אל החנות, ומורה לבחור המשמשו, שיקח לו ממתק להשיב נפשו. אזי היה ר' שמואל שופע באוזני הרבי סיפורי צדיקים ומעשיות אמת על יהודים גדולים של פעם.

מתוך הש"ס מדפוס "זיטאמיר" - אותו רכשה לו רעיתו הצדקת - היה ר' שמואל לומד כל הימים. מקובל הדבר, שש"ס מדפוס זה מסוגל לזיכרון, כיון שהמדפיסים הטבילו את האותיות - ואכן, כל ימיו לא ידע ר' שמואל שיכחה מהי. אף פעם לא סימן לעצמו בספר היכן הוא אוחז.

בשבת קודש היו לר' שמואל שיעורים נוספים על אלו הקבועים: מידי שבוע עבר על דברי ה"זוהר" הקדוש שעל הפרשה, פירוש ה"אור החיים" הקדוש ופירוש בעל "באר מים חיים". על כך התבטא פעם: **"הנני מכין לי ליום פקודה שלושה עורכי-דין טובים: רשב"י, בעל 'אור החיים' הקדוש ובעל 'באר מים חיים' זי"ע..."**

כל רגעיו של ר׳ שמואל הוקדשו לתורה ולעבודה, ביטול הזמן נחשב בעיניו כמעשה חמור ותמוה. באחד הימים, שיחק אחד מנכדיו בסמוך ל״תלמוד תורה״. ר׳ שמואל עבר ברחוב, ראה את נכדו המשחק ושאלו בתמיהה, מדוע אינו נכנס ללמוד. ״והלא יש עוד זמן מה, עד שעלי להיכנס ל׳חדר׳״, השיב הנכד. ר׳ שמואל נעץ בו עיניו הטובות ואמר: **״לך יש זמן, אולם לי חסר זמן...״**

כזו היתה הסתכלותו של ר׳ שמואל על רגעי החיים היקרים מפז, שבכל אחד מהם ניתן לקנות עולמות. בזכות השקפתו זו, הצליח ר׳ שמואל לגרוס הרבה דפי גמרא ביום אחד, ולזמר מזמורי תהלים רבים. בנוסף ללימודי הגמרא, סיים ר׳ שמואל פעמיים בכל שנה את ששה סדרי משנה - פעם לקראת יום פטירתו של האב, ר׳ דוד - בכ״ג בשבט, ופעם ליום השנה של האם, מרת שפרינצא לאה, שנפטרה בל׳ בחשוון - כך סיים בימי חייו מאה פעמים את ששה סדרי משנה. לימודיו הרבים הקנו לר׳ שמואל בקיאות מפליאה והתמצאות מדהימה בכל מקצועות התורה, ועל כל שאלה בכל תחום שהוא - השיב בבהירות מקיפה על-אתר. ידיעותיו היו עצומות - היה בקי בחושן משפט על כל סעיפיו, בנוסף לשו״ת ״נודע ביהודה״, ״מנחת חינוך״ ובעיקר ״חת״ם סופר״ - שאת ספריו ידע על-פה.

על התמדתו הנפלאה סיפר נכדו ראש ישיבת צאנז הגאון רבי אליהו שמואל שמרלר שליט״א, אשר פעם כשהסבא ר׳ שמואל הגיע לביקור בביתו, מצא בארון הספרים את ספר השו״ת ״דברי חיים״ מהרה״ק מצאנז זי״ע. שמח בו ר׳ שמואל כמוצא שלל רב, והחל להגות בו בשקיקה רבה.

בטרם לכתו ביקש את הספר בהשאלה לתקופה קצרה. ואכן, כעבור שלושה שבועות חזר עם הספר בידו, כשכולו קורן מאושר באמרו: **עברתי על כל הספר...**

בשבילי תורת הח״ן

בישיבת ״שער השמים״ היה ר׳ שמואל יושב במשך שעות אחר-הצהרים והוגה ב״קבלה״. תחילה, לא שם איש את ליבו ליהודי הבא-בימים, הרוכן

הגאון רבי אליהו שמואל שמרלר שליט״א ראש ישיבת צאנז - חתנו של ר׳ מנדל

צילום כתב ידו של ר׳ שמואל, בו רשם במשך י״ב שנותיו האחרונות את התאריכים בהם סיים ששה סדרי משנה, לעילוי נשמת אביו ואמו. הפעם האחרונה רשם בר״ח כסליו, כ-שבעה שבועות לפני פטירתו.

ישיבת שער השמים

על הספר וכמו מתחבא בין כתלי בית-המדרש. כך חלף הזמן, עד שגילוהו - -

בימים ההם, התקיימה בישיבה זו מסגרת לאברכים כשרוניים, אשר למדו בעמקות. אירע, שהאברכים התפלפלו בענין מסויים במשך מספר ימים, ורעש הוויכוחים הגיע לאוזני ר' שמואל. פנה איפוא והתעניין לדעת אצל ראש המדברים, על מה נסוב הויכוח. "ואם אומר לכם - התבינו?!" השיב הלה ביוהרה.

פנה ר' שמואל לברר מפי אברך אחר על הענין שבו דנים. הלה הציע לפניו קושיה חמורה, ומספר אופנים שבה מנסים לתרצה. מיד פתח ר' שמואל את "חידושי הרשב"א", והראה לבחורים קטע מסויים: "ראו נא, כל קושייתכם פגה מאליה..."

שיעור בישיבת שער השמים

הפעם שינה ר' שמואל מטבעו. עדין וביישן היה, עיניו תמיד כלפי מטה, אולם **"רציתי להוכיח להם, כי גם אנו החסידים יודעים משהו..."** סיפר לבני משפחתו.

ר׳ שמואל וצהלתו בפניו

מאז אותו יום שבו "גילו" את ר׳ שמואל - החלו לומדי ישיבת "שער השמים" להפנות אליו שאלות בכל נושא, והוא השיבם מיד, כבדרך-אגב, במעין שובבות נעורים. "אנציקלופדיה" - כך כינוהו בישיבת המקובלים, כאשר הם מגלים לפניהם גאונות ובקיאות בכלים, טהרות, נגעים ואהלות, ובכל תחום שהוא.

אחר הסתלקותו של ראש המקובלים, הרה"צ ר׳ שמעון לידר זצ"ל, מילא ר׳ שמואל את מקומו, ומסר את השיעור בישיבה. בחייו, היה ר׳ שמעון מכבד עד מאוד את ר׳ שמואל, עד כדי כך שאם אירע פעם שר׳ שמואל איחר

להגיע לשיעור - היה שב ר׳ שמעון אל תחילתו של השיעור, ומשלים לר׳ שמואל את אשר החסיר.

אף עם חכמי הקבלה התימניים יצר ר׳ שמואל קשרים. בהתגוררו בשכונת ״מזכרת״, הכיר ר׳ שמואל את ״חכם שלום״ התימני, אשר דר בסמוך, בשכונת ״משכנות ישראל״. חכם זה עסק בקבלה מעשית, והיה משתמש ב״שמות״ הקדושים. כאשר הופיע פעם ר׳ שמואל בביתו, התייצב חכם שלום מלוא קומתו, וקם לפניו שתי פעמים. **״פעם אחת הנני קם בפניו לכבוד אור תורתו, ובפעם השנייה - לכבוד אור הקדושה המהילה עליו״**, הסביר החכם.

מסכת מידות

איש חסיד היה ר׳ שמואל - וצהלתו תמיד בפניו. חן נעורים נסוך היה על פניו עד שנותיו המאוחרות, ובהתייחסות קלילה ושובבנית היה מבטל כל עקבות גדלותו.

בענווה זו חי והתנהג בהיותו רב בטשרנוביץ, ובאותה שפלות-רוח ישב בחנותו ומכר מיני מתיקה לילדים. מהררי גדלותו ירד לדעתם של הילדים, ושוחח עימהם בשפתם, בנעימות ובחביבות. ידיעותיו היו עצומות, גאונותו הפליאה את שומעיו - אולם הוא מבטל עצמו בביישנות ובענווה, בבת-צחוק עליזה, וממעט בשיחה מיותרת.

מיוחס היה ר׳ שמואל כאמור - אולם מעולם לא אהב לשוחח על יחוסו. וכך היה אומר: ״עם היחוס - מתביישים!״ ״כאשר מתבוננים, כי מעשינו רחוקים ממעשי אבותינו - הרי מתמלאים בכלימה!״

״דע לך״, כך שח על עצמו, באוזני נכדו שהגיע למצוות, ״כי מעולם לא שחתי בעת שהתפילין מונחות עלי - וכבר יותר משישים שנה שהנני מניח תפילין, ברוך ה׳...״ רק לעתים, כאשר היה צורך דחוף לומר דבר מה, יצא ר׳ שמואל מבית-הכנסת, הרים את התפילין מעל ראשו ושח בקיצור נמרץ.

❋ ❋ ❋

באהבתו לכל יהודי לא ידע ר׳ שמואל גבולות, אף לא הסתפק במועט. מעולם לא דיבר רע על אדם מישראל - ליבו הרחום והאוהב כל יהודי, לא חשב סרה על בן ישראל, ומעודו ברח מן המחלוקת כמפני אש, כי כיצד ניתן להכפיש את שמו של יהודי, בנו של מלך-מלכי-המלכים?! גם כאשר נסעה מכונית בשבת, אמר: ״רפואה שלמה״ - שבודאי מסיעים בה חולה...

בחצרות בית ה׳

לבית-מדרשה של ויז׳ניץ התקרב ר׳ שמואל לאחר נישואיו, בהתגוררו בסטאנוויץ הסמוכה לויז׳ניצא. עד זיקנה זכר את צורתו הקדושה של בעל ״אמרי ברוך״, ואת ביקוריו הרבים אצל בעל ״אהבת ישראל״ - זי״ע.

הרה״ק בעל ״אהבת ישראל״ מויזניץ זי״ע

הרח"ק בעל "דמשק אליעזר" מויזניץ זי"ע

הקשר לבעל "דמשק אליעזר" מויז'ניץ היה חזק עוד מויזניצא. פעם, בעת ששוחחו יחד, ניגש הצדיק בעל "אהבת ישראל" זי"ע - אביו של בעל "דמשק אליעזר" לעתיד - הצביע על ר' שמואל ואמר: "הוא ירא-שמים".

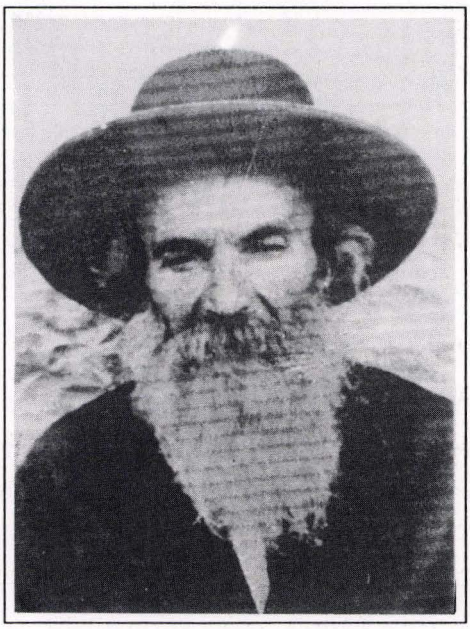
כאן בארץ-הקודש - זכה ר' שמואל לפגוש שוב בבעל "דמשק אליעזר", אשר ניצול מתופת השואה. פגישתם האחרונה של השתיים היתה רוויית הוד וסוד - היה זה לאחר ניתוח שעבר בעל ה"דמשק", והתאכסן עקב החולי במלון "באב"ד" אשר ב"מחנה יהודה". באחד הימים שלח הרבי את הגבאי, הר"ר בערל ולצר ז"ל, לקרוא לר' שמואל. הוא הזדרז לבוא, והרבי שח את אשר על לבו: הרופאים אומרים כי מצבו טוב, אולם ליבו אומר לו כי הינו זקוק לרחמים גדולים. על-כן ביקשו שילך להתפלל עם בניו על ציון ה"אור החיים" הקדוש.

במשך כשעה ומחצה ישבו השניים והמתיקו סוד. כשיצא ר' שמואל מן החדר, להטו עיניו. "ידעתי שהרבי גדול ב'נגלה', אולם על גדלותו העצומה ב'נסתר' - כלל לא ידעתי..." אמר אז.

בעת הלווייתו של בעל ה"דמשק" זי"ע, אשר לא קם ממחלתו, סיפר ר' שמואל, כי באותה שיחה מסר לו הרבי את סדר התפילות שאותן יאמר על ציון בעל "אור החיים" הקדוש. הוא אף הורה לו כיצד להתנהג עימו מיציאת הנשמה, ועד לסתימת הגולל, על-פי דרך הקבלה - - -

❋ ❋ ❋

עם הרה"ק ר' שלמה'קע מזוויהעל, היה ר' שמואל שב מדי יום ביומו - כשהעיר העתיקה היתה פתוחה עדיין, קודם מלחמת תש"ח - מתפילת מנחה בכותל המערבי. באחד הימים, בעודם בדרך לשער שכם, כשחלפו מתחת לכיפת הקשת הקטנה - עמד ילד ערבי והשליך מלמעלה אבנים. רבי שלמה'קע הרים עיניו הטהורות, הביט בערל הקטן - ובתוך כמה דקות נפל הלה פגר מת...

הרה"ק רבי שלמה מזוויהעל זי"ע

קשרים נוספים היו לר׳ שמואל עם גדולי הדור וקדושיו. כמוזכר, היה בעל ״בית ישראל״ פוקד את חנותו של ר׳ שמואל. כאשר נפטר ר׳ שמואל, בא הרבי לנחם, אולם לא נכנס, כיון שבדלת ישבו רעיתו של ר׳ שמואל ובתה. לאחר ה״שבעה״, הלכו הבנים אל הרבי מגור, והוא הוכיחם: ״האינכם זוכרים שלפני עשרים שנה הייתי אצלכם כבן-בית? מדוע לא באתם לספר לי על מצבו הקשה של אבא?״ - - -

ר׳ שמואל בחופת אחד מנכדיו. לימינו הגה״צ ר׳ משה אריה פריינד זצ״ל גאב״ד ירושלים ת״ו. לצידו הגה״צ ר׳ שמואל משה דושינסקי שליט״א גאב״ד ירושלים ת״ו.

יראת ה׳ - אוצרו

״מי שיש לו יראת שמים - דבריו נשמעים!״ כזו היתה שאיפת-ליבו של ר׳ שמואל, אותה השמיע באוזני רבו, הרה״ק מטשורטקוב זצ״ל, ובה רצה להתברך. את יראתו הפנימית חזה בעל ״אהבת ישראל״ בעיני הבדולח שלו, עת קרא עליו ״ירא-שמים!״

ר׳ שמואל זכה. דקדוקי היראה שלו היו מופלאים, עד עת זקנה ושיבה. כל ימיו השתדל בכל מידת אפשרותו, שאשתו, מרת דינה, תמכור בחנות

בשמחת נישואי נכדו הר״ר שלמה אליאס הי״ו. מימין לשמאל: ר׳ שמואל, החתן, אבי החתן, המחותן ר׳ מנדל, הגה״צ ר׳ ישראל טויסיג ממטרסדורף זצ״ל

לנשים, והוא יעסוק במכירה לאנשים. עליהם אמרו גדולי ירושלים בימים ההם, כי התנהגותם בעומדם בחנות, מזכירה את דמות דיוקנם של הקדמונים, אשר יראתם שכנה תמיד על פניהם...

ובעת שכבר ישיש היה, כיתת ר׳ שמואל את רגליו מדי יום ביומו משכונתו, עד לישיבת ״שער השמים״ שבשכונת ״מקור ברוך״ - מטעמי קדושה ויראה.

עת עמד ר׳ שמואל בתפילה - ניתן היה לחוש יראה מהי. תמיד עמד על רגליו, עת שטח תפילתו לפני בוראו. כל ימיו, אף ביום הכיפורים, בהיותו מתענה. על כל פניו האהילה טליתו, ולא אחת התעלף בתפילה, אף שלא סבל ממחלה כלשהי. בתפילת שמונה-עשרה כיוון את כוונות האריז״ל.

במיוחד היה מראהו נורא הוד, בעת שהיה קורא בתורה. פניו אדמו ביותר, עיניו כמו יצאו ממקומן מפחד ה׳ והדר גאונו. במיוחד נראה הדבר בקריאת פרשת ואתחנן, כאשר הגיע לפסוק ״ואתם הדבקים בה׳ אלקיכם...״,

הזדעזע כל כולו, ופלגי זיעה שטפו את גופו, עד שבהגיעו לביתו היה עליו להחליף את בגדיו הרטובים.

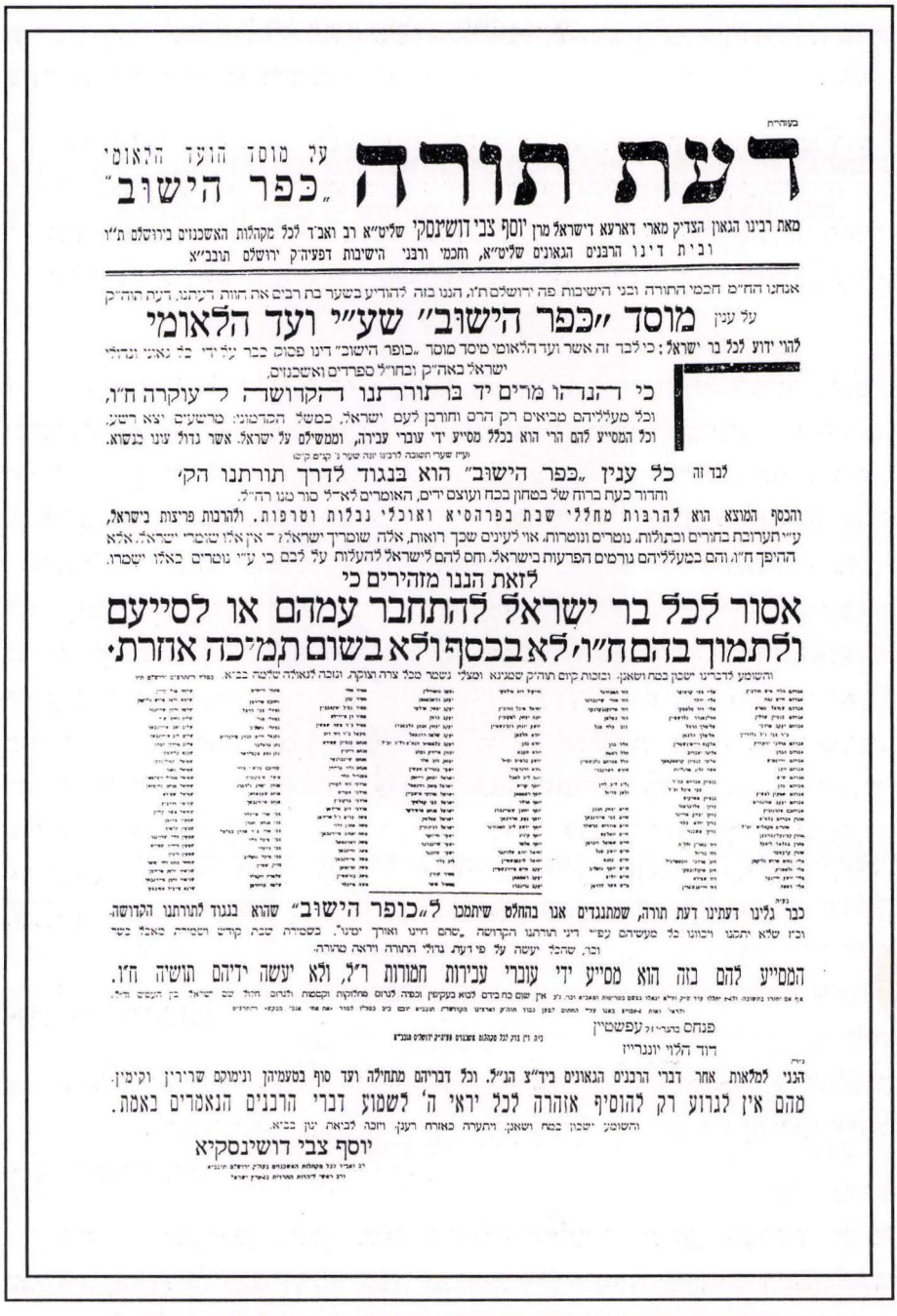
קריאתו בתורה היתה בנעימה מיוחדת, בנוסח העתיק המקובל מהרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א. והעידו גדולים וטובים שקריאת התורה של ר' שמואל שבתה את ליבם, בניחוח העתיק שהתנגן מפיו בדביקות וכיסופין, עד שגם כהיום הם מתגעגעים לשמוע ולו פעם אחת את ר' שמואל קורא בתורה.

באחד מפירושיו המקוריים, ניתן לראות את הבחנתו המיוחדת בין התנהגות "לשם שמים" באמת, לבין עשייה למטרות אישיות. וכה פירש: "נאמר: 'ויאמר אליהם ראובן... השליכו אותו אל הבור הזה... למען הציל אותם מידם'. ורש"י מפרש: 'רוח הקודש העידה על ראובן, שלא אמר זאת - אלא להציל אותו, שיבוא הוא ויעלנו משם. אמר: אני בכור וגדול שבכולן, לא ייתלה הסירחון אלא בי'. וכאן נשאלת שאלה: מדוע יש צורך שרוח-הקודש תעיד זאת, הן הדבר ברור, שהצלת יוסף היתה הסיבה שבשלה הציע ראובן להשליך את יוסף אל הבור! מאידך - אם אכן היתה לראובן מטרה אישית בהצלת יוסף - שלא יתלו בו את הסירחון, כבכור בבית שעליו להיות אחראי על אחיו - מה מעידה כאן רוח-הקודש? אלא", הסביר ר' שמואל, "ראובן חפץ להסתיר את רצונו הטהור, להציל את יוסף - ולכן תירץ את עצמו באומרו, כי כל כוונתו להציל את כבודו האישי. כך אמר בפיו, אולם רוח-הקודש מעידה, שכוונת-ליבו היתה טהורה!"

אחרית הימים

שנים של צנעה והשקט היו שנותיו האחרונות של ר' שמואל. אף שתמיד עסק ברזי תורה בחשאי ובמסירות נפש, הכין עצמו ליום אחרון והוסיף וניצל זמנו בדומיה, בלא לחולל רעש סביבו.

זכה ר' שמואל, ואכן היה ל"אלטיטשקער" ישיש, כברכת הרבי מטשורטקוב זצ"ל. מאז חוליו בגיל שנתיים - לא חלה עוד, רק פעם אחת, שנים מספר לפני הפטירה - חלה בדלקת ריאות אולם הבריא ממנה. בריא

בעזהי"ת

דעת תורה

עה מוסד הועד הראומי
„כפר הישוב"

מאת רבינו הגאון הצדיק מארי דארעא דישראל מרן יוסף צבי דושינסקי שליט"א רב ואב"ד לכל מקהלות האשכנזים בירושלם ת"ו
ובית דינו הרבנים הגאונים שליט"א, וחכמי ורבני הישיבות דפעיה"ק ירושלם תובב"א

אנחנו הח"מ חכמי התורה ובני הישיבות פה ירושלם ת"ו, הננו בזה להודיע בשער בת רבים את חוות דעתנו דעת תוה"ק

על ענין מוסד „כפר הישוב" שע"י ועד הלאומי

להוי ידוע לכל בר ישראל: כי לבד זה אשר ועד הלאומי מיסד מוסד „כופר הישוב" דינו פסוק כבר עה"ד בל' נאצי ונתועבי ישראל באה"ק ובחו"ל ספרדים ואשכנזים.

כי הנה"ו מרים יד ברורתנו הקדושה לעוקרה ח"ו, וכל מעלליהם מביאים רק הרס וחורבן לעם ישראל, כמשל' המדמנו: מרשיעים יצא רשע, וכל המסייע להם הרי הוא בכלל מסייע ידי עוברי עבירה, וממשילם על ישראל: אשר גדוד עינו בנשוא.

(עיין שערי תשובה לרבינו יונה שער ג' קנ"ט קנ"ט)

לבד זה כל ענין „כפר הישוב" הוא בנגוד לדרך תורתנו הקי והדור כעת ברוח של בטחון בכח ועוצם ידים, האומרים לא"ל סור נעו רה"ל.

והנסף המוצא הוא להרבות מחללי שבת בפרהסיא ואוכלי נבלות וטרפות. ולהרבות פריצות בישראל, ע"י תערובות בחורים וכתולות, נוטרים ונוטרות, אור לעינים שכך רואות, אלה שומרי ישראל? - אין אלו שומרי ישראל. אלא הדיוק ח"ו, והם במעלליהם נורמים הפרעות בישראל. וחם להם לישראל להעלות על לבם כי ע"י נוטרים באלו ישמרו.

לזאת הננו מזהירים כי

אסור לכל בר ישראל להתחבר עמהם או לסייעם ולתמוך בהם ח"ו, לא בכסף ולא בשום תמ"כה אחרת.

והשומע לדברינו ישכון בבתי ושאנן. ובזכות קיום תוה"ק שמגינה ומצלי נשמר מכל צרה ועוקה. וזוכה לאולה שלמה בב"א.

כבר גלינו דעתינו דעת תורה, שמתנגדים אנו בהחלט שיתמכו ל„כופר הישוב" שהוא בנגוד לתורתנו הקדושה. וכיו שלא יתכנו ויבוטנו כל מעשיהם עפ"י דיני תורתנו הקדושה „שהם חיינו ואורך ימינו". בקשיות עכת קודש ותמידית באלבי בשר וכו', שהכל יעשה על פי דעת גדולי התורה ויראה שהורה.

המסייע להם בזה הוא מסייע ידי עוברי עבירות חמורות ר"ל, ולא יעשה ידיהם תושיה ח"ו.

פנחס מהרי"ז עפשטין
דוד הלוי יונגרייז

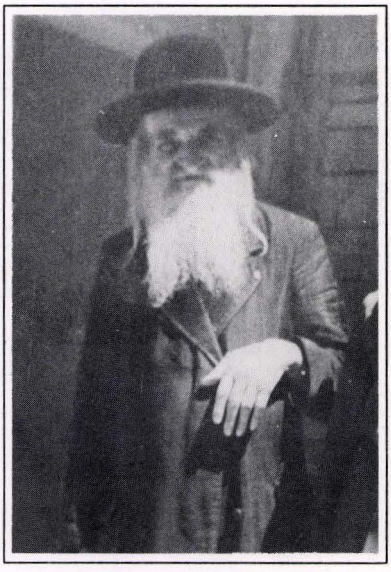
הנני למלאות אחר דברי הרבנים הגאונים בירו"צ הנ"ל. וכל דבריהם מתחילה ועד סוף בטעמיהן ונימוקם שרירין וקיימין. מהם אין לגרוע רק להוסיף אזהרה לכל יראי ה' לשמוע דברי הרבנים הנאמרים באמת.

והשומע ישכון בבתי ושאנן. ויתעדה באורח רענן. וזכה לביאת גאל צדק בב"א.

יוסף צבי דושינסקיא

דעת תורה שנתפרסם בחוצות ירושלים בשנת תרצ"ט. בין החתומים, ר' שמואל.

אולם היה ר׳ שמואל, לא נזקק מימיו למשקפיים. צם את כל התעניות מגיל עשר, וגם בעשרת-ימי-תשובה התענה בכל יום, עד הצהרים. התענה ״תענית בכורות״ בערב פסח, גם כשבנו הבכור, ר׳ מנדל, כבר גדל והיה לאיש. רק פעם, בעת זיקנתו, התעלף מחולשה בליל-הסדר. אזי הצליחו בניו להשפיע עליו, שלא יתענה עוד בערבי פסחים, ימים הדורשים מאמץ בלאו-הכי.

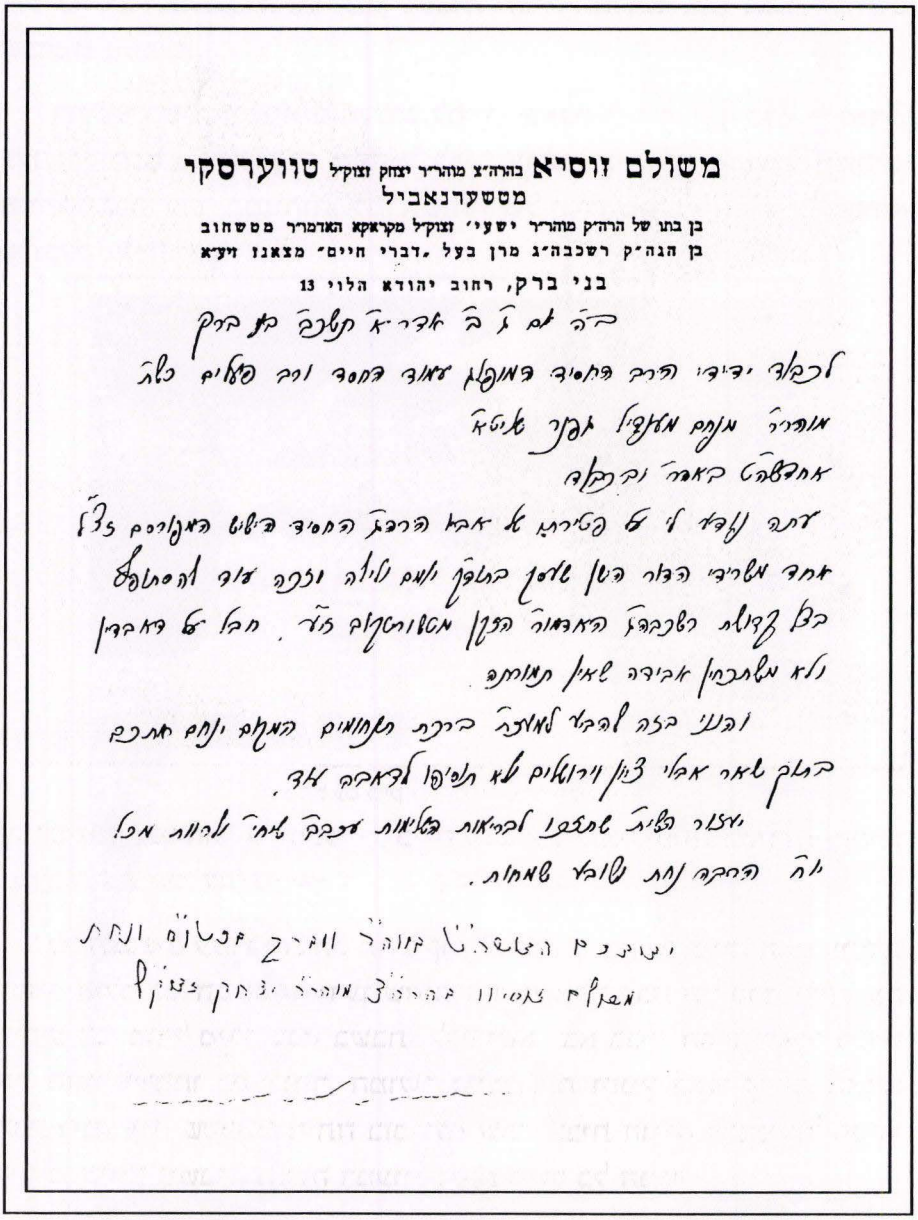
ר׳ שמואל זכה לסיים את הש״ס בפעם הששה-עשר, ששה שבועות לפני פטירתו. בעשרה בטבת עוד התענה, ולאחר מכן חלה. היה זה עת שהלך כדרכו בחצות-הלילה לעבר ביהכנ״ס ״תפארת בחורים״ של הגאון הרב יוסף שלום אלישיב שליט״א, אחר תיקון חצות ולעבוד את ה׳ עד תפילת השחר. בלילה ההוא ירדו זלעפות מטר, ולפתע מעד ר׳ שמואל ונפל לתוך שלולית מים - - -

ירושלים נמה את שנתה, איש לא חלף אז ברחוב החשוך. כך שכב ר׳ שמואל במשך כשעתיים ללא ניע, עד שנזדמן לשם אדם ובחרדה הבהיל עזרה. לפנות בוקר הובהל ר׳ שמואל לבית החולים, שם נתגלה סיבוך קשה בכליות. בגלל גילו הגבוה לא חפצו הרופאים לנתח את ר׳ שמואל, וכך שכב בביתו שלושה שבועות. כשהגיע הבן לבקרו, ולא מצאהו רוכן על הגמרא -

ידע כי אביו חלה... לאחר מכן הובהל לבית-החולים, שם שהה שלושה שבועות נוספים.

בהיותו בשנת השמונים ושלוש לחייו - כאביו ר' דוד, ואף כבנו ר' מנדל, בעת פטירתם - נסתלק ר' שמואל לבית עולמו, ביום כ"ה בשבט תשכ"ב. מנוחתו כבוד בהר המנוחות, למראשותיו של ידידו מנוער: המהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל.

משולם זוסיא בהה"צ מוהר"ר יצחק זצוקל **טווערסקי**
מסטרנאביל
בן בתו של הרה"ק מוהר"ר ישעי' זצוקל מקראסנא האדמו"ר מסטרחוב
בן הגה"ק רשכבה"ג מרן בעל "דברי חיים" מצאנז זיע"א
בני ברק, רחוב יהודא הלוי 13

מכתב תנחומים מכ"ק האדמו"ר מטשרנוביל זצ"ל אל ר' מנדל, לאחר פטירת אביו זצ"ל

כשנתיים לאחר מכן נפטרה מרת דינה ע"ה, ביום י' בשבט תשכ"ד. בהלוויתה כשהוציאו את המיטה מפתח ביתה, אזר בנה רבי מנדל עוז

ר׳ מנדל עם כ״ק האדמו״ר מטשרנוביל זי״ע

ותעצומות, ובכוחות על טבעיים, כשהמת מוטל לפניו, פתח בשירה: ישמחו במלכותך שומרי שבת - - -

כל האנשים עמדו ותמהו, מה מקום לשירה זו, כאשר מיטת האם עומדת לפניו. אולם בני המשפחה ידעו שהיתה זו משאלת לבה של מרת דינה, עת הופיע רבי מנדל מידי שבת בשבתו לקידושא רבא בבית הוריו, שורר בלהט את הזמר ישמחו במלכותך, המושר בחצר בית ויזניץ באש קודש. האמא מרת דינה ע״ה שספוגה היתה בזמירות שבת מבית הוריה שנמנו על חסידי קוסוב, היתה יושבת ומזילה דמעות כמים משך כל הניגון.

כשגמר רבי מנדל, היתה תמיד אומרת לו: לאחר אריכות ימים ושנים, כשיוציאו אותי מהבית, תעמוד על ידי ותשיר את הניגון ישמחו במלכותך - - -

וכעת כשהגיע הדבר לידו, התגבר רבי מנדל על רגשות צער לבו, ופתח בשירה "ישמחו במלכותך" לקיים רצון אמו, להנעים לנשמתה בנועם השבת, בדרכה האחרונה עלי אדמות, בלכתה להתענג בזיו השכינה, תחת עץ החיים יחד עם נשים צדקניות..

בני ר' שמואל: האחים הר"ר חיים ז"ל, והר"ר דוד הי"ו

פרק יב

חנוך לנער

"הנה נחלת ה' בנים" (תהלים קכז, ג)
"בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך
הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'" (שם קכח, ג-ד)

מסירות נפש למען החינוך

רבי מנדל וזוגתו הצדקנית מרת אסתר מירל נתברכו מן השמים בדור ישרים, בבנים ובנות. משפחתם הברוכה גדלה והתפתחה עם השנים, בד בבד עם שאיפתם של ההורים הצדיקים לחנך את ילדיהם בדרך החינוך הטהור והצרוף ללא כל סיג וללא שינוי ממסורת האבות.

שאיפה זו היתה קבועה בליבו של רבי מנדל, כיתד שלא תימוט עוד בהיותו צעיר ימים. שכן אביו ר' שמואל זצ"ל הרגילו בעודו ילד בן שש, לשאת יום יום תפילה למרום, ולהתחנן שיזכה לזיווג הגון, אשה יראת ה' ממשפחה מיוחסת, ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

למען עתיד זה, הפליג ר' מנדל מארץ מולדתו ועלה לארץ הקודש, להתעלות בתורה ועבודה, ולהקים ביתו בעיר הקודש והמקדש, בין נקיי הדעת שבירושלים העוסקים בעבודת השם בחסידות ופרישות.

אכן, זכה ר' מנדל ונישא לאשת חיל הספוגה ביראה טהורה, הלא היא מרת אסתר מירל. כמסופר לעיל, הבטיח חותנו ר' פסח יעקובזון בעת הנישואין להחזיקו סמוך על שולחנו כדי שיהיה באפשרותו לשבת באהלה של תורה, ללא דאגה של פרנסה.

ברם, כעבור תקופה קצרה ירד ר׳ פסח מנכסיו בין לילה, כאשר הכסף האנגלי איבד את ערכו, וכל רכושו הרב ירד לטמיון כהרף עין. ר׳ פסח תכנן לעבור לתל־אביב ולנסות את מזלו בעיר בה חיי הכלכלה התפתחו ושגשגו. הוא ניסה להשפיע על חתנו רבי מנדל להצטרף עמו, בתקוה ששם יוכל לקיים את הבטחתו וכך יוכל רבי מנדל להמשיך בהתעלותו בלימוד התורה בהרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

רבי מנדל הודה נרגשות לחותנו, הוא נפעם מאוד ממסירות נפשו ורצונו העז לתומכו על אף מצבו הקשה שהופיע עליו פתע פתאום, אך לא עלה בדעתו לעזוב את ירושלים שבין החומות, שסמטאותיה ספוגים בחינוך שורשי טהור, ודמויות ההוד שבה מאצילים על אבניה, ונוסכים עליהם חן של קדושה.

הלוא הוא נפרד במסירות נפש מבית אביו שבחוץ לארץ, ועלה בגפו ל"ירושלים של מעלה" בה זכה להקים את ביתו. ועתה, עבור חיי שעה יתנתק מאוירת הוד קדומים זו, ויעבור לגור בעיר בה ניסיונות כה רבים יעמדו לו בדרך חינוך ילדיו לתורה ויראת שמים טהורה?!

למען חינוכם הטהור של הבנים והבנות, היה נחוש בדעתו להישאר בירושלים, על אף שמעתה יהיו רחיים על צווארו ובעשר אצבעותיו יצטרך להביא טרף לביתו.

למעשה, היתה זו מרת מירל שקיבלה על עצמה להטות שכם ולדאוג לכלכלת הבית. מידי יום עמדה בחנותה שעות רבות, בזכותה זכה ר' מנדל להמשיך לשבת בבית המדרש ולהתעלות מעלה מעלה במעלות רמות ונשגבות, בצילם של יודעי ח"ן וקדושי עליון שהסתופף בצילם.

מגן ותריס בפני הפורענות

אך גם בירושלים היה מן הצורך, באותם הימים, להוסיף משמרת על משמרתו של החינוך הטהור. נסיונות רבים ארבו לנפשותיהם הזכות של בני הדור הצעיר במזימה להפילם ברשת פריקת העול והחילוניות רח"ל.

המחסור והעוני בירושלים שבין החומות ובשכונות - ה"שטעטעליך" לעומת חיי העונג והתפנוקים ברחובות הסמוכים, בבתיהם של פורקי העול למיניהם, ובנוסף: בלבול וטשטוש המוחין בהשפעת השקפות חילוניות שונות שהתפשטו באותם שנים שלאחר השואה האיומה, כל אלו גרמו לעיוורון רוחני ולקהות חושים לצעירים וצעירות רבים שפרקו מעליהם עול תורה ומצוות. בתים רבים ממשפחות חשובות של ירושלים נהרסו כשאותם בנים ובנות הפנו עורף לבית אבא, וניתקו את שרשלת הזהב שנשתמרה דורות רבים במסירות נפש, באש ובמים.

רבי מנדל נתן את דעתו לבעיות השעה, והקדיש את מיטב זמנו לחינוך ילדיו לאמונה שלמה, ליראה טהורה ולהשרשת יסודות התורה והמצוות בנפשותיהם.

בד בבד, היתה דאגתו נתונה בראש מעייניו להצלת החינוך, לגרש את החושך ע"י האור. בדעתו הרחבה ירד לנבכי הנפשות הצעירים, והבין שראשית הצלחת החינוך, תלויה במדת ההתגברות על העוני המשווע בהם הם שרויים.

לאור זאת החליט בליבו, לסייע באופן מיוחד לבחורי הישיבות במלבושים הגונים, וכמסופר בהרחבה בפרק עולם חסד יבנה

כל כבודה בת מלך פנימה

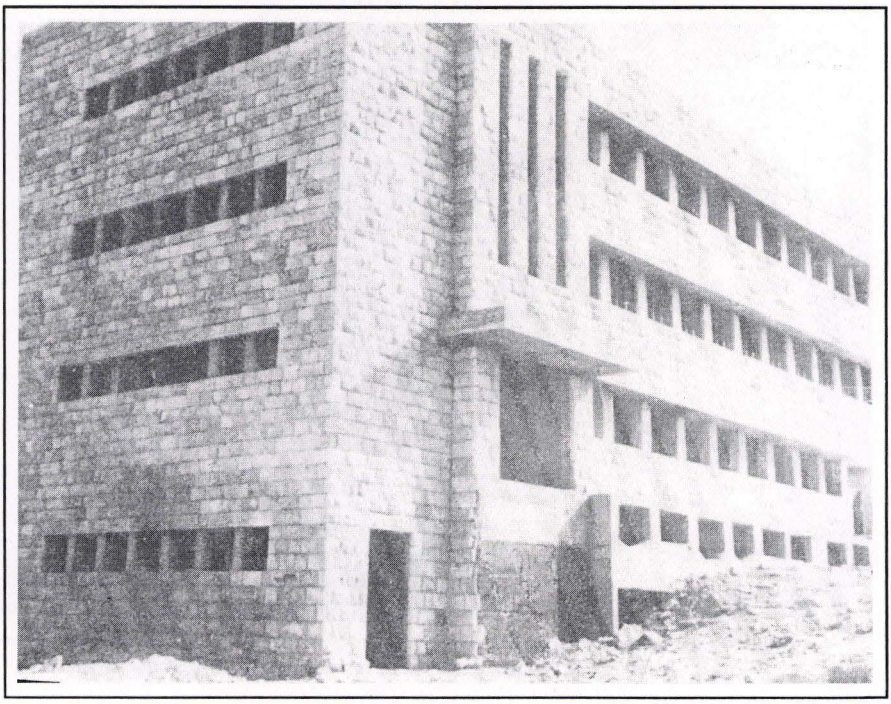
ברוח זו נתן את דעתו לעמוד גם לימין בנות ירושלים, להושיען ממצוקתן ולהדריכן בדרך ישראל סבא.

המגיד הירושלמי הגה"צ רבי בן-ציון יאדלער זצ"ל

בית יעקב הישן בשכונת מאה שערים

בית יעקב הישן בבנין המפואר בשכונת בית ישראל

בעיר הקודש ירושלים התנוסס לתפארה החדר המפורסם "בית יעקב הישן" מיסודו של אותו גאון וצדיק, המגיד הירושלמי רבי בן-ציון יאדלער זצ"ל, שהקימו וטפחו במסירות נפש ממש, וניהלו על טהרת הקודש, על אף קשיי הקיום בתנאי העוני והמחסור באותם ימים.

בשנים הראשונות עמד החדר בעיר העתיקה ברח' חב"ד, הבנות למדו בו כשהן ישובות על גרוטאות ולבושות בלויי סחבות, הג"ר בן ציון התמסר בכל כוחו לביצור החדר ברו"ג עד ליומו האחרון.

ר' מנדל בשיחת קודש עם כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז זי"ע. במרכז הגאון רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל

יחד עימו נשא בעול, מנקיי הדעת בירושלים הרב נפתלי צבי פרוש, ועוד עסקנים נאמנים מטובי בני ירושלים.

באותן שנים של אחר השואה, החלו קשיי התקופה לתת אותותיה, וחומת המגן החלה להתרופף. בזמן זה הופיע ר׳ מנדל והשתלב בין חברי וועד הפועל של החדר, ובעוז רוחו ובלהט נפשו החזיר עטרה ליושנה בביצור חומותיה ברוח ובגשם.

קבלת פנים לכ״ק מרן האדמו״ר מצאנז זי״ע ע״י בית יעקב הישן

תודות להתמסרותו והשפעתו של ר׳ מנדל, בשיתוף עם חברי וועד הפועל הרב משה פרוש, הרב הלל שלזינגר והרב דוד צבי גוטשטיין, עבר החדר מהעיר העתיקה לשכונת מאה שערים, וברבות השנים הגיע אל המנוחה ואל הנחלה בבנין המפואר רחב הידים בשכונת בית ישראל.

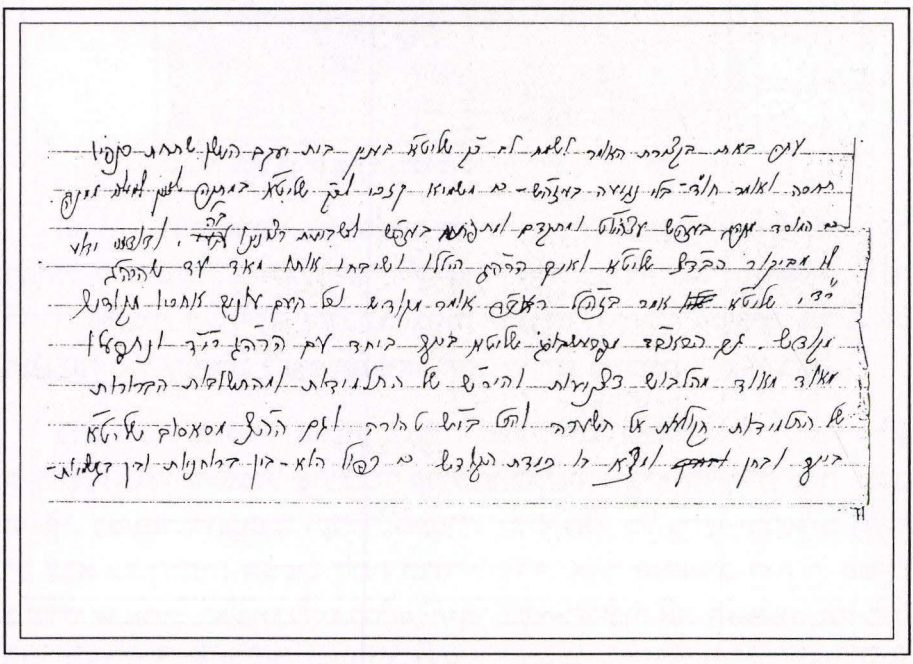
בהגיע כ״ק אדמו״ר הגה״ק בעל ה״שפע חיים״ מצאנז זי״ע לשערי ארץ הקודש, הכתיר ר׳ מנדל את כבוד קדושתו להיות לנשיא על חדר ״בית יעקב הישן״. במעמד ההכתרה וקבלת העטרה, נטלו חלק כל גדולי ירושלים. קהל רב צבא על דלתות המקום לתת כבוד לתורה. אחד הנואמים היה ר׳ מנדל, בדבריו שנאמרו באש ובלהט קודש, תיאר בפני הציבור את השפעתו של כ״ק מרן האדמו״ר זי״ע על פעולות החדר, והודה לו נרגשות על פעולותיו

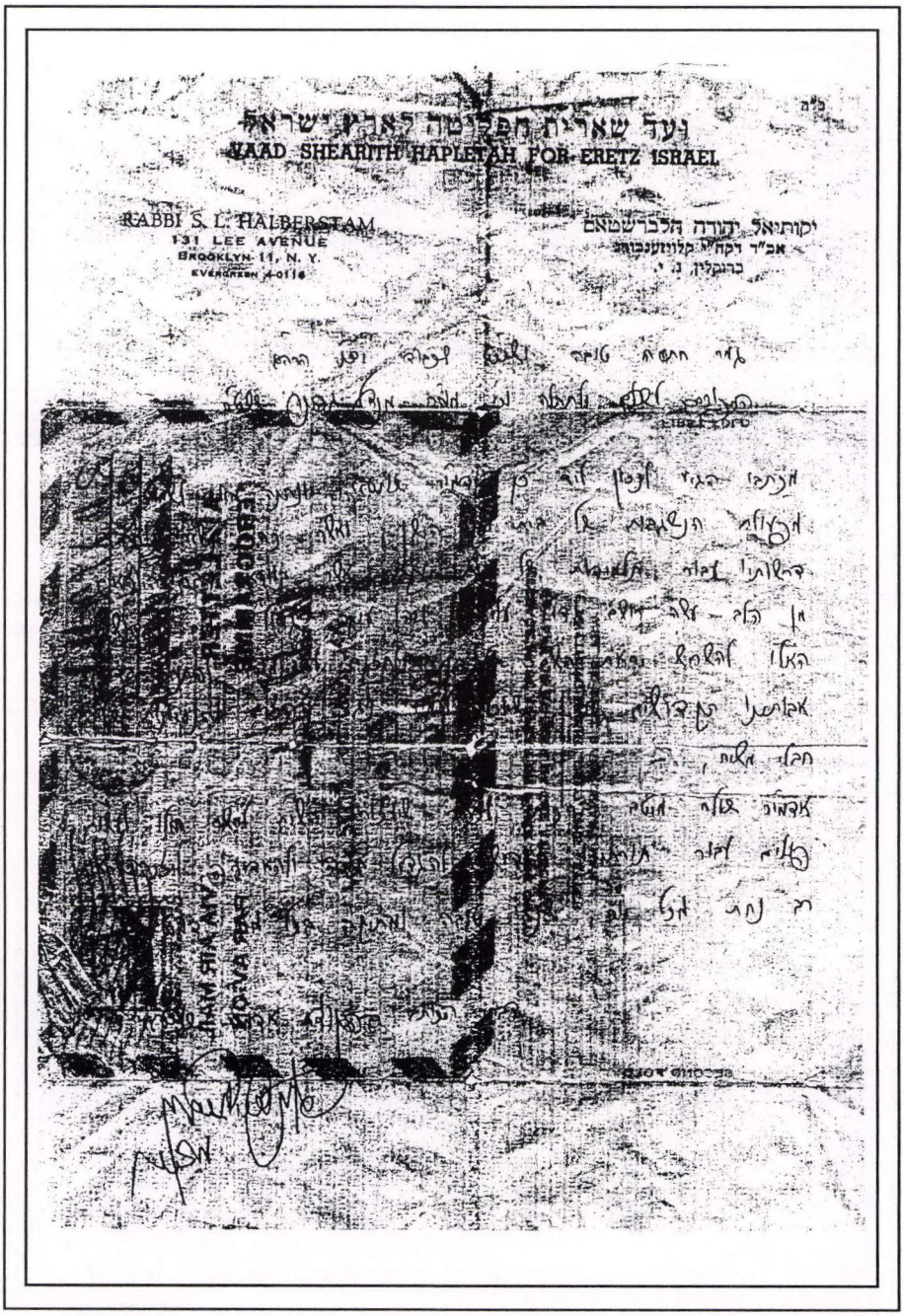
בארה"ב למען הצלת המוסד לצאת ממצוקתו הכספית שהיה במצב קשה מאד.

מרן האדמו"ר זי"ע קיבל את הנשיאות, ובמשך שנים רבות התעניין מקרוב על פעולות החדר, כשרבי מנדל נוסע אליו תכופות למעונו בקרית צאנז נתניה, למסור דיווח על הנעשה בין כתלי החדר, ולקבל הדרכת קדשו בענינים העומדים על הפרק.

קרה כמה פעמים שר' מנדל לא חש בטוב, אולם בהגיע היום המיועד לנסוע לכ"ק האדמו"ר זי"ע, שינס את מותניו והתגבר בכוחות רעננים לצאת לדרך הארוכה, באומרו: **"מהנסיעה אל הרבי הנני שואב חיזוק וחיות לתקופה ארוכה".**

כמו כן, עמד ר' מנדל יחד עם חברי הוועד בקשר רצוף עם הרבנים הגאונים חברי ביד"ץ העדה החרדית בירושלים עיה"ק, ששמרו על חומת החדר כעל בבת עינם, להמשיך במסורת ישראל סבא ללא שום שינוי, וראו

ועד שארית הפליטה לארץ ישראל
VAAD SHEARITH HAPLETAH FOR ERETZ ISRAEL
RABBI S. L. HALBERSTAM
131 LEE AVENUE
BROOKLYN 11, N. Y.
EVERGREEN 4-0116
יקותיאל יהודה הלברשטאם
אב"ד דקה"ל קלויזענבורג
בהוקלין נ. י.

"ונחנה מאד לשמוע מפעולות הנשגבות של בית יעקב הישן, ואשר כת"ר נשא נועם דרשותיו עבור תלמידות של בית יעקב, אשר בוודאי דבריו היוצאים מן הלב עשה רושם גדול עליהן".

במעמד ההכתרה, הגאון רבי פנחס עפשטיין זצ״ל נואם. לימינו כ״ק האדמו״ר מצאנז זצ״ל והגאון רבי דוד יונגרייז זצ״ל. בין העומדים נראה ר׳ מנדל.

במעמד הנחת אבן הפינה, מימין לשמאל: הגאון רבי אליהו זלאטניק, הגאון רבי יצחק יעקב וייס - גאב״ד, הגאון רבי משה אריה פריינד - גאב״ד, הגאון רבי בנימין מנדלסון, הגאון רבי מנחם זאב שטרן.

בו ערובה לדור העתיד לגדל בין כתליו אמהות כשרות צנועות וחסודות, שיהיו ראויות לחנך את צאצאיהם ליראת שמים טהורה.

חברי הביד"ץ ובראשם הראב"ד זצ"ל, הופיעו בהדר קדשם מפעם לפעם, ושמעו מרבי מנדל סקירה על כל פעולות החדר, ולא הסתירו את נחת רוחם מהצלחת החינוך המקורי המשתמר במשמרת קודש.

✵

מיד עם הכנסו לוועד הפועל, יזם רבי מנדל יוזמה נפלאה בהקמת "בית מלאכה לתפירה", בו למדו הבנות מלאכת התפירה.

רבי מנדל ראה בבית מלאכה זו עוגן הצלה רב משמעות. כי הרבה בנות נתרופפו מיראתם, עת הלכו ללמוד תפירה במקומות שונים, שם נתרועעו עם חברות שאינן מהוגנות והושפעו מאוירת הרחוב הקלוקל.

עם הגאון רבי פנחס אפשטיין זצ"ל בביקור בבית יעקב הישן

ר׳ מנדל נואם לפני תלמידות בית יעקב הישן. לצידו הר״ר דוד צבי גוטשטיין

עתה עם פתיחת בית המלאכה בין כתלי החדר, לא יצאו הבנות לרעות בשדות אחרים, ובילו את רוב שעות היום באוירה השמרנית ששררה בין כתלי החדר, כך היו מוגנים מרוחות הסוערות שנשבו ברחוב.

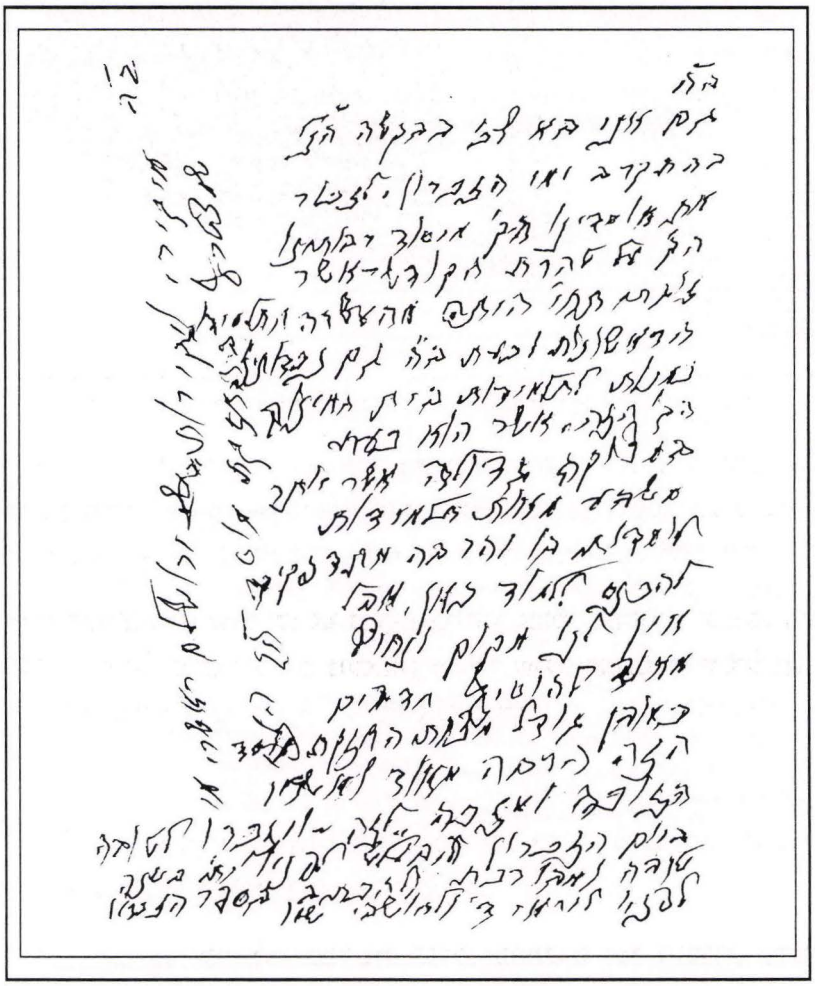
רוב המלבושים שחולקו או נמכרו במחיר אפסי במסגרת ״מפעל העזרה״ שניהל ר׳ מנדל, נתפרו בבית מלאכה זו. כך שילב אותם ר׳ מנדל גם ברוח החסד שפיעמה בקרבו, לעמוד לימין אביון ודל.

❋

להלן קטע מכת״י בשנותיו האחרונות של ר׳ מנדל, בו הוא פונה לאחד מנדיבי העם לבוא לעזרת בית יעקב הישן:

גם אני בא לכ׳ בבקשה הנ״ל, בהתקרב ימי הזכרון, לזכור את מוסדינו הק׳ מיסוד רבותינו הק׳ על טהרת הקודש - אשר זוגתו תחי׳

היתה מהעשרה התלמידות הראשונות, וכעת ב"ה גם נכדותיו נמנות לתלמידות בית החינוך הק' הזה, אשר הוא כעת במצוקה גדולה אשר יותר משבע מאות תלמידות לומדות בו, והרבה מתדפקים להכנס ללמוד כאן, אבל אין לנו מקום, ונחוץ מאד להוסיף חדרים. כמובן גודל מצות החזקת מוסד הזה הרבה מאד, ואשרי הזוכה ומזכה לזה. ויזכרו לטובה ביום הזכרון הבעל"ט לפניו ית', בשנה טובה ומבורכת, ולהכתב בספר הזכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו.

קטע ממכתב שכתב באחרית ימיו לבוא לעזרת בית יעקב הישן

קטעי דברים מתוכן מכתב ששלח לכ״ק האדמו״ר מצאנז זי״ע

ב"ה

התורה היא חיינו

ארגון «בנות רחל»

בעיה"ק ירושלם ת"ו

כרטיס חברה

מספר .....

שנת תש"ג

פליכטן

1) זיך היטן פון שלעכטע גיזעלשאפט!

2) גיקליידעט ווי א אידישע מאכטער!

3) זיך ניש קעמפן שבת!

4) נישט גיין אין תיאטראות א. ד. ג.!

איך פערפליכטע זיך אלס מיטגליד צו
פעסט צו האלטן אלע פליכטן.

תשלום חדשי בתור מס חברה

ח ח ד ש	שלמה הסך	ע"י
תשרי		
חשון		
כסלו		
טבת		
שבט		
אדר		
ניסן		
אייר		
סיון		
תמוז		
אב		
אלול		

השם .....

הגיל .....

המקצוע .....

שם האב .....

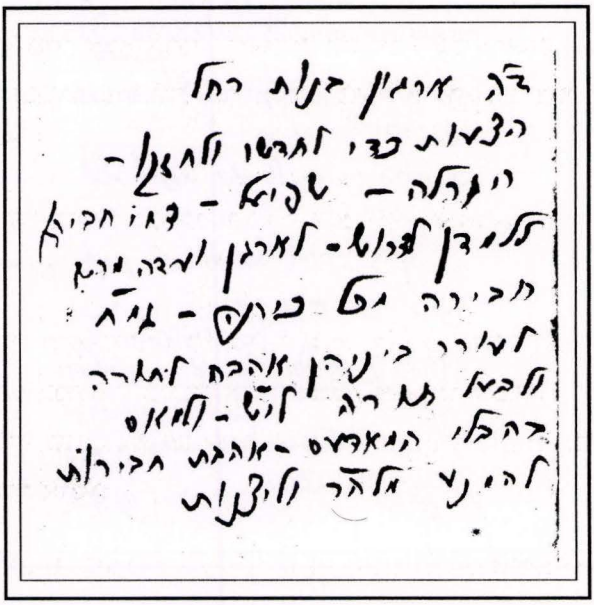
שם האם .....

המען .....

הקבוצה .....

המדריכה .....

כרטיס חברה לתלמידות

לדוגמא ולמופת

בזכות ההתקשרות המיוחדת והנפלאה ששררה בינו לבין יוצאי חלציו והאהבה והחיבה שהעניק להם, ומכח ההתקשרות הנפלאה והנדירה של ילדיו לאביהם הגדול, כאשר כל בן ובת מהמשפחה הגדולה חשו באהבתו המיוחדת של האב שהתייחס לכל אחד מהם כאילו הוא בנו יחידו, השכיל ר׳ מנדל לבצר את ביתו כמגדל עוז וכל ילדיו היו נטועים כשתילי זיתים סביב לשולחנו, אין פרץ ואין יוצאת. היתה זו תופעה נדירה באותם הימים כאשר כמעט לא היה בית בירושלים שלא נפגע מחדירת ציפורני החילוניות שעשתה שמות בבתי שלומי אמוני ישראל.

דוגמא נפלאה על דרכו הנבונה של רבי מנדל, מספרת בתו מרת מנצ׳ה ברכה שמרלר תחי׳: רגילים היינו כשנכנסנו הביתה לקבל את פני אבא, לדרוש בשלומו הטוב, ולשאול אותו: אבא אולי הנך רוצה כוס תה? אבא מעולם לא סירב, תמיד השיב לנו: כן, כן, אשמח מאד לקבל כוס תה. וכשגמר לשתות נהג לומר לנו: החייתם אותי.

פעם אחת החילותי להתבונן במנהגו, ורעיונותי לא נתנו לי מנוחה, האיך יתכן שתמיד אבא רוצה לשתות כוס תה, גם כשאני שואלת לו וגם כאשר שאר הבנות שואלות אותו, מעולם לא נתקלנו בסירוב, מה פשר התנהגות זאת?

הרהבתי עוז בנפשי ובפעם הבאה שאלתי את אבא: האם באמת דרוש לו תמיד כוס תה?

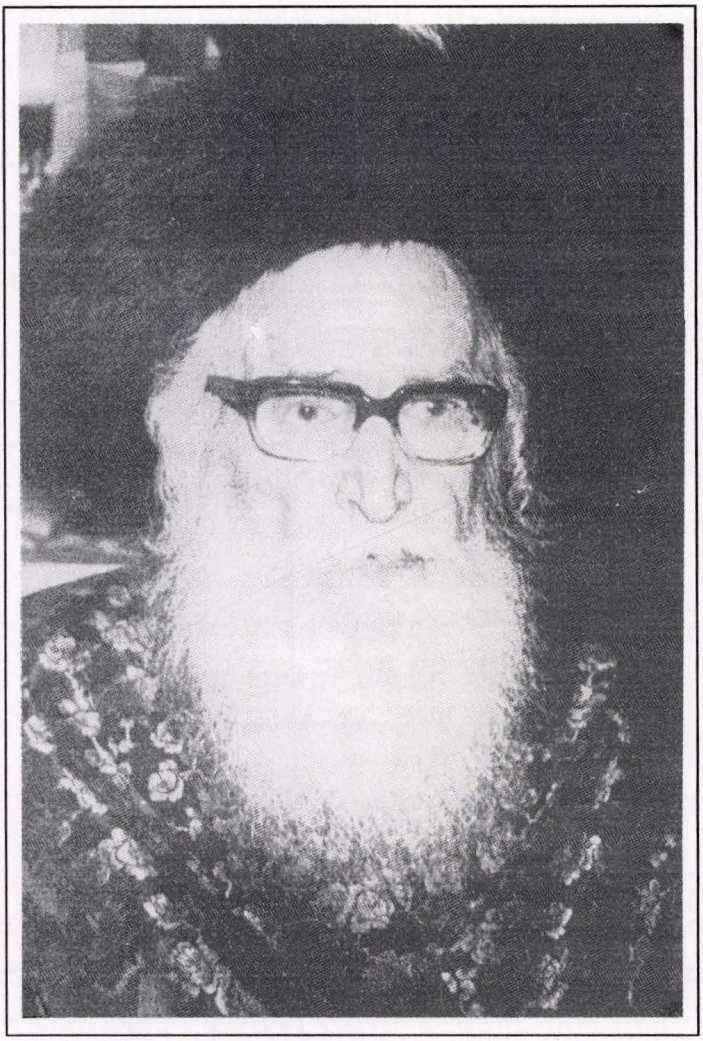
אבא העלה חיוך רחב על שפתיו ואמר לי: כן! הנני רוצה כוס תה, על מנת להרגילכם במצוות כיבוד אב ואם... חפץ אני לשתות כוס תה שאתן מכינות לי, בכדי שתרגישו שהחייתם אותי... כוס תה חם ומהביל מחמם את הנפשות ומקשר אותנו...

כמופת לרבים שימשה משפחת גפנר וכעדות שנשמעה מפיו של גדול בישראל ה"ה הרה"ק רבי אברהם מסלונים בעל "ברכת אברהם" זצוק"ל. היה זה כאשר קבוצת מחנכים דגולים, משמנה ומסלתה של אנשי החינוך הירושלמי נזעקו ונאספו לאסיפה דחופה לדון בבעיות חינוך הדור.

עיני הנאספים נישאו אל המורה והמדריך, המנהיג המורם מעם, הרה"ק רבי אברהם מסלונים זי"ע שפתח ואמר:

"מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, מחובתנו להחדיר בקרב הדור הצעיר הרבה חמימות לכל דבר שבקדושה, לרומם את רוחם של בני הנוער ולקרב את לבם באהבה ובשמחה לאבינו שבשמים. ניקח נא לדוגמא את ר' מנדל גפנר, שבזכות חמימותו ואהבתו הרחימאית, יש לו סייעתא דשמיא מיוחדת להחזיק את בניו ובנותיו סמוכים על שולחנו הרוחני, לחזקם ולהעמידם עמידה איתנה בדרך האמונה הצרופה המסורה מדור לדור..."

- עדות נאמנה מפי קדוש עליון.

הרה״ק רבי אברהם מסלונים זי״ע, בעל ״ברכת אברהם״

הנשמה׳לעך

רבי מנדל עצמו, הסביר פעם בצחות לשונו את דרכו החינוכית, וכיצד הוא מסוגל להעניק יחס אבהי חם לכל אחד מצאצאיו, עד שכל ילד ירגיש כאילו אותו אוהב האב כבנו יחידו. היה זה כאשר יהודי שבילדותו גר בשכונת מאה־ שערים ולימים פנה עורף למסורת אבותיו וזנח את דרך

התורה והמצוות, נקלע לביתו של ר׳ מנדל וניסה לקנטרו בשאלו: ״כלום יש אהבת אבות לבנים ובנים לאביהם בקרב המשפחות ברוכות הילדים?! אנחנו, החילוניים, מסוגלים בקושי להסתדר עם ילד אחד או שניים, ואיך מתאפשרת במשפחות הגדולות אהבת ההורים לילדיהם, לחיות בצוותא, ליהנות ולרוות נחת זה מזה?!״

פתח ר׳ מנדל פיו בתבונה ובחכמה ואמר: ״הטה אוזניך ושמע! יהודי נכנס לבית-המדרש, ניגש לארון הספרים ומוציא מסכת יומא, מתיישב על מקומו ומתחיל ללמוד מיט די גמרא ניגון, את השקלא וטריא. בדחילו ורחימו הוא מתעמק בעבודת הכהן גדול ביום הכיפורים לפני ולפנים, בקודש הקדשים, היהודי מתענג ומתעלה בלימודו כשכל הגיגיו ושרעפיו תפוסים במהלך הסוגיא. הנה מגיע הכהן הגדול לארון הקודש, נותן את המחתה בין שני הבדים, ״צבר את הקטורת על גבי גחלים - תני חדא צוברה פנימה שהוא חוצה לו, ותניא אידך צוברה חוצה שהוא פנימה לו״ - תענוג רוחני מעין עולם הבא. היהודי מסיים את שיעורו, נוטל את המסכת לידיו ומנשקה בחום, ומחזירה לארון הספרים ברטט ובהתרגשות....

לימים, נכנס אותו יהודי לבית המדרש ונוטל מסכת עבודה-זרה, פותח את הגמרא ומתיישב ללמוד עם אותו ׳גמרא ניגון׳, בחשקות, במתיקות ובדביקות. בעיון רב הוא מתעמק בדיניה השונים של כל סוגי הע״ז למיניהם, מה דינם של כלים שעליהם צורת חמה או לבנה וכיוצא בהן. בסיימו את שיעורו, נוטל הוא את המסכת לידיו, מנשקה בחום ומחזירה לארון הספרים.

כלום הינך מסוגל להבין פשר התנהגות נפלאה זו? - באותה מידה של אהבת תורה ושל הערכה והערצה עמוקה לקדושת התורה, נשק היהודי לשתי המסכתות על אף השוני העצום בתוכן הענין אותו למד... וההסבר הוא, מכיון שהתורה כולה ניתנה לנו בסיני מפי הגבורה, בה אנו משתעשעים ומתענגים בנועם עליון, בכל אות ותג שבה, כי היא חיינו ואורך ימינו.

כך הם גם נשמות ישראל החצובות מתחת כסא הכבוד. ההורים כשהם זוכים להקים משפחה ענפה, הם מלאים וגדושים באהבה נפלאה לכל ילד

בנפרד. כי כל ילד הינו אוצר בל יסולא מפז - נשמה יהודית, אות בספר התורה הכלל ישראלי.

כל ילד הנוסף במשפחה, מרחיב את מעגל האהבה ל"נשמה'לעך"...

גם אם ילד מסוים יותר פיקח, יותר זריז, יותר מקרין יראת שמים והתמדה בתורה, אין התנהגותו מקפחת את האהבה לאחיו. כי האהבה האמיתית של ההורים לילדים נובעת מנשמה לנשמה, מלב אל לב, וה"נשמה'לעך" כולם אהובים, כולם נחמדים, כולם נעימים...".

❋

ואכן בלשון זו היה משוחח ר' מנדל עם ילדיו ומעודדם בעודם רכים בשנים:

"יש לך נשמה גבוהה", "הנשמה שלך נשמה טובה ומזומנת לטוב"...

דברים אלו חדרו עד לשד עצמותיהם הטריות, ועיצבו את עוז רוחם לעמוד בגאון לשם ולתפארת, ולהמשיך בשזירת שרשלת הזהב.

גם בצוואתו שכתב בשנת תשי"א, בהיותו בשנתו המ"ו, כותב למשמרת עולם בלשונו הזהב:

בניי היקרים, בין הזכרים ובין הנקבות, תודות לה' יתברך יש לכם נשמות טובות מוכנות לטוב, עשו להם כטוב בעיני השי"ת ותגביהו אותם למדריגות גדולות, כמאמר חז"ל יכול כל אדם להיות כמשה, לכן השתדלו לעלות על במתי ההצלחה ביראתו יתברך הטהורה, כי זה כל האדם...

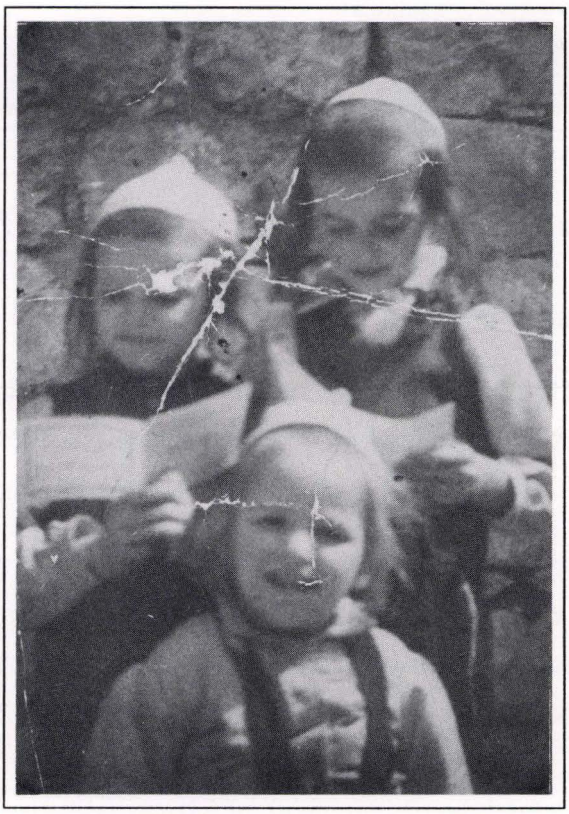
הסגולה להורים להנצל מכעס

באותה מידה של אהבה ורחמים חינך ר' מנדל את ילדיו גם כאשר היה עליו להשתמש ב"שבט", להראות כלפיהם הקפדה, כמאמר שלמה המלך ע"ה (משלי יג, כד): "חושך שבטו שונא בנו".

וכיצד היה ר׳ מנדל ״מעביר צאנו״ - הנשמות הטהורות שהופקדו בידו, ״תחת שבטו״? הוא היה נוטל מגבת, מסבבה וכורכה על ידו אט אט, ניגש וטופח על הילד הכאה המהולה בחמלה אבהית... היה זה עונש קשה בשביל הילדים, מאותו רגע שנטל את המגבת בידיו, כבר השיגה ה״הכאה״ את מטרתה...

לעיתים, גילה ר׳ מנדל את כוונתו ואמר: ״קיפול המגבת וכריכתה אינה אלא סגולה נפלאה להינצל ממידת הכעס! ילד עלול בהתנהגותו להעלות חמתם של ההורים, תגובתם של אב ואם בעידנא דריתחא אינה מועילה, ואף עלולה להסב נזק חינוכי.

ועל כן, הרגעים של נטילת המגבת, קיפולה וכריכותיה סביב היד, הם רגעים של אורך רוח, המשככים את חרון האף ומיישבים את דעת ההורה להגיב מתוך שיקול הדעת״.

בניו של ר׳ מנדל: ר׳ שמעון ר׳ ישראל ור׳ אליעזר, בילדותם

אהבת התורה

את מצוות "ושננתם לבניך" קיים רבי מנדל בבניו מינקותם.

בעודם פעוטים ישב ולימד אותם את שורשי האומה, סדר הדורות מאדם הראשון עד ימי האבות הקדושים, המשך השתלשלות הדורות וקורות דברי הימים עד לתקופת הגאונים והראשונים.

כשהשתעשע עם הפעוטות, בחן אותם בסדר הדורות, האבות והבנים, תלמידים עם רבותיהם. עד לשנותיו האחרונות, כשנפגש עם הנכדים והנינים, ידעו הללו כי עליהם להתכונן בטרם בואם אל הסבא, לשנן את יחוס האבות והשבטים, מלכי ישראל ויהודה ושאר קורות העיתים.

❋

וכשגדלו הבנים הקרין והזריח עליהם מאהבת התורה שיקדה בו כיקוד אש, והדריכם האיך ללמוד דף גמרא בחשק ובמתיקות.

היה מרגלא בפומיה לשנן ולומר להם:

"קינדערלאך! מיט א געשמאק, מיט א זיסקייט"... (ילדים! לימדו בעריבות ובמתיקות). ואכן, מה קרנו פניו מאושר כל עת ראה אחד מצאצאיו יושב והוגה בתורה, בהתבטאו: **"דאס איז מיין חיות....דאס איז מיין קרוין! (זו חיותי, זוהי עטרתי...)**

אהבת ישראל

עם ההדרכה להתמדת התורה בחשק ובהתלהבות, חונכו הילדים לשמור לעשות ולקיים כמאמר התנא (אבות פ"ג מ"ט): "כל שמעשיו מרובין מחכמתו - חכמתו מתקיימת". בהראותו להם דוגמא אישית, שילב האב, "איש המעשה" הגדול, את צאצאיו, במצוות הרבות בהן עסק. בפעולות "מפעל העזרה" שהקים שילב את בנותיו בתחום "מפעל ההלבשה" ואת בניו ונכדיו העסיק בחלוקת ה"קמחא דפסחא".

היו אלו שעות של קורת רוח מרובה לכל בני המשפחה, ממש מעין עולם הבא. עת זכו לעמוד לימינו של האבא-הסבא, לארוז ולהוביל, להוריד ולהעלות את המצות, בקבוקי היין והשמן, הביצים והאגוזים, תפוחי אדמה ובננות ושאר מצרכי החג, שהגיעו בכמויות אדירות, באריזות גדולות, לחלוקה לבני עניים ולמכירה במחיר מוזל למשפחות ברוכות ילדים.

בהשתתפותם במעשי צדקה אלו הושרשה בנפשותיהם הרכות של הצאצאים מידת אהבת ישראל שנשאבה ממקורות החמלה והרחמים שפיכו בליבו של האב הגדול, וברבות השנים, הורגלו גם הם לעסוק בצדקה וחסד ולדאוג לרווחתם של אחינו בית ישראל.

אין פלא בכך שרבי מנדל השכיל להרגיל את בני ביתו ומשפחתו לכך שכל חייו מוקדשים להתמסרות עבור הכלל: המצאת מגוון כה גדול של פעולות חסד וכינוסי תפילה ציבוריים, ועוד, שכן עין בעין ראו והכירו כל

לשבת שובה תבתבו ותשתמר
לאלתר יראים מובחר

ב"ה

כה אמר ד' שמרו משפט ועשו צדקה - כי קרבה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות.

בני היקרים והחביבים זרע ברך ד'!

היות וכידוע לכם שזיכני השי"ת לחיות מאזני הרבים בעניני הצלה וצדקה, ים ימין ד' ופב ומעלף

וכידוע לכם שעניינים האלו עולים לי בערך 1,500 לי לחודש בממוצע וכמובן הכספים האלו אין ביכלתי להוציאם מביתי רק ע"י זכות הרבים שמזכים ומשיגים לי לחיות מעושי חמצוה אני יכול להמשיך בזה.

למה יגרעו א"כ בניי היקרים מלזכות במצוה אלו ומלחיות להם חלק בדברים העומדים ברומו של עולם.

ע"כ אחלטתי לפנות אליכם לזכותכם בחלק במצוה שנעשה בעזהשי"ת על ידי שכ"א מכם ישתתף בערך 5 לי לחודש (למשל) (אם מכספי מעשר או מנדיבים וכדומה) אם בכל חודש וחודש או בכל 3 חדשים או בכל חצי שנה כפי שנקל לכם יותר, ובסוחים אתם בעזהשי"ת שחכסף יוצא למטרותיהם הצודקות ולכם תהי' צדקה לפני ד"א.

זרעו לכם לצדקה - וקצרו לפי חסד שבה.

והיות כי אין ישראל נגאלים אלא בצדקה - לכן כל זורע צדקות מצמית ישועות - הזורעים בדמעה ברנה יקצורו בשוב ד' את שיבת ציון בב"א.

אביכם אוהב אתכם ומתפלל בעדכם בהצלחה

כולל שמי שאון ריבלאוו-פלוד

מכתב ששלח ר' מנדל לצאצאיו

הסובבים אותו שה"אנוכיות" - חיים של דאגה עבור עצמו וצרכיו הפרטיים בלבד היא ממנו והלאה.

בהתנהגותו הנשגבה הקרין ר' מנדל על כל הסובבים אותו את מדת ההסתפקות במועט. גדולות ונצורות חולל לרווחת הזולת, כל כולו עמד לעזור ולהושיע ליהודים במצוקתם, אך לעצמו לא דרש מאומה, הסתפק במועט ושמח בחלקו כמוצא שלל רב. הילדים ראו לפניהם אב מאושר, שלא חסר לו בעולמו דבר, מלבד השאיפה להתעלות רוחנית והדאגה עבור כלל ישראל וממנו למדו להסתפק ולשמוח בחלקם אשר נתן להם ה'.

מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (תהלים ח, ג).

גם בעבודת התפילה השקיע ר' מנדל כוחות עצומים לחנך ולהדריך את צאצאיו, להתפלל מתוך כובד ראש במתינות ובהתלהבות.

אחת מאבני היסוד של עבודת הקודש של רבי מנדל כשליח לתפילת הציבור, היתה חיזוק תפילתן של עוללים, תינוקות של בית רבן.

בימינו, סדר הלימודים של שעות הבוקר בתלמודי התורה מתחיל בתפילת שחרית לוהטת, כשהמחנך משגיח על הילדים ופוקח עין על התנהגותם בעת התפילה.

אך עד הדור שלפנינו, לא היה מי שיתן את דעתו על כך, הילדים הגיעו ללמוד לפני רבם ב'חדר' לאחר שהתפללו וסעדו פת שחרית. מובן מאליו, כי ברוב הבתים, לא התאפשר להורים להשגיח על תפילת ילדיהם, כיון שהאבות היו טרודים לצאת לפעלם ולעבודתם עדי ערב, ובשעות הבוקר המוקדמות לא היתה דעתם נתונה להרגיל ולחנך את הילדים לתפילה מסודרת - להגיע לביהכ"נ לפני התחלת התפילה, להתפלל במתינות ובכובד ראש, לא לשוחח בשעת התפילה, לענות "אמן" על כל ברכה וקדיש ועוד - הילדים התרגלו לחטוף את תפילותיהם במניינים שונים, כשתנומת הלילה עדיין נסוכה על פניהם, ומחשבותיהם טרופות ומבולבלות למהר להגיע אל

ה׳חדר׳ בזמן. באוירה שכזו מלמלו את מלות התפילה, כשעיניהם בוהות לצדדים השונים, והסידור כמעט ונופל מידיהם.

הסכנה החינוכית שבדבר היתה ידועה לכל מבין - הלוא כך הגדירו חז״ל כי התפילה, היא מן הדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן (ברכות ו:), וכבר הורנו שלמה המלך: חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כב, ו), ואם לא יחונך הנער לתפילה בכוונה, הריהו עלול חלילה להמשיך לזלזל ולהתפלל בצורה כזו, עד זקנה ושיבה.

רבי מנדל גפנר, בעודו אברך במיטב שנותיו, אב לילדים רכים, ובעל השתפכות הנפש בתפילתו לא-ל חי, לא השלים עם ההתעלמות מחינוך ילדי ישראל, צאן קדשים, לתפילה הראויה לשמה, מתוך כובד ראש, בתחנונים וברגשי התלהבות כפי שרק ילדי ישראל הטהורים יכולים להתפלל לפני אביהם שבשמים, ולבטל גזירות קשות מעל כלל ישראל בזכות הבל פיהם שאין בו חטא.

ר׳ מנדל קרא את אחיו ורעיו מנקיי הדעת שבירושלים, לאסיפה מיוחדת, לדון בחומרת הענין. בין המשתתפים נמנו: הרה״ח ר׳ ירמיה דושינסקי, הרה״ח ר׳ דוד אייכלער, והרה״ח ר׳ משה וועבער זצ״ל. מחד גיסא דנו את תלמודי התורה לכף זכות, היות ואין ביכולתם לספק לכל תלמידיהם פת שחרית, על כן מוכרחים הם להתחיל את סדר היום לאחר שסעדו הילדים את לבם בביתם, אך מאידך גיסא, הן לא יתכן להניח את המצב כמות שהוא.

ישבו ודנו בכובד ראש, עד שבסייעתא דשמיא, נמנו וגמרו לקבוע מקום לתפילתם של ילדי ירושלים ולקבצם מידי בקר, אל מקום אחד, לתפילה בצוותא, תחת עינם הפקוחה של משגיחים ומחנכים. מסגרת זו נקראה בשם: ׳חנוך לנער׳, כי על כן התחנכו בה הנערים להתפלל במתינות ובדביקות, גם כי יזקינו לא יסורו ממנה.

עם התחלת התפילות תמידין כסדרן, פנה רבי מנדל בקריאה נרגשת להורי הילדים. להלן העתק פנייתו (ביידיש, ובתרגום ללה״ק):

אל האמהות

ידוע גודל ענין התפילה, ובפרט של תנוקות של בית רבן, לדאבוננו עקב טרדות הפרנסה של ההורים, מוזנח מאד ענין התפילה אצל הילדים, כואב הלב לראות איך שהילדים הקטנים מתרגלים לאט לאט לבלות בעת התפילה.

אנשי מעשה התאספו והתארגנו לקבל על אחריותם את ההשגחה על כל הילדים שיתאספו במקום המיועד, להתפלל בכובד ראש כפי ההלכה.

מקום הוועד יהיה באחד מחדרי הת״ת בבתי הונגרין, שם יתפללו שלש התפלות כל יום בהשגחה צמודה, ויחלקו מתנות לכל ילד כפי המגיע לו לפי התנהגותו.

חוב קדוש על האמהות להשגיח ולפקוח עין על הילדים שיהיו מאלו שמתפללים תחת השגחת האברכים, ובזכות תשב״ר יקבל השי״ת תפלתנו ונזכה במהרה לראות בישועה האמיתית בביאת משיח צדקנו, אמן.

העסקנים

מי שמעוניין לסייע בהוצאות הנחוצים למטרה זו, יוכל למסור את תרומתו להר׳ מענדיל געפניר, או להר׳ ירמיה דושינסקי, או להר׳ דוד אייכלער, הר׳ משה וועביר.

מקומות התפילה:

חדר ג׳ בת״ת בתי הונגרין.

חדר ז׳ בת״ת בתי הונגרין.

אצל ״חנוך לנער״ (לילדים שאינם לומדים בת״ת בתי הונגרין).

הצלחת החבורה היתה למעלה מהמשוער, הורים רבים, שמחוסר ברירה הניחו לבניהם להתפלל במקום שלבם חפץ... ראו בהקמת מסגרת זו הצלה רוחנית עבורם ועבור הילדים הרכים, שגם הם הצטרפו בהתלהבות והשכימו

כ"ח ירושלם ת"ו כז' תמוז תש"ב

צוא דיא מוטערס ה"ו

וויא בעקאנט איזט דער ענין פון תפלה נאהר
איבער הויפט פון תנוקת של בית רבן

ליידער דורך דיא גרויסע טרדת הפרנסה פון
דיא עלטערן איז דער ענין פון תפלה בייא דיא
קינדער זייער פארלאזט עס ווייסיגט דיא הארץ
צוא קוקענדיג וויא דיא קליינע קינדערלך פאר
בייגען ביסלעכווייס דעם גאנצען דאונען

עס האט זיך גיטראפען אנשי מעשה וואס האבען
אויך זיך גיזונטען דיא לאסט און אכט געבן אויף
דיא אללע קינדער וואס ווילען צוא זאמקומען אין
דעם בעטטמטען פלאץ אויף צוא דאונען מיט
ערנסטקייט וויא דער דין איז דער צוואזאמען
ארט איז אין אייגע פון דיא חדרים פון דיא
אונגארישע חלמוד תורה דארט ווערט גידאוועט
3 מאהל טעגליך מיט גרוס השגחה אויך ווערט
גימיילם מתנות יעדן קינד וואס פארדינט נאך זיין
אויף פיהרונג

עס איז אהיליגע מליכה אויף דיא
מוטערס זייא זאללען אכט געבן דאס דיא קינדער
זאללען זיין פון דיא וואס דאונען אונטער דיא
אויפזיכט פון דיא יונגע ליים ווערט השי"ת אויך
אונזער גיבעט אנאמען בזכות דיא קליינע קינדר
און מיר ווילן זוכה זיין אין גיבען צוא זעהן
דיא ריכטיגע איידישע הילף בביאת משיח צדקנו אמן

דיא עסקנים

ווער עס וויל בייהילפיג זיין מיט געלד דיא שפעזן
וואס עס פארדערט דאצו וויא גיווייגליך קען זיין
שפענדונג איבער געבן צוא

[illegible]

הקדמת המחבר

1) מבוא ג' פין דער אונגארישער [illegible]
2) " ג' " " " [illegible]
3) אין חלק הענייר (פאר דיא [illegible])

תקנות יסודיות:

א) על הנערים להתפלל שחרית, מנחה ומעריב, מלה במלה בקול רם.

ב) לעמוד תחת משמעת משגיחי ומנהלי החברה.

ג) להתרחק מחברותא רעה בכל מיני הרחקות.

זכויות החברים:

א) מי שישמור הזמנים כראוי ויתנהג בדרך ארץ יקבל בכל חדש פרס חשוב לפי הצטיינותו.

ב) בכל ר"ח אחה"צ מסדרים כינוסים ומחלקים הפרסים.

ג) לפרקים יסעו למקומות ידועות ולהתפלל על מקומות הקדושים.

אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם
של תינוקות של בית רבן

כרטיס

חברת הקול קול יעקב

בעיה"ק ירושלם תובב"א

פנקס חבר

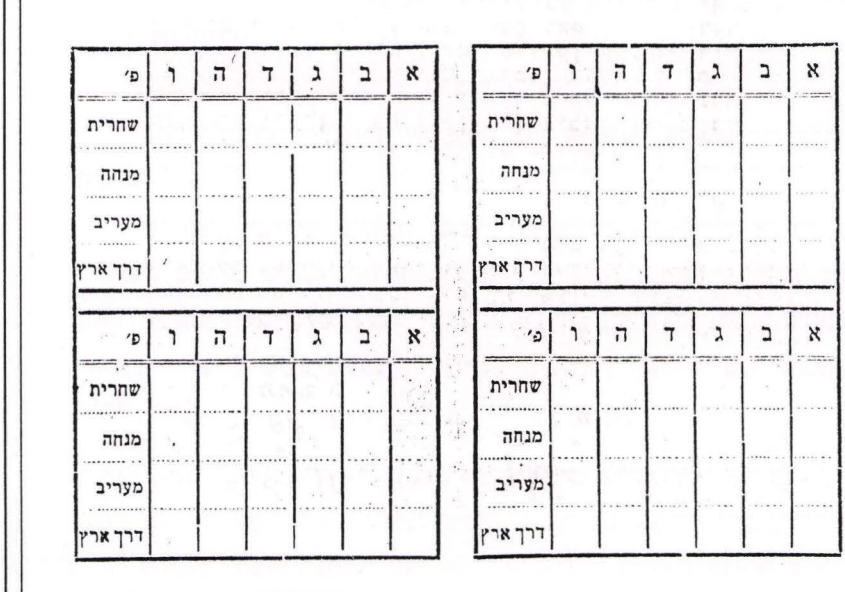
מספר ..... No. .....

להחבר .....

יום ..... חדש ..... תש"

המטרה: להדריך נערי בני ישראל בתפלה כראוי ע"י משגיחים מומחים יר"ש

גדולה תפלה וכו' שאפילו משה רבנו לא נענה אלא בתפלה. ברכות לב:

א	ב	ג	ד	ה	ו	פ'
						שחרית
						מנחה
						מעריב
						דרך ארץ

א	ב	ג	ד	ה	ו	פ'
						שחרית
						מנחה
						מעריב
						דרך ארץ

א	ב	ג	ד	ה	ו	פ'
						שחרית
						מנחה
						מעריב
						דרך ארץ

א	ב	ג	ד	ה	ו	פ'
						שחרית
						מנחה
						מעריב
						דרך ארץ

בקביעות למקום המנין המיוחד. מה עוד שהמשגיחים נהגו לציין בפנקסם את השתתפותו של כל ילד, לציין את ציונו על התנהגותו בעת התפילה, ציונים שזיכו את הילדים בממתקים ופרסים בסוף כל שבוע, כפי הישגו של כל ילד, כשרבי מנדל מקבל על עצמו לדאוג לכיסוי ההוצאות הכספיות.

בימינו, רגילים אנו לקיום מסגרות מעין אלו, לתפילות שחרית, או ללימוד בערב, בכל ימות השבוע או מיוחדים לשבת וליומי דפגרא. אמנם בירושלים של אותם הימים, שנת תש"ג, כשהפרוטה היתה רחוקה מלהיות מצויה בכיס, היתה מסגרת 'חנוך לנער' יחידה במינה.

יראתו הפנימית של רבי מנדל והתלהבותו הבלתי פוסקת לכל דבר שקדושה באה לידי ביטוי בכתב ידו, בפנקס התקנות:

ב"ה

מטרת החבורה - לפי שהאבות אין להם פנאי לשום לב לתפלת הבנים, ושולחים אותם לביהכ"נ להתפלל. וכפי שרואים אנו בעינינו, חלק גדול מהילדים כמעט שאינם מתפללים כלל, מאין משגיח עליהם...

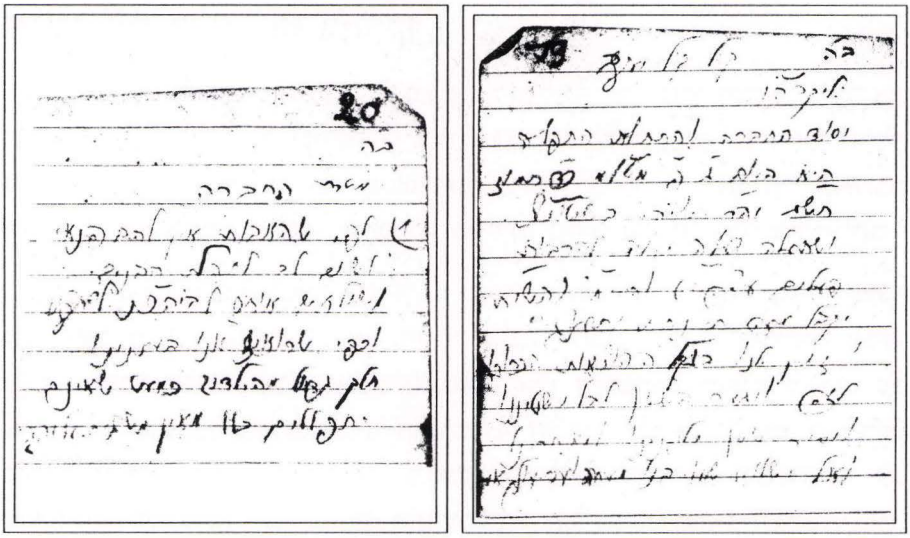
(כאן חסר).

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

יסוד החבורה והתחלת התפילה היא ביום ג' פ' מטו"מ כ"ד תמוז תש"ג.

יהי רצון שיהיה בשעה טובה ומוצלחת, ושתעלה מעלה מעלה להרבות פעלים על צד היותר טוב והיותר חביב. והשי"ת יקבל מזה רב נחת ותענוג, ויזמין לנו בנקל ההוצאות הכרוכות לזה, ויגער בשטן לבל ישטיננו ויסיר שטן מלפנינו ומאחרינו, ואל ישלוט בנו מעתה ועד עולם, אמן.

היו אלה בניו של רבי מנדל שנמנו למשגיחים במסגרת חנוך לנער, שנים רבות עמדו על המשמר ודאגו להצלחת מנין התפילה מידי יום ביומו, ובכך נשתלבו בהגשמת משאת נפשו של אביהם הגדול לשאת עטרה לפני מלך רם ונשא, ולהעלות תפילות תשב"ר לפני כסא הכבוד.

ילדי חנוך לנער בתפלה במערת שמעון הצדיק

איזהו עשיר השמח בחלקו

ביתו של ר׳ מנדל נתברך בסגולתה הנפלאה של ארץ ישראל הנקראת ״ארץ הצבי״ - ״שבזמן שיושבים עליה רווחא״ (גיטין נו:). בדירתם הדלה גידלו רבי מנדל וזוגתו את משפחתם ברוכת הילדים, בתבונה ובאהבה הצליחו למצוא בחדר וחצי שהכילה הדירה, מקום תנומה לכל צאצאיהם.

שני ילדים ישנו על אדן החלון... - בצידו הפנימי של החדר, בקיר הפונה אל רחוב מאה שערים הסואן, היתה קשת רחבה שבשני פינותיה עמדו זקופים שתי חלונות גבוהים, ובתחתיתם אדן המשתרע מקצה לקצה. על אותו אדן שרוחבו כרוחב הקיר הירושלמי העתיק, לא פחות ממטר, פרשו מצעות לשני ילדים. לימים, כשנקבצו ובאו הילדים הנשואים על משפחותיהם, לשבתות וחגים ולשמחות, הצליחו להשכיב שם ארבעה ילדים...

על אדן החלון בהדלקת נר חנוכה

גם מתחת לשולחן הציעו מצעות, היתה זו מיטת "לוקסוס" שכל הילדים חפצו לזכות בה...

באווירה נפלאה, בתחושת סיפוק רב באחדות ואהבה, היו כולם מסתדרים ומוצאים את מקומם לחטוף תנומה ולהחליף כח, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום...

❋

בחול המועד סוכות בשנת תש"ח, זכה ר' מנדל לארח בביתו את כ"ק מרן האדמו"ר בעל ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זי"ע, לאחר שהתפלל תפילת שחרית לוהטת בכותל המערבי - היה זה בשנה האחרונה, טרם נכבשה העיר העתיקה בידיהם של הצבא הירדני. כעבור למעלה משלשים שנה, זכה רבי מנדל שוב, ובנו של ה"אמרי חיים": כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ שליט"א הופיע בהדר קדשו לבקר את רבי מנדל, לאחר שחש שלא בטוב. עם היכנסו לביתו של רבי מנדל, הביט סביבו ואמר:

"לולי ראיתי במו עיני לא הייתי יכול להאמין...הייתי כאן עם אאמו"ר זצוק"ל לפני כשלשים שנה, והנה, דבר לא השתנה, אותם רהיטים, אותו חדר וחצי, על אף שזכה להקים בינתיים משפחה כה ענפה"...

כ"ק אדמו"ר שליט"א חזר על הדברים בשיחת קודש שנשא בפני חבורת תלמידים באומרו:

"רבי מנדל גפנר משמש מוסר השכל להסתפקות במועט. במו עיני ראיתי את ביתו, בהפרש זמן של כשלשים שנה, בה הקים משפחה ענפה, בנים, נכדים ונינים, והבית נשאר במתכונתו, חדר וחצי עם רהיטים ישנים.

רבי מנדל זכה למידה זו, בכח השמחה שהיתה לו. ראיתיו והכרתיו בתקופות שונות, גם עת תכפו עליו צרות, תמיד לא משה ממנו השמחה שקרנה מחסידותו, ועלינו ללמוד ממנו לקח מוסר"...

כ״ק מרן האמרי חיים מויזניץ זי״ע, חומה״ס תש״ח בדרכו חזרה מהכותל המערבי

כ״ק מרן אדמו״ר מוזניץ שליט״א, בדרכו לשמחת ברית אצל ר׳ אליעזר גפנר. לימינו ר׳ אברהם גפנר, לשמאלו ר׳ יוסף ויזניצר ז״ל, ור׳ צבי אריה גפנר.

שמחת פורים בבית ר׳ מנדל. במרכז התמונה חתנו הר״ר שמואל יצחק בורנשטיין ז״ל, משמח את הנאספים

שמחת חאלאקה ביום ל״ג בעומר בביתו של ר׳ מנדל בקרית צאנז בירושלים

בחתונת בנו ר׳ מרדכי יצחק. רוקד עם בניו ר׳ יעקב שלום ור׳ שמעון.

אהבת אחים

כוחות עצומים השקיע ר׳ מנדל, להחדיר אהבה נפלאה בין צאצאיו, משך כל שנותיו טיפח ויזם רעיונות ופעולות שונות ע״מ לשמור ולהרחיב את האחדות ששררה בין כל בני ביתו.

זכה ר׳ מנדל לבנין וחתנין רבנן, גדולים בתורה ובמעשים. הם השתייכו לחצרות חסידיות שונות: ויז׳ניץ, צאנז, בויאן, סאטמר, בעלזא, קרלין וביאלה. כשנתאספה המשפחה לביתו היה זה מפגש רב גווני באווירה שתמיד היתה מרוממת ומלוכדת. היה זה תענוג רוחני לראותם יושבים כשתילי זיתים סביב שולחנו, עוסקים בדברי תורה, מלבנים נושאים אקטואליים ומתדיינים בענייני השקפה.

אחדות המשפחה התבלטה בכל עידן שמחה, בנשואי נכדיו של ר׳ מנדל, כולם הגיעו בבגדי שבת, כפי שהנהיג ר׳ מנדל בחתונת נכדו הראשון וכל אחד תרם את חלקו בהכנת מטעמים ומעדנים. בביתו של ר׳ מנדל רבתה ההמולה, אותו חדר שהיה מעונם של בני המשפחה הברוכה בימים של חול ובימי שבת וחג, נהפך עתה ל״אולם שמחות״ ענק שעשרות ״מחותנים״ חגגו בקרבו, קירות הבית כאילו זזו ממקומם ופינו מקום לחוגגים המאושרים.

אברהם אוהבי

איש מורם מעם היה רבי מנדל, יהודי בעל שיעור קומה, בקי בחדרי תורה בנגלה ובנסתר, ומתדבק עם קונו בכל דרכיו, כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ועם כל זאת עיניו היו פקוחות תמיד לרדת לנפש צאצאיו, הגדולים עם הקטנים, לחנכם ולהדריכם בדרכי נועם, להתוות וליישר מסילות בלבבם לאבינו שבשמים. ואכן, הבנים והנכדים נצמדו והתקשרו בקשר בל ינותק אל אביהם הגדול, ידם לא זזה מתחת ידו, בכל פינות אשר פנו נשאו את עיניהם אליו, להתברך מפיו וליטול ממנו עצה והדרכה בגשם וברוח.

אלו הם דבריו של רבי מנדל במעלת חינוך הבנים, המשקפים את שיטתו בהדרכתו את ילדיו, בבחינת "חכם מה הוא - אומר":

"עיקר העבודה של האיש הישראלי, אינה לתקן רק את עצמו, כי אם לחנך את בניו ובנותיו אחריו בדרך ה'.

אפילו אם יהיה האדם נביא ובעל רוח הקודש, אין די בכך, וכמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה שפרסם שמו יתברך בעולם במסירות נפש נוראה, והפיל עצמו לתוך כבשן האש בעבור כבוד שמו יתברך, ולא עוד, אלא שהוא היה הראשון בזה, ולא היה לו ללמוד משום נברא, וכמו שאמר הכתוב (יחזקאל לג, כד) "אחד היה אברהם". ובכל זאת, כשאמר הקב"ה (בראשית יח-יט) "כי ידעתיו", לא אמר "בשביל שהשליך עצמו לכבשן האש למען כבודי", או "על שמפרסם אלקותי ברבים" וכדומה, אלא (שם) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ה'", כי זהו העיקר אצלו יתברך.

כי אפילו אם ישלים האדם את עצמו למדריגה הגדולה ביותר, אם אינו מניח זרע הראוי ליורשו בעבודת ה' ולהמשיך בעבודתו יתברך, הרי הוא חשוב כמת, וכאילו חזר העולם לתוהו ובוהו, מאחר שרצון ה' ששלשלת הדורות תמשך עד סוף כל הדורות, ודורות נקראים רק ההולכים בדרך ה'. משא"כ אם הזרע אינו עובד את ה' ח"ו אינו נחשב ל"דור", וממילא נכרת האיש ההוא מזה העולם, אפילו אם צדקתו עדי שמים יגיע.

כמו שמצינו גבי חזקיהו המלך, שאמר לו הקב"ה ע"י נביאו ישעיה (מלכים ב כ, א) "כי מת אתה" - בעולם הזה "ולא תחיה" - לעולם הבא (ברכות י.), משום שלא עסק בפריה ורביה, ואף שהיה נביא ובעל רוח הקודש, וגם פרסם עבודתו יתברך הרבה, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צד:) בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תינוק ותינוקת שאינו בקי בדיני וכו', ובכל זאת רצה הקב"ה שיעמיד דורות אע"פ שזרעו היו מנשה ואחיו, מכל מקום יודע ה' שעתידים לצאת ממנו

יאשיה המלך וזרובבל ושאר צדיקים, על כן חרה אפו ית' עליו, על שלא שם ליבו והיה עליו לגדל זרע לשמור דרך ה'.

הרי כי עיקר שבחו של האדם, לחנך את בניו ובנותיו בדרך ה', ואז גורם נחת רוח לפניו ית' לאין שיעור".

נאה דורש ונאה מקיים. בהיותו אברך במיטב שנותיו התאבק בעפר רגליו של המקובל המפו' החכם שלום זיע"א מגדולי חכמי תימן. החכם שלום ראה ברבי מנדל כלי מחזיק ברכה, ורצה ללמדו שימוש בקבלה מעשית, אך ר' מנדל לא רצה.

כשהפציר בו החכם שלום ודיבר על ליבו ללמוד חכמה זו, גילה לו רבי מנדל את צפונות לבו, שהיות והשימוש בשמות קדושים ע"י קבלה מעשית, עלולה להזיק לחינוך הבנים והבנות, כידוע מפי סופרים, ע"כ הוא קיבל על עצמו להמנע מללמוד קבלה מעשית, על אף שהלימוד יוסיף לו השגות נפלאות בתורת הח"ן.

❋

נתקיים בו ברבי מנדל מקרא שכתוב (ישעיה נט, כא): "ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך, ודברי אשר שמתי בפיך, לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה', מעתה ועד עולם". הוא זכה לראות דור ישרים מבורך, בנים וחתנים, נכדים ונינים, מרביצי תורה גדולים וגאונים בחסד ובמעשים טובים. כולם צועדים בדרכי אבות, וממשיכים את שרשרת הזהב לשם ולתפארת.

פרק יג

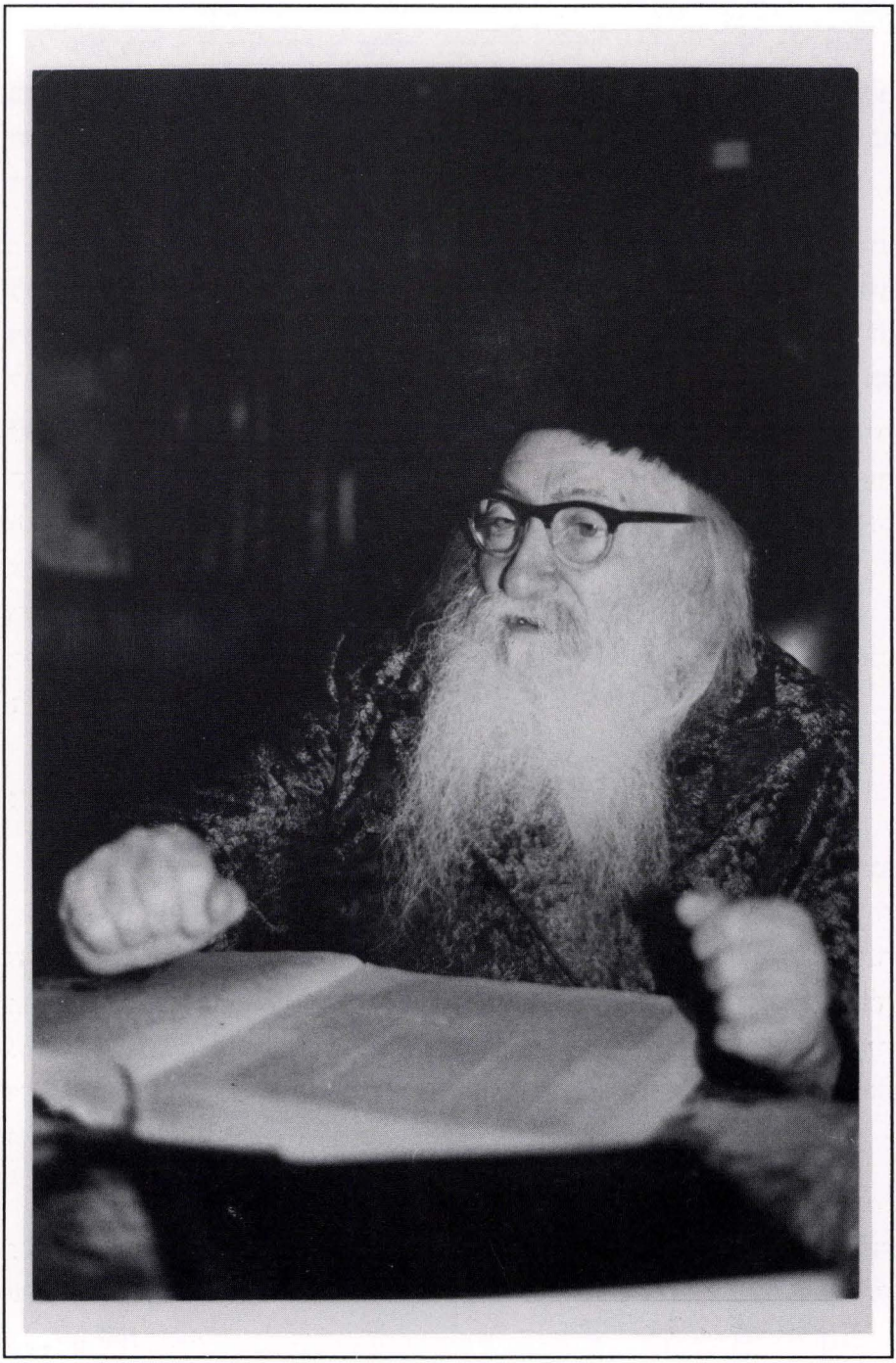
מה אהבתי תורתך

באלפי-גוונים זהרה אישיותו המופלאה של ר׳ מנדל, וקרניה מאירות מפנימיותו, הגדושה באורה של תורה. כל הילוכיו, כל שיגו ושיחו בתורת ה׳; כל חפצו לשבת ולהגות בה יומם וליל. התורה הקדושה - היא שמילאה אותו בשמחה תמידית, שנתנה לו הכוח לגבור על כל הנסיונות, שמילאה אותו באהבה אין-קץ לנותן התורה, בטהרה ובחסידות, שכיוונה את הלב הטהור, המאזין למצוקותיהם של ישראל ואינו חוסך כל טרחה למען יהודי. התורה הקדושה - היא היתה משוש-חייו בצעירותו, והיא שליוותה אותו עד ליומו האחרון.

פארו של השולחן

הבית היה ריק באותה שעה. בתו של ר׳ מנדל, מרת שרה חיה ויז׳ניצר תחי׳, שבה מלימודיה בחדר "בית יעקב" הישן. היא מיהרה לנצל את ההזדמנות שבה תוכל להשליט סדר בבית באין-מפריע, והחלה בעבודתה בחשק ובזריזות. בהגיעה אל השולחן העמוס כדרכו בספרי-קודש, החלה מחזירה אותם אחד לאחד אל ארון-הספרים. פרשה מפה ואף פיארה את השולחן בעציץ-פרחים קטן. עתה נראה הבית הקט בן החדר וחצי נאה ומרחיב-דעת.

והנה נפתחה הדלת, ר׳ מנדל שב אל הבית. הוא בירך את בתו בפנים מאירות, אך לפתע הן נתכרכמו: "האם סידרת את השולחן?" שאל. אחר שהשיבה הבת בחיוב, הוסיפה במבוכה: "פרשתי מפה על השולחן, ופיארתיו בעציץ-פרחים..."

"**הספרים - הם הפרחים שלי**", הגיב ר' מנדל בחיוך. אחר הסביר לה בנחת: "דעי בתי, כי על היהודי מוטלת חובה קדושה, לנצל את כל רגעי חייו, למען יהיו קודש לה'. על כל רגע ורגע עתיד אדם ליתן דין-וחשבון, כל דקה היא עולם מלא - ובה אפשר להרוויח חיי-עולם, או חלילה להפסידם"...

"היות שקבָּעתי את מקום לימודי בבית", המשיך ר' מנדל, "באפשרותי להותיר את הספרים הנחוצים לי על השולחן, ובאופן זה להרוויח רגעים רבים, אשר היו הולכים לאיבוד אילו הייתי משיב בכל פעם את הספרים למקומם. מבינה את איפוא", סיים את הסברו, "מדוע הספרים - **הם-הם הפרחים האמיתיים המפארים את השולחן**"...

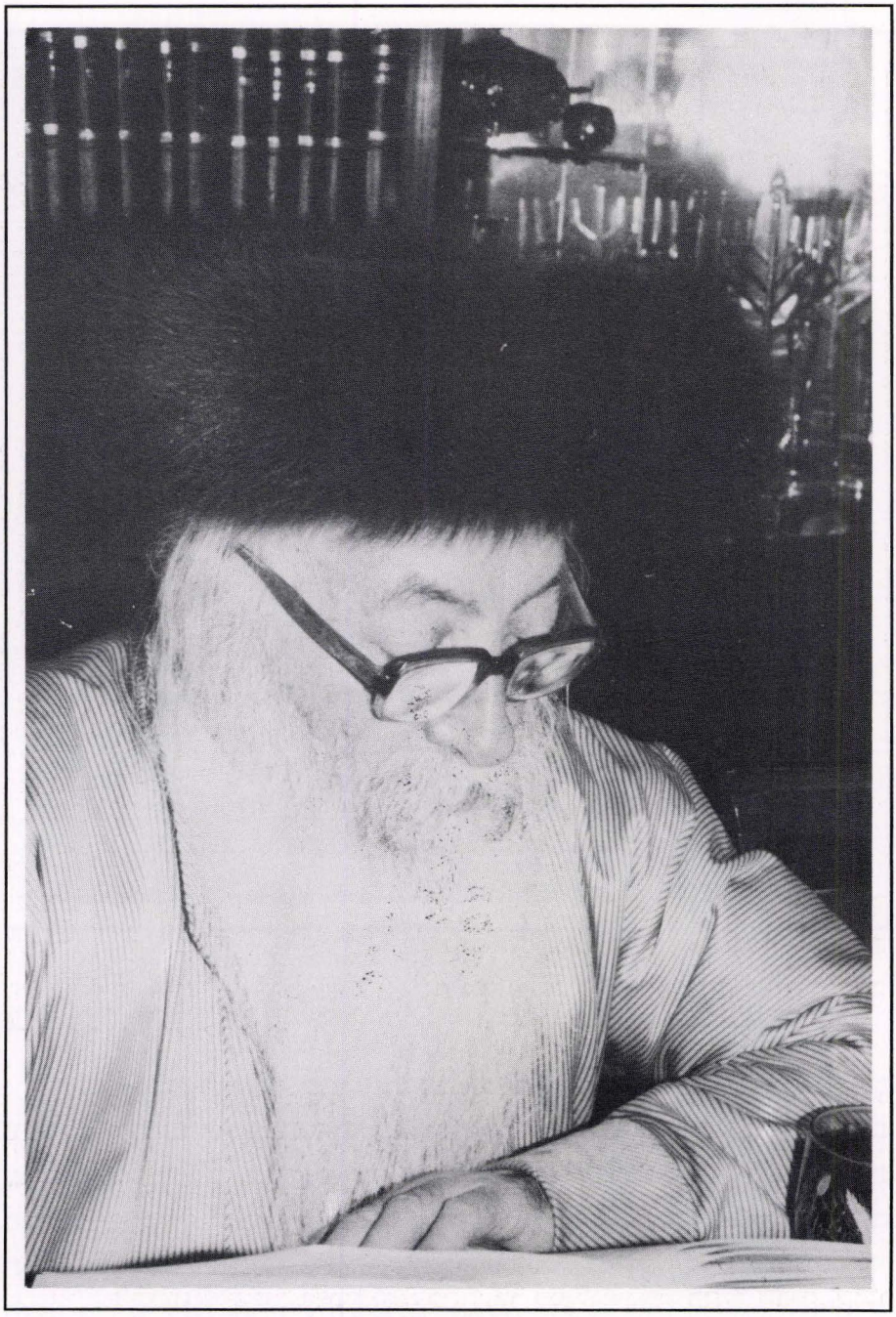

הספרים הם הפרחים שלי... בשמחת חאלאקה אצל נכדו ר' דוד ב"ר אברהם גפנר

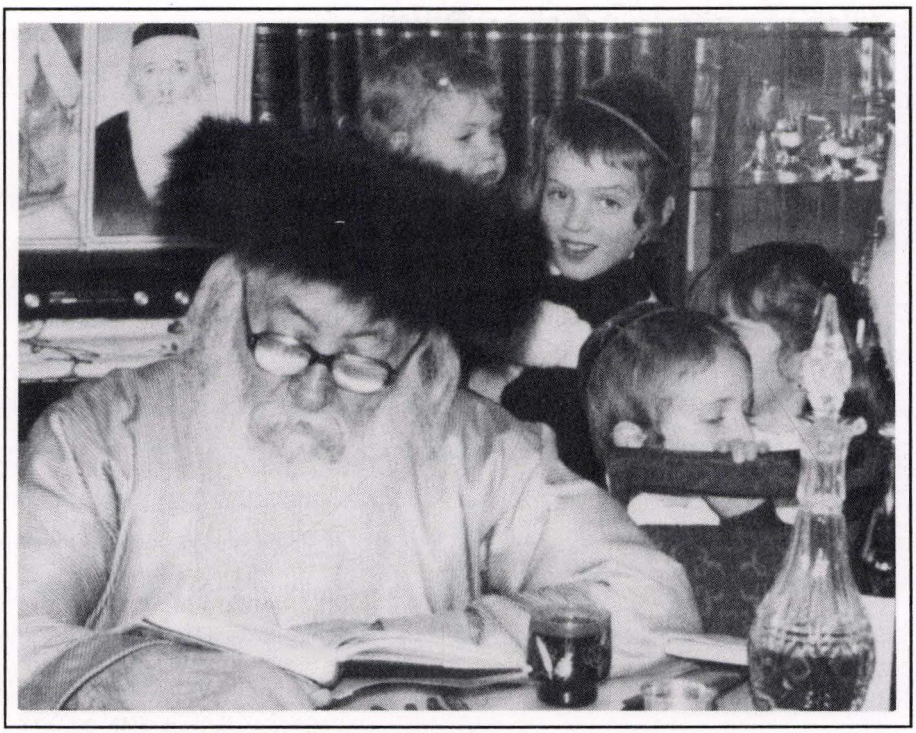

בית של תורה

אל זה השולחן אשר לפני ה׳ הסבו בני הבית לארוחות הצהרים, הבוקר והערב. עליו הוגשו תקרובות לכבוד האורחים, ובצידו האחר היו מונחות ערימות של ספרים אשר פיארו את השולחן, ונסכו בו חן מיוחד. נעימת הלימוד ליוותה את הארוחות, את כל השיחות וההתרחשויות בבית. זה היה חפצו של ר׳ מנדל - שתהא התורה גודשת את הבית הקטן, שיהיו צעירי הצאן גדלים לקול התורה המשתפך בחלל, ולפיכך למד את רוב שיעוריו בבית.

לקראת שבת

כתלי הבית נספגו באהבת-התורה כבר עם שחר. השכם בבוקר היה נשמע קולו המתחנן של ר׳ מנדל, עת שפך נפשו והזיל דמעותיו בברכת-התורה: ״והערב נא... ונהיה אנחנו וצאצאינו... לומדי תורתך לשמה״. אחר היה יושב ללמוד, וניגון הגמרא הערב חודר לאוזניהם הכרויות של הילדים. היתה זו להם שעה מענגת של קורת-רוח, שנספגה בדמם והיתה להם כצידה לדרך-החיים.

שעות מספר ישב ר׳ מנדל, אחר טבילה במקוה-טהרה, והתעמק בשיעוריו הקבועים שלפני התפילה: דף גמרא עם מהרש״א ומהר״ם, ועם שו״ע ורמב״ם על כל דף, משניות, חומש רש״י עם פירוש בעל ״אור החיים״ הקדוש, ספר ה״זוהר״, ״מדרש-רבה״ ואמירת מזמורי תהלים.

כך גם הכנתו לקראת שבת המלכה, ערך בסילודין בין כתלי הבית, קולו המתוק והערב השתפך בחלל הבית, עת ישב עם בגדי השבת לאחר הטבילה

במקוה טהרה, וכולו זורח מאושר קדושת השבת הקריבה ובאה, ומעביר את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום. אומר בהשתפכות הנפש בנעימה מיוחדת את "שיר השירים", והוגה בהתלהבות בספרי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע.

הוא קבע את שיעוריו בספרים הקדושים "באר מים חיים", "מאור ושמש", "אמרי חיים" ועוד, כפי פיסת הזמן. כשמפעם לפעם הוא סופק את כפיו: "**היליגער שבת, היליגער שבת**", וכולו אחוז שרעפי קודש.

ובאותו ריכוז, באותה התלהבות - היה ר' מנדל הוגה בתורתו בשעות הצהרים והערב, עת המה הבית בהמולת היום-יום. ענייני הבית התנהלו כסדרם, זה בכה וזה בכה - אולם אין לו לר' מנדל אלא דף הגמרא שלפניו. נראה היה כאילו יושב עתה בקרן-זווית שקטה בפינת בית-המדרש, כמו אין הילדים משתובבים מסביב, יוצאים ובאים. שעות על-גבי שעות ישב כך, דבוק במשנתו, לומד באהבה, באימה וביראה, כשהוא לבוש בקפטן וחבוש בכובעו. כך, בלא הרבה מלל - רק בדמותו ובתהלוכותיו בלבד, הצליח ר' מנדל להחדיר בצאצאיו אהבת-תורה, קדושת הלימוד מתוך טהרת המחשבה ומתוך שמחה.

סיומים שהם התחלות

עם כל שיעוריו הרבים וסדר יומו הגדוש - הרי כאשר הגיעה לאוזניו בשורת ה"דף היומי" - הצטרף גם הלימוד הזה ללימודיו הקבועים!

היה זה באלול תרפ"ג. מעל במת הכנסיה הגדולה הראשונה של "אגודת ישראל", שהתקיימה בט' באלול בוינה - הכריז הגאון המהר"ם שפירא זצ"ל את הכרזתו ההיסטורית: "**ויעשו כולם אגודה אחת - לימוד אחד, של דף גמרא זהה - יאחד את יראי ה' מכל קצוי תבל, ויצרף לחטיבה אחת את הגלויות כולן**".

בראש-השנה תרפ"ד החלו לומדי הדף היומי במחזור הראשון, ללמוד את הש"ס כולו - דף אחד ליום. גם ר' מנדל שהיה אז בימי בחרותו בין כתלי הישיבה בסאטמר הצטרף, כאמור - על אף שגדוש היה בלימודיו ובשיעוריו.

שמחת סיום הש״ס - יום חג לכל בני המשפחה

שמחת סיום השי"ס - יום חג לכל בני המשפחה

מני אז ליווהו ה"דף היומי" עד ליומו האחרון עלי-אדמות, כשבימי חייו הוא זוכה לסיים את הש"ס במסגרת ה"דף היומי" - שמונה פעמים!

ה"סיומים" נחוגו בשמחה רבה, בהשתתפות כל הצאצאים. היה זה יום חג עבור המשפחה, הכל התאספו ובאו לשמוח עם ראש-משפחתם בשמחת התורה.

נביא להלן מדבריו של ר' מנדל שנשא בסעודת המצוה, בסיום המחזור השישי, בשנת תשכ"ח:

"אנו מוצאים בדברי הנביאים רמז ברור ללימוד הדף היומי על-ידי כלל ישראל, בטרם יבוא הגואל. וכך נאמר (עמוס ג, ז): כי לא יעשה ה' אלוקים דבר, כי אם גילה סודו אל עבדיו".

"ונבואתו האחרונה של נביא, נכתבה בסוף ספר מלאכי (ג, כב): זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו... הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

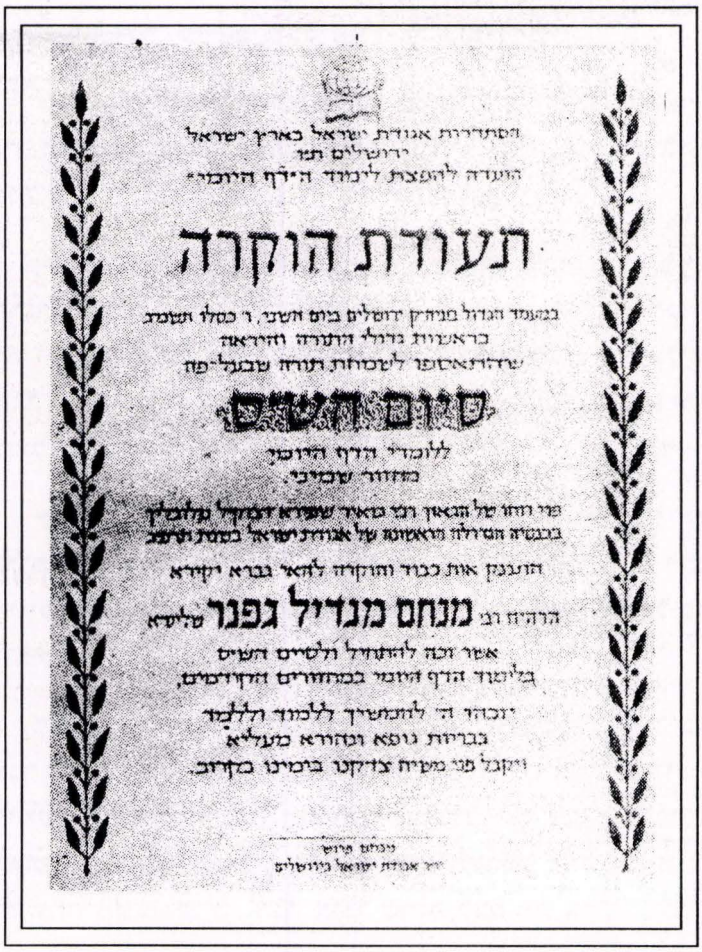
"יש לומר, כי רמז בזה, שהנביא מיידע אותנו כיצד על כל יהודי להתנהג בטרם יבוא אליהו: 'זכרו תורת משה' - הז' של המילה 'זכרו' היא ז' רבתי, כאדם שאומר לחברו: 'זכור היטב'! מה עלינו לזכור? 'תורת משה עבדי' - שהיא התורה שבעל-פה. כלומר, בטרם יבוא יום ה' הגדול והנורא - תהא התעוררות עצומה לסיים את הש"ס מדי ז' שנים".

"עתה צווח הנביא ואומר: הנכם רואים את החורבן הגדול ואת הגלות הנורא שנגזר בגלל שעזבו את התורה. ובכן, אם רוצים הנכם להיוושע על-ידי אליהו הנביא - היזכרו נא בתורה שבעל-פה, ושנסו מותניכם ללמוד את הש"ס כסדרו!"

"ואכן, בחסדי ה', הננו רואים בענין זה דברים גדולים ונוראים. בעבר לא היה הש"ס מצוי בביתו של כל יהודי. אולם בדורנו - את כל בתי ישראל מעטר הש"ס ומפאר את הבית, ואף נשלח כדורון לחתנים, בתוספת של רמב"ם ועוד ספרים רבים ויקרים. הרי כל זה מוכיח, כי הנה עתה ממש יקוים: הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא".

"על-כן, 'זכרו תורת משה עבדי' - זה אשר יתחזק בזמנים הללו ויתאמץ בלימוד התורה בהתמדה רבה - יזכה ל'יום אשר אני עושה סגולה וחמלתי עליהם' - על לומדי התורה - 'כאשר יחמול איש על בנו' (שם, פס' יז)."

ור' מנדל הוסיף להתמיד בלימוד ה"דף היומי" - כשכל סיום מהווה בעבורו התחלה. במעמד סיום הש"ס העולמי, במחזור השמיני - העניקה "אגודת ישראל" העולמית לר' מנדל תעודת הוקרה, על היותו מן השרידים אשר זכו לסיים את הש"ס בכל שמונת המחזורים, החל מהכרזת הרעיון ע"י המהר"ם שפירא זצ"ל.

הסתדרות אגודת ישראל בארץ ישראל
ירושלים תנו
הועדה להפצת לימוד ה"דף היומי"

תעודת הוקרה

במעמד הגדול מניין ירושלים ביום חמישי, ו' כסלו תשמ"ב
בראשות גדולי התורה וחיראזה
שיהדותאסיפה לשבחות תורה שבעל-פה

סיום חשיים

ללומדי הדף היומי
במחזור שמיני.

פרי רחוץ של חבורן רבי טואיר שפירא זכרונו לברכה
בכנסיה הגדולה מראשונה של אגודת ישראל בעמת ועיב

הוענק את כבוד והוקרה לחבר גברא יקירא

הרה"ח רבי **מנחם מנדיל גפנר** שליטא

אשר זכה להשתתל ולסיים השיים
בלימוד הדף היומי בכחחורים הקדושים,

יזכהו ה' להמשיך ללמוד וללמד
בבריות גופא ובהורא מעלייא
ויקבל פני משיח צדקנו ביכמינו בקרוב.

מנחם פרוש
יו"ר אגודת ישראל בירושלים

הרב מנחם פרוש הי״ו, במעמד הענקת תעודת הוקרה לר׳ מנדל

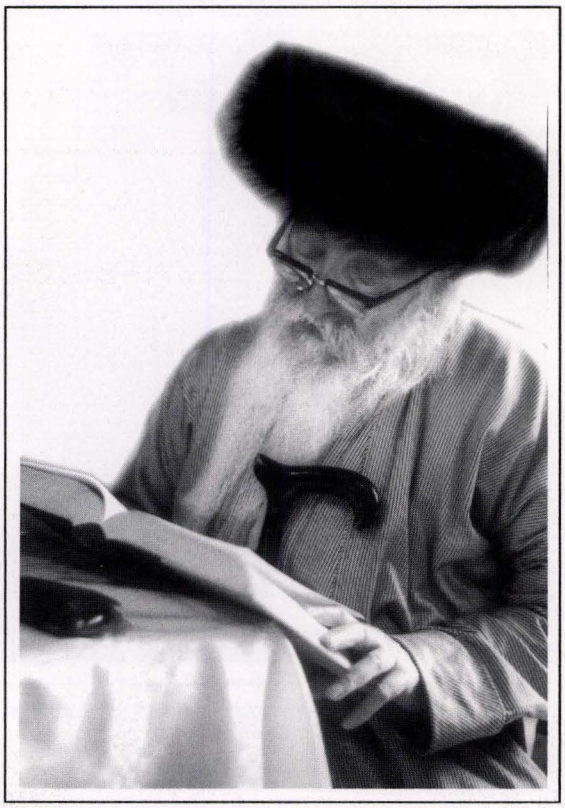
עד כלות

ליל-שבת. הסעודה נסתיימה כבר מזמן, ר׳ מנדל יושב ורוכן על הגמרא, כמנהגו בשנותיו האחרונות. כאשר יכבה שעון-השבת את המאור, יסגור אף ר׳ מנדל את הגמרא.

באותו שבוע, שכחו להתקין את שעון-השבת. ר׳ מנדל ישב והגה בלימודו, כשאינו מבחין כיצד נוקפות השעות. לפתע נפתחה הדלת, ונכדו, הר״ר ברוך ברנדוויין הי״ו, אשר במשך תקופה ארוכה שהה במחיצתו של

הסב בכל ליל-שבת - שב מ"שולחנו" הטהור של אחד האדמו"רים. להפתעתו, נוכח לראות כי סבו עדיין יושב ולומד.

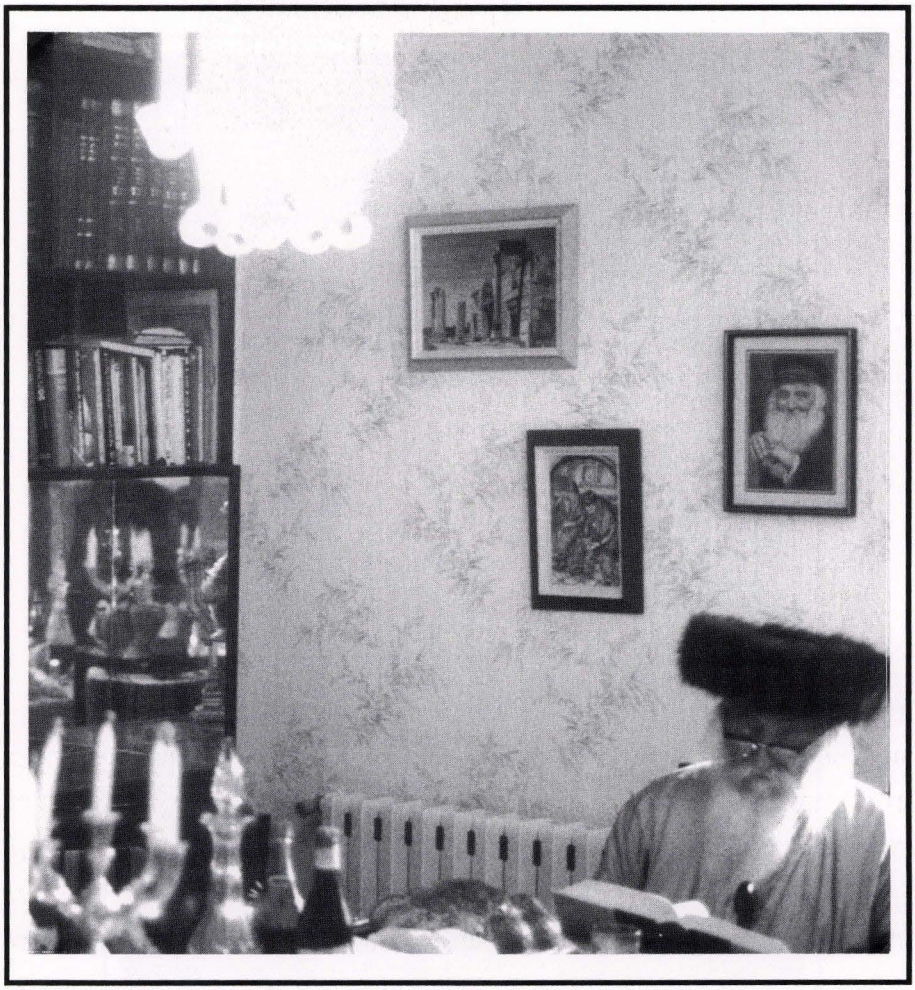
"מדוע הקדמת היום?" התפלא ר' מנדל למראהו. אולם הנכד הבהיר לו, כי הלילה כבר מתקרב לקיצו, ורק שעון-השבת הוא זה שלא פעל...

"כך היא דרכה של תורה" - עד כלות הכוחות. לא פעם ראו בני-הבית, כי כוחותיו של ר' מנדל אזלו אחר לימוד של כמה שעות, הרים ראשו אשר היה רכון על ספריו, נשען על הכסא בעיניים עצומות, ולאחר מספר רגעים התנער, ושב מיד ללימודו בכוחות רעננים. כך קיים ר' מנדל בעצמו את דברי הרמב"ם: **"אין דברי-תורה מתקימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה".**

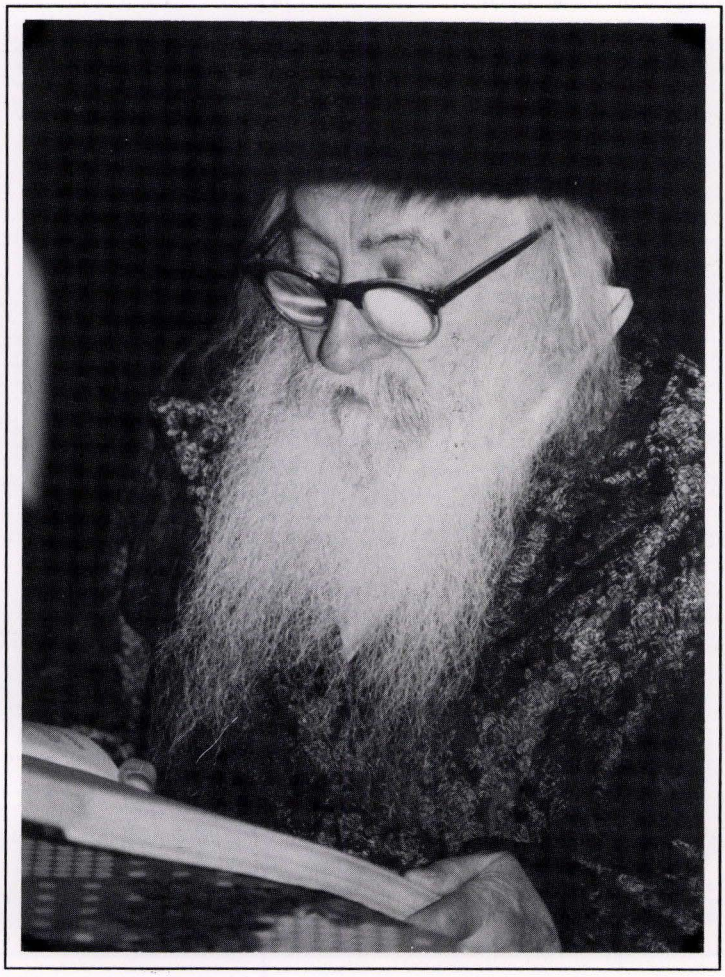
לילות רבים לא עלה ר׳ מנדל בכלל על יצועו, אף לא עצם עין עד אור הבוקר, בהיותו שקוע בביאורי הסוגיות שבהן עסק, ובחידושים לאמיתה של תורה. התמדתו היתה מעוררת השתאות, לא אחת אירע שהיה צורך להזכיר לו: ״אבא, השמש עומדת לשקוע במערב״, ועוד כיוצא בזה...

הרה״ח ר׳ יהודה אריה גודלברג הי״ו שאל פעם את חותנו רבי מנדל: שנינו באבות (פרק ה מ״כ) יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים. הנה בפשוטו בא התנא ללמד

לאדם ארחות חיים להיות שלם במדותיו ובמעשיו, להשתמש במדת העזות דקדושה - שלא יתבייש לשאול מרבו מה שלא הבין כראוי, להיות קל כנשר - לחזור על לימודו, לרדוף אחר המצוות כצבי הרץ בקלות ברגליו, ולכבוש את יצרו בגבורה כגבורת האריי (ראה פי' הרע"ב).

ולכאורה תמוה, מדוע נקט התנא לרדוף אחר המצוות כצבי, הלא מצינו בתורה שהאיילה קלה לרוץ יותר מהצבי, ומקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית מט, כא) נפתלי אילה שלוחה, וביאר ברש"י אילה זו שהיא קלה לרוץ. והיה לו להתנא להתבטא במליצת הכתוב, ורץ כאילה.

השיב לו ר׳ מנדל: בספר הברית מתאר את תכונות בעלי החיים ומפרט את תכונות האילה שהיא אמנם קלה לרוץ יותר מהצבי, אך בהגיעה בשיפולי הר גבוה, היא מפסיקה את ריצתה נחה מעט ואוגרת כח לעלות אל ההר. לעומתה, הצבי אינו מפסיק את ריצתו, בקלות רגליו הוא רץ ועולה ומטפס על ההרים הגבוהים, עד כלות כוחותיו.

וזו היתה כוונת התנא רבי יהודה בן תימא באומרו הוי רץ כצבי, לרדוף אחר המצוות עד אפיסת הכוחות, להתמיד וללמוד עוד שעה ועוד שעה עד כלות. לא להפסיק במנוחה קצרה, כי ברגע שהאדם מפסיק מלימודו, עלול היצר להפריע אותו ביתר שאת, על מנת שלא יחזור ללימודיו.

רבי מנדל היה נאה דורש ונאה מקיים. וכך מספר חתנו הר״ר יהודה אריה הי״ו: פעמים רבות ישבנו יחד שעות רבות על חיבורו הנפלא ״מקורות הקודש״, מסכתות וספרים רבים נערמו על השלחן זה על גב זה, בעיון רב ובדקדוק גדול ליבנו יחד את מאמרי חז״ל בבבלי וירושלמי, במדרשים ובתוספתות, ומלאנו את הגליון בציונים והערות לרוב.

השעות חלפו להם במהירות, שעת חצות קרבה, וראיתי סימני עייפות על פניו של חותני. בדרך כלל היה זה לאחר יום עמוס וגדוש בעבודת השם, החל מלימודיו הקבועים לפני תפילת השחר, וכלה בתפילה נרגשת ע״י הכותל המערבי, ואמירת כל ספר תהלים, מלבד פעולות נשגבות בחסד, הרהבתי עוז ואמרתי לו: השעה מאוחרת, הכוחות אוזלים, נמשיך מחר בעזרת השם.

אך תשובתו תמיד הדהימה אותי, וכך אמר: **עדיין יש לי קצת כח, הבה נמשיך עד לאפיסת הכוחות...**

או שאמר: **זוהי עצת היצר, הוא אומר: אתה עייף לך לישון וקום מחר בכוחות רעננים להמשיך הלימוד, הבה נלחם עמו, הלחם בעמלק מחר ביצר הרע שמפתה אותך להמשיך מחר... נמשיך ללמוד עד כלות...**

ר׳ מנדל עם חתנו הר״ר יהודה אריה גולדברג הי״ו, ואביו הר״ר יצחק זאב גולדברג הי״ו

תורה שלמדתי באף

לאורך שנותיו של ר׳ מנדל, ידע הרבה עוני ומחסור, פרעות ומלחמות, יסורים ומכאובים - אולם כל אלה לא היה בהם כדי להפריע מהתמדתו המופלאה. אמרו חז״ל: **״תורה שלמדתי באף - נתקיימה לי״** - כיון שר׳ מנדל לא פסק מלימודו אף בימי חרון אף וקשיים, נתקיימה התורה בידו. מאז עלה לארץ-ישראל סבל עוני והתייסר ביסוריה של ארץ-הקודש. אם בישיבת ״שפת אמת״, אם בעיר העתיקה, בשכונת ״מאה-שערים״ כב״קטמון״ - תנאי המחיה לא היו קלים. אולם בשעות הקשות ביותר היה ר׳ מנדל מחיה נפשו בדפי הגמרא, מהם שאב חיות ועידוד.

גידולה של משפחה ברוכה כשל ר׳ מנדל, לא היתה דבר של מה-בכך - אולם דבר זה לא גזל משיעוריו. כך גם עיסוקיו בענייני הכלל: ארגון ימי

התפילה ופעולות החסד הרבות, לא הפריעוהו משיעוריו הקבועים, אף שהקדיש שעות רבות למען אחיו.

עם כל התמדתו הגדולה דגל ר' מנדל במסירות-נפש - למסור הנפש והרוחניות למען הזולת, על-אף שלעיתים בא לו הדבר על-חשבון שיעוריו, והוא השלימם בזמן אחר. וכה אמר: "עלינו ללמוד מאברהם אבינו, שדאגתו לא היתה נתונה כל-כך להשלמת נפשו ורוממותה - עד-כדי-כך, ששרה היתה גבוהה ממנו בנביאות - וזאת למען יוכל להקדיש את כל חייו כדי להיטיב עם הברואים ולהרבות חסד בעולם. "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ) - אברהם מסמל את מידת החסד, ולפיכך זכה שהקב"ה יגלה לו סודות וצפונות, כפי שנאמר: "המכסה אני מאברהם את אשר אני עושה" (בראשית יח, יז).

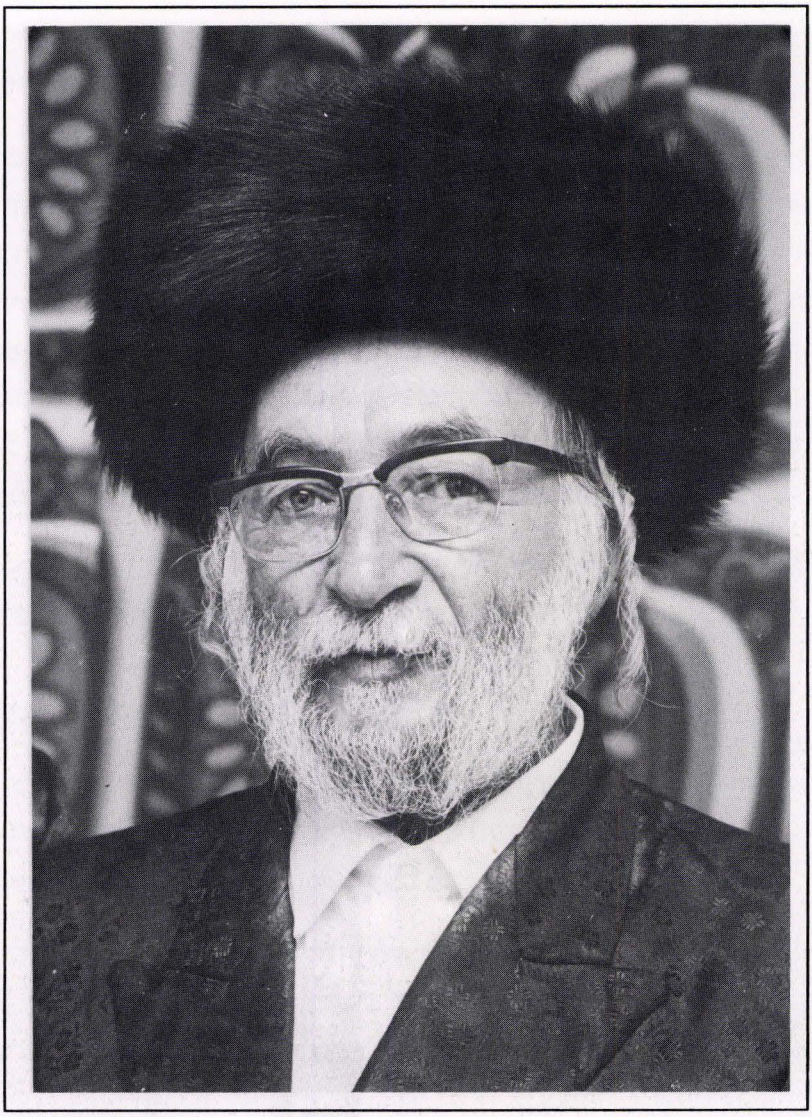
כך השעין ר' מנדל את עולמו על שלושת היסודות האיתנים, כשמלכות אחת משלימה את חברתה.

ארגון תורה שבעל פה

רבים מבני ירושלים זוכרים את רבי מנדל בין כתלי ארגון תורה שבעל פה, יושב ומקשיב בחדוותא דשמעתתא מפיותיהם של בחורי חמד דפי גמרא תוס' שקלא וטריא, ופרקי משניות בעל פה.

הארגון הנודע לתפארת ולתהילה, פרי יוזמתו ובבת עינו של בנו של ר' מנדל, הרה"ח ר' דוד זכרונו לברכה, הוקם על ידו בשנת תשכ"ה, במסגרתו נבחנו מאות בני ישיבה וילדי תשב"ר, רבבות רבבות דפי גמרא תוס'. רבים הם גדולי התורה בדור האחרון, שצמחו וגדלו לתפארת, בזכותו ובכוחו של אותו ארגון.

הרעיון הנשגב היה מעין 'פריצת דרך' בעולם המושגים של עידוד ודרבון שינון דפי גמרא בעל פה, רבי דוד ז"ל היה ה'נחשון' שיזם והקים ארגון עם מבחנים ופרסי עידוד לפי מידת ידיעותיו של הבחור הנבחן. שיטה זו הוכיחה את עצמה מיד עם ראשית דרכו של הארגון, עשרות בחורים מכל גווני

הר״ר דוד גפנר ז״ל

הקשת, מהיכלי הישיבות ותלמודי התורה, באו והתדפקו על דלתות הארגון, כשמאות דפי גמרא שגורים על פיהם.

ראשי ישיבות ור״מים ידועי שם, הרימו על נס את פעלו הנשגב של ר׳ דוד ז״ל, אשר משמיא קא זכו ליה, לרומם את קרן התורה ולהחדיר בקרב

אלפי בחורי חמד אהבת התורה, לשקוד על תלמודם ולשנן את משנתם, עד שיהיו שגורים בפיהם כמונח בקופסא.

כאמור, בשנות הבראשית של הארגון, ישב רבי מנדל ובחן מאות נבחנים דפי גמרא בעל פה. באומרו: אם חכם בני ישמח לבי גם אני. היה זה תענוג נפלא לבחורי החמד, לשבת בצילו של רבי מנדל ולהתבשם מאור תורתו, לשמוע מפיו דברי עידוד וחיזוק, במעלות לומדי התורה היושבים והשוקדים על משנתם בטהרה.

ארגון תורה בעל פה. עם פטירתו של הר״ר דוד ז״ל בשנת תשנ״ז, המשיך בנו הר״ר מיכאל פסח ז״ל במסורת אביו, ביתר שאר וביתר עוז, לשכלל ולשפץ את בית ה׳, לכבודה של תורה. לדאבון כל לב, נפטר הר״ר מיכאל פסח ז״ל לאחר מחלה קשה, ביום כ׳ חשוון תשס״ב.

החוב המעיק

כבר ימים מספר, שהנושא המדובר בבית הוא גודל החוב של האב והדרכים לפרעונו. כל אימת שהגיע אחד הילדים, היה מתעניין על התקדמות הפרעון, כשבחלל עומדת אווירת ציפיה לרגע שבו ישולם החוב עד תומו.

היה זה אחר שר׳ מנדל נותח בעינו, ועל-פי הוראת הרופאים נאסר עליו לאמץ את עיניו בקריאת האותיות הקטנות. הימים חלפו על ר׳ מנדל בדאגה הולכת וגוברת, כשהוא מונה ומחשב את גודל החוב המצטבר - **הדפים שהינו מפסיד בלימוד ה״דף היומי״...**

כאשר חש ר׳ מנדל כי בריאותה של העין השתפרה, שינס מותניו והחל צולל לים התלמוד וגורס דפי גמרא בזה אחר זה. שעות ארוכות היה מרותק אל הגמרא, כשקולו הערב משתפך בחלל הבית. מדי פעם היה מבשר לילדים על קצב ההתקדמות, כשאושרו רב כי החוב הולך ומצטמק. אחר ימים אחדים השלים ר׳ מנדל את החוב, מאושר עד אין-קץ הגיע אל ה״דף היומי״ הנוכחי.

דבר זה אירע לר׳ מנדל שוב, בערוב-ימיו, בשנת תשמ״ג. כחודשיים שכב בבית-החולים, כשדאגתו הגדולה נתונה לגרעון המצטבר בלימוד ה״דף היומי״. כאשר הבריא והתאושש קמעה, החל להשלים את לימודיו בשקיקה ובצמאון, וכעבור חודש ימים השיג ביגיעה עצומה ובמסירות-נפש, את כל אשר החסיר בתקופת חוליו.

ונחנו מה?

חפץ ה׳ הצליח בידיו של ר׳ מנדל - להסתיר את גאונותו העצומה. מי בירושלים לא הכיר את ר׳ מנדל גפנר? הכל ידעו על הרשת העניפה של מפעלי החסד והעזרה שלו, על פעולותיו למען הכלל אשר חבקו זרועות עולם, על ימי התפילה וחברות התהלים; הכל שמעו את שאגות-הארי, חזו

באש הלוהטת עת עמד ר' מנדל והתפלל תפילת יום-חול ב"שטיבלאך", שלא לדבר על תפילות השבת - אולם את גדלותו בתורה הצליח להסתיר.

כך מספרים על גאון ישראל וקדושו, בעל "חפץ חיים" זי"ע, אשר נתפרסם בעולם בשעתו בצדקתו ובחסידותו - אך לא בגאונותו העצומה - אף שהיה גאון עולם, ומשמים הסכימו לדבריו, והיה הפוסק האחרון בדורו ולדורות עולם, כאשר בית-ישראל בכל פזורותיו נשענים על פסיקותיו. על כך אמר הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי בגודל צדקתו חפץ ה"חפץ חיים" לקיים "והצנע לכת עם ה' אלוקיך" - ועמדה לו זכותו שהצליח בכך ולא התפרסם בכח התורה שלו. אולם, מכיון שלא עלה בדעתו של ה"חפץ חיים" לחשוב, כי הינו צדיק וחסיד, ולנסות להסתיר זאת - התפרסם דווקא בתחומים אלו...

ועל ר' מנדל אמר אחד מגדולי הדור: **"את מעשי החסד והתפילות לא היתה לר' מנדל האפשרות להסתיר, שכן הרבים צריכים לכך, ור' מנדל צריך את הרבים. אולם בכח התורה הצליח להעפיל לשיאים, בלא שידעו על כך אחרים, ובמקום גדלותו בתורה - שם אתה מוצא ענוותנותו".**

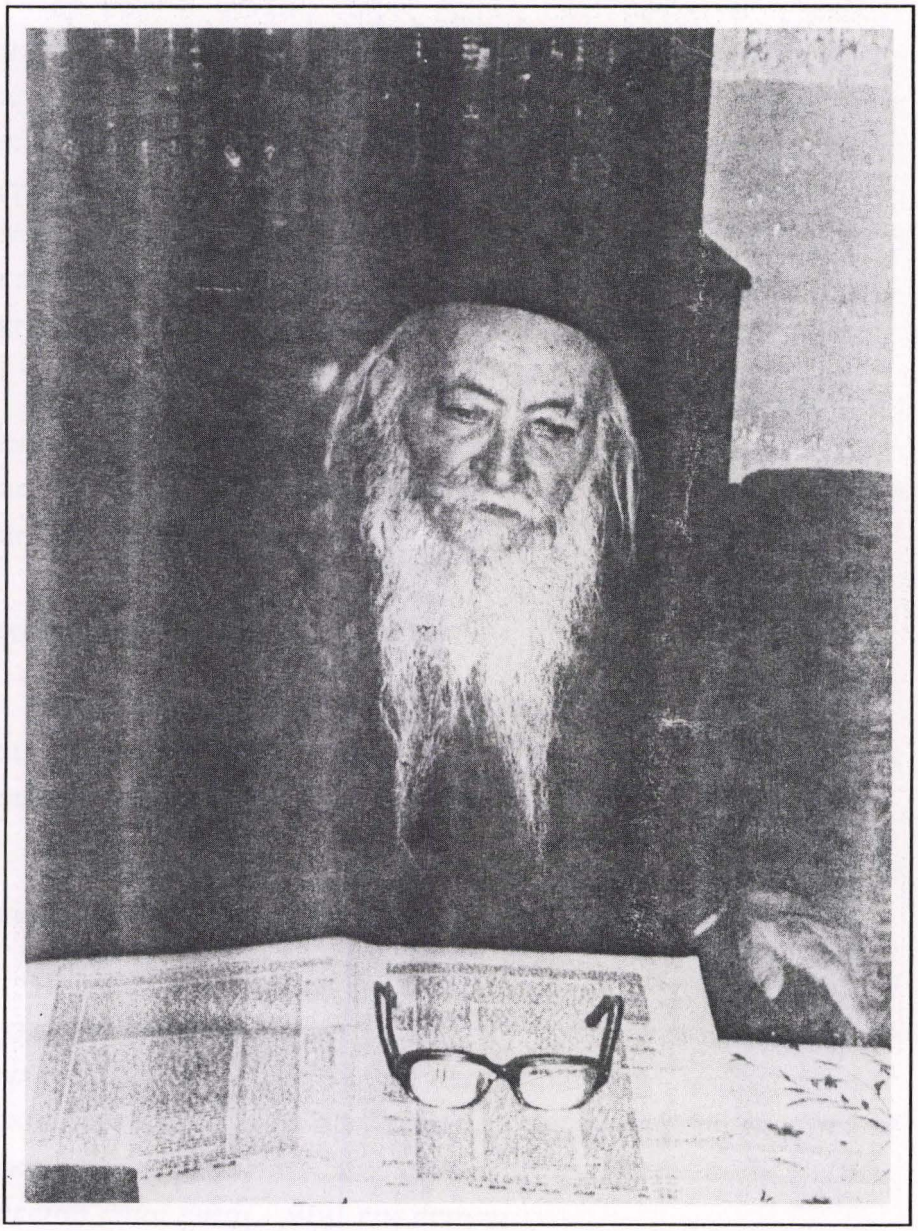
אחת שאלתי

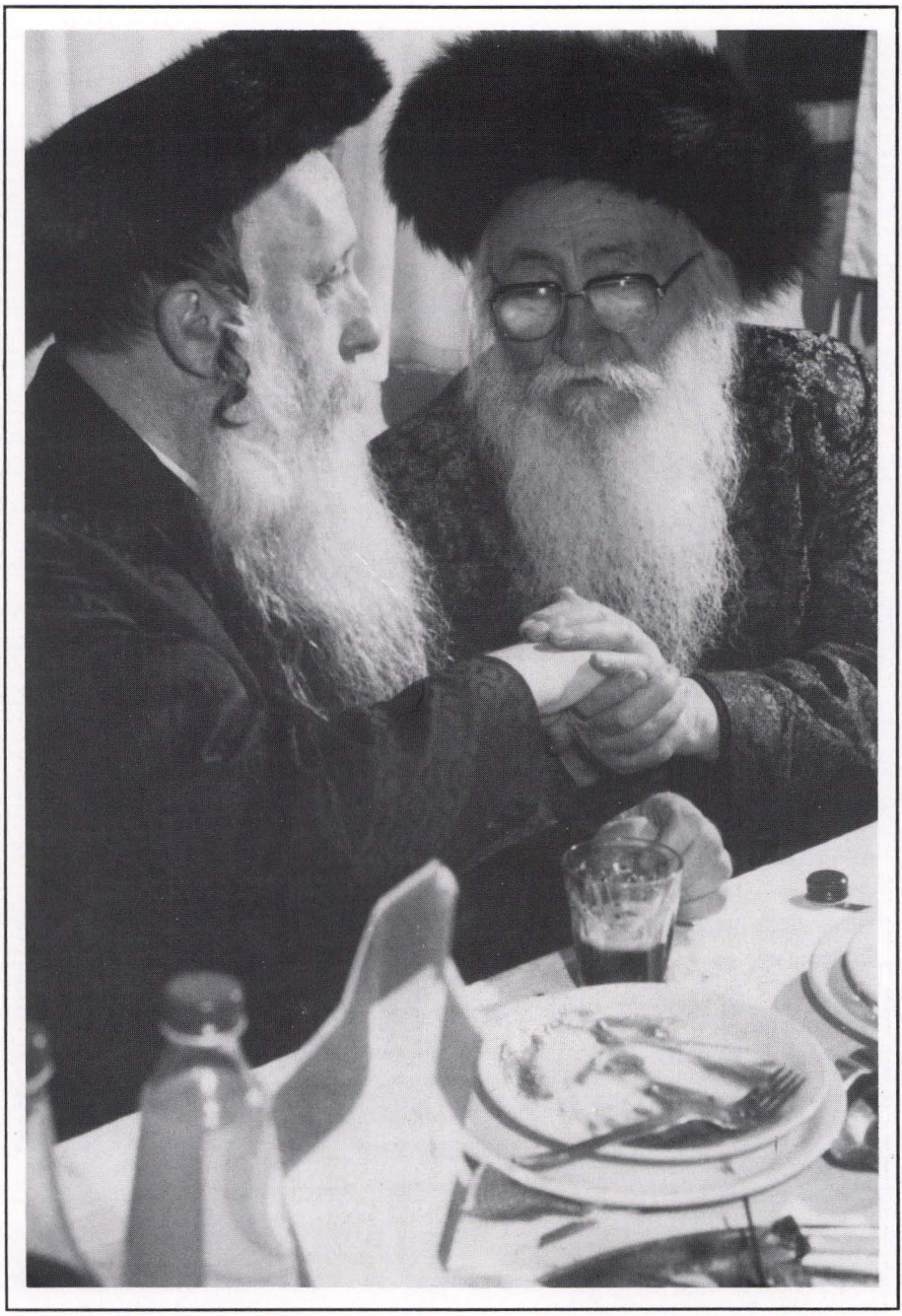
בשנת תש"ם, בבוא כ"ק האדמו"ר מבאבוב זצ"ל לארץ-הקודש, הלך ר' מנדל לשחר פניו בהגישו "קוויטל". שם רשומה היתה משאלת לבו: **"מנחם מענדיל ראובן בן דינה - לאהבת תורה"...**

"מעודי לא קיבלתי 'קוויטל' שכזה", הגיב האדמו"ר בהתפעלות, **"יהודי בשנות השמונים לחייו, עומד ומבקש על אהבת-תורה"...**

זו היתה כמיהתו תמיד. אירע פעם, בתום המעמד הגדול של "ברכת-כהנים" ההמונית, עת הצטופף קהל גדול בחפצו להתברך מפי ר' מנדל, ובחור כבן עשרים ניגש בבקשה נרגשת: "ברצוני להתברך באהבת-תורה". נענה לו ר' מנדל בתום-לב: **"אף אני זקוק להיוושע ולהתברך באהבת-תורה! אבקשך אכן, שאם יוודע לך על עצה יעילה, סגולה או ברכה, שבכוחם לסייע בעניין - אנא, בוא להודיענו!"**

דומה, שהיה במילים אלה כדי למלא את מבוקשו של הבחור, ולהזרים בו נחשולים של כמיהה ואהבה לתורה הקדושה...

ר׳ מנדל עם חתנו ראש ישיבת צאנז, הגאון רבי אליהו שמואל שמרלר שליט״א

דמותו של סבא

התמדתו ואהבת-התורה העצומה שפיכתה בר׳ מנדל, נחקקה במוחם של הצאצאים והותירה בליבם רושם בל-יימחה. כך נותרה דמותו של הסב הגדול בזכרונם של הנכדים:

סבא רוכן על גבי הספרים. ביד ימינו אוחז בעט, ובשמאלית - מניע את הזכוכית המגדלת על גבי שורות הגמרא. ניגון מתוק משתפך בחלל החדר. הנה משתנה הנעימה ומסתמנים בה תווים של עיון ומחשבה. סבא מתעמק ומעיין, ונהרת האור השפוכה על פניו אינה משה לרגע.

עוד הערה על גבי הגליון, עוד חידוש, עוד ציון ומראה-מקום. לעיתים, כאשר הגליון מלא עד שוליו, או כאשר חידושו ארוך - אין ר׳ מנדל מאבד זמן. הוא נוטל דף כלשהו המזדמן לידו - ותהא זו חשבונית, מעטפה או כיוצא בהן - ומיד רושם את הערותיו המחכימות. כך מצטרפות ההערות והארות, ציונים ומראי-מקומות למאות, ועולם מלא של חידושי-תורה הולך ונבנה.

פניו של סבא זוהרות תמיד באור התורה, בחדוות-יצירה שאין דומה לה, באהבה ללא גבול לכלי החמדה - התורה הקדושה. כל רגע מנוצל ללימוד התורה וקיומה: עבודת התפילה, מעשי חסד, ועוד מצות ומעשים טובים.

תמצית התענוג במחיצתו של סבא, היתה ההסבה לצידו, וסיוע במלאכת העיון והחיפוש, והשלמת מראי-מקומות וציונים. בין אם היו אלה נכדיו שגרו בקרבת-מקום, ובין אם כאלה שהגיעו לעיתים רחוקות - בכל שעשועיו עימם החדיר בליבם אהבת תורה. אחר שהיה מקבלם במאור-פניו ודורש בשלומם הטוב, היה פונה אליהם בבקשתו הנצחית: ״בוא נא, ועזור לי בהעתקת כתב-היד״ או: ״סייע נא בידי בחיפוש ודקדוק מראי-מקומות ומאמרי-חז״ל״ - וכיוצא באלה. הנכדים נסחפו עימו בתשוקתו העזה בליבון והשוואת מראי-מקומות, ציונים והערות, והתענגו בצוותא עימו. היה זה מראה נפלא, עת ישב ר׳ מנדל עם נכדיו, הנאתו לאין-גבול, כאשר הוא צולל עם צאצאיו לים התלמוד.

ר' מנדל הסב היה ל"אורים ותומים" לכל צאצאיו הרבים. עליו הצביעו אבות וזירזו את בניהם: "כזה ראה וקדש! למד נא מסבא מה פירושה של התמדה, מהו 'געשמאק' - ערבות ותענוג בלימוד, מהו עיון!" אליו היו מתקשרים הצאצאים דרך הטלפון, עת חיפש מי מהם מראה-מקום בחז"ל. תמיד היתה תשובתו של ר' מנדל בפיו, כשהוא יודע לומר על-אתר היכן מצוי המאמר: אם בבבלי או בירושלמי, בזוהר או במדרשים. תשובותיו כולן בנויות ומורחבות, בתבונתו הרבה מוסיף ומרחיב את הענין, משווה את המאמר לאימרה דומה המופיעה בחז"ל, מציין קווים לדמותו של בעל המאמר, או מביא רעיון על תוכן הדברים. היה זה תענוג עילאי להאזין למעיין שופע דברי-אלוקים-חיים, בבקיאות ובגאונות מדהימה.

אם-כי ידעו בני-המשפחה על גאונותו, נדהמו פעם בערב-שבת, עת התארח בבית חתנו הר"ר יהודה אריה גולדברג הי"ו. אחר שסיים ר' מנדל ללמוד את שיעוריו של ערב-שבת, ניגש אל ארון-הספרים ושלף ממנו ספר. בתוך כמחצית השעה מילא גליון עם הגהות והערות לרוב על האמור בספר, בעניין מידות הר-הבית - נושא שעסק בו כעשרים שנה קודם לכן, ואשר אין לו הרבה דורשים ולומדים... בהשתאות נכחו הצאצאים לראות גאונות ועיון, שלובים בכמיהה לגאולה הקרובה, והתכוננותו אליה בכל מאודו.

כל זמן שהנשמה בקרבי

"זקני תלמידי-חכמים, כל זמן שמזקינים - דעתם מתיישבת עליהם" - זאת ראו במוחש אצל ר' מנדל. עד רגעו האחרון עלי-אדמות היתה התורה שעשועיו, נחמתו בעוניו. יסורים קשים הקיפוהו מכל עבר בשוכבו על ערש-דווי, ובעת הזו היה משנן פרקים מאלפים בתחומים שונים: מנה את סדר-הדורות של תנאים ואמוראים, תלמידים ורבותיהם, הסביר ברעיונות עמוקים תירוצים שונים שהעלה על-ידי חקר המאמרים הבלתי-מפוענחים, ועוד ועוד.

בליל י"ז בטבת, עת שהתה לצידו בתו, מרת מלכה ברנדוויין תחי', בבית-החולים "שערי-צדק", פירט באוזניה באריכות את הכרעת-דעתו, מי

כתב את ה"מדרש-רבה", ומי את "מדרש-תנחומא"... הודתה הבת לבורא-עולם בליבה, שאם מוחו של אביה הוגה בתורה ורעיונותיו שוחים בים-התלמוד - הרי שמצבו נפלא. לא העלתה בדעתה, כי גם ביומו האחרון של ר' מנדל עלי-אדמות, אלו הדברים הגודשים את כל מדעיו, בהם השתעשע ועימם עלה לשמי-מרומים, ביום המחרת, י"ח בטבת - - -

אוצר בלום

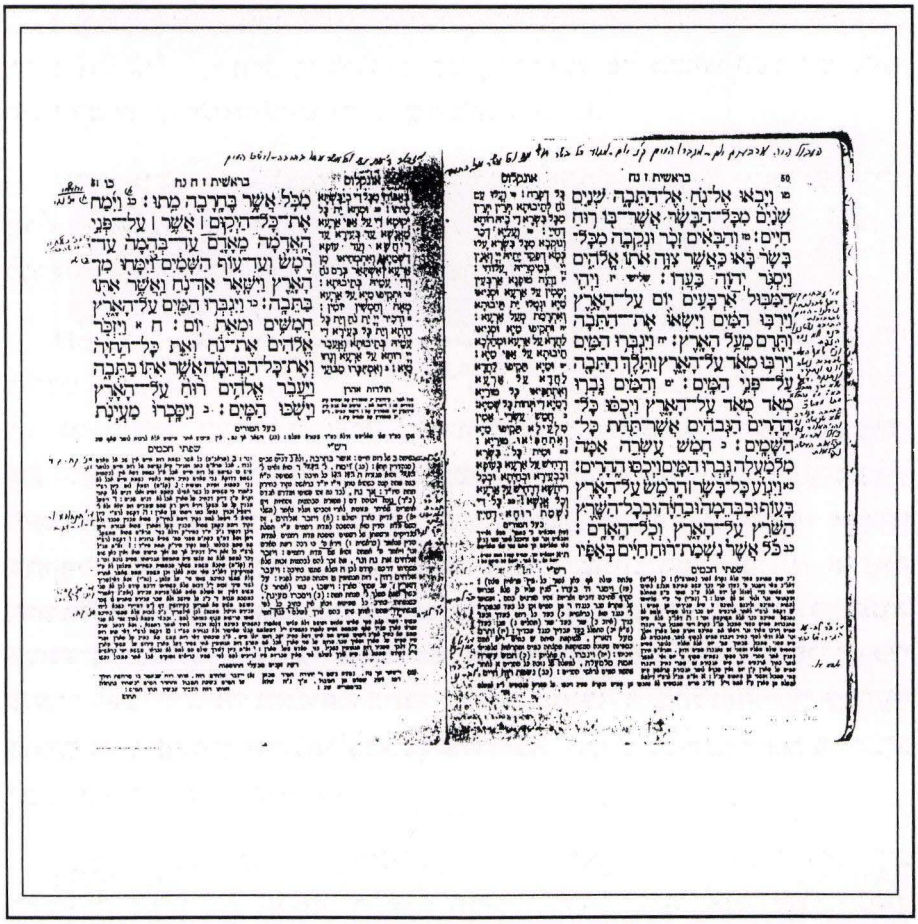
אחר פטירתו של ר' מנדל, ציפתה לצאצאיו עבודה קדושה ומאומצת. בעזבונו של הסב נותרו מחברות רבות וגליונות מעוטרים בשורות צפופות, בכתב-ידו של ר' מנדל, ומשולבים בכתבי-ידיהם של הבנים והנכדים, אשר ישבו לצידו והשלימו עימו מראי-מקומות וציונים.

עתה נגשו הצאצאים בחרדת-קודש, מהולה בערגה לאותם ימים נפלאים, אל מלאכת-הקודש, כשמטרתם להפיץ את אור תורתו של ר' מנדל, למען יתבשמו ממנו אוהבי התורה ושוחריה.

תחילה החלו לאסוף ולקבץ אלפי דפים וגליונות פזורים, שכבר היו ברובם קרועים ובלויים מזוקן. כל ספר בארון-הספרים עבר בדיקה מדוקדקת, דף אחר דף, כשכולם גדושים בפנינים ומרגליות, חידושים וציונים, דברי-אלוקים-חיים. דפי-פנקס קטנים נתחבו בין דפי הש"ס, דפי חשבון או מעטפות - גדושות בכתב-יד צפופים. מסכת אדירה בת שנים ארוכות התקפלה בין דפי הספרים הקדושים. כתבים שונים גדשו אותם: אותיות ברורות ובהירות, לצידם של כתבים רוטטים - ציונים שרשם ר' מנדל במסירות ובקושי, בשנות חייו האחרונות. לא די היה בארון-הספרים, כדי להכיל אוצר זה, והיו הגליונות והמחברות מוחבאות במגירות, בין ערימות בגדים או בארגזים שהונחו במחסן אשר מול הבית, ונשתמרו במשך שנים רבות בינות לארגזי שמן וסוכר.

אחר שקובצו הגליונות והמחברות כולן למקום אחד, החלו העוסקים במלאכה למיין את החומר העצום והמגוון לפי נושאיו. אחר עמל ויגיעה רבים, נפרש לעיניהם אוצר נפלא כלול בהדרו, הנוגע בכל מקצועות התורה.

לשם העיסוק בהוצאתם-לאור של דברי-תורתו של ר׳ מנדל, הושיבו ישיבה על קברו - בהקמת כולל ״זכרון מנחם להשתלמות בהוראה״, על שמו ולזכרו הטהור. חברי הכולל קיבלו על עצמם את התפקיד הקדוש, להתעמק בגליונות החידושים וציוני הש״ס, להעתיקם ולסדרם בסדר הנכון. חלק הארי מאוצרו הגדול של ר׳ מנדל על מסכתות הש״ס, הם אלפי הציונים ומראי-המקומות למאמרי חז״ל, בתלמודים ובמדרשים, בתוספתא וב״זוהר״ הקדוש - על אלה שוקדים חברי הכולל, כדי להוציא תחת ידם דבר מתוקן ומקובל.

דפי הספרים גדושים ומלאים בכת״י

במהלך השנים הוציאו חברי הכולל קבצים תורניים, גדושים במאמרים מגדולי הדור, ובראשם עשרות דפים מחידושיו וציוניו של ר' מנדל.

הרח"ק בעל פני מנחם מגור זי"ע

עם הופעת הקובץ הראשון, "זכרון מנחם", הובא הקובץ למראה-עיניו של כ"ק האדמו"ר בעל "פני מנחם" מגור זי"ע, אשר כיהן אז כראש-ישיבת "שפת-אמת". אחר שעיין הרבי בציונים ומראי-המקומות מה"זוהר" הקדוש שציין ר' מנדל על גליונות הש"ס, לא הסתיר את התפעלותו, והביע את השתוממותו למראה הגאונות האדירה, המסתתרת בציונים ומראי-המקומות שרשם ר' מנדל. **"אף אני ציינתי מראי-מקומות בגליונותי"**, אמר, **"אולם הגעתי לשליש ממה שאביכם כתב"**... אחר הפטיר, כשבת-שחוק נסוכה על פני-קדשו: **"וזאת כאשר אני הוא ראש-ישיבה, ור' מנדל הוא 'בעל-בית'..."**

❋ ❋ ❋

בתחומים רבים עסק ר' מנדל, בהתייגעו בעמלה של תורה. על כל תחום שקד במשך שנים ארוכות, כשהוא חובק זרועות בעולמה של תורה. רשימה כללית על חיבוריו הרבים מודפסת בסוף הספר.

עיון מקיף ביצירותיו של רבי מנדל, מגלה טפח מגדלותו בידיעת כל מכמני התורה, ופורס לפני עיני הלומד את מסירות נפשו למען הכלל. הבריח התיכון באוצרו הגדול הוא - להטיב עם הזולת, להקל על הלומדים ולהרוות הצמאים לדבר ה'.

ברוח זו הגה את מקורות ומראות הקודש, להציב ציונים ומראי מקומות לדברי חז"ל. בראיה זו יזם את חיבורו "מביא גאולה לעולם" ובדרך זו בנה את אוצר נתיבות הש"ס, ובית וועד לחכמים ושאר חיבוריו. הצד השווה שבכולם - להביא תועלת וסיוע למבקשי תורה.

זכה ר' מנדל, כי מורשתו התורנית נשמרה לעד, כאוצר נצחי עבור צאצאיו ועבור כל הוגי התורה. שפתותיו של ר' מנדל דובבות ומרחשות תורה ותפילה, ומתקיימת בו משאלת ליבו של דוד מלך ישראל: **"אגורה באהלך עולמים" - "יהי רצון, שייאמר דבר-שמועה מפי" - - -**

בכתיבת האותיות בספר תורה שנכתב ע"י בנו ר' מרדכי יצחק הי"ו

כתב ידו על שער המדרש רבה, ובו בירור על מחבר המדרש

כתב ידו שנמצא בין דפי השי"ס

הרה"צ רבי **מנחם מנדל גפנר** זצ"ל
בעמח"ס **פרדס מנחם** עה"ת

חידושים וציונים עמ"ס ברכות

חידושים

כ"ד ע"ב

דאמר ר' יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי, לכאורה קשה דזה המיקור הי' קודם בנין בית שני, אבל אחר הפקודה מוכר ומלוה דאל"כ היך עלו בזמן בית שני. (ומעל"ע עיין בשד"ח מערכת ג' או"ט בשם מדרש מזית דגם אחר החורבן מלוה לעלות לרגל, ובמח"ס בקונטרס לעת תתגודדו כתב דכמה מצות שהיה אחר החורבן עדיין היו עולים לירושלים, ע"ש.

כ"ז ע"א

מסייע לי' לר' יהושע בן לוי. לכאורה הול"ל והיינו כדרבי יהושע בן לוי, לשון מסייע הוי ממשנה או מברייתא.

כ"ז ע"ב

נוקמיה לר' אלעזר בן עזריה, והא לעז מוקמיה לר' אליעזר הגדול, אולי משום דשמותי הוא (ובמ אליעז נט.) ועוד שהיה ניסו של ר' גמליאל והוי ליה לערוך טפי, (ועוד שיתפיים אתו), ועוד דר' אליעזר לא הי' מעכיר על מדותיו, כמבואר בתענית (כה).

כ"ז ע"א

רש"י ד"ה ולא פסקיה לצלותיה. משמע מרש"י שר' ירמיה לא עמד מחורי רב ממש,

ציונים

כ"ו ע"ב

תפילות אבות תקנום, זוה"ק ח"ג ויקרא, ח: פנחס, רכד. רמז.

אברהם תיקן תפלת שחרית, ב"ר סח-יא. זוה"ק ח"א, עב. חיי שרה, קלב: ח"ג ויקרא, ח: בהעלותך, קנג:.

ואין עמידה אלא תפלה, במדב"ר ב-א. זוה"ק ח"ג פנחס, רכד.

ויצא יצחק לשוח בשדה, זוה"ק ח"א בראשית, כא.

ואין שיחה אלא תפלה, עבודה זרה ז: ועי' כאן במהרש"א.

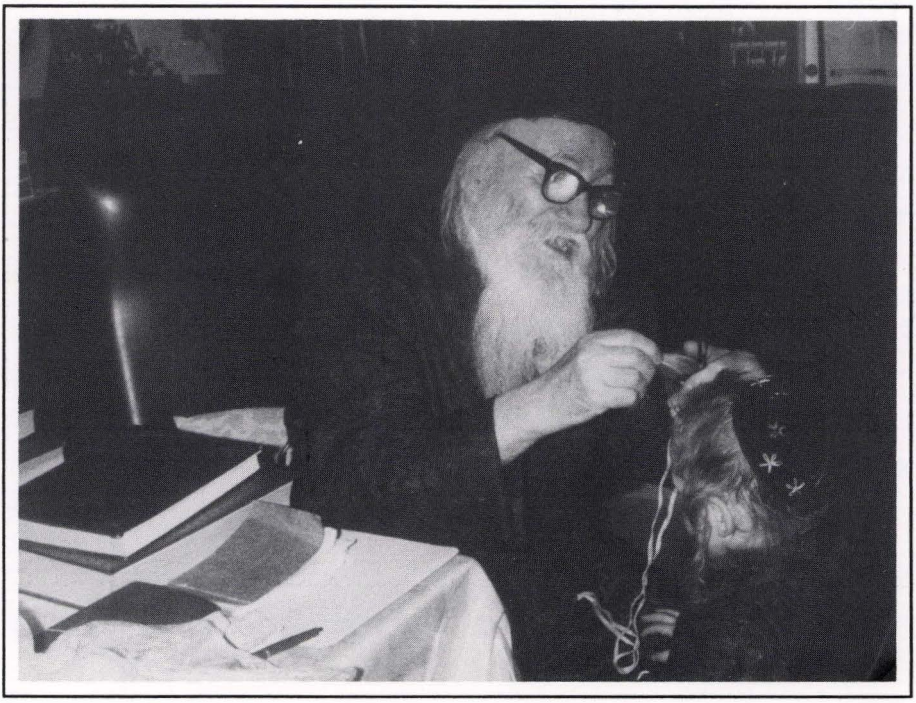
יצחק תקן תפלת מנחה, זוה"ק ח"א ויחי, רל. ח"ב תרומה, קלג: ח"ג במדבר, קכא. בהעלותך, קנו: פנחס, רמב.

יעקב תקן תפלת ערבית, זוה"ק ח"ב תרומה, קל.

שהרי אברים ופדרים, זוה"ק ח"ב תרומה, קל. קמא. ח"ג בהר, קט: כי תצא, רעח.

ואיזהו מנחה גדולה, תוספתא ג-ב.

פֶּרֶק יד

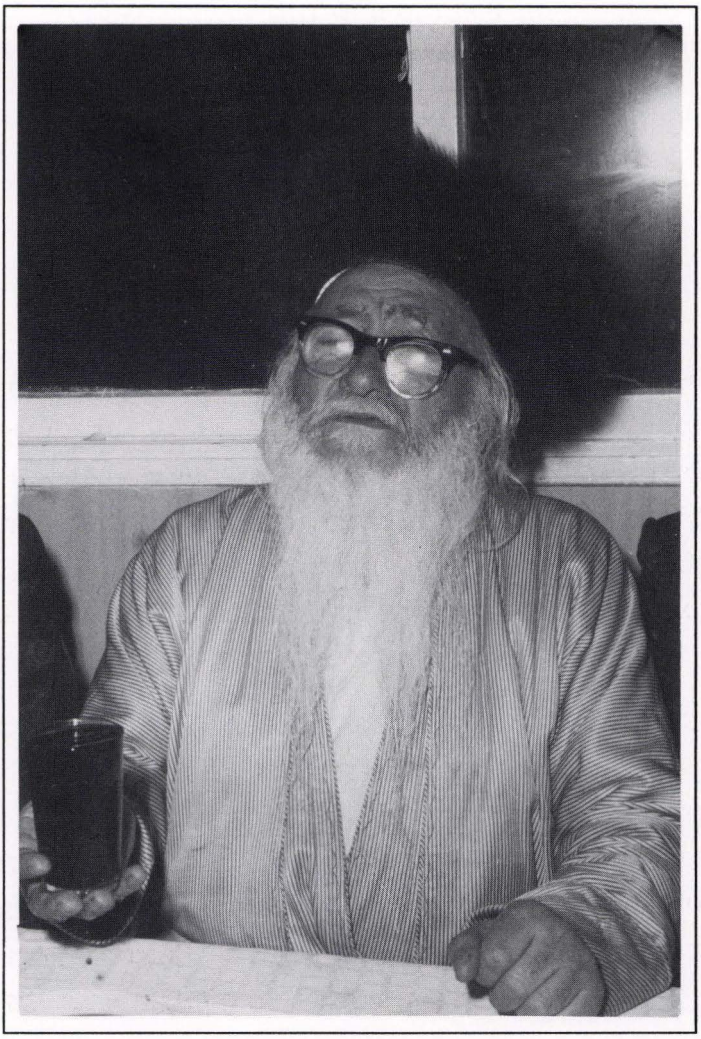
שומר פיו ולשונו

אישיותו הזוהרת של ר׳ מנדל עלתה וצמחה מתוך עבודה פנימית רצופה, לשרש כל התאוות למנעמי העולם-הזה, כדי להכין כלי קיבול טהור ופנוי להשפעות הקדושה מלמעלה. כבר אמר החסיד ב״חובות הלבבות״, כי אין תאוות העולם-הזה ותאוות העולם-הבא יכולים לדור יחד בלב אחד, כשם שאש ומים אינם מסוגלים לשכון בצוותא; וחז״ל הורונו, כי עד שלא יתפלל אדם שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יבקש שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו - כי זהו התנאי להשראת השכינה.

ר׳ מנדל זכה להתעלות במעלותיה של קדושת האכילה, מעלות רמות ונשגבות, כבר בצעירותו. אז, בשנים שבהם רגיל האדם לחמוד את מראה-עיניו - גדר לעצמו גדרים וסייגים כדי להיבדל ממנעמי העולם-הזה, ועל אותם גדרים שמר במסירות-נפש בכל מצב. גם בימי עוני ומחסור - שבהם כמעט ולא בא אוכל אל פיו - לא התיר לעצמו לחרוג מגדריו - וכך כל ימי חייו בכל התקופות והמצבים, בימי חוליו ובימי זקנותו, עדי עלתה נשמתו זכה וטהורה למקור מחצבתה ליהנות מזיו השכינה.

גם בימים כתיקונם בשנות שובע ושפע, השביע את נפשו בלחם שטבל בכוס מים וחלב, או לחילופין במרק עוף, וכמעט שלא בא עוד אוכל לפיו. בגמרו את סעודתו נהג להרים ידיו לשמים, עיניו הביטו למרום, ובמתק שפתיו אמר בנעימה: **טאטע איך דאנק דיר, איך בין ברוך השם זאט... [אבא הנני מודה לך, ברוך השם שבעתי...]**.

נזהר מאד שלא לאכול בשר בקר, וגם בשר עוף לא אכל אלא מה שהכשירה זוגתו הצדקנית מרת מירל במו ידיה.

רגלי חסידיו ישמור

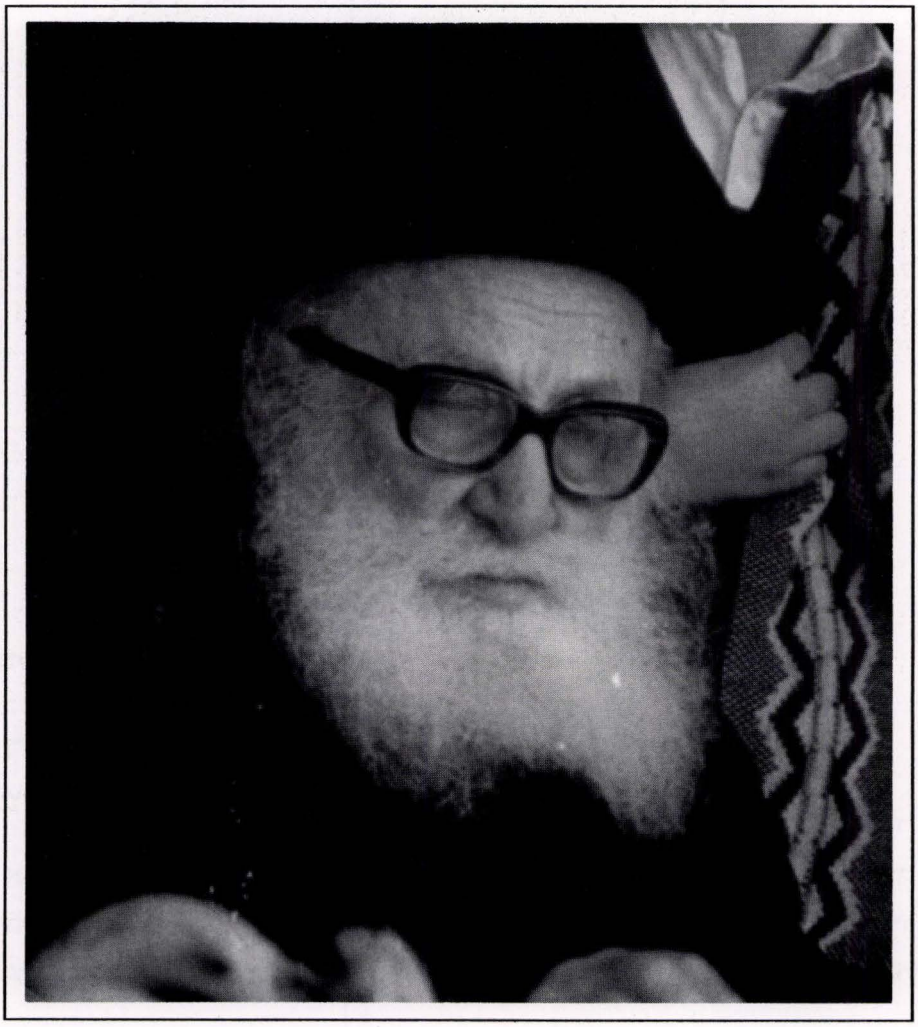
היה זה בעת לימודיו בישיבת "שפת אמת" - תקופת רעב וצנע, כאשר אף את המים חילקו במשורה, בנוסף למנת לחם זעומה אחת ביום. באחד הימים הובאו אל תלמידי-הישיבה שזיפים לאכילה. ר' מנדל נזהר מעודו שלא להכניס לפיו כל פרי, שיש בו חשש תולעים - וגם הפעם לא התיר

לעצמו, על אף הרעב - ליטול מן השזיפים. חבריו החלו לשכנעו, ושדלוהו באופנים שונים, כי הפעם מותר לו 'לשבור' את גדרו.

ר' מנדל נטל שזיף, וחתכו לשניים. והנה, לנגד עיניהם הנדהמות של הבחורים, **נתגלתה תולעת מהלכת בתוך השזיף...**

מני אותו יום גדלה הערכתם של החברים אל ר' מנדל, ולא התערבו יותר בקבלותיו...

❊ ❊ ❊

צדיקים הריחו ביראת ה' של ר' מנדל, וחשו בקדושתו. ר' מנדל נהג להשתתף בסעודת ההילולא של האדמו"ר בעל "שפת אמת" זי"ע מגור, ביום ה' בשבט, בבית-מדרשם של חסידי גור.

באחת השנים, כאשר סעד ר' מנדל את מנתו, הביט עליו האדמו"ר, בעל "לב שמחה" זי"ע, ועקב אחר אכילתו. לאחר מכן, נטל הרבי בידיו שיריים מצלחתו של ר' מנדל ועירבבם בתוך צלחתו. לאחר שטעם ממנה, חילק את השיריים לחסידים שעמדו נדהמים לחזיון הנדיר...

מעין עולם הבא

לסעודות השבת היה חן מיוחד בשולחנו של ר' מנדל, שעות רבות ישב והנעים לקונו בזמירות השבת, כשאגלי זיעה רבים נוטפים ממנו. בגדי השיראין - הקפוטה וכל בגדי השבת, ספוגים היו מזיעה, **אך מעולם לא הרים**

את השטריימל ולא הזיזו ממקומו, כמו את שאר בגדיו, צמודים היו אליו כעטרה לראשו ופאר לאש היקוד שבערה בקרבו מקדושת השבת. גם בימות הקיץ שהחום היה כבד מנשוא, ובמיוחד בביתו הקט בקומת הקרקע, פעמים רבות היה החום מחניק, ועם כל זאת לא נגע בשטריימל ובבגדיו, אלו היו עונדים אותו בפאר והדר, וכולו טובל בנהר דינור של זיעת קדושת השבת, במאור פנים ואצילות נפלאה.

מעודו הקפיד שלא לאכול בסעודות השבת רק מאכלי השבת הנהוגים בחצרות רבותיו הק', כפי שהנחיל אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זיע"א. על אף ששולחנו היה ערוך מכל טוב מעדני ומטעמי השבת כמנהג אנשי ירושלים עיה"ק, אשר רעיתו הצדקנית מרת מירל ע"ה הכינה לכבוד שבת המלכה בשפע רב, מכל מקום טעמו ונמוקו עימו **שמאכלי השבת שנבחרו ע"י הבעש"ט הק' זי"ע, יש להם משמעות מיוחדת עפ"י כוונות וסודות רזי תורת הח"ן.**

באותה מידה נהג בששת ימי המעשה, שלא לטעום מהמאכלים המיוחדים לשבת קודש.

בהגיעו להשתתף בשמחות קרוביו וידידיו, לא נחה דעתו מהמנהג שחדר לאחרונה שמכבדים את הקהל בקוגל וטושלנט, באומרו **שמאכלים אלו מקורם קדוש, ומיוחדים לסעודות השבת בלבד, וכבר שנינו (מגילה ט:) מעלין בקודש ולא מורידין.**

לא אחת קרה ובעלי השמחה קיבלו את פניו, וכבדו אותו במנעמי השמחה, כשהם מניחים בצלחתו מאכלים אלו. אך ר' מנדל לא רצה לטעום, ולא נגע בהם כלל.

וכך מובא בספר "שלחן הטהור" (סי' קעו ס"ג) על דברי חז"ל על הפסוק (דברים לג, יט) עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק. אשר תגרי אומות העולם עולים לירושלים וחפצים לראות מה מעשיה של אומה זו, והם רואים כל ישראל עובדים לאלו-ה אחד ואוכלים מאכל אחד. ואומרים אין לך אומה כשרה כזו. וכוונתם בזה שרואים שכל ישראל אוכלים מאכל המיוחד לשבת בלבד.

בשמחת נישואי בנו הר״ר ישראל הי״ו. עם מחותנו הר״ר יוסף אריה כץ זצ״ל

בנישואי בנו הר״ר מרדכי יצחק עם מחותנו הר״ר דוד אלימלך פישמן. לימינו ראש ישיבת צאנז שליט״א

תקופה ארוכה נהגו ר׳ מנדל ומרת מירל להתארח אצל צאצאיהם בימי השבת. היה זה לעת זקנותם, לאחר שנשברה ידה של מרת מירל ולא התאחתה שוב, לא יכלה עוד הצדקנית להכין במו ידיה את מנעמי השבת, והחלו לשבות כל שבת אצל אחד הילדים, שציפו לבואם בכליון עינים, והכינו לכבודם את סעודות השבת בפאר והדר.

בכל מקום בואו הפליא רבי מנדל את טעמם הערב של מאכלי השבת, כאילו לא טעם מעולם מאכלים כה מעולים ומשובחים. קרה, ובנותיו וכלותיו של רבי מנדל נפגשו ודברו על החוויה הנפלאה לה הם זוכים כשההורים מתארחים אצלם בשבת קודש, והנה לתדהמתן, כל אחת ידעה לספר שיש לה תחושה, שהאבא-החותן, אוהב באופן מיוחד את התבשילים שהיא מכינה לכבוד שבת...

או אז ירדו לעומק דעתו, ונדהמו להווכח כמה נפלאים מעשיו, לשבח את מאכלי השבת, ולהכיר טובה למארחיו להעניק להם תחושה נפלאה שמאכלי השבת שהיא מכינה ערבים ביותר לחיכו.

חינוך לקדושת האכילה

בעודם ילדים רכים שינן רבי מנדל לצאצאיו, מעלתו היתירה של יהודי האוכל לשם שמים. שגור היה בפיו להחדיר בלבבות הפעוטים זהירות מופלגת במאכלים העולים על שלחנו של יהודי, בהטעימו בנועם שפתיו, באזניהם הכרויות של הילדים: דעו לכם שהרבה נשמות של יהודים אין להם עדיין מנוחה, רבים מהם מגולגלים בצומח ובחי. נשמות אלו מצפות לעלות על שלחן יהודי המברך בכוונה ואוכל לשם שמים, בכדי לבוא לתיקונם השלם, ולחזור למקור מחצבתם. על כן הקפידו לברך בכוונה, ולאכול כמו שיהודי צריך לאכול, שחלילה לא תגרמו צער לנשמה יהודית המצפה לתיקון.

דבריו של רבי מנדל עשו על הילדים רושם רב, כמו חשו בעליל תחנוני הנשמה המחכה להם.

עם חתנו הר׳ שמואל יצחק בורנשטיין ז״ל

בנישואי נכדו ר׳ דוד ב״ר אברהם. מימין לשמאל: כ״ק האדמו״ר מרחמסטריווקא שליט״א, הרה״צ ר׳ נטע ציינוירד, כ״ק האדמו״ר מבאיאן שליט״א, החתן, ר׳ מנדל.

תיקונו של התרנגול המוזר

היה זה, לכאורה, יום רגיל בחנות העופות של גפנר. הבנות - כיום הרבנית מרת מנצ'ה ברכה שמרלר תחי' ומרת מלכה צ'יפה ברנדוויין תחי' - שסייעו בידה של האם בניהול החנות, נכנסו כדרכן אל מחסן העופות, כשקול קרקורי התרנגולים מקדם את פניהן.

באותו בוקר, נתקלו במחזה מוזר. בכניסתן אל המחסן, הבחינו בתרנגול העומד עמידה עיקשת, כשאינו חדל מלקרקר, והתנהגותו מאופיינת באי-אלו סימנים מוזרים. הן חפצו ליטול אותו - אולם הוא ברח. החלו לרדוף אחריו - והוא ממשיך במנוסתו. כל התחבולות שטיכסו הבנות, כדי לתופסו - עלו בתוהו; ידו היתה כל העת על העליונה...

החליטו הבנות לשוב הביתה, ולספר לאביהן על תעלוליו של התרנגול. ר' מנדל הקשיב לדברים בריכוז, כשפניו הולכות ומחווירות. "**נתגלגל לידינו סיפור של נשמה המצפה לתיקון...** הבה נלך לראות את המתרחש", הגיב האב, ופנה אל החנות.

בהכנסו אל המחסן, קפץ התרנגול בפתאומיות למולו, התייצב והביט בפניו בשתיקה. ר' מנדל היה נרגש, וסיפר לבנות: "קמתי הבוקר נפעם, אחר חלום מופלא שנראה לי כחזיון בהקיץ. נדמה היה לי כי הנני מטייל ברחוב היהודים ברומא, והנה נראה לעיני תרנגול, המדלג מתוך אחד הבתים ונעמד על אדן החלון. הוא פנה אלי בדברים, וכה אמר לי: '**ר' מנדל, רחם עלי! כבר יותר מארבע-מאות שנים שנשמתי מתגלגלת ממקום למקום, ואינה מוצאת לה מנוחה. עתה התגלגלתי לתוך התרנגול הלזה...**'

'מי אתה?' שאלתי בחרדה, 'ומה חטאת, עד כי שנים כה רבות אינך מוצא לך מנוח ותיקון?'

"'**שמי דן ויטאל**', השיבה לי הנשמה המגולגלת בתרנגול, '**שמשתי כראש-הקהל ברומא, ובמסגרת תפקידי גרמתי לבני-קהילתי סבל רב. בגלל פשעי אלו איני מוצא לעצמי מנוחה זמן כה ארוך... אנא, דאג לתיקון נשמתי**' - - -

"התעוררתי מן החלום. זכרתי את כל הפרטים, ונדמה היה לי כאילו חזיתי הכל בהקיץ, וחוויתי על בשרי ממש את המאורע יוצא-הדופן. אולם, התלבטתי כיצד להתייחס אל החלום - עד שאתן באתן, וסיפרתן על התרנגול המוזר... ואכן, כך נראה אותו תרנגול שראיתי בחלום..." כאן הראה רבי מנדל לבנותיו המשתוממות את היבלת שעל הכרבולת בראש התרנגול, ואמר להם - **"בדיוק כך ראיתיו בחלום"**...

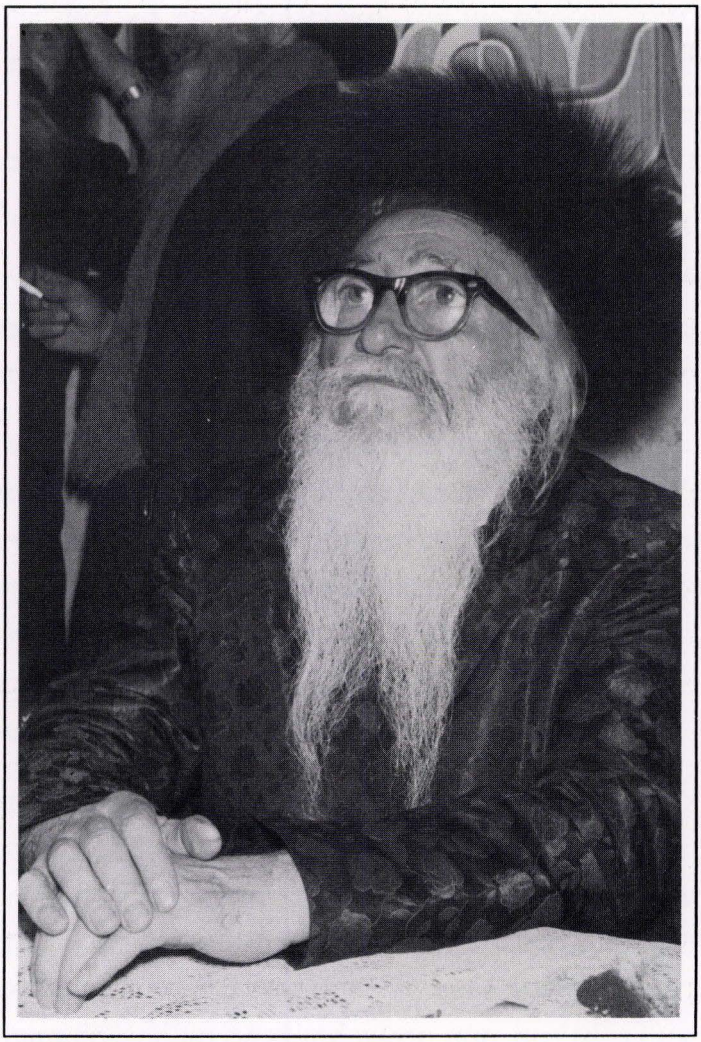
ר' מנדל סיים את דבריו בהתרגשות, נטל את התרנגול בידיו והלך אל השוחט. ר' מנדל פנה אל השוחט וביקשו להתכונן בדחילו-ורחימו אל השחיטה, לבדוק את הסכין היטב, ולומר את ברכת-השחיטה בכוונה עצומה. השוחט נסחף אף הוא בהתרגשותו של ר' מנדל, ולימים העיד - **כי מעולם לא היתה לו התעוררות כזו, כמו בעת ששחט את אותו תרנגול.**

ר' מנדל שב עם העוף אל הבית, וגולל בפני רעיתו את הסיפור כולו. הוא ביקש ממנה להקפיד באופן מיוחד על הכשרת העוף ומליחתו, מתוך כוונה לתקן את הנשמה המגולגלת בו - ולבשלו לכבוד שבת - קודש.

ליל-שבת. בתחילת הסעודה, עוד בטרם פתחו בני-הבית בזמירות השבת, פנה ר' מנדל ואמר: **"שמעו נא! נתגלגלה עכשיו לידינו זכות גדולה, להביא נשמה תועה מזה מאות שנים - המצפה בכליון-עיניים למנוחתה - לידי תיקונה המיוחל. הבה נתאמץ במשך הסעודה הזו, שלא להסיח דעת מקדושת-השבת, לא לדבר דברים בטלים, ולערוך את הסעודה בהתרוממות-הנפש באופן מיוחד. בפרט, נקפיד בעת אכילת המרק ובשר העוף, לאכלם בכוונה רבה, למען תקונה של הנשמה..."**

לא ניתן לתאר את התעוררותם והתרגשותם של הילדים, אשר חשו שותפים לאתגר נעלה ומרומם. הסעודה נערכה בהתרוממות-נפש מיוחדת, הכל ישבו מרותקים אל כסאותיהם ולא משו ממקומותיהם. כאשר הוגשה צלחת המרק גברו המתח וההתרגשות, והכל סעדו בשתיקה, ברצינות ובכוונה. אף אחד מן הילדים לא ההין להותיר טיפת מרק בצלחתו... כך זכה גם בשר העוף להיאכל עד תומו, וכל שנותר ממנו היה גל של עצמות - - -

שנים רבות חלפו, ואת טעמה של אותה סעודה לא ישכחו הילדים. היתה זו פעם נדירה, שבה העלה ר׳ מנדל את ילדיו לפסגת השגותיו בקדושת האכילה - ומאז הביטו ילדיו בהערצה על אכילתו, אשר היתה הרבה מעבר השבעת הרעב הגשמי. היתה זו אכילת קודש, כקרבן לפני ה׳, כדברי חז״ל (ברכות נה.): **״כל זמן שבית-המקדש קיים, מזבח מכפר על ישראל; ועכשיו - שולחנו של אדם מכפר עליו״... כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.**

תיקון לנשמה נידחת

בטרם היה יוצא הרה"ח ר' מרדכי דוד בלום ז"ל למסעיו בחו"ל לרגל מסחריו, נהג להכנס אל שכנו הטוב, ר' מנדל כדי לקבל ממנו ברכת-פרידה. ר' מנדל היה נפרד משכנו בלבביות ומרעיף עליו ברכות למכביר, ואחר קם ללוותו צעדים מספר. באחד הפעמים נעצר לפתע, ניגש אל מטבחו הקטן ונטל משם ממתק, הגיש זאת לשכנו, באומרו: ידוע מדברי הבעש"ט הק' זיע"א אשר לפעמים מסבב הקב"ה שיהודי יקלע למקום נידח, למדבר שממה או בסבך יער עץ עבות, בכדי לתקן נשמה של יהודי המגולגלת בסלע עזוב או בצמח בודד על פני השדה.

מספרים, שפעם הוליך הבעש"ט הק' את אחד מתלמידיו ע"י קפיצת הדרך למקום רחוק, כדי שישתה שם מים מבאר בשדה, כי היו שם ניצוצות השייכים לנפשו, וע"י ברכת הנהנין שיברך יעלה את הניצוצות הללו. ואם לא היה לוקח אותו ע"י קפיצת הדרך, היה צריך אותו תלמיד להתגולל כנע ונד בארץ ע"י כמה סיבות, עד שהיה מגיע לאותו מקום ולשתות ולברך.

והנה היות ואיני יוצא לחו"ל ושלוחו של אדם כמותו, ע"כ אבקשך טול עמך ממתק זה, והיה אם יזדמן לך להקלע או להתקע במקום נידח, יתכן שהכל משמים למטרה זו לתקן איזו נשמה המגולגלת שם, אזי תיטול את הממתק, ותברך בכוונה עצומה, כדי להעלות את הנשמה הממתנת לתיקון, ותכוון להוציא אותי ידי חובתי.

ר' מרדכי דוד שמע את הדברים, ולא ייחס להם משמעות מיוחדת. צרר את הממתק בתרמיל, בחושבו - כי כך נוהג ר' מנדל עם כל אחד היוצא למסעיו.

בהיותו באמריקה, בטיסה פנימית ממדינה למדינה, נחת המטוס נחיתת חרום בקרבת יער, כל הנוסעים ירדו מהמטוס והמתינו זמן רב לסיוע להוציאם מהסבך.

לפתע עת עמד ר' מרדכי דוד ותהה סביבו בחרדה, בוחן את הנוף הפראי אליו נקלעו, הבזיק ברק במוחו ונזכר בדברי רבי מנדל, על נשמה מגולגלת המחכה לתיקון!

בידיים רועדות חיטט ר' מרדכי דוד בתרמילו, והוציא את הממתק. הוא בירך עליו בכוונה עצומה, כשליבו הולם כהלמות הפטיש. "**שהכל - נהיה בדברו**" - מנה ר' מרדכי את המילים, כפי שלא ברך מעודו.

ר' מרדכי דוד הנרגש לא מצא מרגוע לנפשו ההומיה, לנוכח הפלא שהתרחש עימו בארץ נכר. בשובו ארצה, נכנס מיד אל שכנו, ר' מנדל, עוד בטרם עלותו לביתו שלו, להודות לו ולספר לו על הנס והחסד הגדול...

הר"ר מרדכי דוד בלום ז"ל, עולה בגרם המדרגות לביתו

מי האיש החפץ חיים

באותה מידה שגדר גדרים וסייגים לכל דבר שהכניס לתוך פיו, כמו כן סיגל לעצמו שמירה על גבי שמירה, לנצור פיו ולשונו שלא להוציא מפיו שום דיבור שאינו לרצון הבורא. **מעולם לא דיבר שום דבר רע על יהודי.** נזהר ביותר מאבק לשון הרע ורכילות ודומיהן. ויהי הדבר לפלא עת ישב על שולחנו, ומאן דהו התחיל לדבר על יהודי, **מיד נעצמו עיניו של רבי מנדל ותרדמה נפלה עליו!** או שתיכף ומיד שקע בספר שלפניו לצלול בים התלמוד, ומתעמק בהגיגיו כמו היה ישוב בפינה שקטה בבית המדרש באין מפריע.

מידה זו טבועה היתה בדמו מיום עמדו על דעתו. בראותו לנגד עיניו דמותו של זקנו, אבי אמו החסיד רבי שלום לבל ז"ל - **"דער שותק" שלא הוציא מפיו דברי חולין** וקיים בנפשו את דברי ה"אור החיים" הקדוש (במדבר כו, כג) **ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו, כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בם בקודש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חולין, הגם שאין בהם דברים האסורים!**

נזהר ביותר שלא לגרום לחלישות הדעת, פעם בעודו בימי בחרותו השתתף בשמחת שבע ברכות של אחד מחבריו בישיבת "שפת אמת". לפתע הבחין באחד מהתבשילים שהיו ערוכים על השלחן, שנמצא בו תולעים. מיד קם ממקומו ורץ למטבח ואמר שהתבשיל התקלקל.. לאחר מכן גילה **שלא רצה לבייש אותם שיאמרו שלא בדקו טוב את התבשיל...**

❋

מדת האמת היתה נר לרגליו, ונזהר בכל מאודו מלהוציא מפיו דבר של שקר. הסוחרים שבאו עימו במגע הן בעניני העופות והירקות שהיו בחנויות שבבעלותו, הן בעניני מצרכי החג שהיו מיועדים לנזקקים, סמכו על דבריו של ר' מנדל בעינים עצומות. ידוע ידעו שכל דבר היוצא מפיו יעשה, גם אם ידרש עבור זה מסירות נפש ויגיעה רבה.

הליכותיו ודבוריו היו לספר מוסר חי להיות זהיר מנדנוד קל של סטיה מן האמת. דוגמא אחת מני אלף זכורה היטב למתפללי השטיבלאך במאה-שערים. עת עמד ר׳ מנדל וחיכה שיתקבצו עשרה לתפלת שחרית או לאמירת התהלים, והיה אם צעק אחד מן המתפללים: **א צענטער, א צענטער.** תיקן אותו רבי מנדל במתק שפתים באמרו: **א זיבעטער, א אכטער, א נייונטער, א צענטער...**

הר״ר יוסף ויזניצר ז״ל עם כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א, ע״י בית המדרש הישן בקרית ויזניץ

פרק שד

חיים של אמונה

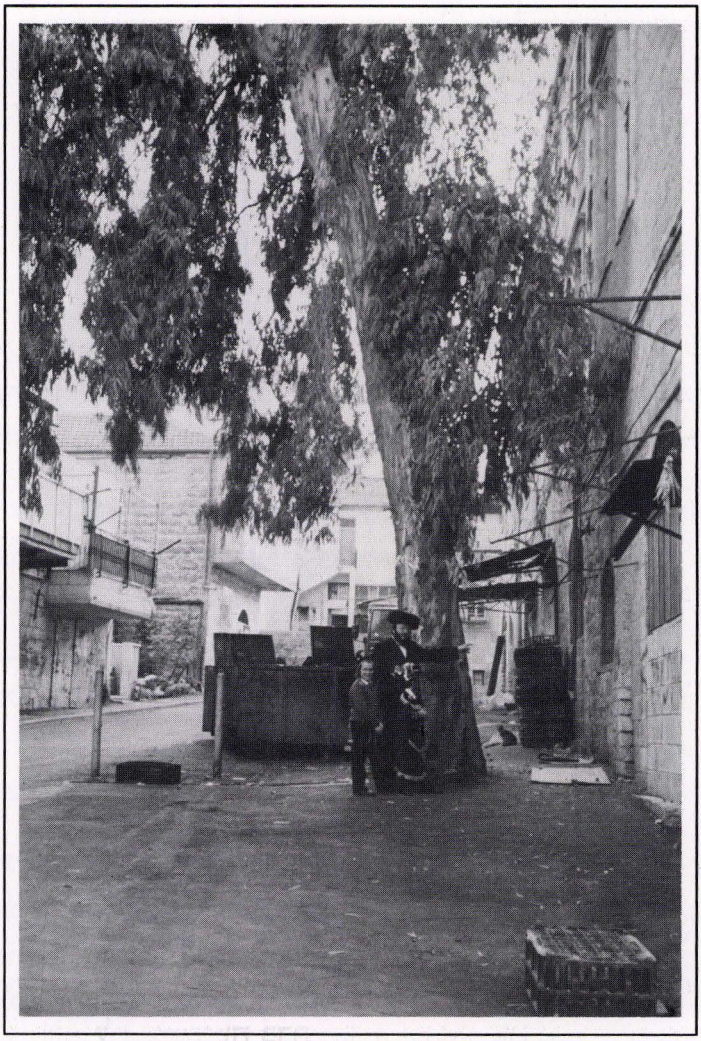
נפלאות הן דרכי ההשגחה העליונה ונעלמים נתיבותיה, אולם יש הזוכים להציץ ולראות אמונה בעיניים, לחזות כי אכן לא ייפלא מה' דבר.

חייו של ר' מנדל - מקשה אחת של אמונה. כל רגע מרגעיו האמין בה' המחיה אותו, והשליך יהבו עליו כי לא יעזבנו לעולם. והיתה אמונה זו משתפכת ועולה על גדותיה - "האמנתי כי אדבר" - ר' מנדל דיבר באמונה, בלהט ובבטחון שאין להם מיצרים, וב"אמונה" זו - מלשון "המשכה" - המשיך עליו חסדים ורחמים, לעיתים בצורת ניסים גלויים; ובבטחונו בה' יתברך, כגמול עלי אמו, זכה לחזות כיצד נושא אותו הבורא יתברך, כאשר ישא האומן את היונק.

נקודת חייו היתה האמונה. חתנו הר"ר יוסף ויזניצר ז"ל סיפר, שכאשר נפגש בפעם הראשונה עם חותנו, אמר לו ר' מנדל: המבחן אצלי הוא הי"ג עיקרי אמונה, האמונה הפשוטה ביסודות היהדות, בהנהגת והשגחת הבורא יתברך שמו, והאמונה בצדיקי הדור...

הפלא ב"חנות של גפנר"

כבר מספר ימים שהצדקנית מרת מירל עומדת מאחורי הדלפק בחנות העופות החדשה ב"מאה שערים", אחר הבריחה מהעיר העתיקה בצוק-העיתים, שפתיה ממלמלות מזמורי תהלים השגורים על לשונה, והיא מצפה וממתינה בעיניים כלות ללקוחות, אשר יתוודעו אל החנות הממוקמת בתוככי השוק, ייכנסו ויכניסו עימם ברכה.

הר״ר צבי אריה הי״ו, ברחבה הסמוכה לפתח חנות העופות

לפתע, בעודה עומדת כך, חשכו עיניה. ברחבה הסמוכה לפתח החנות, החל מאן-דהוא לפרוק מטען חי: לולים עם תרנגולים! הוא העמיד אותם ממש בסמוך לפתח החנות, ומיד פצח בקריאות רמות: ״עוף לשבת! בזיל הזול!״

מרת מירל לא ידעה את נפשה מרוב צער ועוגמה. כיצד מסוגל אדם להשיג את גבול רעהו, כך, בצהרי היום?! ומי יתעניין מעתה בחנות החדשה, אם ממש בפיתחה ניתן להשיג עופות ״בזיל הזול״?!

ואולי אין זו אלא תופעה חד-פעמית?! - ניסתה להשקיט את רוחה הסוערת. אולם למחרת - נתבדתה. הלה הגיע שוב, העמיד את סחורתו בביטחון ובמיומנות, והחל מכריז שוב על מרכולתו, כשקרקורי העופות מלווים את קריאותיו, ומושכים את תשומת-ליבם של העוברים ושבים.

במר-ליבה, ביקשה מר' מנדל שיעמיד את משיג-הגבול על חומרת-הדברים, יפנה את המקום ויתור לו מקום אחר. אולם ר' מנדל נענה לה בשלוות-רוח, בתום ובאמונה: "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם-כן מכריזים עליו מלמעלה!" ציטט באוזניה מאמרי חז"ל בלהט. "'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש-השנה', ומה שנגזר עלינו להרוויח - נרוויח בין כה וכה. אין איש בעולם שיוכל לגזול מאיתנו את אשר נגזר עלינו, וגם מוכר-התרנגולים הלזה לא יוכל לעשות זאת, אף אם יעמוד כאן יום-יום, כשהוא מסתיר את חנותנו ומכריז על מרכולתו. וכה מבהיר לנו בעל 'חובות הלבבות': גם לו היית בודד בעולם, ואין עוד איש מלבדך - לא היית מרויח - ולו בגרגיר חרדל - יותר ממה שדרוש לך לפרנסתך! ובכן, למה לנו לדאוג? נבטח בה' יתברך הזן ומפרנס לכולם, שיפרנסנו בכבוד!"

בקשב רב האזינה מרת מירל לדברים הכנים והצודקים, והיתה יושבת ומחכה בכליון-עיניים, לחזות בישועת ה' שתגיע.

ימים אחדים חלפו, והעיר ירושלים רעשה וגעשה. איש לרעהו שחו על הפלא העצום שהתרחש בשוק מאה-שערים, בחנות החדשה של גפנר: במעיה של תרנגולת שנשחטה כדת וכדין, נמצאו שמונה ביצים בבת-אחת - - -

סקרנים רבים החלו נוהרים לעבר החנות, כדי לחזות במו עיניהם בפלא הגדול. עשרות ומאות מכל הגילאים צבאו על דלתות החנות, בחפצם להזין עיניהם ולהיווכח באמיתותה של השמועה המופלאה... כך הפכה "החנות של גפנר" למושג. הדיו הרבים של הסיפור המופלא משכו אל החנות לקוחות רבים, ומאז היתה הברכה שרויה, ואנשים נכנסים ויוצאים בחנות השוקקת.

היה זה שיעור מאלף לבני-ביתו של ר' מנדל; פרק חי של אמונה ובטחון, בידיעה כי זה אשר משליך על ה' יהבו, זוכה אכן שהוא יתברך בעצמו יכלכלהו.

סיבוב קטן - ו"חסד יסובבנו"

אל חנותו של ר' מנדל נכנס אחד הסוכנים, כשברצונו לגבות את החוב המגיע לו. באותה שעה היתה הקופה ריקנית, וכך אף הכיס. ר' מנדל התעניין בשלווה אצל הסוכן, האם תכנן להיכנס לחנויות נוספות הנמצאות באיזור. הלה נענה בחיוב, ור' מנדל ביקשו: "בבקשה, כאשר תסיים לסבב בין החנויות, תשוב לכאן - ובעזרת ה' אפרע את החוב".

האיש יצא אל הרחוב, מותיר מאחוריו את ר' מנדל, שקט ושאנן ובוטח בה'.

"מדוע ביקשת אותו לשוב אל החנות?" תהתה זוגתו, מרת מירל, "וכי מהיכן תצמח הישועה ברגעים אלה?!" אולם ר' מנדל השיבה בבטחה: "מובטחני בה' יתברך, כי ישלח לי את הסכום שאותו הננו חייבים לפרוע! הן רבון-כל-העולמים יודע גם יודע, כי עלינו לשלם לסוכן את המגיע לו; ובכן, הרבה דרכים למקום, כדי להשביע לכל חי את רצונו ומבוקשו!"

היו הדברים נובעים מעמקי לב מאמין, בלהט ובלא היסוס. ובעוד עומד ר' מנדל ומדבר באמונה, נכנס אחד הלקוחות, ובפיו התנצלות: "זה זמן רב שלא שילמתי את חובי, אשר הצטבר כבר לסכום גדול... תקופה ארוכה לא שרתה הברכה במעוני, אך עתה - בחסדי ה' - אוכל לפרוע את החוב!"

ר' מנדל פתח את הפנקס, תר אחר רישום החוב המצטבר של הלה, ומצא: שתי לירות, וחמישה-עשר שילינג. החוב שולם, והאיש פנה לצאת מן החנות.

עוד הוא עומד על המפתן, והנה מגיע הסוכן, אשר שב מן ה"סיבוב". "סיימתי את ביקורי בחנויות. ובכן, אבקש לפרוע את חובי, בסכום של שתי לירות, וחמישה-עשר שילינג" - - -

ניסים ונפלאות! הרי זה בדיוק אותו הסכום שנפרע. לא פחות ולא יותר. הבוטח בה' - חסד יסובבנו - - - השתוממותה של מרת מירל לא ידעה גבול, נפשה הסוערת והמתפעמת לא מצאה מנוח, אחר שחזתה בנפלאותיו של הקב"ה עם ברואיו, המשליכים יהבם עליו. והיתה שבה ומספרת סיפור זה לעצמה ולצאצאיה, כשהיא מפנימה ומחדירה את המסר המופלא, כי יהודי אשר חי בבטחון ובאמונה, זוכה לראות על כל צעד ושעל, כיצד מנהיג בורא-העולם את עולמו בהשגחה פרטית נפלאה.

בשמחת נישואי חתנו הר"ר שלמה אליאס הי"ו. מימין חתנו הר"ר יוסף ויזניצר ז"ל. משמאל בנו הר"ר אברהם הי"ו

גביר אדיר

"הנני מקנא בך!" פנה פעם אחד מגדולי ירושלים אל ר' מנדל. "הן ברבות הימים תהא גביר אדיר!"

"ומנין לך זאת?" חפץ ר' מנדל לדעת, כשבת-שחוק עולה על שפתיו למשמע הרעיון החדשני. נענה לו אותו גדול: "החשבון פשוט והגיוני: הן

בורא-העולמים חנן אותך במשפחה ברוכת ילדים, בלא-עין-הרע, ובודאי יזמין לך את הכסף להשיאם בכבוד. איני צריך לומר לך, כי השאתו של כל ילד מסתכמת בהון תועפות - ובכן, הרי תהפוך לגביר אדיר, למען תוכל להשיא את כל ילדיך!"...

ר' מנדל היה עשיר באוצרות של אמונה, ואלו הביאו אותו בחסדי ה' ליכולת הניסית, של השאת הצאצאים כולם. באמונתו ללא סייג, זכה אף בתקופות של עוני ומחסור, בימי מצור ומצוק כבימי שלווה ורווחה, לחזות כיצד מזמין לו הקב"ה באופן פלאי, את הסכומים שלהם הזדקק להוצאות הנישואין של ילדיו.

הקונדסים החלולים

פרק זה של השאת הילדים נפתח בחייו של ר' מנדל באותה צורה ניסית ומפעימה, אשר המשיכה ללוותו עד שסיים את השאת הצאצאים ועד בכלל. ובעצם, היתה האמונה מפעמת בר' מנדל עוד שנים רבות קודם לכן, כשבנו הבכור היה עדיין רך בשנים. ר' מנדל בטח בבוראו, כי בבוא העת - בודאי יזדמן לו הסכום המבוקש!

וכה היה המעשה: אשת-חיל היתה מרת מירל, ובנתה ביתה בחכמה. עיניה צפו למרחוק, ידוע ידעה כי השאת הילדים אינה דבר של מה-בכך, ועל-כן שקדה כל השנים, עוד בעת שהיו הילדים פעוטים, לחסוך מן הרווחים הזעומים, ולהניח בצד פרוטות זעומות, כשהיא מקווה, שבבוא עת כלולות הצאצאים, יהיה בידיה סכום גדול, שבאמצעותו תוכל בעז"ה להשיא את ילדיה בכבוד.

ואולם, היה עליה לשמור על תכנית זו בסוד. בפרט, התאמצה להעלים דבר זה מבעלה, ר' מנדל, כי ידעה, שלו יוודע לו הדבר - אחת דתו של הסכום למצוא את דרכו לאיזושהי אלמנה רצוצה, משפחה במצוקה או חולה חסר-אמצעים...

בחשאי ובהחבא היתה משחילה מטבע אחר מטבע לתוך כרעי המיטה. היו אלה ארבעה קונדסים חלולים שתמכו במיטה מארבעת צידיה, ואשר

נסתמו בראשם ובתחתיתם בפקק גומי. שם, בתוך קונדסים אלה, הטמינה את אוצרה הגדול באין-רואים.

שנים ארוכות חלפו, וכל העת היתה מרת מירל מחשבת את הסכום המדוייק הטמון באוצר ההולך וגדל, ועם כל פרוטה שנצטרפה אליו - היה ליבה מתרחב בקרבה. בדמיונה ראתה את פני בעלה הקורנים בחדווה, כאשר תבשר לו על הסכום ההגון שהצליחה לצבור, ואשר באמצעותו יוכלו לעמוד בכבוד בהתחייבות שיקבלו עליהם.

הגיעה העת המיוחלת, והבן הבכור, ר' יעקב שלום, הגיע לפרק האיש מקדש. הוא זכה לזיווג הגון, בת למשפחה חשובה ומיוחסת בירושלים, בתו של אחד מנקיי-הדעת בירושלים של מעלה - הרה"ח ר' חיים אשר לדרמן ז"ל. בטח ליבה של מרת מירל בקרבה, והיא הסכימה לקבל על עצמה את העול הכספי, בהבטחת נדוניה, כמנהג בעלי-בתים נכבדים בעיר הקודש ירושלים.

באחד הימים שבין האירוסין לחתונה, ניגשה מרת מירל בצעדים עליזים אל המטמון. ליבה עלה על גדותיו באושר ובהודיה לה' יתברך - הנה הגיעה השעה, תמצית העמל של השנים הארוכות... שנים של דוחק ומצוק, בהן חסכה אוכל מפיה, התאמצה לכלכל את הבית בתבונה, שקדה להאריך בעמלה - וכל זאת, כדי שתוכל להניח עוד מטבעות במטמון. זה היום קוינו לו, כעת תאכל מפירות עמלה...

היא הרימה את המיטה ותחבה מתחתיה מספר כסאות, ואחר החלה לפתוח את הפקק התחתון שסגר את הקונדס הראשון. אחר מאמץ, הצליחה להסיר את הפקק, ומטבעות החלו להתגלגל על הרצפה בזו אחר זו. מטבע, ועוד מטבע, ועוד מטבע... מספר מטבעות בודדות. נדהמת, תחבה את ידה לחלל הקונדס, אולם החלל היה ריק...

ליבה החל להלום בחוזקה. היא ניגשה אל הקונדס השני, השלישי והרביעי. בכולם מצאה מספר מטבעות בודדות...

עולמה חשך בעדה - - - רבון העולמים, איכה זה ירד עמל של שנים ארוכות לטמיון? מה יהא עתה על ההתחייבות שקיבלה על עצמה בלב שאנן ובוטח?! דמעות החלו זולגות מעיניה. דמעות של צער ואכזבה, של תדהמה וגם דאגה.

והנה, נכנס ר' מנדל הביתה, ומצא את רעיתו כשהיא עצובה ודואגת. היא החלה מגוללת בפניו את סיפורו של המטמון, סיפור של שנים, אשר הסתיים במפח-נפש... "מי יכל לשלוח ידו באוצר?!" לא הצליחה להבין, "ומה יהא עתה? מה יהא?!" דאגה.

ר' מנדל שומע, ועל פניו האצילות עולה חיוך מרגיע: "אל דאגה", הוא שח לה בשלווה, **"המטבעות כולן קיימות, לא נאבדה ממך אף מטבע אחת - אדרבה: כולן הכפילו את שוויין בעשרת מונים!"**

מרת מירל הביטה בבעלה, כשאינה יורדת לסוף דעתו, אולם הוא המשיך לסבר את אוזנה: **"האם את זוכרת את יענטא האלמנה?! זוכרת כמה דמעות שפכה על מצבה האומלל, כאשר חובות עצומות השתרגו על צווארה, אחר פטירתו הטראגית של בעלה?! ובכן, לא יכולתי לשאת את סבלה, והענקתי לה את הכסף אשר היה במטמון..."**

מרת מירל נדהמה: "וכי איך ידעת על קיומו של המטמון?!"

"ידעתי, אך היה זה סודי הפרטי..." חייך ר' מנדל. הוא התנצל: "אקווה מאוד שתביני לרוחי. לא יכלתי לעצור בעצמי, ביודעי כי בבית טמון כסף רב השוקט על שמריו, ומאידך מתפלשת האלמנה בעפר, מתוך צער ודוחק. לא יכלתי לשאת זאת..."

אנחה עמוקה פרצה מליבה של מרת מירל: "אולם מהיכן ניקח להוצאות החתונה? שנים רבות חסכתי, כדי שברגעים אלה לא נעמוד חסרי-אונים אל מול המטלה העצומה המוטלת עלינו, ועתה - מה נעשה?"

אולם ר' מנדל לא דאג: "התייצבי וראי את ישועת ה'!" קרא לעומתה בעידוד. **"אנו קיבלנו על עצמנו לכסות את ההוצאות, והקב"ה בודאי יעזור לנו לעמוד בכך!"**

מספר ימים חלפו, ועל דלתו של ר' מנדל התדפק יהודי, כשדבר לו אל ר' מנדל. השניים פנו לפינה שקטה, והאיש החל מרצה את דבריו: "הנני עובד בתיווך של 'נכסי דלא ניידי'. ברשותי קרקעות ודירות, חלקן מושכרות, חלקן נרכשו ב'דמי מפתח'. ישנן דירות העומדות להשכרה, וישנן המוצעות

למכירה. כעת עלי לעזוב הכל ולטוס בדחיפות לחוץ-לארץ לתקופה ארוכה.

"רבות חשבתי וחיפשתי בדעתי אחר אדם נאמן, שבידיו אוכל להפקיד את ניהול העסקים, עד שאשוב לכאן - ולא מצאתי אדם ישר ומהימן ממך, ר' מנדל! אבקשך מאוד להיעתר לבקשתי, כדי שאוכל לצאת לדרכי בלב סמוך ובטוח, ביודעי כי העסקים פורחים, כשהם נתונים בידיים נאמנות. כמובן", הוסיף האיש, "גם אתה לא תצא נפסד, ותזכה ברווחים נאים!"

ר' מנדל ראה באיש את שליחו של ההשגחה העליונה. הנה פותחים עבורו משמים שער רחב, שדרכו יזרום בעזרת ה' השפע, ויוכל לכסות את הוצאות החתונה. אחר שהאזין לכל הפרטים הקשורים בעסק, קיבל על עצמו את ניהולו.

העיסקה נתגלתה כמוצלחת מאוד. היא לא גזלה זמן רב מזמנו היקר של ר' מנדל. היה עליו לקבל את סכומי השכירות מידי חודש בחודשו ולהשכיר דירות נוספות, כאשר הכל באים אליו ומסיימים ענייניהם במהירות.

בתוך תקופה קצרה יכל ר' מנדל למנות לעיניה של רעיתו סכום גדול פי-כמה מחסכונותיה, ובכסף זה השיא בכבוד לא רק את ילדו הראשון...

הכל מידו הרחבה

בשבח והודיה לבורא יתברך ישב ר' מנדל לצד מחותנו הדגול, הגאון האדיר ר' חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל, כדי לחתום על "זכרון דברים" ביניהם. לפתע הפתיע ר' מנדל את מחותנו: "ברצוני לקבל על עצמי שני שלישים מהוצאות הנישואין".

בביתו של ר' חיים יעקב - המתמיד העצום, ידיד-נעוריו של הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל - שרר המחסור. האב הגאון היה יושב והוגה בתורה הקדושה יומם ולילה, בלא הפוגה. הוא לא אבה לקבל עליו משרת רבנות אשר תפריע לו מהתמדתו, ואם לחם אין לפי הטף - מניין יימצא לו הסכום להשאת הצאצאים?

על כן הציע ר' מנדל כי ישלם שני שלישים. ר' חיים יעקב התנגד והסביר במתק-שפתיו: **"והלא אין בידי שליש, אף לא פחות מכך, עבור הוצאות החתונה. אלא מה? לגבי השליש הנכם סבורים, כי אסתדר איכשהוא, ובורא עולם יעזרני להשיגו... ובכן, אם אנו סומכים על הקב"ה כי יזמן לידי את השליש - הרי יוכל לשלוח לי אף יותר!" ולא נתקררה דעתו, עד שהוסכם, כי שני הצדדים יקבלו על עצמם את הוצאות הנישואין שווה בשווה. הן אב עשיר לשניהם...**

כאלו היו חייו של החסיד העשיר באמונתו, שזכה לראות עין בעין בהנהגתו הרחומה של ה' עם ברואיו, הבוטחים בו בכל מאודם.

בדרך לחופת בנו הר"ר אליעזר הי"ו, עם מחותנו הר"ר יהושע ברוכשטט הי"ו

בשמחת נישואין עם חתנו הר״ר יהודה צבי ברנדויין הי״ו

בשמחת נישואי נכדו הר״ר עזריאל זאב כהנא הי״ו

פרק שז

אש תמיד תוקד

בחלל האולם השתפכו הניגונים בזה אחר זה, מזדמרים מפי המשתתפים ומעוררים את ליבו של החתן, היושב במסיבת "קבלת הפנים" ומכין ליבו לקראת חופתו.

לפתע היפנה האב, ר' מנדל, אל מבטו האוהב אל בנו החתן, ולחש באוזנו: "אליעזר יקירי! בעוד רגעים ספורים אזכה להובילך מתחת לחופה, בשעה טובה ומוצלחת. זכיתי כבר להוביל כך שנים-עשר ילדים, בחסדי ה'. אתה הילד השלושה-עשר, כמניין אח"ד".

במסיבת קבלת פנים לפני חופתו של בנו הר"ר אליעזר הי"ו

"רגע זה, בני", הוסיף ר' מנדל לדבר, כשהבן מאזין לו ברטט, **"הינו הרגע המאושר ביותר שלי עלי-אדמות. הבה נעניק שנינו יחדיו את האושר הזה לבורא עולם... הבה נאמר בצוותא: 'שמע ישראל, ה' אלוקינו, ה' אחד'---"**

היו אלה רגעים מרטיטים, אשר נחרטו לנצח בנימי נפשו של החתן...

❋ ❋ ❋

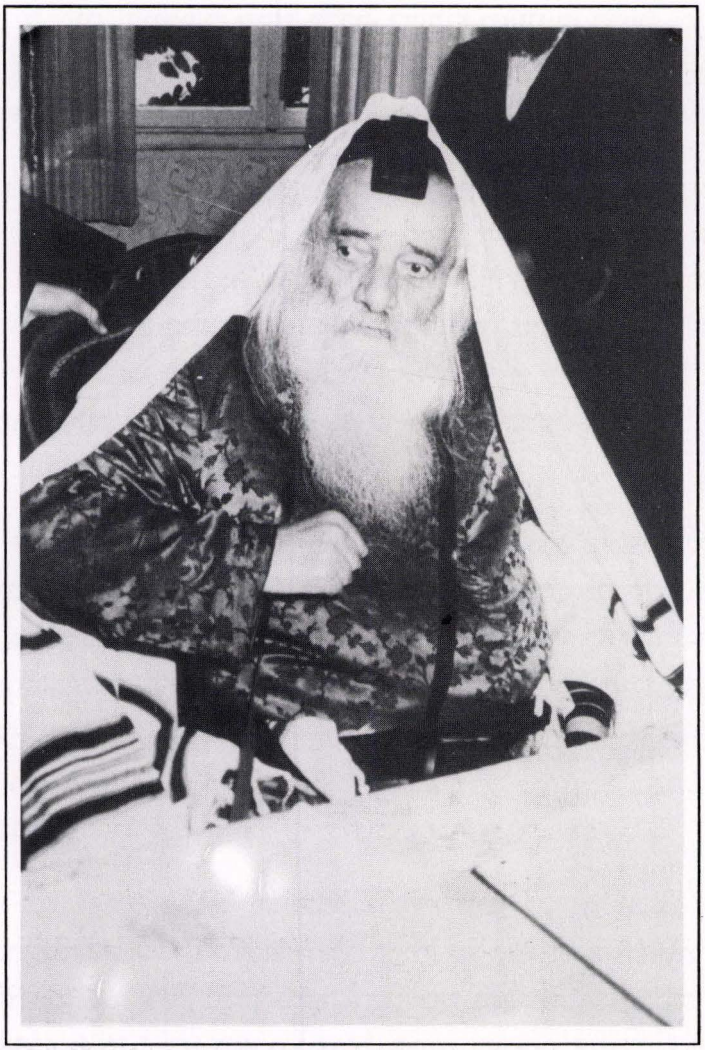
זו היתה שאיפת חייו של ר' מנדל בכל רגע מרגעיו, אחת שאל מאת ה': להקריב לו נפשו היחידה באהבה. גדולים חיים על קידוש ה', ממיתה למען שמו. מיתה היא חד-פעמית, ואילו החיים רצופי נסיונות לאין-ספור, הזדמנויות-פז של קידוש שמו יתברך.

חייו של ר' מנדל היו מסכת אחת ארוכה של גבורת נפש וקידוש ה', ומים רבים לא יכלו לכבות את האהבה. לא היה בכוחה של אהבת אב לבן להדעיך את אש האהבה לבורא עולם שיקדה בליבו - לא בעתות שמחה ואושר, אף לא בעת צרה, רחמנא-ליצלן, והיה ר' מנדל מברך על הרעה, כשם שברך על הטובה.

עננה כבדה

ערב פסח תשל"ב. אל ההכנות הקדחתניות לקראת בואו של החג הקדוש, נתלווה צל של קדרות שניתלה בבית. על פניו המאירות של ר' מנדל האפילה תוגה - כי בט' בניסן נלקח השמימה מורו ורבו, רבן של ישראל, הרה"ק בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ זצ"ל. המוני בית-ישראל נותרו מיותמים, שבורים ורצוצים, מתקשים לשאת את המחשבה, כי יגשו לערוך את ה"סדר" הקדוש, כשעטרת תפארתם הוסרה, ובתוכה של העדה הקדושה היה גם ר' מנדל מתהלך קדורנית, מבכה את פטירתו של הצדיק.

ליל התקדש החג. פניו של ר' מנדל מאירות שוב באור יקרות, אורו של הלילה הקדוש. כולו אומר עוז וחדווה, תפילתו נערכת בלהט, ואת ה"סדר" הוא עורך בהתלהבות דקדושה. כדרכו, מאריך ר' מנדל בשולחנו, מטעים את

כ״ק מרן האמרי חיים מויזניץ זי״ע

דברי ההגדה וממחיש במתק שפתיו את גלותם של ישראל במצרים, ואת הגילויים המדהימים שזכו להם בעת הגאולה.

לפתע נעתקה נשימתם של המסובים. פניו של ר׳ מנדל קדרו, צער עמוק השתקף מהן, וחולשה נוראה ננסכה על כל איבריו. אחר רגע של דממת-חרדה, החלו הכסאות מוסטים בבהילות. זה רץ להביא ספל מים, אחר ניגש לתמוך בר׳ מנדל, והכל חרדו אליו בבהלה. רק ר׳ מנדל עצמו היה

שליו, והחווה בידיו לאמור, כי אינו זקוק לעזרה, וכי כבר חש בטוב. פניו החיוורות כסיד הסגירו את תחושתו האמיתית, אך בראותו את המצוקה על פני הסובבים, התגבר כארי והמשיך בעריכת ה"סדר".

אולם, משהו באווירה נשתנה. קולו של ר' מנדל רעד, שיניו נקשו זו לזו, פניו הועמו מעט וליבו בל עימו. בסיומו של הסדר גילה לכמה מן המסובים, כשאנחה נעתקת מגרונו: "**ראיתי עננה כבדה, גזירה קשה הרובצת עלינו... מי יודע... מי יודע האם נוכל להמתיק את הגזירה** - - - "

אותות מבשרי רעות

חודשי הקיץ באותה שנה היו אפופי דאגה. "**יש להתחזק בתשובה, בתפילה ובצדקה!**" הירבה ר' מנדל לעורר את סובביו. הכל חשו כי אלו ימים הרי-גורל; דבר-מה נורא עומד להתרחש.

בהגיע ימי אלול, היו עיניו של ר' מנדל מגירות נחלי דמעה, כשהוא מתחנן לפני ריבון-העולמים בבקשת רחמים. הימים הנוראים של שנת תשל"ג, היו נוראים ביתר שאת. כל-כך הירבה ר' מנדל לקרוע שחקים בתפילותיו, עד שבני-הבית בטוחים היו: "בודאי כבר בוטלה הגזירה!" אולם ר' מנדל, בשומעו זאת, התייפח בבכי: "**אין זה כל-כך קל, כפי שאתם סבורים...**"

בט' באדר א' של אותה שנה, הגיעה שמועה רעה: אחיו של ר' מנדל, ר' שלום גפנר ז"ל, לא הקיץ בבוקר משנתו. בפתע-פתאום עלתה נשמתו לגנזי-מרומים - - -

פטירתו הפתאומית של ר' שלום היכתה בתדהמה את כל בני המשפחה. ר' מנדל ישב לשבת שבעת ימי אבילות על פטירת אחיו, ובמהלך ימים אלה פנה אליו אחד מבניו באומרו: "מי שאמר לעולמו די, יאמר לצרותינו די. כבר יצאנו ידי חובתנו!"

"לא, לא לזאת התכוונתי", נאנח ר' מנדל. "**עדיין זקוקים אנו לרחמי שמים מרובים**" - - -

כעבור ימים אחדים הבינו הכל למה נתכוון ר' מנדל.

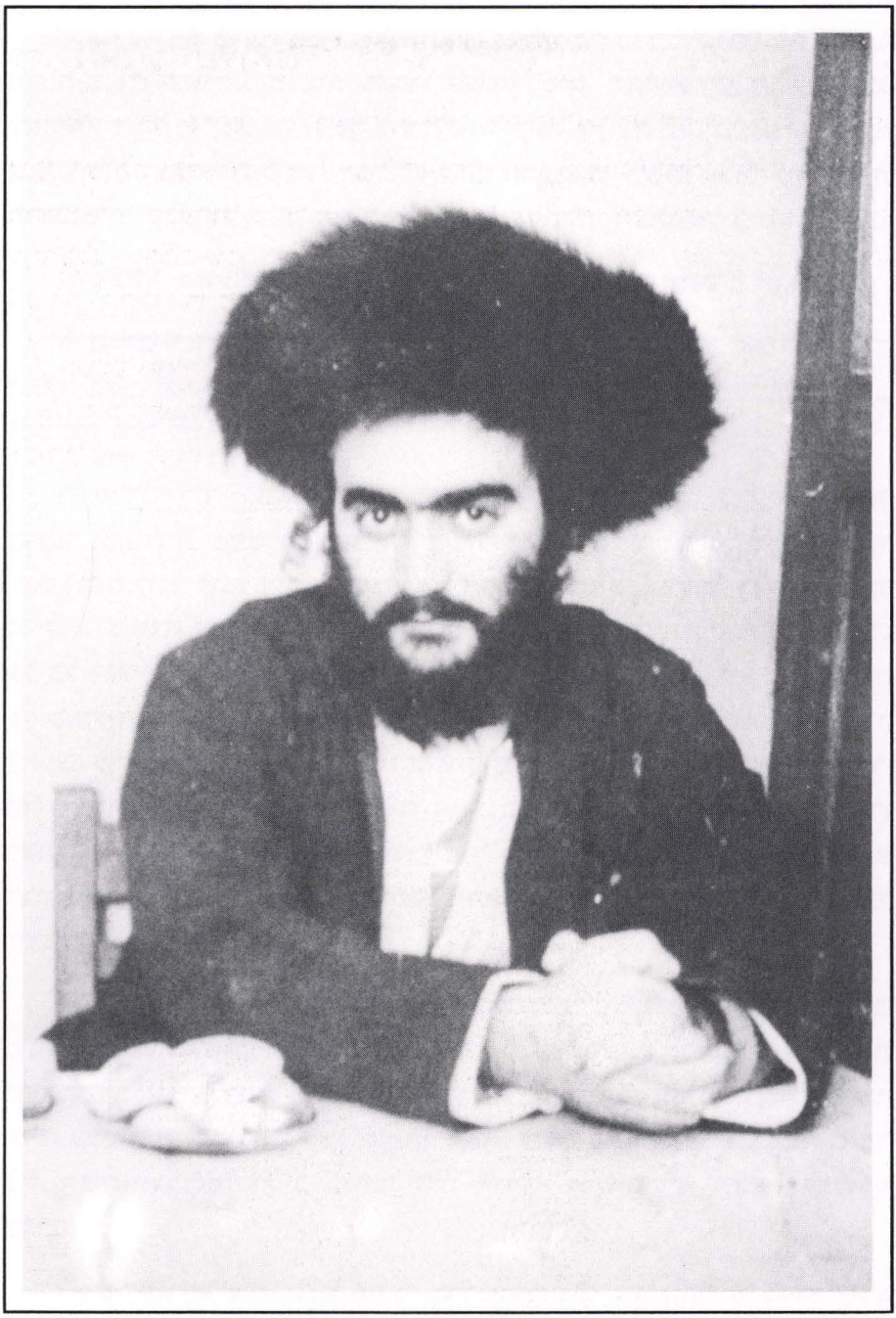
לה' הארץ ומלואה!

ערב שבת קודש, י"ב באדר תשל"ג, בבית-המדרש החסידי בקרית-צאנז שבירושלים. בסיומה של תפילת המנחה צעד הגבאי למקומו של הרה"ג ר' מרדכי דוד קלפהולץ, חתנו של ר' מנדל. מבעוד יום ביקש ר' מרדכי דוד להתפלל "קבלת-שבת" לפני העמוד, היות שבשבת חל ה"יארצייט" של אביו הצדיק, הרה"ג ר' חיים יעקב זצ"ל.

הגבאי נעצר בסמוך למקומו של ר' מרדכי דוד, מתכונן להזכירו כי עליו לגשת אל העמוד. פתע חשכו עיניו, בראותו את ר' מרדכי דוד יושב, ראשו שמוט ופניו חיוורות כפני מת.

הגה"צ רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל

הרח״ג ר׳ מרדכי דוד קלפהולץ זצ״ל

זעקת אימים פרצה מפיו של הגבאי. הכל קפצו בבהלה, והמולה נוראית פרצה בבית-המדרש. אנשים מיהרו לשפוך מים, להזעיק עזרה, להתארגן לאמירת תהלים - המקום הפך לחרדת-אלוקים. בין כה וכה נשמע קול צופר האמבולנס המגיע, ואל בית-המדרש פרצו הרופאים, חשים אל ר' מרדכי דוד ומנסים להיאבק על חייו. הם העלוהו על אלונקה, ויצאו אל בית-החולים.

חיש-מהר פשטה השמועה הנוראה: **ר' מרדכי דוד איננו** - - -

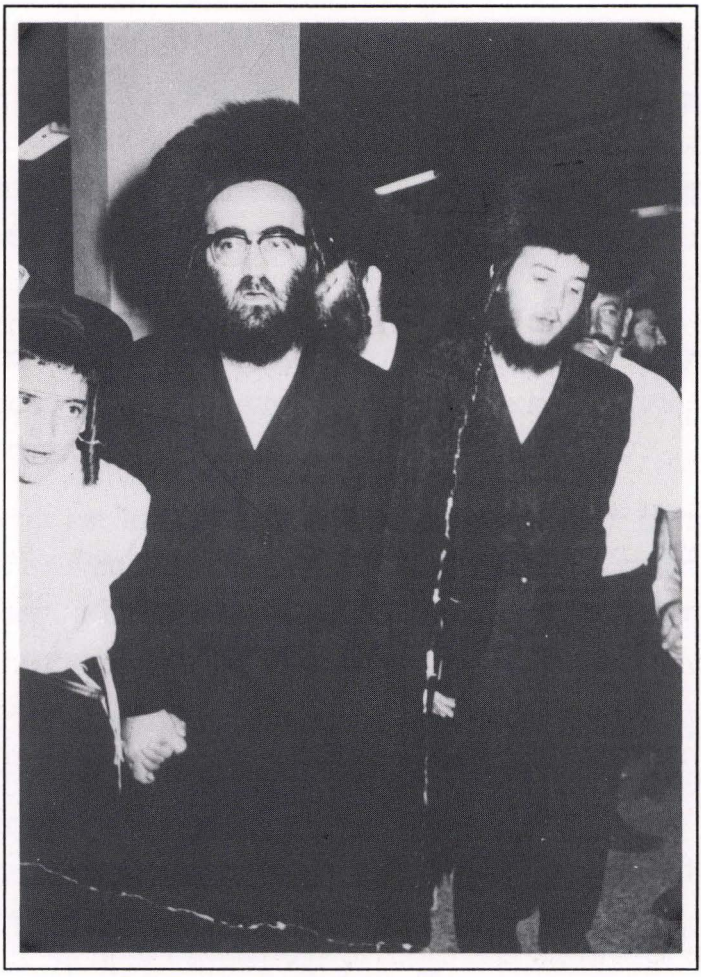
ר' מרדכי דוד, הגאון הירושלמי הצעיר, השקדן והמתמיד, אציל-המידות וטהור הלב, א-י-נ-נ-ו - - - אברך צעיר, אב לחמישה ילדים נלקח בחטף... אוי, מה היה לנו - - -

ר' מרדכי דוד - בשנות חייו הקצרות הצליח להעפיל למעלות רמות, בצנעה ובעדינות, בפשטות ובענווה. משחר ימיו היה מתמיד בלימודיו, כאשר הוא רואה לנגד עיניו דוגמא חיה: את אביו, המתמיד העצום, ר' חיים יעקב זצ"ל. בהתמדה זו המשיך כל ימיו, כשהוא מקפיד על סדר יום מדוייק וחס על כל רגע מרגעיו - לבל ילכו לאיבוד; וגם בשעה שנח - היו עיניו מביטות על ספרי הקודש. ולפיכך, כאשר חיפש בחור בישיבה "חברותא" ללימודיו, בחפצו להיות בטוח שילמד עימו ברציפות ובהתלהבות - היה פונה אל ר' מרדכי דוד. והעיד הגאון ר' חיים אורי פריינד שליט"א, כי כאשר למדו בצוותא בישיבה - הספיק ר' מרדכי דוד לגרוס את מסכת עירובין פעמים רבות מאוד. ואכן, ידיעותיו הנרחבות הפכוהו בבית-המדרש לכתובת לכל בירור הלכה או דבר-תורה.

על תורתו מסר ר' מרדכי דוד נפשו בכל הזמנים - בימות החורף הקשים ביותר, כאשר שלג וברד ניתכו ארצה - לא נמנע מלצאת ללימודיו; וכשבבית היה המצב הכספי דחוק - לא ירד ממדרגתו הרמה. בהיותו פעם חולה מעט, והיה עליו לשכב במיטה - ביקשתהו אשתו תחי' שישאר בבית. נענה ואמר לה: **"בית-ההבראה הטוב ביותר שלי - הוא הישיבה"** - ויצא לשיעוריו כהרגלו.

לא על תורתו שלו בלבד חס ר' מרדכי דוד - כי-אם נזהר עד מאוד שלא לבטל אחרים מלימוד. אירע פעם, שהיה עליו לשוחח עם אחיו, ר' יוסל.

הלך ר׳ מרדכי דוד יחד עם בנו לבית אחיו, ומן החוץ שמע קולות לימוד בוקעים: ר׳ יוסל שקד על לימודו בצוותא עם ה״חברותא״ שלו. ר׳ מרדכי דוד לא חפץ להפריעם, ועמד בחוץ להמתין. כך עמד ועמד עד בוש, ולבסוף סב על עקבותיו, בלא לבטלם מן הלימוד. כיוצא בכך מסופר, כי הגיע פעם לישיבת ״תפארת ישראל״, כדי להתעניין על מצבם של בניו בלימוד, ובדברו עם מגיד-השיעור, ביקשו האחרון כי יכנס לישיבה ויעמוד מקרוב על התמדת הבחורים. ר׳ מרדכי דוד סירב: ״**והלא על-ידי-כך אגרום לביטול תורה!**״ - - -

הר״ר מרדכי דוד זצ״ל, ובנו הר״ר פסח הי״ו. מימין הר״ר צבי אריה גפנר

התורה היתה משוש חייו, ואת מצוותיה חיבב בכל ליבו - כדוגמא לדקדוקו במצוות וחיבובן, נספר, כי לא יצא כמעט מכתלי סוכתו, מרוב חיבובה. יראת החטא שלו וחרדתו מאבק חטא היתה מיוחדת - אירע, כי קרוב לכניסת חג הסוכות האחרון לימי חייו, מצא בנרתיקו הדס מיותר, בנוסף להדסים ששילם עליהם. באותה שנה התקשו למצוא הדסים מובחרים - ועל-כן אץ-רץ ר' מרדכי דוד אל ה"שוק" המרוחק מביתו, כדי לחפש את הרוכל שמכר לו, ואחר חיפושים רבים מצאו, ובשמחה השיב לו את ההדס שעליו לא שילם. מוכן היה לוותר על כל הון - ובלבד שלא לגעת בחשש ממון שאינו שלו - על כך מצויים סיפורים למכביר.

אציל המידות היה ר' מרדכי דוד: כמה חיבב את האמת וסלד מן השקר; אהב את השלום וברח מן המחלוקת, והיה פיו נעול וחתום בזהירותו מדיבורים אסורים. בכל מאודו כיבד את הזולת - כשלעצמו לא תבע כבוד כלל; מעולם לא השתמש בזולתו, ואף לא ציער את סובביו באנחה או תלונה כלשהי.

את פניו המאירות והשמחות התקשו בני ירושלים לשכוח. תדיר נראה כשהוא מכונס בד' אמותיו ומעיין בספר, וכשוחח עם מאן-דהוא - היה זה בשפה ברורה ונעימה, כשרוח הבריות נוחה הימנו תמיד.

ר' מרדכי דוד זכה להיות חתנו של ר' מנדל, אשר נטלו כחתן לבתו - תבלחט"א מרת שפרינצא לאה תחי'. ר' מנדל אהבו מאוד, העריך את רום ערכו, והועיד אותו ללמוד עם בניו. אולם לצערו, לא ארכו ימי השלווה - ור' מרדכי דוד נקטף באיבו...

לפלא אשר לקראת השבת האחרונה בחייו על-אדמות, התכונן ר' מרדכי דוד באופן מיוחד: בטרם טבל בשמחה נעלה - ביקש להסתפר, ואף חידש לכבוד שבת בגד חדש. עוד מספרים: ר' מרדכי דוד עסק בכתיבת סת"ם, ולאחר פטירתו נתגלה, כי העמוד האחרון שאותו כתב היה בספר במדבר, בפרשת פנחס בה נאמר: "וימת נדב ואביהוא וגו'"...

❋ ❋ ❋

בשמחת נישואי הר״ר מרדכי דוד זצ״ל. מימין לשמאל: הראב״ד הגאון רבי דוד יונגרייז זצ״ל, החתן הר״ר מרדכי דוד, הגאון רבי וועלוויל מינצברג זצ״ל, הר״ר ישראל זופניק, הגאון רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ״ל

הטרגדיה היתה נוראה. מי יוכל לתאר את יגונם של האלמנה והיתומים בהילקח מהם עטרת-ראשם ומשענתם, את כאבה של האם השכולה במות עליה בנה מחמדה, ואת שברונם של הורי האלמנה, נוכח אסונה של בתם וילדיה הרכים?!...

השמועה פשטה כאש בשדה-קוצים, והגיעה חיש אל ״מאה שערים״, אל מעונה של משפחת גפנר. היו אלה רגעי אימה. קולות בכי וזעקות שבר פרצו בבית, איש לא יכל להכיל את הכאב.

רק ר׳ מנדל עמד ושתק, עמד והבליג. **דמעה לא זלגה מעיניו, ואף אנחה לא בקעה מגרונו - הן שבת היום, ואסור להתאבל!** אף כשהתקשו בני-הבית לגבור על יגונם ופרצו בבכי, התחנן בפניהם: **״אנא, אל תפריעו את קדושת השבת! אסור להצטער ולבכות - שבת היום לה׳!״**

במוצאי-שבת, אחר שסיים ר' מנדל להבדיל על הכוס, פרץ בבכי קורע לב. יחד עימו נפרצו מעיינות הדמעה, ובני-המשפחה הצטרפו אליו בזעקות שבר.

באותו לילה נתגלתה אש הקודש היוקדת בליבו של ר' מנדל במלוא יפעתה, אש בוערת באהבה לבורא יתברך אף בעת אסון והסתר-פנים. "ספר תורה חי היה ר' מרדכי דוד!" קרא ר' מנדל בעת ההלווייה, בעומדו לפני ארונו של הנפטר, **"אנו מלוים ספר-תורה אל ארון הקודש; הבה איפוא נאמר יחדיו: 'לדוד מזמור, לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה' - - - "**

והיה קולו של ר' מנדל מרעים ומרעיד, והקהל מחרה-מחזיק אחריו בהתעוררות עצומה ובדמעות שליש. גם לב אבן נמס והיה למים, לנוכח גילוי מפעים זה של קידוש ה' וקבלת עול-מלכות-שמים באהבה.

המעמד הכביר היה לשיחה בפי-כל. אף כעבור שנים, בפטירתו של ר' מנדל, העלו כמה מכותבי-העת על הכתב, את רגשות ההתעוררות האדירה באותה הלווייה.

חסד ומשפט אשירה

לאחר סתימת הגולל שבו כולם שבורים ורצוצים. צערם של ר' מנדל ורעיתו מרת מירל, הורי האלמנה, היו ללא נשוא. אולם באותם רגעים קשים, הוסיפו כוחות נפשו העילאיים של ר' מנדל לפכות ולפרוץ מתוכו במסירות-נפש ובדבקות בה' יתברך.

השעון כבר הורה על השעה המאוחרת, הלילה כבר העמיק, ור' מנדל ניגש אל ארון-הספרים, שלף את ה"שולחן-ערוך", עיין בו מעט, והחל עורך את ההלכות הנחוצות לבתו האלמנה, כדי למוסרם לה ביום המחר. לאחר-מכן פשט צורה ולבש צורה: **פשט את בגדי החול ולבש שוב את בגדי השבת, וכשפניו מאירים באורה של השבת, ניגש ליטול ידיו לסעודת "מלווה-מלכה". במהלכה שורר את הזמירות כולן בקול ובדביקות עצומה,**

בלא להחסיר ובלא לשנות. קשה היה להאמין, כי זה עתה שב מהלוויית חתנו הצעיר...

למחרת ישב ופירט באוזניה של בתו את ההלכות שעליה לדעת. עתה אזר כגבר חלציו ושינס מותניו לתפקיד החדש: לעודד ולנחם את בתו ואת נכדיו, היתומים הרכים. שעות ארוכות היה יושב ומרעיף עליהם טללי תחייה, מעודד את רוחם בדברי ניחומים. שוב ושוב שינן באוזניהם: "**איהר זענט מיינע קינדערלאך, און איך בין אייערע טאטע (אתם ילדַי, ואני אביכם)**" - ואכן, לאורך כל השנים היתה עינו פקוחה עליהם כאב רחום, דאג להצלחתם בכל והתעניין בנעשה ב"חדר" ובישיבה, כשהוא נושא אותם על כתפיו ברוח ובגשם.

ככלות השבעה, ניגש ר' מנדל להתפלל תפילת מנחה של ערב-שבת לפני העמוד. תפילתו היתה נלהבת באופן מיוחד: "הודו לה' כי טוב, כי

לעולם חסדו"! פרצה ההודיה מפיו, "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" - שוררו כל עצמותיו, והמתפללים עומדים ומביטים, תוהים ואינם מאמינים.

"ר' מנדל, התפילה היום... היתה לוהטת במיוחד" - ההין מאן-דהוא לציין באוזניו בסיומה של התפילה.

"חסד ומשפט אשירה" - נענה לו ר' מנדל בקול נרגש, **"אם חסד - אשירה, אם משפט - אשירה** (ברכות ס:)..."

תמיד יש לשיר לבורא עולם - גילה ר' מנדל את הכיוון המנתב את כל הליכותיו, רגשותיו והנהגותיו. בין אם הוא יתברך מנהיג אותנו בהנהגה גלויה של חסד ורחמים, ובין אם - חלילה - במשפט, בדין ובהסתר-פנים. אחד הוא אלוקינו בכל עת ובכל מצב, ותמיד: "אשירה"...

עתה היתה הכמיהה גדולה בקרב בני-המשפחה, הלב לא יכל לשאת עוד יותר: "נקווה שיצאנו ידי חובה באסון שנחת עלינו", התבטא אחד מהם, "שלא יישמע עוד שוד ושבר בגבולנו".

אולם ר' מנדל הפטיר לעומתו באנחה קורעת-לב: **"עדיין זקוקים אנו לרחמי שמים מרובים"...**

שריפה באישון-ליל

עדיין לא חלפו ה"שלושים" מאותו יום מר ונמהר. הכאב היה טרי, היתמות אפפה כל פינה בבית משפחת קלפהולץ.

בלילה אחד היו היתומים הרכים נמים את שנתם, אך משום-מה לא הצליחה האם לתת תנומה לעפעפיה. לפתע חשה בריח חרוך, ולנוכח עיניה הקמות התאבכו ענני עשן. היא חשה בבהלה להעיר את הילדים, וכולם נסו בבהלה מתוך הבית. כוחות כיבוי-אש הוזעקו למקום, ומקור האש נמצא: מנוע המקרר התפוצץ, והוא שגרם לשריפה.

השכונה התעוררה לחיים, ההמולה היתה רבה: זה הציע את עזרתו, שני התעניין לדעת כיצד אירע הדבר, אחרים שוחחו בזעזוע, מביטים בענני

העשן העולים מן הדירה, ואנחות רחמים בוקעות מליבם. היה זה כ"קינוח" לצרתה של המשפחה השבורה בלאו-הכי...

למחרת בבוקר, כשנודע לר' מנדל על אשר התרחש, קרא באוזניה של בתו בביטחה: **"מרגע זה ואילך - לא תדעי עוד מצער, ולא ישמע בביתך קול בהלה ופחד! רק ששון ושמחה ישיגוך, ונסו יגון ואנחה!"**

האדמו"ר מריבניץ בברית

בעת הלווייתו של ר' מרדכי דוד זצ"ל, עשה האדמו"ר מריבניץ הרה"ק ר' חיים זאוויל אברמוביץ זצ"ל את דרכו במכוניתו, כשמגמתו להגיע אל המושב "בית מאיר" ולשמוע שם את קריאת המגילה, היות ששם נחוג "פורים דפרזים". בחלוף המכונית בסמוך למסע-ההלווייה, נאנח האדמו"ר מריבניץ וקרא ברוח-קדשו: **"אבוי, זוהי הלווייתו של תלמיד-חכם צעיר שנלקח בדמי-ימיו"** - - - הוא אף ביקש ממקורביו, שיזכירו לו ללכת לנחם את האלמנה.

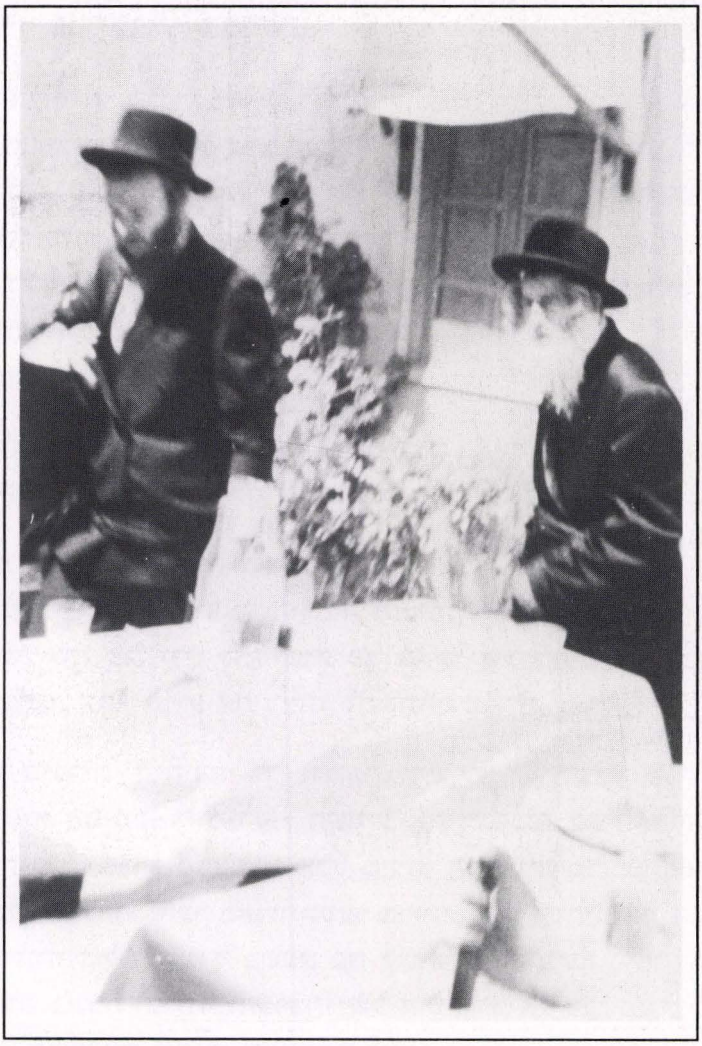
למעלה מחודשיים חלפו מאז. ביום כ"ד באייר רבתה השמחה בבית משפחת קלפהולץ: בן נולד למזל-טוב, בשעה טובה ומוצלחת.

בהגיע הבשורה הטובה לאוזניו של האדמו"ר מריבניץ זצ"ל, קם ונסע אל בית-החולים כדי לברך את היולדת האלמנה. בהגיעו, ביקש לראות את הרך הנולד, שם את ידיו הקדושות על ראשו של התינוק, והאציל עליו מברכות קדשו. אחר הביע את רצונו להשתתף בברית.

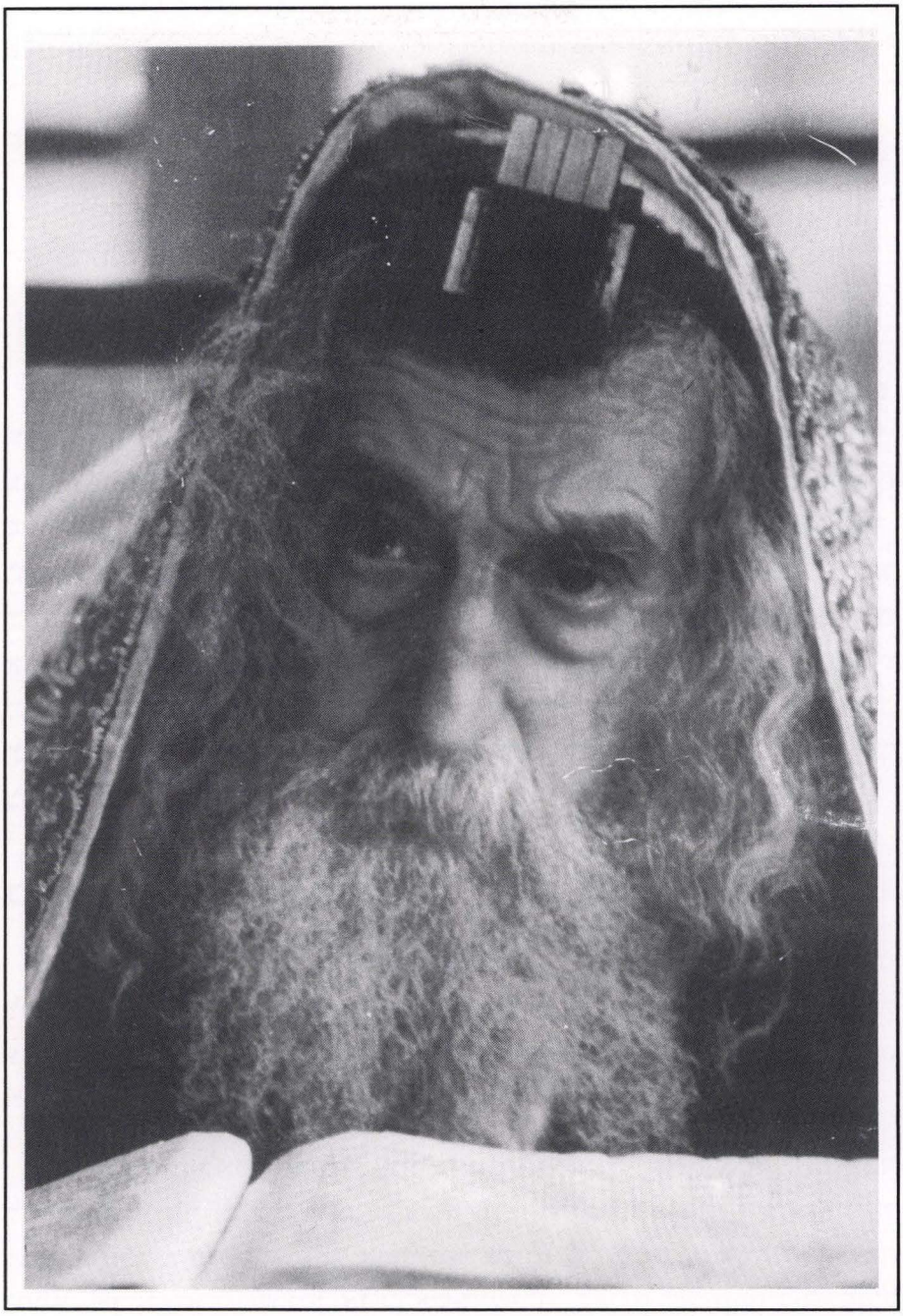
מעמד ה"ברית" היה רווי בכי ודמעה. איש לא יכל לעצור בעד רגשותיו - רק סבו של התינוק, ר' מנדל - השמיע את הברכות בקול שירה וזמרה, כשההודיה לה' יתברך מבצבצת מכל מילה. האדמו"ר מריבניץ, אשר אכן נכח במעמד, וכינהו: **"דער פארווויינטער ברית"** - לא הסתיר את התפעלותו מעוצם גדלותו של ר' מנדל בשעה כה קשה, בה התנשא מעל הכל ודבק בבורא עולם בשבח וברננה. הערכתו של האדמו"ר אל רבי מנדל התגלתה כבר בפעם הראשונה שהגיע האדמו"ר לארץ הקודש, עת נכנס ר' מנדל עם

קויטל, **קם הרה"ק מלא קומתו ונשק את הקויטעל, על אף שמעולם לא הכירו!** מני אז גברה הערצתו של האדמו"ר אל ר' מנדל, והיה מחבבו עד מאוד.

וליבו של ר' מנדל אכן היה שר ומתרונן לבורא יתברך על חסדיו המרובים. אם חסד ואם משפט - אשירה - - -

האדמו"ר מריבניץ זי"ע, בחצר ביתו של ר' מנדל בתום מעמד הברית

הרה״ק רבי חיים זאוויל אברמוביץ, האדמו״ר מריבניץ זי״ע

פרק יז

בצל רבותיו

תענוג ושמחה שאבו גדולי הדור, עת הגיע ר' מנדל לחסות בצילם. **"מחבב אני יהודי שכולו שמחה, יהודי אפוף בהתלהבות דקדושה - כר' מנדל"**, התבטא עליו בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ, וכה הפליגו בשבחו רבים מצדיקי דורו. אך ר' מנדל עצמו, בהימצאו בצל הקודש - כולו יראת-כבוד, רתת וזיע. בעומדו לפני הרבי עם "קוויטל" באימה ובפחד, נדמה היה כעומד ומקבל פני שכינה. יהודים שבאו לשאוב אוצרות-רוח ב"שולחנות" הטהורים אצל רבותיהם, למדו חסידות מדמותו של ר' מנדל. עיניו היוקדות היו נעוצות בפניו הטהורות של הרבי, אוזניו כרויות לכל הגה היוצא מפי-קודשו, ופניו מאירות באור יקרות. "כזה ראה וקדש!" שחו חסידים איש לרעהו, "כך צריך להיראות חסיד אצל רבו!"

בחצרות אלוקינו יפריחו

ר' מנדל זכה להימצא במחיצתם של רבים מגדולי האומה. בימי בחרותו למד כשלוש שנים אצל מורו ורבו בעל "קרן לדוד". לימים, היו תלמידיו של צדיק זה מפליאים את העובדה, **כי ר' מנדל בתהלוכותיו מזכיר להם את רבם הנערץ, בעל "קרן לדוד"...**

אחר שעלה לארץ-הקודש, למד ר' מנדל בישיבת "שפת אמת". שם זכה להסתופף במשך תקופה קצרה בצילו של הרה"ק בעל "אמרי אמת" מגור זצ"ל. בין כתלי הישיבה שאב אף מאורו הגדול של בן הרבי, הרה"ק ר' משה נחמיה אלתר הי"ד, שכיהן אז כראש-הישיבה, לצידם של הרה"ג ר' מנדל כשר זצ"ל והרה"ג ר' יעקב העניך סנקביץ זצ"ל. באותם ימים נעלים זכה אף

ללמוד בחברותא עם הרה"ק ר' מרדכי מזוויהל זצ"ל והרה"ק ר' יוחנן מרחמסטריווקא זצ"ל.

לאחר נישואיו התבשם מאורו של הרה"ק ר' שמעון נתן נטע מלעלוב זצ"ל, אשר דר עם ר' מנדל בחצר אחת. בימים אלה התקשר להרה"ק ר' שלומ'קע מזוויהל זי"ע, וכן דבק באורחותיהם של יודעי הח"ן (-תורת הקבלה) בבית-מדרשו של הרש"ש. כן התעלה במחיצת רבה הגדול של ירושלים, הרה"ק ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל.

בשלהי השואה האיומה עלה לארץ-הקודש הרה"ק בעל "דמשק אליעזר" מויז'ניץ זצ"ל. בהגיעו, התקשר אליו ר' מנדל בקשר אמיץ עד לפטירתו של הצדיק. אחר עלותו של בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ ארצה, נמשך ר' מנדל אחריו והתקשר אליו בהתבטלות ובהכנעה מופלגת. קשר זה נמשך בהתבטלותו אל יבלחט"א כ"ק האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א.

ר' מנדל שיחר את פניהם של עוד רבים מצדיקי הדור, והיה נערץ וחביב עליהם עד מאוד. היו אלה האדמו"רים הקדושים זצ"ל מבעלזא, מקלויזנבורג, מגור, מלעלוב ומביאלא (וכן יבלחט"א בנו האדמו"ר שליט"א). הוא אף דבק בגדולי המקובלים: ה"חכם שלום", הרה"ק ר' מרדכי שרעבי, הרה"ק ר' יחיא שניאור - זצ"ל, ועוד, בד בבד ינק מתורתם של גאוני ירושלים: הגרי"ז מבריסק זצ"ל, שהיה כבן בית אצלו, הג"ר דוד יונגרייז, ועוד רבים זצ"ל.

לאורו של בעל "דמשק אליעזר" מויז'ניץ זצ"ל

שנים רבות היה ר' מנדל רחוק מהווייתה של החצר הויז'ניצאית. בתרפ"ה כבר עלה ארצה, ואילו אדמו"רי בית-ויז'ניץ הנהיגו עדתם באירופה, עד עלות יהודיה בסערה השמימה. אולם, עם בואו ארצה של בעל "דמשק אליעזר" - אוד מוצל מאש השואה, גאון וקדוש, בנו של בעל "אהבת ישראל" מויז'ניץ, ופטרונה של העדה הקדושה בבבוקובינה שברומניה - מצא ר' מנדל את שאהבה נפשו. תרומיות מידותיו, שמחתו התמידית וכיסופיו לבורא יתברך - תאמו להפליא את הדרך הסלולה לבית ויז'ניץ.

כ״ק מרן בעל דמשק אליעזר מויזניץ זי״ע

יהודים רבים נמשכו בעבותות אהבה אל בעל "דמשק אליעזר" זי"ע, ובתוכם הסתופף אף ר' מנדל בצילו, מתענג על תפילותיו המרקיעות שחקים ונהנה מזיו השכינה ב"שולחנות" הטהורים. דרכה של ויז'ניץ, להאריך שֶׁבֶת בליל-שבת בשירות ובתשבחות - היתה מוטבעת בדמו. במשך כל השנים היה יושב עד לשעות הקטנות של הלילה, מפזם ניגוני דבקות, כשעיניו זולגות דמעות. בבית עמדה אווירת כיסופים מענגת, והאוזניים היו כרויות לצלילי הזמירות של האב, המתעדן בנועם השבת.

מעניין, כי תווי הנגינה שבהם שורר ר' מנדל, תאמו מאוד לניגוני הזמירות המושרות בויז'ניץ. מאחורי הניגונים מסתתר סיפור מופלא: באחד הימים הגיע לביתו של ר' דוד - אביו של ר' שמואל, אבי ר' מנדל - עובר-אורח. האיש התעכב בבית במשך מספר שבועות, כשכל דרכיו בהצנע לכת ובפשטות. רק בשבת היתה מתגלית נפשו הסוערת לבוראו, עת ישב במשך שעות ארוכות והתמוגג בזמירות ובתשבחות, כשעיניו כמעיינות דמעה, וכולו השתפכות-הנפש. לאחר תקופה, גילה ר' דוד לבנו, ר' שמואל, **כי היה זה אחד מל"ו צדיקים נסתרים שבדור.**

בני-המשפחה דבקו באותן זמירות ששמעו מפיו של ההלך המופלא, ובנוסח זה היו משוררים ר' שמואל ור' מנדל את זמירות השבת.

עתה, בהסתופפותו של ר' מנדל בצילו של בעל "דמשק אליעזר" ב"שולחנותיו" הטהורים, נמשך אל הרינה ואל התפילה - אשר נוסחה היה דומה להפליא לנוסח זמירותיו של אותו צדיק נסתר - והחל מתפלל בבית-מדרשו של הרה"ק ר' אליעזר זי"ע. להט התפילה הנאמרת ברגש ובהתלהבות - כבש את לבו. מדי שבת בשבתו התפלל במחיצתו של הצדיק, אך עם-כל-זאת, ולמרות שאהב את ה"נוסח" הויז'ניצאי - לא שינה את נוסח התפילה שלו. באחד הימים ביקש אחד מבניו לדעת את הסיבה. בודאי יש טעם מיוחד לדבר, הן אביו טוען תמיד **כי שורש נשמתו נעוץ בויז'ניץ!**

השיבו ר' מנדל: **"בעת שאני עומד ומדבר לפני הבורא יתברך - הרי שתשומת-הלב ל'נוסח' תפריע לי לכוון כראוי"** - - -

עיניים צופיות

באחת השנים, בהתקרב יום תשעה-באב, ציווה הרבי על ר׳ מנדל לבל יצום ביום זה. הדבר הפליא את ר׳ מנדל: אמנם לא חש כל-כך בטוב, אולם היתה לו בהחלט היכולת לצום. ואולם, חזקה עליו פקודת הרבי, והוא מילא את דבריו.

ימים אחדים לפני יום-כיפור לקה ר׳ מנדל בהתקף-לב פתאומי. בשוכבו על מיטת חוליו, חכך בדעתו, האם עליו לצום, אם לאו. לקראת יום-הכיפורים השתפר מצבו, ואחר שבדקו הרופא, אמר לו: **״יהא מותר לך לצום מחר - רק באם לא צמת לאחרונה, היות שגופך חלש ויתקשה להתמודד עם שתי תעניות בתקופה קצרה״.**

אזי נוכח ר׳ מנדל לראות, עד היכן צופיות עיניו הטהורות של הרבי, אשר השגיח עליו, למען יוכל להתענות ביום-הכיפורים...

חיבה יתרה

שבור ורצוץ היה הרבי, אחר עלותו כשריד מן השואה האיומה. ליבו הטהור כרע תחת כאבם של ישראל, והדבר נתן בו את אותותיו. הרבי חלה מאוד, והרופאים ציווהו לשאוף אוויר צח. על-כן ישב רבות במרפסת החדר, מוקף בתלמידיו הקרובים.

בתקופה זו גילה הרבי חביבות יתרה אל ר׳ מנדל. בראותו אותו צועד בדרכו, בבואו להתפלל במחיצת הרבי, כשהוא מוקף בבניו הלבושים בלבוש הירושלמי - היה מתענג על המראה, ומתבטא בחביבות: **״האט איז ר׳ מנדל מיט די חאלאטלאך (הנה הוא, ר׳ מנדל וה׳מעילים׳ הירושלמיים)...״**

שבועות אחדים לפני פטירתו, שלח הצדיק את אחד מבניו של ר׳ מנדל, שיקרא לפניו את סבו, ר׳ שמואל - שם המתיקו סוד, כמסופר לעיל בפרק יא.

ביום ב׳ באלול תש״ו ניצחו אראלים את המצוקים, והצדיק בעל ״דמשק אליעזר״ נקרא לישיבה של מעלה. למחרתו נולד בן לר׳ מנדל, ויקרא שמו

בישראל "אליעזר" - השם הראשון שניתן לזכרו של בעל "דמשק אליעזר" אחר פטירתו, זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.

ר' מנדל מיט די חאלאטלאך...

לאורו של בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ זצ"ל

בקשר עילאי ומיוחד התקשר ר' מנדל אל האדמו"ר בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ זצ"ל. היתה זו התקשרות של חסיד אל רבו, בחרדת-קודש וביראה, שלובות באהבה ובהערצה.

מדי יום ערך ר' מנדל "מי שברך" לצדיקי הדור, אחר אמירת התהלים על-ידי חברי המשמר. בראש הרשימה הזכיר ר' מנדל את רבו הנערץ, הרה"ק בעל "אמרי חיים" זי"ע, והעתיר לפני בורא-עולם כי יאריך ה' שנותיו בתוך שאר גדולי הדור, ויברכו בבריאות טובה, למען יוכל לנהל עדת ה' ברמה.

כ״ק מרן בעל אמרי חיים מויזניץ זי״ע

כמים הפנים לפנים, היתה לרבי זי"ע שמחה מיוחדת, בהיפגשו עם ר' מנדל. כי היתה השמחה וההתלהבות מקדושה מהותו של הרבי ותמצית חייו, ובר' מנדל מצא את שאהבה נפשו: א חסידישער יוד, יהודי בעל-השגה, הגדוש בשמחה ובחיות.

וכה סיפר הר"ר ישראל אברהם קלאר ז"ל, שהרבי זי"ע אמר לו בהזדמנות: **כשאני רואה את רבי מנדל גפנר, הוא משפיע עלי שמחה לחודשיים ימים...**

ר' מנדל זכה לגילויי הערצה מופלגים מאת הרבי. תדיר כיבד אותו לעבור לפני התיבה בעת התפילה: לעיתים בתפילת המנחה של ערב-שבת, ולעיתים בתפילת שחרית. ר' מנדל היה ניגש בחרדת-קודש אל העמוד ופותח בנעימה שובת-לב, מונה מילותיו כסופר מעות, בקול חוצב להבות אש. בנוסח מלא-הרגש שבו התפלל כל השנים - התפלל אף בויז'ניץ, והיתה ההתלהבות עולה על גדותיה, כפי שהתבטאו חסידים: **"כשר' מנדל מתפלל - רועם בית-המדרש כולו וכתליו רועדים"...**

תענוג רוחני התענג הרבי עת התפלל ר' מנדל לפני העמוד. "והלא ר' מנדל אינו מתפלל בנוסח הויז'ניצאי, מדוע איפוא יגש להתפלל לפני התיבה?" העז פעם אחד החסידים לשטוח את תמיהתו, כאשר הדברים מגיעים לאוזניו של הרבי.

נענה לו הרבי ואמר: **איך דארף נוסח? איך דארף הארץ! יש את נפשי לשמוע יהודי מתפלל"** - - -

עידוד ותמיכה

להערכה ולעידוד מיוחדים זכה ר' מנדל מאת הצדיק, בשל פעולותיו הרבות למען הכלל. הרבי, שהיה מיצר בצרתן של ישראל ובגלותה של השכינה, העריך עד מאוד את ר' מנדל, אשר פעל כה רבות לתיקון ענייניים אלה, והרעיף עליו עידוד ושבח. תדיר התעניין הרבי על מכלול הפעולות בתחום החסד ובתחום ימי התפילה שערך ר' מנדל. בשנת תש"ז, כאשר

היתה ירושלים נתונה במצור, שלח לו הרבי חבילת מזון, כדי לחלקה לתושבים הנצורים.

גם בגשת ר' מנדל אל הגשמת הרעיון הנשגב של ברכת-כהנים המונית אצל שריד-בית-מקדשנו, תמך יתדותיו בברכת-קדשו של הרבי, אשר בירכו בחום: **"אל תירא ואל תחת משום דבר שבעולם! בכל אשר תפעל למען כלל ישראל - תצליח, וה' יהא בעזרך!"** דברים אלה נסכו בר' מנדל ביטחון ועידוד רב, וכך זכה להוציא את רעיונו הנאדר אל הפועל.

המילים שילוו לנצח

ר' מנדל יצא מן הקודש, כולו נרעש וחרד. הוא פנה לחתנו, הרה"ח ר' גבריאל יוסף ויז'ניצר ז"ל, ושח באוזניו את אשר אירע בעת שהגיש "קוויטל" לפני הרבי:

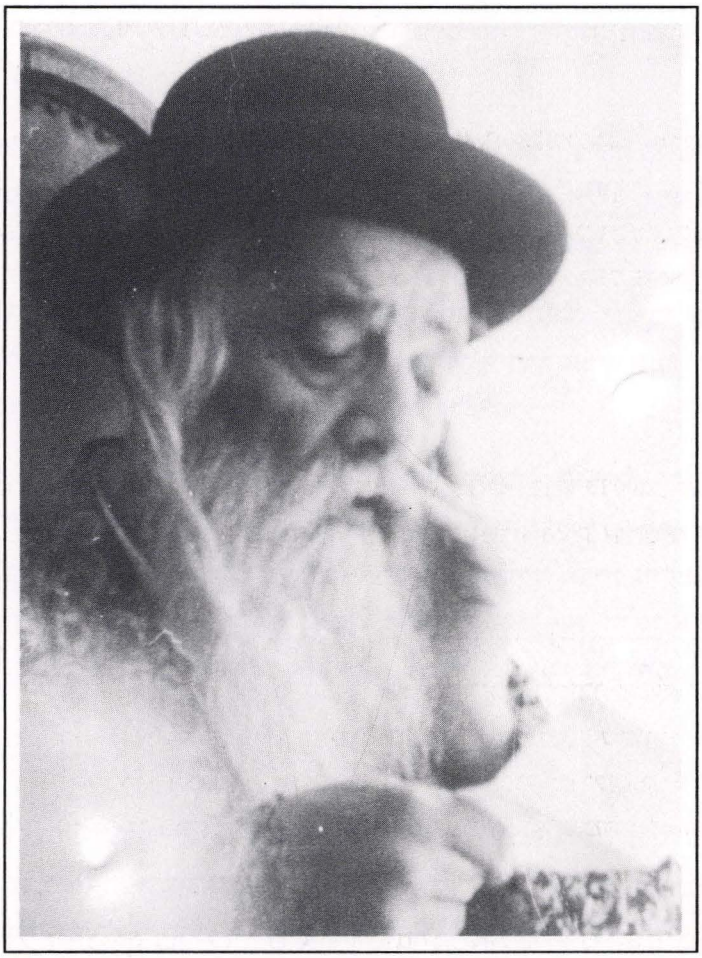
כאשר נכנס, ישב הרבי על כיסא קדשו, כשסיגריה נתונה בין אצבעותיו. העישון היה אחד מעבודותיו הקדושות של הצדיק, והעידו גדולי עולם, כי בעת שעישן את הסיגריות היה מייחד יחודים גדולים, ועבודתו כעבודת כהן-גדול בעת הקטרת הקטורת. והנה, בעת שהגיש ר' מנדל את ה"קוויטל", והרבי נטל אותו ועיין בו עמוקות - נפלה לפתע הסיגריה מידו הקדושה של הרבי.

ר' מנדל התכופף כדי להרים את הסיגריה, אולם הרבי אחז בידו וקרא בפסקנות: **"לא! דרך-ארץ פאר ר' מנדל גפנר, דרך-ארץ פאר ר' מנדל גפנר"**... ומיד קרא למשמשו, שירים את הסיגריה.

"מי יודע איזו גזירה ביטל הרבי", סיים ר' מנדל את דבריו באוזני חתנו, "הן לא בכדי שב וכפל באומרו: 'דרך-ארץ מפניו של ר' מנדל גפנר'..."

הרה"ח ר' גבריאל יוסף ז"ל האזין משתאה, ור' מנדל הוסיף: **"אחר מאה ועשרים, אקח עימי את המילים הללו**, וכה אצהיר: **'הרבי אמר, שיש לנהוג בדרך-ארץ מפניו של ר' מנדל גפנר'... שלא יעזו לפגוע בי"** - - -

ימים מספר חלפו, ופשר דבריו הסתומים של הצדיק נתגלה:

האמרי חיים זי"ע בקריאת קוויטל

ר' מנדל צעד ברחובה של עיר, סמוך ל"כיכר השבת" בירושלים. לפתע מעדו רגליו, והוא נפל מלוא קומתו ארצה. קול חבטה עז עלה מהדף הנפילה, והחריד את העוברים ושבים.

אנשים נחרדו אל ר' מנדל השרוע על הארץ, אולם לא ההינו לגשת אליו, פן יטלטלוהו באופן שעלול להזיק. הוזעקה עזרה, אולם תוך כדי שההמולה מסביב הולכת וגדלה - קם לפתע ר' מנדל וניצב על רגליו, לנוכח עיניהם הפעורות של הנוכחים. האמנם?! - לא האמינו למראה-עיניהם,

והלא חשבו שעצמותיו נשתברו וחוליותיו נתפרקו, חלילה, והנה - נס גלוי מתרחש לנגד עיניהם - - -

יומיים חלפו. ר' מנדל יצא מן הבית, ולפתע, בעודו עומד בחצר, נחרד: מספר רעפים נפלו מן הגג, חלפו ביעף בסמוך מאוד אליו, ונשתברו אל הארץ. לו היה צועד צעד אחד קדימה, היו הרעפים פוגעים בו, חלילה...

ר' מנדל סב על עקביו ונכנס הביתה, נרגש כל-כולו: **"הרבי שמר את צעדי!"** קרא בהתפעמות, **"פעמיים אמר הצדיק: 'דרך-ארץ פאר ר' מנדל גפנר' - ובתוך יומיים ניצלתי פעמיים בניסים גלויים"** - - -

סיפור נפלא זה היה ר' מנדל שב ומספר עשרות פעמים, ותמיד חוזר ומשנן כי יקח את המילים הללו עימו אף לאחר מאה ועשרים. **אכן מספרים, כי ביום הקודם לפטירתו, ביקש מחתנו, הרה"ח ר' יהודה אריה גולדברג הי"ו, כי יביא לפניו את הספר הקדוש: "אמרי חיים" - ספרו של הרבי אשר שמר עליו בחייו, וההתקשרות נמשכה אף אחר עלותו אל גנזי מרומים...**

ישועה פלאית

היה זה בשנת תשכ"ח. ר' מנדל התעתד לחתום על חוזה-קניה של דירה עבור בנו, הרה"ח ר' אליעזר הי"ו, אשר עמד להינשא בקרוב. בטרם חתימת העיסקה, קם ונסע אל הרבי זי"ע, כדי להתברך מפי-קדשו.

בדרך חזרה, כאשר ישב באוטובוס, חש לפתע ר' מנדל ברע. חולשה תקפה את לבו, וכולו נתכסה בזיעה קרה, עקב צניחה פתאומית של רמת הסוכר בדם. בין יושבי האוטובוס לא היה מי שיוכל לסייע, ור' מנדל ומרת מירל מצפים לישועת ה', כשפניו של ר' מנדל הולכות ומחווירות וליבו פועם בחולשה.

בתחנה הסמוכה נעצר האוטובוס ואשה שעלתה החלה לחטט בארנקה ולחפש אחר מטבעות לתשלום עבור הנסיעה. ואולם, לגודל מבוכתה - הכסף לא נמצא.

בצר לה, פנתה לפשפש בחפציה, שמא תמצא דבר-מה, ולאחר חיפושים הושיטה לנהג חפיסת שוקולד, כתשלום... אולם הנהג זעם: "מה אעשה עם חפיסת השוקולד? עלייך לשלם, ולא - תרדי מן האוטובוס!"

מצוקתה של האשה גברה, אולם לפתע עלה בדעתה לשאול את הנוסעים, שמא מעוניין מי מהם לרכוש חפיסת שוקולד, ובתמורה - תשלם לנהג. כך הגיעה חפיסת השוקולד - בהכשר מהודר - בהשגחה מופלאה להחיות את נפשו.

היתה זו ישועה פלאית. ר' מנדל שב והתפעל מן ההשגחה הפרטית המופלאה שלה זכה, בדרך בלתי-שגרתית, ובודאי בזכותו של הרבי, אשר השגיח על חסידיו כי יגיעו למחוז-חפצם לחיים, לשמחה ולשלום.

בחופת אחד מצאצאי ר' מנדל. במרכז התמונה כ"ק האמרי חיים זי"ע בשנותיו האחרונות, לימינו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ולידו ר' מנדל

עלי ועל כתפי

בתקופה מסויימת חש ר׳ מנדל בלבו. הוא נסע אל הרבי זי״ע, והזכיר את שמו לרפואה, בהגישו ״קוויטל״.

״אני נושאך על כתפי!״ קרא הרבי. מיני אותו יום היה ר׳ מנדל סמוך ובטוח, שלא יאונה לו כל רע, כי הרבי משגיח עליו בהשגחה צמודה ומתפלל על בריאותו מדי יום.

אחר שנסתלק הצדיק, נכנס ר׳ מנדל עם ״קוויטל״ אל בנו ממלא-מקומו, כ״ק מרן אדמו״ר מויז׳ניץ שליט״א, ובפיו משאלה: **״הרבי זי״ע הצהיר באוזני, כי הינו מחזיקני על כתפיו. מעתה, יהיו נא עיניו של כבוד-קדושתו שליט״א פקוחות ומשגיחות עלי...״**

נענה לו מרן האדמו״ר שליט״א באומרו: **״האבא זצ״ל מסר לי רשימה של מספר יהודים, שאותם נשא על כתפיו, וביקשני להשגיח עליהם. גם אתה בתוכם״...**

ה״קוויטל״ האחרון

באדר תשל״ב נכנס ר׳ מנדל אל הרבי עם ״קוויטל״. גופו הטהור של הרבי היה חלוש מאוד, אולם על אף חולשתו הנוראה, התעניין הצדיק לדעת, אימתי יתקיים המעמד הבא של ברכת-כהנים. ר׳ מנדל נקב בתאריך: י״ט בניסן, ד׳ דחול-המועד פסח.

בשומעו זאת, החוויר הרבי לפתע, ועל פניו הקדושות נשפך צער עמוק.

בטרם יצא ר׳ מנדל, פנה אליו הצדיק בשאלה: ״בירושלים ישנו יהודי אחד, ירא-שמים, ושמו ר׳ מנדל גפנר. האם שמעת עליו?״

״יברך הרבי, שיהא הדבר אמת!״ קרא ר׳ מנדל נרגשות. אחר יצא מלפני הצדיק, בפעם האחרונה...

לא חלפו ימים רבים, ובט׳ בניסן נקרא הרבי לישיבה של מעלה.

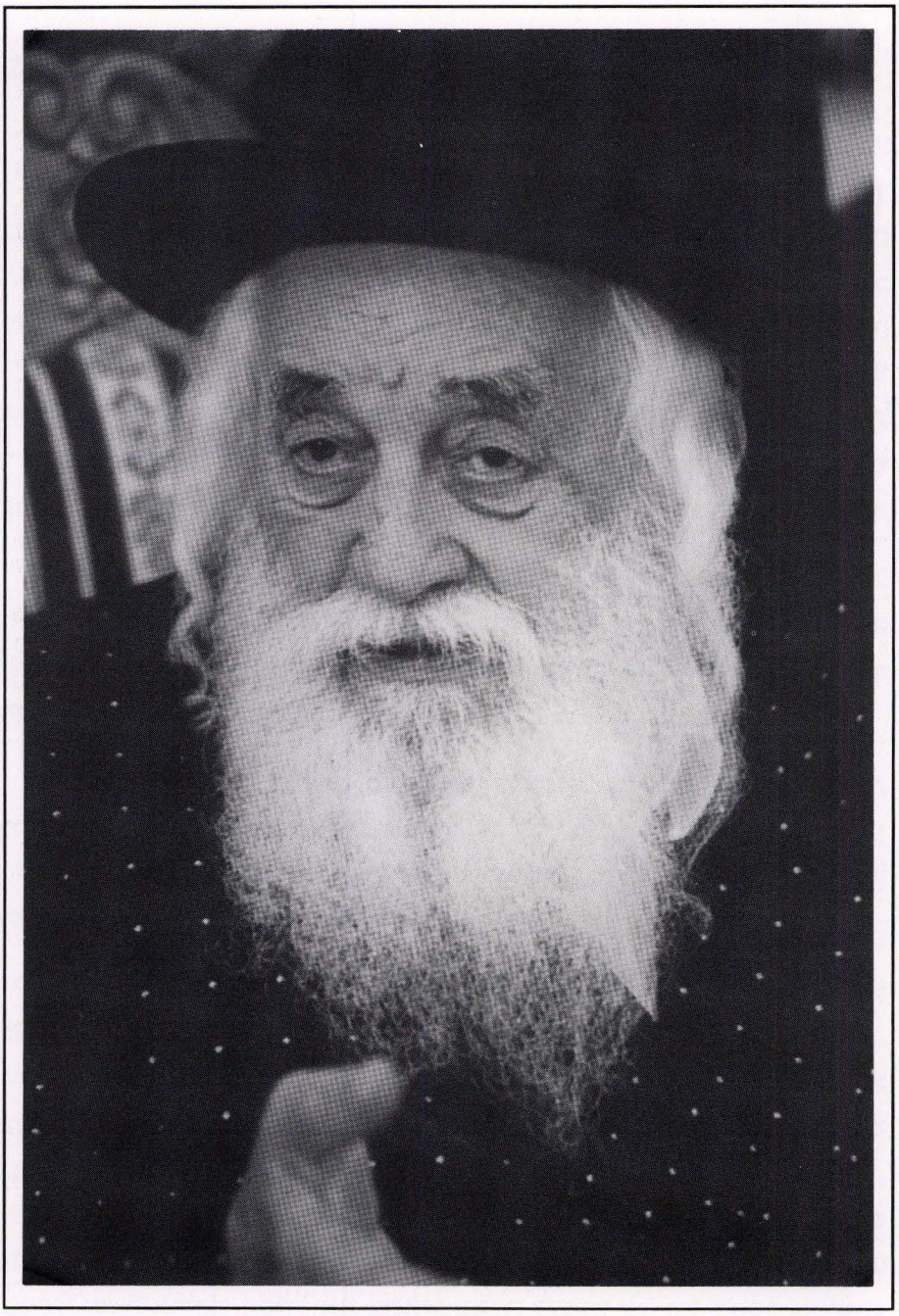
בהתקשרות אל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מויז'ניץ

באותה התבטלות והכנעה שעמד ר' מנדל בפני רבו ה"אמרי חיים" זי"ע - עמד מעתה בפני יבלחט"א בנו כ"ק האדמו"ר שליט"א. הוא המשיך בנסיעותיו הקבועות לויז'ניץ, לשבות בצל הקודש בזמנים מיוחדים: בשבת חנוכה, בשבת זכור ובחג השבועות. באותן הזדמנויות היה ר' מנדל כספר מוסר חי ומאלף בעבור החסידים, אשר נוכחו לראות התבטלות והכנעה מהי. ר' מנדל לא נעתר להפצרותיו של הגבאי, שהזמינו לשבת במזרח: **"באתי אל הרבי כדי לחזות בנועם ה', לא כדי לשבת במזרח"** - היתה תשובתו של ר' מנדל לבקשת הגבאי. הוא קבע מקומו ב"שולחן" הטהור אל מול פני קודשו של הצדיק, ובמשך שעות ארוכות לא משו עיניו מלהביט בפני הרבי.

מה נהדר היה מראהו של ר' מנדל, עת השמיע הרבי דברי-אלוקים-חיים. היה מתנועע בדבקות, כמו אש להבה יוקדת בקרבו, ומאזין בצמא לכל הגה היוצא מפי הרבי. כה האציל ר' מנדל מהודו על ה"שולחן" הטהור, ועל-כך העיד הרבי שליט"א בעצמו.

סיפר בנו הרה"ג ר' מנחם מנדל הגר שליט"א, רב אב"ד דקרית ויז'ניץ, כי בעלותו באחת השבתות אל אביו אחר עריכת ה"טיש", ציין באוזניו כי היה זה "טיש" נעלה מאוד. נענה הרבי שליט"א באומרו: **"אכן, אם ר' מנדל גפנר יושב אצל השולחן - הרי ה'טיש' מרומם מאוד"...**

מחזה מופלא זה, של חסיד השואב חיותו מפני-קודשו של רבו ומדבריו הנשגבים, צד אף את עיניו המופתעות של אדם אשר לא הורגל בכגון-דא. היה זה בשנת תשמ"ז, במעמד חלוקת הפרסים של "דגל ירושלים" לתלמידי תשב"ר, אשר הצטיינו בבחינות על הלכות שביעית. במעמד זה נכחו גדולי הדור שליט"א, ואף ר' מנדל ישב על הבימה, בטור השני, במושב האחרון. בעת שנשא כ"ק אדמו"ר שליט"א מויז'ניץ את מדברותיו, היו עיניו של הצלם מרותקות אל ר' מנדל, היושב ומתנועע בחרדת-קודש כשעיניו עצומות, ובמשך שעה ארוכה הקרין את דמותו מספר פעמים על גבי המסך - דמותו של צדיק וחסיד, המאזין ברטט ובדבקות לדבריו הקדושים של רבו.

כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א

חסידו העשיר של הרבי

"ר' **מנדל הוא גביר**" - כך התבטא פעם הרבי שליט"א, אחר שר' מנדל התפלל בבית-מדרשו לפני התיבה. בהוקרתו הרבה של הרבי את ר' מנדל, היה מכבדו להתפלל לפני העמוד, כשאינו מסיר את עיניו הקדושות מר' מנדל, העומד ומתפלל בלהט ובדבקות את חזרת הש"ץ.

בהזדמנות אחרת הבהיר הרבי את כוונתו, באומרו: "**היום התפללו עימנו שני 'מנדל'ער'. שניהם עשירים: האחד בגשמיות, והשני (כאן הצביע הרבי על ר' מנדל) עשיר ברוחניות**"...

ר' מנדל היה שלוחו של הרבי לפני שריד-בית-מקדשנו. תדיר ביקש הרבי מר' מנדל, כי יזכירו לטובה ליד כותל המערבי. כן מסר לו פעמים רבות שמות של יהודים הזקוקים לישועה, למען יעתיר בעדם אצל שריד-בית-מקדשנו.

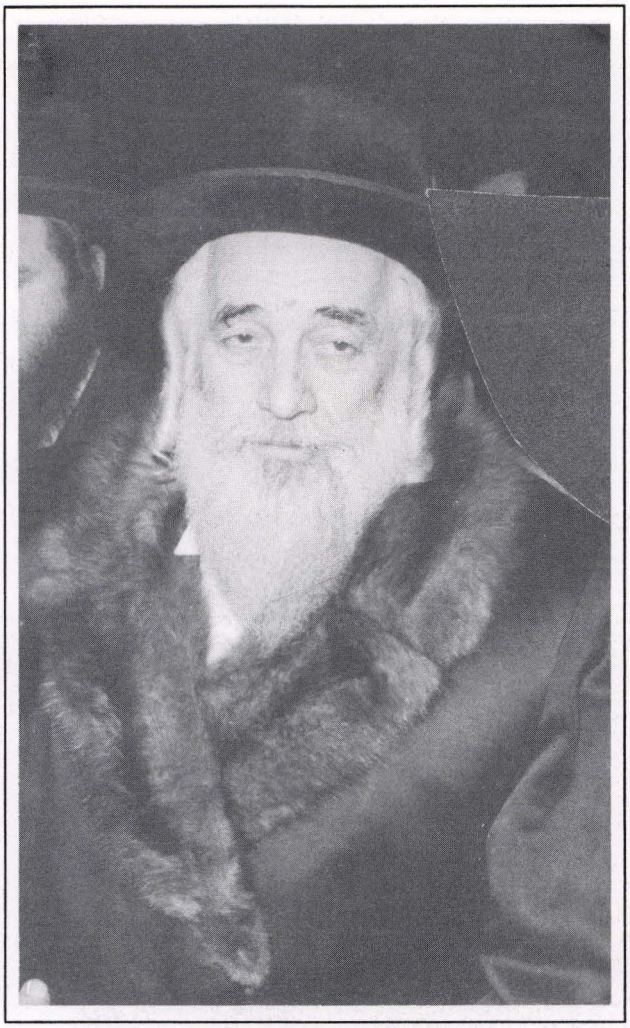
בשנותיו האחרונות, כשכוחותיו של ר׳ מנדל עזבוהו, סמך עצמו על הצדיק בגשמיות וברוחניות. בני משפחתו אשר הזכירוהו אצל הקודש, ביקשו מהרבי כי יעניק לו מטבע כ״שמירה״. הגיב הרבי: **״האם ר׳ מנדל זקוק למטבע לשמירה? והלא הוא בעצמו שמירה״!** על תלונותיו של ר׳ מנדל באוזני הצדיק, על אודות ״חולשה״ ברוחניות, היו לרבי תשובות קצרות ובהירות, אשר הוכיחו על ההערצה העמוקה שרוחש לחסידו זה.

התאונן פעם ר׳ מנדל: ״לאחרונה נבצר ממני מספר פעמים להתפלל במנין, מפאת חולשתי. יברכני הרבי שאוכל להתפלל בציבור״. השיבו הרבי שליט״א: **״תפילותיך ללא מנין, נעלות על תפילותיהם של אחרים במנין״...**

כן השיב הרבי שליט״א, אחר שר׳ מנדל התאונן בפניו כי אינו יכול ללכת לטבול במקווה-טהרה מדי יום ביומו. **״ר׳ מנדל בלא מקווה״**, היתה תשובתו של הרבי, **״מרומם יותר מאחרים עם הטבילה במקווה״.**

כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א. לימינו הר״ר אברהם גפנר הי״ו, לשמאלו הר״ר יוסף ויזניצר ז״ל

באלול תשמ״ז, בשנת חייו האחרונה, שפך ר׳ מנדל את ליבו באוזני הרבי, וגילה לו מכמוסות דאגותיה של נשמתו הגדולה: **״היצר-הרע אינו מניח לי״...**

״עם היצר-הרע שלך עוד נסתדר״... הרגיעו הרבי, אשר ידע בדיוק עד היכן מגיע ״יצרו הרע״ של ר׳ מנדל.

כשנה אחר פטירתו של ר׳ מנדל, עורר הרבי בשיחת-קודשו באוזני חבורה מסויימת, בשוחחו על דמותו המופלאה של צדיק וחסיד זה:

כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א. מימין, הר״ר אברהם גפנר הי״ו

״אברכים יקרים! דעו לכם, כי מנוי וגמור עם היצר-הרע להטריד ולבלבל את האדם, באומרו לו כי הוא חייב לרכוש לעצמו צרכים חיוניים שונים, כמזגן, דירה מסויימת דווקא, ועוד ועוד. כל זאת, כדי לגזול מהאדם את מנוחת-נפשו, אזי לא יוכל לערוך כראוי את חשבון-נפשו בעבודת ה׳״.

"זכורני, עת ביקרתי עם האבא זצ"ל בחול-המועד סוכות בשנת תש"ח, בביתו של ר' מנדל גפנר. הדירה היתה קטנה ומצומצמת, ובדירה זו הקים משפחה מפוארת ומבורכת, בת נפשות רבות בלא-עין-הרע".

"שנים רבות חלפו מאז. באחד הימים ביקרתיו שוב באותה דירה. התקשיתי להאמין למראה עיני: הדירה - אותה דירה, הרהיטים הישנים לא הוחלפו - והשמחה קורנת מפניו של ר' מנדל".

"עליכם ללמוד ממנו הסתפקות במועט מהי, לא לנהות אחר ההבל, כי אם לחיות באושר, ובמידת ה'שמח בחלקו'".

כה העריך הרבי את חסידו העשיר באוצרות רוחניים, אשר ידע להההביל את ההבל ולדבוק בערכי נצח, מתוך התבטלות עצומה ודבקות בצדיקים, אשר היא הקניין העיקרי, הדרך לעלות בה בהר ה'.

בכל הזדמנות, כשצאצאיו של רבי מנדל נכנסים אל הקודש פנימה עם קויטל, להפקד בדבר ישועה ורחמים, מזכיר הרבי שליט"א בערגה את דמותו של רבי מנדל. פעמים רבות מציין הרבי ואומר: אי אפשר לשכוח מדמותו של ר' מנדל, בכוח התפילה שלו, במידת השמחה וההסתפקות במועט, במעשי הצדקה והחסד. עליכם לזכור זאת וללכת בדרכיו, להתפלל באש קודש, להתרומם מהבלי העולם הזה, ולשאוף לנגוע במעשי אבות.

לאורו של בעל "שפע חיים" מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל

תחילתם של קשרי הידידות ועבותות האהבה, שנרקמו בין כ"ק האדמו"ר מצאנז זצ"ל לבין ר' מנדל, נעוצים בעלייתו של הצדיק אחר השואה האיומה לארץ-הקודש. מיד בבואו דבק בו ר' מנדל והתקרב אליו מאוד, כשהוא משתדל ומתאמץ למען ביסוס חצרו של הרבי. הוא שדאג לבית-מדרש בעיר-הקודש ירושלים ת"ו, אשר יתאים לקליטתם של באי בית ה', ולעוד עניינים הנוגעים לניהול ה"חצר" הקדושה. הצדיק מצא בר' מנדל איש-שיח, אשר ליבו ער ופתוח לדאגותיהם של ישראל, ושעות ארוכות היה ממתיק עימו סוד, כשהם מטכסים עצות למען הכלל, בפרט בנושא מצוקת

כ״ק מרן אדמו״ר בעל שפע חיים מצאנז זי״ע

הדיור, שהעיקה על לב הפליטים. בעזרתו של ר׳ מנדל, הפכו המילים למעשים. הוא היה הנחשון ברכישת דירות, בקריה השוממה של אז, שהקים האדמו״ר, ועל כך ועוד הכיר לו הרבי טובה, דבר שאף הובע במכתביו. ״ראיתי להאריך קצת לכבוד תורתו הרמה״, כותב לו הרבי בהערכה בלתי נסתרת, ״...אף שכוחי אין איתי, וקשה עלי מאוד הכתיבה... ידידו דורש שלומו הטוב, באהבה רבה ובלב ונפש חפצה״.

מכתב זה, שנשלח בשנת תשכ״ד, הכיל תשובה ארוכה ומפורטת ששלח הרבי אל ר׳ מנדל. לאחר פטירתו של ר׳ מנדל, כאשר ערכו צאצאיו את כתביו והכינום לדפוס, עיטרו את ספרו על התורה בתשובה זו, מאת

ראש ישיבת צאנז בנאומו לפני נשיאות מפעל הש״ס. נראים בתמונה: כ״ק בעל פני מנחם מגור זי״ע, כ״ק האדמו״ר מערלוי שליט״א, כ״ק האדמו״ר מצאנז זי״ע - מייסד מפעל הש״ס, הגאון רבי ניסים קרליץ שליט״א, הגאון רבי שמחה זיסל ברוידע זצ״ל ראש ישיבת חברון, כ״ק אדמו״ר מצאנז שליט״א

האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל. הספר כבר היה ערוך ומוכן, אולם ביום שבו היה עליו להיכנס לבית-הדפוס - התעכבה לפתע המלאכה...

בו ביום נודע לחתנו של ר' מנדל, ראש ישיבת צאנז, הגאון ר' אליהו שמואל שמרלר שליט"א - כי נמצא מכתב שנשלח מאת ר' מנדל אל הרבי. היתה זו השאלה ששלח ר' מנדל בשנת תשכ"ד, ואשר התשובה עליה אמורה היתה להתפרסם-בלעדיה.

לבסוף, אחר שהשאלה הצטרפה אל התשובה, נכנס הספר בשעה טובה אל הדפוס. הוא יצא כלול בהדרו לאור עולם, בדיוק ביום היארצייט של ר' מנדל, בח"י בטבת תשמ"ט.

צריך להרעיש עולמות!

ר' מנדל זכה בצילו של האדמו"ר מצאנז זצ"ל ליחס מיוחד במינו. הרבי העריך מאוד את ר' מנדל על פעליו הרבים, ובפרט התעניין ושוחח על מעמדי "ברכת כהנים" ההמוניים אצל הכותל המערבי - אשר מקורם במנהג

עתיק-יומין, שהיה נהוג בימי הגאונים - ואף ליבן בצוותא עימו את ההלכות הקשורות למעמדים אלו.

בשלהי שנת תשד"ם שהה הרבי בירושלים. חולשתו היתה רבה, אך לקראת המעמד הגדול של "ברכת כהנים", שאמור היה להתקיים בחג הסוכות - גברה התרגשותו. הוא הפליג באוזניהם של קומץ חסידים שסבבוהו, על אודות מעמד נשגב זה, והאישיות הדגולה העומדת מאחוריו.

באחד מימים אלה, שבהם שהה הרבי בירושלים, הגיע ר' מנדל לבקרו. עקב חולשת הצדיק, לא הורשה ר' מנדל להיכנס. ביום המחרת, התעניין הרבי בשלומו של ר' מנדל. נענה הגבאי וסיפר, כי אתמול הגיע, אולם לא הורשה להיכנס, עקב מצבו של הרבי.

צער רב הסתמן על פניו של הצדיק. **"אם ר' מנדל גפנר מגיע"**, פסק, **"יש לתת לו להיכנס!"**

עוד באותו יום הופיע ר' מנדל, תשוקתו גדולה לזכות ולראות את הרבי. בשמוע האדמו"ר, כי ר' מנדל הגיע - **קם והתייצב לכבודו במלוא קומתו.** הכל התפעמו: הן גדולי תורה נוספים מבקרים את הרבי, **אך ר' מנדל לבדו זכה שהרבי יקום ממיטת חליו לכבודו - ויהי לפלא.**

עיניו של הצדיק צפו על ר' מנדל באהבה ובהערכה אין קץ. עם התקרב זמנו של ר' מנדל לעזוב את העולם, היה הצער ממלא את ליבו של הצדיק, כי שושנה יקרה שכזו עומדת להיקטף מן הגן...

היה זה בטבת תשמ"ח. הרבי נפש ב"כפר שמריהו", עקב מחלתו וחולשתו הרבה. באחד הימים יצא אל חצר הבית בלווית ראש-הישיבה, הגרא"ש שמרלר שליט"א, כדי לשאוף אוויר צח.

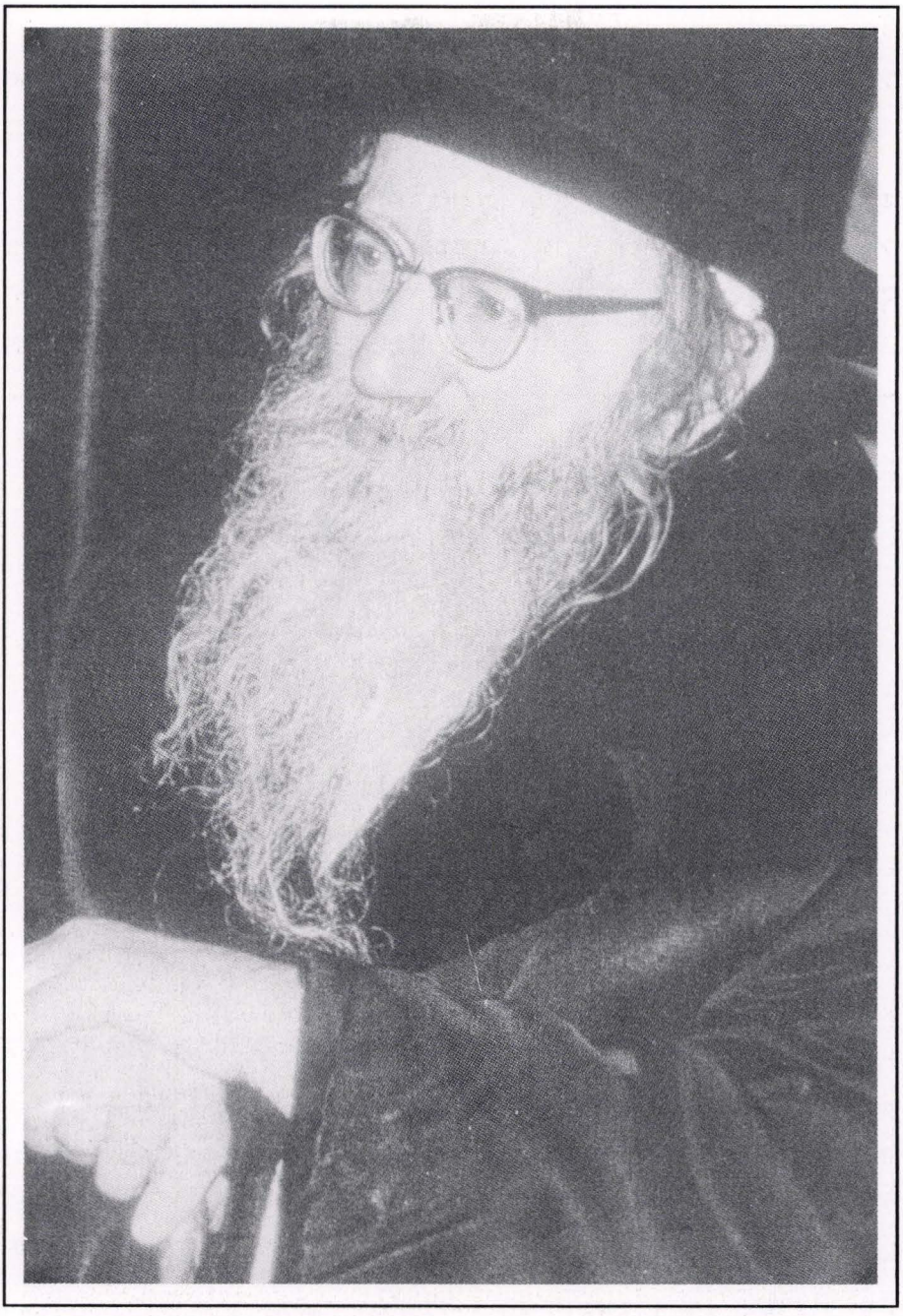
"צריך להרעיש עולמות!" התבטא הרבי לפתע. "מצבו של חותנך, ר' מנדל, חמור עד מאוד! יש לבקוע רקיעים, על ציונו של הרה"ק ר' מנדל מויטבסק, בטבריה!"

הגרא"ש נחרד: מנין יודע הרבי על המצב? ומה באמת מתרחש אצל חותנו היקר? מאוחר יותר התברר לו, כי באותה עת הובהל ר' מנדל אל בית-החולים.

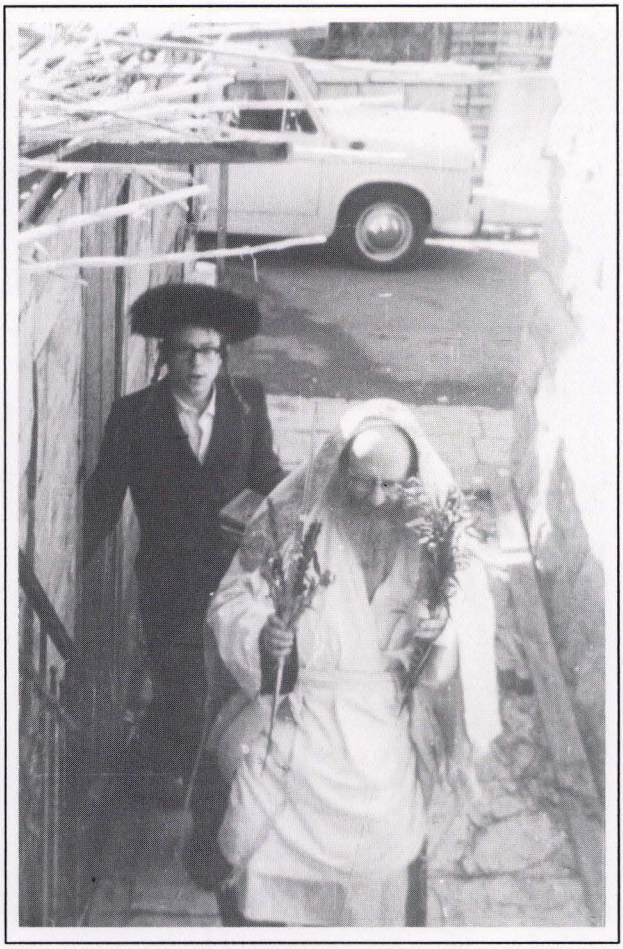
לאור דבריו הברורים של הרבי, עלה הגרא"ש שמרלר שליט"א, בראש ציבור יהודים, אל הציון הקדוש בטבריה, שם שפכו נפשם והתחננו על החלמתו המהירה של ר' מנדל. אולם ניצחו אראלים את המצוקים, ובחלוף ימים אחדים עלה ר' מנדל לשכון בגנזי מרומים...

בהנחת אבן הפינה בשיכון ויזיניץ בנתניה
מצד ימין הגראי"ש שמרלר שליט"א

כ״ק מרן בעל חלקת יהושע מביאלה זי״ע

כ״ק האדמו״ר מביאלה זי״ע בהושענא רבה ע״י סוכתו בדרכו לבית מדרשו

לאורו של הרה״ק מביאלה זי״ע

קשר עמוק היה לרבי מנדל עם הרה״ק רבי יחיאל יהושע רבינוביץ כ״ק האדמו״ר מביאלה זצ״ל. בין דפי הספר מופיעים סיפורים מאלפים שנרקמו בין האדמו״ר זי״ע עם רבי מנדל, בענינים נשגבים וטמירים בהן המתיקו סוד שיח לישועתן של ישראל.

רבי מנדל קבע מנהגו להתפלל ביום הושענא רבא במחיצתו של האדמו״ר זי״ע, בבית מדרשו אשר ברח׳ דוד ילין. חסידים מספרים שבכל יום

מימי חולו של מועד התפלל הרה״ק בסוכתו, מלבד ביום הושענא רבא נשאר להתפלל בבית מדרשו לכבודו של רבי מנדל. מידי שנה בשנה כיבד הרה״ק את ר׳ מנדל לעבור לפני התיבה בתפילת המוסף.

❋

הרה״ק מביאלה היה מקפיד מאד על מצוות כיסוי הדם, מטעמו הכמוס עמו, ועל מצוה זו מסר את נפשו.

מנהגו היה, אשר השוחט - המומחה הירושלמי הידוע הרב מרדכי קויפמן שליט״א - היה בא אליו כל בוקר והרה״ק בדק את הסכין. לאחר ששחט את העוף, אמר לשם יחוד, ויהי נועם, בירך בשם ומלכות וכיסה את הדם בעפר.

כעשרים שנה מתוך זמן התגוררותו בירושלים היה מקיים מצות כיסוי הדם מדי יום ביומו. גם כאשר היה נוסע מחוץ לעיר, כמו לגליל או למרכז הארץ, והיה קשה להשיג שוחט או עופות חיים - לא וויתר על המצוה, ומן השמים סייעוהו להשיג עוף ושוחט.

בכל ערב היה מתעניין אצל הגבאי האם כבר קנו את העוף ליום המחרת והיה דואג להאכילו ולהשקותו. וכאשר היה קושי מיוחד בהשגת עופות, היה מבקש לצוד יונים מן ההפקר וקיים בהם את המצוה.

שנים רבות זכתה הצדקנית מרת מירל ע״ה לתת מידי יום ביומו תרנגול לשלוחו של הרבי, לקיים בו מצוות כיסוי הדם, ולמחרתו קיבלה בחזרה את התרנגול לאחר השחיטה וכיסוי דמו בעפר.

פעם שרר מחסור חמור בתרנגולים, ומשפחות רבות נשארו ללא בשר עוף לכבוד שבת. הצדקנית מרת מירל ע״ה עמדה בחנות, ובצער רב נאלצה להשיב ריקם רבים מהלקוחות הקבועים. כשבאה אשה אחת והפצירה במרת מירל למצוא בשבילה עוף לשבת, נכנעה מרת מירל והחליטה למכור לה את התרנגול המיועד להרה״ק מביאלה, באמרה שבוודאי עד יום ראשון יעלה בידה למצוא תרנגול אחר עבור הרבי.

נכנסה מרת מירל למחסן העופות, בו השאירו את התרנגול עבור הרה"ק מביאלה, על מנת למכרו לאשה זו לכבוד שבת. אך מה נדהמה בראותה את המחסן ריק, התרנגול נעלם כאילו בלעתו האדמה, היא חיפשה וחיטטה בין הארגזים והגרוטאות, בידעה לבטח שהיא השאירה תרנגול אחד, אך כל החיפושים לא הועילו, התרנגול נעלם ואיננו!

בצער רב השיבה ריקם את פני הלקוחה וביקשה את סליחתה.

במוצאי שבת, כאשר הגיע הגבאי כבכל יום לקחת את התרנגול, סיפרה מרת מירל את אשר קרה עם התרנגול, אשר נעלם כאילו בלעתו האדמה. אך הגבאי לא ויתר, ומרת מירל נאלצה ללכת למחסן ולנסות לחפש שוב.

מה נדהמה בפתחה את דלת המחסן, ומצאה את התרנגול זקוף עומד על ארגז מול הדלת...

כך זכה הרה"ק לקיים למחרת את מנהגו, ויהי הדבר לפלא.

❋

סיפור דומה קרה עם גיסו של ר' מנדל, הרה"ח ר' יוסף דושינסקי ז"ל, שבתחילה היה מספק את התרנגול להרה"ק מביאלה בכל יום חמישי.

פעם שרר מחסור גדול בעופות, היו אלה ימים של קור וכפור, שלג גדול ירד בירושלים, וכמעט שלא התקיימה שום תנועה ברחובות העיר אשר התכסו במעטה עבה של שלג. מכוניות לא יכלו לנסוע, ושום כלי רכב לא היה מסוגל להביא מצרכי מזון חיוניים ביותר. החנויות היו סגורות או ריקות מסחורה והמחסור היה גדול.

שבע עופות בלבד נשארו לו לר' יוסף מתחילת השבוע, ובחששו פן יקפאו מהקור העז בשעות הלילה - העביר את כולם לשחיטה בבית המטבחיים הסמוך, בשכחו להשאיר אחד להרה"ק מביאלה.

תוך כדי ההעברה, והוצאת התרנגולות מכלובם, נשמטה תרנגולת אחת ונעלמה. מכיון שידע שהיו תחת ידו שבעה עופות ולא ששה, התחיל לחפש

הר״ר יוסף דושינסקי ז״ל

אחר העוף השביעי. הצטרף לחיפושיו גם בנו שי׳, אך כל החיפושים היו לשוא - התרנגולת לא נמצאה.

למחרת ביום שישי בבוקר, כאשר פתח ר׳ יוסף את חנותו וניגש לפתוח את המקרר - קפצה התרנגולת מתוך המקרר בריאה ושלימה...

באותו בוקר הגיע הגבאי המודאג וניסה להתעניין היכן ניתן להשיג עוף חי עבור הרבי, לאור המחסור החמור השורר בשוק. התחייך ר׳ יוסף, הושיט לו את התרנוגלת הבלתי קפואה, ואמר לו: דער רבי האט געפראוועט א בעל-שם׳סקע מעשה... הוא סיפר לו אודות התרנגולת שנעלמה אמש מתחת

כ״ק אדמו״ר מביאלה זי״ע לפני חופת הר״ר יהודה אריה גולדברג הי״ו, בסוד שיח עם חותנו ר׳ מנדל

ידיו, ולא הועילו כל החיפושים אחריה, והחביאה את עצמה במקרר - לבל ישחטוה - בכדי שהרבי יוכל לקיים את מצות כיסוי הדם.

❋

עם סילוקו של צדיק בכ״א בשבט תשמ״ב, ביקש בנו כ״ק האדמו״ר מביאלה שליט״א לקרוא לפניו את ר׳ מנדל גפנר, וכך אמר לו: יודעני שהתפילות שהתפללת על אבי הרה״ק זי״ע לא שבו ריקם, אבקש ממך להמשיך ולהעתיר רחמים עלי, ולהזכיר את שמי מידי יום ע״י הכותל

המערבי. האדמו"ר שליט"א רשם את שמו על פתק, ומסרו לרבי מנדל שיזכירהו לטובה ולברכה.

כעבור כמה שנים קרא לפתע האדמו"ר שליט"א ואמר: חש אני שר' מנדל לא הזכיר היום את שמי ע"י הכותל. התברר, שבאותו יום אושפז ר' מנדל בבית החולים...

❋

פעם בבוא האדמו"ר שליט"א לבקר את ר' מנדל, המתיקו שיח בדברים העומדים ברומו של עולם, בין הדברים אמר ר' מנדל להאדמו"ר שליט"א:

דוד המלך אומר בתהלים (קל, ח) והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו, לכאורה תמוה מהו הלשון והוא יפדה שהקב"ה יפדה אותנו מן העוונות. אלא חז"ל אומרים (סנהדרין צח:) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב. והנה דור שכולו חייב לא שייך, שהרי אמר רבי יוחנן (ב"מ פה.) כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם. וכן דור שכולו זכאי לא שייך שהרי "אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, כ), והעצה לזה לעשות תשובה מאהבה ועי"ז נהפכים הזדונות לזכויות (יומא פו:). וזה שאמר הכתוב, "והוא יפדה את ישראל", שהגאולה המיוחלת תהיה "מכל עוונותיו" - על ידי שיתהפכו העוונות לזכויות, יהיה דור שכולו זכאי, ובא לציון גואל ב"ב אכי"ר.

כשיצא האדמו"ר שליט"א מביתו של ר' מנדל, אמר למלוויו: רבי מנדל הינו שריד משרידי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, הביטו וראו את מצבו בבריאות הגוף, חולה ומיוסר, ועם כל זאת מעייניו נתונות בפדיון עוונותיהם של ישראל לקירוב הגאולה. זוהי דמותו של חסיד אמיתי, שריד מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע.

כ״ק מרן אדמו״ר מביאלה שליט״א

עם הגאון רבי יצחק יעקב וייס זצ״ל בעל מנחת יצחק, גאב״ד ירושלים, לפני חופת בנו הר״ר צבי אריה הי״ו

עם הגאון רבי יהושע העשיל ברים זצ״ל ראש ישיבת רוזין י-ם, בחתונת נכדו הר״ר דוד ב״ר אברהם הי״ו

עם כ״ק האדמו״ר מנאראל שליט״א, האדמו״ר מקוידנויב זצ״ל, והאדמו״ר משאץ שליט״א

עם כ״ק האדמו״ר מבאיאן שליט״א

פרק יח

חכמת נשים בנתה ביתה

אמרו גדולים: "אם ראית אדם גדול - דע, כי מאחוריו מסתתרת אשה גדולה" - האשה הדגולה שעמדה מאחורי ר' מנדל - שהיוותה את העזר, את המדרבן, את סיבת התעלותו העצומה בסולם ההשגות כולם - היתה רעיתו הצדקת, מרת אסתר מירל ע"ה. כך העיד עליה כ"ק האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א, כאשר בא לנחם את בני המשפחה האבלים על פטירתה, ואמר: **"לולא גדלותה שלה - לא יכל ר' מנדל להעפיל למדרגות הנעלות שלהן זכה, ולא היתה לו האפשרות להתמסר כל-כך למען הכלל"...**

ערש-הולדתה בירושלים שבין החומות - בת להוריה החשובים, הרה"ח ר' פסח יעקובזון ז"ל ורעיתו מרת דבורה רייזל ע"ה. בהיותה בת שנתיים התייתמה מרת דבורה רייזל מאמה, מרת אסתר מירל ע"ה, ולכן התחנכה בבית זקנה רבי געציל ז"ל, וזוגתו - מרת צ'יפה ע"ה. בגודל יגונם על פטירת בתם בדמי-ימיה, החליטו רבי געציל ורעיתו לעזוב את הגולה ולעלות לארץ הקודש. מכרו איפוא את כל רכושם, את היער והפונדק שברשותם - ועלו ארצה. אביה של מרת דבורה רייזל, רבי עובדיה ז"ל - נסע לארצות-הברית, כדי לבנות את ביתו מחדש, ובתו הקטנה דבורה רייזל נותרה בבית הסב והסבתא, ושם קיבלה את חינוכה הטהור.

מוצאו של ר' פסח יעקובזון מעיר-הקודש טבריה ת"ו. ארבעה דורות לפניו ישבו בעיר זו, אולם - בתקופת מלחמת העולם הראשונה, החליט ר' פסח לעלות ירושלימה. מאימת הגיוס לצבא הבריטי החליף את שם-משפחתו מ"ידניצר" ל"יעקובזון" (על-שם אביו - ר' יעקב), ובירושלים עיר-הקודש פתח מאפיה - גם זאת כתחבולה שנועדה לפטור אותו מן הגיוס,

כיון שכל מי שעבד בשירות הציבור - לא גוייס. מאז דבק בו הכינוי: "ר' פסח דער בעקער (-האופה)".

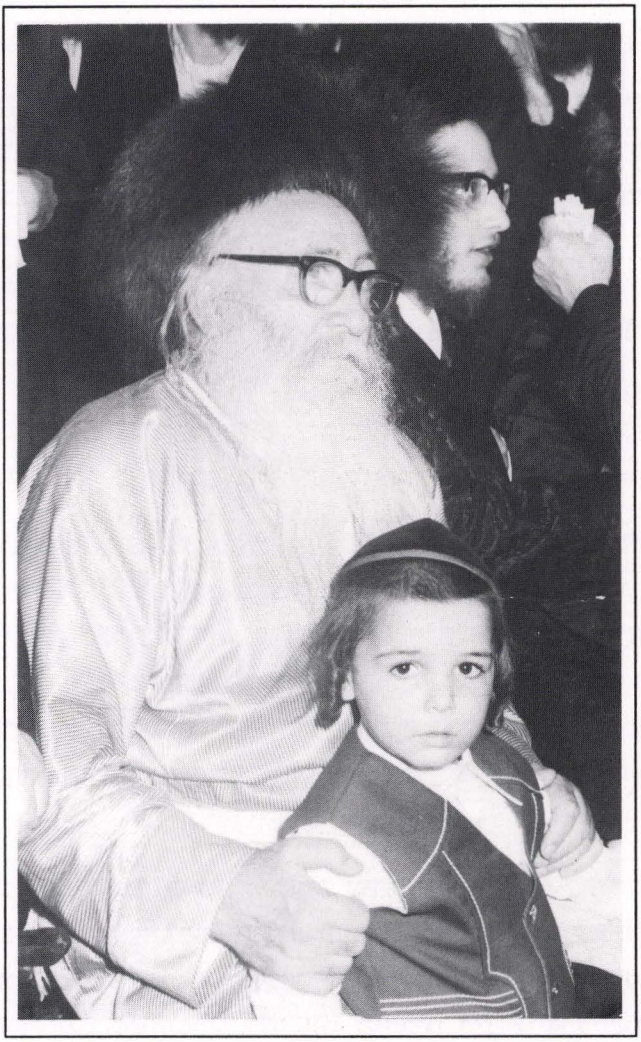
בתו הקטנה, אסתר-מירל, היתה מסייעת על ידו כבר בהיותה בת שלוש, כשהיא עומדת על כסא ומוכרת... כבר אז נודעה בפקחותה. אירע פעם, בהיותה בת שמונה, שערבי אשר חלף ליד המאפיה - גזל ממנה כיכר לחם. היא רדפה אחריו עד ה"קישלה", ושם ביקשה מן השוטר התורן שיאסור אותו. הוא אכן עשה זאת...

בהגיעה לפרקה, חיפש אביה בעבורה בחור שיתאים למעלתה, כשהוא מוכן להקדיש מכספו לשם-כך, שכן היה בעל רכוש. את הבחור המיוחל מצא בר' מנדל - ולא ידע, כי החתן נושא תפילה לזיווג הגון, כבר מהיותו בן שש - כך הורהו אביו, ר' שמואל זצ"ל. ר' מנדל אכן זכה, ונישא למרת מירל בהיותה בת שבע-עשרה. אזי החלה מסכת חדשה בחייה המופלאים, מסכת שכל-כולה קודש ומסירות-נפש לבורא יתברך ולבעלה היקר - - -

בטח בה לב בעלה

משחרית ועד ערבית היו שעותיה של מרת מירל מוקדשות למטרה שקיבלה על עצמה: לסייע לבעלה בעבודת-קודשו. במסירותה הבלתי-ניתנת-לתיאור, בהבאת טרף לביתה ובגידול צאן-הקדשים. עם-זאת, לא וויתרה על תפילת הבוקר - אותה ערכה ביושבה על ארגז-הלחם הקבוע בחצר הקטנטונת ("די ברויט קאסטן") - זו המפרידה בין המטבח לחדר, ולוחשת את תפילתה - לבל תעיר את הילדים הנמים את שנתם. בסיום התפילה, החלה בפרקי תהלים ובתפילות משלה, תוך כדי עבודת ה"צדקה" המיוחדת.

מידי ערב, נהג ר' מנדל לשבת ולהכין בעבור רעיתו מטבעות לצדקה. בבוקר היתה נוטלת אותן, ומשלשלת מטבע אחר מטבע - עבור כל אחד מבני-המשפחה - לקופת הצדקה, כששפתותיה מרחשות תפילה לזכותו של כל ילד מבניה ונכדיה; להצלחתו, לבריאותו, והעיקר - להתעלותו בעבודת

נטע שעשועים

ה'. והיו דמעותיה החמות זולגות ונוטפות בצוותא עם המטבעות לתוככי הקופה...

בחוץ עדיין שררה החשכה, אולם היא כבר מיהרה למטבחה, כדי להכין מאכלים עבור הילדים - רק לאחר מכן יצאה לעבודתה. תחילה, בעידן טרום-המקררים, היה עליה לנסוע אל שוק העופות בשוק "מחנה-יהודה",

לשם היו מגיעים העופות מכל המושבים, וכיתר הסוחרים קנתה גם היא שם את העופות, ונסעה אל חנותה שב"מאה שערים".

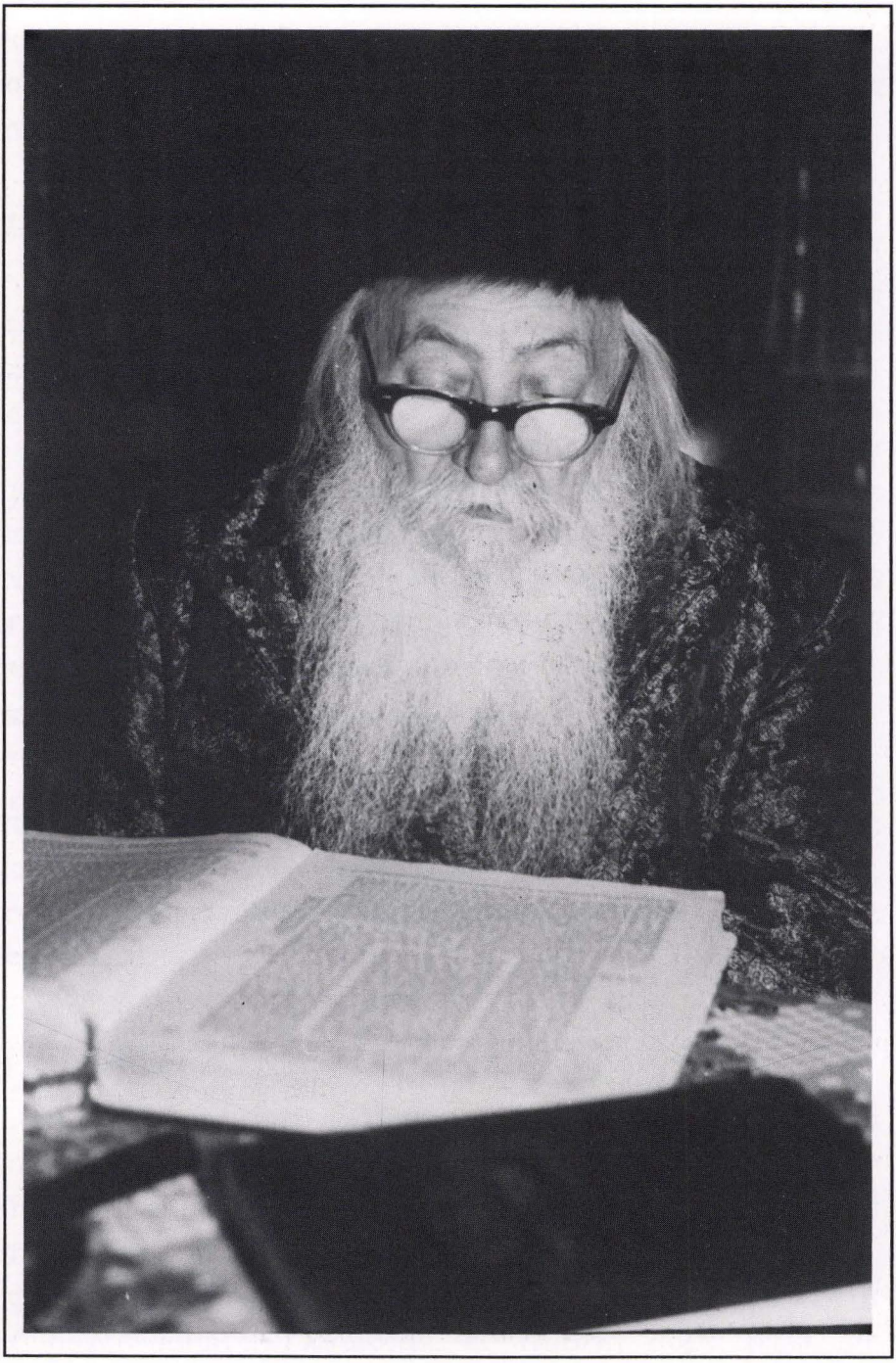
זו היתה הפתיחה ליום שכולו עבודת ה'. אכן, ר' מנדל ישב ולמד - כשליבו בוטח כי הכל מתנהל כשורה בידיה האמונות של רעיתו הצדקת, הן בחנות והן בבית. ר' מנדל זכה ל"עזר" אמיתי - היא היתה מכבדתו בצורה יוצאת מגדר הרגיל, כמו היה מלך - כך כל השנים. כאשר ישב ולמד היתה דואגת לשקט, לבל יפריעו לו, ואף בהיותה בחנות היו מחשבותיה סובבות אודות הבית, כשמידי פעם היא "מגיחה" הביתה כדי לבדוק שהכל מתנהל כשורה.

ואני - תפילה

בשטף המשימות שנכונו למרת מירל מדי יום ביומו - לא היה לה פנאי רב לאחוז בסידור - אולם פיה מלמל תפילה בכל רגע של פנאי, עת שידיה היו נקיות: למען בעלה הצדיק, שיהא בריא ויוכל לעסוק בתורה ובמצוות; עבור הבנים, שיגדלו בתורה, ושתהיינה הבנות צנועות ויראות שמים. והיו התפילות משולבות בהודיה: "ברוך ה', השבח לבורא יתברך" - על מה? על הצפיפות הברוכה, על שיש כרגע מה לאכול, על שאנו בנים לבורא כה רחום...

עד היום זכורה אותה שבת, שבה נערך ה"אויפרוף" לבן-זקוניה, הר"ר מרדכי יצחק הי"ו. במשך השעות הארוכות שבהן התכוננה לשבת בבישולים ויתר ההכנות, זימרה בלחש, ללא הרף - וכך אף בשבת עצמה, עת עמדה במטבח והכינה את המאכלים להגשה: **"טאטע, איך לויב דיר, טאטע, איך דאנק דיר, טאטע, איך האב דיר ליב"** - - -

כל רגע מיותר נוצל לתפילה. בהתארחה בבית הבראה, שע"י "ועד הישיבות", אירע שהנשים ישבו בחצר ונפשו להנאתן. סיפרה אחת המשתתפות: בעודן יושבות ומשוחחות בנעימים - קראה לפתע מרת מירל: **"קינדערלאך! (ילדים יקרים - כך כינתה כל אחד מכלל ישראל. היא אף היתה אז המבוגרת מבין נשות הקבוצה) מדוע נעביר את זמננו לריק? והלא**

במחצית-השעה ניתן להשלים בצוותא מספר פעמים את ספר התהלים!" וכך, מדי יום - היו הנשים מסיימות במשך זמן זה את ספר התהלים - כשבע פעמים.

עת רצון

כך דבקה מרת מירל בתפילה בכל הזמנים - אולם, בעיתות המיוחדים לתפילה, היתה פורצת מתוכה שלהבת של דבקות בבורא, היתה כולה תפילה ותחנונים לפני הבורא יתברך.

מעמד הדלקת הנרות מדי שבוע בשבוע היה רווי בדמעות., עיניה זלגו כנחל, עת היתה מתחננת על בעלה, על הבנים ועל הבנות, כשהיא עורכת תפילתה קרוב למחצית השעה. ביקשה על בריאות, על יראת-שמים, אולם בענייני פרנסה הסתמכה על הבורא יתברך, שבודאי יתן כפי שרשם בראש-השנה... ילדיה היו סובבים אותה, מן הצדדים ומאחור, מאזינים בלאט: על מה בוכה אמא? מה אירע לאם השמחה והמאושרת תמיד, המבכה עכשיו בדמעות שלישי?! האזינו, וספגו...

ומי יוכל לתאר את מעמד הדלקת הנרות בערב ראש-השנה ובערב יום-הכיפורים, מעמד רווי-הוד, רווי-תחינה - - - כל-כך בכתה: **"אני בוכה עכשיו, כדי שלא אצטרך לבכות במשך כל השנה"**... התחננה וביקשה, **ולעיתים - נפלה מעולפת באפיסת-כוחות, עד שהיה צורך לעוררה מעלפונה...**

קול ברמה נשמע

כך היו הזמנים המיוחדים לתפילה ספוגי-דמע. ואף במקומות המיוחדים לתפילה היתה מרת מירל שופכת צקון לחש בדמעות שליש, ונוהגת לפקוד אותם תדיר. כניסתה ל"קבר רחל" מידי ערב ראש חודש, בקביעות - היתה מרעידה כל לב. כבת קטנה הרצה אל זרועות אמה, רצה מיד אל המצבה, בקריאות נרגשות שפילחו אף לבבות אבן: **"מאמע, מאמע"** - - - שוטחת ידיה על המצבה ומתפללת, ומתפללת... כל העומדות מסביב נדבקו מיד

בהתרגשותה; כפי שידעה לסחוף בחיוכה הקורן, היה אף בכייה הטהור מדבק ומעורר, והיו הדמעות נשפכות והתפילות בוקעות רקיעים... כך עמדה זמן רב, כשבלתי-אפשרי לנתק אותה מאמא רחל...

אף בכותל המערבי ישבה במשך שעות ארוכות, כשהיא פוקדת אותו לעתים קרובות. גם בשנים הראשונות שלאחר שחרור הכותל, כאשר הקושי להגיע למקום היה רב - לא חסה מרת מירל על כוחותיה, והיתה יושבת במשך שעות ארוכות, כשהשמש יוקדת על ראשה בקיץ, והקור העז מקפיא עצמותיה בחורף. שם, במקום שממנו לא זזה השכינה, האריכה באמירת ספר התהלים כולו, בדמעות שליש.

ב"ברכת כהנים", שנערכה בחול-המועד - ביוזמתו של ר' מנדל - אצל הכותל המערבי, לא החסירה מרת מירל מלהשתתף, על אף הקושי - הן בימי טירחה ועייפות, הן בימי חולי. כן היתה פוקדת רבות את הציון הקדוש של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי במירון, אף כשהתחבורה לא היתה כה מפותחת כהיום.

מידי שנה בהגיע יום ל"ג בעומר, יומא דהילולא של הרשב"י, עלתה מירונה להשתטח על ציונו הקדוש, לעורר רחמים בתחינה ובקשה על כלל ישראל. למרות הדוחק הלחץ והצפיפות הנוראה השוררת במקום ביום זה, לא וויתרה על מנהגה להתקרב עד הציון הק' - כדרכה תמיד ובכל מקום - שם שפכה שיח בקול בכי מרגש, שעורר את לב השומעים, לידע איך לנצל דקות יקרות אלו, בעת שעומדים ליד ציונו של הרשב"י שהעיד על עצמו שיכול להציל את כל העולם ממידת הדין. גם בימי זקנתה, השתדלה להגיע בימים שבהם ניתן להגיע לציון ברכב פרטי - כהשלמה לתפילה בל"ג בעומר, שבה לא יכלה להשתתף ולעלות ברגליה את ההר.

אירע פעם, בהיותה בטבריה ליד ציונו של רבי מאיר בעל הנס - והנה קול מהומה ורעש - האדמו"ר בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ זצ"ל הגיע עם חסידיו. החסידים ביקשו מן המתפללות לפנות את המקום לזמן קצר. המקום התרוקן, רק אשה אחת נותרה עומדת, צמודה לציון, מתחננת ומשוועת, כשפניה כבושות בספר התהלים ועיניה זולגות דמעות, מבלי להרגיש את הרעש בהיכל.

לפתע - הרבי נכנס. החסידים מבוהלים, כי 'ר' מנדל גפנר'ס רבי'צן' נמצאת כאן שקועה בתפילה, ובלתי-אפשרי לבקשה לסגת. נענה הרבי וקרא: **"לאזט איר דע בעטערקע, אפשר וועט זו פוילן פאר אונז אויך... - הניחו לה, ל'בעט'ערקע' - המתחננת, יתכן שהיא תפעל גם עבורנו"...**

אכן, בתפילותיה - פעלה ישועות! סיפורים שונים ישנם, על חשוכות בנים שנתברכו מפיה, וזכו לחבוק ילד; רבים אחרים ראו פלאות, אחר שהתפללה עליהם. בפניה של ה"בעט'ערקע" נפתחו השערים, ותפילותיה הזכות עשו דרכן עד לכסא הכבוד.

בני המשפחה נפעמו לראות את גדלותה. לפני כארבעים שנה, אחת משכנותיה שהיתה שנים רבות חשוכת בנים ל"ע, נכנסה ביום הפורים, ובידה משלוח-מנות ארוז ביופי ובהידור, מונח ע"ג תינוק רך שנולד בשבוע שלפני כן... היא ניגשה למרת מירל ואמרה: הנה באתי לקיים את הבטחתך. הן בשנה שעברה כשארזתי מזוודות לנסוע לחו"ל לדרוש ברופאים, אמרת לי

כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א, בצאתו מציון הרשב״י במירון

לא לנסוע ובירכת אותי מעומק הלב, שלשנה הבאה אהיה חובקת בן למזל-טוב, ואביאו עמי למשלוח-מנות, וכדבריך כן עשה האלוקים.

מרת מירל ע״ה שמחה עם התינוק שעה ארוכה, ויחד עם כל בני הבית הודו לה׳ בקול זמרה, כשהשמחה עולה וגואה וכובשת לבבות.

גדלות מאחורי הדלפק

בחנות העופות היתה מרת מירל עומדת על משמרתה במשך שעות ארוכות, ומשרתת את לקוחותיה בסבר פנים יפות. אף משכונות מרוחקות, כ״בית וגן״ ועוד, היו אנשים מגיעים לקנות בחנותה - כיון שחיבבו לשמוע את ברכותיה ולקבל שרות בפנים מאירות. הם גם ידעו, כי היא המפרנסת לבדה בית ברוך ילדים, וחפצו לסייע בידה. ״מדוע עליכם לטרוח ולהגיע עד

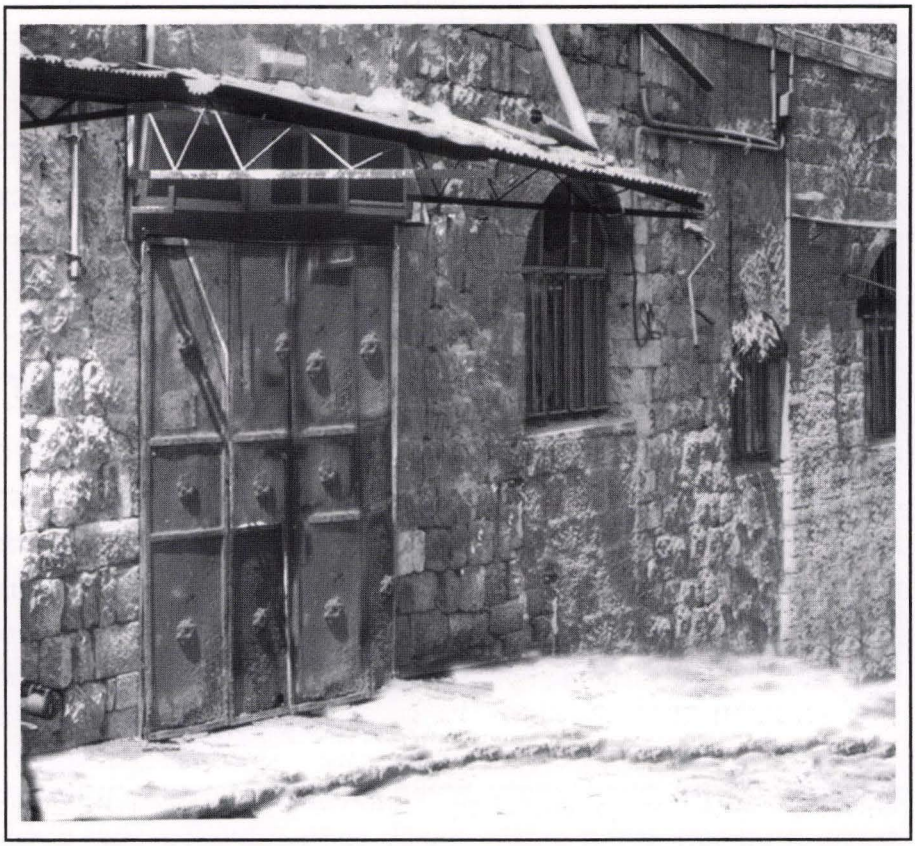
לכאן, והלא גם במקומותיכם יש חנויות לממכר בשר עוף?!" תמהה באוזני הלקוחות, אולם הם לא ויתרו על ברכותיה. כי יחד עם הבשר היתה מרת מירל מרעיפה שפע ברכות: **"אכלו לבריאות, זאל זיין צו געזונד"** - איחלה מכל הלב - **"שיהיה לילדים לבריאות"...**

מה רבו החסדים שהתחסדה עם לקוחות מעוטי-יכולת, בחשאי ובהסתר - אף מעט הדברים שנודעו בעקיפין מספרים על גדלות מופלאה, בשנים של קושי ומחסור. כאשר הגיעו בעלי משפחות עניות לרכוש כנף-עוף או רגליים לכבוד שבת - ציפתה לרגע שבו לא יבחינו והוסיפה עוד חלק של בשר. ארזה במהירות ושפעה איחולים: **"גיבט'ס די קינדערלאך - תנו לילדים, לכבוד שבת-קודש"**... או לחילופין, שלחה את אחד מילדיה בבהלה מעושה: **"הוי, האשה הזו שכחה כאן דבר-מה - רוצי להשיב לה אותו"** - **היתה זו מתנת-ידה: עוד מנה של עוף...**

ובעיקר - לא פסקה מלהתחסד עם בני משפחתה, גם ביושבה בחנות. כשהגיע מי מהילדים, חפצה לדעת: מה נשמע בבית? האם הלבישו את הקטן היטב? זה שלפניו אכל?... וברגעיה הפנויים, היתה עוסקת בעבודות הבית - גם בחנות. לפני ראש-השנה, למשל, היתה מכינה את ה"סימנים" ביושבה שם, וכל מה שניתן להכין - ניצלה לשם כך כל רגע פנוי בחנות.

פעמים רבות אמרה כשבת-שחוק מרחפת על פניה: אצלי כל השבוע שבת קודש! עומדת אני בחנות העופות טורחת ומכינה לכבוד שבת קודש! הלקוחות שלי אין להם כסף לקנות עוף לימים של חולין, את פרוטותיהם הזעומות הם שומרים לקנות עוף לכבוד שבת קודש. ואכן כך נהגה, בעבודתה המיומנה בהכנת העופות ללקוחות, במליחה והכשרת העוף, תמיד מלמלה ללא הרף: לכבוד שבת קודש!

כך גם בעבודות השוטפות בבית, חינכה את בנותיה לעשות הכל לכבוד שבת. מיד במוצאי שבת עת ניקו את המפה וכלי הכסף, הרגילה לומר: לכבוד שבת קודש. כך גם בכביסת המגבות והבגדים ודומיהם, את הכל עשו לכבוד שבת המלכה.

חנות העופות

אם הבנים שמחה

עם כל עיסוקיה הרבים - לא חשו הילדים מקופחים, ואף ילד לא "נאבד" בין אחיו... החום והאהבה מילאו כל פינה בבית הקטן, עד שאף החברות וילדי השכנים, אהבו לשבת ב"בית של גפנר" ולהתענג מן האושר והשמחה שקרנו מכל פינה. **"הבית שלנו עשוי גומי, ונמתח לפי הצורך"**, היתה מרת מירל מאושרת, וילדיה יחד עימה.

בחכמת חייה ידעה תמיד לקבל כל קושי בקלות - והקרינה זאת על הבית כולו. היו תקופות לא מעטות של פחד, מועקה ומחסור. היו פגזים,

היה הצנע והתחוללו מלחמות בגשם וברוח. היא היתה האם המנחמת, המרגיעה והמעודדת.

היו ימי מצור, שבהם חילקו פרוסת לחם אחת למספר ילדים. המזון תובל בסיפוריה של אמא - לבל ירגישו הילדים באוכל המועט, וישבעו אף מן הסיפורים... בימי הפחד והמלחמות, כשהיה מי מהילדים מביע את פחדו, הרגיעה באומרה: **"מה לך פוחד? מה שיהא עם כלל ישראל - יהא עם ר' ישראל... עלינו רק להתפלל!"**

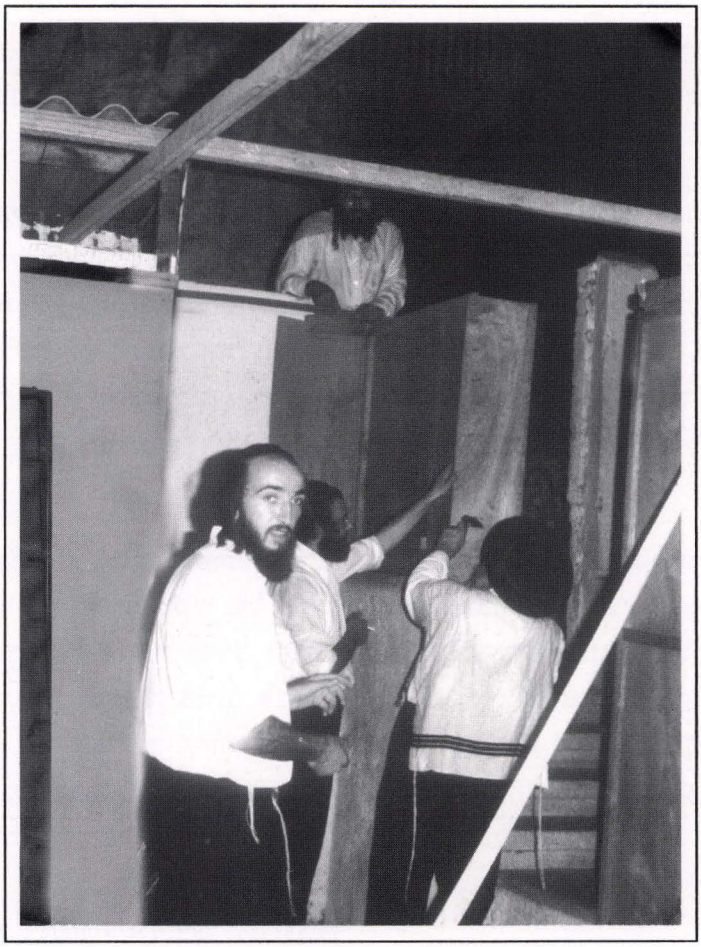
חמדת הימים

שמחת החיים שרתה תמיד בבית, ומשכה אליה אף מן החוץ. בפרט, היה זה בעת הסעודה השלישית, כאשר ישב ר' מנדל בראש השולחן, והלהיב את הנוכחים בדבריו חוצבי-להבות, המתובלים בחסידות ובתוכחת מוסר באהבה מסותרת. זאת - לאחר שחתך לכל המשתתפים פרוסות עבות מן החלה - אשר כמו לא חפצה להיגמר... הכל ישבו - אלו על כסאות, אחרים על המיטות או הכוכים החצובים בקיר, בחלונות ובכל פינה אפשרית - והאזינו למתק דבריו של ר' מנדל.

כאשר יצא אבי-המשפחה לתפילת ערבית, החלה מרת מירל מאחלת לכולם שפע של ברכות חמות לקראת השבוע החדש, והיו עיניה בורקות ופניה מאירות באושר. על כל ברכה ואיחול - היתה נענית ב"אמן" במקהלה... היתה זו שעה נעימה מאוד, שלא נשכחה שנים ארוכות מזכרונם של כל המשתתפים, ועד היום הינם מעידים, עד כמה השפיעה שעה זו על חייהם.

שבת קודש כולה הוקדשה לילדים - אף שהיתה מרת מירל עייפה מאוד מעמל השבוע כולו - לא נתנה לעצמה מנוחה יתרה. בשבת בבוקר, כשהיו ילדיה קטנים ועדיין לא יכלה לאפשר לעצמה ללכת לבית-הכנסת - כינסה אותם בקריאות חיבה: **"קומט'ס, קינדערלאך, קומט'ס ציגאלאך! (בואו ילדים, גדיים שלי)..."** והיה הצאן נאסף - לעיתים היו אלה חמשה או ששה קטנים - ומספרת להם סיפורים מפרשת השבוע, מצדיקים ומסבים וסבתות

מדורות עברו. "חמין ושמן שסכה לי אמי" - כנאמר בגמרא - אותו חום ואהבה שספגו הילדים בקטנותם, אלו ש"עמדו לי בימי זקנותי", ולא פגו לאורך ימים; כך אף שירי הערש הנפלאים ששרה באוזני הילדים, אחר שקראה עימם קריאת שמע על המיטה, בטרם נרדמו...

ר' מנדל וצאצאיו בבניית הסוכה בחצר הבית

ויהללוה בשערים מעשיה

היו כאלו, מן העבר השני של המתרס, שפקחו עיניים ברחמים; - כך היה בעת שהנהיג ראש-הממשלה דאז, ב"ג - להעניק למשפחות ברוכות מאה

לירות, החל מלידת הילד העשירי. משפחת גפנר דחתה את המתנה באדיבות, כאשר ר׳ מנדל עורך מכתב תודה ומכביר בשבחו של הרעיון, אולם הבהיר בעדינות, כי אין הם זקוקים לעידוד, ושמחים בקיום הצו האלוקי, ובהוספת נשמות נוספות לצבא ה׳. ״הקב״ה ישלח לנו את חסרוננו״ - כתב ר׳ מנדל, בבקשו סליחה על דחיית המתנה. הדבר נכתב ופורסם בעיתונות, וקידש שם שמים. כי אכן, כך סבר ר׳ מנדל: כל ילד שמגיע לעולם, מביא עימו את השפע השמור לו, בתוספת של ״מתנות״ שפע לכל המשפחה...

אף בלידת בנו השבע-עשרה זכתה משפחת גפנר לקדש שם שמים, כאשר ראש עיריית רמת-גן חפץ להעניק לה סכום כסף - אולם ההורים דחו זאת בנימוס, (כמתואר באריכות בפרק הרחיבי מקום אהלך). הגברת קריניצי, שבאה לבקר את מרת מירל ב״שערי צדק״ לאחר הלידה, היתה מופתעת בפוגשה את פניה המאירות... היא חשבה, כי האשה שלפניה זקוקה לעידוד, לתמיכה, ואכן ניסתה להציע, כי היא מוכנה לאמץ את הילד ולהקל על המשפחה...

למרבה-תדהמתה, סיפרו לה האחיות במחלקת יולדות, **כי דווקא מרת מירל היא זו המהווה מקור של עידוד ושמחה, עבור כל היולדות ששהו שם באותה עת** - - - מרת מירל השיבה לגברת קריניצי בתודה על הצעתה הנדיבה, ואחר הזמינה אותה לבוא אל הבית ולראות אותה בשובה מבית החולים - איך מקבלים הילדים את פני התינוק החדש בשמחה אין-קץ, איך מפזר ר׳ מנדל סוכריות בעגלה עם בואו של הילד, והכל רבים ביניהם מי יאכילו, יחזיק ויטפל בו... גם הדברים הללו פורסמו בעיתונות...

מסירות נפש לאהבת התורה

אך בעיקר, מעבר לדאגתה הגשמית לילדיה ולחום האמהי שהעניקה להם - דאגה לעתידם הרוחני, לבניינם עדי-עד. על כך התפללה, לשם כך הזילה דמעותיה וביקשה ללא הרף; זה היה עמלה - לחנך ולהחדיר ערכים, לחזק ולחשל, ולהרעיף חום ואהבה - עד שלא יעלה בדעתם כלל לפזול

לשדות אחרים. ראו ילדיה את מסירותה למענם - והיה זה התמריץ הגדול ביותר לעלייתם.

בשנת ת"ש, בתקופת המנדט הבריטי, כאשר המצב הכלכלי בארץ היה בכי רע - הוצעה לה הצעה מפתה: משפחת פלדמן, שניהלה את בית-החרושת ליהלומים, פנתה אל משפחת גפנר בהצעה, שהבנים - בני העשר והשתים-עשרה - יעבדו במפעל במשך שעה או שעתיים ביום, ויקבלו על כך תשלום הגון. כך חפצו להקל על האם הברוכה המתייגעת בפרנסת המשפחה - אולם היא סירבה, באומרה: משאת חיי לראות את הבנים יושבים ועוסקים בתורה, ועולים בה מעלות רמות, והס מלהזכיר להוציאם מאהלה של תורה, גם לא לשעה קלה!

משאת חיים... ר' מנדל בשיחה עם נכדו הר"ר משה רוט הי"ו

ותעש בחפץ כפיה

כל המתרפקים על זכרה של מרת מירל מציינים בהתפעלות, כי היתה הברכה שורה במעשה ידיה, בהכינה לבני-הבית, לאורחים ולכל דכפין - מעדני מלכים אשר טעמם טעם גן-עדן. בשבתות ובחגים היתה מגישה מכל טוב, מעשה ידיה להתפאר. לבדה אפתה חלות - ואפילו לחם, פתיתים ואטריות; מיותר לציין כי הכשירה בעצמה את הבשר, ואף זכתה להכשיר לגאון הצדיק ר' דוד יונגרייז זצ"ל, **אשר חפץ לאכול אך ורק מהבשר שהיא מכשירה.** גם בעלה, ר' מנדל, מעודו לא חפץ לטעום מבשר שהוגש לו מחוץ לבית - רק זה שהוכשר על-ידי רעיתו. לכן, בכל עת שהשתתף בשמחה - היתה מרת מירל מבשלת בעבורו את מנת העוף, צוררת בצרור ונוטלת עימה אל מקום היערך השמחה.

בנוסף לכל התבשילים הבסיסיים, היתה רוקחת לבדה ריבות וקונפיטורות, ואפתה עוגות ועוגיות בטעם נפלא. הצנצנות עמדו מסודרות בשורה, הכל התבצע בזריזות מפליאה - כשהברכה שרויה אף בזמן - וכל העת היתה עסוקה בניהול הבית בצורה המוצלחת ביותר. את זמן הבישול היתה אף מנצלת להאזנה באוזניים קשובות לחוויותיהם של הילדים, או להשמעת סיפורים, לצד דברי מוסר והדרכה באוזני בנותיה אשר סבבו אותה וסייעו על ידה. דברים אלה חיזקו את הילדים בתקופות הקשות, שבהן נפלו מיטב הבנים והבנות, ממשפחות מפוארות - לידיהן של התנועות הציוניות למיניהן. ילדי משפחת גפנר היו מחושלים, ספוגים במוסר האב ובתורת האם - שהשתלבו אף בין עבודות הבית הפשוטות - כהכנת המאכלים.

שולחן השבת היה גדוש במיטב המאכלים, ואף בבוא יום המנוחה - לא חפצה לנוח, ולא נעתרה לבקשות בנותיה: בעצמה חילקה את המנות במטבח הקטן, באהבה, ביד אמונה. בעיתות מיוחדים היתה מפארת את שולחנה בטוב ובמיטב; בימי החנוכה טרחה וטיגנה לביבות, עברה בין הילדים וחילקה את המטעמים בחיבה, ואף ילדי השכנים התכבדו... גם ר' מנדל חילק מידי ערב, אחר הדלקת-הנרות, מין מתיקה אחר - לחבב את המצווה.

כל כוחותיה השקיעה - למען ייטב לילדים, למען יאכלו וישבעו. "עס געזונטערהייט!" היתה מאחלת בקולה הנעים, ובצוותא עם טעם המאכל חשו הילדים בחום ובאהבה השופעים בו...

אף האורחים נתכבדו בעין יפה - כל אשר נכנס אל הבית מיד הגישה בשמחה, וביקשה: "אנא, קחו, טלו ידים ואכלו לבריאות..." כך נהג אף בעלה ר' מנדל, וביחד היו מכניסים אורחים באופן שלמעלה מיכולתם. מאותו סיר גדול חילקה לבני הבית, חילקה לאורחים ופעמים רבות שלחה ליולדת או בית ברוך ילדים, שיאכלו, שישבעו.

מידי מוצאי-שבת, נהגה לשלוח תבשילים לסעודת "מלווה מלכה" שנערכה בבית-הכנסת של "קהל יראים" - שם התפלל ר' מנדל בשנים הראשונות אחר בואו לשכונת "מאה שערים". משתתפי הסעודה חקרו לא אחת את ר' מנדל, לפשרו של הטעם המיוחד והמשובח אשר במאכלים. כאשר התעניין על כך אצל רעיתו, השיבה בפשטות: **"אכן, יש לי אבקה מיוחדת: בכל העת שאני עוסקת בהכנת המאכל, אני אומרת: "לכבוד מלווה-דמלכה, לכבוד סעודתא דדוד מלכא משיחא"** - - -

ידיה הזריזות אחזו בפלך, ובאופן מפליא הספיקה אף לתפור בגדים ולסרוג מלבושים לילדיה, וכמובן לכלות עניות ונצרכות, כשהיא שותפה מלאה עם בעלה במעשי החסד.

תורת חסד

מסכת מיוחדת היתה "תורת החסד" של מרת מירל - חסד על לשונה, בידיה, במוחה ובכל מהותה. אם הלל מחייב את העניים ור' אלעזר בן חרסום את העשירים, הרי שאשת-חיל זו מחייבת את כל אשר זמנם עמוס עד לעייפה - כי מי כמוה עסוקה היתה במצוות אשר זימן לה ביתה הברוך - ועם-כל-זאת מצאה לה את הפנאי והרצון העז לסייע ולהתחסד עם כל הנזקקים. ולא רק את זמנה - אף את ביתה העמוס חילקה עם האורחים ובאי הבית, פינתה מארונותיה לביגוד עבור עניים, ובערבי-פסחים - מיד למחרתו של שושן-פורים - היתה מקדישה את החדר הגדול - מתוך דירת חדר ומחצה

- לחבילות המצות, שמכר ר' מנדל במחיר מוזל לנצרכים. פינת המגורים של בני-הבית הצטמקה אז למחצית החדר הקדמי - שטח צר של שניים על שלושה מטרים בלבד, ווילון דק הפריד בין הפינה הזו לבין מעברם של מאות יהודים, שבאו לרכוש את המצות המהודרות.

היו אלה, כאמור, "נתינות בסתר" בלי סוף בעומדה בחנות; הכנסת האורחים המופלאה, ועוד מעשים נשגבים שעשתה בלא לחפש את ההילה, בלא כל "עסק" מסביב, ופעמים רבות אף לא ידעו על כך הילדים. בעלה - הוא שידע, כיון שעל האשה להיוועץ עם בעלה בטרם תתן צדקה יותר מן הרגיל - והיא הקפידה על כך.

בעת השואה האיומה נתגלגלו לפתחה הזדמנויות רבות של חסד - והיא אספה אותן כיהלומים. אימצה לעצמה כבנות - פליטות מן השואה, שהתגוררו ב"בית לפליטות" הסמוך. הן הגיעו לסעודות, הן באו לשוחח ולשפוך ליבן, ומצאו בה אם מסורה. כאשר נישאו היתה להן לעזר גשמי ורוחני, ובנות גפנר אירגנו חברות שתשמחנה את הכלה בחתונה. כך אף נודע לה על בחורים פליטי שואה, שבאו בצוותא לקנות פיסת בשר, כדי להטעים את השבת במשהו בשרי. מאז - העניקה להם מידי שבוע שפע של בשר בחינם, כשהיא מאצילה עליהם ברכות וממש מבקשת - **לא לספר על כך לאיש...** רק אחר שנים רבות, גילה זאת אחד מאותם בחורים.

כך גם לקבוצת בחורים, שהופיעו לקנות כנף בודד לשבת לכל בני החבורה, הכניסה לתוך השקית מנות מכובדות של בשר. ומני אז נהגו לפקוד את החנות מידי שבוע בשבוע, ולצאת בידים מלאות כל טוב לכבוד שבת קודש...

פעם הופיע בחנות אחד מטובי הלומדים בישיבת "מיר", ושאל אותה האם נותרו חתיכות קטנות מחלקי העוף. מרת מירל הבינה מיד את מבוקשו, ואמרה: בוודאי, לא רק חתיכות קטנות אלא מנות הגונות, בוא תבוא ברינה ואתן לך ולחברים בישיבה את חלקי העוף שישארו בחנות. מני אז קבע מנהגו לבוא מידי יום ביומו, ולצאת עם ידים מלאות, לא רק בחלקי עוף אלא

גם מנות רגילות שהוסיפה, כשפיה ממלמל: עסט איר זאלט האבן כח צום לערנען... - אכלו, שיהיה לכם כח ללמוד...

פעם, נודע לה על יולדת השוכבת בבית החולים ואין לה מכר. יצאה מרת מירל בערב יום הכיפורים לפנות בוקר עם תרנגולת בידה, שתוכל אותה יולדת לקיים מנהג כפרות. ועוד מעשים נפלאים נוספים, שבהם היתה שותפה לבעלה הגדול - מפוזרים בין פרקי הספר.

עת רכנה על סיר, בעומדה במטבחה: היתה מבקשת ומתפללת שתשרה בו הברכה. מסיר זה שלחה לשכנים, ניצולי שואה, הורים לילדים קטנים. ילדים אחרים הגיעו לאכול בבית מרק, כיון שלא היה להם. היא אף שלחה לנצרכים תבשילי בשר שהכינה - לכבוד שבת, או לביבות לכבוד חנוכה, ועוד ועוד...

היה היה עני בן-טובים שהגיע עד פת לחם, אך בוש היה לבקש נדבה, מה עשתה הצדקנית מרת מירל ע"ה, שלחה להגיד לו שיביא כל יום סיר מכוסה, ידעו הבריות שאין לו מקום בפריז'ידר שלו, והוא מביא את תבשיליו לאחסנם אצל משפחת גפנר... רעיונה הנפלא מצא חן בעיניו, ומיני אז הופיע יום יום עם 'פת בסלו', נכנס ריקן ויוצא מלא בברכת ה', מכל טוב מנעמי התבשילים, כשאין איש יודע את שהוא מכניס ומוציא...

כך התחסדה בלי סוף - אולם לעצמה לא ביקשה דבר. אותו בגד שימש אותה נאמנה במשך שנים, וכשחפצו קרובי משפחה מארצות-הברית להנותה, ושלחו לה פיסת אריג קטיפה בצבע כחול - כדי שתתפור לעצמה בגד - שמחה: "**מבד זה אתפור נרתיקים לתפילין, עבור יתומים עניים...**".

אך שמח

דומה, כי הנקודה המרכזית שסבבה את כל נקודות האור כולן, שזרחו מאישיותה המופלאה של מרת מירל - היתה מידת השמחה. ניתן להתחסד עם הבריות, אפשר לנהל בית ברוך-ילדים ואף לעזור לבעל בפרנסת

המשפחה - אך היצר אורב ומפיל חלילה את האדם ברשתה של העצבות, הנרגנות, ומקדיר לו את עולמו בצבעים של קושי ונסיונות.

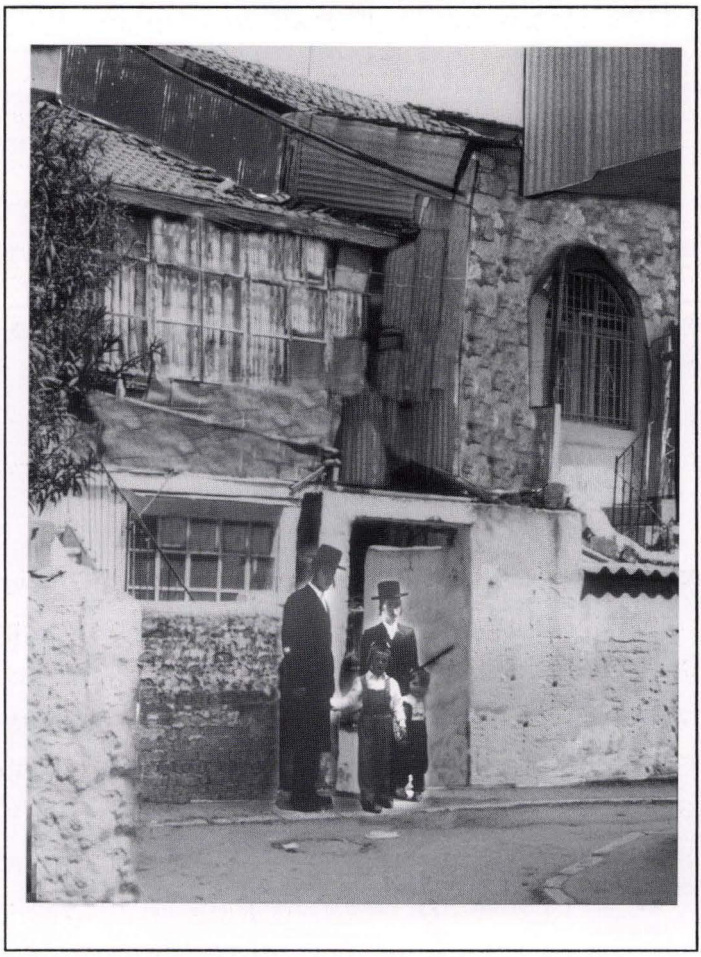
לא כן היו חייה של מרת מירל. כל אשר נעשה - בשמחה ובטוב-לבב נעשה, כשחוט של הומור שזור על מאורעות החיים. חייהם של בני המשפחה בת שבעה-עשר הילדים, שהצטופפו בחדר ומחצה - לא היו קלים כלל ועיקר, ובודאי שלא בתקופות שבהן נאנק כל עם-ישראל תחת הצרות, בעיתות מלחמה, דחק וצנע. אולם תמיד היו השמחה והסיפוק שפוכים על הבית! מכיון שלא דרשה מרת מירל ולא ציפתה מן העולם לטוב גשמי - אף לא התאכזבה, ותמיד היתה מאושרת. לקראת נישואיו של בנה הראשון תפרה לעצמה בגד חדש, אולם עימו השתמשה במספר חתונות נוספות של ילדיה, בשמחה ובטוב-לבב - כיון שלא מן הבגד שאבה את אושרה, כי אם במילוי תפקידה עלי-אדמות.

בני הבית מעולם לא חיפשו להקל על עצמם: לבדם הכינו סעודות לקראת שמחות - אם היו אלה בריתות, שמחות בר-מצווה וכיוצא בזה, שנערכו כולם ב"אולם השמחות" בבית משפחת גפנר - כשהאם מנצחת על העבודה. מעולם לא התלוננה, אף פעם לא הראתה סימני עייפות - אף שהיתה עייפה עד מאוד... גם כשארעו אירועים לא קלים - אם זה ילד חולה או כל צרה ח"ו - היתה מתאמצת לבל יראו את המתרחש בליבה, ומחייכת למרות הכל.

חיוכה ושמחתה הקרינו על הסובב, על הבית כולו ועל כל מי שבא במחיצתה. בשמחות נישואין - היתה היא המשמחת, בהקפידה לקיים את מנהגי ישראל המקובלים. בשבתות "אויפרוף" המתינה בפתח הבית לשובו של החתן מבית-המדרש, כשבידיה מלאי של סוכריות - ובהגיע הרגע שבו הופיע החתן, היו פורצות מעיניה מעיינות דמע, ושפתותיה רוחשות תפילה וברכות - כך הרעיפה על החתן את הממתקים, באושר אין-קץ. גם בשנותיה האחרונות, כאשר לא יספה לראות - לא וויתרה על מנהג זה, והמתינה בסילודין לכניסתו של החתן לביתה. על אף המאמץ הרב שעלה לה הדבר - נהגה כמנהגה מימים ימימה.

מרת מירל היתה זו שערכה את ריקוד ה"ברוגז טאנץ" בחתונות, והלהיבה את כולם. היתה שרה ורוקדת בסוחפה את כל המשתתפות, ומשמחת את הכלה בכל מאודה. בחיוכה הקורן הצליחה לשמח נדכאים, מעודדת שבורי-לב וקשי-יום, אשר הפכו לאחר שיחה עימה לרגועים יותר ומלאי תקווה.

אכן, לא בכדי קרא עליה רבי מנדל בצוואתו: **נא ונא לנהוג כבוד להאמא תחי', כי היא אשת חיל, האמנם שזה מן התורה, לא נצרכה אלא להעדפה, כי על ידה יכולנו להגיע לדרך הישר - - -**

בכניסה לחצר הבית

פרק יט

ליבם של ישראל

את ליבו של ר׳ מנדל - רבים אינם שוכחים. הלב הגדול, אשר עלה על גדותיו באהבה לכל אחד אשר בשם ״יהודי״ יכונה, השתפך על פניו המאירות ונצץ מעיניו המפיקות טוב-לב. הכל חיבבו את קירבתו של ר׳ מנדל, פרקו את מצוקותיהם אל ליבו וששו לבשר לו בשורה טובה - כי ר׳ מנדל ישתתף באמת בכאבם או בשמחתם.

נר לרגליו היו דבריו של הבעל-שם-טוב הקדוש, כי אנחתו של יהודי המיצר בצערו של הזולת - שוברת כל מחיצות הברזל של המקטרגים; ואילו

בשמחת אירוסין לנכדו הר״ר יעקב פישל הי״ו

עם הרח״ק רבי משה אריה פריינד זצ״ל בשמחת אירוסין לנכדו הר״ר שמואל ברוך הי״ו ב״ר דוד ז״ל

שמחתו של יהודי בשמחת זולתו וברכתו לו - מקובלת לפני הבורא כתפילתו של ר׳ ישמעאל כהן גדול, בקודש הקדשים!

ר׳ מנדל עשה זאת תמיד, ועם כל הלב. כאב את כאב זולתו עד בכי, ושמח עימו בשמחתו עד אין-קץ. לא ייפלא כי ברכותיו, אשר נבעו מעמקי הלב, היו עושים פירות...

במאור פניו התחבב ר׳ מנדל על כל רואיו, גם גדולי ישראל הפליאו תמיד את שמחתו הקורנת ופניו המאירות. הרה״ק רבי משה אריה פריינד זצ״ל גאב״ד עיה״ק ירושלים ת״ו, סח פעם עת שימש כסנדק לאחד מניניו של ר׳ מנדל, ונשאר לסעוד את סעודת המצוה - שלא כהרגלו, וכך אמר: הנני נשאר לסעודה, כי הנני אוהב לשבת ע״י ר׳ מנדל גפנר...

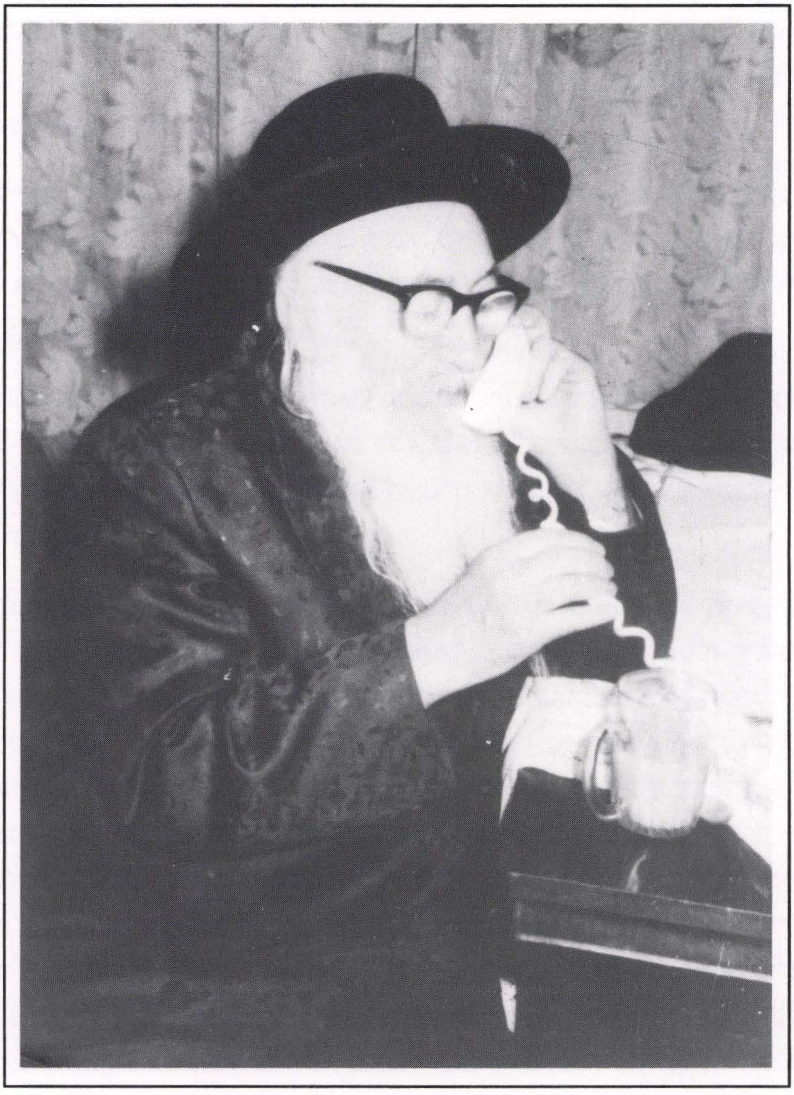
עימו אנכי בצרה

ר' מנדל יושב והוגה בלימודו, מתעמק בסוגיה קשה. שרעפיו מרחפים בדבריהם של ראשונים, וכלל אינו חש כי אי-מי נכנס אל הבית. חולפות דקות אחדות, ולפתע הוא מתנער ומבחין: "הו, ר' איד", הוא מצטער עד עמקי לבו, על כי האיש נאלץ להמתין. הן מובא מתלמידי הבעל-שם-טוב הקדוש, כי על כל יהודי להיות מוכן בכל עת לרדת מפסגות השגותיו - גם כאשר הוא מעפיל ברומו של עולם - ולשים ליבו אף ליהודי הפשוט ביותר!

יהודים חיבבו את קירבתו של ר' מנדל, והיו מגיעים בכל עת. כמעט שלא עברה על ר' מנדל ארוחה, שלא הפסיקה באמצע. אם אך נכנס יהודי אל הבית - היה ר' מנדל חש לקבלו בחום ובהתלהבות. גם כאשר ישב במחיצת בניו, שהסבו כשתילי זיתים סביב לשולחנו, וחפץ לשאוב מהם מלוא חופניים נחת - הרי שהכל הונח בצד, כאשר הגיע יהודי אל הבית.

בטרם פנה ר' מנדל לפוש מעט מעבודת-הקודש, נהג תמיד לבקש מבני-הבית: "אנא, כאשר ינקוש יהודי על הדלת, או יחפשוני בשיחת-טלפון - אל תהססו מלהעירני!" ואולם, בני-הבית חסו על כוחותיו הדלים של ר' מנדל ועל בריאותו הרופפת, ולא אחת העלימו ממנו כי אכן היו שיחות-טלפון שלא נענו, או הגיעו יהודים ונידחו לפעם אחרת.

והיה, כאשר נודע לו מפיו של יהודי כי הגיע אל הבית, או טילפן ולא נענה - היתה תגובתו של ר' מנדל מלאת צער, והיה מתחנן ומבהיר לבני-הבית: "חלילה לנו מלהאריך צערם של ישראל! הן יהודים מגיעים לכאן כדי לשפוך נפשם ולהפיג צערם - ובכל רגע שניתן להחיש את פורקן-ליבם ולשמחם - הרי משמחים בכך את השכינה הקדושה! כי כאשר יהודי מצטער, הן השכינה מצטערת ומתייסרת יחד עימו, ועלינו להיות מוכנים תמיד למסור נפשנו, כדי להקים את השכינה מצערה!" - - -

נטפי נחמה

הטרגדיה הנוראה זיעזעה את הלבבות בירושלים. אחד מיקיריה שיכל את שני בניו בזה אחר זה - - - שניהם נועדו לגדולות, עשו חיל בלימודם והירוו את הוריהם ברוב נחת. אך לפתע פתאום שקעה השמש בצהרים, ושני האילנות הצעירים נקטפו בדמי-ימיהם.

האב השכול לא הצליח להתאושש משברו, ולא יכל לקבל תנחומין. נראה היה כי חייו קמלים אף הם, וכי לא יוכל להתנער מאבלו. בכל-זאת, אט-אט ראוהו הולך ומתאושש...

לימים, גילה את הסוד, מנין שאב כוחות לקבל דין-שמים באהבה: מר׳ מנדל גפנר... בלב הגדול והרחום מצא שותף לכאב הנורא, יהודי שיכאב עימו את עומק האסון, יצלול איתו יחדיו לתהום הצער, אך לבסוף יעלהו אל חוף מבטחים.

הם ישבו יחד - ר׳ מנדל והאב השכול. ר׳ מנדל הכאוב פרץ בבכי מר, ועיניו המפיקות חמלה זלגו דמעות ללא מעצור. כך בכה ללא הרף, כשבכיו הולך וגובר מרגע לרגע. האב הגדול הצטרף אל הבכי, ושניהם ישבו ומיררו בלא יכולת להירגע.

לבסוף נשתררה דומיה. לאחר זמן-מה, פתח ר׳ מנדל בקול חנוק: ״קשה מאוד לעכל את האסון הנורא... היגון עמוק מנשוא...״ הוא הוסיף ותיאר את גודל הצרה, ואז החל משחזר את מוראות הגלות הארוכה, ואת הסבל הנורא אשר סבלו בני-ישראל בעת שגלו מארץ-הקודש. הוא תאר את עוז רוחם של הפזורים בארצות הגולה בכל הדורות, ואת עמידתם בנסיונות הקשים ביותר. ״ואולם, קרוב יום ה׳ הגדול והנורא, יום הגאולה והישועה!״ קרא ר׳ מנדל בהתרגשות. ״ביום זה תימלא הארץ דעה את ה׳; הכל ידעו ויראו, כי לכל הסבל הנורא היתה מטרה מיוחדת, והכל נעשה ברחמים ובחסדים!״ הוא הזכיר את הסיפור ברבי יהושע בן לוי, אשר צעד בדרך עם אליהו הנביא, וחזה במעשים תמוהים שעשה אליהו. לבסוף האיר הנביא את עיניו של רבי יהושע, בהסבירו לו כיצד היו כל מעשיו בצדק וביושר. ״כך נבין הכל בדיוק ובבירור, בעת שיבוא ה׳ לגאול את עמו, ויתן שכר טוב לכל הבוטחים בו באמת!״ קרא.

ר׳ מנדל החל מתאר במתק-לשונו את אותו יום גדול, בו ישמע קול דודי דופק, קול מבשר ואומר: הנה באה הישועה! ר׳ מנדל להט בדברו, כל-כולו הביע אמונה מוחשית, עד שאותו גדול הסב פניו אל הדלת, כדי לראות האם אין בן-דוד לוחץ על הידית, הנה זה בא וגואלנו גאולת עולם...

"משיחה זו שאבתי כוחות להמשיך הלאה", סיים אותו גדול את סיפורו בהתרגשות.

אשרי המאמין!

ר' מנדל נתן עיניו וליבו להצטער בצערם של ישראל. אם הגיעה לאוזניו שמועה לא טובה על תאונה מחרידה, על יהודים שנפלו בידי אויב וכיוצא בזה, רח"ל - מיד היו עיניו זולגות דמעות ומרטיבות את דפי התהלים, הצהובים מדמעה. אין זה משנה אם מכיר הוא את הסובלים, אם לאו - צערו של יהודי הוא צער השכינה, וצער זה לא נתן לו מנוח לרגע קט.

ר' מנדל ידע להצטער, ועל-כן היה אָמָן בניחומיו, יורד אל השיתין שבנפש וזורע בה מזור ומרפא. וכה כתב לאב שבור, אשר בנו נקטף באיבו ל"ע, באופן טראגי:

"...יתן ה' שלא יוסיף לדאבה עוד, וה' יתברך ישלח לו רפואה שלמה לכל מה שצריך. ובעזרת ה' יתברך נזכירהו לטובה באמירת התהלים.

עתה באנו לחזק לב כבודו, הנשבר והנדכא. אל יפול רוחכם... איתא מהאר"י הקדוש זיע"א, שקודם ביאת גואל צדק, מי שיחזיק בתורת ה' - יהיה חשוב בעיני ה' כמו התנאים והאמוראים. וכל-כך למה? מפאת גודל ההסתרה שיהיה. על-כן, מי שיתאמץ באמונה בה' - אשריו ואשרי חלקו, ובביאת המשיח במהרה בימינו אמן, יהיה חלקו בין התנאים והאמוראים...

ואעתיק לכבודו מספר 'נחפשה', כמה מאמרים מהספרים הקדושים, להשביע נפש שוקקה וכמהה:

איתא בספר הרמ"ק, שקודם ביאת גואל-צדק יהיו חבלי משיח כל-כך נוראים, עד שישראל יאמרו להרים ולארץ: כסונו! מרוב הצרות והתלאות. אבות לא יוכלו לעזור לבנים, והבנים לאבות - מרפיון וחיל. ובשעה קשה זו, תטען כנסת-ישראל לפני ה' יתברך: 'רבונו של עולם! למי יבוא מלך המשיח, אם מיטב בני נפלו בידי האויבים במיתות חמורות, רחמנא ליצלן?!'

יאמר נא הקב"ה לכנסת-ישראל: 'בתי! את חושבת שהגאולה העתידה היא כמו הגאולות הקודמות, שמי שמת קודם הגאולה, לא ראה הגאולה? לא כן היא: יחיו מתייך! כל אותם האנשים שהיו מצפים לישועה, או שנהרגו בידי אויבים - יקומו תיכף לתחיה בביאת המשיח... ולא עוד, אלא שה' יתברך יחייה גם את הגויים שהרגו את ישראל, לראות בשמחתן של ישראל, והם יתפלצון - כמו שניבא ישעיה הנביא..."

כך היו מילותיו של ר' מנדל קולעות תמיד אל הנקודה החבויה והרגישה שבלב, ומציתות בה אור ונוחם.

ברוך השם!

ר' מנדל הבין, הרגיש וחש - אך לא נתן לזולתו לבוסס בביצת העצבות. כמה אהב לשמוע יהודים לקרוא בשמחה: "ברוך השם!" ולחזות בהודייתם לבוראם.

כאשר התעניין אצל אי-מי, לדעת מה נשמע, והלה השיב: "בסדר" וכיוצא בזה - לא היה ר' מנדל מרוצה. הוא הוסיף לשאול שוב ושוב, עד שנענה: "ברוך השם!" אזי אורו עיניו של ר' מנדל, פניו הבהיקו וקרא בחיוך רחב: "אה, זאת רציתי לשמוע!"

אירע פעם, שיהודי הגיע לקנות אצלו מצות, ר' מנדל התעניין לשלומו, והאיש השיב בשפה רפה. ר' מנדל הוסיף לשאול, האיש לא הבין, עד שנענה ר' מנדל לעומתו: "יהודי צריך להשיב לשאילת שלומו, באמירת: ברוך השם'! שיהא שם שמים שגור על פיו!"

"ואולי אינך מודע למצבו של היהודי?" התפרץ הלה בזעם עצור, "שמא הוא שרוי במצוקה גדולה המעיקה עליו? איך אפשר לדרוש ממנו להתבטא כך תמיד?!"

ר' מנדל פתח פיו בחכמה, כשליבו חש היטב במצוקת העומד לפניו, והחל מגולל בהרחבה את גודל טובו וחסדו של הבורא יתברך, המלך הטוב והמיטיב לכל, שרחמיו על כל מעשיו... הסביר והבהיר כיצד בכל זמן ומצב

יש להודות לה׳ מתוך שמחה, ואחר רוב הסבריו ודבריו הנלהבים והמתוקים - נענה לו היהודי בהתעוררות: ״ר׳ מנדל, האסט מיר געמאכט א נייער מענטש; הפכתני לאדם אחר!״

לברך את ישראל

״א גוט שבת, א גוט שבת...״ הקול הנעים והשבתי השתפך בחלל הרחוב הירושלמי, קולו של ר׳ מנדל הצועד בתום התפילה לעבר ביתו אשר בפאתי ״מאה שערים״. כל יהודי שחלף על פניו זכה לברכת-שבת מאירה ונלבבת, כפולה ומכופלת: האחד ליהודי, והשני - למלאכי השרת המלווים אותו.

הברכה המשולשת... לחתנו הר״ר יוסף ויזניצר ז״ל ובנו הר״ר ישראל הי״ו בנישואי בנו הר״ר שמואל הי״ו

הנה חומק יהודי אל העבר השני של הרחוב. הלה, בעל דעות מנוגדות לאלה של ר׳ מנדל, משתמט מלפגוש בו. אולם ר׳ מנדל קורא אליו בשמחה עילאית, בקולו המתוק והמתנגן: ״א גוט שבת, א גוט שבת!״

אחד מבניו של ר׳ מנדל, לא מתאפק מלהביע את השתוממותו: ״מדוע משפיל אבא את עצמו בפני היהודי הלזה?״ והתשובה בפי האב: ״והרי שני מלאכים מלווים את האיש - וכי אין מן הצורך לברכם?״

מיוחד היה ר׳ מנדל בברכותיו והארת פניו. היתה זו ״עבודה״ ממש, במסירות-נפש. הוא התמסר בהארת פנים לכל יחיד, ובהקדמת ״שלום״ חם ולבבי לכל אדם, בכל ימות השבוע - וביום השבת על-אחת-כמה-וכמה. במוצאי-שמחת-תורה, אחר שהוכתר בבית-המדרש כ״פורים רב״ - היה נעמד

על הבמה, ומרעיף ברכות ואיחולים לאין-קץ. תמיד קלעו הברכות לבעיות השעה, וזרמו בלבביות ובהתלהבות שחיממו את לבב כולם.

"לברך את ישראל" - זו היתה אחת ממשאלות נפשו, והיה מברך ומברך. איחוליו עשו פרי, רבים נושעו אחר שזכו להתברך מפיו. לדוגמא נציין את אותה מורה לתפירה, שנכנסה לעבודה ב"בית יעקב" הישן, כאשר הקים ר' מנדל את בית-המלאכה ורכש למטרה זו שלוש מכונות תפירה. שלוש מורות הגיעו כדי ללמד את הבנות - ובאותה תקופת בראשית היה בכך משום חסד, כיון שהתשלום שהצליחו לשלם למורות - היה נמוך. אחת המורות היתה חשוכת-בנים שנים מספר לאחר נישואיה, ור' מנדל בירך אותה, כי בזכות המצווה - תיוושע! וכך אכן היה... כיום, בחסדי ה', משיאה היא כבר את נכדיה.

בצאתו מהכותל המערבי לאחר מעמד ברכת כהנים, עם בניו הר"ר ישראל, הר"ר צבי אריה, הר"ר אליעזר הי"ו

ר׳ מנדל זכה לממש את משאלתו - לברך את ישראל - באופן נעלה במיוחד ב״ברכת כהנים״ המונית, שבה נתברכו רבבות מפיהם של כהנים ומברכות שמים מעל. המתברכים לא היו מוותרים על ברכתו האישית, ולאחר המעמד היו ניגשים אליו המונים, כדי להתברך מפיו.

קרוב לשעתיים היה ר׳ מנדל עומד בחום היום, כשהשמש יוקדת על פניו וקרני החמה מבהיקות על זקנו הלבן, היורד על-פי מידותיו. משעות הבוקר לא באה אל פיו אף טיפת מים, כוחות גופו אזלו, אולם כוח-נפשו היה איתן כחלמיש. ר׳ מנדל עמד ושפע ברכות לכל יהודי, ללא הבדל חוג, עדה או גיל. הכל חרדו למוצא פיו, וציפו לברכותיו החמות. איחוליו, הנובעים מלב טהור ואוהב, היו ממלאים את חדרי הלב בשמחה ובתחושה, כי אכן נתמלאו המשאלות במידה טובה, ישועה ורחמים.

לא אחת בקשוהו בניו, שינוח קמעא ויטעם דבר-מה, אחר ימשיך להאציל ברכותיו. אולם ר׳ מנדל, נרגש מגודל המעמד, לא שת ליבו לצרכי גופו שלו. את הזכות הגדולה לברך את ישראל הסביר לבניו: ״בורא עולם ציווה לכהנים לברך את ישראל באהבה - כיון שהוא רווה נחת מכל ברכה שמברכים את בניו. ואכן, נתאספו ובאו מאות כהנים ורבבות ישראלים, כדי לברך ולהתברך - שוו בנפשכם, איזה נחת-רוח עצום נגרם למעלה! אני - איני מצווה לברך, שכן אינני כהן; אולם בודאי מותר לי לברך, ומברכת-כהנים אני לומד, שהדבר גורם נחת-רוח לבורא עולם, על כן עז רצוני לברך ולברך...״

בהזדמנות אחרת, קרא בריגשה: ״אנו מצווים: ׳הדבק במידותיו׳! וכיון שטוב בעיני ה׳ לברך את ישראל - אף בעינינו יהא הדבר טוב. על-ידי דבקות במידותיו של רבונו של עולם - הננו מתקרבים אליו!״ קרא בשמחה אין-קץ, ״אה! ׳ואני קרבת אלוקים לי טוב׳ - כמה נעים ומתוק הדבר - - -״

❋ ❋ ❋

באחד הימים, פנה אליו יהודי אחד וביקש: ״היות שמוסיפים בביתי חדר נוסף, ברכני נא, שהכל ילך כשורה, ושנזכה להרחבת הדעת!״

ר' מנדל פתח פיו בברכות, בחום, באהבה ובלבביות רבה. אחר שיצא, נענה ואמר לאחד שנכח שם: "כמה טוב להסתפק במועט - הן אני זכיתי, ברוך ה', לשבעה-עשר ילדים, ובדירה זו - בת החדר ומחצה - התגוררנו כל העת. מעולם לא עלה על דעת מי להתאונן ולומר, שצר לו המקום, השמחה היתה תמיד מנת-חלקנו. אבל", הוסיף ר' מנדל והדגיש, "אם במושגים שלו, ניתן להגיע להרחבת הדעת באמצעות שלושה חדרים עם שלושה ילדים - אברכנו, אאחל לו מעמקי לבבי - העיקר, שיהא בשמחה!"...

ה"כפרה"

בטוב עיניו וליבו של ר' מנדל, היה רואה את כל סובביו בראיית הלב, דואג להם ונושא בעול כולם.

מספרים, כי בימי המצור בירושלים לא התאפשר להשיג תרנגולים לכפרות. סוחרי העופות הצליחו לרכוש רק תרנגול אחד, ובכך מצא ר' מנדל פתרון נאות עבור כלל התושבים. הוא נטל את התרנגול, תלה אותו על מוט ארוך, עלה על השולחן - וכשסביבו נקבץ הקהל כולו, עשרות אנשים וטף - החל מסתובב לכל עבר, כשהוא קורא בכוונה רבה: "זה כפרתכם, זה תמורתכם..." הקהל כולו אמר עימו את הנוסח, מילה במילה: "זה כפרתנו, זה תמורתנו...", בהתעוררות נפלאה - - -

מה יפו פעמייך

ליבו של התייר היהודי האמיד, שעשה דרכו בסימטאות ירושלים, נצבט מרחמים על עניותן של בנות ירושלים. אזי נצנץ רעיון במוחו, ומיד החליט לחלק נעליים חינם למשפחות נצרכות. בנות ירושלים ששו על כך כמוצאות שלל רב, וגם בנותיו של ר' מנדל הגיעו הביתה כשבשורה בפיהן.

שמע ר' מנדל, ונענה: "הן אותו יהודי הקציב סכום מסויים לחלוקת הנעליים - ואם ניקח אף אנו ממתת ידו, אולי יחסר לבנות מבתים נצרכים יותר. נוותר איפוא על המתנה, והקב"ה בודאי ימלא מחסורנו!"

בסעודת המצוה בנישואי בנו הר״ר ישראל הי״ו, עם מחותנו הרה״צ ר׳ יוסף אריה כץ זצ״ל

כי כך היה ר׳ מנדל, מביט על כל אלה אשר ״בארץ - מתחת״, בגשמיות הינם נחותים ופחותים ממנו, ודואג להם בכל לבו. גם בנישואי צאצאיו היה זוכר אותם - כאשר בכל פעם שחיתן, דאג להלביש מלבושי כבוד לאחד מעניי ירושלים...

לא חלפו יומיים מאז ״בשורת החלוקה״, ואחת מבנותיו של ר׳ מנדל מצאה מציאה כשרה ברחוב, לא הרחק מחנות העופות: חמש לירות - - -

למחרת היום נרכשו בכסף זה נעליים לכל המשפחה. ור׳ מנדל מאלף ומאיר עיני הילדים: ״רואים אתם, אם משמים מזומנים לנו נעליים בחינם, הרי שהקב״ה שולח לנו את ההזדמנות עד לפתח הבית!״

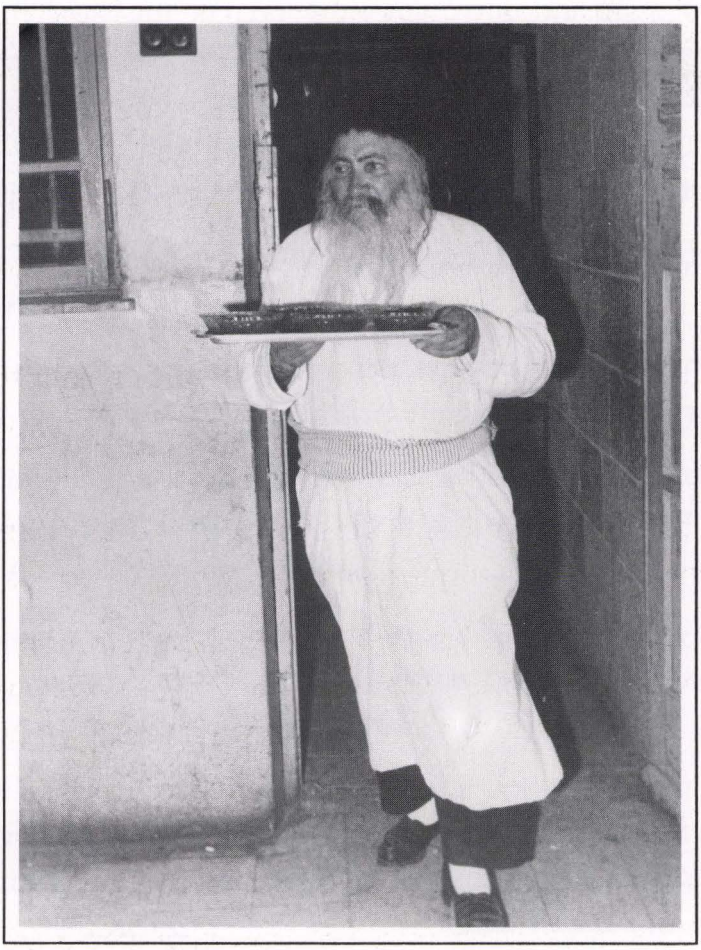
בעול החובות - למען הזולת

הרה״ח ר׳ דוב ולצר ז״ל עלה לארץ בשנת תרצ״ט, לפני פרוץ מלחמת העולם. לימים סיפר שרבי מנדל גפנר בעינו החדה העמיד אותו על רגליו

בימי בראשית, היה זה ימים מספר לאחר שבא לגור בירושלים עיר הקודש, הכסף לא היה מצוי בכיסו, ובני ביתו רעבו ללחם.

ר׳ מנדל שם ליבו שהתושב החדש אינו בא לקנות מוצרי מזון בחנותו, הוא הבין מיד שאין בידו פרוטה. מה עשה, לאחר התפילה ניגש לר׳ דב ואמר לו: כאן בארץ ישראל המנהג לקנות בהקפה, ובבוא העת וההצלחה מאירה פנים פורעים את החוב...

תקופה ארוכה קנה ר׳ דב בהקפה, כשר׳ מנדל מאיר לו פנים, עד שעזר לו השי״ת ומצא כדי מחייתו ושילם את כל חובותיו...

בסעודת מצוה בנישואי בנו הר״ר ישראל הי״ו

מתווך דירות אמר לבניו של ר׳ מנדל: הבה אספר לכם מקרה שהיה אצלי, ממנו תדעו את גודל מידת החסד המופלאה של אביכם:

אשתו של אברך ירושלמי, שהיה ל״ע מעורער בנפשו, חפצה לקבל ממנו גט פיטורין - אלא שעל-פי דין לא יכל לתת את הגט. וכך היתה יושבת בת ישראל עגונה ומצפה לישועתה.

בהזדמנות מסויימת השתפר במקצת מצבו של הבעל, ובני המשפחה ניסו לזרז את תהליך נתינת הגט. האברך אמנם הסכים, אך הציב תנאי שחייבים למכור את דירתם וכל הכסף יעבור לזכותו.

באותה תקופה עמד אביכם ר׳ מנדל לפני נישואי אחד מבניו, והיה אצלי כדי לחפש דירה עבורו. הוא התעניין על הדירה המדוברת, ומצאה חן בעיניו ואף שילם סכום מסויים על החשבון. תוך כדי כך, הגיע אדם אחר וטען בצעקות, שגם הוא חפץ לקנות את הדירה. האברך בעל הדירה אישר, כי ההוא אכן בא לראות את הדירה, אך לא נתרצה לקנות אותה בשל המחיר.

נענה האיש ואמר, כי אכן אין לו את הסכום הדרוש - אולם ברצונו לקנות דירה זו!

ר׳ מנדל נכח לראות, שהלה הינו בעל דין קשה, ורכישת הדירה עלולה להתעכב, עד שהמצב יכול לחזור חלילה לקדמותו - והגט, מה יהא עליו?

כאן נוכחתי לראות את תעצומות נפשו של אביכם - סיים המתווך את דבריו, פניתי לר׳ מנדל ואמרתי לו: אין לו זכות לערער על המכירה, והננו יכולים לגמור את הדבר בשלוות נפש.

מה מאד נדהמתי לראות שר׳ מנדל נחוש בדעתו שדירה זו אינה עבורו, ובפשטות מדהימה אמר לי: מכור את הדירה לאותו אדם, ובעזרת השם אשיג לך את הסכום שעדיין חסר להשלמת הקניה!

אותו יום ערב שבת היה, בתקופה שלפני נישואי בנו, אך כיון שנזדמנה לידו לגאול נשמה יהודית ממצוקתה, הלך וכיתת רגליו עד שהשיג את מלוא הסכום, וכעבור שעתיים חזר באושר רב עם חיוכו המלבב, כשהוא מניח על השולחן שלשים אלף ל״י!

כך נגאלה נשמה יהודית מצרתה, בזכות מסירות נפשו של ר׳ מנדל.

ר׳ מנדל, הצניע את מעשיו, ומעולם לא העלה על דל שפתותיו לגלות את אשר עשה, ולולי הגילוי של המתווך, היו הדברים נשארים נעלמים וחתומים.

נתת שמחה בליבי

צעדיו של האברך הנרגש כמו התפזמו על המדרכה הירושלמית. תושב חדש הוא ב״מאה שערים״, חש עדיין זר בסביבה החדשה, ועדיין לא מצא אוזן שאליה יפרוק את שמחתו: זה עתה נולד לו בנו בכורו, למזל-טוב!

לפתע נקטע פתיל מחשבתו, לקול קריאה נלבבת: ״א גוט מארגן, יונגערמאן (בוקר טוב לך, אברך)!״ היה זה ר׳ מנדל, שעשה דרכו אל התפילה ב״שטיבלאך״. האיש הבחין בפניו המאירות ומפיקות-האהבה של ר׳ מנדל, אשר המסו אותו מיד. ״מגיע לי מזל-טוב...״ פרק את הרגש הגודש את לבו, ״נולד לי בני הבכור....״

״הו, מזל-טוב, מזל-טוב, מזל-טוב!״ ר׳ מנדל החל שופע ברכות, שוזר מילותיו בפסוקי התורה ומאמרי-חז״ל, וכשהשניים עושים דרכם לעבר ה״שטיבלאך״, לא חדל ר׳ מנדל מלהרעיף על האברך טללי תחייה וזהרורי-חדוה. הלה לא ידע נפשו מרוב אושר ונחת, בראותו את שמחתו של ר׳ מנדל, אשר דומה, כי עצומה היא משמחתו שלו...

כך מצא עצמו נכנס עם ר׳ מנדל אל ה״שטיבלאך״. באותו רגע הגביר ר׳ מנדל קולו, והחל מרעיף ביתר שאת את ברכותיו החמימות, כדי להסב את תשומת-ליבם של המתפללים. הללו שמעו, וניגשו אף הם לאחל ברכותיהם. האברך הנרגש לא כלא רגשי לבו, וקרא: ״ר׳ מנדל עשני ל׳בעל שמחה׳!״

״והרי נאמר בתהלים״, נענה ר׳ מנדל לעומתו, ״׳נתת שמחה בלבי, מעת דגנם ותירושם רבו׳ - כאשר ראה דוד-המלך כי הדגן ותירוש של אומות-העולם מתרבים - שמח מאוד, באומרו: ׳אם למכעיסיו כך - לעושי-רצונו, על-אחת-כמה-וכמה!׳ הרי שאם דוד שמח על הצומח של

אומות-העולם, קל-וחומר - כמה עצומה השמחה, בהיוולד זרע-של-קיימא לבן-ישראל... רך-נולד, אשר ימשיך את נצחיותו של כלל-ישראל - - -"

כך פירש ר' מנדל את שמחתו העצומה, ובהיותה פנימית ומלאת-תוכן, הצליחה אכן להדביק ולשמח את הסובבים.

הנה אבא!

"בזכותו של ר' מנדל הנני חי!" הצהיר יהודי פשוט ויגע-כפיים. "דבריו המתוקים וחום ליבו - הם שחישלו את רוחי, חיזקו את אמונתי, והעניקו לי את החיים כפשוטם!"

ר' מנדל הצליח להרים נשמות נדכאות מחדלון העצבות והיאוש. כך אירע עם אותו אומלל, אשר הסתובב בעולם שבור ורצוץ, גלמוד מכל משפחתו הענפה, שאותה שיכל בשואה האיומה. היה האיש מתהלך ותוהה:

עם מחותנו הרח"צ ר' יוסף אריה כץ זצ"ל, ובנו הר"ר ישראל הי"ו

על מה ולמה נשאר בחיים? מדוע ישאפו ריאותיו אוויר, בעולם שנראה לו כה אכזר?! בכאבו הנורא, היה מקנא בקרוביו, שאפרם צבור במחנות ההשמדה, הי"ד... היה מעדיף, כי גם גווייתו תהיה מונחת אי-שם, בין כבשני האש...

עיניו השקועות התרוצצו בחוריהן, כשהוא תר אחר האמצעי שיקרב אותו אל הנצח. רגליו המיוסרות נסחפו אחר דמיונו, והחל עולה על המדרגות המובילות אל הגג, משם יגיע היישר לאבא, לאמא - - -

עוד קט, עוד רגע יהיה עימם - - -

לפתע התחלחל. הוא חש מגע יד חמה האוחזת בזרועו: "שלום עליכם, ר' יהודי!" שמע קריאה נלבבת. "הודו לה' כי טוב! הנה עוד יהודי שזכה לצאת מגיא-ההריגה! במה אפשר לעזור לכם?"

האיש היה המום. הוא לא קלט עדיין את המתרחש, בדמיונו כבר ראה את הוריו, את אחיו היקרים - אך הנה הוא עדיין כאן, וכמו מתוך חלום הוא שומע אדם המתעניין בשלומו.

"ר' יהודי", היה זה ר' מנדל, "הנכם מוזמנים לבוא אל ביתי, לסעוד ארוחה חמה וטעימה, ולהשיב את נפשכם!"

האיש החל מתאושש אט-אט, ולהבין את אשר קורה עמו. לפניו יהודי בעל לב חם, החפץ בטובתו, אולם אין הוא מעוניין בכך... "ת...תודה..." השיב בקול מקוטע, "אבל טוב מותי מחיי - - - הנני עכשיו הולך בדרכי האחרונה... שם יהיה לי טוב, שם אפגוש את אבא, את אמא - - -"

ר' מנדל תפס בו בחום, ברחמים ובחמלה, וקרא לעברו בשמחה: "ר' איד! הנה אבא - - - ביתי יהא ביתך, ולא יחסר לך דבר!"

כך משך ר' מנדל את האיש במילים חמות ומעודדות, והפיח בו רוח חיים. אותו אומלל מיואש-חיים, זכה לבנות ביתו מחדש, לרוות נחת מבנים ובני בנים, הצועדים בדרך אבות לשם ולתפארת.

כוחן של מילים, במאור פנים ובאהבת אמת - - -

מונית באישון ליל

שעת ליל, אחד מתושביה של "מאה שערים" מתהפך על יצועו, אינו מוצא תנומה לעיניו. אפוף הוא ביסורים, מלופף יגון ואנחה, צרות רודפות צרות - ועתה, אינו יכול להירדם, אחר שהינו מתגולל כבר שעות מספר במיטתו.

לפתע הוא מתנער בהחלטה - לנסוע אל הכותל המערבי ולשפוך שם שיח. ירושלים כבר נמה מזמן את שנתה, והאיש מתחבט - כיצד יוכל למצוא רכב שיסיע אותו אל הכותל. רגליו מובילות אותו ברחוב המרכזי של השכונה, עד שנעצר ליד חלונות ביתו של ר' מנדל, הפונות אל הרחוב.

בפנים, ננער ר' מנדל לשמע הנקישות שנשמעו מכיוון החלון. קריאות ליוו את הדפיקות: "ר' מנדל, ר' מנדל, זקוק אני למונית שתסיע אותי אל הכותל..."

ר' מנדל לא התרעם ולא אמר מילה. אמנם שעת ליל היא זו, בני-הבית - ובתוכם ילדים רכים - נמים את שנתם, והבקשה - אין בה משום פיקוח נפש. קם ופנה לדאוג לאיש, ואינו שב ליצועו עד שהגיעה המונית, והסיעה את האיש אל הכותל.

גילוי אליהו...

מאז נפטרה אשתו - שקע האיש במרה שחורה. זו היתה דואגת לו במסירות לכל מחסורו, מעודדת אותו להתחזק ברוחו ולא להרפות משיעוריו הקבועים, אף בעת שכוחותיו נחלשו, והיה מרותק לכסא-גלגלים. אולם, אחר שעזבה אותו לאנחות ועלתה לעולם שכולו טוב - כמו תמו גם חייו שלו.

הבנים והנכדים סבבוהו בדאגה וברצון עז לשמח את רוחו. עמלו להפיח בו רצון חיים, אולם כל עמלם היה לריק. עמוק היה יגונו כתהום, והשמחה ממנו והלאה.

והנה, באחת השבתות, בעת שהובילוהו לבית הכנסת, חלף לידו כסא-גלגלים נוסף, בו ישב יהודי בעל הדרת-פנים, מובל על-ידי נכדו. "א גוט שבת, א גוט שבת!" קרא האיש הישוב בכסאו - הלא הוא ר' מנדל. פניו קרנו בשמחת השבת, ופיו החל מפיק מרגליות ופניני ברכות ואיחולים, אמרות טהורות נוטפות חיזוק ועידוד, ושלובות בנחמה ובציפיה לביאת הגואל העומד בפתח.

האיש הביט בר' מנדל בעיניים פעורות. הנה לפניו יהודי במצב הדומה לשלו: זקן וחולה, נישא על-ידי הנכד בכסא-גלגלים - אולם הינו שופע שמחה ואמונה, כולו קורן בחדוות השבת ובבטחון בה'. המראה המופלא חדר עמוק אל נבכי נשמתו, והוא שהיה הגרעין לתחיית נפשו. מאותו יום ואילך כמו נפתח האיש מחדש, והחל בסדר יומו הגדוש בשיעורי תורה. פניו המאושרות העידו יותר מכל על הסיפוק הפנימי המפעם בתוכו, ובמשך תקופה ארוכה היה מדבר ומגלה את סוד האושר: "זכיתי למתנת שמים מיוחדת: אליהו נתגלה לי בדמותו של ר' מנדל" - - -

פכים "קטנים"

ר' מנדל היה מופלא בירידתו לפרטים הקטנים - אשר במבט מעמיק - הינם, כל אחד, עולם ומלואו. בליבו הרגיש חש וידע מה ישמח את הזולת, מה יעלה אותו מתהום עצבונו - ותירגם ידיעה זו למעשים נשגבים.

בחתונותיהם של שני אחים יתומים, השתתף ר' מנדל מתחילת השמחה ועד סופה ממש, לבוש בבגדי שבת. נכמר ליבו עליהם, חש ברגשותיהם, ובעת ה"מצווה טאנץ" שורר את הזמר "אודה" - כמנהגו בשמחת צאצאיו. בשקט הסביר לאי-מי: "כיון שהם יתומים, יש להשתדל לשמחם ככל הניתן, שיחושו שגם להם יש 'מחותן'..."

על ילד עני אחד מספרים, שבכל יום, בלכתו ל"חדר", העניק לו ר' מנדל כריך מזין, מוכן בחום ובחיבה - שירגיש, כי אינו מקופח!

ואת זקני ירושלים, אותם יהודים שנמנו על משמרות התהלים - דאג ר׳ מנדל לשמח בדרך מיוחדת משלו. בכל חודש, בהגיע העת לשלם את משכורתם, שלח את בנו, הר״ר ישראל בנימין הי״ו, לפרוט את הכסף בשטרות חדשים. הוא חש, כי כאשר יממשו יהודים ישישים אלה את השטרות החדשים, יחושו ברעננות ובשמחה יתרה. ומדוע לא לשמחם בכך?

בשירת ״אודה לא-ל״. לימינו הגאון רבי יהושע ברים זצ״ל, ראש ישיבת רוזין

לכל אדם

מאור הפנים גלש וקרן על הסובבים - יהיו אשר יהיו. אף אותו אדם, שנטרפה עליו דעתו רח״ל, זכה לרגע של נחת ושמחה, כאשר פגש בר׳ מנדל. שלא כשאר בני-אדם, אשר דאגו לשמור תדיר מרחק הגון ממנו, היה ר׳ מנדל מקדם פניו בשמחה בעת הפגשם, ומשמיע באוזניו אימרה נאה. כאשר הבהירו לר׳ מנדל, כי אין זה נאה לכבודו לשוחח עם אדם מעורער בנפשו -

עם מחותנו הר״ר דוב בעריש גוטליב ז״ל והר״ר דוד אלימלך פישמן הי״ו

השיב: ״חז״ל ציוונו לקבל כל אדם בסבר-פנים-יפות. מדוע הדגישו לנו כי החיוב הוא כלפי ׳כל אדם׳? אלא רצו לומר, כי אל לנו לחקור במהותו של האדם - אלא לקבלו כמות שהוא, בסבר-פנים-יפות ומאירות!״

בכל עת

מידה מופלאה זו ליוותה את ר׳ מנדל עד יומו האחרון. עליה התייגע כל חייו, ובה השקיע כוחות ותעצומות נפש. הוא החדיר בלשד עצמותיו את האהבה לכל יהודי, את הצורך לשמח ולהפיח חיים בנפשות ישראל - דבר המעורר שמחה בעליונים - עד שהפכה מידה זו לעצם מעצמיו.

באור מיוחד זהרה מסירות-נפשו לקיים מצווה זו בהידור ובשלמות - בעת חוליו וזקנתו. ר׳ מנדל היה אפוף ביסורים ובמכאובים. חלש ותש-כוח

שכב על משכבו, אולם מאור-פניו לא כבה, וסבלנותו הפליאה את כל סובביו.

בשעות האחרונות לימי חייו, בעת שהתכונן בסילודין לעבור לעולם שכולו טוב, השמיע ר' מנדל באוזני בניו את דברי צוואתו האחרונים. בין השאר, ביקשם באומרו: "נהגתי במשך כל שנותי עלי-אדמות לקבל כל אדם בסבר-פנים-יפות, והראיתי לכל יהודי באשר הוא פנים מאירות ושמחות. אבקש מכם מאוד, שתמשיכו בדרך זו..."

אלו היו דאגותיו של יהודי, העומד בסיומה של דרך; זה היה רצונו הזך, עד כלות הנשמה.

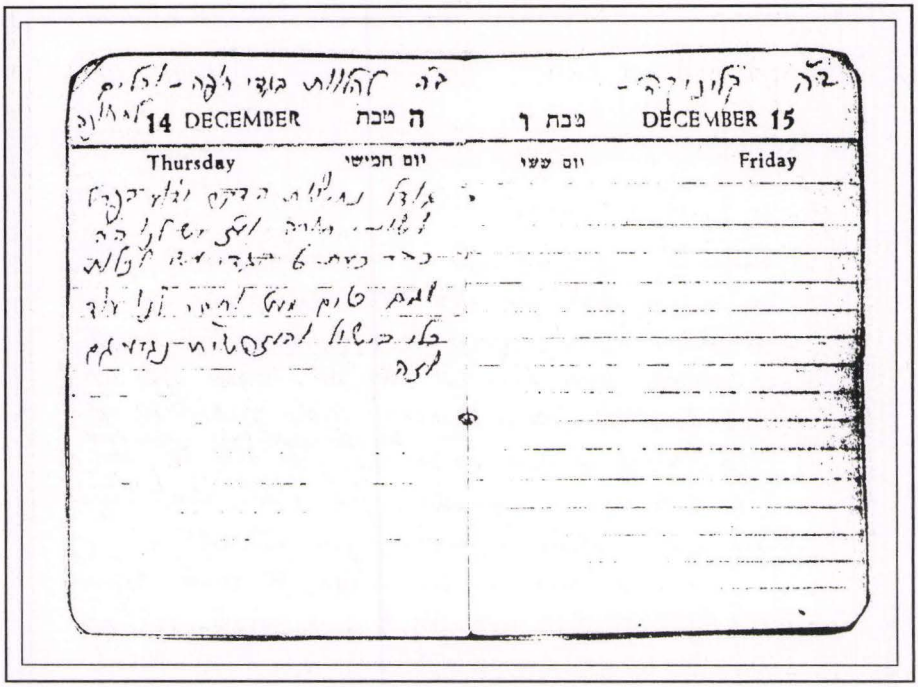
בחתונת נכדו הר"ר זלמן סנדרוביץ הי"ו

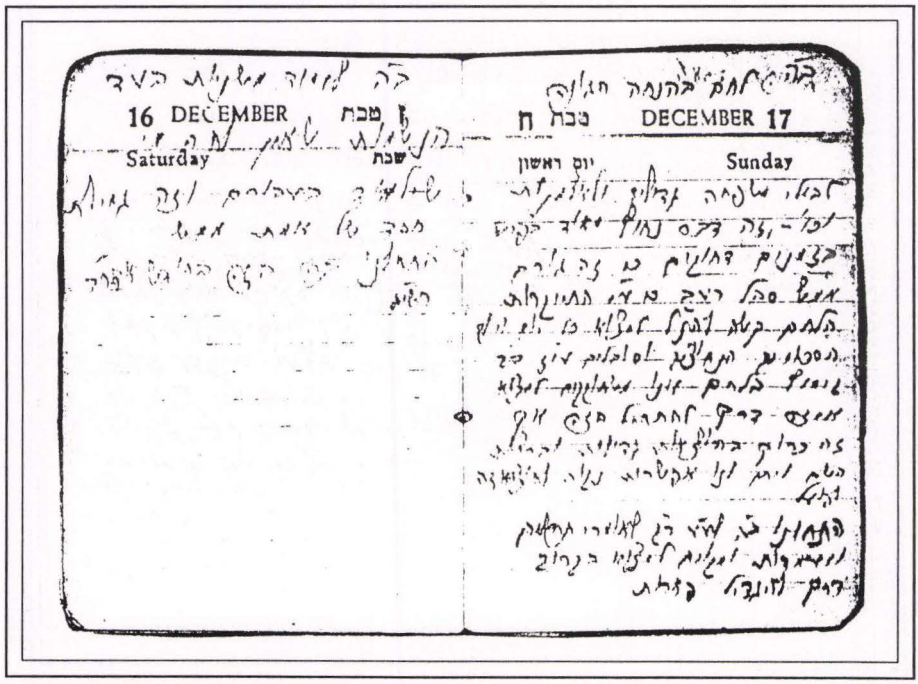
עולם חסד יבנה

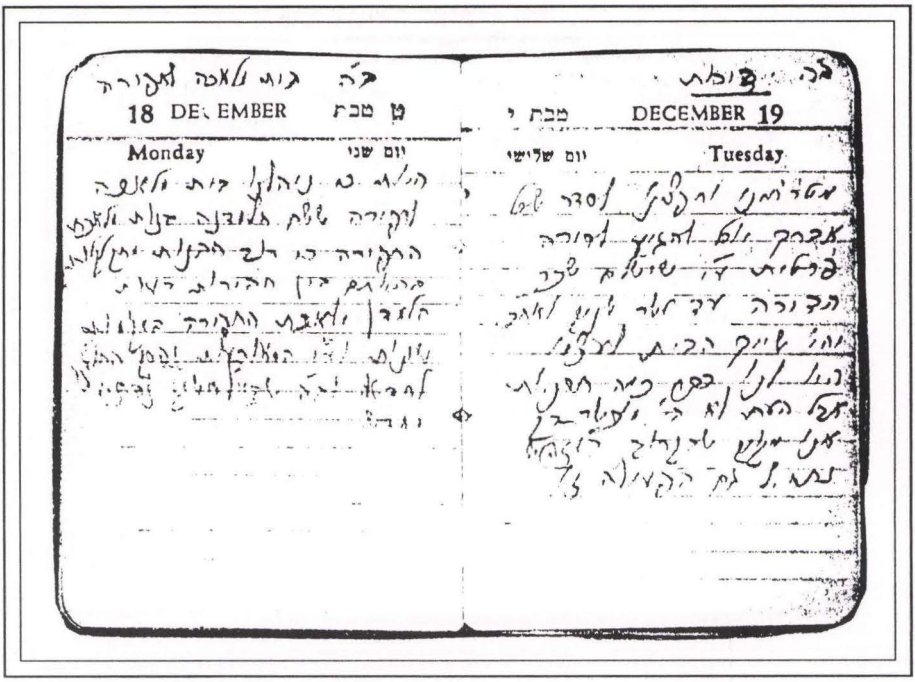
מאזניים	325
" לשקיות	238.50
נייר לעטיפה כיס	539.510
מדבקות	120.
הדפסת מקלות	308. אג'
הובלה באוטו עם נאמן	500
~~סה"כ הוצאות~~	
עבור הוצאות שונות 5%	~~A05000 5750~~
נייר עטיפה 550 גיליונות - 15 "	11.
בושם 17.000 " 130 בקבוק "	0.80
נייר 2.500 ק"ג " 135 "	0.930
גבעות 2.150 קילו - מחיר הגליל 3.250 אגו	2.25

המקום בלתי מתאים לשמירת מטבעות

לכן מצרפה לזאר ה.ס דפנין - יותר ויכל באמת מאוד לעזור
שורדיל מאחר ומלבן שמתם ומצאו כיבוי עם שיתלו לזה אחראות
על כמות המחוברים מוגדרים עד 10 המחוברים מוגדרים עד כמה
מלאי עם יין שהוא דבר ברור, לגבי בושם צמן מחלקות בהתאם שיש
מוגדרת יין שהוא המחוברים מוגדרים כאשר שמה כולנו כמו שהוא לאלו
(כשר בהמה אין לדאוג בהכשר) גם בושם לרוב אין ודק משתמש לצמ
המחוברים מוגדרים כי כמוך אין הענינים ומוגשת לקלות בשר אלא לשהו
דאבא הנייתא. גם אני מחלק בהצבש יין טוב ומשובח לכסו

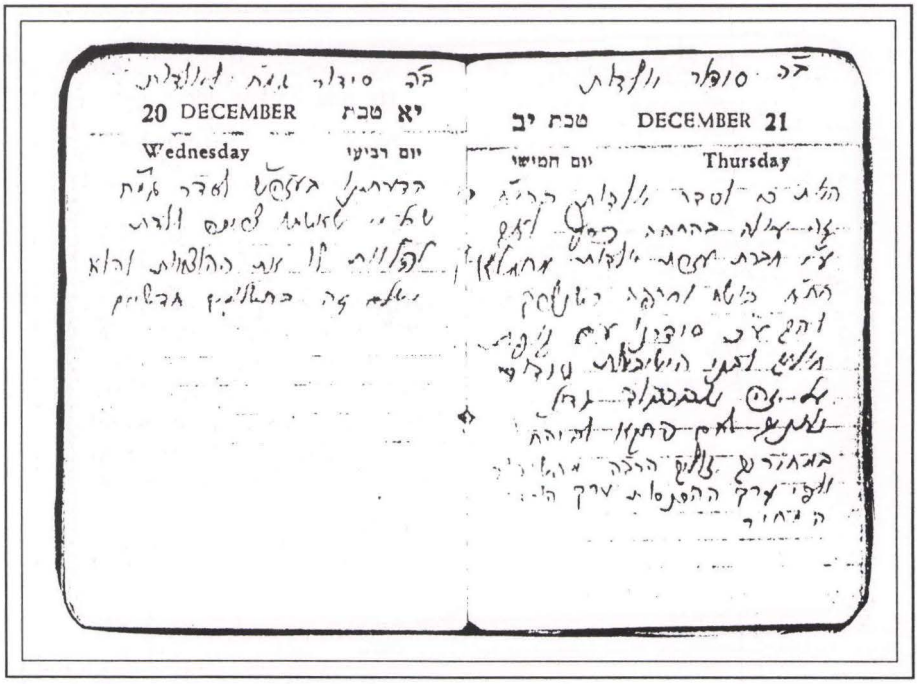

14 DECEMBER ה טבת
Thursday יום חמישי
15 DECEMBER ו טבת
Friday יום שישי

16 DECEMBER ז טבת
Saturday שבת
17 DECEMBER ח טבת
Sunday יום ראשון

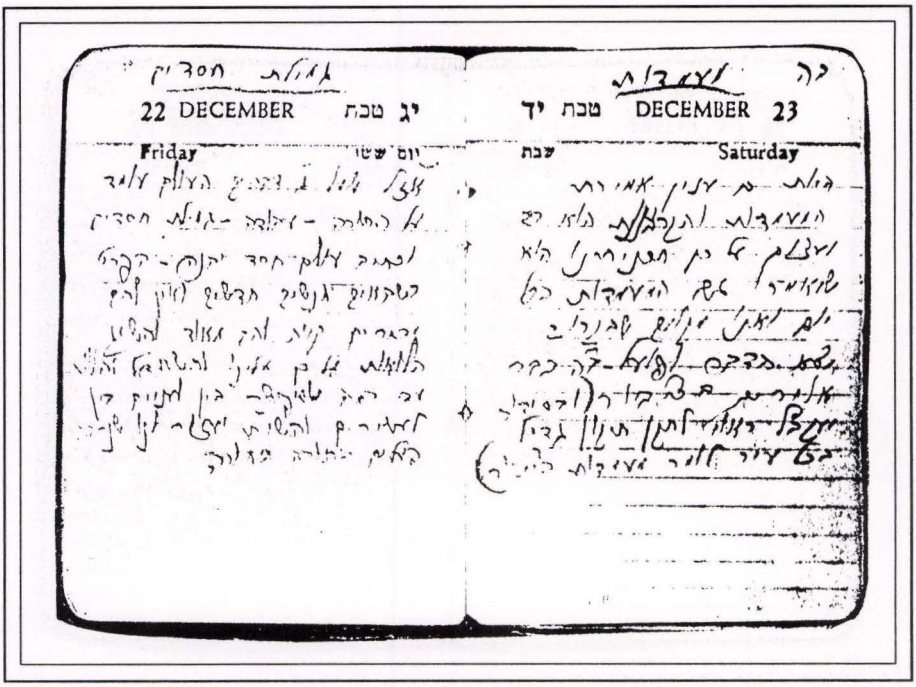
18 DECEMBER יח טבת Monday יום שני

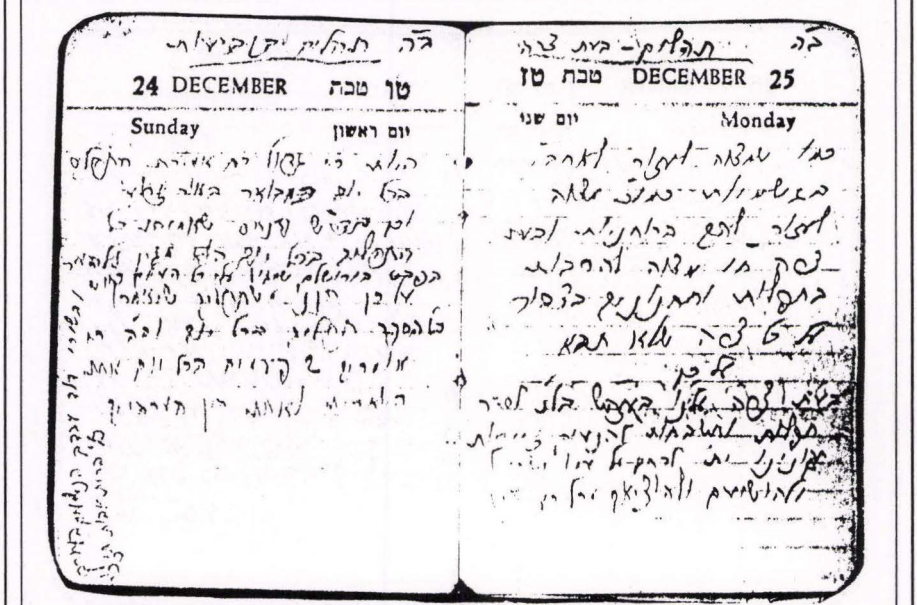
19 DECEMBER יט טבת Tuesday יום שלישי

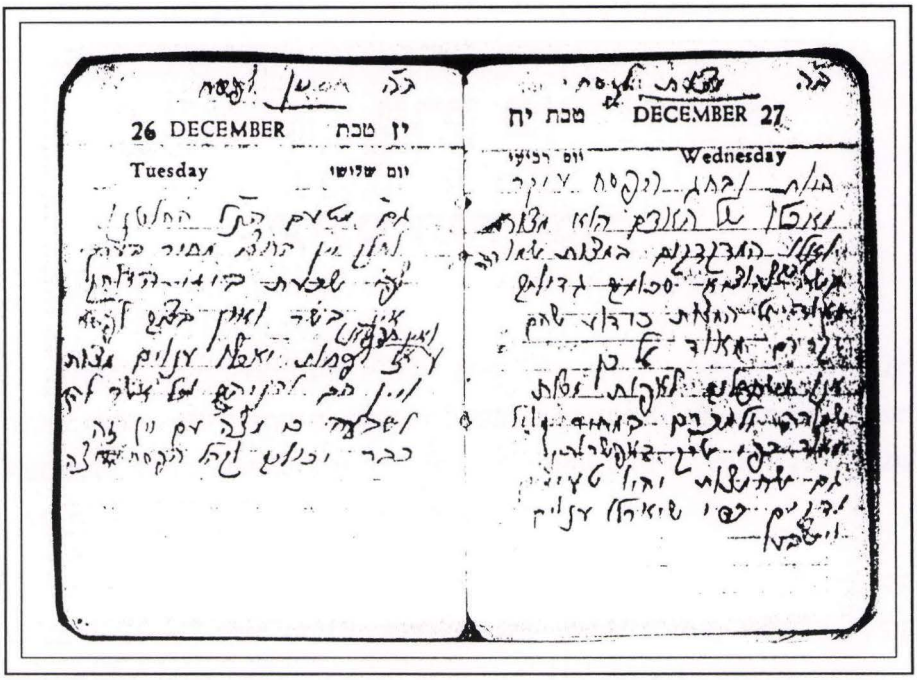

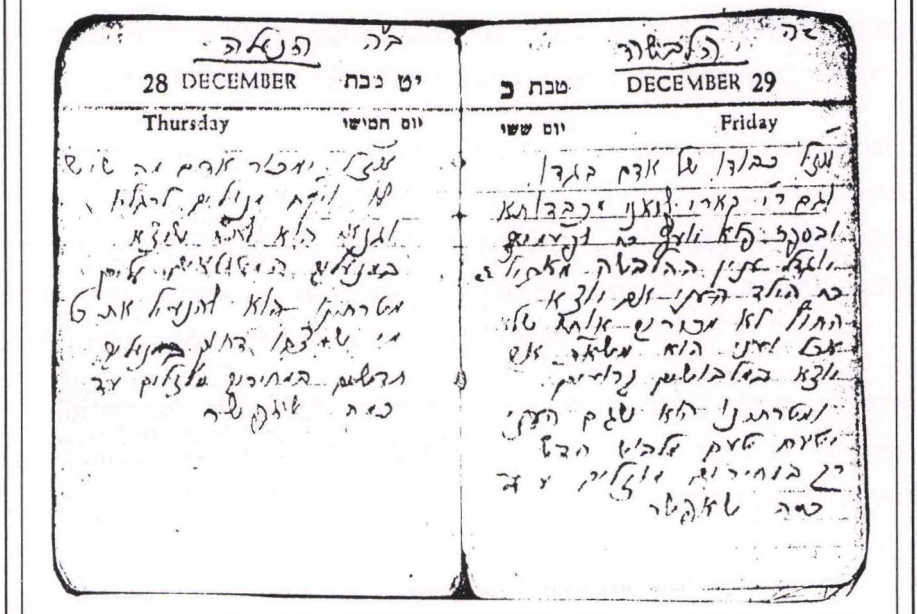
20 DECEMBER כ טבת Wednesday יום רביעי

21 DECEMBER כא טבת Thursday יום חמישי

22 DECEMBER
Friday
23 DECEMBER
Saturday

24 DECEMBER
Sunday
25 DECEMBER
Monday

DECEMBER 27
Wednesday
DECEMBER 26
Tuesday

DECEMBER 29
Friday
DECEMBER 28
Thursday

פרק כ

עולם חסד יבנה

כמסכת שזורת יהלומים - זהרו פרקי חייו של ר׳ מנדל. כל ימיו אגר ואסף מעשי חסד ומצוות למכביר, בעוז ובהתמדה, עד שחולל בעשר אצבעותיו פעולות חובקות-עולם - ללא צוות מפעיל ויוזם, ללא תקצוב קבוע - רק עם רצון טוב ואהבת ישראל ללא גבול.

ר׳ מנדל - בתנאי חייו הלא-קלים, מחייב כל אחד. בקלות יתרה יכל להצביע על אין-ספור סיבות שיפטרוהו מן העשייה למען הכלל - אולם מעולם לא חיפש אחר תואנות, אשר יקלו מעליו את דרישות החיים - אדרבה, תדיר תר וחיפש כיצד להוסיף ולהיטיב. שבעה-עשר ילדים גידל בבית קט; פרנסתו מצויה בקושי; שיעורים קבועים לו למכביר מידי יום ביומו - אולם כל אלה לא פטרו אותו מן העשייה התמידית, למען כלל-ישראל.

כל מצוקה שנקרתה בדרכו של ר׳ מנדל - היתה בעבורו כקריאה אישית ותובעת: עשה משהו! ואת אותה זעקה פנימית לא השקיט בהרגעה סתמית, כי ״יש מי שאמור לדאוג לכך״ - כי-אם הבין, שהוא-הוא זה אשר עליו לדאוג! כך נזדמנו אל פתחו זעקות למכביר, אשר כל אחת מהן נענתה ברחימאיות שופעת אהבה, ובנתינה של ממש.

ומתי חולל כל זאת? בעיתות מצוקה, בזמני קושי, כאשר כל אחד בירושלים נלחם בצפורניו את מלחמת הקיום. אז יצק ר׳ מנדל את היסודות למפעלי החסד האדירים שלו, ומסירות-הנפש הזו להצלת נפשות ישראל, היא שזיכתה אותו בסיעתא-דשמיא המיוחדת, אשר ליוותה את פעולותיו כל ימיו.

קריאת קודש

התקופה: ירושלים בעת מלחמת העולם השנייה.

עיר הקודש עטופה ברעב. מכונת ההשמדה באירופה פעלה עדיין במלוא עוזה, ואל ארץ-הקודש הגיעו אודים מוצלים, דוויים וסחופים, אשר הצליחו להציל עורם מבין שיניהם. שבורים ורצוצים היו מתהלכים בסימטאות הצרות, תרים בעיניים מזות-רעב אחר פרוסת לחם ומים לחץ. לגוום עטו בלואי סחבות, אותם אלה שעטפום במסעות-ההשמדה, במחנות העבודה ובדרכם הארוכה לארץ הקודש.

יהודי ירושלים היו ששים לבוא לעזרתם של הפליטים - אלמלא שיוועו הם בעצמם לעזרה. מלחמת העולם פגעה קשות בבני ירושלים. יהודים רבים איבדו את פרנסתם, ענפי היבוא והיצוא שותקו כליל, ורבים רעבו ללחם.

גם בביתו של ר' מנדל שרר המחסור. מפינות הבית הדל ניבטו אליו פניהם הרכות והצמוקות של ילדיו, עצמותיהם הבולטות ועיניהם הכמהות לפיסת לחם. אותו לחם נכסף, שהשיגוהו בקושי רב, הישרוהו במים וחילקו במשורה בין הילדים. ר' מנדל התקשה לראות בצערם של עשרת ילדיו הרעבים. שפתיו מלמלו תפילה, וכל-כולו מיקשה של בקשה לבורא עולם, הזן ומפרנס לכל.

באחד מאותם ימי צער, היה ר' מנדל עומד בבית-הכנסת, עטור בטליתו ותפיליו. לפתע ניגש אליו יהודי זר, אשר ר' מנדל לא ראהו מעולם. "ר' **מנדל**", פנה אליו הלה, "**מדוע אינך מסייע לאחינו בני ישראל?!**"

ר' מנדל הביט בו בהשתאות. מה פשרם של דברים? אולם האיש המשיך: "**יהודים נאנחים ונאנקים בגלות המרה - ואתה שותק... דע לך, כי אם תעזור לילדיו של הקדוש-ברוך-הוא, הוא יתברך ישלח עזרו לילדיך שלך!**" סיים האיש, ונעלם.

הדברים הדהדו בליבו של ר׳ מנדל ומלאו את כל-כולו. **״אם תעזור לבני קל חי, יעזור ה׳ לבניך״**... לא לשווא דאג הבורא יתברך כי ישמע מילים אלה, יש להן מטרה ותכלית - - -

באותו יום נזדמן לר׳ מנדל להשתתף בברית-מילה, שערך אחד מקרוביו. בהגיעו להיכל הישיבה שבאחת הסימטאות אשר ב״מאה שערים״ - שם נערכה ה״ברית״, קלטו אוזניו קול לימוד ערב. ר׳ מנדל נשא עיניו, והבחין בבחור הצולל לעמקה של סוגיה. עודו שואב חיות מקול הלימוד, נח מבטו של ר׳ מנדל על בגדיו של הבחור. עיניו חשכו: **הנער היה עטוף בבלואים קרועים, עשויים משיירי שק של תפוחי-אדמה....**

אהה - - - המה ליבו של ר׳ מנדל. אוי לעיניים שכך רואות, איזו עניות נוראה - - - ר׳ מנדל ניגש מיד אל ראש-הישיבה, ודרש לדעת על מה ולמה לבוש הבחור באופן מזעזע שכזה. ״ומה נעשה?״ הצטדק ראש-הישיבה, **״יתום הוא הבחור, ללא אב וללא אם...״**

ר׳ מנדל ידע, כי לכך כיוונו דבריו של היהודי האלמוני בבית-הכנסת. משמים מטילים עליו שליחות-קודש: **לסייע ליהודים, הנאנקים בעניות ובמחסור.**

הוא שב לביתו, והתיישב על כסאו, מצחו נחרש תלמי מחשבה. כך ישב והתבודד, משחזר במוחו את מאורעות היום. ליבו נקרע מצער, כל-כולו השתוקק לסייע ככל שניתן - אולם, מה יוכל הוא לעשות?

פתע פנה אל רעיתו, מרת מירל, והחל שופך בפניה את מרי-לבו, על מצבם האומלל של ניצולי השואה, המתהלכים כשבגד דק וקרוע לגופם, נתונים לקור המקפיא, וסובלים מרעב ומצמא; אף מקום ללון אין להם, וכך הינם נרדמים בפינות ה״שטיבלאך״, כשמעיהם הומים ברעב. ״גם מצב התושבים כאן איננו בכי-טוב״, הוסיף ר׳ מנדל ותיאר את הידוע לה, כשהוא פורק את כאבו מעל לבו, ״הנה, לפני ימים מספר ישבתי באסיפה מיוחדת, בצוותא עם כמה אישים מחשובי הציבור, ודנו בעניינן של מספר משפחות, אשר הגיעו לפת-לחם ממש, ולהם עשרות תינוקות אשר משוועים לשבור את רעבונם - ואין...״

ר' מנדל נאנח. הוא הביט סביבו, והוסיף: "**גם מצבנו רחוק מלהיות משביע רצון - אולם, דומני, כי זו העת להחלץ חושים ולהטות שכם - למען האומללים הרבים הגודשים את חוצותינו. אנו נדאג להלבישם כראוי ולהשביע את רעבונם - והבורא יתברך ידאג כי גם לילדינו הרכים תבוא הרווחה!**"

מרת מירל הצדקנית האזינה לדברים בקשב, ואחר נענתה בהתרגשות: "מאז ומתמיד שמחתי לעמוד לימינך, למען תוכל להגות בתורה באין-מפריע. בתקופה הקשה ביותר בחיי, בעת ירד אבי ז"ל מנכסיו בין-לילה, ולא יכולנו עוד להיות סמוכים על שולחנו, כפי שהובטח לנו - קיבלתי על עצמי לדאוג לכלכלת הבית, כדי שתוכל להמשיך ולהתעלות במעלות התורה. גם בימים אלו, כאשר העוני והמחסור זועקים מכל עבר בביתנו, וכל מאכלם של ילדינו הינו מים שרויים - אעמוד לימינך בלב ונפש חפצה, ואעשה כל אשר ביכולתי, כדי שתוכל להוציא לפועל את חפצך הקדוש, ולבוא לעזרם של עניי עירנו הקדושה."

מרת מירל חדלה לרגע מדבריה, ואחר הוסיפה: "**אולם, בקשה אחת לי אליך... ברצוני להתחלק עימך בשכר המיועד לכך בגן-עדן, לאחר מאה ועשרים**" - - -

ר' מנדל שמע, והשיב בחן לרעיתו הצדקת: "הן בדיוק כשם שהילדים אשר חנן אותנו הבורא - נחשבים ומתייחסים לשנינו כאחד, ואף-על-פי שלי ישנם עשרה ילדים, כן ירבו - אין זה מוריד מאומה מן העובדה, כי גם לך מניין ילדים - **כך בדיוק דרכו של הקב"ה, לתת שכר על כל מצווה לכל אחד הנוטל חלק במצווה. בעזרת ה' יתברך, על כל הטבה שנזכה להיטיב עם עני בעירנו, נקבל שנינו את השכר הצפון בגן-עדן, בלא לגרוע זה מזה...**"

הרעיון

עוד באותו יום, ניצבה מרת מירל בחנות-ההלבשה של ר' ישעיה חנון - יהודי ממוצא ספרדי, ירא שמים מרבים ובעל לב בוער לכל דבר שבקדושה. ר' ישעיה האזין לדבריה הנרגשים של מרת מירל, אשר תיארה באוזניו

בפירוט את מצבם הנורא של פליטי-החרב ועניי השכונות הגודשים את עיר-הקודש. "בעלי שיחיה החליט לעמוד לימין האביונים, ובתור צעד ראשון, רצוננו להלבישם במלבושים הגונים. ראשונים יהיו בחורי הישיבה ההוגים בתורה הקדושה, כשהינם עטופים בשקים קרועים של תפוחי-אדמה... הלב נקרע מצער, למראה 'תורה מפוארת בכלי מכוער'..." אמרה מרת מירל בכאב, "ולפיכך באתי הנה - כדי לשתפך במצווה הגדולה, ולסייע לנו להוזיל באופן משמעותי את מחירם של המעילים - ה'חאלאטלאך'."

עתה שטחה האשה הצדקנית את התוכנית בפירוט: **"ברצוננו לחלק את התשלום עבור כל 'חאלאט' לשלושה: שליש תשלם הנהלת הישיבה, שבה לומד הבחור; שליש נוסף ישלמו ההורים; ואנו מקבלים על עצמנו, בלי-נדר, להשלים את הנותר.** כמובן, שאם תסכים להוזיל את מחירי ה'חאלאטלאך' - הדבר יקל עלינו מאוד", סיימה את דבריה.

ר' ישעיה התלהב אף הוא מן המצווה, והבטיח להשתתף ככל יכולתו בביצועו של הרעיון הנשגב.

עתה היו פניה של מרת מירל מועדות לעבר חנות התפירה, הממוקמת בסמוך לבור הגדול, אשר בפאתי רחוב "עין יעקב". שם חזרה על הדברים המרגשים באוזני האשה העובדת בחנות, ותיארה לה במילים נוגעות ללב את המצב הנורא, ואת בקשתה להוזיל את התשלום עבור התפירה. האשה, אשת חסד מפורסמת ובעלת לב זהב, אשר מעשיה למען הזולת נשזרו בחוטים של מסירות-נפש תמידית, נענתה מיד בחיוב: "ודאי, ודאי! הנני מוכנה ומזומנת לסייע במצווה, למעלה מיכולתי! אף יש לי רעיון בעבורך: **אפגיש אותך עם הסוחר הערבי, אשר מידיו אני רוכשת את הסחורה, ואני אבקש בעבורך, שימכור לך את הסחורה במחיר מוזל מאוד, פחות מן המחיר שאני משלמת לו..."**

ליבה של מרת מירל עלץ בחדווה: **"ברצוני להפגש עימו עוד היום, כדי לסכם עימו את העיסקה!"**

ואולם, לצערה, לא הופיע האיש באותו יום במתפרה. בעלת-היוזמה הציעה לה להמתין לשבוע הבא, ולבוא לחנות בשעה הקבועה שבה מגיע הערבי. אולם מרת מירל לא הסכימה לכך: **"עתה הנני מלאת התלהבות למען המצווה, ואם אמתין לשבוע הבא - עלול הלהט לדעוך... הן כה מפרש הרמב"ן על הפסוק ב'שיר השירים': 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' - כאשר מתעוררת באדם אהבה לדבר שבקדושה, עליו לבטא מיד את אהבתו זו בחפץ מסויים, בפעולה מעשית - כדי שלא תתנדף ההתעוררות מלבו..."**

הלכה למעשה - רשמה מרת מירל את שמו של הסוחר הערבי ואת כתובתו. במילים חמות נפרדה מבעלת-החסד, כשבליבה גומלת ההחלטה: **לאתר את הסוחר עוד היום, ויהי מה!**

במשעולי שכונות הערביים

עודה עושה דרכה, נכנסה אל חנות העופות שבבעלותה. היא חפצה "להעיף מבט" ולבדוק את מצב העניינים בחנות, אשר התנהלה באותה שעה על-ידי אחת הבנות. זו מילאה את מקום האם, עד אשר תשוב מן המשימה.

באותם רגעים עלו מן הפתח קולותיהם של הסוחרים הערביים. הם הניחו את העופות על רצפת החנות, וביקשו להמשיך בדרכם. אולם מרת מירל הזדרזה לפנות אליהם: "סלחו לי, האם הנכם מכירים את סוחר הבדים?" וכאן נקבה בשמו ובכתובתו.

"אכן, מכירים!" הנהנו הללו בראשם.

מרת מירל התרגשה: "האמנם? ברצוני להצטרף אליכם, ואתם תראוני את ביתו של הסוחר!" ביקשה.

השיירה יצאה לדרך. מרת מירל צעדה בביטחה וללא מורא בעקבות הערביים, בין משעולי השכונות במזרח ירושלים, עד שהגיעה אל ביתו של סוחר הבדים. "יאהוד באה אליך!" קראו אליו סוחרי העופות. הלה נזעק החוצה, משפשף את עיניו.

"הפנתה אותי אליך עובדת המתפרה ברחוב 'עין יעקב'", פנתה אליו מרת מירל. "הצעתי לה לתפור כמות גדולה של 'חאלאטים', והיא הציעה להשתדל אצלך בעבורי, שתמכור לי את הכמות הנצרכת של הבדים, במחיר מוזל מאוד. לא יכולתי להתעכב, ובאתי אליך, כדי ש'נגמור עניינים'...".

הסוחר הערבי חכך ידיו בהנאה בלתי מוסתרת. מעולם לא אירע לו, כי סוחרת יהודית תטרח ותגיע עד לביתו, כדי לרכוש ממנו בדים. עתה לא ייאלץ לשרך רגליו מרחק כה רב, כשמשא כבד על כתפיו, והוא מתהלך בין שכונות היהודים כדי להציע את מרכולתו - הנה רצים אחריו עד הבית, וחפצים לרכוש ממנו כמות גדולה! אכן, זהו עסק טוב...

באותו מעמד רכשה מרת מירל מן הסוחר הערבי כמות עצומה של בדים, ושילמה לו מכיסה הפרטי הון רב. המחיר אכן היה נמוך עד מאוד, אולם הסחורה הרבה דרשה תשלום גבוה.

הסוחר היה מאושר, אך אין לתאר את שמחתה של מרת מירל, שמחת-מצווה טהורה. היא פנתה לדרכה, מעמיסה את השק על שכמה. כשדמעות אושר זולגות מעיניה ומתערבות באגלי הזיעה הנוטפים ממצחה, עשתה את דרכה אל הבית ב"מאה שערים".

"מלביש ערומים" ו"מתיר אסורים"...

ראה ר' מנדל כי משאת-נפשו מתגשמת אל מול עיניו, ובו ברגע קם ויסד את חברת "מלבושי כבוד", כשהוא מפריש לכך מהונו סך של אלף גרוש. שמע אביו, ר' שמואל זצ"ל, במה דברים אמורים - התלהב מאוד וקרא ביקוד אש: **"אם חכם בני - ישמח לבי גם אני"** - והרים תרומה בסך מאה ושמונים גרוש, לביסוס החברה. וכך כתב בפנקסו:

מלבושי כבוד לתלמידי חכמים ויר"ש לכבוד הבוי"ת שמו ותורתו הקדושה.

בתחילת חודש שבט נתן השי"ת בלבי לעסוק במצות הלבשה לתלמידי חכמים עניים ומקודם לבחורי ישיבה ות"ת כיד ה' שתהי'

טובה עלי, ויה״ר מלפניו ית׳ שאצליח בזה הרבה יותר מכפי שקויתי ושיהי׳ לנחת רוח לפניו ית׳ אכי״ר.

תכלית הענין

לקיים בזה משה״כ את יראי ה׳ ״יכבד״ ואז״ל (בשמו״ר פ׳ בא) כבודו של אדם בגדו. ור״י קרי למאני מכבדותא. והנה בעוה״ר יד הת״ח אינה משגת להתלבש במלבושי כבוד ויקר כיאות להם. ואפילו על מלבושים פשוטים אין ידם משגת. ועיני דאבה מני עוני הת״ח, לראות איך ילדי השקאלעס ובתי הספר של מינות ואפיקורסות הולכים מלובשים כהוגן, וילדי התלמודי תורה אשר הם יסודי העולם ובזכותם אנו חיים ועל הבל פיהם העולם מתקיים הם לדאבונינו הולכים לפעמים קרועי בגדים ובלויי סחבות מאין יכולת בידי אבותם להלבישם, ע״כ שמתי אל לבי להשתדל במצוה זו עד מקום שתהא ידי מגעת בעזהשי״ת ולהקל על הת״ח עד כמה שיהא באפשרותינו.

והנה ליתן כל המלבוש בחנם בזמן היוקר המבהיל הזה, הוא דבר שכמעט א״א ויגיע רק לאיזה בחורים וברצוני שרבים שיהנו מזה ע״כ סדרתי לעת עתה שבל״נ אני אמציא שליש בעזהשי״ת ושליש יתן הת״ח, ושליש תתן הישיבה ואם לא תתן הישיבה אזי יתן הת״ח שני שלישים ובכל זאת תהי׳ הקלה גדולה להת״ח כי מחיר הקרן שאני קונה עולה הרבה פחות ממחיר השוק נמצא שעולה המלבוש להת״ח רק חצי מחירו בערך. למשל האמה מהסחורה במחיר השוק הוא 25 גרוש האמה ואצלי האמה 20-19 גר׳ או פחות ואם הוא צריך 4 אמה אזי עולה לו בשוק 100 גרוש ואצלי עולה רק 52 גר׳ ובפרט אם הישיבה תתן שליש בשבילו יעלה לו כל המלבוש 27 גרוש. וסכום זה לא קשה לו כ״כ להמציא משא״כ לירה שלימה קשה מאוד ובפרט יותר, ולפי מצב הקופה תהיה ההנחה, יתן השי״ת שנצליח בזה בכל פעם יותר ויותר וימציא לנו סכומים גדולים לזה שנוכל לפעול הרבה אכי״ר.

אנא ה׳ הושיעה נא. אנא ה׳ הצליחה נא.

תפילה להשי"ת ב"ה וב"ש

"לעני כי יעטוף" בלבושי כבוד ויקר, ואל ה' אשפוך שיחי שיתן חלקי בהעושים והמעשים בשביל הת"ח הנצרכים לזה, ויצליחני בזה הרבה בכל פעם יותר ויותר בלי צער ויסורים ועג"נ ח"ו ויזמין לנו את הסכומים הנצרכים לזה בנקל ובכבוד ובריוח ומקודם, ולא נכשל באנשים שאינם מהוגנים ח"ו, והנצרכים באמת אתה ה' תזמין אותם לידינו שנקיים המצוה בשלימות, ובאמת ושלא נשיב את פניהם ריקם ושלא נצטרך להשיב את פניהם ריקם ח"ו, וכל ימי חיינו לעולם תתן חלקינו בין אותם הזוכים לעסוק בצרכי צבור באמונה ולשמך הגדול והקדוש יתברך ויתעלה ושיהיה לנח"ר לפניך אכי"ר אמן ואמן.

אנא ה' הושיעה נא. אנא ה' הצליחה נא.

✵

למחרת בבוקר, כאשר שב ר' מנדל מתפילת שחרית, פנה לישיבת "תורה ויראה". קול התורה הדהד בחלל, ועיניו של ר' מנדל תרו אחר בחורים הזקוקים בדחיפות ללבוש הגון. עיניו צדו דמות בחור - אשר נודע למתמיד עצום - כשהוא יושב כפוף אל הגמרא. מלבוש השק שעטה על גופו היה עבה מאוד, עד שכפף את גוו של הבחור...

פנה ר' מנדל אל המשגיח הרוחני, הרה"ח ר' זלמן בריזל זצ"ל, והחל שוטח בפניו את הרעיון אשר החל כבר לקרום עור וגידים. "ראו נא", הצביע לעבר הבחור, אשר בינתיים החל מתהלך כה וכה, כשמצחו נחרש תלמים-תלמים של מחשבה, בצוללו לעומקה של סוגייה עמוקה. "הן הלב נצבט... תורה כה מפוארת, והכלי?"

נענה ר' זלמן באנחה: **"בבית הוריו של הבחור אין להשיג אף פירורי לחם לפי הטף - ומי מדבר על 'חאלאט'?"**

השיבו ר' מנדל: **"בעזרת ה', יירכש 'חאלאט' עבור הבחור! שלושה שותפים יהיו למלבוש זה: ההורים, הנהלת הישיבה, ואני - בעזרת ה' - - -"**

אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא. אנא ה' [illegible]

לזכות הרבה אברכים שיעסקו בתורה ובעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב ובהתקשרות לרבינו ולהתקשר ביניהם ולעזור זה לזה בגשמיות וברוחניות, ולזכות את כל בני ישראל לגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

בברכה

[illegible]

הרה״ח ר׳ זלמן בריזל זצ״ל

ימים אחדים חלפו מאז, וקומתו של הבחור כמו גבהה. פניו קרנו מאושר, עת זכה לחלץ את עצמותיו ולעטות מלבוש ראוי לשמו. בפרט, הרנין את ליבו המחיר המוזל שבו רכש לו אביו את ה'חאלאט': **עשרים ושבעה אגורות!** בעת שהמחיר נע בין שלושה לארבעה ל"י.

עתה נפנה הבחור לתלמודו בחשק רב ובהתחדשות. באוזני חבריו התבטא בבדיחות-הדעת: "**הנני מסתפק, האם מותר לי לברך על הבגד החדש הן ברכת 'מלביש ערומים', והן 'מתיר אסורים' - כיון שזכיתי לשתיהן...**"

❊ ❊ ❊

כך זכו בני תורה רבים ליהנות ממפעל ההלבשה. אלפי מטרים של בד הפכו ל'חאלאטים', אשר נמכרו לבחורי הישיבות בשליש ממחיר השוק. לא חלף זמן רב, והשמועה המרנינה עשתה לה כנפיים. משפחות עניות רבות ופליטי שואה חסרי-כל נתוודעו לפעולות החסד, וביקשו אף הם להחיות נפשם ולהלביש עצמם במלבוש הגון.

חלומו של ר' מנדל קרם עור וגידים. שוב לא מלאה ירושלים בלבושי קרעים. בתחושת שליחות וסיפוק העלה ר' מנדל על גבי הכתב את מטרותיו המיוחדות של המפעל העצום:

מפעל העזרה

המטרה: להועיל לכל יהודי במה דאפשר, ואף כי אפשרויותינו מועטות, מכל מקום - את כל מה שביכולתנו לעשות - אנחנו מוכרחים לעשות. אמרו חז"ל: כבודו של אדם - בגדו... בספר "פלא יועץ", כותב: "לפעמים יוגדל עניין ההלבשה מהאכילה". כי אם הילד העני יוצא לחוץ - לא מכירים עליו שלא אכל, ועני הוא, - מה-שאין-כן אם יוצא במלבושים קרועים.

מטרתנו: שגם העני יטעם בגד חדש - רק במחירים מוזלים, עד כמה שאפשר.

עוד אמרו חז"ל: ימכור אדם מה שיש לו, ויקח מנעלים לרגליו; וגנאי הוא לתלמיד-חכם, שיצא במנעלים המטולאים. על-כן, מטרתנו היא: להנעיל

ב"ה.

מפעל העזרה שע"י העדה החרדית
בעיה"ק **ירושלם** תובב"א

הננו להודיע לקהל כי תל"ת עלה בידינו גם השנה כבכל שנה להסדר תעשית נעלים „לפי מדה" מסוג משובח במחירים מוזלים כדלהלן

לילדים וילדות.

מ'מ	27 – 30	6.500 ל"י
"	30 – 35	7.500 "
"	36 – 39	8.500 "
נעלי גברות		9.500
נעלי גברים		10.500

המחיר כולל מ"מ

וכל המעונין יפנה למנהל המפעל
ר' מנדל גפנר
בכל יום בין השעות 9-12

וכמו כן הננו להודיע שאפשר לסדר גם נעלים אורטופדיות במחירים מוזלים

היות והכמות מוגבל **כל הזריז נשכר**

בכבוד רב
מפעל העזרה
שע"י העדה החרדית

ד"ר פלסון

חנות לנעלים אורטופדיות

המיוצרות לפי פטנט מס' 17307 ומס' 54302

א. צ. שבתאי רח' מאה שערים 7 ירושלים טל. 285938

בס"ד

הודעה חשובה

הננו מודיעים לקהל הנכבד כי החל מר"ח אלול תשמ"ה ועד ר"ח חשון תשמ"ו הבעל"ט (פרט לימי החגים וחוה"מ תתקיים אי"ה

מכירה כללית לנעלים אורטופדיות

הידועות בשיבם ואשר העמידו רבים על רגליהם.

כבכל שנה, גם השנה אנו ממשיכים את ההסכם שלנו עם מפעל העזרה שליד הרה"ג ר' מנדל גפנר שליט"א לפי ההנחות המסורתיות לבני תורה ונצרכים, עפ"י חתימה במקום.

מחירים לדוגמא:

המחירים בש' חדשים	מחיר מלא	לבני תורה	מחיר בלי חתימה
נעלים גבוהות לגברים/ות	326 ש' בלבד	210 ש' בלבד	240 ש'
" חצאיות	296 "	192 "	240 "

ללקוחותינו הותיקים אפשר גם חלק בתשלומים

כל הקונה זוג שני באותה המידה מקבל הנחת נוספת

זכור!

מחירים אלה תקפים כאמור עד תאריכים הנ"ל ומר"ח חשון תשמ"ו יחזרו המחירים למחירם המלא לפי השינויים בתקופה.

לנעלי הילדים תנתן הנחה לפי גודל וסוג הנעל

וכל הקודם זוכה

את כל מי שמצבו דחוק, במנעלים חדשים במחירים מוזלים, עד כמה שאפשר...

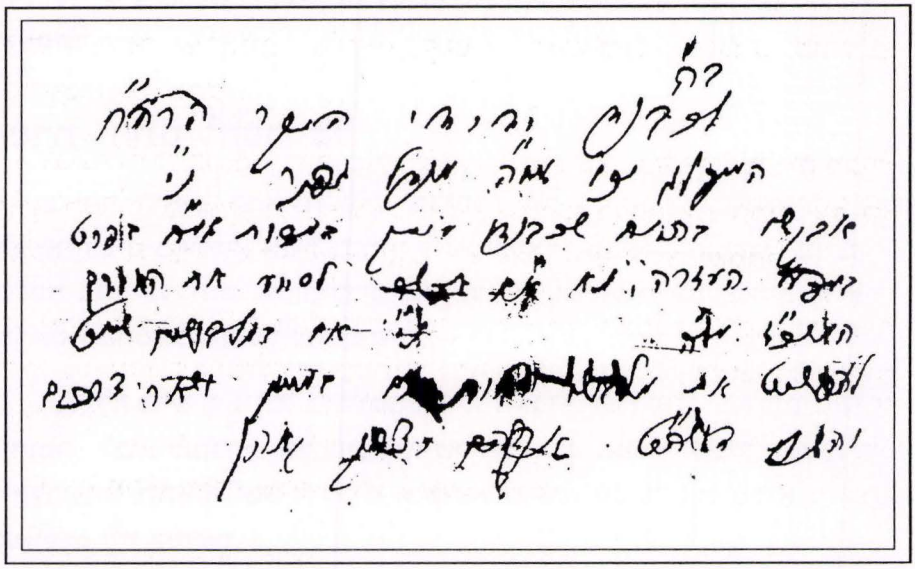
עזרת - חינם לחסרי-כל

באחד הימים הבחינה עינו הבוחנת של ר׳ מנדל, בזאטוטים רכים המשתובבים בסימטא אשר בסמוך ל״שטיבלאך״. מבטו התעמעם וצמרמורת חלפה בגוו: נעליהם של הילדים היו פעורות ושסועות, ומכנסיהם קרועות. מראם המוזנח העיד על עוני משווע.

תחילה דרש ר׳ מנדל בשלומם בקולו האבהי, ומיד ידע כי לפניו משימה דחופה: לבוא לעזרתם של תינוקות-של-בית-רבן. אמר ר׳ מנדל ועשה: דאג להלבשתם ההגונה של הילדים, כשהוא מוציא מכיסו את מלוא הסכום: **חמישים ל״י במזומן.**

כ״ק האדמו״ר מתולדות אהרן זי״ע

מכתב מכ״ק אדמו״ר מתולדות אהרן זי״ע: לכבוד ידידי היקר הרח״ח המופלג וכו׳ מוה״ר מנדל גפנר נ״י. אבקשו בהיות שכבודו עוסק במצות גמ״ח בפרט במפעל העזרה, נא אם אפשר לסייע את האברך המוכ״ז מו״ה .... נ״י, אם במלבושים שיוכל להפשיט את מלבושי הגלות, אם בממון ושאר צרכים. וחנני דושה״ט

סיפורים אלו היו מעשים שבכל יום. אף בני-ביתו של ר׳ מנדל היו ערים למצוקותיהם של הזולת, ומסייעים בידי האב הגדול בפעולותיו הנשגבות.

באחד הימים סיפרה אחת הבנות לאביה, מוצפת ברגשי חמלה: ״ראיתי אשה אומללה, העומדת ברחוב ׳מאה שערים׳ ורועדת מקור... בגדיה הדקים היו קרועים, היו אלה בגדי הגלות, שעימם חזרה ממחנות העבודה בשואה האיומה...״

עוד באותו יום זכתה האשה ל״משלוח״ של בגדים: **מעיל חורף חם, שמלה חורפית, מספר זוגות של גרבי צמר - חינם, אין כסף.**

הדרכים לביתו של ר׳ מנדל המו בפליטים ועניים. הללו היו נכנסים אל הבית כשמועקה כבדה רובצת על ליבם - מתקבלים בסבר-פנים-יפות ויוצאים בפנים מאירות, בשמחה ובטוב לבב, גדושים בדברי נוחם ועידוד - בנוסף לשקי הבגדים.

היו נצרכים, אשר מצוקתם היתה כה נוראה, עד כי נזקקו לביגוד מקיף ביותר: החל ממגבות, טליתות קטנות, חאלאטים, שמלות, סוודרים, והרשימה עוד ארוכה...

הפעילות היתה מתגברת בפרט לקראת ימי הקור. אזי היו נמכרים מעילי חורף למאות במחיר אפסי, בגדים חמים נחטפו כלחמניות חמות על ידי הנזקקים אשר באו לאלפיהם - ובבתי ישראל היתה אורה ושמחה.

מושג-מה מגודל המפעל בראשית ימיו - ימי הצנע והדחק, נוכל אולי לקבל מדו"ח מקיף ומדוייק שנשתמר בפנקסו של ר' מנדל, רשום על פתקים מצהיבים:

דו"ח מקיף מר"ח שבט תש"ג - שבט תש"ד

סך האמות = 609 אמה

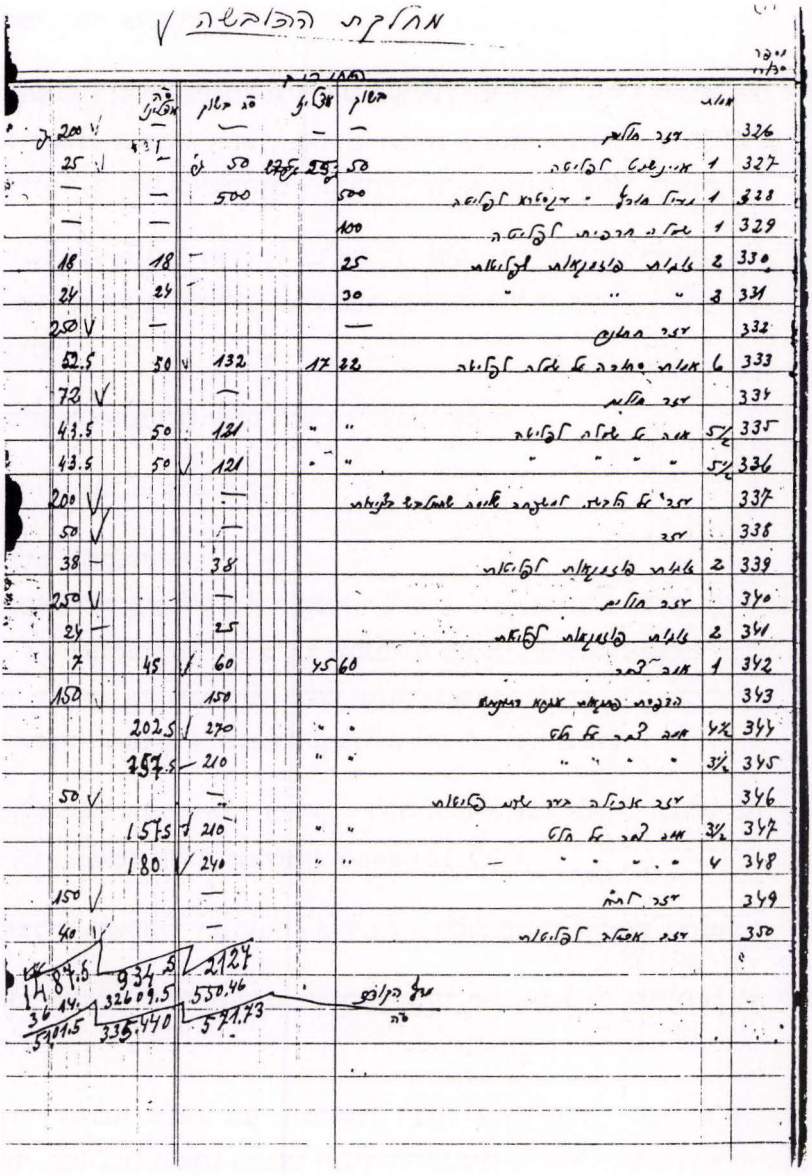
סכום המלבושים:
27 חאלאטלאך בשליש מחיר ממחיר השוק. 4 מכנסיים בשליש מחיר ממחיר השוק. 14 חאלאטלאך סוג ב'. 7 מכנסיים סוג ב'. 50 חאלאטלאך בחצי מחיר ממחיר השוק. 28 מכנסיים בחצי מחיר ממחיר השוק. 17 שמלות בשליש מחיר ממחיר השוק. 9 שמלות בשני שליש ממחיר השוק.

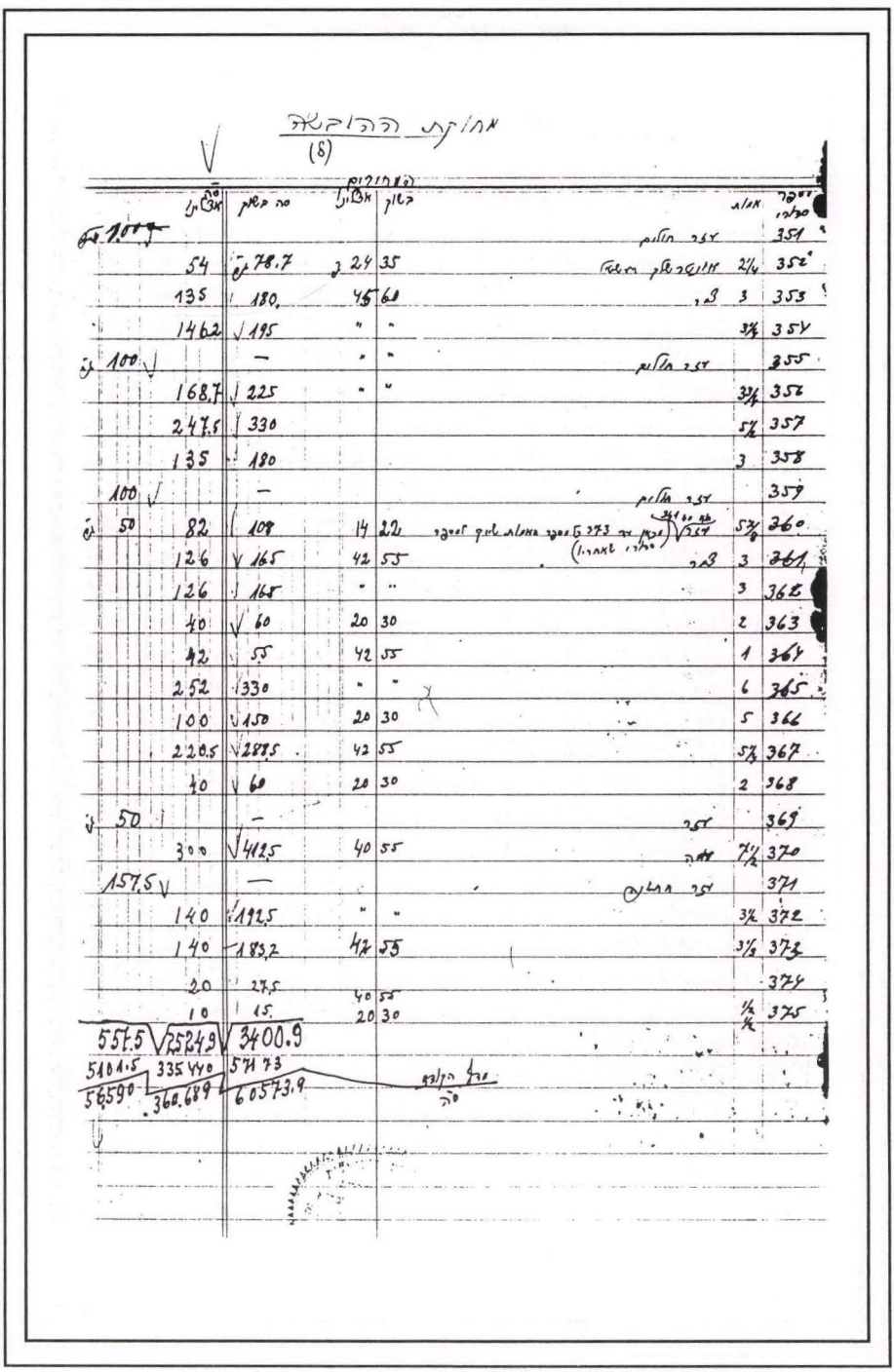
מחיר אלו המלבושים בשוק - לפחות 135,680 לא"י. אצלי עלה מחיר הקרן (ז"א: 30% פחות מהשוק) - 101,896 לא"י.

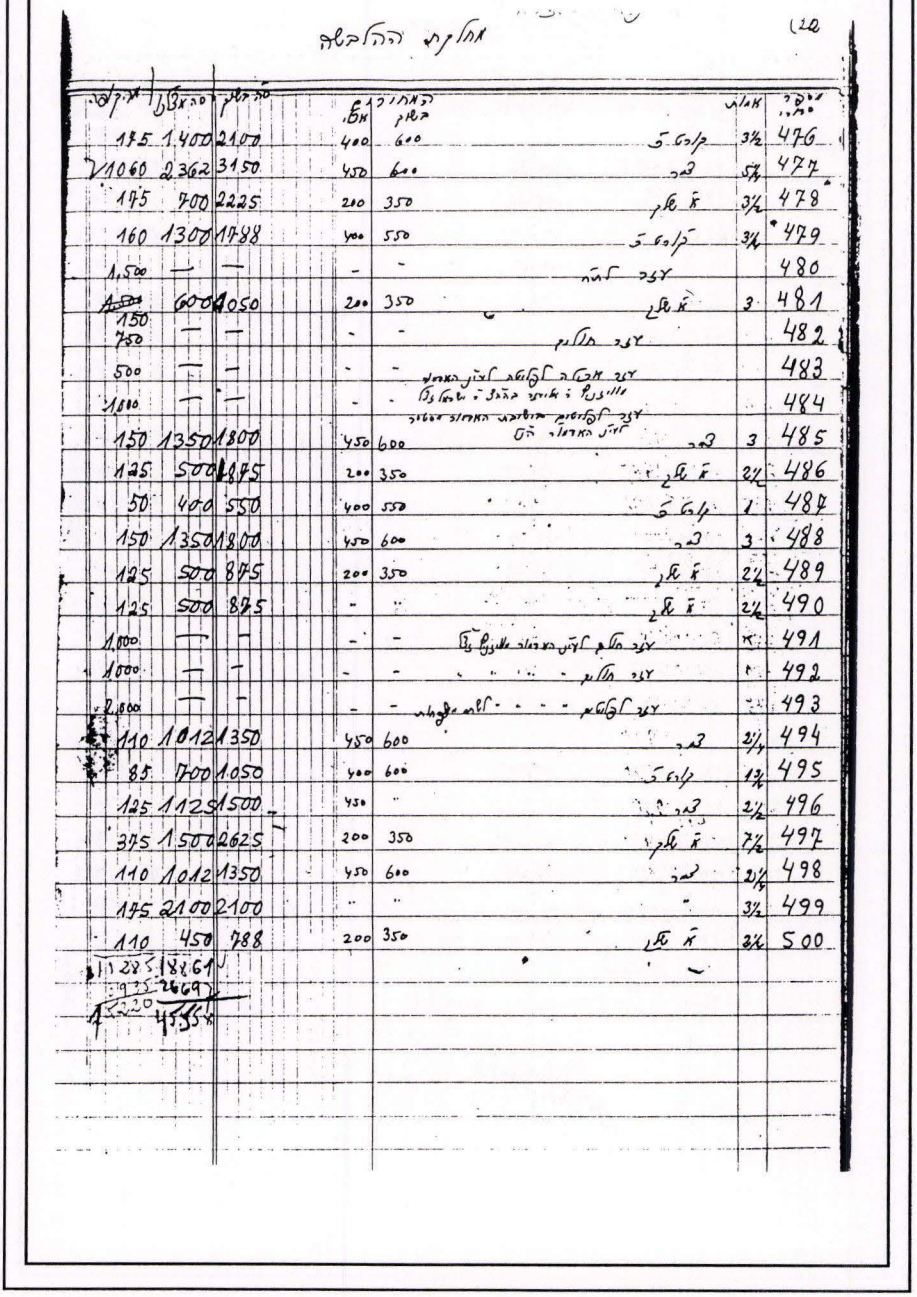
קיבלתי ממקבלי הסחורה: 62,116 - ז"א: פחות מהחצי בממוצע.

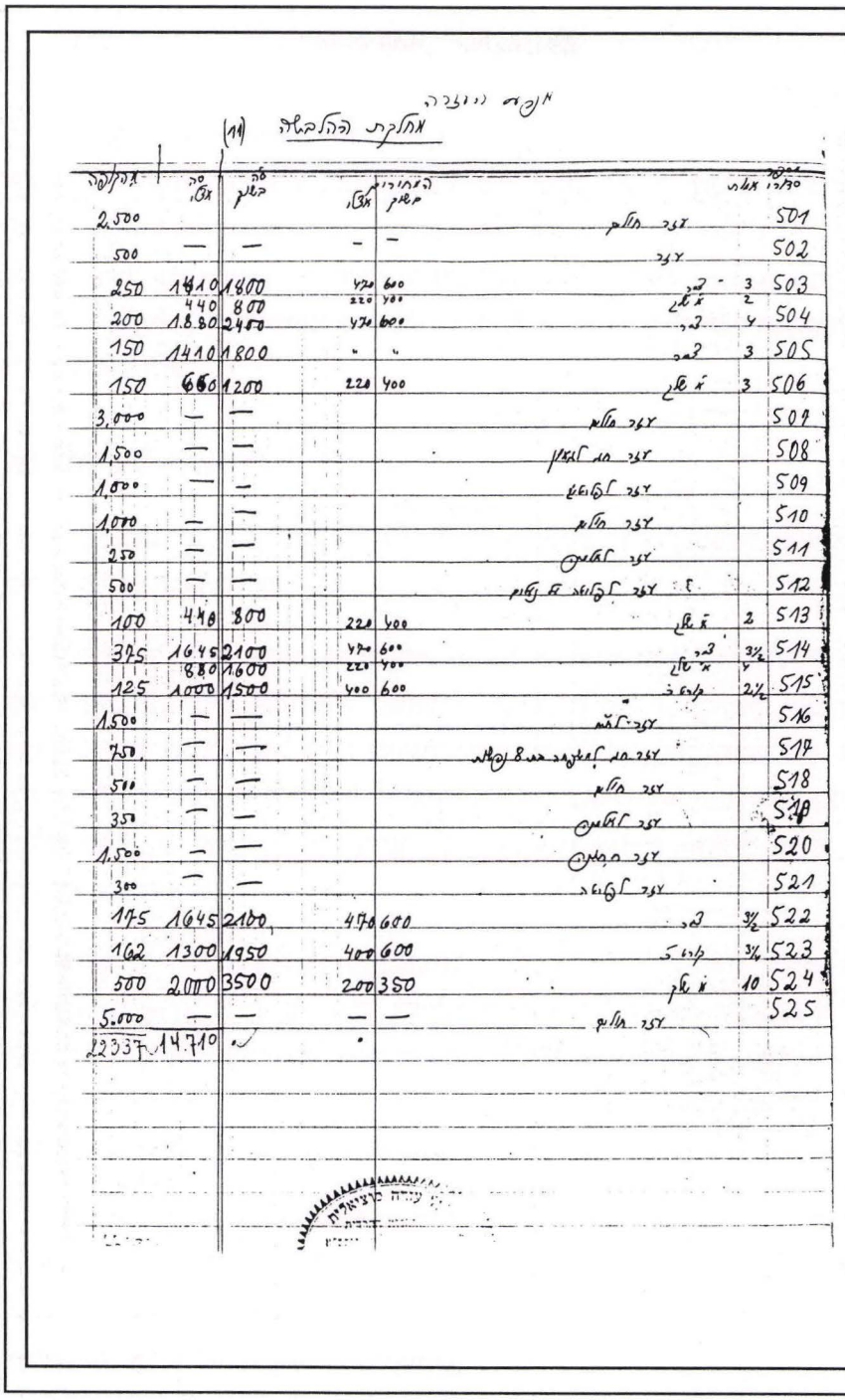
חסל חשבון שנת תש"ג, ברוך ה' בעד זה, אנא ה' הצליחה נא לשנת תש"ד.

זוהי דוגמא אחת מני רשימות רבות לאין-ספור; הכל נרשם בדיוק ובבירור, ובסיכום השנה נמצאו תמיד ההוצאות גדולות בהרבה מן ההכנסות. את כל הגרעונות כיסה ר' מנדל מכספו הפרטי, כשהוא מזיל לשם כך הון רב.

מחירון ההשקעה
(8)

גדולי וצדיקי הדור ידעו להעריך את פעולות מפעל העזרה, וברשימותיו של רבי מנדל אנו מוצאים את תמיכתם של גדולי האומה, ביניהם: הרה"ק רבי אליעזר בעל "דמשק אליעזר" מויזניץ זי"ע, שהעניק תמיכה חודשיים לפני הסתלקותו, בחודש תמוז תש"ו ע"י אביו של ר' מנדל. הרה"ק רבי שלמה מזוויעהל זי"ע שלח תרומתו כל חודש ע"י ר' ברוך אליהו ז"ל. הרה"ק רבינו יואל מסאטמער. הרה"ק האדמו"ר מפאפא זי"ע. הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי מסטייפעלע זצ"ל, הראב"ד הגאון רבי ישראל יצחק רייזמן, ועוד רבים זי"ע.

שנים של עשייה

עם השנים, הלך מפעל החסד והשתכלל, כשר' מנדל משקיע בו מרעיונותיו, כוחותיו וזמנו.

בראשית חורף תש"ו, עלה בדעתו של ר' מנדל לפנות למחלקת בגדים משומשים מתוצרת אמריקה, במפעלי "תעשייה קלה", ולהשיג שם מעילי חורף במחיר מוזל. לשם-כך גייס את הר"ר נתנאל כהן ז"ל, אשר ערך מכתב באנגלית. כך הצליח ר' מנדל להשיג מאתיים מעילי חורף מוזלים במיוחד. מלבד זאת, המשיכו גלגלי החסד לנוע, ונמכרו בגדים אחרים רבים מאוד לחסרי האמצעים.

בתש"ז - פנה ר' מנדל במכתב התרמה אל הרבנית מרת פייגא טייטלבוים ע"ה, א"ח של כ"ק האדמו"ר הגה"צ ר' יואל מסאטמאר זי"ע. המכתב השתמר עד ימינו, ובו מפרט ר' מנדל את פעולות המפעל למען האביונים, ואת תוכניותיו לגבי העתיד. במכתב ניכר כיצד השכיל ר' מנדל עם הדלים והבין לרוחם בכל פרט ופרט:

1. לחם לאכול... פאר ארימע יודן צו עסן אין טרינקען, אין עס זאל זיין העכט כשר, עס זאל שטעהן אינטער דער השגחה פון די ארטהאדאקסישע ראבינט (-מאכל ומשקה עבור יהודים עניים, שיהא כשר למהדרין, תחת ההשגחה של הרבנות האורטודוקסית).

2. בגד ללבוש - להלביש לילדים עניים ולתלמידי-חכמים צנועים במלבושי כבוד. נעליים צריך לקנות פה, כי אין המאדע (-האופנה) דשם שווה לכאן.

3. עזר יולדות - לעזור ליולדות בבשר, חלב וביצים.

4. עזר חולים - לעזור לחולים בכל מה שיכולים.

5. עזר לפליטים - לעזור לפליטים להסתדר בפרנסה בכבוד ובכל מה שנוכל.

6. גמילות חסדים - להלוות לעניים על החתונה, בכל האפשר.

7. עזר חתונה - לעזור לעניים על החתונה, בכל האפשר.

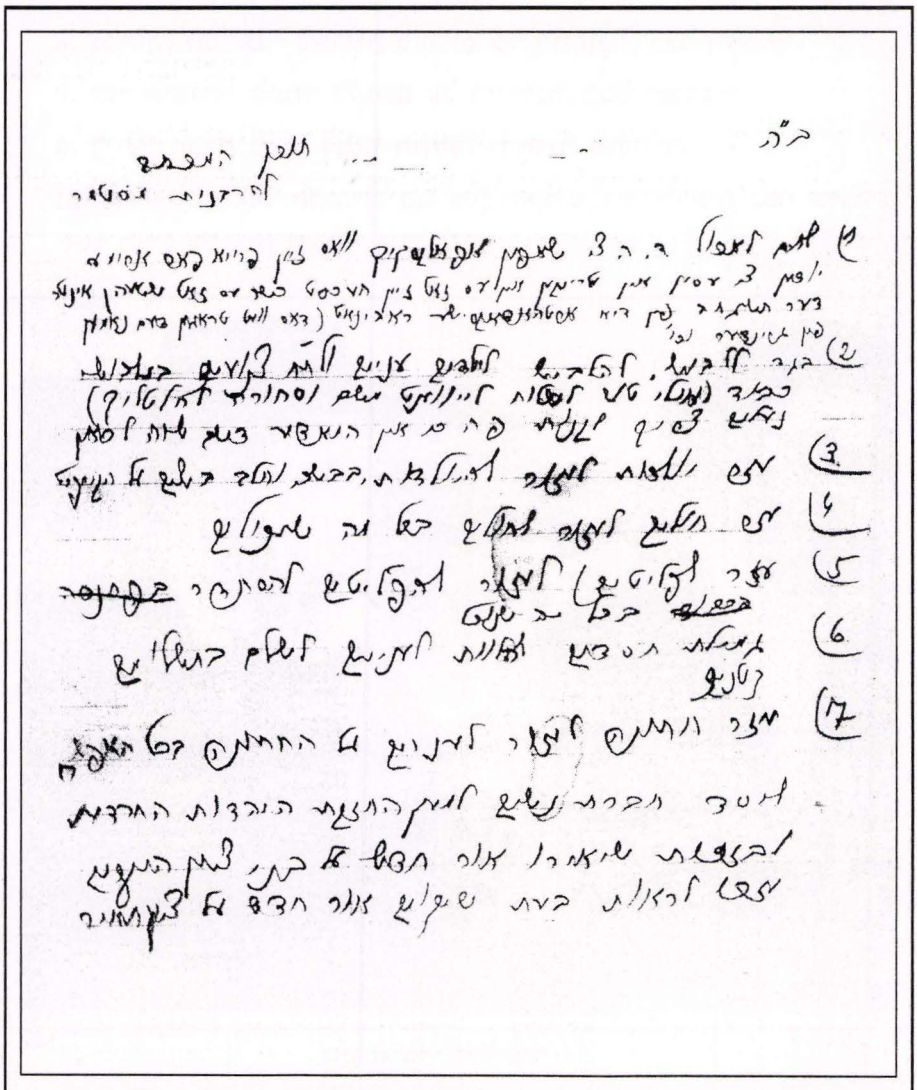
8. לייסד חברת נשים למען החזקת היהדות החרדית.

ובזכות שיאירו אור חדש על בני ציון היקרים, יזכו לראות בעת שיקויים: 'אור חדש על ציון תאיר'.

כ"ק האדמו"ר מסאטמער זי"ע

ואכן, מארצות-הברית נשלחה תרומתה של הרבנית מסאטמאר תליט"א, על-ידי הרה"ח ר' מנדל פדר: **למעלה ממאה סודרים, בשווי של 132,800 ל"י.** ר' מנדל מכר את הסודרים במחיר אפסי לנצרכים. חלק מהם חילק חינם לילדים עניים אשר למדו ב"תלמוד תורה" ספרדי, וחלק נוסף חולק לבנות עניות ב"בית יעקב" הישן, על-ידי המנהלת הדגולה מרת רבקה רייזל גפנר ע"ה, אשת יבלחט"א הרה"ח ר' דוד הי"ו, אחיו של ר' מנדל.

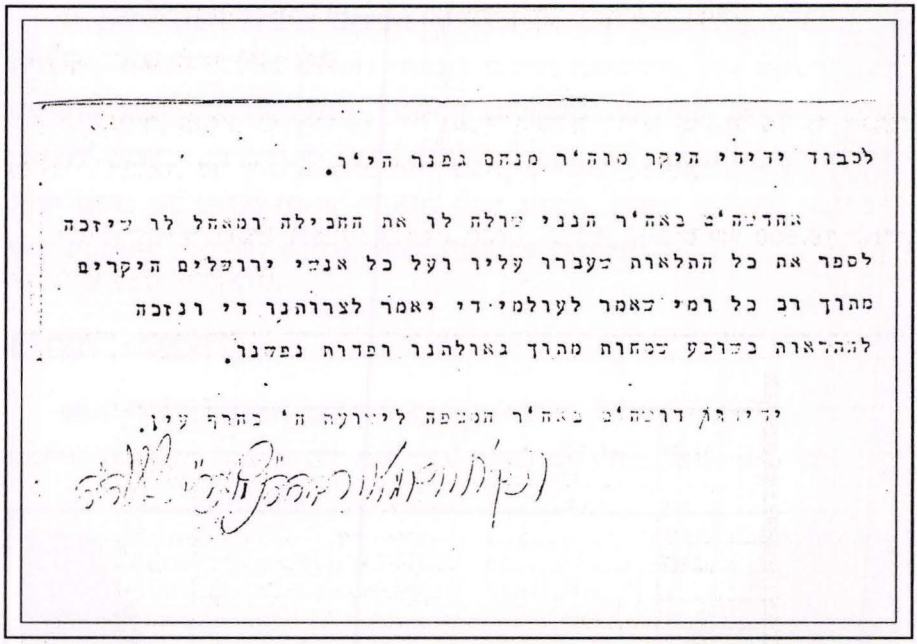
ר׳ מנדל מצא דרכים נוספות כדי לשמח את ליבם השבור של פליטי השואה. כאשר נכנסה פליטה יתומה בברית-האירוסין, היו עורכים בבית משפחת גפנר "קידוש" חגיגי, בשבת הראשונה שלאחר השמחה. אירע, שניצול-שואה - הרה"ח ר׳ בערל ולצר ז"ל - פגש את אחותו בארץ-הקודש, אחר שנים של ניתוק וחוסר-וודאות לגבי גורלה. בשבת שלאחר הפגישה - ערך ר׳ מנדל "קידוש" בביתו, לרגל המאורע המשמח...

במצור ובמצוק

שנת תש"ז הביאה בכנפיה קשיים וצרות ליהודי ירושלים. הבריטים הכריזו על מצור, והציבו גדר תיל לכל אורכו של רחוב "מאה שערים". עברה

עצור! גבול לפניך... בקצה רחוב מאה שערים

חבילת מזון שהגיעה אל ר' מנדל מכ"ק מרן האמרי חיים מויזניץ זי"ע עבור הנצרכים

השמאלי של הגדר, אשר פנה לשכונת "בית ישראל", הוכרז כאיזור צבאי סגור ומסוגר, אין יוצא ואין בא. בשעות מסויימות אסור היה לצאת מן הבית אל הרחוב, וכל הנתפס בחוץ - אחת דתו... באותם ימי אימה אירע, שילד קט שיחק בביתו בכדור, וזה התגלגל החוצה אל החצר. הילד רץ בעקבות הכדור אל החצר, ומשם לרחוב. חייל בריטי אשר הבחין בכך, ירה בילד למוות... הי"ד...

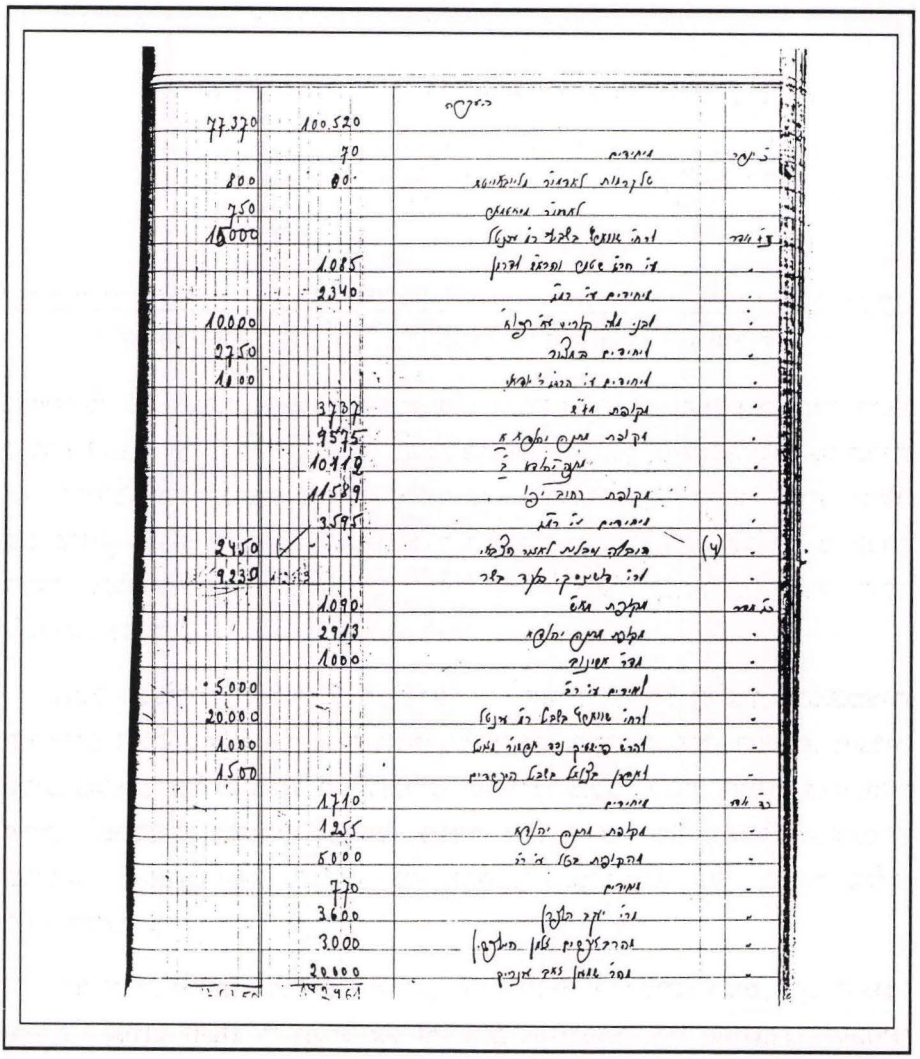
מצב הנצורים היה קשה מנשוא. אזי אזר ר' מנדל חלציו, ובמאמצים עילאיים הצליח לבוא לעזרת אחיו ולהצילם מחרפת-רעב, כשהוא מעביר סלים מלאים כל טוב על גבי חבלים שנפרשו מעבר לגדר התיל, ממרפסת אחת למרפסת שמעבר לכביש. מתוך הדו"ח של ההוצאות וההכנסות שנשתמר מאותם ימים, עולה שמץ ממסכת הסבל אשר עברו בני ירושלים בימי המצוק:

י"ד אדר, פורים דפרזים - חילקו חינם לבני ירושלים: דגים, יין, ביצים, ירקות - אותם השיג ר' מנדל על ידי ר"פ אייזנבאך ור"י שיינברגר. עבורם שולם 8,500 לא"י.

202 חלות השיג על-ידי הר' מרדכי לבל - עבורם שולם 7,000 לא"י, וחילקם חינם לבני ירושלים.

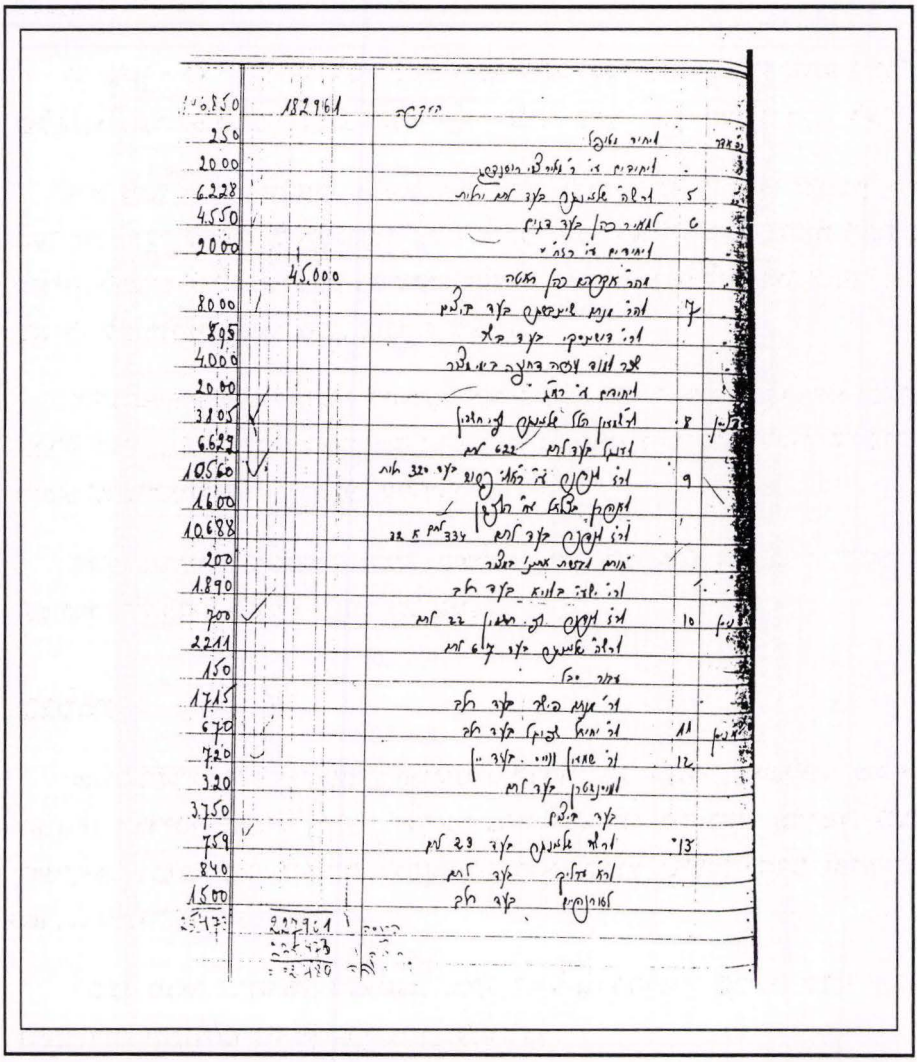
ט"ו אדר, פורים בירושלים - ר' מנדל משלם לר"מ ערנטל מוועד המצב באיזור הצבאי, על חשבון לחם ועוד פריטים - 10,000 לא"י.

י"ט אדר - ר' מנדל מצליח להשיג 1,300 ביצים בסכום של 15,600 לא"י, ומחלקם לבני ירושלים.

כ׳ אדר - בניו של ר׳ משה קוריס מביאים לר׳ מנדל תפוחי-אדמה בסכום של 15,000 לא״י. ר׳ מנדל משיג גם 200 ק״ג תפוזים, משלם עבורם 1,600 לא״י. על ההובלה וסבלות, מוסיף עוד 350 לא״י, ומחלקם לבני ירושלים.

כ״א אדר - משיגים שוב תפוח-אדמה בסכום של 10,000 לא״י. אצל הר״ר יוסף דושינסקי ז״ל קונים בשר בסכום של 9,230 לא״י, ומחלקים חינם לבני ירושלים הנתונים במצור.

כ"ז אדר - לר' שמעון הלל שלזינגר, שהשיג לחם וחלות - משלמים 6,228 לא"י; לר' מאיר כהן עבור דגים - נותנים 4,550 לא"י; לר' מנחם שיינברגר בעד ביצים - 8,000 לא"י; לר' יוסף דושינסקי עבור בשר - 895 לא"י - ומחלקים חינם לכבוד שבת-קודש: לחם, חלות, דגים, בשר וביצים.

ב' ניסן - 662 לחם אנג'ל (6,622 לא"י). 320 חלות לנדנר ע"י ר' אליהו פרוש (10,560 לא"י). 334 לחם נוספים ממאפיות לנדנר (10,688). חלב בשווי 1,890 לא"י, ע"י ר' ישעיה בלויא.

ט' ניסן - לר"ז לנדנר לפי חשבון 22 לחם (700 לא"י). לר' שמעון הלל שלזינגר בעד 67 לחם (2,211 לא"י). לר' מנחם פישר בעד חלב (1,715 לא"י).

י"א ניסן - לר' יחיאל שפיגל בעד חלב (1,715 לא"י), לר' שמעון ויס בעד יין (720 לא"י), לוויסנשטרן בעד לחם (320 לא"י), בעד ביצים (3,750 לא"י), לרש"ה שלזינגר בעד 23 לחם (759 לא"י), לר"א ערליך בעד לחם (840 לא"י), לטורנהיים בעד חלב (1,500 לא"י).

סייעתא דשמיא עצומה ליוותה את פעליו של ר' מנדל באותם ימים, כבכל חייו. מניין הושג הכסף הדרוש לכל פעולות ההצלה הללו? ר' מנדל רושם מספר מילים לסיכומם של דברים:

בימי המצור שעברה עלינו בשלהי החורף, הצליחו לגייס סכומים עצומים, להעביר לשטח איזור הצבאי...

בגלות

שנת תש"ח הביאה עמה פורענות חדשה על יהודי ירושלים. שלטון המנדט הבריטי בא אל קיצו, והדבר גרם לגל של מהומות ופרעות מצד הערבים. רבים נפלו חללים בתקופה ההיא, בחוץ שיכלה חרב ובחדרים שררה אימה.

רבים מבני היהדות הנאמנה נפלו חללים בחוצות קריה, מוכי הלם וסהרורים התהלכו האנשים מפחד ובעתה.

יוסף צבי דושינסקיא
רב ואב"ד לקהלות האשכנזים
בעיה"ק ירושלם תובב"א
ורב ראשי של היהדות החרדית
בארץ ישראל

J. H. DUSCHINSKY
Head
of the Ashkenasic Jewish Community
in JERUSALEM
and Chief Rabbi of the orthodox Jewry
in Palestine

ביה"ים ..... לחדש ..... שנת הרצ' פעה"ק ירושלם תו"ב
אדר שש"ז

ע ם א ל ק י א ב ר ה ם !

עת צרה ליעקב,הסצב הולך וקשה,מאות משפחות בירושלם ת"ו הנצורה,נשבר מסה לחסם מם כלתה מרוסה מן הכיס,ועוללים שואלים ללחם ואין פורש להם,ובאו מי הסצוקה והלחץ עד נפש,ד' י ר ח ם.

הנני בזה לבקש מאת אחינו בני ישראל רחסנים בני רחסנים ביחוד לאלה אשר נשארו לפליסה מחוץ לתחום הצבא,אנא חוסר ורחמר על עניי עיה"ק,איש איש כברכת ה' אשר נתן לו.

והנני לבקש להעביר את התרוסות לידי הנהלת מפעל העזרה של העדה החרדית,אשר השליכו נפשם והתמסרו להקלת מצב עניי העיר,וכבר הספיקו להביא עזרה למשפחות הנזקקות,אבל מן הנמנע שימשיכו בפעולותיהם אם לא יחישו לעזרתם ביפה שעה אחת קודם.

ובזכות צדקה גדולה זו שיש בה משום הצלת נפשות ממש,ירא ד' וישקיף עלינו לסובה,ויגאלנו בגולה אמתית וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות בב"א.

רבה של ירושלים תראב"ד תנאון רבי יוסף צבי דושינסקי זצוק"ל לימין מפעל העזרה בימי המצור

העדה החרדית פרו"ח ועד העיר לקהלות האשכנזים
CONUCIL (Waad Hair) OF THE ASHKENASIC JEWISH COMMUNITY

ת.ד. 5006 P.O.B. ירושלם תיבב"א JERUSALEM טל. 4451 TEL.

מפעל העזרה

Social Welfare Department

בנשיאות רבנו הגאון האדיר
מרן יוסף צבי דושינסקי שליט"א
רב ואב"ד מעה"ק ירושלם ת"ו

הרבנים והאדונים:
אברהם יוחנן בלומנטל
אברהם כהן ראסה
אלי' פרוש גליקמן
דוד ברוייר
ישראל יצחק הלוי רייזמן
יחזקאל וועקסלער
מענדל נסנר
ד"ר משה וואלאך
מאיר צבי רוזנברג

ב"ה ירושלם ת"ו אלול תש"ז.

כבוד
הר"ר אהרן קנאבלער הי"ו
כ א ן .

הננו מתכבדים להגיש בזה למע"כ את ברכותינו הלבביות לקראת השנה הבעל"ט. תהא השנה הבאה עלינו לטובה, שנת שלום וסלוה, שנת הרמת קרן התורה, שנת גאולה וישועה לכל ישראל, א מ ן .

א.מ.נ.

הננו מגישים לכם בזה דין וחשבון כספי ומעשי על פעלי "מפעל העזרה", מיום ר"ח שבט תש"ו ועד ליום כ"ט אייר תש"ז, המראה על היקפים רבים בשדה העזרה הסוציאלית לכל ענפיהם.

מלבד פעולותינו הרגילות ביתים כתיקונם, המצוינים לשבח, הצטיין פעלנו ביתי המצור שעברה עלינו בשלהי החורף ש.ז. שאז הצליחו עסקנינו לגייס סכומים עצומים ולהעבירם לשטח האיזור הצבאי, וכן בערב הפסח חולקו על ידינו מצרכי מזון שעלו קרוב לאלף לא"י.

ועתה, ימי החגים מתקרבים ובאים, ועם המשבר בארץ, הי', רבו המשפחות הצנועות הפונות לעזרתנו ואין ביכולתנו להענות להם מחוסר אמצעים, לכן החלטנו, להרחיב השנה את המפעל "עזר לחגים", למען נוכל להגיש עזרה חשובה, לנצרכים הרבים הפונים אלינו.

כל דבריו אך לפותר, שמו של מפעל העזרה ופעולותיו העצומות מעידים עליו ועל מסירותם של עסקניו, אך עלינו לדעת, שאחריותם של האוכללים האלו רובצת עלינו, ועל כל אחד ואחד להענות לדרישת השעה, ולפתוח את ידו לאחינו האביונים בעין יפה וברוח נדיבה.

ויחד עם תודותינו הנאמנות, לכל אלה אשר עזרונו עד כה, אנו מביעים את תקותינו, כי דברינו ימצאו אוזן קשבת בלב אחינו נדיבי הלב אשר יענו לדרישתנו, ובבטחוננו זה, הננו חותמים בברכה נאמנה, ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו ו ת ח ת מ ו.

בכל הכבוד ובברכת כוח"ט,
הנהלת "מפעל העזרה"

מדברי הגאון הראב"ד הגרז"ר בענגיס שליט"א:

"לזאת הנני פונה איפוא אל כל אנשי ירושלם, לעוררם על האחריות הרבה המוטלת על כל אחד ואחד להגיש את עזרתו למפעל נהדר זה בעין יפה וברוח נדיבה, ולאפשר לו להגיש את עזרתו הנחוצה לנצרכים הרבים, למען יוכל להמשיך בפעולותיו הפוארות לכבודה של ירושלם, וכבוד היהדות החרדית.

בברכת שנה טובה ומאושרה ככל אות נפשם ונפש המברכם בכתיבה וחתימה טובה.

המיחל לתשועת ה' הקרובה,

(-) זעליג ראובן בענגיס, ראב"ד פעיה"ק ת"ו.

אל קהל עדת ירושלם ת"ו

מפעל העזרה ע"י העדה החרדית מגיש לכם בזה את תדין וחשבון לתקופה שבין ר"ח כסלו תש"ו עד כ"ט ניסן תש"ז.

אין צורך להוסיף על חשיבותו ועל פעליו, אך רצוננו לספר לצבור שמפעל זה שנוצר בעטל של עסקנים מסורים שהשקיעו בו את כל עסקם וסרבם, הגיש את עזרתו הנדושה לכל אלו שפנו לעזרתו, ולכל הנצרכים והצנועים, אשר נשאו את סבלם בדומיה. ולא פרסמו צערם ברבים, ומפעלנו זה הגיש להם את העזרה בסדת יכלתו, בדרך של כבוד. וביחוד הצטיין המפעל ביתוי הסצור בשלהי תרף תש"ו.

אך דא עקא שסרוב מסירות נכנס המפעל בסכך של חובות המסבידים על המשכת והרחבת הפעולות להבא, מלבד רבוי והנוקקים לעזרתו, ואין ביכלתו להענות לכל דורשיו הסרובים מחוסר אמצעים.

לכן נתכבד בזה לפנות אל הצבור החרדי, להושיט יד עזרה למפעל הנאדר הזה, לעזור לו בהקלת מעמס החובות הרובצים עליו, למען יוכל ולסעדו ולעודד את עסקניו המסורים, למען יוכל למלא את התפקיד הגדול המוטל עליו ולהענות לכל דורשיו ולכל מבקשי עזרתו.

עוד רבה הדרך לפנינו ועוד נסונו לנו אפשרויות להרשת כבוד ירושלם, ועל כן בטוחים אנו כי הצבור המכיר את פעולותיו של מפעל העזרה, ידע להושיט לו עזרתו בכל עת, ברוח נדיבה, למען יוכל להגביר פעלים ולהאריך מעש, לכבוד ירושלם וכבוד היהדות החרדית.

בברכה פרובה

הנהלת "העדה החרדית"

אלול תש"ו — רשם -סוריבי ירדשלים

נגיד

מפעל העזרה

של

העדה החרדית

נכסיק ירושלם ת"ו

נשיא העדה:

מרן הגאון הצדיק
רבי יוסף צ. רוזנפסק שליט"א

מבורי המדינה:

מרב אברהם יצחק בלוכגל
מרב דוד בריידר
מרב ישראל יצחק מלר רייזמן
מרב יחזקאל העקלשר
מרב רבי משה הלאלר
מרב רבי מרדכי בלוכסרט
מרב משה שרגאל

הגבלה:

מרב מנחם מנדל נפטר
מרב חיים יצחק שוחצן
מרב אברהם חסן רפאה
מרב מצבר צבי רוזנברג

הוצאת הגאון הצדיק
מרנו יוסף ח"ם וזכותם תגן עלינו
מייסד העדה

האמרה:

מפרתו קדש להושיט את עזרתו לחברי היהדות החרדית בעזרה סוציאלית לכל ענפיה, עזר חולים ויולדות, עזר נשואין והכנסת כלה, בסוס מעמד החברים הזקוקים לסיוע, עזרה לאחינו שליחי הגולה, עזר הלבשה לנצרכים, וכן במקרים דחופים הדורשים את עזרתנו.

משרד המפעל: רחי מאה שערים בתי שרלשון, טל. 4481 ת. ד. 5067 ירושלם

דו"ח מפעל העזרה

דו"ח כספי ממפעלי "קמחא דספחא" לאחינו במצור"

סיום י"ג אדר עד י"ד ניסן תש"ז

הכנסה		הוצאה	
לא"י		לקנית קמחי מזון	
529.240	ע"י הנוביים	בירים	210.948
282 661	ע"י העסקנים שלעמלקים	תמ"א	149.298
90.000	ישר למשרדי העזרה	מצות לחם וחלות	95.521
138.096	השתתפות במחצית	בשר ודגים וכו'	74.652
84.809	הלואה	הוספות שמן	5,215
			535 426
		כספים שנתחלקו ליחידים	246.100
		הוצאות הנבר	96.147
		שקידות	25,000
		הדפסה ושרטום	19.860
		נסיעות לת"א ושלגרסה	2.275
924.806			924.806

מספרים ועובדות

אין מן הצורך להרבות בדברים על חשיבותו של מפעל העזרה, אך נציין פה בקצרה מקצת מפעליו של מפעל העזרה בצורת מספרים ועובדות.

— מפעל "לאחינו במצור" נהנו 360 משפחות המונות כ-900 נפש. יש להוסיף לסכומים הרשומים בדו"ח, כמויות עצומות של מצרכי מזון, דגים תמ"א וכו' שלא הוכנסו בחשבון. ושולחו לנצרכים צנועים.

— מ.קמחא דספחא" נהנו 552 משפחות המונות כ-2600 נפש. העזרה סודרה בצורת הספקת מצרכי מזון במחירים מוזלים ביותר. כמה עשרות משפחות עניות ביותר קבלו את כל הספקתן בחנם.

דו"ח „מפעל העזרה" ומחי הלבשה, עזר נשואין וכו'
סיום ר"ח כסלו תש"ו עד כ"ט ניסן תש"ז

הכנסה		הוצאה	
145.601	ע"י עסקני המפעל	הלבשה ועזר למליסים וכו'	289.082
111.398	מהקופסאות	השקעה חד פעמית	
22.910	עזר לחג	להוצאות קופסאות	58.500
19.120	מגבית חנוכה	הוצאות נבית	39.444
18.600	הכנסות שונות	לכספי הוצאות הקליניקה	29.350
317.629		הספקת החלב	20.235
136 777	הלואה	הדפסה והוצ' שונות	17.795
454,406	סה"ה	סה"ה	454.406

— הרבה מהישיבות המאוחדות ב„אוהד הישיבות" התקשרו עם מפעלנו בצורה מרוכזת, וכל בני ישיבותיהם קבל את הספקתן על ידינו. העזרה סודרה בצורה צנועה ובדרך של כבוד.

— מחלקת הלבשה חלקה במשך תרף תש"ו 150 פעילי תרף למליסים ולעניים שהשעה דחוקה להם ביותר.

— 150 סועדרים שנתקבלו מארה"ב,ע"י הר' מענדל סעדער הי"ו בהשתדלות הרבנית מסאטמאר תחי' נתחלקו לתלמידות „בית יעקב הישן" ותלמידי „קרית ספר" רק נגד תשלום פעום.

— קרוב למאה וחמשים זוגות נעלים חולקו לנצרכים לחג הפסח תש"ו בהנחה סדרה.

— 32 זוגות שמליסי הגולה ומבני עניים נעזרו על ידינו, במדת יכלתנו בעזר נשואין.

— התחלנו גם בפעולה להנחת כוס חלב יום יום בבתי החנוך התורנים. החשוב מאד לבריאות הילדים. בסוף תרף תש"ו התחל בפעולה לע"ע בבית החנוך לבנות „בית יעקב חישן". אך המצור והמצב הצבאי הפריעו להמשך הפעולה.

באחד הימים פגע פגז באחד מנקיי הדעת הרה"ח ר' לייבל מינצברג הי"ד, מתפללי השטיבלאך לא האמינו למשמע אזניהם, הרוחות התלהטו, עד מתי? שומו שמים! זעקו הקולות, צריך לנקום בהם! לא עת לחשות, הן צדו צעדנו מלכת ברחובותינו! בין בליל הקולות נשמע לפתע קולו של ר' מנדל גפנר:

מורי ורבותי! לא עת לחשות, עת להתעורר ולחוש על האלמנה השבורה והרצוצה, הבה ננצל את רגשי הזעם והנקמה לרגשי קודש, ולפרוש מכספנו תמיכה הגונה... דבריו הנרגשים נפלו על אזניים קשובות, ובאותו מעמד נאסף סכום של 10 לא"י, אותם דאג להעביר לאלמנה הטריה, שזה עתה נשבר מטה לחמה, ונשארה עם עולליה הרכים כספינה המיטרפת בלב ים.

בחודש אייר, לאחר הצלפות והפגזות קשות על האיזור, נערכה בריחה המונית של תושבי השכונות: מאה-שערים, בית-ישראל וסביבותיהן, לעבר שכונת "קטמון" אשר בדרום ירושלים. גם ר' מנדל ובני משפחתו היו בין הגולים. שבורים ורצוצים צעדו הוא ורעיתו עם ילדיהם הרכים, הולכים לגלות.

שוב נראו יהודים עטופי סחבות נגררים ברחובות קריה, תרים אחר מקור פרנסה - ואין. בחסדי ה' הצליח ר' מנדל לפתוח ב"קטמון" חנות מכולת וירקות - אולם ברוב הזמן היו מדפי החנות ריקים, מחוסר סחורה. גם בימים שבהם כבר ניתן להשיג פרי או ירק - לא היה מי שירכוש אותם, מחוסר אמצעים... לפעמים, לקראת ראש-חודש, היה נכנס אי-מי אל החנות, כשבידו מטבע אשר הצליח להרויח בקושי רב. בהתרגשות היה הלה רוכש עגבניה או תפוז, וממהר לחלק את האוצר היקר לבני המשפחה.

כזו היתה העניות הנוראה באותם ימים. וגם אז, בחשכת הגלות והמצוק, נצצו קרני העזרה והחסד, אף מן האין ומן הכלום. וכה נמצא רשום בפנקסו של ר' מנדל:

מחודש אייר תש"ח - התחלת הצרות האיומות וגלותנו מהבתים - עד סוף תשט"ו - הייתי בגלות ב"קטמון", ועל-ידי הפגזים והיריות היו ההכנסות מועטות, ואי-אפשר היה אז לנהל דו"ח בפנקס. מה שנכנס נתחלק או על-ידי,

או על-ידי ר' בצלאל לנדוי (ז"ל), ונתחלק הרבה יותר ממה שנכנס, מסיבת המצב הקשה להנצרכים. על-כן, מתחיל הדו"ח מחדש בשנת תשט"ו.

לרפא לשבורי לב

אל ביתו של ר' מנדל היו נכנסים ובאים יהודים עמוסי כאב כשעיניהם כלות לישועת ה'. שם מצאו לא רק רווחה גשמית בלבד, כי אם גם אוזן קשבת ומילות עידוד ותקווה. דבריו, אשר נאמרו ביקוד-אש ובאמונה אמיתית, נסכו חיים חדשים בלבבות.

בפרט נגע לליבו של ר' מנדל מצבם של המשפחות, אשר אחד מראשיהן נפל למשכב, רח"ל. סבל רב עבר על משפחות אלה: בנוסף לסבלו הנורא של החולה במחלתו וביסוריו, ובהתמסרותם של בני-הבית לטפל בו ודאגתם למצוא מזור למחלתו ולהקל מעליו - הרי שגם התפקוד היום-יומי נפגע והשתבש, כאשר בני-המשפחה מוצאים עצמם כספינה מטורפת בלב ים, בלא יכולתו של ראש המשפחה להביא לחם לפי הטף ולכלכל את בני הבית.

עז היה רצונו של ר' מנדל להקל מעל משפחות אלה, לפחות בפן הגשמי. **בפנקסו רשומות מאות הענקות אשר העניק לחולים**, כשהוא מזיל לשם-כך הון רב. כי רבים היו בירושלים אשר נזקקו להחלמה, אחר ששבו מן המלחמה פצועים וחולים במחלות שונות, עקב תנאי חייהם התת-אנושיים במחנות. גם תנאי החיים בירושלים גרמו לעיתים לתחלואים. ר' מנדל נרתם לעזרתם של אלה בכל יכולתו.

מלבד העזר למשפחות החולים, עשה רבי מנדל גדולות ונצורות להגשת עזר וסיוע רפואי. יחד עם חברי מפעל העזרה שע"י העדה החרדית נפגשו עם ד"ר בירו וד"ר שפסלבוים, וסיכמו על תנאים מיוחדים לחברי העדה ולבתי אונגרין, על הנחות והטבות בביקורי בית וכדו'.

כך חבש ר' מנדל לפצעי הגוף והנפש גם יחד, ברחימאיות ובחמלה לאין-גבול.

עזרה לעניי דעת...

באחד הימים נכנס אי-מי אל ר' מנדל, כולו נסער ורוגש: "דבר-מה מתרחש בשכונה. אל תשאלו...".

"מה אירע?" חרד ר' מנדל.

"פלוני מכר את ביתו לפני כשבועיים, והנה, זה עתה ראיתי את הדיירים החדשים שרכשו את הבית. לבושם אינו צנוע, שה' ישמור - - - "

ר' מנדל מיהר והגיב בעיניים יוקדות: "**ידידי, שמעני היטב! נצור שפתיך, ואל תדבר על כך עם איש מטוב ועד רע. בעזרת ה', הכל על מקומו יבוא בשלום...**".

עתה מיהר ר' מנדל ויצא בזריזות - לבל יאחר, חלילה, את המועד - לעבר השכנים החדשים. הוא נקש על דלת ביתם, וזו נפתחה על-ידי בעל-הבית.

"שלום עליכם, ר' יהודי!" הושיט לו ר' מנדל את ידו בלבביות. הלה נהנה מן המחווה, ועד מהרה שקעו השניים בשיחה, כשר' מנדל מתעניין במוצאו של האיש, מנין בא ומה הביאו אל השכונה. בפקחות רבה גילגל ר' מנדל שיחה עם האיש, ותוך-כדי התעניינותו הכנה במעשיו, החל מסביר לו את אופיה המיוחד של השכונה ואת ההווי הסביבתי הספוג בחיים יהודיים שורשיים. כך הוסיף ותאר את הליכות חייהם של תושבי האיזור כולו ואת יפי צניעותם וחסידותם, במילים היוצאות מן הלב.

האיש עמד מרותק, מקשיב לדברים המופלאים שנגולו באוזניו, ובולע בשקיקה את התיאורים המאלפים אשר שמע עתה לראשונה ממקור חי ותוסס, מיהודי אשר כל אישיותו קורנת ומקרינה מאופייה המיוחד של "ירושלים-של-מעלה".

לבסוף, הציע ר' מנדל את הצעתו הקוסמת: "**הנני מאמין, ר' יהודי, כי ברצונך להשתלב כאן בחיים הקהילתיים, להשתתף בפריחת הישוב ולתרום מיכולתך וכשרונותיך למען שגשוג המקום. ובכן, מוכן אני לבוא לעזרתך,**

ולהעניק עבורך ועבור כל בני-הבית הלבשה צנועה, שתהלום את סביבתכם החדשה..."

בשורה קצרה וצנועה הזכיר ר' מנדל בפנקסו את אותו צעד נפלא, אשר טוב-לב ופקחות שימשו בו כאחד:

עזר על הלבשה למשפחה שלמה, שתתלבש בצניעות - סך-הכל: 200 לא"י...

קול חתן וקול כלה

גם בשנים הקשות של חרפת רעב ומחסור, אשר ידעה ירושלים - נבנו לתפארה בתים בישראל. רבים היו, ששיקמו את חורבות חייהם, אחר ששיכלו את ביתם הקודם בשואה האיומה, ועתה פנו לבנות ביתם מחדש. כך נוצר הצורך הדחוף לבוא לעזרת חתן וכלה - ור' מנדל נרתם למשימה בכל כוחו.

נפשו של אוד מוצל מאש העומד לבנות ביתו, היתה גדושה בין כה וכה בסערות מטלטלות. ליבו כאוב ודווי, צבוט - געגוע אל העבר, ומלא תחינה ותקווה אל העתיד. כה נאדרת ומופלאה היתה תרומתו של ר' מנדל; מעידה על השותפות הכנה בשמחתו של החתן, על טוב-לב נאצל ושופע, אשר היה בכוחו לרפא פצעים שסרבו להגליד. כל פליט-חרב שעמד לבנות ביתו קיבל מר' מנדל כ"מתנת חתונה": **מלבושים הגונים, זוג נעליים, גרביים, סוודר מצמר, מעיל חורף, ובתוספת: מספר בקבוקי יין ל"שבע-ברכות". והכל - חינם, אין כסף.**

כך זכו אף בנות ישראל שרידות-חרב למלבושי כבוד, לעיתים בחינם, לעיתים בחצי או בשליש המחיר - הכל על-פי יכולתה של הבת. אם יתומה היתה, ניתנה לה ההלבשה חינם - כפי שניתן לחתן יתום - בנוסף לסיוע מקיף לעריכת החתונה בפאר והדר.

לא ניתן לתאר עלי גליון, איזו בשורת הצלה היתה זו בעבור בנות ישראל. באותם ימים התקיימו דברי חז"ל המובאים במסכת נדרים (סו.), **על**

אדם שנדר כי לא יהנה מבת-אחותו. הכניסוה לביתו של ר' ישמעאל, ויפוה, קשטוה והלבישוה - ונראתה יפה. קרא ר' ישמעאל לאיש, ושאלו: "בני, מזו נדרת?"

אמר לו: "לא!" - כיון שלא זיהה אותה במראה הנאה.

בכה ר' ישמעאל ברחמנות, ואמר: "בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן" - - -

נאות היו בנות ירושלים ביום חתונתן ושמחת לבן, אלא שגם ביומן הגדול ניכרה עניותן ודלותן. ליבו של ר' מנדל לא יכל לשאת את צערן של בנות ישראל. הוא החליט לבוא לעזרתן במלוא אונו. בפנקסו רשם: **להלוות בגדי חופה וכלים לחתונה. גודל נחיצות הדבר ידוע, בפרט לשומרי תורה. על זה יש לנו ב"ה כבר כעת 6 בגדי משי לכלות, וגם מעט כלים, וחסר לנו עוד כלי בישול. בעזהשי"ת נגיע גם לזה.**

המבצע יצא לדרך. ב"חדר בית יעקב הישן" הוקם בית-מלאכה על-ידי ר' מנדל. שם נתפרו בגדי משי נאים עבור הכלות, ובסיום התפירה - הובלו השמלות לביתו של ר' מנדל. בבית אוכסנו הבגדים **בארון מיוחד שהקצתה להם מרת מירל, ונשמרו על-ידה בשמירה מעולה.**

ארון הבגדים הנוסף שבבית, היה גדוש, בלא-עין-הרע, בבגדים רבים, במגבות, במפות ובמצעים עד אפס-מקום. לא אחת ניסו הבנות להציע לאם מרת מירל ולבקשה, לנצל את ארון בגדי-המשי לצרכים נוספים, ולהכניס באחת הפינות או בכמה מהן מגבות ובגדים, אשר לא נמצא להם מקום בארון הבגדים, ונדחסו שם בקושי רב.

מרת מירל היתה נחרדת מן הרעיון - **הס מלהזכיר! תמיד השגיחה בשבע עיניים כי הארון יהא ריק מכל דבר אחר, זולת בגדי המשי. שלא יתקמטו חלילה, שיוותרו נקיים ומגוהצים, לכבודן של בנות ירושלים.**

והכל, הכל נעשה באותו בית קט ברוך ילדים, בן חדר ומחצה בלבד - - -

היתה זו אהבת-חסד ללא גבולות, שכל תחומי המקום והזמן נדחקו מפניה, ומים רבים של דחק וקשיים לא יכלו לכבותה; אש - אהבת-תמיד של ר׳ מנדל וזוגתו לכל יהודי, אשר הניעה בלהט את גלגלי החסד ובנתה עולמות של נצח.

גמילות חסדים אהבת ציון וירושלים

בד בבד עם מגוון פעולות החסד שחבקו זרועות עולם, הקים ר׳ מנדל בחודש טבת תש״ז, קופת גמילות-חסדים ״אהבת ציון וירושלים״.

בפנקס הגמ״ח אנו מוצאים בכתב ידו:

היות ומצות גמילות חסדים אמרו חז״ל שהוא אחד משלשה עמודי העולם, וקרא כתיב עולם חסד יבנה, ואלמלא גמילות חסדים לא היה העולם יכול להתקיים, והוא מאלו דברים שאין להם שיעור, ואדם אוכל פירותיהם בעוה״ז והקרן קיימת לו לעוה״ב, ולפעמים גדולה מן הצדקה שנוהגת בין לעניים בין לעשירים, וגודל מעלתה ידוע לכל יודע ספר, ואם לוה לעני ואח״כ התפרנס העני מזה הוא וב״ב, נחשב להלוה הזכות כאלו לכולם. כמו שכתוב בספה״ק, ואין להאריך בדבר ברור וידוע היטב.

על כן נתעוררתי בעזהשי״ת לזכות בדבר הגדול הזה ולהתעניין בזה עד כמה שתהא ידי בעזה״ש מגעת, להגדיל תורה ולהאדירה ולעשות נח״ר ליוצרינו ית״ש. וכמו שאמרו חז״ל במדרש על הפסוק אם כסף תלוה את עמי את העני, אל תקרי אֶת עַמִּי אלא אַת עִמִּי, השווהו הקב״ה כביכול לעצמו.

והתחלתי בעזהשי״ת בזה הענין, וקראתי שם הגמילות חסד ״אהבת ציון וירושלים״ כי לדעתי זה שמו הראוי לו, עדה״כ אתה תקום תרחם ציון וכו׳, והכ׳ הלוך וקראת באזני ירושלים וכו׳ וזכרתי לך חסד נעורייך וכו׳.

יותר משבעה"ב עושה עם העני

סכומי עתק הלווה ר' מנדל במשך השנים לאלפים רבים מבני ירושלים, כשעיקר מגמתו להראות ללווים פנים שוחקות ומאירות, להעניק להם את התחושה שהם גומלים עימו חסד, ומזכים אותו במצות גמילות חסדים.

בצוואתו שכתב לבניו בשנת תשי"א, כותב הוא בין היתר:

אבקש מכם יקיריי להמשיך בגמ"ח עד כמה שאפשר, כי המצוה הזאת אין לה שיעור למעלה ואין דוגמתה למטה, כי עולם חסד יבנה וזה יסוד וקיום העולם, ונוהג בין לעניים ובין לעשירים, והרבה פעמים שזה קיום נפשות ממש. ולכן תראו להגדיל הפעולות עד כמה שאפשר, ובשכל, שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה, ובנדיבות ורכות תקבלו פני הלווה, כי אנשים אחים אנחנו. ועל הסבר פנים יפות מבואר בספה"ק שמקבלים יותר שכר מעשיית המצוה עצמה.

ובפרט להלוות על סידור פרנסה או לקניית בית דירה לנחוץ לו, תשתדלו בכל עוז ותעצומות. ולפעמים שאין בקופה ומכירים הלוה לירא שמים ונאמן, כדאי ללוות ולהלוות ולא לאבד המצוה הגדולה הלזו!

נאה דורש ונאה מקיים, במשך השנים עמד ר' מנדל וטיפח את הגמ"ח בכל האפשרויות שעמדו לרשותו, ומעולם לא השיב פני אדם ריקם. גם כשקופת הגמ"ח היתה ריקה, השתדל והתאמץ במסירות נפש להמציא כספים ולהלוות לבני ירושלים.

אעלה את ירושלים על ראש שמחתי

בכל עת שהשיא ר' מנדל את אחד מצאצאיו, העלה על לוח ליבו הטהור לעמוד לימין אביון, ולסייע לו בהוצאות הנישואין של ילדיו. בהגיע עריכת שמחת שבע-ברכות האחרון, פנה ר' מנדל לכל המסובין ואמר בלהט קודש:

מובא בזוהר הקדוש (פ׳ פנחס) עה״פ ישמח ישראל בעושיו, בעושו לא נאמר אלא בעושיו, למדנו מכאן אשר אע״ג שהאב ואם נפרדו מהעולם הזה, שותפים הם בכל השמחות, ובשעה שהאדם משתף להקב״ה בשמחתו, בא קוב״ה לגן עדן ונוטל משם את אביו ואת אמו, שהם שותפים עמו, ומביאם עימו לשמחה ההיא, וכלם נמצאים שם, והאנשים אינם יודעים.

על הברכה שמברכין בשבע-ברכות ״שהכל ברא לכבודו״, מפרש רש״י (כתובות ח:) שהוא לכבוד הנאספין. ואמר על זה הרה״ק ר׳ ישששכר דב מבעלזא זי״ע שהוא מלשון ״נאסף אל עמיו״ והכוונה לכבוד הנפטרים שבאו מגן עדן לשמוח בשמחת צאצאיהם.

ובכן, זכינו לאורחים רמים שבאו להשתתף עמנו בשמחת הנישואין, ממקום מנוחתם בעולם העליון. והיות ומנהג העולם לכבד את האורחים ולקבלם בסבר פנים יפות, הבה נקבל את פניהם בכבוד גדול, להנעים להם את האירוח בהשתתפות בשמחה הבה נכריז על הקמת קרן בקופת הגמ״ח לעילוי ולזכרון נשמתם הטהורה. ובוודאי יהא זה מתנה נפלאה ודורון דרשה לרגל השמחה, ונזכה להתברך מפיהם בברכות שמים, כמקובל בין אנשים שהמקבל דורון ומנחה, מודה לנותן בעין טובה, ומעריף עליו ברכות עד בלי די.

כך הקים ר׳ מנדל קרנות בקופת הגמ״ח, להגדיל את מכסת ההלוואות, כל קרן נזקף לעילוי נשמות אבות המשפחה מצד החתן והכלה מכספם של צאצאיהם בני המשפחה שבאו לשמוח בשמחת חתן וכלה.

❋ ❋ ❋

בשמחת נישואי נכדו הר״ר משה מאיר שמרלר הי״ו. מימין ראש ישיבת צאנז שליט״א

בשמחת נישואי נכדו הר״ר דוד שמרלר הי״ו. מימינו ראש ישיבת צאנז שליט״א

ב"ה

דו"ח גמ"ח "אהבת ציון וירושלים"

תש"ז – תשי"ב

בערך 800 הלואות

סך ההלואות עד ער"ח אדר תשי"ב	11.726.000,,
סידור הלואות בטקומות אחרים	1.630.000
סך הכל	13.356.000

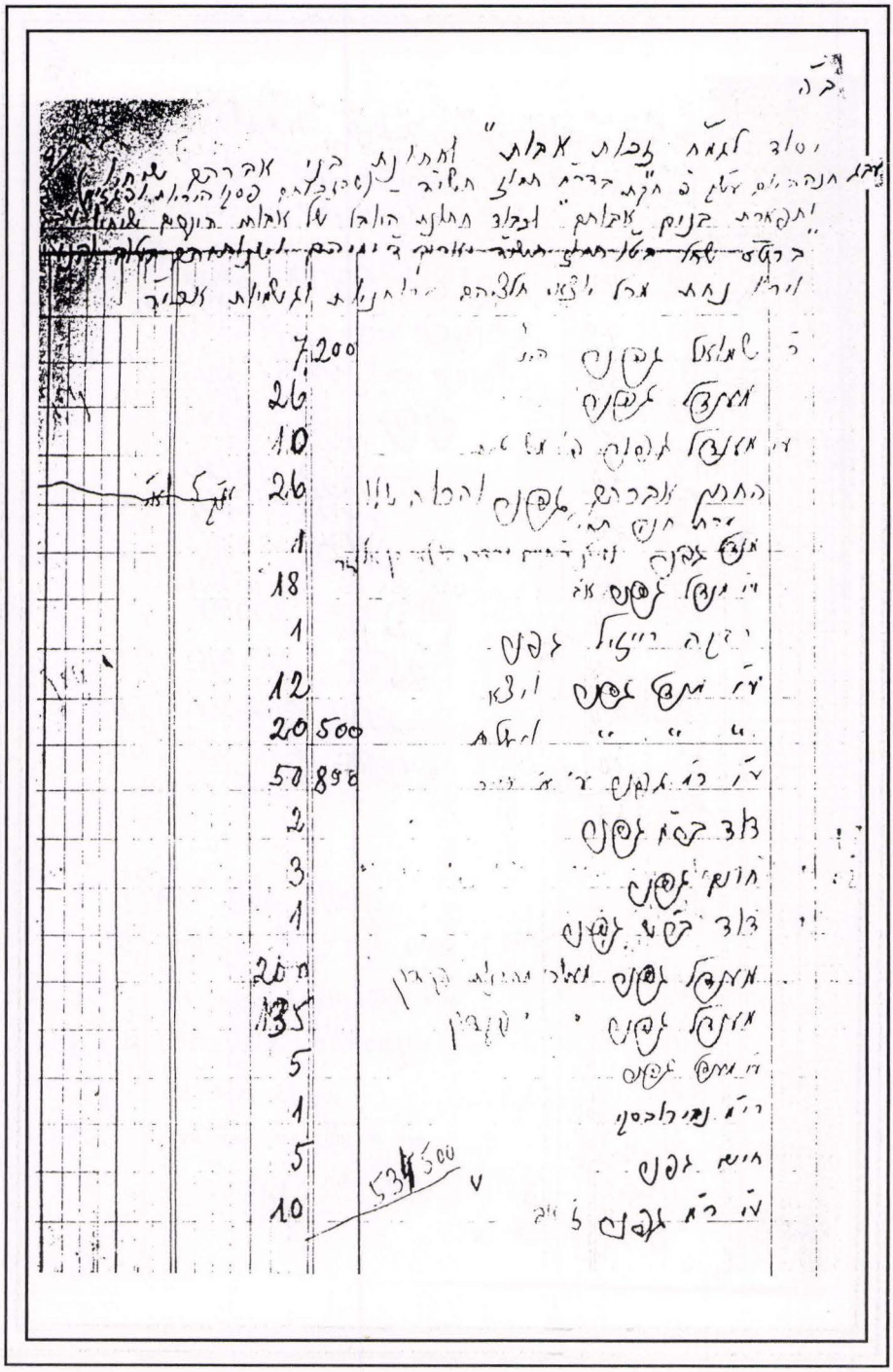
סך החובות שטגיע להגמ"ח
טהלווים עד ער"ח אדר : 2.445.000

הון יסודי	1.538.000
פקדון עובר ושב	625.000
הלואה	282.000
	2.445.000

הוצאות בשרדיות	000.000
הוצאות טינהל-	
מזכירות וגזברות	000.000
הוצאות שונות	000.000
סך הכל	000.000

סה"כ ערך ההלואות 18.090.000

סה"כ ערך הגמ"ח 19.452

פרק כא

כל דכפין ייתי וייכול

עולם חסד יבנה

המצב הכלכלי הקשה מנשוא בשנת תשי"ג - תקופת הצנע, הכביד עולו ביותר עם התקרב ימי הפסח והוצאותיו המרובות. במיוחד, האמיר מחירן של מצות דקות, כשרות למהדרין מן המהדרין, סוחרי המצות התחרו ביניהם באיזו תואנה יצליחו להעלות את מחירם. מי שרצה להשיג מצות דקות לאכילה על השובע, היה נדרש לשלשל ממיטב כספו לידו של הסוחר.

רוב בעלי המשפחות נאלצו לקנות מצות עבות, קשות כאבן וגם מחירן של אלו, היה למעלה מיכולתם. אכילתן של אלו, היתה כרוכה בעמל רב ומלווה בחרדה ובדאגה: **"למי מבני הבית יישברו השיניים, בשעת נגיסתן במצות הקשות והעבות?..."** -

שכן מידי שנה, בליל הסדר, הגיע תורו של בן משפחה אחר, ששינו נשברה בעת אכילת ה"כזית מצה"...

יהודים מיעטו באכילת מצה, ידם השיגה לשלם, בקושי רב, עבור חובת אכילת מצה בליל הסדר. בשאר ימות החג, השביעו נפשם "במרורים", כך, חסכו לפחות בהוצאת שן נוספת...

✲

הזדמן לרבי מנדל להפגש באחד מימי "ערבי פסחים" עם ידידו מנוער, הרה"צ רבי זונדל הגר זצ"ל.

השיח רבי מנדל לפניו את לבו:

הרח"צ ר' זונדל הגר

"חג הפסח ממשמש ובא, בו נצטווינו במצוות: "והגדת לבנך" - חינוך הילדים לקיום מצוותיו של היום, והנה הילדים מלאים אימה וחרדה מפני אכילת המצה..."

שמע רבי זונדל ואמר: **"מן השמים הפגישו אותנו היום, דע לך, כי זכיתי, בעזרת ה' להשיג מצות דקות מהודרות, ואשתדל להשיגם גם עבורך..."**

באותה שנה רבתה השמחה בביתו של רבי מנדל, אכילת המצה היתה למקור של תענוג לילדי משפחת גפנר.

❋

ראה רבי מנדל את שמחת החג השוררת בביתו, קם ואמר:

"עת לעשות לה'"! יש להביא את חדוות חג הפסח לבתיהם של כל ישראל. אם בשנים כתיקונם תיקנו חז"ל "קמחא דפסחא" עבור נצרכי העיר, בימי רעב ומחסור על אחת כמה וכמה..."

בפנקס הקבלות של ר' מנדל, בו רשם את הוצאות וחשבונות מפעלי החסד השונים שלו, נמצא כתוב בכתב ידו:

...היות ובחג הפסח עיקר מאכלו של האדם הוא מצות, ואלו המדקדקים ב"מצות-שמורה" קשה להם להוציא סכומים גדולים מאד על המצות, כידוע שהם יקרים מאד. על כן אנו משתדלים לאפות מצות שמורה ולמכרם במחיר מוזל מאד, כפי שרק באפשרותנו, גם שהמצות יהיו טעימים ודקים, כדי שיאכלו עניים וישבעו.

בהחלטה נחושה להשתדל ולהתאמץ לעשות כל הניתן לעשות לתיקון המצב, יצא רבי מנדל במסע שכנוע ועבר בירושלים מסוחר מצות אחד למשנהו, מבעל מאפיה לחברו וניסה לדבר אל ליבם להוזיל במחירי המצות, כשראה שהעלה חרס בידו שאלם ר' מנדל בעל הלב הרחום והחנון:

"בהגדה של פסח אנו אומרים: "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה - אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול." תימה היא בעיני - מה טעם בחרו סוחרי המצות בבן השני עליו דיברה התורה, עליו נאמר: "ואף אתה הקהה את שיניו"...

❋

לאחר דין ודברים, הגיע רבי מנדל לעמק השווה עם הר"ר חיים אלעזר ווקסלשטיין ז"ל.

הם סיכמו ביניהם, שבמאפיית המצות שבבעלותו, ייאפו מצות בהשגחה מדוקדקת, לשביעות רצונם של המהדרין מן המהדרין ובהקפדה מיוחדת על דקותם של המצות, כדי שיהא ניתן לאוכלן על השובע ושהמצות יימכרו במחיר מוזל, השווה לכל נפש.

רבי מנדל התחייב לשלם מכיסו את מחצית מחירו של כל ק"ג מצות...

יום ב' לסדר ויקהל פקודי כ"ב אדר תרצ"ט פעה"ק ירושלם תובב"א

מחאה נמרצה

מאת חכמי התורה ובני הישיבות

בשם ה' נתאספנו כלנו יחד למחות בכל תוקף על השמועה שבגדה אגודת ישראל פעה"ק ונתחברה עם ועד הלאומי להטיל מס על המצות, וזה בגידה בתורה"ק, גם כי על פי דין תוה"ק אסור להטיל מס על היי נפש, ומכ"ש ע"י מצוה בפסח שזהו נוגע לאיסור כרת דחיל ותקנו חכמים לגבות חטי דפסחא דשבת עעיב, ומכ"ש ע"י להטיל מס על המצוה.

וכבר נלחמו בזה הני תרי צנתרי דרהבא פעה"ק, הני סבי קדישי מרן הגאון מוהרי"ו זיסקין וצ"ל ומרן הגאון מוהריי"ח זאנענפעלד וצ"ל, וכבר שכתה אגודת ישראל את פעולותי' הישנות ההדדם עם הרשעים, ועתה עשתה בהיפך, **וענין מס המצות הלז מלבד שהוא פרצה בדת תורה"ק, עוד הוא ענין סיוע להעגל ר"ל, דאפי' בפרוטה אחת אם מכייעים ליועד הלאומי ה"ז מעין סיוע להעגל**, ונקראים פוסחים על שני הסעיפים.

ולכן כל מי שעמדו אבותיו על הר סיני ימחה בזה בכל תוקף.

ולא יתן אפי' פרוטה אחת מס על המצות.

והננו מגלים בזה כי הפעולות של אגודת ישראל פעה"ק שעשתה בזמנים הללו הם נגד רצון יראי ד' פה עיר קדשינו

ואינם באי כח היהדות החרדית

פעה"ק תובב"א.

והננו מוחים על כל זה בכל תוקף, והננו חותמים בזה בשם כל האסיפה

אלי יזדי
אלחי יבוב
אלשלח הלפמאן
אברהם כהן
אלטמרי נפתלישיין
אברהם נרצ
אלי נחום אריש גליקמן
אהרן קנדלבורג
אהרן אברהם בן לא"ש סקאלוש
אלי ואסטוק
אברהם יעקב מרדכי כ"ר צבי דל
אברהם יעקב שאריטוים
אברהם שפירא
אלי צבי קראנצר
אלשלח הרצל
אברהם הורוויץ
ברוך מרדכי האנוויזקי
בנימין זאב העצין
בן ציון דבל
בנימין זאב חשלנער
ברוך יצחק פריינר
ברוך פלוטראאבד
בן ציון אברהם טוביה צבי סיגל וצ"ל
ברוך משבנר
דוד כהן
דוב מרדכי האכסנרל
דוד בשלמאן
דוד איידענצוויג
דוד ארקוי
הקדש האזנוצקר
ולמן בריזל
חיים אשר כוכוואלר
חיים אשר לעדצמאן
חיים וואלפא
סוביר כהן
ישראל כוהן אצרעקר
יצחק אשר זעליג טרגליות
יעקב האסמאן
יהודע יוחנן רובינשטיין
יעקב שיינבערגער
יצחק מנדל כהן
ישראל האכנאנוויץ
יונה ליב בר' חיים משה נחטר נ"י
יוסף דראסמאן
יעקב נוסבוקער
יודא כהן
יעקב בוימבערגר
ישראל מנחם שוחטשן
יצחק אבינזור עזן שרב
יעקב ליב קלעצקי
יעקב בן הגהיב ליפמן הרר זצללה"ה
יהושע מתתי ווייס
יצחק אייזיק נעלב
יוסף בר"מ איידינבאך
ישראל הכהן
יהודע בהרמ"ו
יונה יצחק לעפקאוויטש
יצחק דוב הפלקר
יעקב ב"ר עקיבא
ליב בהרא
מאיר הצדקר
משה בר"מ זאב אריזאהן
מאיר לעזר
מרדכי בנקקוויץ
משה הוזמאן
משה אהרן האזנוכלאם
משה סאמעם
מאיר שוחטר
מענדל הלוי
משה האזנסאמל
משה אהרן הלוי
מנחם מענדל נאנר
מרדכי יצחק סאמעם
מנחם הכהן אייזער
מנחם חיים הכהן סורוקינים
נתנאל בר"מ ברוך שאר השלעסקי
נפתלי הערש זק
נחום אייזיקאן
נתן מאיר ב"ר מנחם שלמה
נחמיה אלטקר
שמחה בהרמ"ו
שימחה נאדבערג
צבי מיכל הצדקר
צבי אריי אייכלקר
צבי מנחם הכהן
צבי אריי ב"ר אהרן בצלאל
ראובן יעקב רייזאוויסקי
שלמה בהרי"ו
שמואל מענדל תיכטאן
שמואל האזנוסקי
שלמה יואל אריש גליקמן
שלמה הערשקאוויץ
שמואל מנחם נאמזאהן
שמואל צבי
שמואל יהודה אייזיקס
שמעון קלאוס
שלמה בהאריי ריחמ"ו אאב"ד וק"ק
האנובר מחבר ס"ס תקסור ומשיב

מודעה משנת תרצ"ט נגד הפקעת מחירי המצות. בין החתומים מטה: מנחם מענדיל גפנר

באותה שנה - שנת תשי"ג - אורו עיניהם של משפחות רבות בישראל.

יהודים רבים הרשו לעצמם, לראשונה, לקנות כמויות מצות דקות בהרחבה לכל ימי החג, לפי הטף.

הידיעה על מחירם המוזל במיוחד, על דקותם ועל כשרותם למהדרין של המצות, פשטה חיש בין ה"שטעטליך" - השכונות ומכל רחבי העיר באו יהודים בהמוניהם ושחרו לפתחו של רבי מנדל, כשפניהם נוהרות משמחה ומרגשות הרווחה.

שלושים יום קודם החג

ממוצאי "שושן פורים", מסרו רבי מנדל ומשפחתו את ביתם - החדר וחצי אשר להם - עבור כלל ישראל.

למחרת הפורים, נוקה הבית נקיון יסודי לחג הפסח, כשכל בני המשפחה, הבנים והנכדים, משתתפים ב"מבצע הבזק".

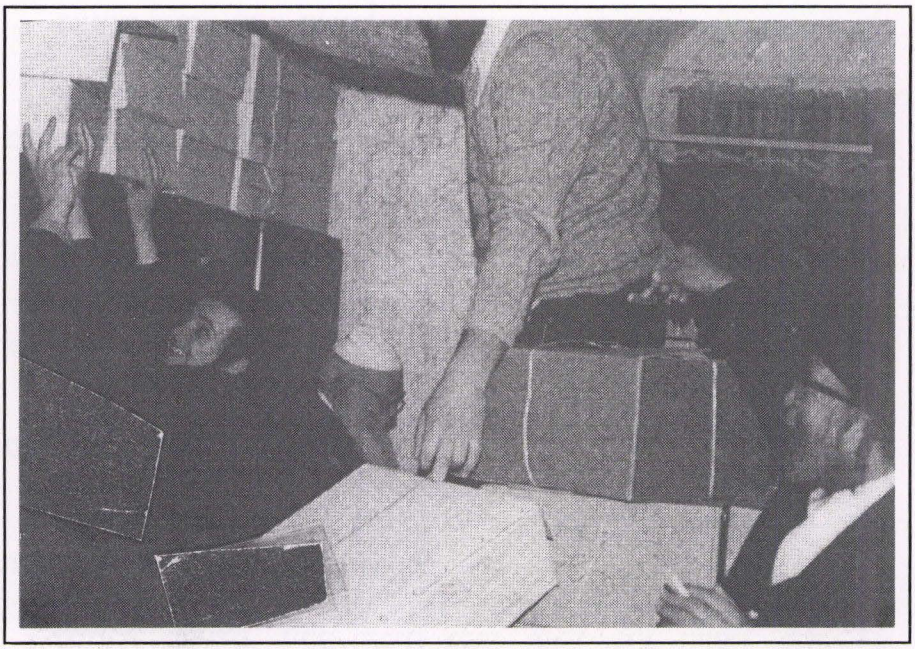
ביום שלאחר מכן, כבר הגיעה לפתח הבית משאית ענקית ופרקה את סחורתה: כשני טון מצות עבודת-יד...

החדר הגדול שבדירה, הפנימי, ששימש כל השנה כחדר שינה, סלון, וחדר ילדים... הפך עתה למחסן שאצר בקרבו את כל תכולת המשאית. קופסאות המצות נערמו מן המסד עד לטפחות ומקיר לקיר.

המשפחה "עברה דירה" לחצי החדר הקדמי...

גם חצי חדר זה חולק לשניים ע"י פריסת וילון דק, מעברו האחד נכנסו "הקונים" לחדר הפנימי, ומצידו השני עמדה "פינת האוכל" המשפחתית לעריכת השלחן לארוחות החול ולסעודות השבת של אותם שלושים יום שקודם החג, מיטה מוצעת וארון הבגדים...

בפינת החדרון עמד הארון המיוחד לגמ"ח השאלת שמלות חופה, ובדרך נס נותר מקום עבור המקרר...

קופסאות המצות נערמים מן המסד עד לטפחות

עם בניו הר״ר ישראל והר״ר מרדכי יצחק הי״ו במכירת המצות

במשך כל שעות היום יושב רבי מנדל בחדר הפנימי העמוס בקופסאות המצות, ומקבל כל יהודי במאור פנים אצילי.

רבי מנדל חפץ לזכות במצוה בשלמות -

טורח ומתייגע הוא להוריד את קופסאות המצות במו ידיו, נוטל את החוט וקושר.

כאשר הקונה מבקש לעזור ולהשתתף באריזתן של החבילות, פונה אליו רבי מנדל כשבת צחוק על פניו:

הנך רוצה למכור לי את המצות?...

אמנם, כשאחד מבניו או נכדיו נמצאים לידו, מצווהו ר' מנדל:

"בוא וחטוף מצוה..." כשהוא מטעים ומדגיש: **"גם מצוות גמילות חסד וגם כיבוד אב..."**

"בדעת חדרים ימלאו"

במשך כשלושה שבועות, משלהי חודש אדר ועד ערב פסח, לא היתה לר' מנדל ומשפחתו כל פרטיות בביתם, אך משבועות אלו שאבו את האושר הנפלא ואווירת הסיפוק המיוחדים ששררו בבית בכל השנה...

בני המשפחה חשו כי אפילו קירות הבית ספגו אהבה ללא גבול ומעצורים, לכל אשר בשם "ישראל" יכונה והארת פנים לכל יהודי.

אכן, לא בכדי, עת נבדקו מזוזות ביתו של רבי מנדל ע"י סופר מומחה, ירא שמים מרבים ו"בעל מדריגה", התבטא:

"שמרו היטב על מזוזות אלו, כי קדושה נשגבה אופפת אותם..."

הלה העיד בהתרגשות רבה כי כשבדק את המזוזות, אחזוהו חיל ורעדה והרהורי קודש הציפו אותו. בעת שבדק את המזוזה של החדר הפנימי, חש ברגשי התרוממות מיוחדים שלא חש בהן מעולם...

כולו "מצה"

רבי מנדל קיווה מאד, שפעלו יביא עד מהרה להורדת מחירים המוגזם של המצות הנמכרות ע"י הסוחרים השונים, ואף יגרום לכך שתהיה התחרות מסחרית ביניהם על טיבן של המצות, מבחינת כשרותם ודקותם. אך לצערו הרב ולמגינת ליבו, החלו סוחרים רבים להצר את צעדיו ולדרוש ממנו להפסיק במכירת המצות הדקות במחירים מוזלים.

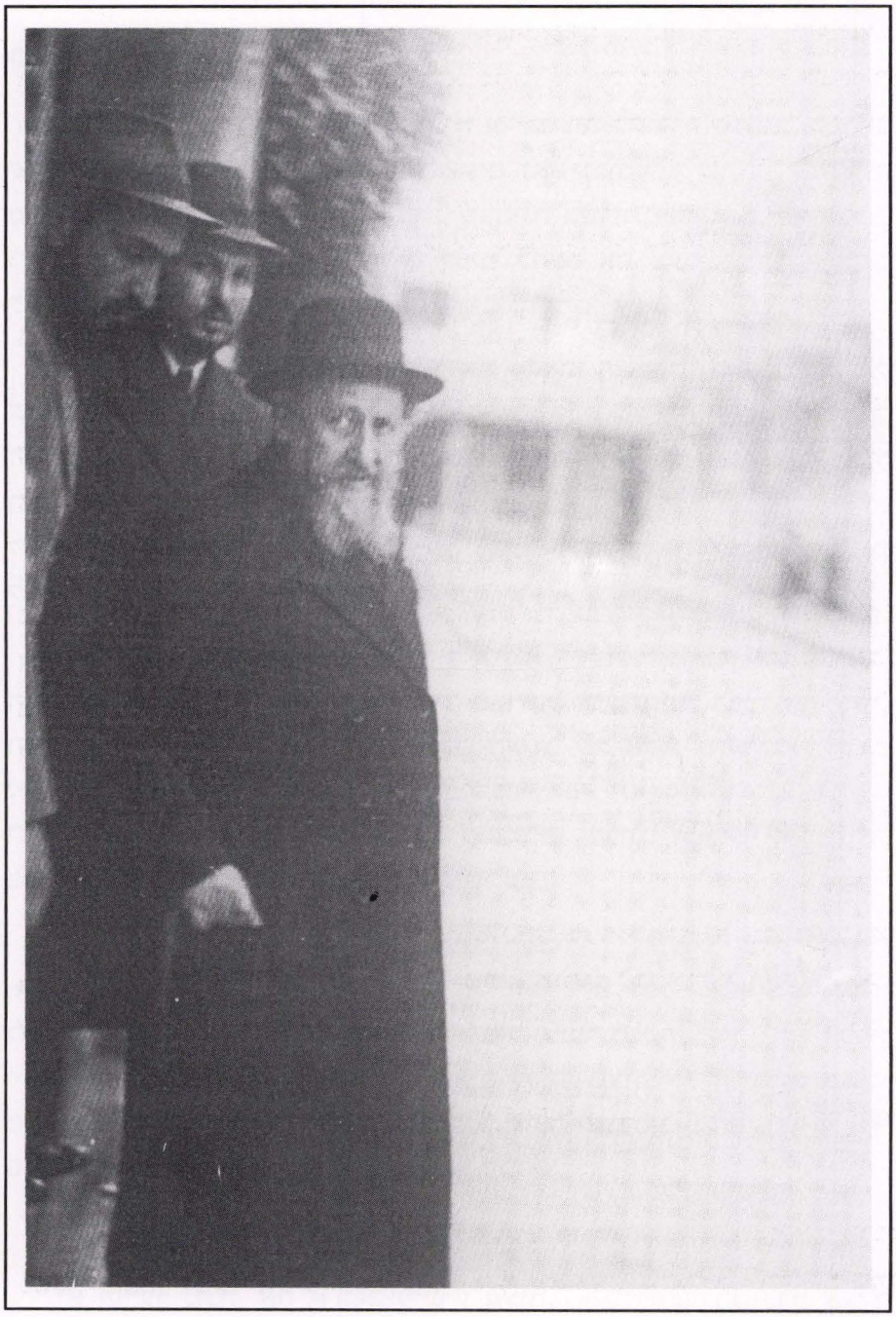
רבי מנדל ניסה להתגונן ולהבהיר את מגמתו ושאיפתו הטהורה. במתק שפתיו ובתום לבבו, ניסה להשפיע ולדבר על לבם של הסוחרים, ללכת גם הם בדרכו, להשביע נפש שוקקה ולאפות מצות הראויות לעלות על שלחן החג, ברם דבריו נפלו על אזניים אטומות. בדרך לא-דרך, ניסו הסוחרים להגביל את פעליו הנשגבים, ודרשו ממנו לצמצם את מכירת המצות למשפחות נצרכות ביותר בלבד.

מתוך שברון לב פנה רבי מנדל לחכימא דיהודאי, מאורן של ישראל, הגאון רבי יצחק זאב סולבייצ'יק, הרב מבריסק זי"ע ותינה בפניו את צערו הגדול, כשהוא מגולל לפניו את מצבם העגום של אלפי משפחות שאינם מסוגלים לשבור את רעבונם, ולקנות מצות לכל ימי הפסח עקב מחירים המופרז, ואת צערן של ילדי ישראל הטהורים שאינם יכולים להגיש אל פיהם את המצות העבות והקשות כקרשי עץ...

רבי מנדל סיפר לגאון על מפעל "מכירת" המצות שלו, הדקות והמהודרות בכשרותן, ועל דרישתם של הסוחרים לבל ימכור בזול אלא לנצרכים בלבד. ואילו הוא, הסביר ר' מנדל, עיקר מגמתו היא: "כל דכפין ייתי וייכול" - ללא בושה וכלימה! הבאים לקנות מצות אצלו, חשים עצמם כקונים רגילים ואם יכריז ויאמר כי הוא מוכר לנצרכים בלבד, יהיה בכך משום נעילת דלת בפני רבים שיתביישו לבוא.

נענה מרן הגרי"ז זצ"ל ואמר בתבונה:

"א יעדער מצה, איז אַ באזונדערע מצוה... [-כל מצה הנמכרת אצלך הינה מצוה בפני עצמה...]

הגאון רבי יצחק זאב סולבייצ'יק הרב מבריסק זצ"ל

"איעצך, להסכים לדרישה שלא למכור יותר מהכמות שהם הקציבו... אלא שכל אחד מבניך ימכור גם הוא כמות זו של מצות... בכך תצא ידי שניהם, תשביע את רצונם של הסוחרים, וגם תשביע את רעבונם של "כל דכפין"...

לסיום, שנה ואמר: **"זכור, א יעדער מצה, איז א באזונדערע מצוה..."**

משכיל אל דל

עמד רבי מנדל ופניו מאירות מאהבת ישראל שבערה בליבו וקיבל את הקונים בחמימות האופיינית לו, בשמחה ובהתרגשות, כאילו היו אלו אורחים חשובים אליהם המתין זמן רב.

בייחוד האיר פנים לכל איש מר וקשה-יום, שנכנס אל הבית לשם קניית מצות. באהבה ובמסירות קיבל את פניו, בשעה שהכין לו במו ידיו את כמות המצות שדרש וקשר את החבילות, הפיק פיו מרגליות, דברי חיזוק ועידוד בעניני אמונה ובטחון, פנינים ורמזים על פרשת-השבוע ועל חג הפסח ההולך וקרב.

גם כשנכנס יהודי המוכר כבעל בעמיו, סוחר מצליח, שמח ר' מנדל ושש לקראתו. וכך היה רגיל לומר:

"כשהנצרכים רואים מי ומי הנכנסים לביתי לקנות מצות, רוחם מתעודדת בקרבם בבואם, ביודעם שהמקום מיועד לכל יהודי החפץ לאכול על השובע, נגידים ונצרכים כאחד."

אירע פעם שיהודי "נגיד" הגיע לר' מנדל לקנות מצות ועם הכנסו נענה ואמר:

"ר' מנדל באתי לקנות כאן את המצות, כי רציתי לזכות במצוה בדרך כבוד, לעזור לבעל משפחה גדולה כשלך, בלע"ה, להצליח להרוויח כמה פרוטות לפני החג הממשמש ובא..."

בנו של רבי מנדל שנוכח שם ושמע את הדברים, ביקש להעיר לאותו נכבד, להעמידו על האמת ולספר לו דברים כהווייתם, על מסירות נפשו של אביו המשלם לבעל המאפיה ומוסיף מכיסו על כל ק"ג מצות שנמכר למטה ממחיר הקרן, אך די היה ברמז קל במבטו האבהי של ר' מנדל למונעו מלפתוח את פיו.

בהשתוממות רבה שמע את אביו משיב לקונה:

"ברכות יחולו על ראשך... יעזור לך הקב"ה ובזכות מעשיך הטובים ודאגתך לזולת, תתברך בכל אשר תפנה, תזכה לחג כשר ושמח ולאכול מן הזבחים ומן הפסחים...".

כשיצא הלה, הביע הבן את תמיהתו:

"אבא, ליהודי "בעל יכולת" שכמוהו, מותר לגלות את האמת...".

נענה רבי מנדל ואמר: "שתי תשובות בדבר: **האחת, ליהודי זה היתה הרגשה נעימה שזכה במצוה, אם כן למה אקח ממנו את הרגשתו? יערב לו ויבושם לו! שנית, מוטב שיחשוב שהוא עושה עמי חסד ומשום כך בוא יבוא ברינה מידי שנה וע"י כך תהיה הרגשה נעימה לכל הקונים, ביודעם שגם פלוני הסוחר קונה כאן את מצותיו...".**

❋

בין "עניי עמך" שבירושלים היו מוכרים זוג אביונים שהיו מהלכים בצוותא לקבץ נדבות למחייתם כשהאחד תומך בשני בהליכתם האיטית. מבט נוקב בהם היה מגלה שהאחד - צולע ומתקשה בהליכה, והשני, האוחז בידו מקל מיוחד לעיוורים - אינו רואה, רח"ל.

אין לשער לאיזו קבלת פנים נלהבת זכו השנים בהיכנסם לר' מנדל לקניית מצות. ר' מנדל ממש ניתר ממקומו משמחת ההפתעה לפוגשם ובהתרגשות כנה שאלם לכמות המצות שהם מבקשים לקנות.

"שני ק"ג" - היתה התשובה.

ר' מנדל ארז שתי הקופסאות, וכרך אותם בחוט הקשירה.

כשעמדו לשלם החלו השניים לחטט בכיסם, זה הוציא אגורה וזה הוציא שתיים, פרוטה לפרוטה הצטרפה לכמה מטבעות מצלצלים.

"כמה כבר יש כאן?" - שאלו השניים.

ר' מנדל החל למנות את המעות, והשיב: **"הו... יש כאן די והותר, מגיע לכם עודף..." ניגש למגירה, הוציא סכום כסף נכבד ומסרו להם במאור פנים, כשהוא מרעיף עליהם מברכות פיו לרוב...**

לאחר שיצאו פנה לנכדו שעמד אותה שעה במחיצתו לסייעו ואמר לו: **"זוהי כל שאיפתי, לעזור ליהודים במצבם הקשה! אם אכן כה נבזה מצבם, הרי אין לך חסד גדול מזה..."**.

כך "מכר" ר' מנדל את המצות, כשהוא עוטף את מעשה הצדקה והחסד באיצטלא של "מכירת מצות"...

מאוהביו של מלך

בעיצומם של ימי המכירה באחת מן השנים, הגיע הגה"צ הרב ר' אשר פריינד שליט"א לביתו של רבי מנדל וקנה כמות נכבדת של עשרות קילו מצות, באומרו:

"ברצוני לעזור לכמה משפחות אביונים מרודים וכשאני קונה כאן את המצות בזול, יש באפשרותי להשתתף בתשלום ולמכור את המצות למשפחות אלו, במחיר יותר מוזל, ממש אפסי."

שש רבי מנדל שמחה עצומה ואמר:

"אודה ה' בכל לבב, שנתגלגלה זכות על ידי ויהודים רבים יוכלו לקנות מצות בנקל, במחירים זולים."

- עיקר כוונתו הלוא היתה לעזור ליהודים ולקדש שם שמיים בעשיית חסד, בהידבקות במידותיו של הקב"ה...ומה לו אם הוא מוכר ישירות לנצרכים או בעקיפין ע"י בעל חסד נוסף - על כן המשיך והסביר:

"אין לי 'מתחרים' בתחום מכירת המצות, כי הרווח שיש לי, הוא כשיהודים אוכלים בפסח על השובע וככל שיותר יהודים יתענגו באכילת המצות, רווחי יגדלו...".

"במלכותא דארעא אנו מוצאים, שככל שיש למלך יותר אוהבים, זהו כבודו. כמפורש בפסוק (בראשית כו, כו): "ואבימלך הלך אליו מגרר ואחוזת מרעהו ופיכל שר צבאו" - ומבאר רש"י שאין לפרש "אחוזת מרעהו" - "סיעת אוהביו", לפי שאין דרך ארץ לדבר על המלכות כן, שאת כל סיעת אוהביו הוליך עמו, שנמצא שלא היה לו אלא סיעה אחת של אוהבים... לכן צריך לפרש "סיעה מאוהביו" - דהיינו קבוצה אחת מאוהביו הרבים".

"אם על מלך בשר ודם אין זו דרך ארץ לומר שיש לו רק מקצת אוהבים, על אחת כמה וכמה במלכות שמים, במלכותו של הקב"ה, וודאי שכבודו יגדל עם ריבוי אוהביו..."

יצוין שאף הרב פריינד שליט"א רגיל להתבטא כי את מפעלי החסד הרבים והמפורסמים שלו, התעורר להקים בראותו את רבי מנדל גפנר מונח ראשו ורובו בעשיית חסד וחיפוש תחבולות ועצות במה אפשר עוד לעזור ולסייע ליהודים...

ממרחק תביא לחמה

יהודים רבים העידו שעיקר מגמתם בבואם לקנות את "מצותיו" של ר' מנדל, היה להתברך מפיו ולהתבשם מהדרת פניו האצילות.

היו שבאו בקביעות, מידי שנה בשנה, מכל רחבי הארץ, מנתניה ועד באר - שבע, מאשדוד ומבני ברק, כשהם טורחים טרחה יתירה בטלטול קופסאות המצות במכונית ובאוטובוסים ובלבד שיזכו להתברך מברכותיו של

רבי מנדל, להביט בצורתו ולשהות בקרבתו של המאור הגדול ולדלות ממעיינותיו הרוחניים, הנובעים חמלה ורחמים.

רבי מנדל בגודל ענוותנותו, חשב כי יהודים אלו הגיעו ממרחקים מחוסר פרוטה בכיסם. ומחמת מצבם הכלכלי הקשה ביותר הם מטריחים את עצמם טרחות מרובות, על מנת לחסוך בהוצאות המרובות של ערב החג.

לכן, החליט ר׳ מנדל כי לכל אלו שבאו מדרך רחוקה, יוזיל את מחיר המצות הנחה נוספת על ההנחה הקיימת, וכך ציין בפנקס החשבונות שלו, ברשימותיהן של חלק גדול מהשנים:

הנחות חשובות לבאים מדרך רחוקה...

מעיד על עיסתו

בפנקס זה נרשם מידי שנה בשנה, סכום כסף שנתן לצדקה, לשמירה עליונה על טיב וכשרות המצות...

מידי שנה רבו הקונים, יהודים מכל העדות ומכל המעמדות: בעלי-בתים מבוססים ונצרכים, סוחרים מצליחים ואביונים, באו ליהנות מהמפעל האדיר, עד שברבות השנים מכר רבי מנדל, למעלה משישה טון מצות בכל שנה. כשני שליש מהכמות הנ״ל נמכרה למשפחות נצרכות ביותר, במחיר מיוחד. בד בבד עם ריבוי הביקוש למצות המהודרות בכשרותן והזולות במחירן, השיג רבי מנדל במקצת את מטרתו העיקרית, עליית מחירי המצות התמתנה אצל רוב הסוחרים...

❋

בשנת תשכ״ב היתה נהירה המונית לביתו של ר׳ מנדל, עד שלא היה מסוגל לעמוד בביקוש הרב. לאור זאת, הוזיל מכיסו ושילם לבעל המאפיה סכום רב, עבור אפיית מצות גם בשעות הלילה.

הדבר עלה ביוקר, אך התוצאות היו כבירות...

סוחרים רבים החלו לשחר את פתחו של רבי מנדל, שיקנה מהם כמויות מצות במחיר מוזל, על מנת למכרם בביתו...

ר' מנדל נשא עיניו למרום בשבח והודאה לבוראו - הרי הריווח היחידי שלו, הוא שיהיה לכל יהודי מצות בשפע, "לשובע ולא לרזון"...

בשנת תשכ"ג הגיע ר' מנדל ל"עמק השווה" עם חמשה סוחרים שנענו לדרישותיו, להקפיד על כשרות ודקות המצות למהדרין ולמוכרם במחיר מוזל, בכך הוארו בתים רבים בישראל בטועמם שמחת חג כפי שלא טעמו מזה פסחים רבים...

באותם שנים נמכרו קרוב ל-חמשה טון מצות במחיר מוזל מאד.

❋

בתקופת השנים תשל"ד-ו היה המצב הכלכלי קשה ביותר, היה זה לאחר מלחמת יום-הכיפורים, הכשלון הבטחוני היסב נזקים עצומים להתפתחות המשק. מחיריהם של כל המוצרים האמירו שחקים, ובהתקרב חג הפסח היתה אנדרלמוסיה נוראה, שכן בעלי משפחות רבים לא היו מסוגלים לרכוש ולו גם את מוצרי היסוד, לקראת החג המתקרב ובא.

ר' מנדל לא נח ולא שקט, במסירות נפש עשה הנחות גדולות במכירת המצות ובפרט לקונים בעלי משפחות ברוכות ילדים. וכך אנו מוצאים בפנסקו בשנת תשל"ח:

הנחות על המצות 5 לירות על כל קילו, נוסף על ההנחות הכלליות.

כך גם בשנת תש"מ, עת היוקר והאינפלציה הגיעו לשיאן, ציין רבי מנדל בפנקסו:

עשינו מאמץ גדול להוזלת המצות, שבשוק מכרו 400 ל"י לקילו, ואנו מכרנו ב - 300 ל"י לקילו, כדי שיהא הפסח נאכל על השובע, ומכרנו בערך ב-40 לירות פחות ממה ששילמנו, שכל אחד יוכל לקנות כמה שירצה, ולא יצטרכו לקמץ.

שולחן עורך

כאמור, כרך רבי מנדל את ה"מצה" עם ה"שולחן עורך".

בפנקס ה"קבלות" שלו, לאחר שרבי מנדל כותב על השתדלותו בעסק המצות, כותב בזה הלשון:

...החלטנו לחלק יין בחצי מחיר בערך, לפי שכעת, בימי הדוחק, אין בשר ואין ביצים לפסח ואין תפו"א, אז לפחות יאכלו ענוים מצות ויין, הם ובניהם וכל אשר להם, לשבעה, כי עם מצה ויין כבר יכולים לקבל הפסח בריצה...

כל בני משפחתו של ר' מנדל נרתמו למשימה קדושה זו ובמשך שנים רבות עמדו לימינו של האבא-הסבא, באחד מיצירותיו הנפלאות ביותר.

ידים רבות עבדו ללא הרף, המשאיות שהביאו את מצרכי-החג התרוקנו מתכולתם, כשבשרשרת נמסרו הקופסאות והחבילות, השקים והפחים, מיד ליד כבסרט-נע, בהרמוניה נפלאה של הטיית שכם אחד לעשות רצון אביהם ולעשות נחת רוח לאביהם שבשמים.

הבנים והנכדים מעלים זכרונות הימים ההם בהתרגשות רבה:

"כשעסקנו ב"מצרכים" לא חשנו מעולם כי הננו עייפים ומותשים... שמחת המצוה שהשרה עלינו אבינו פרצה גבולות, עד שלא שמנו לבנו לחשוב על ארוחות הצהרים והערב... אבא החדיר בנו אהבה ורצון עז להיות שותפים במעש ובתושיה במפעלי החסד, עד שהיינו חלק בלתי נפרד בשרשרת המצוות שלו לקראת חג הפסח."

❋

המכירה נערכה באולם "בית יעקב הישן", ההנחות היו משמעותיות והמונים רבים צבאו על דלתות המקום. מידי שנה חולקו:

בס"ד.

כמות	לתשלום		המחיר ל	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		יין	בראשית	14.-	28.-	42.-	56.-	70.-	84.-	98.-	112.-	126.-	140.-
			אנטיק	12.-	24.-	36.-	48.-	60.-	72.-	84.-	96.-	108.-	120.-
			אפרסמון	9.70	19.40	29.10	38.80	48.50	58.20	67.90	77.60	87.30	97.-
			מוניסין	7.60	15.20	22.80	30.40	38.-	45.60	53.20	60.80	68.40	76.-
			מלכות פרי הגפן אריסטון	6.80	13.60	20.40	27.20	34.-	40.80	47.60	54.40	61.20	68.-
			נוגה	5.20	10.40	15.60	20.80	26.-	31.20	36.40	41.60	46.80	52.-
			אצילים	7.70	15.40	23.10	30.80	38.50	46.20	53.90	61.60	69.30	77.-
			חיורין	7.50	15.-	22.50	30.-	37.50	45.-	52.50	60.-	67.50	75.-
			מיץ	5.-	10.-	15.-	20.-	25.-	30.-	35.-	40.-	45.-	50.-
		שמן	מיוחד	20.25	40.50	60.75	81.-	101.25	121.50	141.75	162.-	182.25	202.50
		טוכר דק 1ק"ג		5.20	10.40	15.60	20.80	26.-	31.20	36.40	41.60	46.80	52.-
		גביש קשה		7.-	14.-	21.-	28.-	35.-	42.-	49.-	56.-	63.-	70.-
		גביש רך		4.60	9.20	13.80	18.40	23.-	27.60	32.20	36.80	41.40	46.-
		שקדים	200 גרם	3.60	7.20	10.80	14.40	18.-	21.60	25.20	28.80	32.40	36.-
		אגוזים	400 גרם	6.50	11.20	16.80	22.40	28.-	33.60	39.20	44.80	50.40	56.-
		קמח חפו"א		2.70	5.40	8.10	10.80	13.50	16.20	18.90	21.60	24.30	27.-
		קאו		3.50	7.-	10.50	14.-	17.50	21.-	24.50	28.-	31.50	35.-
		שוקולד		1.75	3.50	5.25	7.-	8.75	10.50	12.25	14.-	15.75	17.50
		ביצים (2)		13.50	27.-	40.50	54.-	67.50	81.-	94.50	108.-	121.50	135.-

ס"ה להשלום

החיפה

מחירון מצרכים בשנת תשל"ו

למעלה משמת אלפים בקבוקי יין... קרוב לששת אלפים בקבוקי שמן... למעלה ממאה אלף ביצים... חמשה טון תפוחי-אדמה... כארבעה טון סוכר ובננות... קוקוס, שקדים ואגוזים, קמח תפו"א ושוקולד...

את כל המצרכים מכר ר' מנדל במחיר נמוך ממה ששילם עבורם לסיטונאים. הוא הוסיף מכספי ה"מעשר" שלו ומממונו, הוא נעזר גם בנדיבות לבם של יהודים טובים שהעריכו את מעשי החסד שלו והשלים את החסר עבור התשלומים לכל המצרכים.

פעם עת ישב ר' מנדל רכון על פנקס החשבונות של ההוצאות והכנסות של מכירת מצרכי חג הפסח, נכנס אליו ב"ג הר' חיים יעקובזון הי"ו. אמר לו ר' מנדל: הנך רואה פנקס זה, ההוצאות הם גדולות מההכנסות, אמנם אין אלו חובות, אלו הם תכניות של חשבונות הבנק שלי בשמים...

זעקת הדל

מסירות נפשו של רבי מנדל עבור אחיו בני ישראל, להיות להם לעזר ולאחיסמך, כדי שיוכלו לערוך את שולחן "הסדר" כראוי וכנכון, לא ידעה גבולות. הוא לא היה מסוגל לתת מנוח לנפשו כשראה שיהודים נתונים במצור ובמצוקה כלכלית, בדוחק המעביר את האדם על דעת קונו ומבטלו משמחת החג.

בשנת תשי"ד, בעיצומה של תקופת ה"צנע", לא היה ניתן להשיג באיזור ירושלים תפוחי-אדמה וביצים - מוצרים חיוניים לכל משפחה בפסח.

שבעת ימי החג ללא מצרכים אלו - גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה! - הלוא אין תחליף למגוון המאכלים העשויים מביצים ותפו"א המשלימים את התבשילים ומיני המאפה האסורים ב"בל יראה" ו"בבל ימצא".

רבי מנדל נכנס לעובי הקורה, וניסה להשפיע על הממונים על משלוחי המזון שישיגו ויאשרו את אספקתם של מצרכים אלו, אך כל השתדלויותיו לא הועילו.

צערם ומצוקתם של יהודים לא נתנו לנפשו מנוחה.

בראותו שבדרך הטבע אין שום סיכוי להשיג את מוצרי היסוד לאלפי נפשות הנתונים בצרה, פנה לקרן זוית ושפך את נפשו בתפילה לוהטת לפני הקב"ה, הזן ומפרנס ומכלכל מביצי כינים ועד קרני ראמים, שיחוס וירחם על בני ירושלים, הנערכים לחוג את הפסח מתוך רעב ומחסור.

בנוסף לתפילה מקירות לבו, קיבל רבי מנדל על עצמו לתרום מממונו לצדקה לזכותם של אנשי ירושלים. בהתעוררות ובדמעות שליש כתב על גבי פנקסו:

היות שהקושי גדול ואין להשיג תפו"א, הנני מבטיח 5 מיל מכל קילו, לצדקה, שיעזור השי"ת שנשיג התפו"א...

"קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת" - צדיק המיצר בצרתם של ישראל, תפילתו מקובלת לפני המקום.

באופן בלתי צפוי, הגיע משלוח ענק של תפוחי-אדמה, שמחתם של בני ירושלים לא ידעה גבולות.

רבי מנדל השיג חמשה טון תפו"א, סוג "א' א'", בשקים נקיים.

מתוך שבח והודיה לשומע תפילה, ניגש למכרם במחיר מוזל ביותר.

מלבד "הסבסוד" - השתתפותו הרגילה במחיר המצרכים שבמכירתו, הוסיף ותרם למטרת צדקה נשגבה, חמש מיל על כל ק"ג תפו"א שנמכר.

✡

מסורת המכירה נמשכה מידי שנה בשנה עד שנת תשל"ז, בהיקף עצום של כל מוצרי החג. כשר' מנדל מתמסר, בכל נפשו ומאודו, להצליח להשיג את המוצרים הטובים ביותר, בכשרות המהודרת ולמוכרם בזול ככל האפשר.

בשנת תשל"ז, לאחר שחלה בעיניו, וסאת יסוריו גדשה, לא היה מסוגל להמשיך במכירת כל מגוון המצרכים.

זאת ועוד, בתחילת דרכו, בשנת תשי"ג, היה זה המפעל היחיד שחולל נצורות בהוזלת מצרכי החג לאוכלוסיית ירושלים, אך במשך השנים, צצו ופרחו ארגונים רבים של יהודים יקרים, שפעלו ללא לאות למען מטרה זו.

רבי מנדל שמח שמחה עצומה בכל ארגון ומפעל-חסד שהוקם. על כן, לעת זקנותו כשכוחותיו לא נתנו לו לעמוד בכל המשימות שנטל על עצמו כל השנים, התנחם והתעודד בכך ש"לא אלמן ישראל" וקיימים מפעלי חסד רבים, במגוון תחומים נפלאים.

ברם, על אף זקנותו וחוליו, חולשת ליבו וכאביו הרבים, הניח לעצמו בקעה להתגדר בה ובמסירות נפש עילאית התמיד במכירת המצות.

הוא המשיך "להפקיר" את ביתו, משך למעלה משלשה שבועות קודם החג, מידי שנה, מילאו ודחסו בתכולת ענק של כמה טון מצות, כשהוא עצמו עומד ומקבל את פני הבאים, במאור פנים ובחדווה רבה.

הפונים הרבים באו לקנות מצות בזול ו"המוכר" הצדיק חש והעניק לסובבים אותו את התחושה, כי הוא זה ה"קונה" האמיתי, הרוכש לעצמו את שרשרת המצוות, המתחברת מכל מצה ומצה.

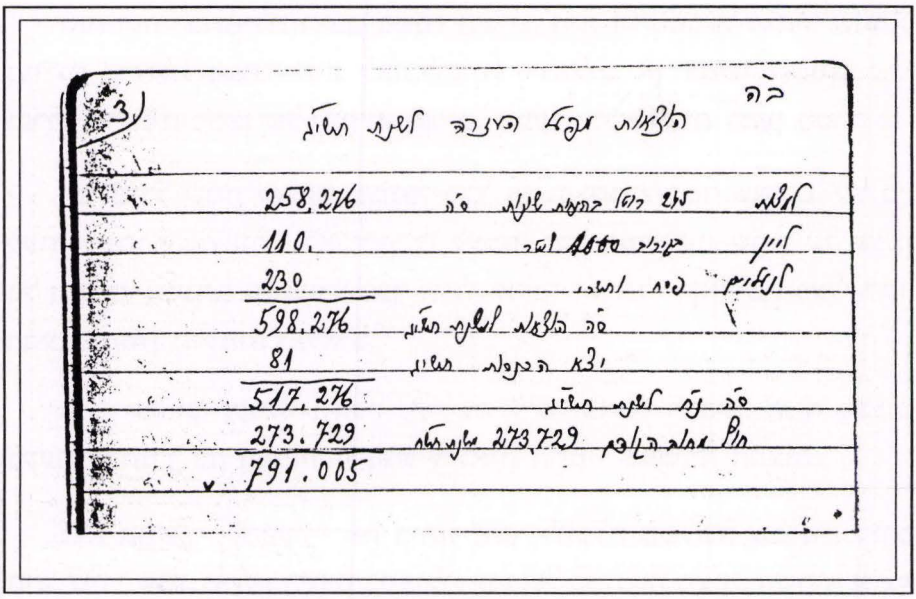
בכך ראה רבי מנדל את עיקר ההכנה הרוחנית לקראת חג הפסח - בזיכוך של מסירות-נפש ובחינוך בני ביתו לאהבת ישראל.

פעמים רבות, בערב הפסח בערוב היום, כשקדושת היום נפרשת על כל בני ישראל בכל מושבותיהם, היה ר' מנדל מפשפש במעשיו ומתוך שברון לב היה מתבטא ברוב ענוותנותו:

"עם מה ניגשים לחג ולעריכת הסדר...?!"

ותוך כדי דיבור התנחם והתחזק, באומרו:

"לכל הפחות, זכינו ויהודים רבים יכולים לערוך את שלחן הסדר מתוך הרחבת הדעת, זוהי הכנתנו לחג הקדוש!..."

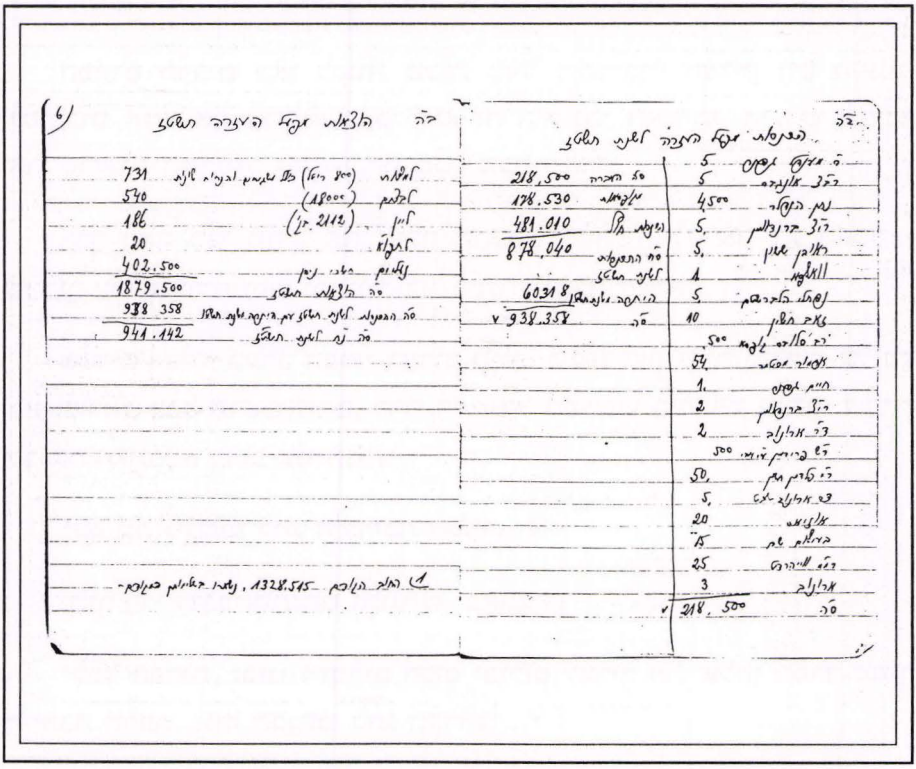

בה"ה

3

הלבנות עבור הערב לשנת תשע"ז

לשנה טוב רגל בתענית שלנו סה"כ	258.276
ליין בערב [illegible] ושבר	110.
לנשים ביום השבת	230
סה"כ הלבנה לשלוח תשע"ז	598.276
וכנגד הנפלה תשע"ז	81
סה"כ נקי לשלוח תשע"ז	517.276
מלון אחוזה בלובן 273.729 שלוח תשע"ז	273.729
	791.005

בה"ה

הנפלה עבור הערב לשנת תשע"ז

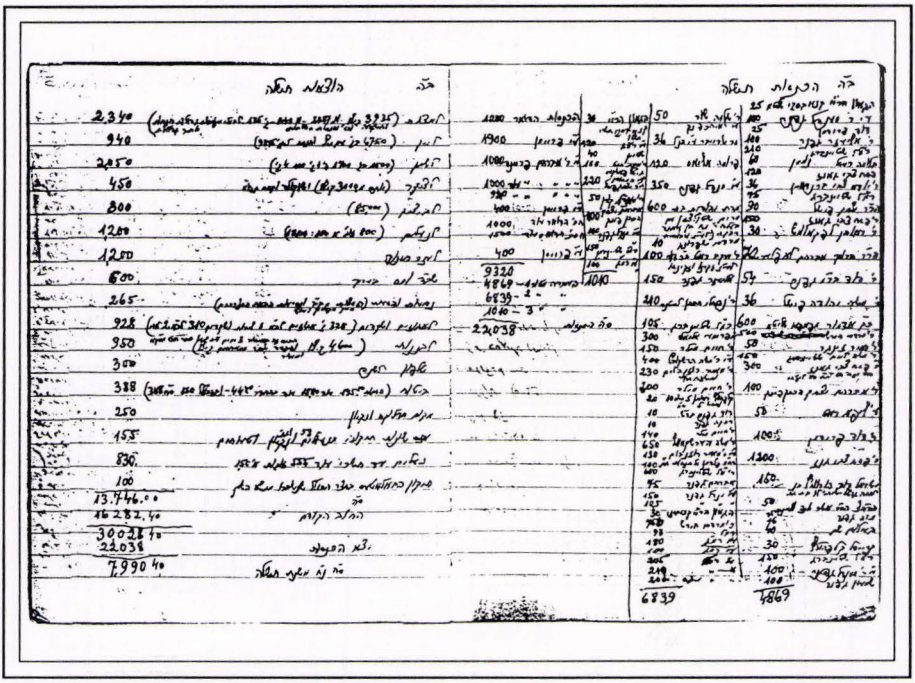
סה"כ מנקים לשנה	5
רבב אולבה	5
שעת הקפה	4,500
רוב הקפה	5
ראשון שנה	5
וואלמה	1
קפה בלובן	5
צאת השנה	10
כל סלה לשנה	500
אפוטר אפטר	54
חיית קפה	1
רוב ארנולד	2
רב אולבה	2
רב בריסק שנה	500
רב פרסק חג	50
רב אולבה - בב	5
אלינאה	20
בראלמה שת	25
רבה שהרוס	25
אולבה	3
סה"כ	218.500

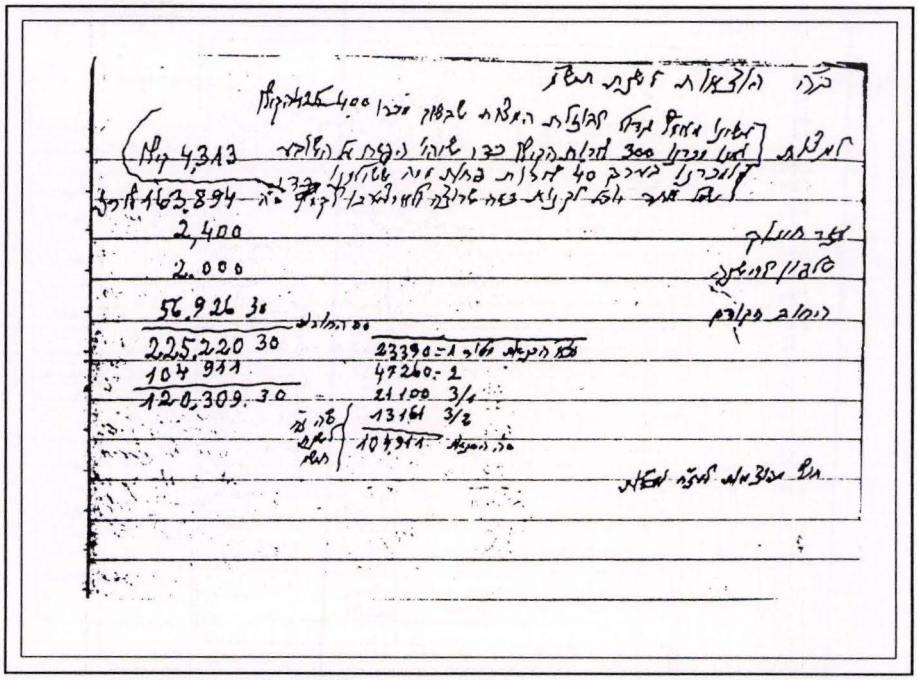
סה"כ הוכרה	218.500
שלמה	178.530
נשלמה מלן	481.010
סה"כ התפלגה	878.040
לשלוח תשע"ז	
הוראה שלנו שלוח	60318
סה"כ	938.358 א

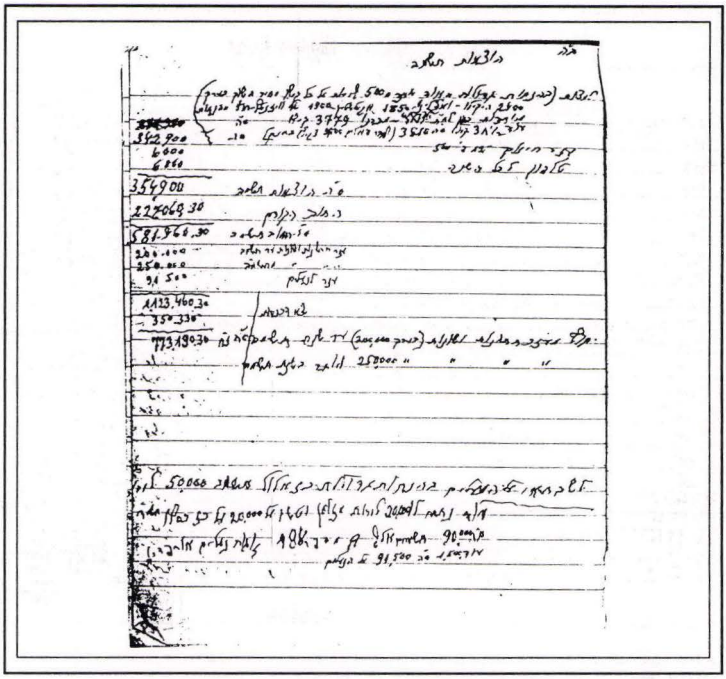
הלבנות עבור הערב תשע"ז

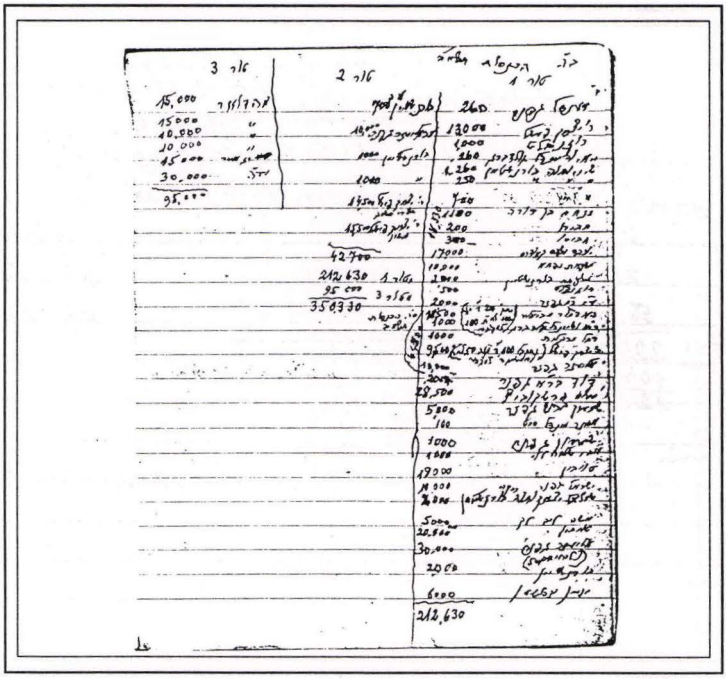
לשלוח (סה"כ רגל) כל שבועות ובעיר שלנו	731
לשלמה (18000)	540
ליין (2112 יין)	186
לרגלים	20
לשנת בשני יום	402.500
סה"כ הלבנה תשע"ז	1879.500
סה"כ הנפלה לשלוח תשע"ז עם הוראה שלנו תשע"ז	938.358
סה"כ נקי לשלוח תשע"ז	941.142

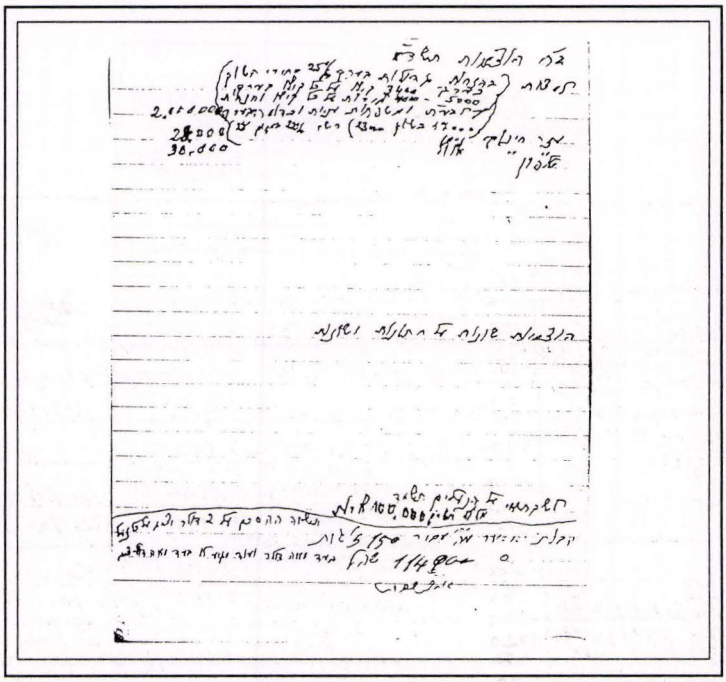
א) הלבה הלובן 1328.545, נשאר בשלומן בשלמה.

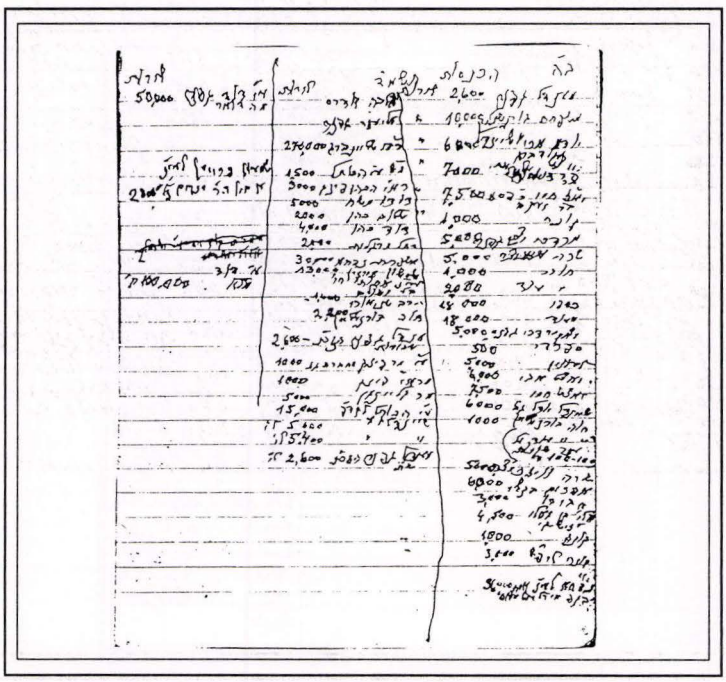

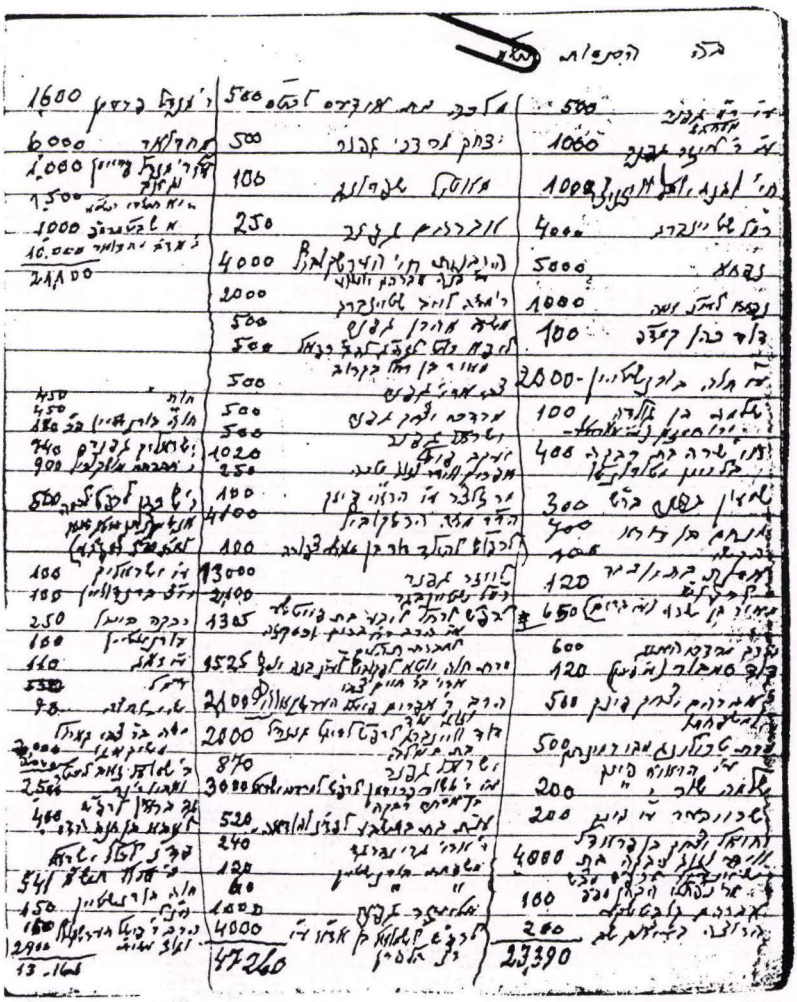

י"ג בניסן -

הכל טרודים בהכנות האחרונות לחג המצות... רבי מנדל ניגש לעבודת הקודש של אפיית מצות המצוה לליל הסדר המתחילה בשאיבת "מים שלנו". בשעה שירד רבי מנדל והנלוים אליו לשאוב מים בחצר מאפיית ווקסלשטיין, נהרו פניו משמחה של מצוה. הם ליוו את השאיבה בשיר וברננה ויצאו בריקודים של שמחה עם היהודים שפגש במקום בבואם לשאוב בששון "מים שלנו". משאיבת "מים שלנו" פנה רבי מנדל היישר לכותל המערבי...

מידי שנה בשעה זו, שפך את נפשו לפני ה' ליד שריד בית המקדש, כבן המתחטא לפני אביו, בהתחננו בעדו ובעד כל בית ישראל, שיזכו להקריב את הפסח, למחרת היום, במועדו ובמקומו וכהלכתו...

❋

בערב הפסח, הגיע רבי מנדל למאפיית המצות, הדור בלבושו בקיטל הלבן. כשניתן האות בחצות היום, החלה האפיה.

רבי מנדל אומר את פרקי ההלל בנעימה נפלאה, כשפניו להבים היה מתהלך בין העוסקים במלאכה ומשרה סביבותיו התלהבות דקדושה. קולו מתנשא בחלל החדר:

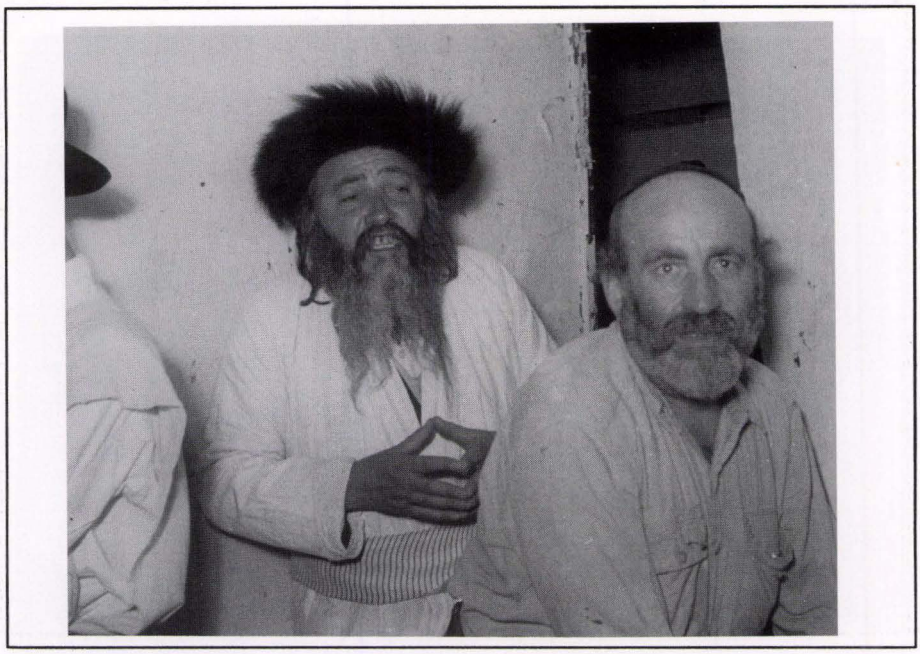
"בצאת ישראל ממצרים... ההרים רקדו כאלים גבעות כבני צאן"...

"לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד..." "נדרי לה' אשלם..."

המתעסקים בעסק המצות "לשם מצת מצוה", שואבים מלא חופניהם אוירת הוד קדומים ובהשראת פרקי ההלל המתמזגים בעבודתם, מזדרזים הם ביתר שאת וביתר עוז, בדחילו ורחימו.

אש קודש יוקדת ברבי מנדל עת שונה ומשלש הוא את פרקי ההלל, בקול חוצב להבות.

עם הר״ר חיים אלעזר ווקסלשטיין ז״ל

עם הרב יהודה גץ זצ"ל, רב הכותל

מברך ומתברך עם הגאב"ד הגאון רבי יצחק יעקב וייס זצ"ל

גדולי ומאורי הדור שאפו גם הם את מצותיהם במאפיה זו, ביניהם: כ"ק האדמו"ר מסלונים בעל "ברכת אברהם" זי"ע, הגאונים חברי הבד"צ של העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ובראשם הגאב"ד בעל ה"מנחת יצחק" זצוק"ל וגדולי עולם נוספים, היו מביטים בהערצה ובהערכה גלויה, ב"עבודתו" של רבי מנדל...

בתום האפיה, היה ניגש רבי מנדל ומאחל מקירות לבבו ברכות החג לגאונים - הצדיקים שהשתתפו עימו ומתברך מפיהם.

❋

בדרכו, מברך רבי מנדל במאור פנים את כל הנקלע לקראתו, בברכת "פסח כשר ושמח".

הנה, נפגש הוא באחד מידידיו מזרע הכהונה וכמידי שנה אומר לו רבי מנדל: **"הנני מזמינך היום לשחוט את השה, קרבן הפסח שלי, בבית-המקדש."**

והלה עונה לעומתו: **בתנאי, שאזכה להימנות בחבורה אחת עם רבי מנדל...**

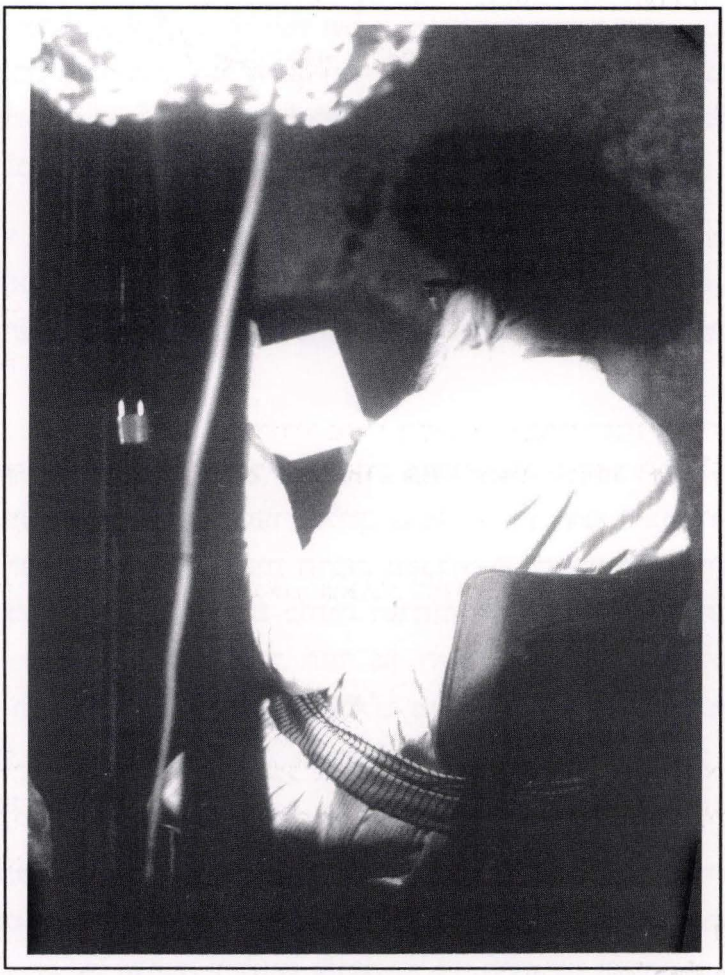
❋

גם אחר המעמד המלהיב של אפיית המצות ואמירת ההלל, לא נרגעה נפשו ההומיה של ר' מנדל, ותיכף לכך נסע אל הכותל המערבי, לומר שם את סדר אמירת קרבן פסח, סמוך ונראה להר המוריה.

ברגעים אלו עלה ליבו על גדותיו, וכלבת אש רותחת פרצו מפיו המילים "ועתה בעוונותינו חרב בית המקדש ובטל קרבן הפסח", כשכל כולו מתמוגג בבכי געגועים וערגה שנזכה עוד עכשיו, לראות את הבנין בתפארתו ולהקריב את קרבן הפסח, לריח ניחוח אשה לה'.

כחייל הממלא רצון מפקדו, שב ר' מנדל לביתו לעמוד על המשמר של סיום ההכנות לחג העומד בפתח, כשפיו ממלמל תפילות ותחינות משולבות

בבכי של שמחה. בני המשפחה שהיו טרודים ועייפים מטורח הימים האחרונים, חטפו מבט על ראש המשפחה ושאבו ממנו כוחות דשנים ורעננים, מתוך ציפיה וערגה לשעות הנעלות של עריכת הסדר.

באמירת סדר קרבן פסח אל מול קודש הקדשים

ליל התקדש החג

כל מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת - אמרו חכמינו ז"ל. על אחת כמה וכמה, מי שטרח בערב פסח לעזור ולסייע לעם ישראל, שיוכלו לקבל

את החג בשמחה ובטוב לבב, הרי כאשר מגיע חג הפסח, נפתחים לפניו ארובות השמים, והם מריקים עליו ועל בני ביתו השראה נעלה וקדושה, מלווים ברגשי שמחה עילאיים.

כפני מלאך אלוקים נדמו פניו של ר׳ מנדל, עם כניסת החג. לבוש הוא בקיטל מבהיק בלובנו, זקנו הלבן יורד על מדותיו, פניו מפיקים נוגה של קדושה ושמחת החג, ומשרה על כל סביבותיו השראה רוחנית נעלה שאין לתארה במילים.

אשרי מי שראה את ר׳ מנדל בתפילת ערבית של ליל פסח, כשהוא עומד לפני בוראו ומשבחו באמירת הלל. בקולו, קול שאגת ארי, פתח בברכה "אשר קדשנו במצותיו", כשהוא סוחף אחריו את כל באי בית הכנסת.

❋

אוירה עילאית מרחפת על בני הבית. משעה שנכנס האב הגדול הביתה, כשפניו נוהרות ומזהירות באור עליון, נדמו כל בני הבית בחדרת קודש וביראת הכבוד. על אף העייפות הרבה, מקבלים כולם כוחות טמירים, ורוח רעננים נכנסת בהם. כל אותם כוחות וטרחות שהשקיעו בערב החג לעזור ליהודים, חוזרים אליהם כאור חוזר מן השמים, לקבל את אורות החג בשמחה ובטוב לבב. וכך יושבים כולם מסובים סביב שולחנו של ראש המשפחה, במשך כשבע שעות, ומשביעים את נפשם באורות החג הנשפע עליהם מן השמים.

זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו - כך פותח ר׳ מנדל את עריכת ליל הסדר. הס וחרדת קודש נופלת על כולם. האוירה מתחשמלת, המתח תלוי באויר. אוירה של קדושה עילאית נסוכה על פני היושבים וממתינים בציפיה לרגעים מיוחדים אלו. עבודה של שילוב אהבה ויראה עילאית.

ברטט רב נשמעו נעימות דבריו המתוקים של רבי מנדל, עת עמד ופתח בשיחת רבת השראה, על גודל קדושת ליל הסדר, שהכניס בלב כולם יראה עילאה.

בדבריו מצטט הוא מובאות מחז"ל ומהזוהר הקדוש, איך הקב"ה מכנס את הפמליא של מעלה, ואומר להם בואו ושמעו את סיפורי השבח שבני ישראל משבחים אותי, וכולם מתכנסים ובאים ומתחברים עם בני ישראל המספרים ביציאת מצרים מתוך שירה וזמרה.

ובכן - מסיים רבי מנדל את דבריו - הבה נקבל את פני ה'אורחים' החשובים שבאו לצל קורתנו, ונקבל על עצמנו לא לשיח דברים בטלים לעיניהם של האורחים הנעלים...

כך הכניס רבי מנדל אוירת קודש בין המסובים, עד שקיבלו את התחושה שאפשר לראות בעיני בשר את הפמליא של מעלה.

לאחר סידור סימני הקערה, והנחת שלושת המצות מצוה שנאפו בערב הפסח, ניגש רבי מנדל בדחילו ורחימו לעריכת הסדר.

ליל שימורים לה'

ליל הסדר של חג הפסח, שמור הוא ומוכן כולו להתקרב אל השי"ת, אומרים תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע. ואם מדובר בהתקרבות להשי"ת, הרי רבי מנדל ה'מחותן' הראשון לכך. ולא על עצמו לבד בא ללמד, אלא על כל סביביו הוא מפיח רוח של התלהבות דקדושה.

"קדש" - מוכרז ה'סימן' הראשון של ליל הסדר, ופני רבי מנדל היו פני להבים, ממש פשט צורה ולבש צורה, עיניו בלטו מחוריהן, וכל כולו אש להבה, להעיד על בורא שמים וארץ, שהוא בראם והוא יצרם.

כל האומר "ויכולו" - נעשה שותף להקב"ה, אמרו חז"ל, והתלהבותו של רבי מנדל בוקעת שחקים. קולו נשמע כקול שאגת ארי, וכל כולו דבוק בקשר אמיץ אל בורא עולם. וכי מילתא זוטרתא היא להיות שותף להקב"ה, ובפרט כעת שהקב"ה ופמליא דיליה יורדים לראות את עבודת בני ישראל.

שמחת הלב עולה על גדותיה, על הזכיה הגדולה שזכו להגיע לעריכת ליל הסדר, כאשר כל בני המשפחה מסובים סביב לשולחן. "שהחיינו וקיימנו

והגיענו לזמן הזה", מסיים רבי מנדל את ה"קידוש", בקול מרטיט בבכי של שמחה.

כל דכפין ייתי ויצרך

בשעה שעמד רבי מנדל, לבוש בקיטל הלבן, ומכריז בסילודין: "**כל דכפין ייתי ויכול! כל דצריך ייתי ויפסח!**"

היו מביטים עליו המסובים, בלי להניד עפעף ועיניהם אינם שביעות מלראות. הם הלוא ידעו, כמה טרח ויגע אביהם במסירת גוף ונפש, להיות "נאה דורש ונאה מקיים" בהכרזתו: "כל דכפין ייתי ויכול"...

מאות משפחות, אלפי נפשות, מסובין עתה כשלפניהם שלחן ערוך ושמחת החג נסוכה על פניהם, הודות למסירות נפשו של רבי מנדל.

המצות והיין, ביצים ושמן, תפוחי-אדמה ובננות, סוכר וקוקוס, וכל שאר מצרכי החג העולים על שלחנם של כל ישראל בחג הפסח, הגיעו לביתם של משפחות אלו בזכות השתדלותו העילאית.

עומד רבי מנדל בביתו על יד שולחן "הסדר" שלו, מרים ידיו כלפי מרום ומפיל תחינתו לפני אביו שבשמים בהתייפחות ובתחנונים:

"**איי... כל דצריך ייתי ויפסח...**"

"**אבא! עשינו כל מה שביכולתנו לקיים כל "דכפין ייתי ויכול" - להשביע את אביוני עמך, עשה גם אתה למען שמך וקיים בנו "כל דצריך ייתי ויפסח" ו"לשנה הבאה בני חורין" - נזכה לאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים**"...

✡

במקום גדולתו של רבי מנדל - שם אתה מוצא ענוותנותו. יורד הוא לרגע קט מהשגותיו העילאיות אל הילדים הרכים המסובים, מסביר את דברי ההגדה לפי שכלם, ומצטט בטוב טעם מסיפורי חז"ל על יציאת מצרים.

כך מידי שנה בשנה שילב רבי מנדל ברגש רב, תיאור חי ממדרשי חז״ל על סבלם של בני ישראל בגלות מצרים, ועל נפלאות הגאולה ביציאת מצרים וקריעת הים. דבריו נאמרו בלהט ומתיקות, ונשמעו בשקיקה כאילו לא שמעתן אוזן מעולם.

גילוי שכינה

בקטע ההגדה ״ובמורא גדול זו גילוי שכינה״, פנה רבי מנדל לכל המסובים ואמר בהתעוררות עצומה:

איתא בספרים הקדושים, שבליל פסח יצאו ישראל ממ״ט שערי טומאה בלי שום אתערותא דלתתא כי אם ע״י אתערותא דלעילא, ולאחר מכן נסתלקו המוחין, וע״י הספירה נעשה אתערותא דלתתא עד שנתעלו והגיעו לקבלת התורה. ויש להבין איך בא האתערותא דלעילא בלא אתערותא דלתתא, הלא מוכרח להיות מקודם אתערותא דלתתא במדת מה.

ונראה לפרש ע״פ דבריו הקדושים של ה״צמח צדיק״ על דברי חז״ל שאמרו שכאשר פגש יעקב אבינו את בנו יוסף, קרא את שמע. ויש להבין, אם היה אז זמן קריאת שמע מדוע לא קרא גם יוסף את שמע, ואם לא היה זמן ק״ש מדוע קרא יעקב.

ומתרץ ה״צמח צדיק״, כי דרך הצדיקים שלא ליהנות מהעולם הזה כלל, ולכן כשפגש יעקב אבינו את בנו יוסף אחר שכבר נתייאש מלראותו, גדלה בליבו ההנאה והתשוקה לראותו, על כן חשב יעקב אבינו שאין כדאי להיות לו הנאה ותשוקה כל כך בדבר שנוגע בגשמיות העולם הזה, ונתן עצה בנפשו ליחד השי״ת בגודל אהבה והנאה ותשוקה, ולכן קרא קריאת שמע.

והוסיף רבי מנדל ואמר: הנה אמרו חז״ל יום יציאת מצרים היה בו ביום שנכנסו למצרים, וזאת הקריאת שמע שקרא יעקב אבינו במסירות עצומה להשי״ת, זה גרם שאחר מאתים ועשר שנים יתעורר אתערותא דלעילא לעם ישראל, במידה כנגד מידה.

וזהו שאומרים בהגדה "ובמורא גדול זו גילוי שכינה", מורא גדול רומז לקריאת שמע, כמו שאמרו חז"ל שצריך לקרות ק"ש באימה וביראה. וזהו ובמורא גדול - בזכות הקריאת שמע של יעקב אבינו, זכו בני ישראל ל"גילוי שכינה", בעת יציאת מצרים.

ובכן - סיים את דבריו לפני המסובים - **הבה נקבל על עצמנו עול מלכות שמים, מתוך כוונה זו, שדווקא ברגעים אלו, עת כולנו מסובים כבני מלכים, ושמחים בשמחת החג, נמסור את רגשותינו לבורא יתברך שמו מתוך שמחה וחדווה, בדחילו ורחימו.**

וכך, כשפניו פני להבים, קם מלוא קומתו, כל עצמותיו רעדו ברטט רב, ובשאגת ארי קרא בקול גדול שהטיל פחד נורא על כל המסובים:

"שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" - - -

"ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" - - -

"ה' הוא האלוקים" - - -

וכל הנאספים, אנשים נשים וטף, החרו החזיקו אחריו בקבלת עול מלכות שמים באימה וביראה. ויהי המקום לחרדת אלוקים...

❋

יש לציין שבמשך שנים רבות, ערך את הסדר בבית חתנו, הרה"ח ר' יהודה צבי ברנדווין הי"ו, שזכה שביתו יהיה בית ועד לחכמים ולרבים מבני המשפחה, בליל קדוש זה.

עריכת הסדר נמשכה עד קרוב לעלות השחר, בהתעלות והתרוממות הנפש, כשרבים מבני המשפחה שגמרו לערוך את הסדר בביתם, מגיעים לכאן לידהנות במחיצתו של עטרת תפארת ראשם, ולהתענג מנועם זיו עליון של הלילה הזה, ליל שימורים לה'.

גם בתום עריכת הסדר לא נס ליחו של רבי מנדל, והמשיך לספר סיפורי צדיקים מהרה״ק מרוזין ומהרה״ק רבי מאיר מפרימישלאן זי״ע, הסובבים והולכים על קדושת ליל הסדר.

סמוך לאור היום, נסתיימה עבודת הקודש באוירת הוד קדומים, כשטעם צוף נועם הסדר נבלע בלשד עצמותיהם של המסובים.

אשרי עין ראתה כל אלה!

השתא הכא, לשנה הבאה בירושלים הבנויה.

בתפילת שחרית על יד הכותל המערבי, לאחר הנחת תפילין חתן המצוות לנכדו הבי שמואל בהר״ר יהודה צבי ברנדויין הי״ו

Telegrams: Centguda, Jerusalem למברקים: צענטגודה. ירושלים

CENTRAL AGUDATH ISRAEL
OF ERETZ ISRAEL
JERUSALEM

מרכז אגודת ישראל
בארץ ישראל
ירושלם ת"ו

משרד: רחוב פרס 2 • ת. ד. 513 • טלפון 222263
OFFICE: 2, PRESS Str. • P.O.B. 513 Tel. 222263

מחלקה .....

מספר .....

ב"ה יום כ' אלול תשל"ו Date .....

כבוד
ידידנו הדגול
הרב מנדיל גפנר שי'
רח' עין יעקב 85
ירושלים

שלום וברכה, -

בתודה וברכה הננו לאשר קבלת התרומה
בסך -.70 לי"ר למשלוח ארבעה מינים לסוכות
לאחינו שברוסיא.

לוטה בזה קבלה.

בזכות המצוה הגדולה הזאת תתברכו מאת
מקבץ נדחי ישראל בשנה טובה ומבורכת וימלא ה'
משאלות לבכם לטובה.

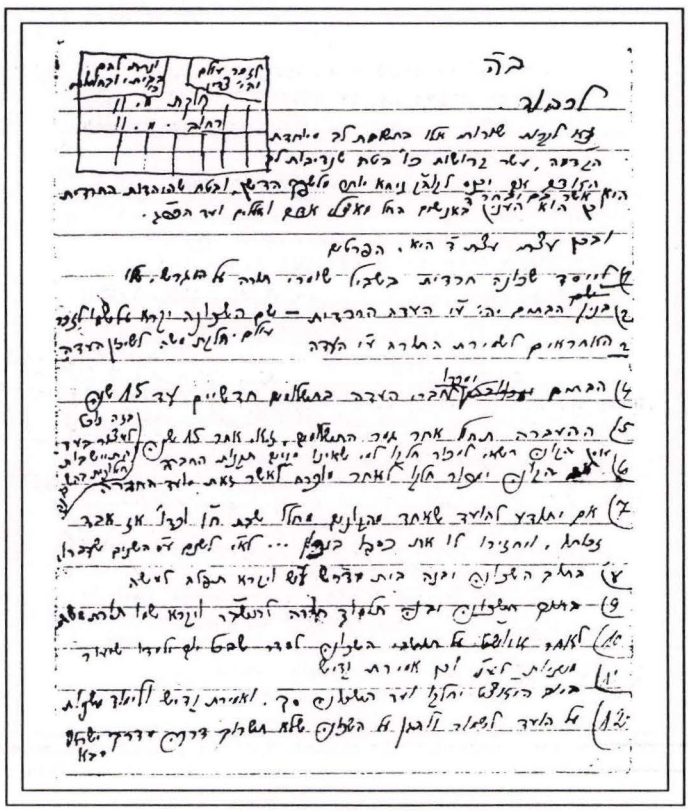
בכבוד רב
ובברכת כתיבה וחתימה טובה,

מנחם פרוש.

פרק כב

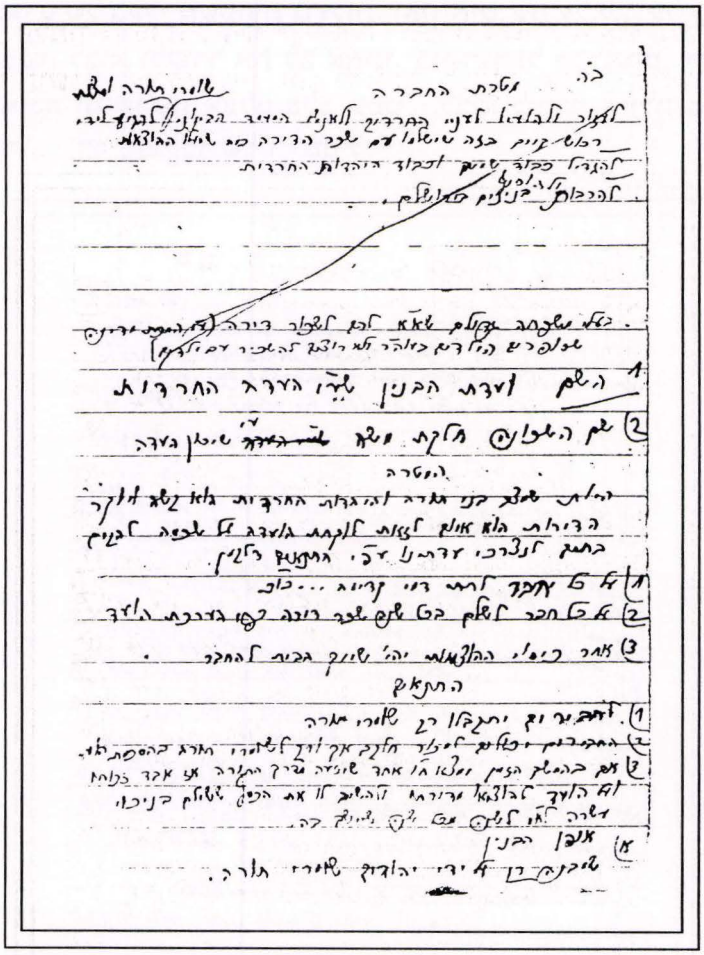
הרחיבי מקום אהלך

אני הגבר, אשר ברכני ה' בבני-בית מרובים, כן-ירבו; והרגש הרגשתי בעצמי צערם של בעלי משפחות גדולות, ואין איש שם על לב. על-כן מצאתי חובה לנפשי, לבוא ולעורר את לב אחינו, בני-ישראל הקדושים, אשר מידת החסד עמוקה ומושרשת אצלם בלב ונפש - לבוא לעזרת הזולת בכל מידת האפשרות... - דף מפנקסו של ר' מנדל.

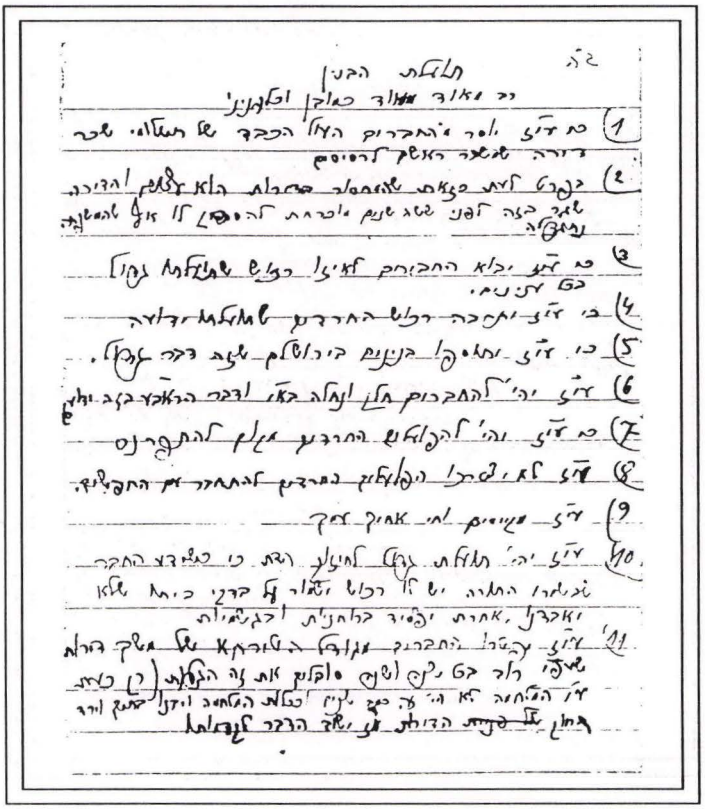
מנסיונו, ידע ר' מנדל היטב את קשיה של משפחה ברוכת בנים, ודאג את דאגתם של ההורים במצבו, שנאבקו בקושי להביא לחם לפי הטף. לא בבית אחד היו הילדים לבושים קרעים, ישנים תחת לשולחן - מחוסר מקום אחר, ור' מנדל רואה ועיניו כלות.

ואכן, מפעלי החסד העצומים שהקים ר' מנדל, הצילו רבים מחרפת רעב. אולם, לא היה בכך לענות על כל צרכיהם המרובים של המשפחות הענפות. התהלך ר' מנדל ומוחו הוגה תכניות, תר ומחפש מוצא לבעיות הקיום של אחיו.

באחד מימי שנת תש"י, עלה בדעתו לפנות לבעל מגרש מסויים, בצפון ירושלים. במכתב היוצא מן הלב הכביר ר' מנדל במעלת החסד ונדיבות-הלב, והציע לבעל-המגרש, לייסד על מגרשו **שכונה של דירות להשכרה בעבור שומרי תורה ומצוות חסרי-אמצעים.** במשך השנים יצטבר סכום השכירות למחיר הדירה - ואז תעבור הדירה לבעלותו של השוכר. השכונה תהא בעלת צביון חרדי מובהק, עד שאם אחד מן הדיירים יטעה מן הדרך - תאבד זכותו לשבת בדירה.

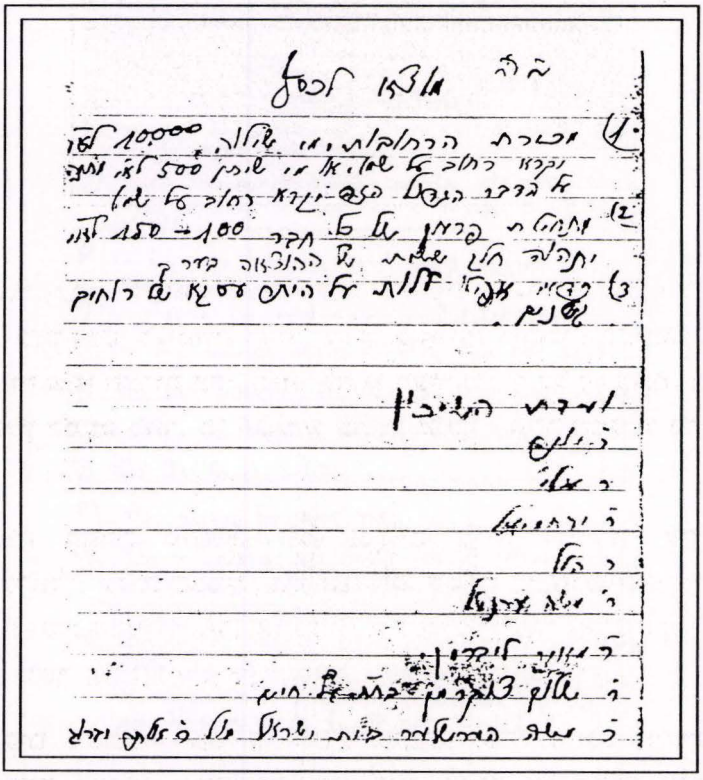
ר' מנדל בחכמתו הציע לבעל המגרש, יהודי חשוך-בנים, כי השכונה תיקרא על שמו לעולם: **"חלקת משה".** גם בית-מדרש ייבנה, ושמו: **"תפילה למשה".** תלמוד-התורה לתשב"ר ייקרא: **"תורת משה".** ולאחר מאה-ועשרים - ילמדו תושבי השכונה מדי יום משניות לעילוי-נשמתו, וידאגו לאמירת קדיש.

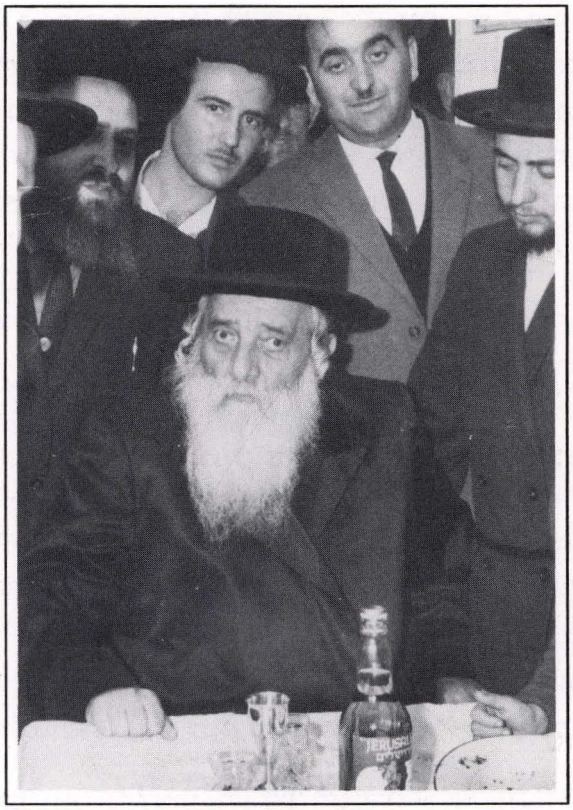

ר' מנדל פירט את תנאי קבלת התושבים, אופן הבניין ותועלתו בצורה מדוייקת ומורחבת, כשהוא חושב על כל פרט. הוא טווה רעיונות שונים להשגת הכסף הדרוש באופן מיידי, והציע: מי שילווה סכום מסויים - יקרא רחוב בשכונה על-שמו; אחר שיתרום סכום קטן יותר - יזכה אף הוא לכך, ועוד. גדלות רוחו של ר' מנדל משתקפת דווקא בירידתו לפרטים הקטנים, בחושבו על כל נקודה האמורה להיטיב עם תושבי השכונה. פתקים שונים שנותרו למשמרת, מספרים על תוכניותיו של ר' מנדל:

בעניין השיכון

יש 2600 פיק. בשנים כתיקונם, המקום מצויין: אור טוב; הרים וגבעות מסביב; משלושת הצדדים מחובר לעיר; כביש עובר על-יד המגרש; אוטו מספר 2 עומד על ידו; רחוק מעמדות הערבים; גם הר מפסיק בין הערבים

כ״ק מרן האמרי חיים זי״ע

לבינו, מצד צפון. אמנם, מצד מערב נשקפת פסגת רמה ממולו, אך גם לשכונות שהן יותר פנימיות בעיר, נשקפת אותה הפסגה; בעיתות שלום יש שם אחר-זה שתי חצרות עוד, ואחר-זה גן העיר משוך על 40 דונם; גם בשביל צליפות אין כמעט פחד, כי המגרש כמעט מוקף, ואחר המגרש מגביה מעט הקרקע.

רשימה אחרת מספרת על עניינים לדיון ולסידור עם ״פועלי אגודת-ישראל״: עלות הבניין; הסכום שיש לשלם באופן מיידי; אופן קבלת ההלוואות; סוג הבנייה: אבן או בטון; תיכנון אדריכלי וארכיטקטי בבניינים ובדירות; משך זמן הבניין; ועוד ועוד...

בפתקים נוספים רשם ר׳ מנדל סיכומי שיחות עם אישים שונים והמלצותיהם לטובת הפרוייקט, תיכנונים שונים או מועדי פגישות. כל

פיתקה וסיפורה שלה: **ביום א' חוקת - להתראות עם ר' אברהם טרגר ז"ל ועם עורך-הדין**; ובפיתקה אחרת: **בינתיים התחילה מלחמת קוריאה, והיתה נשקפת סכנת מלחמה עולמית - הפסקנו מלדבר בזה**; או: **כעת עלו הרבה המחירים, וזה עלה בערך 1300 לא"י החדר - אך אין חומרים לבניין, ואנו מוכרחים להמתין לאפשרות השגת חומרי בניין.**

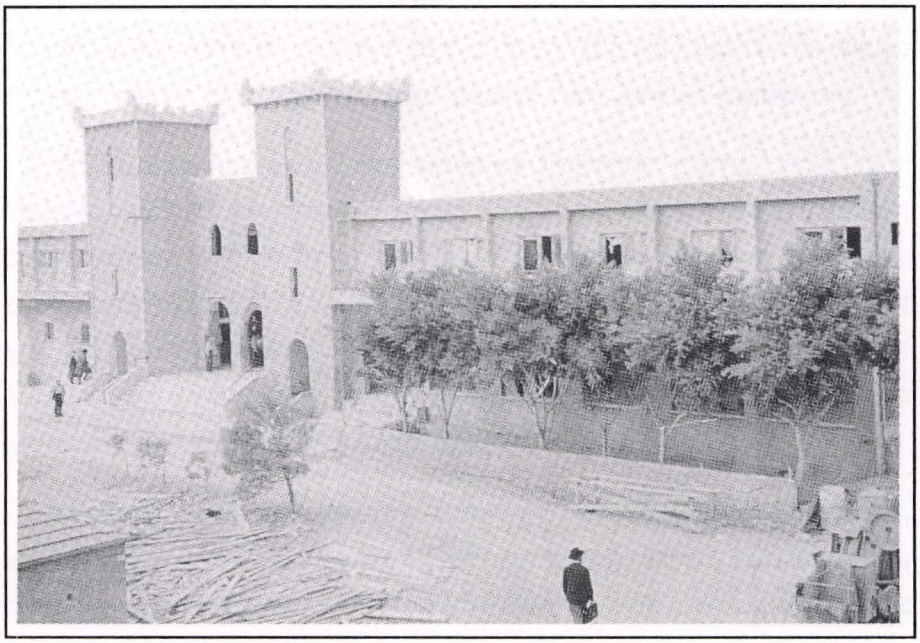
כאלה רבו עוד הפתקים, מלאים בפרטים ובפרטי-פרטים, כשעל הכל מרחפת דאגתו ומסירותו של ר' מנדל, למען אחיו ורעיו.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

רוחב-ליבו של ר' מנדל הקיף שטחים נרחבים. באותה עת, היה הרה"ק בעל "אמרי חיים" מויז'ניץ זי"ע, עוסק בהגשמת חזונו - בניית השיכון החסידי הראשון בארץ-הקודש - קרית ויז'ניץ בבני-ברק. ר' מנדל היה מאלה שזכו לקירבה מיוחדת ולחיבה יתרה מאת הרבי, בגלל מסירותו הבלתי-נלאית למען רווחתם של שלומי-אמוני-ישראל. הוא עמד לימין הצדיק בהצעות שונות ובפתרונות מקוריים לבעייה של מצוקת הדיור.

היה זה עם תום מלחמת העולם השנייה - אזי נתגלה החורבן בכל היקפו. גופם של אותם שרידים בודדים שנשארו, אחד מעיר ושניים ממשפחה - אמנם ניצלו מן התבערה הגדולה, אך נשמתם שבורה היתה לרסיסים, ממאנת להינחם. קשה היה לחזור אל מסלול החיים המסודרים והתקינים, בשמירת תורה ומצוות ודקדוק על כל קוצו של יו"ד. כאן נחלץ הרבי מויז'ניץ זצ"ל חושים, ובראותו את המצב הקשה, הלך וטווה את רעיונו הכביר והגאוני, שבצוק התקופה נראה כבלתי-מציאותי וכחלום יפה גרידא, אך נתגלה לימים כקרש ההצלה לחסידות ויז'ניץ בפרט, וכדוגמא ומופת ליהדות החרדית בכלל. הרעיון היה: הקמת ישוב חרדי בארץ הקודש, מנותק מרוחות הרחוב והשפעתו הקלוקלת, ואשר בו ישמרו התושבים את התורה והמצוות ויתנהגו בדרך החסידות.

מספר מטרות עיקריות היו לרעיון זה:

בית המדרש הגדול בקרית ויזניץ בימי בראשית

☆ הקמת מקום מנוחה לשרידי השואה הרצוצים והשבורים, שם יוכלו הניצולים להתאושש ולהחלים מן המכות הנוראות שעברו עליהם בשנות האימה. באהבתו העצומה לכל יהודי באשר הוא, השתוקק הרבי מאוד לרפא את פצעי נפשם של הפליטים האומללים, ולו - רק בהמציאו להם מקום מפלט ומרגוע.

☆ באותה תקופה ניצלו המפלגות החילוניות את המצב שהשתרר בארץ, את הבלבול והמבוכה של העולים הפליטים. הללו, ששתו את כוס התרעלה וחפצו בהגיעם ארצה לזכות במנוחת-הנפש, הוסתו על ידי החילוניים, אשר הבטיחו להם הרים וגבעות תמורת הצטרפותם אל קיבוציהם. הרבי זצ"ל ראה זאת והבין, כי יש לתת תמורה - בית חם לאותם פליטים - אשר אליו הם ינהרו; ולא חלילה לתוך גוב האריות, אל הקיבוצים הכפרניים, שם יפרקו מעליהם עול מלכות שמים רח"ל.

☆ בפעולה נועזת זו חפץ הצדיק להוכיח קבל עם ועולם, כי יהודים חסידיים אינם 'בטלנים', ואף הם בכוחם לפעול גדולות ונצורות. כפי שכתב בדבריו: **"להציל כבוד היראים, אשו' בעוה"ר הנהו בדיוטא התחתונה".**

☆ המטרה הרביעית, והיא החשובה והעיקרית ביניהן: הרבי זצ"ל השתוקק להמשיך את מסורת חסידות ויז'ניץ המפוארה, שנחרבה ונהרסה בשנות השואה. זקני החסידים נספו, הי"ד, ורוב הפליטים מחסידי ויז'ניץ היו צעירים, אשר לא הספיקו לספוג עדיין מניחוחה של החסידות, מכיון ששתו את כוס התרעלה שכחו את אשר הנחילו להם אבותיהם. עזה היתה תשוקתו של בעל "אמרי חיים" זצ"ל לשקם את ההריסות, לנער את תפארתה של ויז'ניץ מעפר ולקומם את חורבותיה.

ר' מנדל - אשר היה מחסידיו המקורבים של הרבי זצ"ל, זכה למצוא אוזן קשבת ולב משתתף במועקתו, על צערם של ישראל. רעיונות שונים העלה במשך השנים בפני הרבי לפתרון מצוקת הדיור, נביא להלן מדבריו שנמצאו בין כתבי ידיו:

"נוסח מה שכתבתי להאדמו"ר מויז'ניץ שליט"א (-זצ"ל), בדבר שיכון ויז'ניץ: בהיותי בזה (-שכתבתי לו מאירוסי בתנו שפרינצא לאה, ומלידת נכדתנו, בת יעקב שלום), הנני להעיר לכ"ק בעניין שדיברתי עם כ"ק שליט"א קודם נסיעתו, בדבר שיכון ויז'ניץ בירושלים, אשר מאז ועד עתה נודע לי עוד יותר ויותר נחיצות הדבר, כי זה ממש מפריע לשידוכים וחתונות. וגודל עניין בניית חורבות ירושלים ידוע, ועוד כמה ענייינים גדולים, ופרנסת פועלים חרדים יבוא על-ידי זה.

ולפי-עניות-דעתי, התכנית בערך כך: רח' אהבת שלום; רח' תורת חיים; רח' צמח צדיק; רח' אמרי ברוך; רח' אהבת ישראל; רח' דמשק אליעזר.

ולמשל, אנשי ניו-יורק שיתנדבו על חצר אחד, ייקרא החצר על שמם: חצר אנ"ש ניו-יורק, חצר אנ"ש ברוקלין, חצר אנ"ש קנדה, וכדומה. וכן בניין בית-הכנסת "אור המאיר", והישיבה - "מקור חיים". ואני מקווה, שעצתי עצת ה' היא, והיא תקום אם ירצה ה'.

והתנאים יהיו כפי תנאי שיכון ויז'ניץ בבני-ברק, ועל-ידי זה יתגדל ויתקדש שמו יתברך, כי כל בניין ובניין שנתוסף בירושלים, ובידי בנים נאמנים לה' יתברך - נותנים בזה פאר וכבוד לירושלים, ונחת רוח לפניו יתברך.

יסלח לי כבוד קדושתו על הכבדות מעמסה בעניין גדול כזה - אבל לפי-עניות-דעתי, הנחת-רוח שיהיה לכבוד תורתו בהשלמת התכנית הזה - יהיה לאין שיעור, ויוסיף לכבוד קדושתו אומץ להרבות פארות דקדושה בכל ערי ארץ הקודש. ואני הצב"י אהיה שמח, בראותי כי נתוסף שכונה חרדית בירושלים".

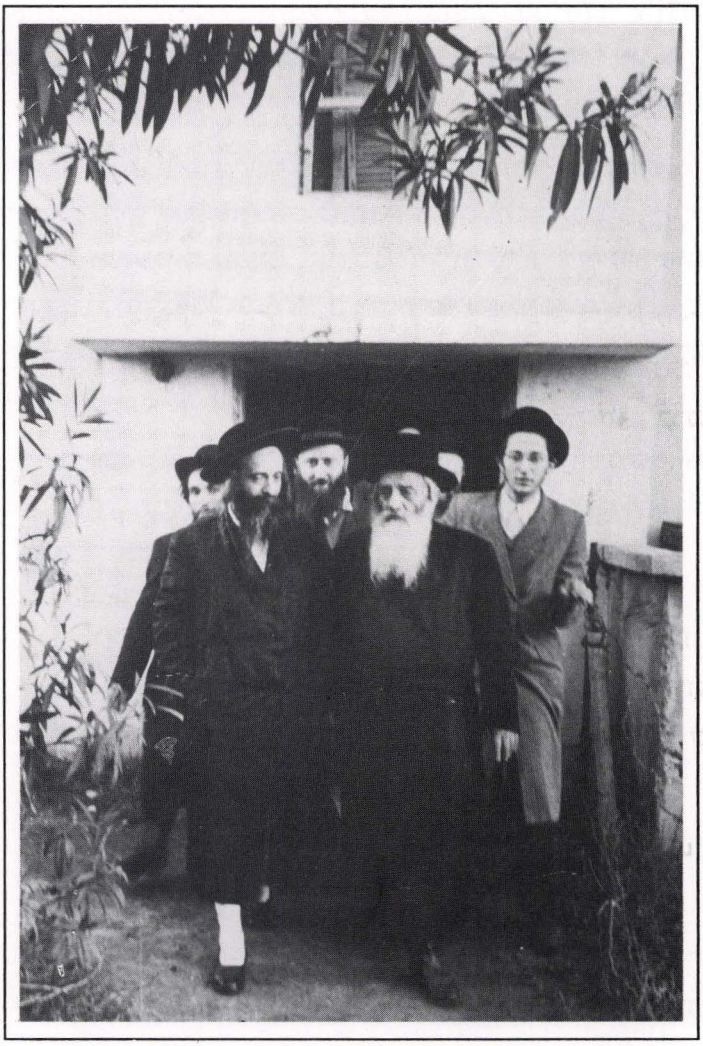
כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים

חיבה יתירה נודעת לר' מנדל בצילו של המאור הגדול הגה"ק בעל "שפע חיים" מצאנז זי"ע, שם זכה ר' מנדל לשבת ולהמתיק סוד, לשאת ולתת בדבר הסיוע למשפחות ברוכות ילדים. הצדיק הקים מבצר של תורה בדמות קרית צאנז בנתניה, ובה בתים נאמנים לה' ותורתו, ושרשרת מפוארת של מוסדות תורה וחסד - המגרשים את החולין בעיר חוף זו ומפיצים אורה של טהרה.

אף בירושלים הוקמה שכונת-בת לקריה מפוארת זו, במרחק של מספר דקות הליכה מבתיו הקיצוניים של שיכון חב"ד אשר בצפון העיר. היה זה בתקופה מתוחה מאוד, כאשר חיילי הלגיון הירדני התבצרו בעמדותיהם על קו הגבול הסמוך. לנגד עיניהם החל הרעיון לקרום עור וגידים, על אדמת טרשים שוממת קמו וניצבו בתים לתפארה.

ואולם, רבים היססו להתיישב בקרית-צאנז הירושלמית של אז, עקב היותה סמוכה לגבול הירדני; היה זה ר' מנדל, אשר יצא בקריאה נלהבת, והציע רכישת דירות מוזלות בקריה, וכן פעל להענקת הלוואות גדולות, בהטבות ובתנאים נוחים, לרוכשי הדירות. ר' מנדל אף רכש בקריה החדשה שלוש דירות - לחתנו ולשני בניו, כדי להוכיח כי אין יסוד לחשש.

סיפר הרה״ח ר׳ שמואל רייך הי״ו, מחברי הנהלת קרית צאנז בעיה״ק ירושלים ת״ו, אשר רבי מנדל עלה תכופות למשרדי מכירת הדירות, לעמוד מקרוב בקצב ההתפתחות, ולעודד את העוסקים והמתעסקים במלאכת הקודש. קרה ובאחד הפעמים שהופיע ר׳ מנדל, ראה לפניו יהודי יוצא מהמשרד ופניו נפולות. ניגש לפניו ר׳ מנדל ודרש בשלומו, הלה נאנח וסיפר לר׳ מנדל שיש לו משפחה ברוכת ילדים, ורצונו לגור בין יראי ה׳, למען

כ״ק מרנן האמרי חיים מויזניץ עם השפע חיים מצאנז זי״ע

חינוכם הטהור של ילדיו. אך דא עקא, חברי ההנהלה לא אישרו לו דירה בקריה החדשה, היות ואין הוא מתאים לסגנון אורחות חייהם של הקונים הרבים, הנמנים כיהודים חרדיים מובהקים השומרים על הגחלת על כל קוצו של יו"ד.

רבי מנדל בעיני הבדולח ראה שדבריו נובעים מקירות לבו, ושאיפתו להדריך את בניו ואת ביתו אחריו לשמור דרך ה' ברוח ישראל סבא, נכנס יחד עם אותו יהודי למשרד, והמליץ עליו בחום בפני חברי ההנהלה, שעה ארוכה שידל אותם בדברים נלהבים עד שנאותו לאשר לו דירה בקריה החדשה.

דבריו של ר' מנדל התגשמו במלואם, היהודי בנה את ביתו בקרית צאנז לשם ולתפארת, חינך את צאצאיו לאהבת תורה ויראת שמים, וזכה לראותם גדולים בתורה ובמעשים טובים. אחד מבניו נתפרסם בעולם כאחד מגדולי מחזירי התשובה ומרביצי התורה, מגיד מישרים בחסד עליון, ורבים השיב מעוון, והכל בזכות הקמת ביתו בין יראי ה', כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

הרה"ק מצאנז זי"ע הכיר לר' מנדל תודה על פעלו במשך ימים רבים, בהזכירו את חסדו הגדול, בלכתו אחריו עת היתה הקריה ארץ לא זרועה - וכך היה הנחשון שסחף אחריו רבים וטובים.

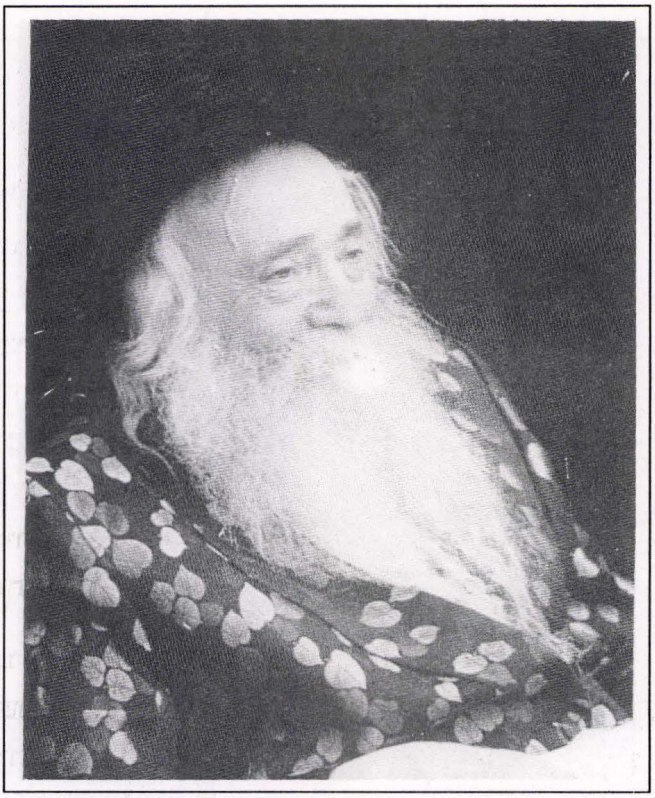

שטח הקריה לפני הבנותו

בחגיגת חנוכת הבית בקרית צאנז בירושלים עיה"ק. ר' מנדל נראה יושב בטור השני סמוך לשולחן

כ״ק מרן השפע חיים מצאנז זי״ע

דורש טוב לעמו

בשנת תש״כ החליט ר׳ מנדל, בעוז-רוחו ובדבקותו במטרה הקדושה, לעלות אל ה״חלונות הגבוהים״, ולפנות לאישים בכירים, אשר ביכלתם לחולל הטבות משמעותיות למשפחות ברוכות ילדים, הנאבקות קשות על המחיה ועל הכלכלה.

תחילה, שיגר מכתב ל״מוסד לביטוח לאומי״: **...ועל-כן אחשבה, כי מאוד נחוץ ונכון לעשות מאמץ, לבוא לעזרת גיבורי כח אלו, הלא המה הגיבורים הלאומיים האמיתיים - שעל-ידם מתרבה העם, וכמה הם סובלים מזה, לא ינוחו ביום, וגוזלים מפיהם ונותנים לבניהם - הכל למען הרבות האומה הישראלית, כי אוי ואבוי אם כל אחד ואחד יהיה לו רק ילד אחד או**

שתיים - אז במשך מאה שנה או פחות - לא היה נשאר מהעם כלום, כידוע מאנשי המחקר (ובאמת, הסכום שניתן להם, היה ראוי לקרותו פרס - ולא קיצבה), ומאוד מאוד ראוי לחזקם ולעודדם".

ר' מנדל, במכתבו הנלבב, הנוגע בנקודות אמיתיות והמקיפן מכל צידיהן - מוסיף ומרגיע את חברי הוועדה, לבל יחששו - מניין יוכלו לתקצב משפחות רבות - כיון שלא רבים נוהגים בחכמה, לוותר על תענוגות עולם כמעט עד אפס - ובלבד להרבות בנים בישראל. הוא אף מבהיר את התועלת הרבה של התרבות העם היהודי - **כיון שהננו כעת עם קטן, וחסרה לנו "עלייה פנימית" גדולה. כמו-כן נוצרת קירבת לבבות, על-ידי נישואי המשפחות זו עם זו...** כך השכיל ר' מנדל לנגן על כל המיתרים, בתפילה ובתקווה - שמא יצליח להסיר ערפילים ולהבהיר את חשיבות העזרה למשפחות הגדולות, הקורסות תחת העול.

במכתבו זה, ביקש ר' מנדל להציע פתרון אף למצוקת הדיור. הוא מספר על בעלי משפחות גדולות, הנאלצות לשלוח את ילדיהם לישון בבית קרובים וידידים, ומבקש לדאוג להוזלת מחיר הדירות, ולהקים שיכונים בסבסוד ה"מוסד לביטוח לאומי", הג'וינט, העירייה, מפעל הפיס, ואולי גם ה"סוכנות" (והרי זו עלייה פנימית!). גם בעלי המשפחות יתנו את חלקם, והשאר יפרעו בתשלומים במשך עשר עד חמש-עשרה שנים.

ר' מנדל ממשיך ושוטח את מצוקותיה של המשפחה הברוכה: **"כמו-כן, בעניין חתונת הבנים: תנו דעתכם, כמה קשה חתונה בזמן הזה, בפרט השנייה, השלישית והרביעית, ובפרט הלאה. אז האדם כבר בגיל העמידה, וקשה לו לעבוד שעות נוספות. לחסוך קודם לכן - לא היה אפשרות, כי פיפיות יוצאי-חלציו דרשו אוכל - ובצדק! לכן מוכרח לרוצץ ראשו בהלוואות גמ"ח מכאן ומכאן, ולכן - כשמגיע לנחת - אין לו כח לנחת".** אף עתה מציע ר' מנדל, כי הממשלה תשתתף בהוצאות החתונה, החל מנישואי הילד השלישי. 500 לירות תעניק הממשלה, כך גם הג'וינט, מפעל הפיס והעיריות יתרמו חלקם - שכן אין סיוע זה פחות-ערך מיתר הפעולות הטובות

מדינת ישראל
משרד העבודה

ירושלים, כ"ג בכסליו תשכ"א
12 בדצמבר 1960
מס' 8505

לכבוד
מר מנדל גפנר
רחוב עונג שבת
ירושלים

אדון נכבד,

מר א. גפני מהמוסד לבטוח-לאומי העביר אלי את מכתבך הכולל כמה הצעות מעניינות להסבת מצבם הסוציאלי של אזרחינו בכלל, ושל בעלי משפחות מרובות ילדים בפרט.

כפי שידוע לך, נדונו ענינים אלה בכנסת ובועדותיה השונות, ונתלבנו מכל מני צדדים. ואף כי אין איש המוען נגד הטבות והקלות נוספות, יש להביא תמיד בחשבון את האפשרויות הכספיות של המדינה בכל תקופה ותקופה.

ולפי שגם רומא, כמשל קדמונים, לא נבנתה ביום אחד, כך גם הבטוח-הסוציאלי גולד כשהוא עדיין "תינוק", ואין ספק כי עם התבססות המדינה ושיפור המצב הכלכלי, מאזן התשלומים וכו', נוכל לקדם גם את הבטוח-הסוציאלי, ויש רק לקוות שכולנו נזכה לכך ומוקדם מכפי שחושבים.

בכבוד רב,

ז. חן
הממונה על ההסברה

זח/אע

שתורמים בעבורם! כמו-כן תסודר הלוואה - וכל זה יביא לרווחה ולהקלה גדולה לראשי המשפחות.

ר' מנדל קיבל מענה למכתבו. א. גפני כותב בכ"א בחשון תשכ"א, כי קרא את המכתב בעיון - אולם תוכנו אינו נוגע בעיקר ל"מוסד לביטוח לאומי" - כי-אם למשרד העבודה. לפיכך הועבר העתק מן המכתב למר זלמן חן, דובר משרד העבודה.

כעבור כחודש ימים - הגיע מכתבו של מר זלמן חן, שנכתב בכ"ג בכסלו תשכ"א. הוא כותב, שיש להביא בחשבון את אפשרויותיה הכספיות של המדינה. גם רומא לא נבנתה ביום אחד - כותב הממונה על ההסברה במשרד העבודה - כך אף הביטוח הסוציאלי, נולד כשהוא "תינוק"... אין-ספק, כי עם התבססות המדינה ושיפור המצב הכלכלי - יקודם אף הביטוח הסוציאלי - הוא מבטיח חגיגית.

הפרס שהושב לשולחו

נוכח ר' מנדל לדעת, כי מכתביו מניבים תשובות מתחמקות - אולם לא איש כמוהו יאמר נואש, אל מול המצוקה המשוועת מסביב. מתהלך ר' מנדל וחושב על פתרונות נוספים, דרכים אחרות, והנה - צץ במוחו הרעיון... אולם, לשם-כך, עלינו לשוב שש שנים אחורנית.

שנת תשט"ו - בבית משפחת גפנר רבתה השמחה: בן נולד, למזל-טוב! היה זה הר"ר מרדכי יצחק הי"ו, בן-זקוניו של ר' מנדל, הילד השבע-עשרה במשפחה, בלעה"ר.

זמן קצר חלף, והנה הופתע ר' מנדל לקבל מכתב, שנשלח בא' באדר תשט"ו על-ידי ראש-עיריית רמת-גן - מר אברהם קריניצי ז"ל, דרך ראש-העיר בירושלים דאז מר יצחק קריב. אל המכתב צורף פרס, סכום כסף הגון בימים ההם: **חמישים ל"י!**

וכה כתב מר א. קריניצי למר קריב, ראש-עיריית ירושלים: **"מכובדי! הנני מתכבד להעביר לכבודו ההמחאה על סך של 50 ל"י, תרומתנו לאם**

העבריה משכונת מאה-שערים בירושלים, אשר זכתה ללדת 17 ילדים בישראל. מי-יתן, ותזכה אם זו לגדל את בניה כאזרחים נאמנים לעמם וארצם, ותשמש דוגמא לאמהות אחרות במדינתנו הצעירה..."

ר' מנדל ורעיתו, בתגובתם המיוחדת, זכו לקדש שם-שמים. מכתב התודה שנשלח לראש-עיירית רמת-גן היכה גלים וזכה להד רחב. וכה כתבה מרת אסתר מירל גפנר, אם הבנים:

"לכבוד ראש עיריית רמת-גן הנכבד, מר קריניציי!

אני החתומה - מטה, נתכבדתי לקבל מכתבו על-ידי כבוד ראש-עיריית ירושלים - מכתבו הנכבד והאיחולים, יחד עם קבלת פרס תרומה של 50 ל"י ללידת בנינו הטו"ב. יתן ה', שבימיו יהיה אך טוב לישראל סלה, בסימן טוב ובמזל טוב, אמן.

אמנם, זה הצעד מכבודו הוא נכון ונבון, כי יש בו עידוד רב אשר תמיד זה נחוץ, בפרט בזמן הזה. ותודה רבה לכבודו על האיחולים והתרומה. אך בהיות, כי עד הנה עזרנו השי"ת, להתפרנס ממעשי-ידינו, ולא להנות משום תרומות (ואפילו בזמנים דחוקים ביותר), והננו שמחים בחלקנו שמזמין לנו השי"ת, אם רב אם מעט - אל ייפלא לכן בעיני כבודו, מה שהננו מחזירים התרומה החשובה הנ"ל, כי ברצוננו בעזרת ה' להמשיך הלאה בדרכנו, ולהסתפק במה שיחננו ה' יתברך, ולא להתרגל לתרומות, אפילו איך שהם. ומפני הכבוד לא החזרתים על-ידי ראש-עיריית ירושלים, רק קיבלתיו בשבוע שעבר על ידו - ובהערצה - והננו מחזירים את זה כעת, ובטח יסלח לנו כבודו על זה מטעם הנ"ל.

זאת ועוד אחרת - כי בעזרת ה' יתברך הולדנו את זה הבן עם שאר הבנים, כן ירבו, שלא על-מנת לקבל פרס, רק לקיים מצות ה' יתברך עלינו, מאהבתו, ואהבת ישראל, וכבוד ארץ הקודש וירושלים - אפילו כשזה בא לנו בקושי. כמובן, שכן חובת כל אחד ואחד בעמנו, למלא תפקידו לעמו, ולארצו ולאמונתו.

ועל-כן, בתור אשה יהודיה, חלק בלתי נפרד בעזרת ה' מהעם הישראלי, בת לדור הקודם ואם לדור העתיד - הנני פונה לבני ובנות עמי בקריאה חמה ונאמנה: 'לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו' - להעמיד ולהרבות דורות נאמנים לעמם בעבר ובעתיד. וכמובן, הבריח התיכון לזה הוא אהדה ואהבה לתורה - מסורת הדורות, אשר סוף-סוף יבינו עמנו, כי זה - ורק זה - הדרך לאחדות העם ולהצלתו, כי בלעדי זה אין מאחד ומרכז לעמנו, כידוע לכל המתעמק בענייני העם היהודי. אז יקויים הפסוק: 'אם הבנים שמחה'.

בכבוד ובהערצה

א. מ. ג

בשולי מכתב מיוחד זה הוסיף ר' מנדל מספר שורות, כשהוא מביע את הערצתו לראש עיריית רמת-גן, על עמידתו בתוקף נגד מכירת דבר-אחר בעירו. הוא כותב, כי אמנם יש עוד עניינים הדורשים תיקון - אולם כאשר הלב פועם ברגשי שייכות לעם היהודי - בודאי יימצא עם הזמן שביל הזהב, לתיקון העניינים כולם.

מר קריניצי קרא את המכתב, כשהוא נפעם כולו. מעודו לא נתקל בתגובה מעין זו, כתשובה להענקת סכום לא מבוטל. בהתרגשותו הרבה פירסם את חילופי המכתבים בגליון עיריית רמת-גן מס' 28 ובעיתונות הישראלית, תחת הכותרת: **"אם הבנים שמחה".**

❋ ❋ ❋

שש שנים אחר-כך, נזכר ר' מנדל בסיפור המעשה, והחליט להקיש על דלתי ליבו החם של מר קריניצי - אולי יצליח האיש בתוקף תפקידו הבכיר, לחולל אי-אלו שינויים לטובת המשפחות הברוכות. במכתב מרגש הוא מתאר לו את קשיי "גיבורי האומה" - ההורים המגדלים משפחות מרובות ילדים, בלי-עין-הרע - בבואם להשיא את בניהם. ר' מנדל מספר, כי בפיו הצעות שונות לפתרון הבעיה, ושאלתו - האם יאות ראש העיר הנכבד לשמוע את הצעותיו. בשולי המכתב הוא מוסיף: "הערה - בודאי זכור יזכרני

ע י ר י ת
מלפון 7-71105

רמת־גן
ת.ד. 5

רמת־גן, יום יז' בכסלו תשכ"א
6.12.60

מס' 31

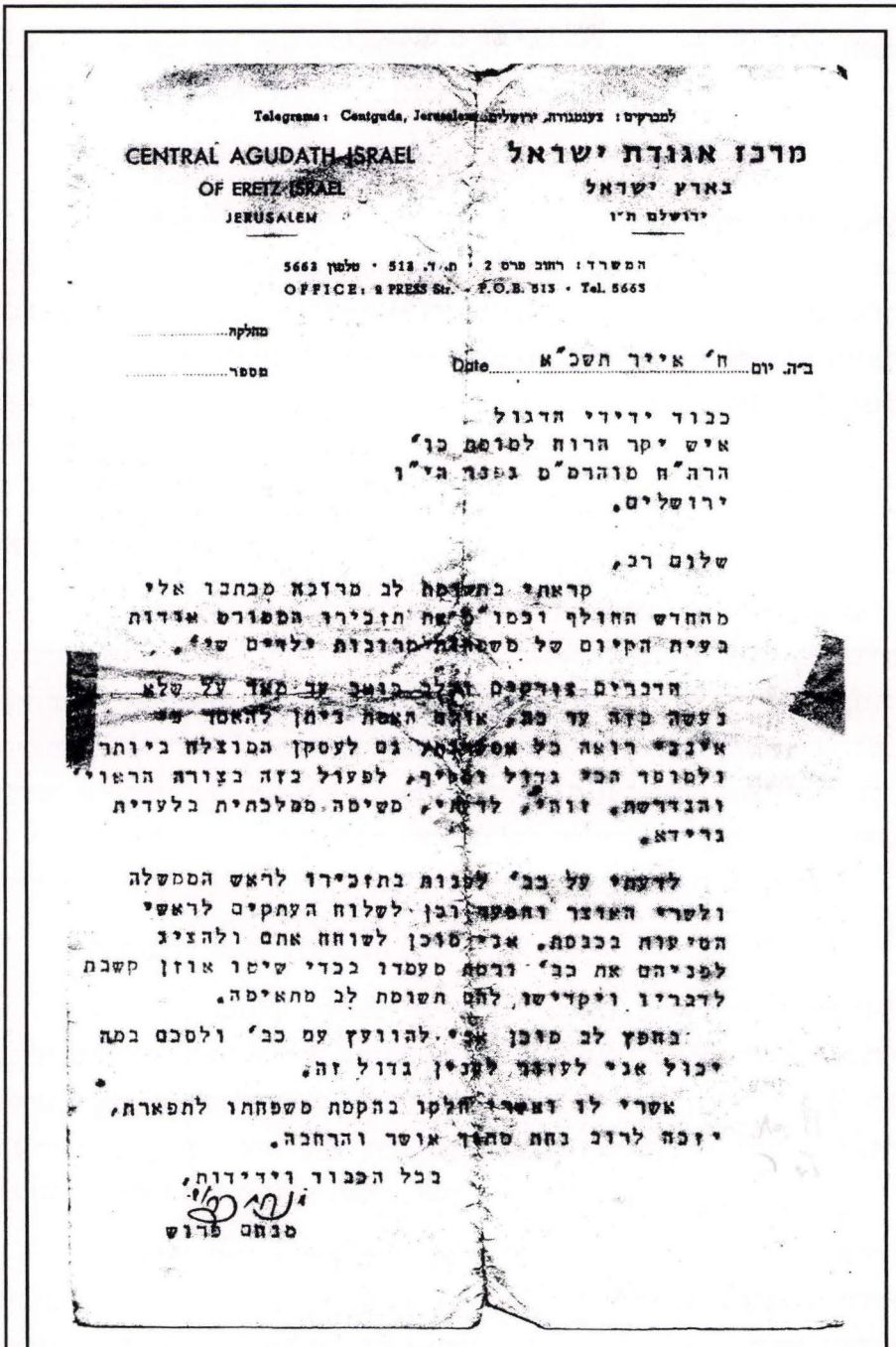
לכבוד
מר מנחם מענדל גפנר
רח' עונג שבת 85
מאה שערים
י ר ו ש ל י ם

א.נ.,

בתשובה למכתבו מיום י' כסלו תשכ"א, (29.11.60), הריני מתכבד בזה להזמין את כב' לפגישה עם מר א. קריניצי, ראש העיריה, אשר תתקיים במשרדו של חנ"ל ביום ד' ב' טבת תשכ"א (21.12.60) בשעה 11.00 לפנה"צ.

בכבוד רב,
ח. שובל
מנהלת לשכת ראש העיריה

ש/דש.

Telegrams: Centguda, Jerusalem למברקים: צענטגודה, ירושלים

CENTRAL AGUDATH ISRAEL
OF ERETZ ISRAEL
JERUSALEM

מרכז אגודת ישראל
בארץ ישראל
ירושלם ת"ו

המשרד: רחוב פרס 2 • ת.ד. 513 • טלפון 5663
OFFICE: 2 PRESS St. • P.O.B. 513 • Tel. 5663

מחלקה.....
מספר.....

ביה. יום ח' אייר תשכ"א Date.....

כבוד ידידי הרבנ
איש יקר הרוח למוסדות כנ"
הרה"ח מוהרמ"ס נ"י הי"ו
ירושלים.

שלום רב,

קראתי בתשומת לב מרובה מכתבו אלי מהחדש החולף ובמו"ש בשאלת תזכירך המסורת אודות בעית הקיום של משפחות מרובות ילדים שי'.

הדברים צורקים לבוא בחשבון עד מאד עד שלא נעשה בזה עד כמה אולם האשה ניתן להאשר שי' אי"נ" רואה כל אפשרות גם לעסקן המוצלח ביותר ולמומר הכי גדול ומשיך, לפעול בזה בצורה הראוי' והנדרשת. זוה"ל, לדאבוני, משיטה מסלכתית בלעדית בי"ד.

לדעתי על כב' לעמוד בתזכירו לראש הממשלה ולשרי האוצר ומשפטים ובן לשלוח העתקים לראשי הסיעות בכנסת. אני מוכן לשוחח אתם ולהציג לפניהם את כב' ובמה מעמדו בכדי שימו אוזן קשבת לדבריו ויקדישו להם תשומת לב מתאימה.

בחפץ לב מוכן אני להועץ עם כב' ולסכם במה יכול אני לעזור לענין גדול זה.

אשרי לו ואשרי חלקו בהקמת משפחתו לתפארת, יזכה לרוב נחת מתוך אושר והרחבה.

בכל הכבוד וידידות,

מנחם פרוש

עוד, כי אני אבי הבן הטו"ב - שכבודו שלח לנו מכתב עידוד ופרס. זה הילד לומד כבר ב"ה חומש, והוא ילד נחמד ונעים".

❋ ❋ ❋

זמן-מה לאחר שר' מנדל שלח את מכתבו למר קריניצי, הגיע מכתב תשובה מלשכתו של ראש-העיר, ובו מוזמן ר' מנדל לפגישה עם מר א. קריניצי. בפגישה, שנקבעה ליום ב' בטבת תשכ"א, הוחלט כי ר' מנדל יערוך מכתב הצעות מפורטות. ר' מנדל הכין מכתב ארוך ומפורט, כשהוא מתאר את הקשיים - ולעומתם, עד-כמה ניתן, עם מעט רצון טוב - להקל מן העול הכבד.

אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו

מאותה תקופה, נותר מכתב ששלח ר' מנדל להרב שלמה לורנץ הי"ו, שכיהן באותם ימים כח"כ מטעם אגודת ישראל. המכתב רצוף בתאורים מוחשיים, הממחישים לנו את קשייהם של משפחות ברוכות ילדים. למול תיאוריו של ר' מנדל יעמוד הקורא משתאה, כיצד על-אף כל התנאים הללו, היתה אישיותו של ר' מנדל מאירה באור-יקרות של שמחה וביטחון בה'; כיצד מצא את הפנאי ואת רגשי הלב לדאוג ולכאוב את צערם של אחיו; ואיך זכה לחנך ולגדל את דורותיו לתפארת, חרף המגבלות והקשיים.

וכה כותב ר' מנדל להרב לורנץ:

"...שמח אני בחלקי, שזיכני ה' להיות מבעלי המשפחות הגדולות - ומהכי גדולות, בלי עין-הרע. ואודה ה' בכל לב על-זה, כי כל ילד הוא אצלי מתנה יקרה, וכמבואר בפרק 'אשרי כל ירא ד'' וכו'. ותודה לה' יתברך, לא פניתי בשום פעם לשום בשר ודם, אף בזמנים דחוקים; כי בחסדו יתברך בטחתי, והוא עזרנו ויעזרנו תמיד, אמן.

ידוע מאמר החכם: 'אין חכם כבעל נסיון' - על-כן הנני בא לכבודו, המתחיל במצווה, לגלות לו כמה עניינים נוראים ונכבדים, אשר בעל משפחה גדולה מתלבט בהם, ועל-ידי כח ממשלתי או כח ציבורי, בפורמט גדול - יכולים העניינים לבוא על תיקונם, אם יימצא מי שיעיר על זה.

ראשית: ידוע, כי גידול בנים הוא דבר לא קל כלל וכלל, וכל ילד וילד יש לו קשיים מיוחדים, וכידוע 'נישט איין נאכט דערשלאפט מען נישט אין מ'דערעסט נישט' (לא בלילה אחד אין ישנים ואין אוכלים) - אך מי שיש לו ילד או שניים - גומר זה בארבע או חמש שנים, ואחר-כך עולם כמנהגו נוהג; אבל בעל משפחה גדולה - טרם שנגמרו טרדות וקשיי הילדים הקטנים - מתחילים קשיי הילדים הגדולים למיניהם, ובפרט בענייני שידוכים - ממילא ווערט דער קאפ א אויסגעמאטערטער (הראש נעשה מותש ונלאה).

וכמובן, ששתי ידיים אינן מספיקות להמציא די פרנסה למשפחה גדולה... ומוכרח האב לעבוד שעות נוספות, למען החיות נפש בני-ביתו, ומוכרח לגזול משעות המנוחה שלו, כי אי-אפשר לו אחרת. וכשכבר שוכב לנוח ולרדום - והנה נער בוכה, ומוכרח לרדת להשקיטו, כי עקרת הבית עייפה ויגעה מעמל היום, כי אין לה משרתים; וכשזה גומר בכייתו - השני מתחיל, ולפעמים שניהם או כולם ביחד. וכן הוא כמה פעמים בלילה, ועד שהוא מתחיל לטעום טעם שינה - והנה השעון מצלצל, כלומר: עורה והקיצה, כי אתה צריך להתפלל ולילך לעבודה! וממילא, הוא נופל מכוחותיו מאוד, וגם על-ידי הכרח התאמצותו למצוא פרנסתו בכל יכולת האפשרית, וגם כי הוא מוכרח לקמץ ממנותיו הנחוצות לו מאוד - כדי שיגיע לכל אחד מאנשי ביתו מנות מזון ההכרחיים ביותר - וכשהמזונות הנחוצים לגוף מצומצמים אצל האבות והבנים - זה מסתיים אחר-כך בעגמות-נפש שונות.

ומהילדים אין לו להפיק תועלת - כי עד 15-16 שנים הם לומדים בבתי-ספר, וכשמתבגר והולך - נתוסף לאב דאגת הוצאות החתונה, אשר היום זה עולה המון כסף כידוע - חוץ ממה שנחוץ לעשות לשאר בני-הבית גם-כן מלבושים נאים לחתונה, כי אי-אפשר שילכו כמו 'שלעפערס' (-קבצנים) ולהפריע שמחת החתונה. על-כן, מאוד היה נחוץ לבוא לעזרת בעלי משפחה גדולה, בדברי מאכל הנחוצים: לחם בחצי המחיר, סוכר, שמן וכו'...

שנית: שאלת הדירות - עוד שאלה כאובה ונוראה, לבעלי משפחות גדולות, אשר רק ממשלה או כוח ציבורי חזק יכול להושיעם ממצוקתם - והוא עניין הדיור. כי לחתונתו - שכרו לו חדר או חדר וחצי, וכשהמשפחה

גדלה - אין החדרים גדלים עמהם. ואם-כן, כשמתווספים הרבה ילדים כן-ירבו, שלאפט איינס אויפן בעט, איינס אונטערן בעט, איינער אויפן טיש, איינער אונטערן טיש (ישן האחד על המיטה, והשני מתחתיה; אחד על השולחן - והשני תחת השולחן) וכדומה...

וכשהילדים גדלים והולכים, מוכרחים הרבה פעמים לילך לחפש להם מקום ללון אצל קרובים ומכירים, כי להחליף דירתם אי-אפשר להם בשום אופן, כי אי-אפשר לו למצוא האלפים הרבים הנחוצים לזה. ואם מתחילים כבר להשיאם - אז מורגש עוד יותר ויותר שאלת הדיור - כי בתו באה עם בעלה לביקור, והבן עם אשתו, ואחר-כך עם נכדים יקירים וחביבים - ובאמת זה תענוג גדול כשבאים הבנים עם יוצאי-חלציהם, כי זה כל האדם - אך נחוץ חדר אחד בשביל הפעוטות וחדר אחד בשביל הגדולים, הבנים והבנות, החתנים והכלות, וחדר אחד מיוחד לנוח.

נכון ונחוץ לעשות מאמץ, לבוא לעזרת גיבורי כח אלו, ולסדר שיכונים לבעלי משפחות גדולות", כותב ר' מנדל, ומציע פתרונות לסיבסוד הדירות ותנאי התשלום תמורתן. אחר הוא מוסיף ומתאר: "שלישית: שאלת חתונת הבנים - ידוע, שחתונה עולה היום הון תועפות, ומהחתונה הראשונה נהיה האב בעל-חוב, ובהשניה כבר מתייבש הראש, ובפרט השלישית והרביעית, ובפרט הלאה. ואז כבר האדם בגיל העמידה, וקשה לו כבר לעבוד שעות נוספות. ולחסוך מקודם על-זה אי-אפשר - כי גם על ההוצאות היומיומיות לא מספיק לו. ומוכרח לרוצץ ראשו בהלוואות גמ"ח מכאן ומכאן, וללוות מכאן ולשלם כאן - ומובן לאיזה מצב מגיעים אז העצבים (למרות שאיני מאחל לשום שונא ישראל שיהיה לו דאגות של השאת צאצאים) - וכשמגיע כבר לקבל נחת, אין לו כח לנחת."

כאן מבהיר ר' מנדל, כי הכסף שניתן מן הביטוח לאומי הוא אפסי ממש, לעומת ההוצאות. על-כן הוא מבקש לחקוק חוקים אשר ייטיבו עם המשפחות הברוכות, ומציע הצעות שונות בנידון.

בגנזי ר' מנדל נמצאים אף מכתביו של הרב מנחם פרוש הי"ו, כתגובה למכתביו של ר' מנדל. באחד מהם, למשל, הוא מאשר את קבלת מכתבו והצעתו של ר' מנדל - להקים בית הבראה ליולדות. הרב פרוש הי"ו כותב,

כי ההצעה קולעת למטרה, והוא יבחן אפשרות של הקמת מפעל כזה בקריה חדשה ההולכת ומוקמת.

כך היה ר׳ מנדל לוחם ללא לאות את מלחמת אחיו, מבקש ומתחנן ומפציר - ומשתמש במצבו הברוך כדי להיטיב עם כלל-ישראל, הזוכים לנחלת ה׳, לגדל דורות לה׳ ולתורתו. חלק מהצעותיו של ר׳ מנדל נתקבלו, וגרמו לרווחת-מה לשלומי-אמוני-ישראל, החבים עד היום את תודתם לאיש הגדול שמאחורי המאבק.

בשמחת נישואי נכדו הר״ר ברוך לוי הי״ו. נראים יושבים מימין לשמאל: החתן, הרח״ח ר׳ שלום עוזר ברוין זצ״ל, ר׳ מנדל זצ״ל, והרב מנחם פרוש הי״ו

למברקים : צענטגודת, ירושלים Telegrams : Centguda, Jerusalem

מרכז אגודת ישראל
בארץ ישראל
ירושלם ת"ו

CENTRAL AGUDATH ISRAEL
OF ERETZ ISRAEL
JERUSALEM

משרד : רחוב פרס 2 · ת. ד. 513 · טלפון 25663
OFFICE: 2, PRESS Str. · P.O.B. 513 · Tel. 25663

מחלקה .....

מספר .....

ב"ת. יום ט"ו שבט תשכ"ט Date .....

כבוד
ידידי הדגול מיקירי קרתא דשופריא
הרה"ח ר' מנדל גפנר שי'
ירושלים

שלום וברכה,

מאשר אני קבלת מכתבו והצעתו על בית הבראה לילדדת.

קלע למטרה - זהו באמת דבר חשוב ונחוץ עד מאד, ועם הקמת "קרית הילד" שאנו מתכננים להקים בעזה"י, אבחן את האפשרות לשבץ מפעל זה בקריה.

וקירו ומעריצו,

מנחם פרוש

מפתח אישים

רבינו **הבעש״ט הק׳ זי״ע** ..... יט, כג, כה
הרה״ק רבי **משה חיים אפרים מסדילקוב - דגל מחנה אפרים** ..... כ
הרה״ק רבי **ברוך ממזיבוז** ..... כ
הרה״ק רבי **יעקב שמשון משפיטיווקא** ..... כב
הרה״ק רבי **מרדכי מטשרנוביל** ..... כה
הרה״ק רבי **מנחם מנדל מוויטבסק** ..... יט, שכט
הרה״ק רבי **גדליה מליניץ** ..... כה
הרה״ק רבי **זאב וואלף הכהן** ..... כו
הרה״ק רבי **נחמן מהורדענקא** ..... קכ
הרה״ק רבי **אלימלך מליזענסק** ..... לא, קיח
הרה״ק רבי **יעקב יצחק החוזה מלובלין** ..... קיח
הרה״ק רבי **מאיר מפרימישלאן** ..... קיח, תפג
הרה״ק רבי **לוי יצחק מבארדיטשוב** ..... קיח, קיט, קכ, קפ
הרה״ק רבי **ישראל מרוז׳ין** ..... כט, קכ, תפג
הרה״ק רבי **מנחם מנדל מויז׳ניץ - צמח צדיק** ..... קכו
הרה״ק רבי **דוד משה מטשורטקוב** ..... לג, לד, לה, לו, קסג
הרה״ק רבי **ישראל מטשורטקוב** ..... לו, מג
הרה״ק רבי **משה מסאוואראן** ..... סג
הרה״ק רבי **יצחק מאיר מסטאנוויץ** ..... סג
הרה״ק רבי **שמעון נתן נטע מלעלוב** ..... קכו, קכז, קמט
הרה״ק רבי **יוסף מאיר ממכנובקא** ..... כז
הרה״ק רבי **משה מקאסוב - לקט עני** ..... לח
הרה״ק רבי **ברוך מויז׳ניץ - אמרי ברוך** ..... קעה
הרה״ק רבי **ישראל מויז׳ניץ - אהבת ישראל** ..... קעה
הרה״ק רבי **חיים מאיר מויז׳ניץ - אמרי חיים** ..... כט, קיט, רכא, רכב, רפט, רצ, דש, שט-שטז, שמו, תפט, תצ, תצד, תצה
הרה״ק רבי **אליעזר מויז׳ניץ - דמשק אליעזר** ..... לט, קעו, שה-שט, תטז
הרה״ק רבי **אברהם מרדכי מגור - אמרי אמת** ..... פה, צח, קמה
הרה״ק רבי **נחמיה אלתר** ..... פו, פז
הרה״ק רבי **ישראל מגור - בית ישראל** ..... קסו, קעח
הרה״ק רבי **שמחה בונם מגור - לב שמחה** ..... פט, רסה
הרה״ק רבי **פנחס מנחם מגור - פני מנחם** ..... רנו, שכה
הרה״ק רבי **יקותיאל יהודה מצאנז - שפע חיים** ..... קצב, קצג, קצד, קצו, ר, שכג-שכט, תצד, תצח
הרה״ק רבי **יחיאל יהושע מביאלה - חלקת יהושע** ..... קכא, שכט
הרה״ק רבי **משה מרדכי מלעלוב** ..... פט
הרה״ק רבי מנחם נחום מרחמסטריווקא ..... צא
הרה״ק רבי **מרדכי מרחמסטריווקא** ..... צג
הרה״ק רבי **יוחנן מרחמסטריווקא** ..... צ, צא
הרה״ק רבי **שלמה מזוויעהל** ..... קמט, קעז, תטז

הרה״ק רבי **מרדכי מזוויעהל** ..... צ, צא
הרה״ק רבי **יוחנן מקרלין** ..... קסג, קסו
הרה״ק רבי **מרדכי חיים מסלונים** ..... קסג, קסד
הרה״ק רבי **אברהם מסלונים - ברכת אברהם** ..... רה, רו, תעו
הרה״ק רבי **אברהם יצחק מתולדות אהרן** ..... קנד, קנה, תט, תי
הרה״ק רבי **יואל מסאטמער** ..... תטז, תיז
הרה״ק **מפאפא** ..... תטז
הרה״ק רבי **משולם זושא מטשרנוביל** ..... קפד, קפה
הרה״ק רבי **ישראל ממטרסדורף - בית ישראל** ..... קעט
הרה״ק **מקוידינויב** ..... שלח
הרה״ק רבי **חיים זאוויל מריבניץ** ..... שא, שב, שג
הרה״ק רבי **שלמה מבאבוב** ..... רמט
כ״ק מרן אדמו״ר מויזניץ שליט״א ..... לב, צד, קיט, רכא, רכב, רעו, שטו-שכג, שלט, שמז
כ״ק מרן **אדמו״ר מבאיאן שליט״א** ..... רסט, שלח
כ״ק מרן **אדמו״ר מביאלה שליט״א** ..... שלד, שלה, שלו
כ״ק מרן **אדמו״ר מנאראל שליט״א** ..... שלח
כ״ק מרן **אדמו״ר מערלוי שליט״א** ..... שכה
כ״ק מרן **אדמו״ר מצאנז שליט״א** ..... שכה
כ״ק מרן **אדמו״ר מרחמסטריווקא שליט״א** ..... רסט

*

הגאון רבי **צבי בלומקעס** ..... כד
הגאון בעל **השאגת אריה** ..... כד
הגאון רבי **יעקב כץ אב״ד אוסטישקע** ..... לא
הגאון רבי **בנימין הכהן המגיד ממונסטריץ** ..... לא
רבינו **שלום שרעבי** ..... קטו-קסא
הגאון רבי **גדליה חיון** ..... קטו
המהרש״ם מברעזאן ..... לה
הגאון רבי **מאיר אריק** ..... לה, לו
הגאון רבי **אברהם יעקב מפרוביזנא** ..... לה
המחזה אברהם מברוד ..... לה, לו
המהר״ם שפירא מלובלין ..... לה, קפג, רלד
הגאון רבי **אליעזר דוד גרינוולד - קרן לדוד** ..... סד, דש
הגאון רבי **ישכר דוב באב״ד - אוצר יד החיים** ..... סה
הגאון רבי **יוסף חיים זוננפלד** ..... פז
הגאון רבי **איסר זלמן מלצר** ..... פז
הגאון רבי **חיים יעקב סופר** ..... קיג
הגאון רבי **בן ציון ידלר** ..... קצ, קצב
החפץ חיים ..... רמט
החזון איש ..... קטו
הגאון רבי **יוסף צבי דושינסקי** ..... תכד
הגאון רבי **פנחס עפשטיין** ..... קצו, קצז
הגאון רבי **דוד יונגרייז** ..... קצו, רצז, שנד

הגאון רבי **אליהו זלטניק** ..... קצו
הגאון רבי **יצחק זאב הגאב"ד דבריסק** ..... רמט, תנג, תנד
הגאון רבי **חיים יעקב קלפהולץ** ..... רפה, רצב, רצד, רצז
הגאון רבי **וועלויל מינצברג** ..... רצז
הגאון רבי **ישראל יצחק רייזמן** ..... תטז
הגאון רבי **בן-ציון הרש"ס מיכל** ..... קכה
הגאון רבי **שמעון לידר** ..... קעג
החכם **שלום התימני** ..... קעד, רכז
הגאון רבי **יצחק יעקב ויס - מנחת יצחק** ..... קצו, שלז, תעה, תעו
הגאון רבי **בנימין מנדלסון** ..... קצו
הגאון רבי **מנחם זאב שטרן** ..... קצו
הגאון רבי **יעקב ישראל קנייבסקי - הסטייפעלער** ..... תטז, תסח, תסט, תע
הגאון רבי **שלמה זלמן אוירבך** ..... רפה
הגאון רבי **שמחה זיסל ברוידע** ..... שכה
הגאון רבי **יהושע העשיל ברים** ..... שלז, שפ
הגאון רבי **משה אריה פריינד** ..... קעח, קצו, שפא
הגאון רבי **מנדל כשר** ..... פו
הגאון רבי **יעקב העניך סנקביץ** ..... פו
הגאון רבי **דוד מושקוביץ** ..... סז
הגאון רבי **יהודה זונדל הגר** ..... סג, עט, פה, צב, קח, קכו, תמה, תמו
הגאון רבי **יהודה גץ** ..... תעה

*

הגאון רבי **יוסף שלום אלישיב שליט"א** ..... קפב
הגאון רבי **ישראל משה דושינסקי שליט"א** ..... קעח
הגאון רבי **ניסים קרליץ שליט"א** ..... שכה
הגאון רבי **ישראל גרוסמן שליט"א** ..... צט
הגאון רבי **מנחם מנדל הגר שליט"א** ..... שיז
הר"ר **אשר פריינד** ..... תנז, תנח
הר"ר **אברהם טרגר** ..... תצ
הר"ר **אליהו פרוש** ..... תכג
הר"ר **א. ערליך** ..... תכג
הר"ר **בצלאל לנדוי** ..... תכח
ד"ר **בירו** ..... תכח
הר"ר **דוד אייכלר** ..... ריד, רטו
הר"ר **דוד צבי גוטשטיין** ..... קצג, קצח
הר"ר **דב וולצר** ..... קמ, קנח, שעב, תיט
הר"ר **הירש קריניקער** ..... קמט
הר"ר **הלל שלזינגר** ..... קצג, תכט
הר"ר **זלמן בריזל** ..... תב, תה
הר"ר **זלמן לנדנר** ..... תכג
הר"ר **חיים אשר לדרמן** ..... רפג
הר"ר **חיים אורי פריינד** ..... רצד

הר״ר **חיים אלעזר ווקסלשטיין** ..... תמז, תעד
הר״ר **חיים יעקובזון** ..... תסג
הר״ר **יוסף קלפהולץ** ..... רצד
הר״ר **ישראל זופניק** ..... רצז
הר״ר **יוסף דושינסקי** ..... שלב, שלג, תכב, תכג
הר״ר **יוסף אריה כץ** ..... שעב, שעו
הר״ר **ישעיה חנון** ..... שצז, שצח
הר״ר **ישראל אברהם קלאר** ..... שיא
הר״ר **ישעיה בלויא** ..... תכג
הר״ר **יחיאל שפיגל** ..... תכג
הר״ר **יהושע השל הלטובסקי** ..... קמט
הר״ר **ירמיה דושינסקי** ..... ריד, רטו
הר״ר **מרדכי דוד בלום** ..... רעג, רעד
הר״ר **מרדכי קויפמן** ..... שלא
הר״ר **מנדל פדר** ..... תיח
הר״ר **מנחם שיינברגר** ..... תכ, תכג
הר״ר **מרדכי לבל** ..... תכא
הר״ר **מ. ערנטל** ..... תכא
הר״ר **מאיר כהן** ..... תכג
הר״ר **מנחם פישר** ..... תכג
הר״ר **מנחם פרוש** ..... קסו, רלט, תפד, תקח, תקט
הר״ר **מתתיהו מינץ** ..... פח
הר״ר **משה ניימן** ..... קכא
הר״ר **מתתיהו דייטש** ..... קלט
הר״ר **מאטיל סופר** ..... קמט, קסו
הר״ר **משה בלוי** ..... קנח
הר״ר **משה פרוש** ..... קצג
הר״ר **משה וובר** ..... ריד, רטו
הר״ר **נתנאל כהן** ..... תטז
הר״ר **נחום ערליך** ..... קכו
הר״ר **נחמיה בקר** ..... קסד
הר״ר **נפתלי צבי פרוש** ..... קצג
הר״ר **נטע ציינוירד** ..... רסט
הר״ר **פנחס אייזנבך** ..... תכ
הר״ר **פנחס פלדמן** ..... קכו
הר״ר **שמעון ויס** ..... תכג
הר״ר **שמחה לייב שטרן** ..... סו
הר״ר **שלום כהן** ..... קכא
הר״ר **ד״ר שפסלבוים** ..... תכח
הר״ר **שמואל רייך** ..... תצה
הר״ר **שלמה לורנץ** ..... תקו
הר״ר **שלום עוזר ברוין** ..... תקט

עולמו של חסיד

צוהר קטן לעולמו המופלא של חסיד מורם מעם, הצדיק רבי מנדל גפנר זצ"ל.

זרקורי אור מדמותו הזוהרת של תלמיד חכם מופלג, שעלה במעלות התורה והיראה ביקוד אש שלהבת י־ה בהצנע לכת עם ה' אלוקים.

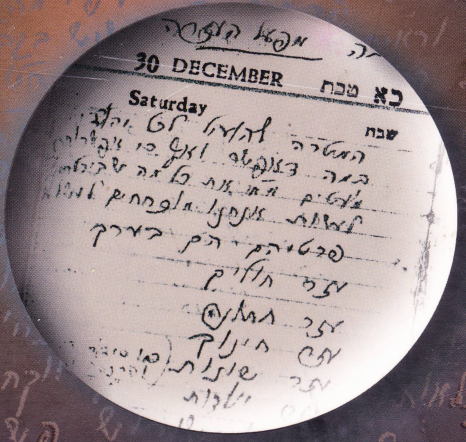
אשנב צר על עולם של חסד, אוקיינוס של אהבה ומסירות של אותו חסיד שהקדיש את ביתו, ממונו, וכוחותיו, למען אביוני עיר הקודש העטופים ברעב בראש כל הוצות.

מבט על דמותו של יחודי שהגן על חומות ירושלים בחרבו ובקשתו, עם לגיונות רבים וחרב פיפיות בידם, לבטל גזירות קשות ורעות.

זכה ורבים זיכה, איש סחו אחדיו רבבות אלפי ישראל: ה' הוא האלוקים.

03-6192858 וקבוצו